મુનિશ્રી નાનચંદ્રજી વિરચિત તથા તેમણે સંગ્રહ કરી સુધારી આપેલ સસ્તું સાહિત્ય.

	આવૃત્તિ.	કિંમત.
સુબોધ સંગીત માળા ભા ૧ ૨-૩ પાકું પુઠું થોડી નકલો છે	બીજી	૧)
સદર (સ્ત્રી ઉપયોગી ભાગ ત્રીજો)	ચોથી	૦)≡
સામાયિક સ્વરૂપ સંસ્કૃત સ્તોત્રો સહિત	બીજી	૦)≡
જૈન પ્રશ્નોત્તર કુસુમાવળી (વિદ્યાર્થીઓને અતિ ઉપયોગી)	ત્રીજી	૦)≡
સ્તોત્ર સંગ્રહ તત્ત્વાર્થ સૂત્ર સાથે	ત્રીજી	૦)=
રેશીટેશન (ભાષણો-સંવાદો-ગાયનો) ભા ૧-૨-૩ સાથે	બીજી	૦॥-
સંસ્કૃત કાવ્યાનંદ (ઘણા ઉપયોગી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	બીજી	૦)=
સદર ભા. ૨-૩ (ચુંટી કાઢેલા જ્ઞાન વૈરાગ્ય ઉપદેશના		
હજાર શ્લોકોનો સંગ્રહ) મૂળ તથા ભાષાંતર સહિત	પેલી	૦॥।
આધ્યાત્મિક ભજનપદ પુષ્પમાળા પદો ૮૫૫ પાકું સળંગ		
છીંટનું પુઠું પૃષ્ટ ૫૯૨ બીજી આવૃત્તિ કરતા દોઢગણું	ત્રીજી	૧॥
ભજન પદ પુષ્પિકા પદ ૨૧૩ ફોર્મ ૧૦	પેલી	૦।
આધ્યાત્મિક પ્રબંધાવળી (સુશીલ કૃત) પાચ મણકા પાકું પુઠું		૧)
આદર્શ સ્ત્રી રત્નો અડધી કિંમતે ફોર્મ ૧૫		૦।
નમીરાજ (વાડીલાલ મોતીલાલ કૃત) રસમય નોવેલ	બીજી	૦।
જૈન સિદ્ધાંત પાઠમાળા (દશ વૈકાલિક-ઉત્તરાધ્યયન સંપૂર્ણ મૂળ		
તથા ૮ સ્તોત્રો, પુચ્છિસુણં તથા તત્વાર્થાધિગમ સૂત્ર	ત્રીજી	૦॥।
સખી (સુશીલ કૃત)	બીજી	૦)-॥
જૈન સિદ્ધાંત પ્રકરણ સંગ્રહ (૩૫ થોકડાઓ શાસ્ત્રી લિપિમા)	બીજી	૧)
ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રની ૮૪ કથાઓ અર્ધી કિંમતે	બીજી	૦॥
છંદ સંગ્રહ (અનેક છંદો, ભક્તામરાદિ સ્તોત્રોનો સંગ્રહ)	ત્રીજી	૦)≡
સામાયિક પ્રતિક્રમણ અર્થ સહિત		૦।
જૈન સિદ્ધાંત પાઠમાળા સંસ્કૃત છાયાયુક્ત પત્રાકારે ફોર્મ ૨૭		૧॥।
સદર પુસ્તકાકારે ૨૯ ફોર્મ પાકું પુઠું સ્તોત્રો ને તત્વાર્થ સહિત		૨)

મળવાનું ઠે: **શ્રી અજરામર જૈન વિદ્યાશાળાના સેક્રેટરી, લીંબડી.**

निवेदन.

श्रीअजरामर जैन ग्रंथमाळानुं २१ मुं पुस्तक आजे जैन जनताना चरणे धरतां अमोने खूब हर्ष थाय छे. अत्यार सुधीमां आ संस्था तरफथी आ ग्रंथमाळानां नाना मोटां २० वीस पुस्तको प्रसिद्ध थइ चूक्यां छे. जेनुं सूचिपत्र आ पुस्तकमां आपेल छे.

आगमो पैकी बहुजनमान्य अने औपदेशिक चालु उपयोगी एवां बे सूत्रो-श्रीउत्तराध्ययन तथा दशवैकालिक-ने एकत्र करी "जैन सिद्धांत पाठमाळा" ए नामथी मात्र मूळपाठ [दशवैकालिक संपूर्ण तथा उत्तराध्ययन आठ अध्ययन] प्रथम अमदावादमां प्रसिद्ध थयेल तेनी नवी आवृत्ति बन्ने सूत्रो संपूर्ण तथा स्तोत्र संग्रह साथे आ संस्था तरफथीज प्रसिद्ध थयेल हती. ते आवृत्ति पण खलास थइ जवाथी गत चातुर्मास दरम्यान अत्रे विराजता महाराजश्री नानचंद्रजी स्वामीने ते पुस्तकमां उपयोगी सुधारावधारा करी नवी आवृत्ति प्रगट करवानी अमारी वृत्ति अमोए जणावी.

आ पाठमाळा संस्कृत छाया सहित बहार पडे तो वधु उपयोगिता जळवाशे एम तेओश्रीने जणातां आ ग्रंथने आवा स्वरुपे प्रगट करवा अमो भाग्यशाळी थया छीए.

आवुं मोटुं कार्य मात्र टुंक मुदतमांज छापीने तैयार करवामां प्रेस मेनेजरश्री हंसराजभाईनो सहकार पण कारणभूत छे.

छेवटे आवां अनेक प्रकाशनो माटे कविवर्य महाराजश्री नानचंद्रजी महाराजनो जेटलो हार्दिक उपकार मानीए तेटलो ओछो छे. तेओश्रीनी कृपा प्रसादी संस्थानी उन्नतिमां अति अति सहाय्यक बनी छे अने अविच्छिन्न बनती रहो.

सं. १९८९ ना मागशर शुद १५ } कार्यवाहक श्रीअजरामर जैन विद्याशाळा.

प्रासंगिक वक्तव्य.

जैन सिद्धांतोमां अतिप्रचलित अने तेटलांज ज्ञानगंभीर बे सूत्रो श्रीउत्तराध्ययन तथा श्रीदशवैकालिकनुं व्याख्यान द्वारा वारंवार अनुशीलन थयेलुं; तेमां रहेली त्याग वैराग्यनी भावनाने समाजनी वर्तमानस्थितिने बंध बेसे तेवी रीते आध्यात्मिक दृष्टिबिन्दुथी घटाडवा पुनः पुनः प्रयत्न सेवेलो. अने तेथी आ अमृतभर्यां सूत्रोनो टुंकाणमां सस्कृत अर्थवालो टबो थाय तो संस्कृत भाषामां प्रवेश करनारने तेनु वांचन सुलभ थइ शके ते इरादाथी जुदेजुदे वखते बन्ने सूत्रोनो संस्कृत टबार्थ (शब्दार्थ पुरतो) में तैयार करी लहीआ पासे (व्याख्यान वाचनमाटे) पत्राकारे लखावी राख्यो हतो.

दरम्यान गत चातुर्मास (लिंबडी)नी शरुआतमांज विद्याशाळाना कार्यवाहकोए "जैन सिद्धांत पाठमाळा" नी नवी आवृत्ति छपाववा माटे अने उपयोगी वधारो करवा मारी पासे मागणी करी. मने ते मागणी गमी गइ, परंतु विचार करतां जणायुं के आवा उत्तम शास्त्रीय ग्रंथोने, पुस्तक प्रसिद्धिना आ युगमां वधु सरळ, सुगम्य बनाववाथी एटले के संस्कृत छायारूपे भाषान्तर करवाथी वधारे लोक ग्राह्य थशे, एथी ते बन्ने सूत्रोना टबा उपरथी संस्कृतछाया कठिन के पारिभाषिक शब्दोनां गुजराती टिप्पण साथे करवानो इरादो राखी ते कार्य आरंभवानुं कबुल कर्युं.

ते अरसामांज मारी तबीयत लथडी एटले के मूळ अजीर्णनुं दरद हतुं तेमां अमुक संजोगो मळवाथी वधारो थयो जेथी मगजमारीनुं काम हुं जाते करी शकुं तेवी मारी स्थिति रही नहिं आखरे में हाथमां लीधेलुं कार्य संस्कृत अने प्राकृत व्याकरणना खास अभ्यासी, विद्याविलासी अने उत्साही शिष्य मुनिश्री सौभाग्यचंद्रजीने सोप्युं अने जेमजेम तबीयत सुधारा उपर आववा लागी तेमतेम दरेक प्रुफ तपासवानुं में

पण चालु राख्युं. 'परंतु एकंदर तार्किकवरेण्यमुनिश्री सौभाग्यचंद्रजीए अविरत यत्न लइ पोताना ताजा ज्ञाननो पुरतो लाभ आपेल छे अने प्रुफवांचन विगेरे कार्यनो बोजो ठेठ सुधी सेव्यो छे.

मारी तबीयतने कारणे संस्कृतछाया बनाववानो प्रयत्न मुनिश्रीनो होवाथी छायासंयोजक तरीके तेनुंज नाम दाखल करवुं मने पोताने योग्य लाग्युं छे. मुनिश्री चुनीलालजीए पण प्रुफ वांचनमां महत्त्वनो भाग लीधो छे तेथीज आटली त्वराथी आ पुस्तक प्रगट थइ शक्युं छे.

आ रीते मारी योजनानो आ विभाग प्रगट थतो जोइ मने संतोष उपजे छे. शासनदेवनी कृपा थशे तो अनुकुळताए बीजा उपयोगी विभागो पण प्रकाशमां आवशे.

विशेषमां संस्कृत स्तोत्र संग्रह तथा तत्त्वार्थसूत्र मूळपाठ दाखल करवा छतां आ पुस्तकनुं मूळ जे नाम हतुं तेज अर्थात् "जैन सिद्धांत पाठमाळा" ज राखेल छे.

व्याकरण नियम माटे सूचन ए के मूळसूत्रनी भाषा प्राकृत साहित्यथी भिन्न पडती होइ केटलाक विद्वानोए सूत्र भाषाने अर्धमागधी तरीके ओळखावी छे तेथी प्राकृत नियमावलीथी भिन्न रूपो माटे शंकाने स्थानज नथी तोपण पूर्वाचार्योए मुद्रित करेली प्रतोने अनुलक्षी मूळपाठमां क्वचित् सुधारणाने पण स्थान आप्युं छे.

अंतिममां एकज वस्तु जणाववानी ते एज के दृष्टिदोषथी रही गयेल त्रुटिओ प्रति सहृदयी विद्वद् वर्ग लक्ष्य खेंचावशे तो नवी आवृत्तिमां तेनो जरुर अमल थशे.

मुनि नानचंद्रजी.

शुद्धि-पत्रक.

* आवा चिह्नवाळा शब्दोना कानो, मात्र के अनुस्वार ऊडी गयेला के नहि ऊठेला समजवा.

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
१	१३	प्रिणा	प्रीणा
३	१४	नेच्छंति	नेच्छन्ति
५	४	पृच्छना	प्रच्छना
६	३	वत्थी	वत्थीं
७	२१	वणया	वणिया
९	१९	पातिका,	पातिकाः,
१०	२	देवाः	देवा.सर्वे-प्राणिनः
१३	१९	अत्थं	तमत्थं
१६	१७	—	सत्तिगर्थं वाकायं सत्तिगर्थं-वावत्थं
१९	११	तस्त	तस्य
,,	१५	वीज	वीज
२१	२४	मूखानो	मुखानो
२६	८	तदा	तदा
२३	२१	*गारिय	गारियं
२५	२३	सपत्ते	संपत्ते
२७	१२	घिल्लो	विल्लो
,,	२२	*दूरओ	दूरओ
२८	२	*युद्ध	युद्धं
,,	१६	दुरओ	दूरओ
२९	६	प्राशुकं	प्रासुकं
३०	१४	*कप्पिअ	कप्पिअं
३२	७	संस्तुप्तेन	संस्तुप्तेन च
,,	२४	(गर्विणी)	(गुर्विणी)
३३	२१	*दिन्ना	दिन्ना
३४	२	प्रकल्पितम्	कल्पितम्
३५	१२	पमिच्च	पामिच्च
३६	१२	संवट्टिआ	संवट्टिआ
३७	१९	दुरुह	दुरोह
४०	२१	अचितं	अचित्तं
४२	७	आस्पदे	आस्यन्दिदे
४३	१८	वयट्टा	वयट्ठा
,,	१९	नैषधि	नैषेधि
४५	६	संज्ञा	उपसंज्ञा
४८	२२	दृष्ट्वा	दृष्ट्वा
५१	६	पूजयंत्ति	पूजयन्ति
५२	८	पष्ठं	षष्ठं
५४	६	*मुस	मुसं
५५	७	मुदमेयं	मुदमेयं
५६	४	यावह्न	यावल

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
५६	९	घीप्म	बीप्म
,,	१७	धायसा	वयसा
५७	५	,,	,,
५८	२३	वर्धनम	वर्धनम्
५९	२	समहिश्रा	समाहिश्रा
६०	५	पावमेव	पायमेव
,,	१३	मुदेसि	मुद्देसि
६१	६	सद्दतु	सद्दन्तु
,,	१०	*पडिलहा	पडिलेहा
,,	१९	यस्य न	यस्य
६३	१८	विमणाइं	विमाणाइं
६४	१०	चीर्णा	चीर्णा
६६	२	भंतं	मन्तं
६७	२	पुत्र	पुत्रो
,,	,,	*नस	नसे
,,	६	नैवा	नैवमा
,,	१७	वा	वाऽपि
६८	२	योग्या.	योग्याइति
,,	२२	*नैव	नैवं
६९	१९	पक्का.	पक्वाः
,,	२०	वत्य	वत्य इति
७२	२०	संमुच्छित	समुच्छिृत
,,	,,	*वेदेहा	वदेहा
७२	५	ज	च
७४	१८	याचयि	याचि
७५	२०	सल्व	सल्व
७६	२	तिष्टेत्	तिष्ठेत्
७७	४	*सुभ्र	सुभ्रं
,,	५	अतं	श्रुतं
,,	१२	निदिसे	निद्देसे
७९	१	सजान	स जान
,,	१४	*विनिवतत	विनिवर्तेत
८०	१४	सिंचंत्ति	सिंचन्ति
८५	४	कुर्वन्त्यां	कुर्वन्त्या
,,	८	हीलिता	हीलिता.
,,	१७	*पावग	पावगं
८६	११	अवोधिम	अवोधिमा
८८	७	कप्पइ	कुप्पइ
९०	२०	पकव्वइ	पकुव्वइ
९१	२४	य छ	यश्छ
९३	३	धाता	घाता
९६	११	निजरार्थी	निर्जरार्थी
९७	१७	*वश	वशं
१०२	१८	दशमं	दशं
१०५	१०	भवि	अवि
१०५	१२	भविष्य	अपयास्य
१०७	७	*सिज्ज	सिज्जं
,,	२१	सवच्छरं	संवच्छरं
११०	१९	पण्डिउप	पण्डिउए
,,	२०	*कीड	कीडं

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
११२	१७	*तुण्णि	तुण्णिङ्
१२०	२२	सवेले	सवेलए
१२५	२२	शिष्य	शास्य
१२७	१०	देवोवापि	देवोवाऽल्परजा
१२३	८	विचिन्तयेत्	समाचरेत्
,,	१२	चिन्तयेत्	प्रेक्षेत
१२५	१५	ज्ञात	ज्ञान
,,	१६	नाना	ज्ञान
१२६	४	एवं	एवमपि
१२७	१६	क्षत्रिया	क्षत्रियाः
१२८	१५	आगत·	आयात
१२९	१८	*महापद्म	महापद्मे
,,	१९	ओ वीर्यवान्	ऋक्ष वर्णवान्
१३१	२३	पहाय	प्रहाय
१३३	२३	ततो	ततः स
१३९	१६	*सर्वे	सर्व
१४१	१३	*मुहो	महो
,,	२१	*एव	एवं
१४२	१	*हिसे	हिंसे
१४३	११	सा	यासा
१४४	७	भवति	—
१४६	३	सर्वं	सत्य
२४६	१९	श्वित	श्वितकुर्वीत

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
१४७	१२	संसारम्	संसारं व-णिज इव
,,	१५	नन्तम्	नन्त
,,	२४	पापकर्म	पापकंकर्म
१४८	७	घणां	घणा
,,	१०	*पलागं	पुलागं
,,	१६	चार्ये	चार्यै
,,	२४	*भवति	भवति
१४९	१२	डन्ति	डन्तियथा
१५०	६	*णिका	णिर्का
,,	१६	हिट्ठि	हिट्ठि
,,	२३	*रिसि	रिसिं
१५२	२०	*नमि	नमिं
१५५	१२	रिसि	रिसी
,,	१९	*कि	किं
१५६	१८	*किच्चन	किंचन
,,	२२	*नमि	नमिं
१५७	१	*आश्रम	आश्रमं
१५७	१५	*दूस	दूसं
१५८	२१	*सल्ल	सल्लं
१६०	९	*पांडया	पंडिया
१६७	१४	*रागेणा	रोगेणा
१७०	२१	यथा	यथा स
१७३	१८	भूत.	भूत
१७५	१५	त्थ	तत्थ

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
,,	२०	हम्माणं	हम्ममाणं
१७६	२०	*जायतेय	जायतेयं
,,	२२	मन्यथ	मन्यध्वे
१७७	१२	*सरण	सरणं
१८३	३	*नट्ट	नट्टं
,,	२४	मचु	मच्चु
१८४	१४	*परभवं	परंभवं
१८५	७	कम्न	कन्त
१८७	१०	तन्न	तत्र
,,	१७	दीर्घा	दीर्घ
१८८	२३	मिमं	इमं
१९०	१३	रजनी	रजनिः
१९३	४	*किंचि	किंचि
१९४	२३	*वद्धा	वुद्धा
१९६	९	*पूय	पूयं
,,	१६	*भाम	भौम
१९८	२	भीमो	भीमा
२००	१४	*का_ता	काङ्क्ता
२०३	१८	पर्णाय	पणीयं
२०४	६	माहरेत्	माहारमाहरेत्
,,	१३	*भोयण	भोयणं
२०६	२	*आलय	आलयं
२०७	११	विमूषां	विभूषां
२१०	१२	*अणाउत्त	अणाउत्ते
२१५	६	वन्धववो	वन्धवो

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
२१७	१६	तथा	तथा
२२१	४	राज्यं	राज्यंतु
२२२	१	एगण	एगूण
२४३	६	*सिचई	सिचई
२४५	१६	र्धको	र्धको
२४६	५	मुवेइ	सुवेइ
,,	१९	उत्तमाथ	उत्तमार्थं
२४७	६	*कन्मं	कम्मं
,,	१५	खलु	+
,,	१६	*महर्ये	महर्षे
२५०	१७	वम्मं	वंभं
२५२	१८	*मूर्य	सूर्य
२५७	१२	*पुरि	पुरिं
,,	२४	सम	सय
२६२	१३	वुद्धे	वुद्धे
२७२	१९	चेति	श्रेति
२७३	८	*गातम	गौतम
२७८	२१	ओधो	ओघो
२८१	१८	*णुम्गाम	णुम्गामं
२८४	८	स्यन्तं	स्यन्त
,,	२०	*व्रमो	व्रूमो
२८५	ज्यांज्यां*व्रमो होय त्यां व्रूमो समजवुं,		
२८७	१६	धम्ममाण	धम्माण
,,	२१	*ययं	यूयं

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
३९७	१६	*मुमुरो	मुर्मुरो
३९८	३	दिका	र्दिका
४०१	१५	*मुहूर्त	र्मुहूर्त
४०२	२३	ककर्पेण	कर्षेण
४०४	२२	विज-	विज
४०७	९	*क्षय	क्षयं
४११	२२	*तेसि	तेंसि
४१२	१	*नाण	माण
४१२	१६	व्यंतरा	व्यंतरा.
४२१	१९	योग्ये	योग्यं
४२२	२	दुलभा	दुर्लभा
४२३	११	*लिना	लिनां
४२७	३	*प्रसुते	प्रसूते
४३८	१६	*दाधा	दग्धो
४३६	१३	*मं ै,	मंत्रैः
४३९	१५	*दृग	दृग्
४४१	१५	*दृश्यते	दृश्यते
४४६	३	*दधः	बंध·
४४७	१३	*सम	संमू
४४७	२१	*त्रिश	त्रिंश
४४८	११	*श्रक	श्रैक
४४८	१२	*पूव	पूर्व
४४८	१५	*कि	किं
४५०	१	*णांप	णोप
४५४	६	*वाह्य	वाह्यं
४५६	१५	*त्रि	त्रिं

त्रण त्रण वार प्रुफ जोवाया छतां क्वचित् दृष्टिदोषथी अस्पष्ट थवाने अंगे तथा अक्षरो उडी जवाथी शुद्धिपत्रक आपवुं पड्युं छे, अने धारवा करतां लंबाण पण थयुं छे ते बदल गुणग्राही वाचकवर्ग पासे अमो क्षन्तव्य इच्छीये छीये. अने सुधारीने वांचवा भलामण करीए छीए

मूलपाठनुं पुस्तक, तेनुं छायायुक्त पुस्तक, अने पत्राकार छायायुक्त आ प्रमाणे त्रण गणुं काम थवाथी धारवा करतां समयनो व्यय घणो थयो छे ने तेवां कारणे आ पुस्तकोनां प्र ाने मोडुं थयुं छे ते बदल दिलगीर छीये.

[प्रकाशकः]

ॐ

* नमो समणस्स भगवओ महावीरस्स *

जैन सिद्धांत पाठमाला

संस्कृतच्छायायुतं दशवैकालिक सूत्रम् ।

॥ दुमपुप्फिया पढमं अज्झयणं ॥

॥ द्रुमपुष्पिकानाम प्रथममध्ययनम् ॥

धम्मो मंगलमुक्किट्ठं, अहिंसा संजमो तवो ।
देवा वि तं नमंसंति, जस्स धम्मे सया मणो ॥१॥
धर्मो मंगल मुत्कृष्ट महिंसा संयम स्तपः
देवा अपि तं नमस्यंति यस्य धर्मे सदा मनः ॥१॥

जहा दुमस्स पुप्फेसु, भमरो आवियइ रसं ।
ण य पुप्फं किलामेइ, सो य पीणेइ अप्पयं ॥२॥
यथा द्रुमस्य पुष्पेषु भ्रमर आपिबति रसम् ।
न च पुष्पं क्लामयति स च प्रिणात्यात्मानम् ॥२॥

एमेए समणा मुत्ता, जे लोए संति साहुणो ।
विहंगमा व पुप्फेसु, दाणभत्तेसणा रया ॥३॥
एव मेते श्रमणा मुक्ता ये लोके सन्ति साधवः ।
विहगमा इव पुष्पेषु दानभक्तैषणा(यां)रता ॥३॥

पृष्ट	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
२९२	३	जे	जं
२९३	११	वघुणा	घघुणा
२९४	५	पृथ्व्यप्	पृथ्व्यप्काय
३०१	१७*	चारित्र	चारित्रं
३०३	२१*	भूतार्थ	भूतार्थे
३०४	२	निसर्गं	स निसर्ग
३०५	१७	संस्तव·	संस्तवोवा
३११	२*	सिद्धि	सिद्धि
,,	६	जीव	विनय प्रति-पन्नश्चजीवः
३११	२१*	सेढि	सेढि
,,	२४	निन्दनेन	निन्दनया
३१२	१७	जीव.	भदंत!जीवः
३१३	११	निरोघं	निरोधं
३१५	१५	प्रच्छि	प्रच्छ
३१६	४	किं	जीव किं
३१६	२१*	कि	कि
३१८	१४	श्रातुर	स्रातुर
३१९	१३	व्यव	व्यु
,,	१९	पन्नो	पन्नोऽपिच
३२०	८	पन्नो	पन्नश्च
,,	१७	समाधिवहुल	×
३२१	२	मुच्चइ	मुच्चइपरि-निव्वायई
,,	४	पन्नोऽ	पन्नश्चा

पृष्ट	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
३२१	४	चत्वारि	चतुरः
,,	९*	लिगे	लिगे
३२१	१६	लेख	लेखो
३२२	१५	पुरिपाणं	पुरिसाणं
,,	१७*	किचन्यं	किचन्यं
३२३	१५	राधना	राधनता
,,	१७	सत्ति	सत्ति
३२५	३	वोहियत्तं	वोहियत्तं
,,	१०	म्मंसे	कम्मंसे
३२६	२*	न्तार	न्तारे
,,	४	तप·चा	तपश्चा
,,	२०	मुच्यते	मुच्यतेप-रिनिर्वाति
,,	२२	निग्म	निग्ग
३२७	आ पृष्ठमां ज्यां ज्यां प्रत्ययं होय त्यां प्रत्यायिकं समजवुं		
३२८	७	पूर्वे	पूर्वं
,,	१२	जैरयति	जैरयति
३२९	१९	कर्मा	कर्मता च
३३०	४	करिष्यमाण	कुर्वाण.
३३०	६	ध्यन्न	ध्यन्न
,,	१२	*हणं	हेणं
,,	२१	ख्यातः	ख्यात· प्र-ज्ञप्तः
३३२	१८	धन	घन

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
३३३	१९	पचमो	पंचमो
३३३	७	समासणे	समासेण
३३४	९	चतु	चतं
३३७	६	सः	स
३३८	८	सम्यक्	नित्यं
३३९	१८	*मण्डल	मण्डले
३४३	८	र्धर्पय	र्धर्षय
३४५	१५	पताहशे	अताहशे
३४८	२३	दु खौध	दु खौघ
३४९	२	पीपला	णीपला
३५०	१२	लोमा	लोभा
३५२	१३	*तुट्ठि	तुट्ठिं
३५६	१२	*सपीडा	संपीडा
३५७	१२	निवर्त	निर्वर्त
,,	१५	*प्रद्वेष	प्रद्वेषं
३५८	८	*पुंवेद	पुंवेदं
,,	११	कास	काम
३५९	४	अर्थान्	अर्थान
,,	८	यद	यद्धा
,,	१५	*मेन	मेनं
३६०	३	अट्टं	अट्ठ
,,	१४	अष्टौ	अष्टैव
३६२	८	* हि	होइ
३६३	१४	कर्माणि	कर्मणि
३६५	६	खंजा	खंजां
,,	१५	*सकाशा	संकाशा
३६७	१०	नां तिसृणामपि	नामप्रशस्तानाम्
,,	१३	नामप्रशस्ता	नां पिष्यमाणा
३६६	१९	*यादृशः	यादृश
३६८	९	*नद्ध	निद्ध
,,	१५	मर्षात	मर्षोऽत
३६८	२४	द्रष्टि	दृष्टि
३७२	२२	उक्कोसो	उक्कोसा
३८१	४	*सतई	संतई
३८२	२०	आयता	आयता·
३८६	२४	भाज्य	भाज्यःस
३८७	२१	*लिगे	लिंगे
३८८	२	*त्तर	त्तरं
३८८	६	*सय	सयं
३८८	१४	*वोन्दि	वोन्दिं
३९०	१	*जेसि	जेसिं
३९०	२४	पत्ये	इत्ये
३९३	५	*पएसि	पएसिं
३९३	१२	पज्जता	पज्जत्ता
३९६	६	*णुक्का	णुक्को
,,	१२	पति	पती
,,	२०	*त्यक्त	त्यक्ते
,,	२४	*सस्था	संस्था

वयं च वित्तिं लब्भामो, ण य कोइ उवहम्मइ ।
अहागडेसु रीयंते, पुप्फेसु भमरा जहा ॥४॥
वयं च वृत्तिं लप्स्यामो न च कोऽप्युपहन्यते ।
यथाकृतेषु रीयंते पुष्पेषु भ्रमरा यथा ॥४॥
महुगारसमा बुद्धा, जे भवंति अणिस्सिया ।
नाणापिंडरया दंता, तेण वुच्चंति साहुणो ॥त्ति बेमि ५॥
इति दुमपुप्फियानामं पढममज्झयणं समत्तं ॥ १ ॥
मधुकरसमा बुद्धा ये भवन्त्यनिश्रिताः ।
नानापिण्डरता दान्ताः तेनोच्यन्ते साधवः ॥ ५ ॥
इति ब्रवीमि । इति द्रुमपुष्पिकानाम प्रथममध्ययनं समाप्तम्

॥ अह सामण्णपुव्वयं दुइअं अज्झयणं ॥

॥ अथ श्रामण्यपूर्वकं द्वितीयमध्ययनम् ॥

कहं नु कुज्जा सामण्णं, जो कामे न निवारए ।
पए पए विसीयंतो, संकप्पस्स वसं गओ ॥१॥
कथं न कुर्या च्छ्रामण्यं यः कामान्ननिवारयेत् ।
पदेपदे विषीदन् संकल्पस्य वशंगतः ॥१॥
वत्थगंधमलंकारं, इत्थीओ सयणाणि य ।
अच्छंदा जे न भुंजंति, न से चाइ त्ति [१]वुच्चइ ॥२॥
वस्त्रं गन्धमलङ्कारं स्त्रियः शयनानि च ।
परवशा(अच्छन्दाः)ये न भुञ्जन्ते न ते त्यागिन इत्युच्यते ॥२॥
जे य कंते पिए भोए, लद्धे विपिट्ठि कुव्वइ ।
साहीणे चयइ भोए, से हु चाइ त्ति वुच्चइ ॥३॥

---

[१] प्राकृतत्वादेकवचनम्.

य श्च कान्तान्प्रियान् भोगान् लब्धान् विपृष्ठीकुरुते ।
स्वाधीनान् त्यजति भोगान् स हिं त्यागीत्युच्यते ॥३॥

समाइ पेहाइ परिव्वयंतो, सिया मणो निस्सरई वहिद्धा ।
न सा महं नोवि अहं पि तीसे, इच्चेव ताओो विणएज्ज रागं ॥४॥
समया प्रेक्षया परिव्रजतः स्यान्मनो निःसरति बहिः ।
न सा मम नोऽप्यहं तस्याः इत्येव तस्या विनयेत रागम् ॥४॥

आयावयाही चय सोगमल्लं, कामे कमाहि कमियं खु दुक्खं ।
छिंदाहि दोसं विणएज्ज रागं, एवं सुही होहिसि संपराए ॥५॥
आतापय त्यज सौकुमार्यं कामान् क्राम क्रमितं खलु दुःखम् ।
छिन्द्धि दोषं विनयेद्रागं एवं सुखी भविष्यसि संपराये ॥५॥

पक्खंदे जलियं जोइं, धूमकेउं दुरासयं ।
नेच्छंति वंतयं भोत्तुं, कुले जाया अगंधणे ॥६॥
प्रस्कन्देत ज्वलितं ज्योतिः धूमकेतुदुरासदम् ।
नेच्छति वान्तं भोक्तुं कुले जाता अगन्धने ॥६॥

धिरत्थु तेऽजसोकामी, जो तं जीवियकारणा ।
वंतं इच्छसि आवेउं, सेयं ते मरणं भवे ॥७॥
धिगस्तु त्वामयशस्कामिन् यस्त्वं जीवितकारणात् ।
वान्तमिच्छस्यापातुं श्रेयस्ते मरणं भवेत् ॥७॥

अहं च भोगरायस्स, तं चऽसि अंधगवण्हिणो ।
मा कुले गंधणा होमो, संजमं निहुओ चर ॥८॥
अहं च भोगराजस्य त्वं चास्यन्धकवृष्णेः ।
माकुले गन्धनौ भूव संयमं निभृत श्चर ॥८॥

जइ तं काहिसि भावं, जा जा दिच्छसि नारिओ ।
वायाविद्धो व्व हडो, अट्ठिअप्पा भविस्ससि ॥९॥

यदि त्वं करिष्यसि भावं, या या द्रक्ष्यसि नारीः ।
वाताविद्ध इव [1]हट्टः अस्थितात्मा भविष्यसि ॥९॥

तीसे सो वयणं सोच्चा, संजयाइ सुभासियं ।
अंकुसेण जहा नागो, धम्मे संपडिवाइओ ॥१०॥

तस्याः स वचनं श्रुत्वा संयतायाः सुभाषितम् ।
अंकुशेन यथा नागः धर्मे संप्रतिपादितः ॥१०॥

एवं करंति संबुद्धा, पंडिया पवियक्खणा ।
विणियट्टंति भोगेसु, जहा से पुरिसुत्तमो ॥ त्ति बेमि॥११॥
इति सामगणपुव्वयं नाम अज्झयणं समत्तं ॥२॥

एवं कुर्वन्ति संबुद्धाः पंडिताः प्रविचक्षणाः ।
विनिवर्तन्ते भोगेभ्यः यथा स पुरुषोत्तमः ॥११॥

॥ इति श्रामण्यपूर्वकं द्वितीयमध्ययनं समाप्तम् ॥

॥ अह खुड्डयायारकहा तइयं अज्झयणं ॥

॥ अथ क्षुल्लकाचारकथानामतृतीयमध्ययनम् ॥

संजमे सुट्ठिअप्पाणं, विप्पमुक्काण ताइणं ।
तेसिमेयमणाइगणं, निग्गंथाण महेसिणं ॥१॥

संयमे सुस्थितात्मनां विप्रमुक्ताना त्रायिणां ।
तेषामेतदनाचीर्णं निर्ग्रन्थानां महर्षीणाम् ॥१॥

उद्देसियं कीयगडं, नियागमभिहडाणि य ।
राइभत्ते सिणाणे य, गंधमल्ले य वीयणे ॥२॥

औद्देशिकं क्रीतकृतं [क्रयक्रीत] [2]नियोगिक मभ्याहृतानि च।
रात्रिभक्तं स्नानं च गन्धमाल्ये च वीजनं ॥२॥

---

१ वृक्षनु नाम छे २ आमंत्रण आपे त्यांज पिंड ले ते.

संनिही गिहिमत्ते य, रायपिंडे किमिच्छए ।
संवाहणा दंतपहोयणा य, संपुच्छणा देहपलोयणा य ॥३॥
सन्निधि र्गृहिपात्रञ्च राजपिण्डः [1]किमिच्छकः ।
संवाहन दन्तप्रधावनं च संपृच्छना देहप्रलोकना च ॥३॥

अट्ठावए य नालीए, छत्तस्स य धारणट्ठाए ।
तेगिच्छं पाहणापाए, समारंभं च जोइणो ॥४॥
[2]अष्टापदं च [3]नालिका छत्रस्य च धारणमनर्थाय ।
चैकित्स्य पादोपानहौ समारंभश्चज्योतिषः ॥४॥

सिज्जायरपिंडं च, आसंदीपलियंकए ।
गिहंतरनिसिज्जा य, गायस्सुव्वट्टणाणि य ॥५॥
शय्यान्तरपिण्ड श्च आसद्या पर्यङ्कश्च ।
गृहान्तरनिषद्या च गात्रस्योद्वर्तनानि च ॥५॥

गिहिणो वेआवडियं, जा य आजीववत्तिया ।
तत्तानिव्वुडभोइत्तं, आउरस्सरणाणि य ॥६॥
गृहिणो वैयावृत्यञ्च या च [4]आजीववृत्तिता ।
तप्तानिवृत्तभोजित्वं आतुरस्मरणानि च ॥६॥

मूलए सिंगवेरे य, उच्छुखंडे अनिव्वुडे ।
कंदे मूले य सच्चित्ते, फले बीए य आमए ॥७॥
मूलकः शृंगवेरञ्च इक्षुखण्डोऽनिवृत्तः ।
कन्दो मूलं च सचित्तं फलं बीजं चामकम् ॥७॥

सोवच्चले सिंधवे लोणे, रोमालोणे य आमए ।
सामुद्दे पंसुखारे य, कालालोणे य आमए ॥८॥

---

१ ચાલો કોને ભોજન જોઈએ તેમ બોલાવીને આપે તે २ द्युत विशेष. ૩ द्युत विशेष. ૪ જાતિ કુલજણાવી જીવન ચલાવે તે

[1]सौवर्चलं सैन्धवं लवणं रुमालवणं चामकम् ।
सामुद्रं पांशुत्तारश्च कृष्णलवणं चामकम् ॥८॥

धुवणे त्ति वमणे य, वत्थीकम्मविरेयणे ।
अंजणे दंतवणे य, गायब्भंगविभूसणे ॥९॥
धूपनमिति वमनञ्च वस्तिकर्म विरेचनम् ।
अञ्जनं दन्तवर्णश्च गात्राभ्यंगविभूषणे ॥९॥

सव्वमेयमणाइण्णं, निग्गंथाण महेसिणं ।
संजमम्मि अ जुत्ताणं, लहुभूयविहारिणं ॥१०॥
सर्वमेतदनाचीर्णं निर्ग्रन्थानां महर्षीणाम् ।
संयमे च युक्तानां लघुभूतविहारिणाम् ॥१०॥

पंचासवपरिण्णाया, तिगुत्ता छसु संजया ।
पंचनिग्गहणा धीरा, निग्गंथा उज्जुदंसिणो ॥११॥
पंचास्रवपरिज्ञाताः त्रिगुप्ताः षट्सुसंयताः ।
पंचनिग्रहणाधीरा निर्ग्रन्था ऋजुदर्शिनः ॥११॥

आयावयंति गिम्हेसु, हेमंतेसु अवाउडा ।
वासासु पडिसंलीणा, सञ्जया सुसमाहिया ॥१२॥
आतापयन्ति ग्रीष्मेषु हेमन्तेष्वप्रावृताः ।
वर्षासु प्रतिसंलीनाः संयताः सुसमाहिताः ॥१२॥

परीसहरिऊदंता, धूअमोहा जिइंदिया ।
सव्वदुक्खपहीणट्ठा, पक्कमन्ति महेसिणो ॥१३॥
परिषहरिपुदान्ताः धुतमोहा जितेन्द्रियाः ।
सर्वदुःखप्रत्ययार्थं प्रक्राम्यन्ति महर्षयः ॥१३॥

---

१ संचळ.

दुक्कराइं करित्ताणं, दुस्सहाइं सहित्तु य ।
केइ त्थ देवलोएसु, केइ सिज्झन्ति नीरया ॥१४॥
दुष्कराणि कृत्वा दुःसहानि सहित्वा च ।
केचित्तत्र देवलोकेषु केचित्सिध्यन्ति नीरजसः ॥१४॥
खवित्ता पुव्वकम्माइं, सञ्जमेण तवेण य ।
सिद्धिमग्गमणुप्पत्ता, ताइणो परिणिव्वुडा ॥त्ति बेमि १५॥
इति खुड्डयायारकहा नाम तइयमज्झयणं समत्तं ॥३॥
क्षपयित्वा पूर्वकर्माणि संयमेन तपसाच ।
सिद्धिमार्गमनुप्राप्ताः त्रायिणः परिनिर्वृत्ताः ॥१५॥
इति ब्रवीमि । इति क्षुल्लकाचारकथानाम तृतीयमध्ययनं समाप्तम्

॥ अह छज्जीवणियानामं चउत्थं अज्झयणं ॥

॥ अथ षड्जीवनिकानाम चतुर्थमध्ययनम् ॥

सुयं मे आउसंतेणं भगवया एवमक्खायं, इह खलु छज्जीवणिया नामज्झयणं समणेणं भगवया महावीरेणं कासवेणं पवेइया सुअक्खाया सुपन्नत्ता सेयंमे अहिज्जिउं अज्झयणं धम्मपण्णत्ती ।

श्रुतंमया आयुष्मता भगवता एवमाख्यातमिह खलु षड्जीवनिका (नामाध्ययनं) श्रमणेन भगवता महावीरेण काश्यपेन प्रवेदिता स्वाख्याता सुप्रज्ञप्ता श्रेयोमेऽध्येतुमध्ययनम् (यतः) धर्मप्रज्ञप्तिः ॥

कयरा खलु सा छज्जीवणिया नामज्झयणं समणेणं भगवया महावीरेणं कासवेणं पवेइया सुअक्खाया सुपन्नता सेअं मे अहिज्जिउं अज्झयणं धम्मपण्णत्ती ॥

कतराखलु सा षड्जीवनिका (तन्नामाध्ययनं) श्रमणेन भगवता महावीरेण काश्यपेन प्रवेदिता स्वाख्याता सुप्रज्ञप्ता श्रेयोमेऽध्येतुमध्ययनं (यतः) धर्मप्रज्ञप्तिः।

इमा खलु सा छज्जीवणिया नामज्झयणं समणेणं भगवया महावीरेणं कासवेणं पवेइया सुअक्खाया सुपन्नत्ता सेअं मे अहिज्जिउं अज्झयणं धम्मपन्नती।

इयंखलु सा षड्जीवनिका (तन्नामाध्ययनं) श्रमणेन भगवता महावीरेण काश्यपेन प्रवेदिता स्वाख्याता सुप्रज्ञप्ता श्रेयोमेऽध्येतुमध्ययनम् (यतः) धर्मप्रज्ञप्तिः।

तं जहा-पुढविकाइया, आउकाइया, तेउकाइया, वाउकाइया, वणस्सइकाइया, तसकाइया। पुढवी चित्तमंतमक्खाया अणेगजीवा पुढोसत्ता अन्नत्थ सत्थपरिणएणं। आऊ चित्तमंतमक्खाया अणेगजीवा पुढोसत्ता अन्नत्थ सत्थपरिणएणं। तेऊ चित्तमंतमक्खाया अणेगजीवा पुढोसत्ता अन्नत्थ सत्थपरिणएणं। वाऊ चित्तमंतमक्खाया अणेगजीवा पुढोसत्ता अन्नत्थ सत्थपरिणएणं। वणस्सई चित्तमंतमक्खाया अणेगजीवा पुढोसत्ता अन्नत्थ सत्थपरिणएणं। तं जहा—अग्गबीया, मूलबीया, पोरबीया, खंधबीया बीयरुहा, संमुच्छिमा, तणलया, वणस्सइकाइया, सबीया, चित्तमंतमक्खाया अणेगजीवा, पुढोसत्ता, अन्नत्थ सत्थपरिणएणं। से जे पुण इमे अणेगे बहवे तसा पाणा, तं जहा-अंडया, पोयया, जराउया, रसया, संसेइमा, संमुच्छिमा, उब्भिया, उववाइया, जेसिं केसिं च पाणाणं, अभिक्कंतं, पडिक्कंतं, संकुचियं पसारियं, रुयं, भंतं, तसियं, पलाइयं, आगइगइविन्नाया, जे अ कीडपयङ्गा जा य कुंथुपिपीलिया, सव्वे बेइंदिया, सव्वे तेइंदिया, सव्वे चउरिंदिया, सव्वे पंचिंदिया, सव्वे तिरिक्खजोणिया सव्वे

नेरइया, सव्वे मणुआ, सव्वे देवा, सव्वे पाणा, परमाहम्मिआ, एसो खलु छट्ठो जीवनिकाओ तसकाओ त्ति पवुच्चइ ।

इच्चेसिं छण्हं जीवनिकायाणं नेव सयं दंडं समारंभिज्जा, नेवन्नेहिं दंडं समारंभाविज्जा, दंडं समारंभन्ते वि अन्ने न समणुजाणेज्जा, जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि करंतंपि अन्नं न समणुजाणामि । तस्स भंते पडिक्कमामि निन्दामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि ॥

सायथा:—पृथ्वी कायिका, अपूकायिका, तेजस्कायिका, वायुकायिका, वनस्पतिकायिका, त्रसकायिका। पृथ्वी चित्तवत्याख्याता, अनेकजीवा, पृथकूसत्वा, अन्यत्र [1]शस्त्रपरिणतायाः। आपश्चित्तवत्यआख्याता अनेक जीवाः पृथक्सत्वा अन्यत्रशस्त्रपरिणताभ्य.। तेजश्चित्तवदाख्यातं अनेकजीवम् पृथकूसत्वम् अन्यत्रशस्त्रपरिणतात् । वायुचित्तवानाख्यातोऽनेकजीवः पृथकूसत्वोऽन्यत्र शस्त्रपरिणतात् । वनस्पतिश्चित्तवत्याख्याताऽनेकजीवा पृथक् सत्वाऽन्यत्रशस्त्रपरिणतायाः। सा यथा-अग्रबीजा, मूलबीजा, पर्वबीजा, स्कन्धबीजा, बीजरुहा, संमूर्च्छना, तृणलता, वनस्पतिकायिका सबीजा चित्तवत्याख्याताऽनेकजीवाऽन्यत्रशस्त्रपरिणतायाः ॥

ते ये पुनरिमेऽनेके बहवस्त्रसाः प्राणिनस्तेयथा अंडजाः, पोतजाः, जरायुजाः, रसजाः, संस्वेदजाः, संमूर्च्छनाः औत्पातिका, येषा केषां च प्राणिनामभिक्रान्तं, प्रतिक्रान्तं, संकुचितं, प्रसारितं, रुतं, भ्रान्तं, त्रसितं, पलायितमागतिर्गतिः (तैः) विज्ञाता येच कीटपतंगा याश्चकुन्थुपिपीलिकाः सर्वेद्वीन्द्रियाः सर्वे त्रीन्द्रियाः

१ शस्त्रथी छेदाया वगरनी

सर्वे चतुरिन्द्रियाः सर्वेपंचेंद्रियाः, सर्वेतिर्यग्योनयः, सर्वेनारकाः, सर्वे मनुजाः, सर्वेदेवाः परमाधार्मिकाश्च एषः खलुषष्ठो जीवनिकायस्त्रस कायइति प्रोच्यते ॥

इत्येषांषण्णां जीवनिकायानां (जीवनिकायेषु) नैव स्वयंदंड समारमेत, नैवान्यैर्दण्डं समारंभयेत्, दण्डान् समारभमाणानप्य न्यान् न समनुजानीयात्। यावज्जीवं त्रिविधं त्रिविधेन मनसा, वचसा, कायेन, नकरोमि, न कारयामि, कुर्वन्तमप्यन्यं न समनुजा नामि तस्य (तस्मात्) हे भदन्त (भगवन्) प्रतिक्रमामि, निन्दा मि, गर्हे, आत्मानं व्युत्सृजामि ॥

पढमे भन्ते ! महव्वए? पाणाइवायाओ वेरमणं। सव्वं भन्ते ! पाणाइवायं पच्चक्खामि । से सुहुमं वा, वायरं वा तसं वा, थावरं वा, नेव सयं पाणे अइवाइज्जा, नेवऽन्नेहिं पाणे अइवा-याविज्जा, पाणे अइवायन्तेऽवि अन्ने न समणुजाणामि, जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि करंतंपि अन्नं न समणुजाणामि, तस्स भंते ! पडिक्कमामि निन्दामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि। पढमे भन्ते ! महव्वए उवट्ठिओमि सव्वाओ पाणाइवायाओ वेरमणं ॥ १ ॥

प्रथमे भदन्त (हे भगवन्) महाव्रते? प्राणाति पाताद् विर-मणम्, सर्व भदन्त (हेभगवन्) प्राणातिपातं प्रत्याख्यामि, तत् सूक्ष्मं वा, बादरं वा, त्रसं वा, स्थावरं वा, नैवस्वयं प्राणिनमति पातयामि, नैवान्यैः प्राणिनमतिपातयामि, प्राणानतिपात यतोऽप्यन्यान् न समनु जानामि, यावज्जीवं त्रिविधं त्रिविधेन मनसा,

वचसा, कायेन, न करोमि न कारयामि कुर्वन्तमप्यन्यं नसमनुजानामि, तस्य (तस्माद्) भदन्त (हे भगवन्) प्रतिक्रमामि, निन्दामि, गर्हे, आत्मानंव्युत्सृजामि, प्रथमे भदन्त (हे भगवन्) महाव्रते उपस्थितोऽस्मि, सर्वस्मात् प्राणातिपाताद्विरमणं ॥१॥

अहावरे दुच्चे भन्ते ! महव्वए मुसावायाओ वेरमणं । सव्वं भन्ते ! मुसावायं पच्चक्खामि । से कोहा वा, लोहा वा, भया वा, हासा वा नेव सयं मुसं वइज्जा नेवऽन्नेहिं मुसं वायाविज्जा, मुसं वयन्ते वि अन्ने न समणुजाणामि जावज्जीवाए, तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि करंतंपि अन्नं न समणुजाणामि । तस्स भन्ते ! पडिक्कमामि निन्दामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि । दुच्चे भन्ते ! महव्वए उवट्ठिओमि सव्वाओ मुसावायाओ वेरमणं ॥२॥

अथापरे द्वितीये भदन्त (हे भगवन्) महाव्रते मृषावादाद्विरमणम् , सर्वंभदन्त (हे भगवन्) मृषावादंप्रत्याख्यामि, तद्यथा क्रोधाद्वा, लोभाद्वा, भयाद्वा, हास्याद्वा, नैव स्वयंमृषावदामि, नैवान्यैर्मृषावादये, मृषावदतोऽप्यन्यान् न समनुजानामि, यावज्जीवं त्रिविधं त्रिविधेन मनसा, वचसा, कायेन, नकरोमि नकारयामि कुर्वन्तमप्यन्यं न समनुजानामि, तस्य (तस्माद्) भदन्त (हे भगवन्) प्रतिक्रमामि, निन्दामि, गर्हे आत्मानं व्युत्सृजामि, द्वितीये, भदन्त (हेभगवन्) महाव्रते उपस्थितोऽस्मि, सर्वस्मान् मृषावादाद्विरमणम् ॥२॥

अहावरे तच्चे भन्ते ! महव्वए? अदिन्नादाणाओ वेरमणं । सव्वं भन्ते ! अदिन्नादाणं पच्चक्खामि । से गामे वा, नगरे

वा, रराणे वा, अप्प वा, वहुं वा, अणुं वा, थूलं वा चित्तमंतं वा, अचित्तमंतं वा, नेव सयं अदिन्नं गिरिहज्जा, नेवऽन्नेहिं अदिन्नं गिराहाविज्जा, अदिन्नं गिराहन्ते वि अन्ने न समणु-जाणामि; जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि करंतंपि अन्नं न समणुजाणामि। तस्स भन्ते? पडिक्कमामि निन्दामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि तच्चे भन्ते! महव्वए उवट्ठिओमि सव्वाओ अदिन्नादाणाओ वेरमणं ॥ ३ ॥

अथापरे तृतीये भदन्त (हे भगवन्) महाव्रते अदत्तादाना द्विरमणम्, सर्वं भदन्त (हे भगवन्) अदत्तादानं प्रत्याख्यामि। तद् ग्रामे वा नगरे वा अरण्ये वा अल्पं वा वहु वा, अणु वा, स्थूलं वा, चित्तवद्वा, अचित्तवद्वा, नैवस्वयं अदत्त गृह्णामि, नैवान्यैरदत्तं ग्राहयामि, अदत्तं गृह्णतोऽप्यन्यान् न समनु जानामि, तस्य (तस्माद्) भदन्त (हे भगवन्) प्रतिक्रमामि. निन्दामि, गर्हे, आत्मानंव्युत्सृजामि तृतीये भदन्त (हेभगवन्) महाव्रते उपस्थितोऽस्मि, सर्वस्माददत्तादानाद्विरमणम् ॥३॥

अहावरे चउत्थे भन्ते! महव्वए मेहुणाओ वेरमणं। सव्वं भन्ते! मेहुणं पच्चक्खामि। से दिव्वं वा, माणुसं वा, तिरिक्खजोणियं वा, नेव सयं मेहुणं सेविज्जा, नेवन्नेहिं मेहुणं सेवाविज्जा, मेहुणं सेवन्ते वि अन्ने न समणुजाणामि। जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि करंतंपि अन्नं न समणुजाणामि। तस्स भन्ते! पडिक्कमामि निन्दामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि। चउत्थे भन्ते! महव्वए उवट्ठिओमि सव्वाओ मेहुणाओ-वेरमणं ॥ ४ ॥

अथापरे चतुर्थे (भदंत !) भवन् महाव्रते मैथुनाद्विरमणम् , सर्वं भवन्! मैथुनं प्रत्याख्यामि; तद्दैवम् वा, मानुषं वा, तिर्यग्योनिकं वा, नैवस्वयं मैथुनं सेवे, नैवान्यैर्मैथुनं सेवयामि, मैथुनं सेवमानानप्यन्यान् न समनुजानामि, यावज्जीवं त्रिविधं त्रिविधेन, मनसा, वचसा, कायेन, नकरोमि, नकारयामि, कुर्वन्तमप्यन्यं न समनुजानामि; तस्य (तस्माद्) भवन्! प्रतिक्रमामि, निन्दामि, गर्हे, आत्मानं व्युत्सृजामि, चतुर्थे भवन् ! महाव्रते उपस्थितोऽस्मि सर्वस्मान्मैथुनाद्विरमणम् ॥४॥

अहावरे पञ्चमे भन्ते! महव्वए परिग्गहाओ वेरमणं। सव्वं भन्ते ! परिग्गहं पच्चक्खामि। से अप्पं वा, बहुं वा, अणुं वा थूलं वा चित्तमंतं वा अचित्तमंतं वा। नेव सयं-परिग्गहं परिगिरिहज्जा, नेवन्नेहिं परिग्गहं परिगिराहाविज्जा, परिग्गहं परिगिराहन्ते वि अन्ने न समणुजाणिज्जा। जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि करंतंपि अन्नं न समणुजाणामि। तस्स भन्ते! पडिक्कमामि निन्दामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि। पञ्चमे भन्ते महव्वए उवट्ठिओमि सव्वाओ परिग्गहाओ वेरमणं ॥ ५ ॥

अथापरे पञ्चमे भवन् महाव्रते परिग्रहाद्विरमणम् सर्व भवन् ! परिग्रहं प्रत्याख्यामि। अल्पं वा वहुं वा अणुंवा स्थूलंवो चित्तवन्तं वा अचित्तवन्तं वा नैवस्वयं परिग्रहं परिगृह्णामि, नैवान्यैः परिग्रहं परिग्राहयामि, परिग्रहं परिगृह्णतोऽप्यन्यान् न समनुजानामि। यावज्जीव त्रिविधं त्रिविधेन मनसा वचसा कायेन नकरोमि नकारयामि कुर्वन्तमप्यन्यं न समनुजानामि तस्य (तस्माद्) भवन् !

वा, उदउल्लं वा कायं, उदउल्लं वा वत्थं, ससिणिद्धं वा कायं, ससिणिद्धं वा वत्थं न आमुसिज्जा, न संफुसिज्जा, न आवीलिज्जा, न पवीलिज्जा, न अक्खोडिज्जा, न पक्खोडिज्जा, न आयाविज्जा, न पयाविज्जा, अन्नं न आमुसाविज्जा, न संफुसाविज्जा, न आवीलाविज्जा, न पवीलाविज्जा, न अक्खोडाविज्जा, न पक्खोडाविज्जा, न आयाविज्जा, न पयाविज्जा, अन्नं आमुसंतं वा, संफुसंतं वा, आविलंतं वा, पवीलंतं वा, अक्खोडंतं वा, पक्खोडंतं वा, आयावन्तं वा, पयावन्तं वा न समणुजाणिज्जा, जावज्जीवाए, तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि करन्तं पि अन्नं न समणुजाणामि । तस्स भन्ते ! पडिक्कमामि निन्दामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि ॥ २ ॥

स भिक्षुर्वा, भिक्षुकी वा, संयतविरतप्रतिहतप्रत्याख्यात पापकर्मा, दिवा वा, रात्रौवा, एकाको वा, परिषद्गतो वा, सुप्तो वा, जाग्रद्वा, तदुदकं वा, [1]अवश्यायं वा, हिमं वा, [2]मिहिकां वा, करकां वा, [3]हरतनुंवा, शुद्धोदकं वा, उदकार्द्रं वा कायं, उदकार्द्रं वा वस्त्रम् , नाऽऽमृशेत् , न संस्पृशेत् , नाऽऽपीडयेत् , न प्रपीडयेत् , नाऽऽ स्फोटयेत् , न प्रस्फोटयेत् , नाऽऽतापयेत् , न प्रतापयेत् , अन्यं नाऽऽमर्शयेत् , न संस्पर्शयेत् , नाऽऽपीडयेत् , न प्रपीडयेत् , नाऽऽ-स्फोटयेत् , न प्रस्फोटयेत् नाऽऽतापयेत् न प्रतापयेत् , अन्यमामृशन्तम् , वा संस्पृशन्तम् , वाऽऽपीडयन्तम् वा प्रपीडयन्तम् , वाऽऽ-स्फोटयन्तम् वा प्रस्फोटयन्तम् वा, आतापयन्तम् वा प्रतापयन्तम् वा, न समनुजानामि, यावज्जीव त्रिविधं त्रिविधेन मनसा वचसा

---

१ ठारनुं पाणी २ धुंअरनुं पाणी. ३ ઝાકળ.

कायेन न करोमि न कारयामि कुर्वन्तमप्यन्यं न समनुजानामि, तस्य (तस्मात्) भवन् ! प्रतिक्रमामि, निन्दामि, गर्हे, आत्मानं व्युत्सृजामि ॥२॥

से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, संजयविरयपडिहयपच्चक्खायपावकम्मे, दिआ वा, राओ वा, एगओ वा, परिसागओ वा, सुत्ते वा, जागरमाणे वा, से अगणिं वा इंगालं वा, मुम्मुरं वा, अच्चिं वा, जालं वा, अलायं वा, सुद्धागणिं वा, उक्कं वा, न उंजिज्जा, न घट्टिज्जा, न भिंदिज्जा, न उज्जालिज्जा, न पज्जालिज्जा, न निव्वाविज्जा, अन्नं न उंजाविज्जा, न घट्टाविज्जा, न भिंदाविज्जा, न उज्जालाविज्जा, न पज्जालाविज्जा, न निव्वाविज्जा, अन्नं उंजन्तं वा, घट्टंतं वा, भिंदंतं वा, उज्जालंतं वा, पज्जालंतं वा, निव्वावंतं वा, न समणुजाणिज्जा जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि करंतं पि अन्नं न समणुजाणामि। तस्स भन्ते ! पडिक्कमामि निन्दामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि ॥३॥

स भिक्षुर्वा, भिक्षुकीवा, संयतविरतप्रतिहतप्रत्याख्यात पापकर्मा, दिवा वा, रात्रौ वा, एकाकी वा, परिषद्गतो वा, सुप्तो वा, जाग्रद्वा, स अग्निंवा अंगारंवा, मर्मुरंवा, अर्चिर्वा, ज्वाला वा, अलातं वा, शुद्धाग्नि वा, उल्कां वा, नोत्सिञ्चेत्, न घट्टयेत्, न भिन्द्यात्, नोज्ज्वालयेत्, नप्रज्वालयेत्, न निर्वापयेत्, अन्यंनोत्सेचयेत्, न घट्टयेत्, न भेदयेत्, नोज्ज्वालयेत्, न प्रज्वालयेत्, ननिर्वापयेत्, अन्यमुत्सिञ्चन्तं वा, घट्टयन्तं वा, भिन्दन्तं वा, उज्ज्वालयन्तं वा, प्रज्वालयन्त वा, निर्वापयन्त वा, न समनुजानामि, यावज्जीव त्रिविधं त्रिविधेन मनसा वचसा कायेन

प्रतिक्रमामि, निन्दामि, गर्हे, आत्मानं व्युत्सृजामि। पंचमे भवन् महाव्रते उपस्थितोऽस्मि सर्वस्मात् परिग्रहाद्विरमणम् ॥५॥

अहावरे छट्ठे भन्ते ! वए राइभोअणाओ वेरमणं । सव्वं भन्ते ! राइभोयणं पच्चक्खामि । से असणं वा पाणं वा, खाइमं वा साइमं वा । नेव सयं राइं भुंजिज्जा नेवन्नेहिं राइं भुंजाविज्जा, राइं भुंजंतेऽवि अन्ने न समणुजाणामि । जाव-ज्जीवाए, तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि करंतंपि अन्नं न समणुजाणामि । तस्स भन्ते पडिक्कमामि निन्दामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि । छट्ठे भंते ! वए उवट्ठिओ मि सव्वाओ राइभोअणाओ वेरमणं ॥ ६ ॥ इच्चेयाइं पंच महव्वयाइं राइभोअणवेरमणछट्ठाइं अत्तहियट्ठियाए उवसंपज्जित्ता णं विहरामि ॥

अथापरे षष्ठे भवन् ! व्रते रात्रिभोजनाद्विरमणम् सर्वं भवन् ! रात्रिभोजनं प्रत्याख्यामि । तदशनं वा पानं वा खाद्यंवा स्वाद्यं वा नैवस्वयं रात्रौ भुञ्जे, नैवान्यै रात्रौभोजयामि, रात्रौभुञ्जा-नानप्यन्यान् न समनुजानामि। यावज्जीवं त्रिविधं त्रिविधेन मनसा वचसा कायेन नकरोमि नकारयामि कुर्वन्तमप्यन्यं न समनुजानामि, तस्य (तस्माद्) भवन् प्रतिक्रमामि, निन्दामि, गर्हे, आत्मानं व्यु-त्सृजामि । षष्ठे भवन् व्रते उपस्थितोऽस्मि सर्वस्माद्रात्रिभोजनाद् विरमणम् ॥६॥ इत्येतानि पञ्चमहाव्रतानि रात्रिभोजन विरमण-षष्टानि आत्महितार्थमुपसंपद्य विहरामि ॥

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा संजयविरयपडिहयपच्च-क्खायपावकम्मे दिआ वा राओ वा एगओ वा परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा से पुढविं वा भित्तिं वा सिलं वा

लेलुंवा ससरक्खं वा कायं ससरक्खं वा वत्थं हत्थेणवा पाएण वा कट्ठेण वा किलिंचेण वा अंगुलियाए वा सिलागए वा सिलागहत्थेण वा न आलिहिज्जा, न विलिहिज्जा, न घट्टिज्जा, न भिंदिज्जा अन्नं न आलिहाविज्जा न विलिहाविज्जा न घट्टाविज्जा न भिंदाविज्जा। अन्नं आलिहंतं वा, विलिहंतं वा, घट्टंत वा, भिंदंतं वा न समणुजाणिज्जा। जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि करंतं पि अन्नं न समणुजाणामि तस्स। भंते! पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि ॥१॥

स भिक्षुर्वा भिक्षुकीवा संयतविरतप्रतिहतप्रत्याख्यात पापकर्मा, दिवा वा रात्रौ वा एकाकी वा परिषद्गतो वा सुप्तो वा जाग्रद्वा पृथिवीं वा भित्ति वा शिलां वा लोष्टं वा सरजस्कं वा कायं सरजस्कं वा वस्त्रं, हस्तेन वा पादेन वा, काष्टेन वा, [1]किलिचेन वा, अंगुलिकया वा, शलाकया वा, शलाकाहस्तेन वा, नाऽऽलिखेत्, नविलिखेत्, नघट्टयेत्, नभिन्द्यात् अन्यं नाऽऽलेखयेत्, न विलेखयेत्, नघट्टयेत्, नभेदयेत्, अन्यमालिखन्तं वा, विलिखन्तं वा, घट्टयन्तं वा, भिन्दन्तं वा, न समनुजानामि, यावज्जीवं त्रिविधंत्रिविधेन मनसा वचसा कायेन नकरोमि नकारयामि। कुर्वन्तमप्यन्यं न समनुजानामि तस्य (तस्माद्) भवन्! प्रतिक्रमामि, निन्दामि, गर्हे, आत्मानंव्युत्सृजामि ॥१॥

से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा संजयविरयपडिहयपच्चक्खायपावकम्मे, दिआ वा, राओ वा, एगओ वा, परिसागओ वा, सुत्ते वा, जागरमाणे वा, से उदगं वा, ओसं वा, हिमं वा, महियं वा, करगं वा, हरितणुगं वा, सुद्धोदगं

---

१ ખીલાથી.

न करोमि न कारयामि कुर्वन्तमप्यन्यं न समनुजानामि, तस्माद् भवन्! प्रतिक्रमामि, निन्दामि, गर्हे आत्मानं व्युत्सृजामि ॥३॥

से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, संजयविरयपडिहयपच्चक्खायपावकम्मे, दिआ वा, राओ वा, एगओ वा, परिसागओ वा, सुत्ते वा, जागरमाणे वा, से सिएण वा, विहुयणेण वा, तालियंटेण वा, पत्तेण वा, पत्तभंगेण वा, साहाए वा, साहाभंगेण वा, पिहुणेण वा, पिहुणहत्थेण वा, चेलेण वा, चेलकन्नेण वा, हत्थेण वा, मुहेण वा, अप्पणो वा कायं, बाहिरं वा वि पुग्गलं न फुमिज्जा, न वीएज्जा, अन्नं न फुमाविज्जा, न वीआविज्जा, अन्नं फुमंतं वा, वीअंतं वा न समणुजाणिज्जा जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि करंतंपि अन्नं न समणुजाणामि। तस्स भन्ते! पडिक्कमामि निन्दामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि ॥४॥

स भिक्षुर्वा, भिक्षुकीवा, संयतविरतप्रतिहतप्रत्याख्यातपापकर्मा, दिवावा, रात्रौ वा, एकाकी वा, परिषद्गतो वा, सुप्तो वा, जाग्रद्वा, स सितेन वा, विधुवनेन वा, तालवृन्तेन वा, पत्रेण वा, पत्रभंगेन वा, शाखया वा, शाखाभंगेन वा, पिच्छेनवा, पिच्छहस्तेन वा, [1]चैलेन वा, [2]चैलकर्णेन वा, हस्तेन वा, मुखेन वा, आत्मनो वा कायं, बाह्यंवापिपुद्गलं नफूत्कारयामि, न वीजयामि, अन्यंन फूत्कारयामि न वीजयामि, अन्यंफूत्कुर्वन्तं वा, वीजयन्तं वा न समनुजानामि, यावज्जीवं त्रिविधं त्रिविधेन मनसा वचसा कायेन नकरोमि नकारयामि कुर्वन्तमप्यन्यं न समनुजानामि, तस्माद् भदन्त (हे भवन्) प्रतिक्रमामि निन्दामि गर्हे आत्मानं व्युत्सृजामि ॥४॥

१ वस्त्रथी. २ वस्त्रना छेडाथी

से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, संजयविरयपडिहयपच्च-क्खायपावकम्मे, दिश्रा वा, राओ वा, एगओ वा, परिसागओ वा, सुत्ते वा, जागरमाणे वा, से वीएसु वा, वीयपइट्ठेसु वा, रुढेसु वा, रुढपइट्ठेसु वा, जाएसु वा, जायपइट्ठेसु वा, हरिएसु वा, हरियपइट्ठेसु वा, छिन्नेसु वा, छिन्नपइट्ठेसु वा, सचित्तेसु वा, सचित्तकोलपडिनिस्सिएसु वा न गच्छेज्जा, न चिट्ठेज्जा, न निसीइज्जा, न तुअट्टिज्जा, अन्नं न गच्छाविज्जा, न चिट्ठाविज्जा, न निसीआविज्जा; न तुअट्टाविज्जा, अन्नं गच्छंतं वा, चिट्ठंतं वा, निसीअंतं वा, तुयट्टंतं वा न समणुजाणामि जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि करंतंपि अन्नं न समणुजाणामि। तस्स भन्ते! पडिक्कमामि निन्दामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि ॥ ५ ॥

सभिक्षुर्वा भिक्षुकी वा, संयतविरतप्रतिहतप्रत्याख्यात पापकर्मा, दिवा वा रात्रौवा एकाकी वा परिषद् गतो वा सुप्तो वा जाग्रद्वा स बीजेषुवा, बीजप्रतिष्ठेषुवा, रूढेषु वा, रूढप्रतिष्ठेषुवा, जातेषुवा, जातप्रतिष्ठेषु वा, हरितेषु वा, हरितप्रतिष्ठेषु वा, छिन्नेषुवा, छिन्नप्रतिष्ठेषु वा, सचित्तेषु वा, सचित्तकोल प्रतिनिश्रितेषु वा, नगच्छामि, नतिष्ठामि, ननिषीदामि, नत्वग् वर्तयामि, अन्यंन गमयामि, नस्थापयामि, ननिषादयामि, नत्वग्-वर्तयामि, अन्यंगच्छन्तं वा, तिष्ठन्तं वा, निषीदन्तं वा, त्वग्-वर्तयन्तं वा, न समनुजानामि, यावज्जीवं त्रिविधं त्रिविधेन मनसा वचसा कायेन नकरोमि नकारयामि कुर्वन्तमप्यन्यंन समनुजानामि तस्माद् भवन्! प्रतिक्रमामि निन्दामि गर्हे आत्मानंव्यु-त्सृजामि ॥५॥

से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा संजयविरयपडिहयपच्चक्खायपावकम्मे, दिआ वा, राओ वा, एगओ वा, परिसागओ वा, सुत्ते वा, जागरमाणे वा, से कीडं वा, पयंगं वा, कुंथुं वा, पिपीलियं वा, हत्थंसि वा, पायंसि वा, बाहुंसि वा, उरंसि वा, उदरंसि वा, सीसंसि वा, वत्थंसि वा, पडिग्गहंसि वा कंबलंसि वा, पायपुच्छणंसि वा, रयहरणंसि वा, गुच्छगंसि वा, उंडगंसि वा, दंडगंसि वा, पीढगंसि वा, फलगंसि वा, सेज्जंसि वा, संथारगंसि वा, अन्नयरंसि वा तहप्पगारे उवगरणजाए तओ संजयामेव पडिलेहिय पडिलेहिय पमज्जिअ पमज्जिअ एगंतमवणिज्जा, नो णं संघायमावज्जिज्जा ॥६॥

स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा संयतविरतप्रतिहतप्रत्याख्यात पापकर्मा दिवा वा, रात्रौ वा एकाकी वा परिषद्गतो वा सुप्तो वा जाग्रद्वा स कीटं वा, पतंगं वा, कुंथुं वा पिपीलिकां वा, हस्ते वा, पादे वा, बाहौ वा, ऊरुणि वा, उदरे वा, शीर्षे वा, वस्त्रे वा, प्रतिग्रहे वा, कम्बले वा, पादप्रोञ्छने वा, रजोहरणे वा, गुच्छके वा, [1]उंदके वा, दंडके वा, पीठके वा, फलके वा, शय्यायां वा, संस्तारके वा अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे उपकरणजाते ततः संयतमेव प्रतिलिख्य प्रतिलिख्य प्रमृज्य प्रमृज्यैकान्तमपनयामि नो संघातमापादयामि ॥६॥

अजयं चरमाणो अ, पाणभूयाइं हिंसइ ।
बन्धइ पावयं कम्मं तं से होइ कडुअं फलं ॥१॥

अयतं चरश्च, प्राणिभूतानि हिनस्ति ।
बध्नाति पापकं कर्म, तस्मात्तस्य भवति कटुकं फलम् ॥१॥

---

१ मात्रु करवानु भाजन.

अजयं चिट्ठमाणो अ, पाणभूयाइं हिंसइ ।
बंधइ पावयं कम्मं तं से होइ कडुअं फलं ॥२॥
अयतन्तिष्ठंश्च, प्राणिभूतानि हिनस्ति ।
बध्नाति पापकं कर्म, तस्मात्तस्य भवति कटुकं फलम् ॥२॥
अजयं आसमाणो अ, पाणभूयाइ हिंसइ ।
बन्धइ पावयं कम्मं, तं से होइ कडुअं फलं ॥३॥
अयतमासीनश्च प्राणिभूतानि हिनस्ति ।
बध्नाति पापकं कर्म तस्मात्तस्य भवति कटुकं फलम् ॥३॥
अजयं सयमाणो अ, पाणभूयाइ हिंसइ ।
बंधइ पावयं कम्मं, तं से होइ कडुअं फलं ॥४॥
अयतं शयानश्च, प्राणिभूतानि हिनस्ति ।
बध्नाति पापकं कर्म, तस्मात्तस्य भवति कटुकं फलम् ॥४॥
अजयं भुंजमाणो अ, पाणभूयाइ हिंसइ ।
बंधइ पावयं कम्मं, तं से होइ कडुअं फलं ॥५॥
अयतं भुञ्जानश्च, प्राणिभूतानि हिनस्ति ।
बध्नाति पापकं कर्म, तस्मात्तस्य भवति कटुकं फलम् ॥५॥
अजयं भासमाणो अ, पाणभूयाइ हिंसइ ।
बंधइ पावयं कम्मं, तं से होइ कडुअं फलं ॥६॥
अयत भाषमाणश्च प्राणिभूतानि हिनस्ति ।
बध्नाति पापकं कर्म, तस्मात्तस्य भवति कटुकं फलम् ॥६॥
कहं चरे कहं चिट्ठे, कहमासे कहं सए ।
कहं भुंजन्तो भासंतो, पावकम्मं न बंधइ ॥७॥
कथ चरेत् कथंतिष्ठेत्, कथ मासीत कथं शयीत ।
कथं भुञ्जानो भाषमाणः, पापकर्म न बध्नाति ॥७॥

जयं चरे जयं चिट्ठे, जयमासे जयं सए ।
जयं भुजन्तो भासंतो, पावकम्मं न बंधइ ॥८॥
यतं चरेद्यतं तिष्ठेत् , यत मासीत यतं शयीत ।
यतं भुञ्जानो भाषमाणः, पापकर्म न बध्नाति ॥८॥
सव्वभूयप्पभूयस्स, सम्मं भूयाइ पासओ ।
पिहिआसवस्स दंतस्य, पावकम्मं न बंधइ ॥९॥
सर्व भूतात्मभूतस्य, सम्यग् भूतानि पश्यतः ।
पिहितास्रवस्य, दान्तस्य पापकर्म न बध्यते ॥९॥
पढमं नाणं तओ दया, एवं चिट्ठइ सव्वसंजए ।
अन्नाणी किं काही, किंवा नाही सेयपावगं ॥१०॥
प्रथमं ज्ञानं ततो दया, एवं तिष्ठति सर्वसंयतः ।
अज्ञानी किं करिष्यति, किंवा ज्ञास्यति श्रेयः पापकम् ॥१०॥
सोच्चा जाणइ कल्लाणं, सोच्चा जाणइ पावगं ।
उभयं पि जाणइ सोच्चा, जं सेयं तं समायरे ॥११॥
श्रुत्वा जानाति कल्याणं, श्रुत्वा जानाति पापकम् ।
उभयेऽपिजानाति श्रुत्वा, यच्छ्रेयस्तत् समाचरेत् ॥११॥
जो जीवे वि न याणइ, अजीवे वि न याणइ ।
जीवाजीवे अयाणंतो, कहं सो नाहीइ संजमं ॥१२॥
यो जीवानपि नजानाति, अजीवानपि न जानीते ।
जीवाजीवावजानन् , कथं स ज्ञास्यति संयमम् ॥१२॥
जो जीवे वि वियाणेइ, अजीवे वि वियाणइ ।
जीवाजीवे वियाणंतो, सो हु नाहीइ संजमं ॥१३॥
यो जीवानपि विजानाति, अजीवानपि विजानाति ।
जीवाजीवौ विजानन् , स हि ज्ञास्यति संयमम् ॥१३॥

जया जीवमजीवे य, दोवि एए वियाणइ ।
तया गई बहुविहं, सव्वं जीवाण जाणइ ॥१४॥
यदा जीवाजीवौ च, द्वावपि-एतौ विजानीते ।
तदा गतिं बहुविधाम्, सर्वजीवानां जानाति ॥१४॥
जया गई बहुविहं, सव्वजीवाण जाणइ ।
तया पुण्णं च पावं च, बंधं मुक्खं च जाणइ । ॥१५॥
यदा गति बहुविधाम्, सर्वजीवानां जानाति ।
तदा पुण्यं च पापं च, बंधं मोक्षं च जानाति ॥१५॥
जया पुण्णं च पावं च, बंधं मुक्खं च जाणइ ।
तया निव्विंदए भोए, जे दिव्वे जे य माणुसे ॥१६॥
यदा पुण्यं च पापं च, बंधं मोक्षं च जानाति ।
तदा [1]निर्विन्ते भोगान्, यान्दिव्यान्यान् च मानुषान् ॥१६॥
जया निव्विंदए भोए, जे दिव्वे जे य माणुसे ।
तया चयइ संजोगं, सब्भिन्तरं बाहिरं ॥१७॥
यदा निर्विन्ते भोगान्, यान्दिव्यान् यान् च मानुषान् ।
तदा त्यजति संयोगम्, साभ्यन्तरं बाह्यम् ॥१७॥
जया चयइ संजोगं, सब्भिंतरं बाहिरं ।
तया मुंडे भवित्ताणं, पव्वइए अणगारियं ॥१८॥
यदा त्यजति संयोगम्, साभ्यन्तरं बाह्यम् ।
तदा मुण्डो भूत्वा, प्रव्रजत्यनगारिताम् ॥१८॥
जया मुंडे भवित्ताणं, पव्वइए अणगारियं ।
तया संवरमुक्किट्ठं, धम्मं फासे अणुत्तरं ॥१९॥

१ અસાર ભાને છે.

यदा मुण्डो भूत्वा, प्रव्रजत्यनगारिताम् ।
तदा संवरमुत्कृष्टं, धर्मं स्पृशत्यनुत्तरम् ॥१९॥

जया संवरमुक्किट्ठं, धम्मं फासे अणुत्तरं ।
तया धुणइ कम्मरयं, अबोहिकलुसंकडं ॥२०॥
यदा संवरमुत्कृष्टं, धर्मं स्पृशत्यनुत्तरम् ।
तदा धुनाति कर्मरजः, अबोधिकलुषंकृतम् ॥२०॥

जया धुणइ कम्मरयं, अबोहिकलुसं कडं ।
तया सव्वत्तगं नाणं, दंसणं चाभिगच्छइ ॥२१॥
यदा धुनाति कर्मरजः, अबोधिकलुषं कृतम् ।
तदा सर्वत्रगं ज्ञानं, दर्शनं चाभिगच्छति ॥२१॥

जया सव्वत्तगं नाणं, दंसणं चाभिगच्छइ ।
तया लोगमलोगं च, जिणो जाणइ केवली ॥२२॥
यदा सर्वत्रगं ज्ञानं दर्शनं चाभिगच्छति ।
तदा लोकमलोकं च, जिनो जानाति केवली ॥२२॥

जया लोगमलोगं च, जिणो जाणइ केवली ।
तया जोगे निरुंभित्ता, सेलेसिं पडिवज्जइ ॥२३॥
यदा लोकमलोकं च, जिनो जानाति केवली ।
तदा योगान्निरुध्य, शैलेशी प्रतिपद्यते ॥२३॥

जया जोगे निरुंभित्ता, सेलेसिं पडिवज्जइ ।
तया कम्मं खवित्ताणं, सिद्धिं गच्छइ नीरओ ॥२४॥
यदा योगान्निरुध्य, शैलेशी प्रतिपद्यते ।
तदा कर्म क्षपयित्वा, सिद्धिं गच्छति नीरजाः ॥२४॥

जया कम्मं खवित्ताणं, सिद्धिं गच्छइ नीरओ ।
तया लोगमत्थयत्थो, सिद्धो हवइ सासओ ॥२५॥

यदा कर्म क्षपयित्वा, सिद्धिं गच्छति नीरजाः ।
तदा लोकमस्तकस्थः सिद्धो भवति शाश्वतः ॥२५॥

सुहसायगस्स समणस्स, सायाउलगस्स निगामसाइस्स ।
उच्छोलणापहोअस्स, दुल्लहा सुगई तारिसगस्स ॥२६॥

सुखस्वादकस्य श्रमणस्य, साताकुलस्य निकामशायिनः ।
[1]उत्सोलनाप्रधाविनश्च, दुर्लभा सुगतिस्तादृशस्य ॥२६॥

तवोगुणपहाणस्स, उज्जुमइ खन्तिसंजमरयस्स ।
परीसहे जिणंतस्स, सुलहा सुगई तारिसगस्स ॥२७॥

तपोगुणप्रधानस्य, ऋजुमतेः क्षान्तिसंयमरतस्य ।
परिसहान् जयतः सुलभा, सुगतिस्तादृशस्य ॥२७॥

पच्छा वि ते पयाया, खिप्पं गच्छंति अमरभवणाइं ।
जेसिं पिओ तवो संजमो अ खंती अ वंभचेरं च ॥२८॥

पश्चादपि ते प्रयाताः, क्षिप्रं गच्छन्त्यमरभवनानि ।
येषां प्रियाणि तपः संयमश्च, क्षान्तिश्च ब्रह्मचर्यञ्च ॥२८॥

इच्चेयं छज्जीवणिअं, सम्मद्दिट्ठी सया जए ।
दुल्लहं लहित्तु सामण्णं, कम्मुणा न विराहिज्जासि ॥त्तिबेमि २९॥
इति छज्जीवणिआ णामं चउत्थं अज्झयणं समत्तं ॥४॥

इत्येतां षड्जीवनिका, सम्यग्दृष्टिः सदा यतः ।
दुर्लभं लब्ध्वा श्रामण्य, कर्मणा न विराधयेत् ॥२९॥
॥इति ब्रवीमि॥ इतिषड्जीवनिकानाम चतुर्थमध्ययनं समाप्तम् ॥

॥ अह पिंडेसणा णाम पंचमज्झयणं ॥

॥ अथपिण्डैषणा नाम पञ्चममध्ययनम् ॥

संपत्ते भिक्खकालम्मि, असंभंतो अमुच्छिओ ।
इमेण कम्मजोगेण, भत्तपाणं गवेसए ॥१॥

---

१ वारंवार धोवानी क्रिया करनारनी

संप्राप्ते भिक्षाकाले, असंभ्रांतोऽमूर्च्छितः ।
अनेन क्रमयोगेन, भक्तपानं गवेषयेत् ॥१॥

से गामे वा नगरे वा, गोअरग्गगओ मुणी ।
चरे मंदमणुव्विग्गो, अव्वक्खित्तेण चेअसा ॥२॥
स ग्रामे वा नगरे वा, गोचराग्रगतो मुनिः ।
चरेन्मन्दमनुद्विग्नः अव्याक्षिप्तेन चेतसा ॥२॥

पुरओ जुगमायाए, पेहमाणो महिं चरे ।
वज्जंतो बीअहरियाइं, पाणे अ दगमट्टिअं ॥३॥
पुरतो युगमात्रया, प्रेक्षमाणो महीं चरेत् ।
वर्जयन्बीजहरितानि, प्राणिनः च उदकमृत्तिकाम् ॥३॥

ओवायं विसमं खाणुं, विज्जलं परिवज्जए ।
संकमेण न गच्छिज्जा, विज्जमाणे परक्कमे ॥४॥
अवपातं विषमं स्थाणुं, [1]विजलं परिवर्जयेत् ।
संक्रमेण न गच्छेद्, विद्यमाने [2]पराक्रमे ॥४॥

पवडंते व से तत्थ, पक्खलंते व संजए ।
हिंसेज्ज पाणभूयाइं, तसे अदुव थावरे ॥५॥
प्रपतन्वाऽसौ तत्र, प्रस्खलन् वा संयतः ।
हिंस्यात्प्राणिभूतानि, त्रसानथवास्थावरान् ॥५॥

तम्हा तेण न गच्छिज्जा, संजए सुसमाहिए ।
सइ अन्नेण मग्गेण, जयमेव परक्कमे ॥६॥
तस्मात्तेन न गच्छेत् , संयतः सुसमाहितः ।
सत्यन्यस्मिन्मार्गे, यतमेव पराक्रमेत् ॥६॥

(૧) કાદવ. (૨) અન્ય સ્થાન હોય તો.

इंगालं छारियं रासिं, तुसरासिं च गोमयं ।
ससरक्खेहिं पाएहिं, संजओ तं नइक्कमे ॥७॥
अंगारं क्षारिकं राशिं, तुषराशिं च गोमयम् ।
सरजस्काभ्यां पादाभ्यां, संयतस्तं नातिक्रमेत् ॥७॥
न चरेज्ज वासे वासंते, महियाए व पडंतिए ।
महावाए व वायंते, तिरिच्छसंपाइमेसु वा ॥८॥
न चरेद् वर्षे वर्षति, [1]मिहिकायां वा पतन्त्याम् ।
महावाते वा वाति, तिर्यक् [2]संपातिकेषु वा ॥८॥
न चरेज्ज वेससामंते, बंभचेरवसाणुए ।
बंभयारिस्सदंतस्स, होज्जा तत्थ विसोत्तिआ ॥९॥
न चरेद्वेश्या सामन्ते, ब्रह्मचर्यावसानके ।
ब्रह्मचारिणो दान्तस्य, भूयात्तत्र [3]विस्रोतसिका ॥९॥
अणाययणे चरंतस्स, संसग्गीए अभिक्खणं ।
होज्ज वयाणं पीला, सामण्णम्मि अ संसओ ॥१०॥
अनायतने चरतः, संसर्गेणाभीक्ष्णम् ।
भूयाद्व्रतानां पीडा, श्रामण्ये च संशयः ॥१०॥
तम्हा एअं विआणित्ता, दोसं दुग्गइवड्ढणं ।
वज्जए वेससामन्तं, मुणी एगंतमस्सिए ॥११॥
तस्मादेवं विज्ञाय, दोषं दुर्गतिवर्धकम् ।
वर्जयेद्वेश्यासामन्तं, मुनिरेकान्तमाश्रितः ॥११॥
साणं सूइअं गाविं, दित्तं गोणं हयं गयं ।
संडिब्भं कलहं जुद्धं, दूरओ परिवज्जए ॥१२॥

(१) धुंअरी. (२) पतंग उडता होय त्यारे. (३) मनोविकार.

श्वानं सुतां गां, दृप्तं गोणं हयं गजम् ।
सडिम्भं कलहं युद्ध, दूरतः परिवर्जयेत् ॥१२॥

अणुन्नए नावणए, अप्पहिट्ठे अणाउले ।
इंदिआइं जहाभागं, दमइत्ता मुणी चरे ॥१३॥

अनुन्नतो नावनतः, अप्रहृष्टोऽनाकूलः ।
इन्द्रियाणि यथाभागं, दमयित्वा मुनिश्चरेत् ॥१३॥

दवदवस्स न गच्छेज्जा, भासमाणो अ गोअरे ।
हसन्तो नाभिगच्छेज्जा, कुलं उच्चावयं सया ॥१४॥

द्रुतंद्रुतं न गच्छेत्, भाषमाणश्च गोचरे ।
हसन्नाभिगच्छेत्, कुलमुच्चावचं सदा ॥१४॥

आलोअं थिग्गलं दारं, संधिदगभवणाणि अ ।
चरन्तो न विणिज्झाए, संकट्ठाणं विवज्जए ॥१५॥

आलोकं स्थगितं द्वारं, संधिसुदक[1]भवनानि च ।
चरन्न विनिध्यायेत्, शंकास्थानं विवर्जयेत् ॥१५॥

रन्नो गिहवईणं च, रहस्सारक्खियाण य ।
संकिलेसकरं ठाणं, दुरओ परिवज्जए ॥१६॥

राज्ञो गृहपतीनाञ्च, रहस्यं [2]आरक्षिणां च ।
सक्लेशकरं स्थानं, दूरतः परिवर्जयेत् ॥१६॥

पडिकुट्ठं कुलं न पविसे, मामगं परिवज्जए ।
अचियत्तं कुलं न पविसे, चियत्तं पविसे कुलं ॥१७॥

[3]प्रतिकुष्टं कुलं न प्रविशेत्, मामकं परिवर्जयेत् ।
अप्रीतिकं कुलं न प्रविशेत्, प्रीतिकं प्रविशेत्कुलम् ॥१७॥

साणीपावारपिहिअं, अप्पणा नावपंगुरे ।
कवाडं नो पणुल्लिज्जा, उग्गहंसि अजाइआ ॥१८॥

१ પાણીઆરા. २ કોટવાળોનાં. ३ નિષેધ કરાયેલું

[1]शाणीप्रावारपिहितं, आत्मना नापवृणुयात् ।
कपाटं न प्रणोदयेत् , [2]अवग्रहमयाचित्वा ॥१८॥

गोअरग्गपविट्ठो अ, वच्चमुत्तं न धारए ।
ओगासं फासुअं नच्चा, अणुन्नविय वोसिरे ॥१९॥
गोचराग्रप्रविष्टश्च, [3]वर्चोमूत्रं न धारयेत् ।
अवकाशं प्राशुकं ज्ञात्वा, अनुज्ञाप्य च व्युत्सृजेत् ॥१९॥

नीयं दुवारं तमसं, कुट्ठगं परिवज्जए ।
अचक्खुविसओ जत्थ, पाणा दुप्पडिलेहगा ॥२०॥
नीचद्वारं तामसं, [4]कोष्ठकं परिवर्जयेत् ।
अचक्षुर्विषयो यत्र, प्राणिनो दुष्प्रतिलेखनीयाः ॥२०॥

जत्थ पुप्फाइं बीआइं, विप्पइन्नाइं कोट्ठए ।
अहुणोवलित्तं उल्लं दट्ठूणं परिवज्जए ॥२१॥
यत्र पुष्पाणि बीजानि, विप्रकीर्णानि कोष्ठके ।
अधुनोपलिप्तमार्द्रं, दृष्ट्वा परिवर्जयेत् ॥२१॥

एलगं दारगं साणं, वच्छगं वा वि कुट्ठए ।
उल्लंघिआ न पविसे विउहित्ताण च संजए ॥२२॥
[5]एडकं दारकं श्वानं, वत्सकं वापि कोष्ठके ।
उल्लङ्घ्य न प्रविशेत् , व्युह्य च संयतः ॥२२॥

असंसत्तं पलोइज्जा, नाइदूरावलोअए ।
उप्फुल्लं न विनिज्झाए, नियट्टिज्ज अयंपिरो ॥२३॥
असंसक्तं प्रलोकयेत् , नापि दूरादवलोकयेत् ।
[6]उत्फुल्ल न विनिध्यायेत् , [7]निवर्तेताजल्पाकः ॥२३॥

---

१ ताडपत्री २ आज्ञा ३ मळमूत्र ४ ऊंडा भोयरावाळुं. ५ बकरो. ६ दृष्टि विकासीने ७ बोल्या वगर.

अइभूमिं न गच्छेज्जा, गोअरग्गगओ मुणी ।
कुलस्स भूमिं जाणित्ता, मिअं भूमिं परक्कमे ॥२४॥
अतिभूमिं न गच्छेत् , गोचराग्रगतो मुनिः ।
कुलस्य भूमिं ज्ञात्वा, मितां भूमि पराक्रमेत् ॥२४॥

तत्थेव पडिलेहिज्जा, भूमिभागंविअक्खणो ।
सिणाणस्स य वच्चस्स, संलोगं परिवज्जए ॥२५॥
तत्रैव प्रतिलेखयेत् , भूमिभागं विचक्षणः ।
स्नानस्य च वर्चसः, संलोकं परिवर्जयेत् ॥२५॥

दगमट्टिअआयाणे, बीआणि हरिआणि अ ।
परिवज्जंतो चिट्ठिज्जा, सव्विंदिअ समाहिए ॥२६॥
उदकमृत्तिकादाने (मार्गे), बीजानि हरितानि च ।
परिवर्जयन् तिष्ठेत् , सर्वेन्द्रियसमाहितः ॥२६॥

तत्थ से चिट्ठमाणस्स, आहारे पाणभोअणं ।
अकप्पिअं न इच्छिज्जा, पडिगाहिज्ज कप्पिअं ॥२७॥
तत्र तस्य तिष्ठतः, आहरेत्पान भोजनम् ।
अकल्प्यं नेच्छेत् , प्रतिगृह्णीयात्कल्पिकम् ॥२७॥

आहारन्ती सिआ तत्थ, परिसाडिज्ज भोअणं ।
दिंतिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसं ॥२८॥
आहरन्ती स्यात्तत्र, [1]प्रतिशातयेत् भोजनम् ।
ददतीं प्रत्याचक्षीत, न मे कल्पते तादृशम् ॥२८॥

संमद्दमाणी पाणाणि, बीआणि, हरिआणि अ ।
असंजमकरिं नच्चा, तारिसिं परिवज्जए ॥२९॥

१ वेरी नाखे.

संमर्दयन्तो प्राणिनः, बीजानि हरितानि च ।
असंयमकरी ज्ञात्वा, तादृशी परिवर्जयेत् ॥२९॥

साहट्टु निक्खिवित्ता णं, सचित्तं घट्टियाणि य ।
तहेव समणट्ठाए, उदगं संपणुल्लिया ॥३०॥
संहृत्य निक्षिप्य, सचित्तं घट्टयित्वा ।
तथैव श्रमणार्थं, उदकं संप्रणुद्य ॥३०॥

ओगाहइत्ता चलइत्ता, आहारे पाणभोअणं ।
दिंतिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसं ॥३१॥
अवगाह्य चालयित्वा, आहरेत्पान भोजनम् ।
ददतीं प्रत्याचक्षीत, न मे कल्पते तादृशम् ॥३१॥

पुरेकम्मेण हत्थेण, दव्वीए भायणेण वा ।
दिंतिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसं ॥३२॥
पुरः कर्मणा हस्तेन, दर्व्या भाजनेन वा ।
ददती प्रत्याचक्षीत, न मे कल्पते तादृशम् ॥३२॥

एवं उदउल्ले ससिणिद्धे, ससरक्खे मट्टिआओसे ।
हरिआले हिंगुलए, मणोसिला अंजणे लोणे ॥३३॥
एवमुदकार्द्रेण सस्निग्धेन मृत्तिकोषाभ्यां सरजस्केन ।
हरितालेन हिंगुलेन, मनः शिलांजनेन लवणेन ॥३३॥

गेरुअ वण्णिअ सेढिअ, सोरट्ठिअपिट्ठकुक्कुसकए अ ।
उक्किट्ठमसंसट्ठे, संसट्ठे चेव बोद्धव्वे ॥३४॥
[1]गैरिक [2]वर्णिका [3]शेटिका, [4]सौराष्ट्रिका [5]पिष्टकुकुसक्तेन ।
[6]उत्कृष्टा [7]संस्पृष्टाभ्यां, संसृष्टश्चैव बोद्धव्यः (हस्तः) ॥३४॥

---

१ ગેરૂ २ પીળી માટી ३ ચાકખડી ४ ફટકડી ૫ લોટ અને કુસકાવાળા ६ ફળનુ નામ. ७ ફળનુ નામ.

असंसट्ठेण हत्थेणं, दव्वीए भायणेण वा ।
दिज्जमाणं न इच्छिज्जा, पच्छाकम्मं जहिं भवे ॥३५॥

असंसृष्टेन हस्तेन, दर्व्या भाजनेन वा ।
दीयमानं नेच्छेत् , पश्चात्कर्म यत्र भवेत् ॥३५॥

संसट्ठेणाय हत्थेण, दव्वीए भायणेण वा ।
दिज्जमाणं पडिच्छिज्जा, जं तत्थेसणियं भवे ॥३६॥

संसृष्टेन हस्तेन, दर्व्या भाजनेन वा ।
दीयमानं प्रतीच्छेत् , यत्तत्रैषणीयं भवेत् ॥३६॥

दुण्हं तु भुंजमाणाणं, एगो तत्थ निमंतए ।
दिज्जमाणं न इच्छिज्जा, छंदं से पडिलेहए ॥३७॥

द्वयोस्तु भुञ्जानयोः, एकस्तत्र निमंत्रयेत् ।
दीयमानं नेच्छेत् , छन्दं तस्य प्रतिलेखयेत् ॥३७॥

दुण्हं तु भुंजमाणाणं, दो वि तत्थ निमंतए ।
दिज्जमाणं पडिच्छिज्जा, जं तत्थेसणियं भवे ॥३८॥

द्वयोस्तु भुञ्जानयोः, द्वावपि तत्र निमंत्रयेताम् ।
दीयमानं प्रतिच्छेत् , यत्तत्रैषणीयं भवेत् ॥३८॥

गुव्विणीए उवण्णत्थं, विविहं पाणभोअणं ।
भुंजमाणं विवज्जिज्जा, भत्तसेसं पडिच्छए ॥३९॥

(गर्भिणया) गुर्विणया उपन्यस्तं, विविधं पानभोजनम् ।
भुज्यमानं विवर्ज्य, भुक्तशेषं प्रतीच्छेत् ॥३९॥

सिआ य समणट्ठाए, गुव्विणी कालमासिणी ।
उट्ठिआ वा निसीइज्जा, निसन्ना वा पुणुट्ठए ॥४०॥

[1]स्याच्च श्रमणार्थं, गर्भिणी (गर्विणी) कालमासिनी ।
उत्थिता वा निषीदेत् , निषण्णा वा पुनरुत्तिष्ठेत् ॥४०॥

१ कदाचित.

तं भवे भत्तपाणं तु, संजयाण अकप्पिअं ।
दिंतिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसं ॥४१॥
तद्भवेद् भक्तपानं तु, संयतानामकल्पितम् ।
ददती प्रत्याचक्षीत, न मे कल्पते तादृशम् ॥४१॥

थणगं पिज्जमाणी, दारगं वा कुमारिअं ।
तं निक्खिवित्तु रोअंत, आहारे पाणभोयणं ॥४२॥
स्तनकं पाययन्ती, दारकं वा कुमारिकाम् ।
तं रुदन्तं निक्षिप्य, आहरेत्पानभोजनम् ॥४२॥

तं भवे भत्तपाणं तु, संजयाणं अकप्पियं ।
दिंतिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसं ॥४३॥
तद्भवेद् भक्तपानं तु, संयतानामकल्पितम् ।
ददती प्रत्याचक्षीत, न मे कल्पते तादृशम् ॥४३॥

जं भवे भत्तपाणं तु, कप्पाकप्पम्मि संकियं ।
दिंतिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसं ॥४४॥
यद्भवेद् भक्तपानं तु, कल्पाकल्पे शंकितम् ।
ददतीं प्रत्याचक्षीत, न मे कल्पते तादृशम् ॥४४॥

दगवारेण पिहिअं, नीसाए पीढएण वा ।
लोढेण वा विलेवेण, सिलेसेण वा केणइ ॥४५॥
उदकवारेण पिहितं, [1]निःसारिकया पीठकेन वा ।
लोष्ठेन वा विलेपेन, श्लेषेण वा केनचिद् ॥४५॥

तं च उब्भिदिआ दिज्जा, समणट्ठाए व दावए ।
दिंतिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसं ॥४६॥

१ પત્થરની ખરલે કરી.

तच्च उद्धिय दद्यात् , श्रमणार्थं वा दायकः (दापयेत्) ।
ददतं प्रत्याचक्षीत, न मे कल्पते तादृशम् ॥४६॥
असणं पाणगं वावि, खाइमं साइमं तहा ।
जं जाणिज्जा सुणिज्जा वा, दाणट्ठा पगडं इमं ॥४७॥
अशनं पानकं वापि, खाद्यं स्वाद्यं तथा ।
यज्जानीयाच्छृणुयाद्वा, दानार्थं प्रकृतमिदम् ॥४७॥
तं भवे भत्तपाणं तु, संजयाणं अकप्पिअं ।
दिंतिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसं ॥४८॥
तद्भवेद् भक्तपानं तु, संयतानामप्रकल्पितम् ।
ददतीं प्रत्याचक्षीत, न मे कल्पते तादृशम् ॥४८॥
असणं पाणगं वावि, खाइमं साइमं तहा ।
जं जाणिज्जा सुणिज्जा वा, पुण्णट्ठा पगडं इमं ॥४९॥
अशनं पानकं वापि, खाद्यं स्वाद्यं तथा
यज्जानीयाच्छृणुयाद्वा, पुण्यार्थं प्रकृतमिदम् ॥४९॥
तं भवे भत्तपाणं तु, संजयाण अकप्पिअं ।
दिंतिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसं ॥५०॥
तद्भवेद् भक्तपानं तु, संयतानामकल्पितम् ।
ददतीं प्रत्याचक्षीत, न मे कल्पते तादृशम् ॥५०॥
असणं पाणगं वावि, खाइमं साइमं तहा ।
जं जाणिज्जा सुणिज्जा वा, वणिमट्ठा पगडं इमं ॥५१॥
अशनं पानकं वापि, खाद्यं स्वाद्यं तथा ।
यज्जानीयाच्छृणुयाद्वा, वनीपकार्थं प्रकृतमिदम् ॥५१॥
तं भवे भत्तपाणं तु, संजयाण अकप्पिअं ।
दिंतिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसं ॥५२॥

तद्भवेद् भक्तपानं तु, संयतानामकल्पितम् ।
ददतीं प्रत्याचक्षीत, न मे कल्पते तादृशम् ॥५२॥

असणं पाणगं वावि, खाइमं साइमं तहा ।
जं जाणिज्जा सुणिज्जा वा, समणट्ठा पगडं इमं ॥५३॥

अशनं पानकं वापि, खाद्यं स्वाद्यं तथा ।
यज्जानीयाच्छृणुयाद्वा, श्रमणार्थं प्रकृतमिदम् ॥५३॥

तं भवे भत्तपाणं तु, संजयाण अकप्पिअं ।
दिंतिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसं ॥५४॥

तद्भवेद्भक्तपानं तु, संयतानामकल्पितम् ।
ददतीं प्रत्याचक्षीत, न मे कल्पते तादृशम् ॥५४॥

उद्देसियं कीयगडं, पूइकम्मं च आहडं ।
अज्झोअरपमिच्चं, मीसजायं विवज्जए ॥५५॥

औद्देशिक क्रीतकृतं, पूतिकर्म चाहृतम् ।
[1]अध्यवपूर्वकं [2]प्रामित्यं, मिश्रजातं च वर्जयेत् ॥५५॥

उग्गमं से अ पुच्छिज्जा, कस्सट्ठा केण वा कडं ।
सुच्चा निस्संकियं सुद्धं, पडिगाहिज्ज, संजए ॥५६॥

उद्गम तस्य च पृच्छेत् , कस्यार्थं केन वा कृतम् ।
श्रुत्वा निःशकितं शुद्धं, प्रतिगृह्णीयात् संयतः ॥५६॥

असणं पाणगं वावि, खाइमं साइमं तहा ।
पुप्फेसु हुज्ज उम्मीसं, बीएसु हरिएसु वा ॥५७॥

अशनं पानकं वापि, खाद्यं स्वाद्यं तथा ।
पुष्पैर्भवेदुन्मिश्रं, बीजैर्हरितैश्च वा ॥५७॥

तं भवे भत्तपाणं तु, संजयाण अकप्पिअं ।
दिंतिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसं ॥५८॥

१ સાધુ માટે ઉમેરી કરેલું. ૨ સાધુ નિમિતે ઉછીનુ લેવાયેલુ.

तद्भवेद् भक्तपानं तु, संयतानामकल्पितम् ।
ददतीं प्रत्याचक्षीत, न मे कल्पते तादृशम् ॥५८॥
असणं पाणगं वावि, खाइमं साइमं तहा ।
उदगम्मि हुज्ज निक्खित्तं, उत्तिंगपणगेसु वा ॥५९॥
अशनं पानकं वापि, खाद्यं स्वाद्यं तथा ।
उदके भवेन्निक्षिप्तं, [1]उत्तिंगपनकेषु वा ॥५९॥
तं भवे भत्तपाणं तु, संजयाण अकप्पिअं ।
दितिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसं ॥६०॥
तद्भवेद् भक्तपानं तु, संयतानामकल्पितम् ।
ददतीं प्रत्याचक्षीत, न मे कल्पते तादृशम् ॥६०॥
असणं पाणगं वावि, खाइमं साइमं तहा ।
तेउम्मि (अगणिम्मि) होज्ज निक्खित्तं, तं च संघट्टिआ दए ॥६१॥
अशनं पानकं वापि, खाद्यं स्वाद्यं तथा ।
तेजसि भवेन्निक्षिप्तं, तच्च संघट्य दद्यात् ॥६१॥
तं भवे भत्तपाणं तु, संजयाण अकप्पिअं ।
दितिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसं ॥६२॥
तद्भवेद् भक्तपानं तु, संयतानामकल्पितम्
ददती प्रत्याचक्षीत, न मे कल्पते तादृशम् ॥६२॥
एवं उस्सक्किया ओसक्किया, उज्जालिआ पज्जालिआ निव्वाविया,
उस्सिंचिया निस्सिंचिया, उववत्तिया(उव्वत्तिया) ओवारियादए॥
एवमुत्सिच्यावसर्प्य, उज्ज्वाल्य प्रज्वाल्य निर्वाप्य
उत्सिच्य निषिच्य, अपवर्त्यावतार्य दद्यात् ॥६३॥

---

१ કીડીના દરો ઉપર.

तं भवे भत्तपाणं तु, संजयाण अकप्पिअं ।
दितिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसं ॥६४॥

तद्भवेद् भक्तपानं तु, संयतानामकल्पितम्
ददती प्रत्याचक्षीत, न मे कल्पते तादृशम् ॥६४॥

हुज्ज कट्ठं सिलं वावि, इट्टालं वावि एगया ।
ठविअं संकमट्ठाए, तं च हुज्ज चलाचलं ॥६५॥

भवेत्काष्ठं शिलां वापि, [1]इष्टकां वाप्येकदा
स्थापितं संक्रमार्थं, तच्चभवेच्चलाचलम् ॥६५॥

न तेण भिक्खू गच्छिज्जा, दिट्ठो तत्थ असंजमो ।
गंभीरं झुसिरं चेव, सव्विंदिअसमाहिए ॥६६॥

न तेन भिक्षुर्गच्छेद्, द्रष्टस्तत्रासंयमः ।
[2]गंभीरं [3]शुषिरं चैव, सर्वेन्द्रियसमाहितः ॥६६॥

निस्सेणिं फलगं पीढं, उस्सवित्ता ण मारुहे ।
मंचं कीलं च पासायं समणट्ठाए व दावए ॥६७॥

निःश्रेणि फलकं पीठं, उत्सृत्याहरेत (आरोहेत्) ।
मञ्चं [4]किलञ्च प्रासादं, श्रमणार्थं वा दद्यात् ॥६७॥

दुरुहमाणी पवडिज्जा, (पडिवज्जा) हत्थं पायं व लूसए ।
पुढवीजीवे वि हिंसेज्जा जे अ तन्निस्सिआ जगे ॥६८॥

दुरुहमाणा प्रपतेत्, हस्तौ पादौ च लूषयेत् (खण्डयेत्)
पृथिवीजीवानपि हिंस्यात्,(तथा)यानि तन्निश्रितानि [5]जगंति॥

एआरिसे महादोसे, जाणिऊण महेसिणो ।
तम्हा मालोहडं भिक्खं, न पडिगिण्हंति संजया ॥६९॥

---

१ ઈંટ. ૨ પ્રકાશવિનાનું. ૩ પોલુ. ૪ ખીલો. ૫ પ્રાણીઓ

एतादृशान्महादोषान्, ज्ञात्वा महर्षयः ।
तस्मान्मालाहृतां भिक्षां, न प्रतिगृह्णन्ति संयताः ॥६९॥

कंदं मूलं पलंबं वा, आमं छिन्नं च सन्निरं ।
तुंबागं सिंगवेरं च, आमगं परिवज्जए ॥७०॥
कन्दं मूलं [1]प्रलम्बं वा, आमंच्छिन्नं च [2]सन्निरं ।
[3]तुम्बाकं [4]शृंगवेरं च, आमकं परिवर्जयेत् ॥७०॥

तहेव सतुचुन्नाइं, कोलचुन्नाइं आवणे ।
सक्कुलिं फाणिअं पूअं, अन्नं वा वि तहाविहं ॥७१॥
तथैव सक्तुचूर्णानि, [5]कोलचूर्णान्यापणे ।
[6]शष्कुलीं [7]फाणितं [8]पूपं, अन्यद्वापि तथाविधम् ॥७१॥

विक्कायमाणं पसढं, रएण परिफासिअं ।
दिंतिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसं ॥७२॥
विक्रीयमाणं प्रसह्यं, रजसा परिस्पृष्टं ।
ददतीं प्रत्याचक्षीत, न मे कल्पते तादृशम् ॥७२॥

बहुअट्ठिअं पुग्गलं, अणिमिसं वा बहुकंटयं ।
अत्थियं तिंदुयं बिल्लं, उच्छुखंडं व सिंबलिं ॥७३॥
[9]बहवस्थिकं [10]पुद्गलं, [11]अनिमिषं बहु कंटकम् ।
अस्थिकं तिन्दुकं बील्वं, इक्षुखण्डं च शाल्मलीम् ॥७३॥

अप्पे सिआ भोअणजाए बहुउज्झिय धम्मिए (यं) ।
दिंतिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसं ॥७४॥
अल्पं स्याद् भोजनजातं, बहूज्झितधर्मकम् ।
ददती प्रत्याचक्षीत, न मे कल्पते तादृशम् ॥७४॥

---

१ તાળફલ ૨ પાદડાનું શાક. ૩ તુંબડું. ૪ આદુ ૫ બોરનો ભૂકો. ૬ તલસાકળી ૭ ગોળ. ૮ પુડલા. ૯ ઠળીઆવાળું. ૧૦ સીતાફલ. ૧૧ ફલનું નામ છે.

तहेवुच्चावयं पाणं, अदुवा वारधोअणं ।
संसेइमं चाउलोदगं, अहुणाधोअं विवज्जए ॥७५॥
तथैवोच्चावचं पानं, अथवा [1]वारकधावनं ।
संस्वेदजं तांडुलोदकं, अधुनाधौतं विवर्जयेत् ॥७५॥
जं जाणेज्ज चिराधोअं, मइए दंसणेण वा ।
पडिपुच्छिऊण सुच्चावा जं च निस्संकियं भवे ॥७६॥
यज्ज्ञात्वा चिरधौतं, मत्यादर्शनेन वा ।
प्रतिपृच्छ्य श्रुत्वा वा, यच्च निःशंकितं भवेत् ॥७६॥
अजीवं पडिणयं नच्चा, पडिगाहिज्ज संजए ।
अह संकियं भविज्जा, आसाइत्ताण रोअए ॥७७॥
अजीवं परिणतं ज्ञात्वा, प्रतिगृह्णीयात् संयतः ।
अथ शकित भवेत् , आस्वाद्य रोचयेत् ॥७७॥
थोवमासायणट्ठाए, हत्थगम्मि दलाहि मे ।
मा मे अच्चंबिलं पुअं, नालं तिण्हं विणित्तए । ॥७८॥
स्तोकमास्वादनार्थं, हस्ते देहि मे ।
मा मे अत्यम्लं पूतं, नालं तृष्णा विनेतुम् । ॥७८॥
तं च अच्चंबिलं पूई, नालं तिण्हं विणितए ।
दिंतिअं पडिआइक्खे न मे कप्पइ तारिसं ॥७९॥
तच्चात्यम्लं [2]पूतं, नालं तृष्णां विनेतुम् ।
ददतीं प्रत्याचक्षीत, न मे कल्पते तादृशम् ॥७९॥
तं च हुज्जा अकामेण, विमणेण पडिच्छिअं ।
तं अप्पणा न पिबे, नो वि अन्नस्स दावए ॥८०॥
तच्चभवेदकामेन, विमनस्केन प्रतीप्टम् ।
तदात्मना न पिबेत् , नाप्यन्येभ्यो दापयेत् (दद्यात्) ॥८०॥

---

१ ગોળના માટલા વિગેરેનું ધોણ ૨ કોહેલુ.

एगंतमवक्कमित्ता, अचित्तं पडिलेहिया ।
जयं पडिट्ठविज्जा, परिट्ठप्प पडिक्कमे ॥८१॥
एकान्तमवक्रम्य, अचित्तं प्रतिलेखयेत् ।
यतं परिष्ठापयेत्, परिष्ठाप्य परिक्रमेत् ॥८१॥

सिया अ गोअरग्गगओ, इच्छिज्जा परिभुत्तुअं ।
कुट्ठगं भित्तिमूलं वा, पडिलेहित्ताण फासुअं ॥८२॥
स्याच्च गोचराग्रगतः, इच्छेत्परिभोक्तुम् ।
कोष्ठकं भित्तिमूलं वा, प्रतिलेख्य प्रासुकम् ॥८२॥

अणुन्नवित्तु मेहावी, पडिच्छिन्नम्मि संवुडे ।
हत्थगं संपमज्जित्ता, तत्थ भुंजिज्ज संजए ॥८३॥
अनुज्ञाप्य मेधावी, प्रतिच्छन्ने संवृतः ।
हस्तकं संप्रमृज्य, तत्र भुञ्जीत संयतः ॥८३॥

तत्थ से भुंजमाणस्स अट्ठिअं कंटओ सिआ ।
तणकट्ठसक्करं वावि, अन्नं वावि तहाविहं ॥८४॥
तत्र तस्य भुञ्जानस्य, अस्थिकं कंटकः स्यात् ।
तृणकाष्ठशर्कराश्चापि, अन्यद्वापि तथाविधम् ॥८४॥

तं उक्खिवित्तु न निक्खिवे, आसएण न छड्डए ।
हत्थेण तं गहेऊण, एगंतमवक्कमे ॥८५॥
तदुत्क्षिप्य न निक्षिपेत्, आस्येन न त्यजेत् ।
हस्तेन तद्गृहीत्वा, एकान्त मवक्रमेत् ॥८५॥

एगंतमवक्कमित्ता, अचित्तं पडिलेहिआ ।
जयं परिट्ठविज्जा, परिट्ठप्प पडिक्कमे ॥८६॥
एकान्तमवक्रम्य, अचित्तं प्रतिलेख्य ।
यतं परिष्ठापयेत्, परिष्ठाप्य प्रतिक्रमेत् ॥८६॥

सिआ अ भिक्खुइच्छिज्जा सिज्जमागम्म भुत्तुअं ।
सपिंडपायमागम्म, उंडुअं पडिलेहिआ ॥८७॥
स्याच्च भिक्षुरिच्छेत् , शय्यामागम्य भोक्तुम् ।
सपिण्डपातमागम्य, [1]उन्दुकं प्रतिलेखयेत् ॥८७॥

विणएण पविसित्ता, सगासे गुरुणोमुणी ।
इरियावहियमायाय, आगओ अ पडिक्कमे ॥८८॥
विनयेन प्रविश्य, सकाशे गुरोर्मुनिः ।
ईर्यापथिकामादाय, आगतश्च प्रतिक्रमेत् ॥८८॥

आभोइत्ताण नीसेसं, अइआरं च जहक्कमं ।
गमणागमणे चेव, भत्त पाणे व संजए ॥८९॥
[2]आभोगयित्वा निःशेषं, अतिचारं च यथाक्रमम् ।
गमनागमनयोश्चैव, भक्तपानयोश्च संयतः ॥८९॥

उज्जुप्पन्नो अणुव्विग्गो, अवक्खित्तेण चेअसा ।
आलोए गुरुसगासे, जं जहा गहियं भवे ॥९०॥
ऋजुप्रज्ञोऽनुद्विग्नः, अव्याक्षिप्तेन चेतसा ।
आलोचयेद् गुरुसकाशे, यद्यथा गृहीतं भवेत् ॥९०॥

न सम्ममालोइअं हुज्जा, पुव्विं पच्छा व जं कडं ।
पुणो पडिक्कमे तस्स, वोसट्ठो चिंतए इमं ॥९१॥
न सम्यगालोचितं भवेत् , पूर्वं पश्चाद्वा यत्कृतम् ।
पुनः प्रतिक्रमेत्तस्य, व्युत्सृष्टः चिन्तयेदिदम् ॥९१॥

अहो जिणेहिं असावज्जा, वित्ती साहूण देसिया ।
मुक्खसाहणहेउस्स, साहुदेहस्स धारणा ॥९२॥
अहो जिनैरसावद्या, वृत्तिः साधूनां दर्शिता ।
मोक्ष साधन हेतोः, साधुदेहस्य धारणाय ॥९२॥

१ ભોજનસ્થાન. २ જાણીને

णमुक्कारेण पारित्ता, करित्ता जिणसंथवं ।
सज्झायं पट्ठवित्ताणं, वीसमेज्ज खणं मुणी ॥९३॥
नमस्कारेण पारयित्वा, कृत्वा जिनसंस्तवम् ।
स्वाध्यायं प्रस्थाप्य, विश्राम्येत्क्षणं मुनिः ॥९३॥
वीसमंतो इमं चिंते, हियमट्ठं लाभमट्ठियो ।
जइ मे अणुग्गहं कुज्जा, साहु हुज्जामि तारिओ ॥९४॥
विश्राम्येदं चिन्तयेत्, हितमर्थं लाभार्थिकः
यदि मेऽनुग्रहं कुर्यात्, साधुर्भवामि तारितः ॥९४॥
साहवो तो चियत्तेणं, निमंतिज्ज जहक्कमं ।
जइ तत्थ केइ इच्छिज्जा, तेहिं सद्धिं तु भुंजए ॥९५॥
साधूंस्ततः सुचित्तेन, निमंत्रयेद्यथाक्रमम् ।
यदि तत्र केचिदिच्छेयुः, तैः सार्धं तु भुञ्जीत ॥९५॥
अह कोइ न इच्छिज्जा, तओ भुंजिज्ज एक्कओ ।
आलोए भायणे साहु, जयं अपरिसाडिअं ॥९६॥
अथ कोऽपि नेच्छेत्, ततो भुञ्जीतैककः ।
[1]आलोके भाजने साधुः, यतमपरिशातितम् ॥९६॥
तित्तगं च कडुअं च कसायं अंबिलं च महुरं लवणं वा,
एयलद्धमन्नत्थपउत्तं, महु घयं व भुंजिज्ज संजए ॥९७॥
(आर्या)-तिक्तं च कटुकं च कषायं, अम्लं च मधुरं लवणं वा ।
एतल्लब्धं अन्यार्थप्रयुक्तं, मधुघृतमिव भुञ्जीत संयतः ॥९७॥
अरसं विरसं वावि, सूइअं वा असूइअं ।
उल्लं वा जइ वा सूक्कं, मंथुकुम्मासभोअणं ॥९८॥

---

१ प्रकाशवाळा.

अरसं विरसं वापि, [1]सूचितं वाऽसूचितम् ।
आर्द्रं वा यदि वा शुष्कं, [2]मन्थु[3]कुल्माष भोजनम् ॥९८॥

उप्पण्णं नाइहीलिज्जा, अप्पं वा बहु फासुअं ।
मुहालद्धं मुहाजीवी, भुंजिज्जा दोसवज्जिअं ॥९९॥
उत्पन्नं नातिहीलयेत्, अल्पं वा बहुप्रासुकम् ।
मुधालब्धं मुधाजीवी, भुञ्जीत दोष वर्जितम् ॥९९॥

दुल्लहाओ मुहादाई, मुहाजीवीवि दुल्लहा ।
मुहादाई मुहाजीवी, दो वि गच्छंति सुग्गइं ॥ ति बेमि ॥१००॥
दुर्लभोमुधादायी, मुधाजीव्यपि दुर्लभः ।
मुधादायी मुधाजीवी, द्वावपि गच्छतः सुगतिम् ॥१००॥

॥ इति पिंडेसणाए पढमो उद्देसो समत्तो ॥
इति ब्रवीमि—इतिपिण्डेषणायाः प्रथम उद्देशः समाप्तः ॥

पडिग्गहं संलिहित्ताणं, लेवमायाइ संजए ।
दुगंधं वा सुगंधं वा, सव्वं भुंजे न छड्डए ॥१॥
प्रतिग्रहं संलिह्य, लेपमात्रया संयतः ।
दुर्गन्धं वा सुगन्धं वा, सर्वं भुञ्जीत न त्यजेत् ॥१॥

सेज्जा निसीहियाए, समावन्नो अ गोअरे ।
अयावयट्ठा भुच्चा णं, जइ तेणं न संथरे ॥२॥
शय्यायां नैषधिक्यां, समापन्नश्च गोचरे ।
अयावदर्थं भुक्त्वा, यदि तेन न संस्तरेत् ॥२॥

तओ कारणसमुप्पण्णे, भत्तपाणं गवेसए ।
विहिणा पुव्वउत्तेण, इमेणं उत्तरेण य ॥३॥

---

१ व्यंजनवाळुं. २ बदरनुं चूर्ण. ३ जव अडदना बाकळा.

तत: कारण उत्पन्ने, भक्तपानं गवेषयेत् ।
विधिना पूर्वोक्तेन, अनेनोत्तरेण च ॥३॥

कालेण निक्खमे भिक्खू, कालेण य पडिक्कमे ।
अकालं च विवज्जित्ता (ज्जा), काले कालं समायरे ॥४॥
कालेन नि:क्रामेद्भिक्षु:, कालेन च प्रतिक्रामेत् ।
अकालं च विवर्ज्य, काले कार्यं समाचरेत् ॥४॥

अकाले चरसि भिक्खू, कालं न पडिलेहसि ।
अप्पाणं च किलामेसि, सन्निवेसं च गरिहसि ॥५॥
अकाले चरसि भिक्षो, कालं न प्रतिलेखयसि ।
आत्मानं च क्लामयसि, संनिवेशं च गर्हसि ॥५॥

सइ काले चरे भिक्खू, कुज्जा पुरिसकारिअं ।
अलाभोत्ति न सोइज्जा, तवो त्ति अहियासए ॥६॥
सति काले चरेद्भिक्षु:, कुर्यात् पुरुषकारकम् ।
अलाभइति न शोचेत्, तपइत्यधिषहेत ॥६॥

तहेवुच्चावया पाणा, भत्तट्ठाए समागया ।
तं उज्जुअं न गच्छिज्जा, जयमेव परक्कमे ॥७॥
तथैवोच्चावचा: प्राणिन:, भक्तार्थं समागता: ।
[1]तदृजुकं न गच्छेत्, यतमेव पराक्रमेत् ॥७॥

गोअरग्गपविट्ठो अ, न निसीइज्ज कत्थई ।
कहं च न पबंधिज्जा, चिट्ठित्ताण व संजए ॥८॥
गोचराग्र प्रविष्टश्च, न निषीदेत् कुत्रापि ।
कथां च न प्रबध्नीयात्, स्थित्वा च संयत: ॥८॥

अग्गलं फलिहं दारं, कवाडं वा वि संजए ।
अवलंबिआ न चिट्ठिज्जा, गोअरग्गओ मुणी ॥९॥

१ तेनी सामे.

अर्गलां परिघं द्वारं, कपाटं वापि संयतः ।
अवलंब्य न तिष्ठेत्, गोचराग्रगतोमुनिः ॥९॥

समणं माहणं वावि, किविणं वा वणीमगं ।
उवसंकमंतं भत्तट्ठा, पाणट्ठाए व संजए ॥१०॥

श्रमणं ब्राह्मणं वापि, कृपणं वा वनीपकम् ।
संक्रामन्तं भक्तार्थं, पानार्थमेव संयतः ॥१०॥

तमइक्कमित्तु न पविसे, न चिट्ठे चक्खुगोअरे ।
एगंतमवक्कमित्ता तत्थ चिट्ठिज्ज संजए ॥११॥

तमतिक्रम्य न प्रविशेत्, न तिष्ठेच्चक्षुर्गोचरे ।
एकान्तमवक्रम्य, तत्र तिष्ठेत्संयतः ॥११॥

वणीमगस्स वा तस्स, दायगस्सुभयस्स वा ।
अप्पत्तिअं सिया हुज्जा, लहुत्तं पवयणस्स वा ॥१२॥

वनीपकस्य वा तस्य, दायकस्य उभयोर्वा ।
अप्रीतिः स्याद् भवेद्, लघुत्वं प्रवचनस्य वा ॥१२॥

पडिसेहिए व दिन्ने वा, तओ तम्मि नियत्तिए ।
उवसंकमिज्ज भत्तट्ठा, पाणट्ठाए व संजए ॥१३॥

प्रतिषिद्धे वा दत्ते वा, ततस्तस्मिन्निर्वृत्ते ।
उपसंक्रामेद्भक्तार्थं, पानार्थमेव संयतः ॥१३॥

उप्पलं पउमं वावि, कुमुअं वा मगदंतिअं ।
अन्नं वा पुप्फसचित्तं, तं च संलुंचिआ दए ॥१४॥

उत्पलं पद्मं वापि, कुमुदं वा [1]मगदन्तिकाम् ।
अन्यद्वा पुष्पं सचित्तं, तच्चसंलुञ्च्य दद्यात् ॥१४॥

१ મોગરાનુ ફુલ.

तं भवे भत्तपाणं तु, संजयाण अकप्पिअं ।
दिंतिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसं ॥१५॥
तद्भवेद् भक्तपानं तु, संयतानामकल्पितम् ।
ददतीं प्रत्याचक्षीत, न मे कल्पते तादृशम् ॥१५॥
उप्पलं पउमं वावि, कुमुअं वा मगदंतिअं ।
अन्नं वा पुप्फसच्चित्तं, तं च सम्मद्दिआ दए ॥१६॥
उत्पलं पद्मं वापि, कुमुदं मगदन्तिकाम् ।
अन्यद्वा पुष्पं सचित्तं, तच्च संमृद्य दद्यात् ॥१६॥
तं भवे भत्तपाणं तु, संजयाण अकप्पिअं ।
दिंतिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसं ॥१७॥
तद्भवेद् भक्तपानं तु, संयतानामकल्पितम् ।
ददतीं प्रत्याचक्षीत, न मे कल्पते तादृशम् ॥१७॥
सालुअं वा विरालियं, कुमुअं उप्पलनालियं ।
मुणालिअं सासवनालिअं, उच्छुखंडं अनिव्वुडं ॥१८॥
[1]शालूकं वा [2]विरालिकां, कुमुदमुत्पलनालिकाम् ।
मृणालिकां सर्षपनालिकां, इक्षुखण्डमनिवृत्तम् ॥१८॥
तरुणगं वा पवालं, रुक्खस्स तणगस्स वा ।
अन्नस्स वा वि हरिअस्स आमगं परिवज्जए ॥१९॥
तरुणकं वा प्रवालं, वृक्षस्य तृणकस्य वा ।
अन्यस्य वापि हरितस्य, आमकं परिवर्जयेत् ॥१९॥
तरुणिअं वा छिवाडिं, आमिअं भजिअं सयं ।
दिंतिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसं ॥२०॥
तरुणिकां वा [3]छिपाटिं वा, आमिकां भर्जितां सकृत् ।
ददतीं प्रत्याचक्षीत, न मे कल्पते तादृशम् ॥२०॥

१ કમલનો કંદ. २ પલાશનો કન્દ. ३ મગની ફળી.

तहा कोलमणुस्सिन्नं, वेलुअं कासवनालिअं ।
तिलपप्पडगं नीमं, आमगं परिवज्जए ॥२१॥
तथा [1]कोलमस्विन्नं, वेणुकं [2]काश्यपनालिकाम् ।
तिलपर्पटकं निंवं, चामकं परिवर्जयेत् ॥२१॥

तहेव चाउलं पिट्ठं, विअडं वा तत्तनिव्वुडं ।
तिलपिट्ठपूइपिन्नागं, आमगं परिवज्जए ॥२२॥
तथैव तान्दुलं पिष्टं, विकटं वा तप्तानिर्वृत्तम् ।
तिलपिष्टं [3]पूतिपिण्याकं, आमकं परिवर्जयेत् ॥२२॥

कविट्ठं माउलिंगं च, मूलगं मूलगत्तिअं ।
आमं असत्थपरिणयं, मणसा वि न पत्थए ॥२३॥
[4]कपित्थं [5]मातुलिंगं च, मूलकं मूलकर्तिकाम् ।
आमकमशस्त्रपरिणतं, मनसापि न प्रार्थयेत् ॥२३॥

तहेव फलमंथूणि, बीअमंथूणि जाणिआ ।
विहेलगं पियालं च, आमगं परिवज्जए ॥२४॥
तथैव [6]फलमन्थून् , [7]वीजमन्थून् ज्ञात्वा ।
बिभीतकं [8]प्रियालं च, आमकं परिवर्जयेत् ॥२४॥

समुआणं चरे भिक्खू , कुलमुच्चावयं सया ।
नीयं कुलमइक्कम्म, ऊसढं नाभिधारए ॥२५॥
समुदानं चरेद्भिक्षुः, कुलमुच्चावचं सदा ।
नीचं कुलमतिक्रम्य, [9]उत्सृतं नाभिधारयेत् ॥२५॥

अदीणो वित्तिमेसिज्जा, न विसीएज्ज पंडिए ।
अमुच्छिओ भोअणम्मि मायण्णे एसणारए ॥२६॥

१ नहि राधेलु २ श्रीपर्ण वृक्षनु फुल ३ सरसवनो खोळ. ४ कोठुं ५ बीजोरूं. ६ बदर चूर्ण. ७ जवचूर्ण. ८ रायणना फळ. ९ धनपूणु.

अदीनोवृत्तिमेषयेत्, न विषीदेत्पण्डित:।
अमूर्च्छितोभोजने, मात्राज्ञ एषणारत: ॥२६॥

बहुं परघरे अत्थि, विविहं खाइमसाइमं।
न तत्थ पंडिओ कुप्पे, इच्छा दिज्ज परो न वा ॥२७॥
बहुपरगृहअस्ति, विविधं खाद्यं स्वाद्यम्।
न तत्र पण्डित: कुप्येत्, इच्छा दद्यात परो न वा ॥२७॥

सयणासणवत्थं वा, भत्तं पाणं च संजए।
अदिंतस्स न कुप्पिज्जा, पच्चक्खे वि अ दिसओ ॥२८॥
शयनासनवस्त्रं वा, भक्तपानं च संयत:।
अददद्भ्यो न कुप्येत्, प्रत्यक्ष अपि च दृश्यमाने ॥२८॥

इत्थिअं पुरिसं वावि, डहरं वा महल्लगं।
वंदमाणं न जाइज्जा, नो अणं फरुसंवए ॥२९॥
स्त्रियं पुरुषं वापि, तरुणं वा महान्तम् (वृद्धं)।
वन्दमानं न याचेत, न च तं परुषं वदेत् ॥२९॥

जे न वंदे न से कुप्पे, वंदिओ न समुक्कसे।
एवमन्नेसमाणस्स, सामण्णमणुचिट्ठइ ॥३०॥
यो न वन्देत न तस्मै कुप्येत्, वन्दितो न समुत्कर्षेत्।
एवमन्वेषमाणस्य, श्रामण्यमनुतिष्ठति ॥३०॥

सिआ एगइओ लध्धुं, लोभेण विणिगूहइ।
मामेयं दाइयं संतं, दट्ठूणं सयमायए ॥३१॥
स्यादेकाकी लब्ध्वा, लोभेन विनिगूहते।
ममेदं दर्शितं सत्, द्रष्टवा स्वयमादद्यात् ॥३१॥
अत्तट्ठा गुरुओ लुद्धो, बहुं पावं पकुव्वइ।
दुत्तोसओ अ से (सो) होइ, निव्वाणं च न गच्छइ ॥३२॥

आत्मार्थगुरुकोलुब्धः, बहु पापं प्रकरोति ।
दुस्तोषकश्च स भवति, निर्वाणं च न गच्छति ॥३२॥

सिआ एगइओ लद्धुं, विविहं पाणभोअणं ।
भद्दगं भद्दगं भुच्चा, विवन्नं विरसमाहरे ॥३३॥
स्यादेकाकी लब्ध्वा, विविधं पानभोजनम् ।
भद्रकं भद्रकं भुक्त्वा, विवर्णं विरसमाहरेत् ॥३३॥

जाणंतु ता इमे समणा, आययट्ठी अयं मुणी ।
संतुट्ठो सेवए पंतं, लूहवित्ती सुतोसओ ॥३४॥
जानन्तु तावदिमे श्रमणाः, आत्मार्थ्ययं मुनिः ।
सन्तुष्टः सेवते [1]प्रान्तं, रूक्षवृत्तिः सुतोषकः ॥३४॥

पूयणट्ठा जसोकामी, माणसम्माणकामए ।
बहुं पसवइ पावं, मायासल्लं च कुव्वइ ॥३५॥
पूजनार्थं यशस्कामी, मानसन्मानकामुकः ।
बहु प्रसूते पापं, माया शल्यं च कुरुते ॥३५॥

सुरं वा मेरगं वावि, अन्नं वा मज्जगं रसं ।
ससक्खं न पिवे भिक्खू, जसं सारक्खमप्पणो ॥३६॥
सुरां वा मेरकां वापि, अन्यं वा मद्यकं रसम् ।
[2]ससाक्षी न पिवेद्भिक्षुः, यशः संरक्षन्नात्मनः ॥३६॥

पियए एगओ तेणो, न मे कोइ वियाणइ ।
तस्स पस्सह दोसाइं, नियडिं च सुणेह मे ॥३७॥
पिबति एकस्तेनः, न मां कोऽपि विजानाति ।
तस्य पश्यत दोषान् , निकृतिं च शृणुत मम ॥३७॥

वड्ढइ सुंडिआ तस्स, मायामोसं च भिक्खुणो ।
अयसो अ अनिव्वाणं, सययं च असाहुआ ॥३८॥

1 અસાર. 2 કેવલીના સાક્ષીએ

वर्धते शौंडिका तस्य, मायामृषा च भिक्षोः ।
अयशश्चानिर्वाणं, सततं चासाधुता ॥३८॥

निच्चुव्विग्गो जहा तेणो, अत्तकम्मेहिं दुम्मई ।
तारिसो मरणंते वि, न आराहेइ संवरं ॥३९॥
नित्योद्विग्नो यथा स्तेनः, आत्मकर्मभिर्दुर्मतिः ।
तादृशो मरणान्तेऽपि, नाराधयति संवरम् ॥३९॥

आयरिए नाराहेइ, समणे आवि तारिसो ।
गिहत्था वि णं गरिहंति जेण जाणंति तारिसं ॥४०॥
आचार्यान्नाराधयति, श्रमणांश्चापि तादृशः ।
गृहस्था अपि तं गर्हन्ते, येन जानन्ति तादृशम् ॥४०॥

एवं तु अगुणप्पेही, गुणाणं च विवज्जए ।
तारिसो मरणंते वि, ण आराहेइ संवरं ॥४१॥
एवं त्वगुणप्रेक्षी, गुणानां च विवर्जकः ।
तादृशो मरणान्तेऽपि, नाराधयति सवरम् ॥४१॥

तवं कुव्वइ मेहावी, पणीअं वज्जए रसं ।
मज्जप्पमायविरओ, तवस्सी अइउक्कसो ॥४२॥
तपः कुरुते मेधावी, प्रणीतं वर्जयति रसम् ।
मद्यप्रमादविरतः, तपस्वी अत्युत्कर्षकः ॥४२॥

तस्स पस्सह कल्लाणं, अणेगसाहुपूइअं ।
विउलं अत्थसंजुत्तं, कित्तइस्सं सुणेह मे ॥४३॥
तस्य पश्यत कल्याण, अनेकसाधुपूजितम् ।
विपुलमर्थसंयुक्तं, कीर्तयिष्ये शृणुत मे ॥४३॥

एवं तु गुणप्पेही, अगुणाणं च विवज्जए (ओ) ।
तारिसो मरणंते वि, आराहेइ संवरं ॥४४॥

एवं तु गुणप्रेक्षी, अगुणानां च विवर्जकः ।
तादृशो मरणान्तेऽपि, आराध्नोति संवरम् ॥४४॥

आयरिए आराहेइ, समणे आवि तारिसो ।
गिहत्था वि ण पूयंति, जेण जाणंति तारिसं ॥४५॥
आचार्यानाराधयति, श्रमणांश्चापि तादृशः ।
गृहस्था अपि तं पूजयंत्ति, येन जानन्ति तादृशम् ॥४५॥

तवतेणे वयतेणे, रुवतेणे अ जे नरे ।
आयारभावतेणे अ, कुव्वइ देवकिव्विसं ॥४६॥
तपःस्तेनो वचःस्तेनः, रूपस्तेनश्च यो नरः ।
आचारभावस्तेनश्च, कुरुते देवकिल्बिषम् ॥४६॥

लद्धूण वि देवत्तं, उववन्नो देवकिव्विसे ।
तत्थावि से न याणाइ, किं मे किच्चा इमं फलं ॥४७॥
लब्ध्वाऽपि देवत्वं, उपपन्नो देवकिल्बिषे ।
तत्रापि स न जानाति, कि मम कृत्वेद फलम् ॥४७॥

तत्तो वि से चइत्ताणं, लब्भइ एलमूअगं ।
नरगं तिरिक्खजोणिं वा, बोही जत्थ सुदुल्लहा ॥४८॥
ततोऽपि सच्च्युत्वा, लभत एडमूकताम् ।
नरकं तिर्यग्योनि वा, बोधिर्यत्र सुदुर्लभा ॥४८॥

एअं च दोसं दट्ठूणं, नायपुत्तेण भासिअं ।
अणुमायं पि मेहावी, मायामोसं विवज्जए ॥४९॥
एतं दोषं च दृष्ट्वा, ज्ञातपुत्रेण भाषितम् ।
अणुमात्रमपि मेधावी, मायां मृषा विवर्जयेत् ॥४९॥

सिक्खिऊण भिक्खेसणसोहिं, संजयाण बुद्धाण सगासे ।
तत्थ भिक्खु सुप्पणिहिंदिए, तिव्वलज्जगुणवं विहरिज्जासि
॥ त्ति बेमि ॥५०॥

शिक्षित्वा भिक्षैषणाशुद्धिं, संयतानां बुद्धानां सकाशात् ।
तत्र भिक्षुः सुप्रणिहितेन्द्रियः, तीव्रलज्जो गुणवान् विहरेत् ॥५०॥

॥ इति पिंडेसणाए बीओ उद्देसो ॥
॥ इति ब्रवीमि—इति पिण्डेषणाया द्वितीय उद्देशः ॥
इति पिंडेसणाए पंचममज्झयणं समत्तं ॥५॥
॥ इति पिण्डेषणायाः पञ्चममध्ययनं समाप्तम् ॥

॥ अह छट्ठं धम्मत्थकामज्झयणं ॥

॥ अथ षष्टं धर्मार्थकामाऽध्ययनम् ॥

नाणदंसणसंपन्नं, संजमे अ तवे रयं ।
गणिमागमसंपन्नं, उज्जाणम्मि समोसढं ॥१॥

ज्ञानदर्शनसंपन्नं, संयमे च तपसि रतम् ।
गणिनमागमसंपन्नं, उद्याने समवसृतम् ॥१॥

रायाणो रायमच्चा य, माहणा अदुव खत्तिआ ।
पुच्छंति निहुअप्पाणो, कहं भे आयारगोयरो ॥२॥

राजानो राजामात्याश्च, ब्राह्मणा अथवा क्षत्रियाः ।
पृच्छन्ति निभृतात्मानः, कथं भवतामाचारगोचरः ॥२॥

तेसिं सो निहुओ दंतो, सव्वभूअसुहावहो ।
सिक्खाए सुसमाउत्तो, आयक्खइ विअक्खणो ॥३॥

तेभ्यः स निभृतोदान्तः, सर्वभूतसुखावहः ।
शिक्षया सुसमायुक्तः, आख्याति विचक्षणः ॥३॥

हंदि धम्मत्थकामाणं, निग्गंथाणं सुणेह मे ।
आयारगोअरं भीमं, सयलं दुरहिट्ठिअं ॥४॥

हन्दि ! धर्मार्थकामानां, निर्ग्रन्थानां शृणुत मे ।
आचारगोचरं भीमं, सकलं दुरधिष्टितम् । ॥४॥

नन्नत्थ एरिसं वुत्तं, जं लोए परमदुच्चरं ।
विउलट्ठाणभाइस्स, न भूअं न भविस्सइ ॥५॥
नान्यत्रेदृशं व्रतं, यल्लोके परमदुष्करम् ।
विपुलस्थानभाजः, नभूतं न भविष्यति ॥५॥
सखुड्डगविअत्ताणं, वाहिआणं च जे गुणा ।
अक्खंडफुडिआ कायव्वा, तं सुणेह जहा तहा ॥६॥
[1]सक्षुल्लकव्यक्तानां, व्याधिमतां च ये गुणाः ।
अखण्डास्फुटिताः कर्तव्याः, तच्छृणुत यथातथा ॥६॥
दस अट्ठ य ठाणाइं, जाइं बालोऽवरज्झइ ।
तत्थ अन्नयरे ठाणे, निग्गंथत्ताओ भस्सइ ॥७॥
दश अष्ट च स्थानानि, यानि बालोऽपराध्यति ।
तत्रान्यतरस्मिन् स्थाने, निर्ग्रन्थत्वाद्भ्रश्यति ॥७॥
वयछक्कं कायछक्कं, अकप्पो गिहिभायणं ।
पलियंकनिसिज्जा य, सिणाणं सोहवज्जणं ॥८॥
व्रतषट्कं कायषट्कं, अकल्पो गृहिभाजनम् ।
पर्यंकः निषद्या च, स्नानं शोभावर्जनम् ॥८॥
तत्थिमं पढमं ठाणं, महावीरेण देसिअं ।
अहिंसा निउणा दिट्ठा, सव्व भूएसु संजमो ॥९॥
तत्रेदं प्रथमं स्थानं, महावीरेण देशितम् ।
अहिंसा निपुणा दृष्टा, सर्वभूतेषु संयमः ॥९॥
जावंति लोए पाणा, तसा अदुव थावरा ।
ते जाणमजाणं वा, न हणे णो विघायए ॥१०॥
यावन्तो लोके प्राणिनः त्रसा अथवा स्थावराः ।
तान् जानन्नजानन् वा, न हन्यान्नोऽपि घातयेत् ॥१०॥

---
१ બાલ અને વૃદ્ધોના.

सव्वे जीवा वि इच्छंति, जीविउं न मरिज्जिउं ।
तम्हा पाणिवहं घोरं, निग्गंथा वज्जयंति णं ॥११॥
सर्वे जीवाअपीच्छन्ति, जीवितुं न मर्तुम् ।
तस्मात्प्राणिवधं घोरं, निर्ग्रन्था वर्जयन्ति तम् ॥११॥
अप्पणट्ठा परट्ठा वा, कोहा वा जइ वा भया ।
हिंसगं न मुसं बूआ, नोवि अन्नं वयावए ॥१२॥
आत्मार्थं परार्थं वा, क्रोधाद्वा यदि वा भयात् ।
हिंसकं नो मृषाब्रूयात्, नोप्यन्यं वादयेत् ॥१२॥
मुसावाओ य लोगम्मि, सव्वसाहूहि गरिहिओ ।
अविस्सासो य भूआणं, तम्हा मोसं विवज्जए ॥१३॥
मृषावादश्च लोके, सर्वसाधुभिर्गर्हितः ।
अविश्वास्यश्च भूतानां, तस्मान्मृषा विवर्जयेत् ॥१३॥
चित्तमंतमचित्तं वा, अप्पं वा जइ वा वहुं ।
दंतसोहणमित्तं पि, उग्गहंसि अजाइया ॥१४॥
चित्तवंतमचित्तं वा, अल्पं वा यदि वा बहुम् ।
दन्तशोधनमात्रमपि, अवग्रहमयाचित्वा ॥१४॥
तं अप्पणा न गिण्हंति, नो वि गिण्हावए परं ।
अन्नं वा गिण्हमाणं पि, नाणुजाणंति संजया ॥१५॥
तमात्मना न गृह्णन्ति, नोऽपि ग्राहयन्ति परम् ।
अन्यं वा गृह्णन्तमपि, नानुजानन्ति संयताः ॥१५॥
अबंभचरिअं घोरं, पमायं दुरहिट्ठिअं ।
नायरंति मुणी लोए, भेआययणवज्जिणो ॥१६॥
अब्रह्मचर्यं घोरं, प्रमादं दुरधिष्ठितम् ।
नाचरन्ति मुनयो लोके, भेदायतनवर्जिनः ॥१६॥

मूलमेयमहम्मस्स, महादोससमुस्सयं ।
तम्हा मेहुणसंसग्गं, निग्गंथा वज्जयंति णं ॥१७॥

मूलमेतदधर्मस्य, महादोषसमुच्छ्रयम् ।
तस्मान्मैथुनसंसर्गं, निर्ग्रथा वर्जयन्ति तम् ॥१७

विडमुब्भेइमं लोणं, तिल्लं सप्पिं च फाणिअं ।
न ते सन्निहिमिच्छंति, नायपुत्तवओरया ॥१८॥

[1]विडमु[2]द्भेद्यं लवणं, तैलं सर्पिश्च फाणितम् ।
न ते सन्निधिमिच्छन्ति, ज्ञातपुत्रवचोरताः ॥१८॥

लोहस्सेसअणुफासे, मन्ने अन्नयरामवि ।
जे सिआ सन्निहिं कामे, गिही पव्वइए न से ॥१९॥

लोभस्यैष अनुस्पर्शः, मन्येऽ[3]न्यतरामपि ।
यः स्यात्सन्निधि कामयेत्, गृही प्रव्रजितो न सः ॥१९॥

जं पि वत्थं च पायं वा, कंबलं पायपुंछणं ।
तं पि संजमलज्जट्ठा, धारंति परिहरंति अ ॥२०॥

यदपि वस्त्रं च पात्रं वा, कम्बलं पादपुञ्छनम् ।
तदपि संयमलज्जार्थं, धारयन्ति परिहरन्ति च ॥२०॥

न सो परिग्गहो वुत्तो, नायपुत्तेण ताइणा ।
मुच्छा परिग्गहो वुत्तो, इइ वुत्तं महेसिणा ॥२१॥

न स परिग्रह उक्तः; ज्ञातपुत्रेण त्रायिणा ।
मूर्च्छापरिग्रह उक्तः, इत्युक्त महर्षिणा ॥२१॥

सव्वत्थुवहिणा बुद्धा, संरक्खणपरिग्गहे ।
अवि अप्पणोऽवि देहम्मि, नायरंति ममाइयं ॥२२॥

सर्वत्रोपधिना बुद्धा., संरक्षणपरिग्रहे ।
अप्यात्मनोऽपि देहे, नाचरन्ति ममत्वम् ॥२२॥

---

1 પ્રાસુક. 2 અપ્રાસુક 3 થોડી

अहो निच्चं तवो कम्मं, सव्वबुद्धेहिं वण्णिअं ।
जा य लज्जासमा वित्ती, एगभत्तं च भोअणं ॥२३॥

अहो नित्यं तपः कर्म, सर्व बुद्धैर्वर्णितम् ।
यावल्लज्जासमावृत्तिः, एकभक्तं च भोजनम् ॥२३॥

संति मे सुहुमा पाणा, तसा अदुव थावरा ।
जाइं राओ अपासंतो, कहमेसणिअं चरे ॥२४॥

सन्तीमे सूक्ष्माः प्राणिनः, त्रसा अथवा स्थावराः ।
यान् रात्रावपश्यन् , कथमेषणीयं चरेत् ॥२४॥

उदउल्लं बीअसंसत्तं, पाणा निवडिया महिं ।
दिआ ताइं विवज्जिज्जा, राओ तत्थ कहं चरे ॥२५॥

उदकार्द्रं बीजसंसक्तं, प्राणिनो निपतितामह्यां ।
दिवा तान् विवर्जयेत् , रात्रौ तत्र कथं चरेत् ॥२५॥

एअं च दोस दट्ठुणं, नायपुत्तेण भासियं ।
सव्वाहारं न भुंजंति, निग्गंथा राइभोअणं ॥२६॥

एतं च दोषं दृष्ट्वा, ज्ञातपुत्रेण भाषितम् ।
सर्वाहारं न भुञ्जते, निर्ग्रन्था रात्रिभोजनम् ॥२६॥

पुढविकायं न हिंसंति, मणसा वायसा कायसा ।
तिविहेण करणजोएण, संजया सुसमाहिआ ॥२७॥

पृथ्वीकाय न हिंसन्ति, मनसा वचसा कायेन ।
त्रिविधेन करणयोगेन, संयताः सुसमाहिताः ॥२७॥

पुढविकायं विहिंसंतो, हिंसई उ तयस्सिए ।
तसे अ विविहे पाणे, चक्खुसे अ अचक्खुसे ॥२८॥

पृथ्वीकायं विहिंसन् , हिनस्ति तु तदाश्रितान् ।
त्रसांश्च विविधान्प्राणिनः, चाक्षुषांश्चाचाक्षुषान् ॥२८॥

तम्हा एअं विआणित्ता, दोसं दुग्गइवड्ढणं ।
पुढविकायसमारंभं, जावज्जीवाए वज्जए ॥२९॥
तस्मादेत विज्ञाय, दोषं दुर्गति वर्धनम् ।
पृथ्वीकायसमारंभं, यावज्जीवं वर्जयेत् ॥२९॥

आउकायं न हिंसंति, मणसा वायसा कायसा ।
तिविहेण करणजोएण, संजया सुसमाहिआ ॥३०॥
अप्कायं न हिंसंति, मनसा वचसा कायेन ।
त्रिविधेन करणयोगेन, संयताः सुसमाहिताः ॥३०॥

आउकायं विहिंसंतो, हिंसई उ तयस्सिए ।
तसे अ विविहे पाणे, चक्खुसे अ अचक्खुसे ॥३१॥
अप्कायं विहिसन् , हिनस्ति तु तदाश्रितान् ।
त्रसांश्च विविधान् प्राणिनः, चाक्षुषांश्चाचाक्षुषान् ॥३१॥

तम्हा एअं विआणित्ता, दोसं दुग्गइवड्ढणं ।
आउकायसमारंभं, जावज्जीवाए वज्जए ॥३२॥
तस्मादेतं विज्ञाय, दोषं दुर्गतिवर्धनम् ।
अप्कायसमारभं, यावज्जीवं वर्जयेत् ॥३२॥

जायतेअं न इच्छंति, पावगं जलइत्तए ।
तिक्खमन्नयरं सत्थं, सव्वओ वि दुरासयं ॥३३॥
जाततेजसं नेच्छन्ति, पावकं ज्वालयितुम् ।
तीक्ष्णमन्यतरच्छस्त्रं, सर्वतोऽपि दुरासदम् ॥३३॥

पाईणं पडिणं वावि, उड्ढं अणुदिसामवि ।
अहे दाहिणओ वा वि, दहे उत्तरओ वि अ ॥३४॥
प्राच्यां प्रतीच्यां वापि, उर्ध्वमनुदिक्ष्वपि ।
अधो दक्षिणतो वापि, दहत्युत्तरतोऽपि च ॥३४॥

भूआणमेसमाघाओ, हव्ववाहो न संसओ ।
तं पईवपयावट्ठा, संजया किंचि नारभे ॥३५॥
भूतानामेष आघातः, [१]हव्यवाहो न संशयः ।
तं प्रदीपप्रतापार्थं, संयताः किंचिन्नारभन्ते ॥३५॥
तम्हा एयंवियाणित्ता, दोसं दुग्गइवड्ढणं ।
तेउकायसमारंभं, जावज्जीवाए वज्जए ॥३६॥
तस्मादेतं विज्ञाय, दोषं दुर्गतिवर्धनम् ।
तेजःकायसमारंभं, यावज्जीवं वर्जयेत् ॥३६॥
अणिलस्स समारंभं, बुद्धा मन्नंति तारिसं ।
सावज्जवहुलं चेअं, नेअं ताईहिं सेविअं ॥३७॥
अनिलस्य समारंभं, बुद्धामन्यन्ते तादृशम् ।
सावद्यवहुलं चैवं, नैनं त्रायिभिः सेवितम् ॥३७॥
तालिअंटेण पत्तेण, साहाविहुअणेण वा ।
न ते वीइउमिच्छंति, वीआवेउण वा परं ॥३८॥
तालवृन्तेन पत्रेण, शाखाविधूननेन वा ।
न ते वीजितुमिच्छंति, वीजयितुं वा परम् ॥३८॥
जं पि वत्थं व (च) पायं वा, कंवलं पायपुंछणं ।
न ते वायमुईरंति, जयं परिहरंति अ ॥३९॥
यदपि वस्त्रं च पात्रं वा, कम्वलं पादप्रोंच्छनम् ।
न ते वातमुदीरयन्ति, यतं परिहरन्ति च ॥३९॥
तम्हा एअं विआणित्ता दोसं दुग्गइवड्ढणं ।
वाउकायसमारंभं, जावज्जीवाइ वज्जए ॥४०॥
तस्मादेतं विज्ञाय, दोषं दुर्गतिवर्धनम ।
वायुकायसमारंभं, यावज्जीवं वर्जयेत् ॥४०॥

१ અગ્નિ.

वणस्सइं न हिंसंति, मणसा वयसा कायसा ।
तिविहेण करणजोएण, संजया सुसमहिआ ॥४१॥

वनस्पतिम् न हिंसन्ति, मनसा वचसा कायेन ।
त्रिविधेन करणयोगेन, संयताः सुसमाहिताः ॥४१॥

वणस्सइं विहिंसंतो, हिंसइ उ तयस्सिए ।
तसे अ विविहे पाणे, चक्खुसे अ अचक्खुसे ॥४२॥

वनस्पति विहिसन् , हिनस्ति तु तदाश्रितान् ।
त्रसाँश्च विविधान्प्राणिनः, चाक्षुषाँश्चाचाक्षुषान् ॥४२॥

तम्हा एयं वियाणित्ता, दोसं दुग्गइवड्ढणं ।
वणस्सइ समारंभं, जावज्जीवाए (इ) वज्जए ॥४३॥

तस्मादेतं विज्ञाय, दोषं दुर्गतिवर्धनम् ।
वनस्पतिसमारंभं, यावज्जीवं वर्जयेत् ॥४३॥

तसकायं न हिंसंति, मणसा वयसा कायसा ।
तिविहेण करणजोएण, संजया सुसमाहिया ॥४४॥

त्रसकायम् न हिसन्ति, मनसा वचसा कायेन ।
त्रिविधेन करणयोगेन, संयताः सुसमाहिताः ॥४४॥

तसकायं विहिंसंतो, हिंसई उ तयस्सिए ।
तसे अ विविहे पाणे, चक्खुसे अ अचक्खुसे ॥४५॥

त्रसकायं विहिंसन् , हिनस्ति तु तदाश्रितान् ।
त्रसाँश्च विविधान्प्राणिनः, चाक्षुषाँश्चाचाक्षुषान् ॥४५॥

तम्हा एअं विआणित्ता, दोसं दुग्गइवड्ढणं ।
तसकायसमारंभं, जावज्जीवाए (इ) वज्जए ॥४६॥

तस्मादेतं विज्ञाय, दोषं दुर्गति वर्धनम् ।
त्रसकाय समारंभं, यावज्जीवं वर्जयेत् ॥४६॥

जाइं चत्तारि भुज्जाइं, इसिणाहारमाइणि ।
ताइं तु विवज्जंतो, संजमं अणुपालए ॥४७॥
यानि चत्वार्यभोज्यानि, ऋषिणाहारादीनि ।
तानि तु विवर्जयन्, संयममनुपालयेत् ॥४७॥
पिंडं सिज्जं च वत्थं च, चउत्थं पायमेव य ।
अकप्पिअं न इच्छिज्जा, पडिगाहिज्ज कप्पिअं ॥४८॥
पिण्डं शय्यां च वस्त्रं च, चतुर्थं पात्रमेव च ।
अकल्पिकं नेच्छेत्, परिगृह्णीयात्कल्पिकम् ॥४८॥
जे नियागं ममायंति, कीअमुद्देसिआहडं ।
वहं ते समणुजाणंति, इइ उ (वु) त्तं महेसिणा ॥४९॥
ये नियागं ममायन्ति, क्रीतमौद्देशिकमाहृतम् ।
वधं ते समनुजानन्ति, इत्युक्तं महर्षिणा ॥४९॥
तम्हा असणपाणाइं, कीयमुद्देसिआहडं ।
वज्जयंति ठिअप्पाणो, निग्गंथा धम्मजीविणो ॥५०॥
तस्मादशनपानादि, क्रीतमौद्देशिकमाहृतम् ।
वर्जयन्ति स्थितात्मानः, निर्ग्रन्था धर्मजीविनः ॥५०॥
कंसेसु कंसपाएसु, कुंडमोएसु वा पुणो ।
भुंजंतो असणपाणाइं, आयारा परिभस्सइ ॥५१॥
कांस्येषु कांस्यपात्रेषु, [1]कुण्डमोदेषु वा पुनः ।
भुञ्जानोऽशनपानानि, आचारात्परिभ्रश्यति ॥५१॥
सीओदगसमारंभे, मत्तधोअणछड्डणे ।
जाइं छन्नंति भूआइं, दिट्ठो तत्थ असंजमो ॥५२॥
शीतोदकसमारंभे, अमत्रधावनोज्झने ।
यानि छिद्यन्ते भूतानि, दृष्टस्तत्रासंयमः ॥५२॥

१ माटीना वासणोमां.

पच्छाकम्मं पुरेकम्मं, सिश्रा तत्थ न कप्पइ ।
एअमट्ठं न भुजंति, निग्गंथा गिहिभायणे ॥५३॥
पश्चात्कर्म पुरःकर्म, स्यात्तत्र न कल्पते ।
एतदर्थं न भुञ्जते, निर्ग्रन्थागृहिभाजने ॥५३॥
आसंदीपलिअंकेसु, मंचमासालएसु वा ।
अणायरिअमज्जाणं, आसइत्तु सइत्तु वा ॥५४॥
आसन्दीपर्यङ्केषु, [1]मञ्चेष्वाशालकेषु वा ।
अनाचरितमार्याणां, आसितुं शयितुं वा ॥५४॥
नासंदीपलिअंकेसु, न निसिज्जा न पीढए ।
निग्गंथा पडिलेहाए, बुद्धवुत्तमहिट्ठगा ॥५५॥
नासन्दीपर्यङ्केषु, न निषद्यायां न पीठके ।
निर्ग्रन्था अप्रतिलेख्य, बुद्धोक्तमधिष्ठातारः ॥५५॥
गंभीरविजया एए, पाणा दुप्पडिलेहगा ।
आसंदी पलिअंको अ, एयमट्ठं विवज्जिआ ॥५६॥
[2]गभीरविजया एते, प्राणिनो दुःप्रतिलेख्याः ।
आसन्दी पर्यङ्कश्च, एतदर्थं विवर्जितः ॥५६॥
गोअरग्गपविट्ठस्स, निसिज्जा जस्स कप्पइ ।
इमेरिसमणायारं, आवज्जइ अबोहिअं ॥५७॥
गोचराग्रप्रविष्टस्य, निषद्या यस्य न कल्पते ।
एवमीदृशमनाचारं, आपद्यतेऽबोधिकम् ॥५७॥
विवत्ती बंभचेरस्स, पाणाणं च वहे वहो ।
वणीमगपडिग्घाओ, पडिकोहो अगारिणं ॥५८॥
विपत्तिर्ब्रह्मचर्यस्य, प्राणानां च वधे वधः ।
वनीपकप्रतिघातः । प्रतिक्रोधोऽगारिणाम् ॥५८॥

१ આસન વિશેષ २ અંધકારમાં રહેલા.

अगुत्ती बंभचेरस्स, इत्थीओ वा वि संकणं ।
कुसीलवड्ढणं ठाणं, दूरओ परिवज्जए ॥५९॥

अगुप्तिर्ब्रह्मचर्यस्य, स्त्रीतो वापि शंकनम् ।
कुशीलवर्धनं स्थानं, दूरतः परिवर्जयेत् ॥५९॥

तिण्हमन्नयरागस्स, निसिज्जा जस्स कप्पइ ।
जराए अभिभूअस्स, वाहिअस्स तवस्सिणो ॥६०॥

त्रयाणामन्यतरस्य, निषद्या यस्य कल्पते ।
जरयाभिभूतस्य, व्याधिमतस्तपस्विनः ॥६०॥

वाहिओ वा अरोगी वा, सिणाणं जो उ पत्थए ।
वुक्कंतो होइ आयारो, जढो हवइ संजमो ॥६१॥

व्याधिमान् वाऽरोगी वा, स्नानं यस्तु प्रार्थयेत् ।
व्युत्क्रान्तो भवत्याचारः, त्यक्तो भवति संयमः ॥६१॥

संतिमे सुहुमा पाणा, घसासु भिलगासु अ ।
जे अ भिक्खू सिणायंतो, विअडेणुप्पिलावए ॥६२॥

सन्तीमे सूक्ष्माः प्राणिनः, [1]घसासु [2]भिलुगासु च ।
यश्चभिक्षुः स्नान् , विकृतेनोत्प्लावयति ॥६२॥

तम्हा ते न सिणायंति, सीएण उसिणेण वा ।
जावज्जीवं वयं घोरं, असिणाणमहिट्ठगा ॥६३॥

तस्मात्ते न स्नान्ति, शीतेनोष्णोदकेन वा ।
यावज्जीवं व्रतं घोरं, अस्नानमधिष्ठातारः ॥६३॥

सिणाणं अदुवा कक्कं, लुद्धं पउमगाणि अ ।
गायस्सुव्वट्टणट्ठाए, नायरंति कयाइ वि ॥६४॥

स्नानमथवा कल्कं, लोध्रं पद्मकानि च ।
गात्रस्योद्वर्तनार्थं, नाचरन्ति कदापि च ॥६४॥

---

[1] क्षार भूमिओमा. [2] ते प्रकारनी अन्य भूमिओ विषे.

नगिणस्स वावि मुंडस्स, दीहरोमनहंसिणो।
मेहुणाओ उवसंतस्स, किं विभूसाय कारिअं ॥६५॥

नग्नस्य वापि मुंडस्य, दीर्घरोमनखवतः।
मैथुनादुपशान्तस्य, किं विभूषया कार्यम् ॥६५॥

विभूसावत्तिअं भिक्खू, कम्मं बंधइ चिक्कणं।
संसारसायरे घोरे, जेणं पडइ दुरुत्तरे ॥६६॥

विभूषाप्रत्ययं भिक्षुः कर्म बध्नाति चिक्कणं।
संसारसागरे घोरे, येन पतति दुरुत्तारे ॥६६॥

विभूसावत्तिअं चेअं, बुद्धा मन्नंति तारिसं।
सावज्जं बहुलं चेअं, नेयं ताईहिं सेविअं ॥६७॥

विभूषाप्रत्ययं चेतः, बुद्धामन्यन्ते तादृशं।
सावद्यबहुलंचैतत्, नैतत् त्रायिभिःसेवितम् ॥६७॥

खवंति अप्पाणममोहदंसिणो, तवे रया संजम अज्जवे गुणे।
धुणंति पावाइं पुरेकडाइं, नवाइं पावाइं न ते करंति ॥६८॥

क्षपयन्ति आत्मानममोहदर्शिनः तपसिरताःसंयमार्जवगुणे।
धुन्वन्ति पापानि पुराकृतानि, नवानि पापानि न ते कुर्वते॥६८॥

सओवसंता अममा अकिंचणा, सविज्जविज्जाणुगया जसंसिणो।
उउप्पसन्ने विमले व चंदिमा, सिद्धिं विमणाइं उवेंति (वयंति) ताइणो॥ त्ति बेमि ॥६९॥

सदोपशान्ताअममाअकिंचनाः स्वविद्यविद्यानुगतायशस्विनः।
ऋतुप्रसन्नोविमलइव चंद्रमाः सिद्धिं(च)विमानान्युपयंति त्रायिणः
इति ब्रवीमि ॥

॥ इति छट्ठं धम्मत्थकामज्झयणं समत्तं ॥ ६ ॥

॥ इति षष्ठं धर्मार्थकामाध्ययनं समाप्तम् ॥

अह सुवक्कसुद्धी णाम सत्तमं अज्झयणं.

॥ अथ सुवाक्यशुद्धिर्नाम सप्तममध्ययनम् ॥

चउण्हं खलु भासाणं, परिसंखाय पन्नवं ।
दुण्हं तु विणयं सिक्खे दो न भासिज्ज सव्वसो ॥ १ ॥

चतसृणां खलु भाषाणां, परिसंख्याय प्रज्ञावान् ।
द्वाभ्यां तु विनयं शिक्षेत, द्वे न भाषेत सर्वशः ॥१॥

जा अ सच्चा अवत्तव्वा, सच्चामोसा अ जा मुसा ।
जा अ बुद्धेहिं नाइन्ना, न तं भासिज्ज पन्नवं ॥ २ ॥

या च सत्याऽवक्तव्या, सत्यामृषा च या मृषा ।
या च बुद्धैर्नाचीर्णा, न तां भाषेत प्रज्ञावान् ॥२॥

असच्चमोसं सच्चं च, अणवज्जमकक्कसं ।
समुप्पेहमसंदिद्धं, गिरं भासिज्ज पन्नवं ॥ ३ ॥

असत्यामृषा सत्यां च, अनवद्यामकर्कशाम् ।
समुत्प्रेक्ष्याऽसंदिग्धां, गिरं भाषेत प्रज्ञावान् ॥३॥

एयं च अट्ठमन्नं वा, जं तु नामेइ सासयं ।
स भासं सच्चमोसं च (पि), तं पि धीरो विवज्जए ॥ ४

एतं चार्थमन्यं वा, यं तु नामयति शाश्वतम् ।
स भाषां सत्यामृषां च, तामपि धीरोविवर्जयेत् ॥४॥

वितहं पि तहामुत्तिं, जं गिरं भासए नरो ।
तम्हा सो पुट्ठो पावेणं, किं पुण जो मुसं वए ॥ ५ ॥

वितथामपि तथामूर्तिं, यां गिरं भाषते नरः ।
तस्मात् स स्पृष्टः पापेन, किं पुनर्यो मृषा वदेत् ॥५॥

तम्हा गच्छामो वक्खामो, अमुगं वा णे भविस्सइ ।
अहं वाणं करिस्सामि, एसो वाणं करिस्सइ ॥ ६ ॥

तस्माद् गमिष्यामोवक्ष्यामः, अमुकं वा [1]नो भविष्यति ।
अहं वा तत्करिष्यामि, एष वा तत्करिष्यति ॥६॥

एवमाइज्जा भासा, एसकालम्मि संकिश्रा ।
संपयाइश्रमट्ठे वा, तं पि धीरो विवज्जए ॥ ७ ॥
एवमाद्यातु या भाषा, एष्यत्काले शङ्किता ।
साम्प्रतातीतार्थयोर्वा, तामपि धीरो विवर्जयेत् ॥७॥

अईअम्मि अ कालम्मि, पच्चुप्पण्णमणागए ।
जमट्ठं तु न जाणिज्जा, एवमेअं ति नो वए ॥ ८ ॥
अतीते च काले, प्रत्युत्पन्नेऽनागते ।
यमर्थं तु न जानीयात् , एवमेतदिति नो वदेत् ॥८॥

अईअम्मि अ कालम्मि, पच्चुप्पण्णमणागए ।
जत्थ संका भवे तं तु, एवमेअं तु नो वए ॥ ९ ॥
अतीते च काले, प्रत्युत्पन्नेऽनागते ।
यत्र शंका भवेत्तत्तु, एवमेतत्तु नो वदेत् ॥९॥

अईअम्मि अ कालम्मि, पच्चुप्पण्णमणागए ।
निस्संकिअं भवे जं तु, एवमेअं तु निद्दिसे ॥१०॥
अतीते च काले, प्रत्युत्पन्नेऽनागते ।
निःशंकित भवेद्यत्तु, एवमेतत्तु निर्दिशेत् ॥१०॥

तहेव फरुसा भासा, गुरुभूओवघाइणी ।
सच्चा वि सा न वत्तव्वा, जओ पावस्स आगमो ॥११॥
तथैव परुषा भाषा, गुरुभूतोपघातिनी ।
सत्यापि सा नवक्तव्या, यतः पापस्यागमः ॥११॥

तहेव काणं काण त्ति, पंडगं पंडगे त्ति वा ।
वाहिअं वा वि रोगि त्ति, तेणं चोरे त्ति नो वए ॥१२॥

---

1 અભાર.

तथैव काणं काणइति, [1]पण्डकं पण्डकइति वा ।
व्याधिमंतं वापि रोगीति, स्तेनं चोरइति नो वदेत् ॥१२॥
पएणत्तेण अट्ठेणं, परो जेणुवहम्मइ ।
आयारभावदोसन्नू, न तं भासिज्ज पण्णवं ॥१३॥
एतेनान्येनार्थेन, परोयेनोपहन्यते ।
आचारभावदोषज्ञः, न तं भाषेत प्रज्ञावान् ।
तहेव होले गोलि त्ति, साणे वा वसुलि त्ति अ ।
दमए दुहए वा वि, नेवं भासिज्ज पण्णवं ॥१४॥
तथैव होलोगोल-इति, श्वा वा वसुलइति च ।
द्रमकोदुर्भगो वापि, नैवं भाषेत प्रज्ञावान् ॥१४॥
[2]अज्जिए पज्जिए वावि अम्मो माउस्सिअ त्ति अ ।
पिउस्सिए भायणिज्ज त्ति, धूए णत्तुणिअत्ति अ ॥१५॥
आर्जिके प्रार्जिके वापि, अम्ब मातृष्वसइति ।
पितृष्वसर्भागिनेयीति, दुहितर्नप्त्रीति च ॥१५॥
हले हलित्ति अन्नित्ति, भट्टे सामिणि गोमिणि ।
होले गोले वसुलि त्ति, इत्थिअंनेवमालवे ॥१६॥
हले हले इति अन्ये इति, भट्टे इति स्वामिनि गोमिनि ।
होले गोले वसुले इति, स्त्रियं नैवमालपेत् ॥१६॥
णामधिज्जेण णं बूआ, इत्थीगुत्तेण वा पुणो ।
जहारिहमभिगिज्झ, आलविज्ज लविज्ज वा ॥१७॥
नामधेयेन तां ब्रूयात्, स्त्रीगोत्रेण वा पुनः ।
यथार्हमभिगृह्य, आलपेद् लपेद्वा ॥१७॥
अज्जए पज्जए वा वि, वप्पो चुल्लपिउ त्ति अ ।
माउलो भाइणिज्ज त्ति, पुत्ते णत्तुणिअ त्ति अ ॥१८॥

१ नपुंसक. २ स्त्रीलींग संबोधन छे.

आर्यकः प्रार्यकोवापि, पिता चुल्लपितेति च ।
मातुलः भागिनेयइति, पुत्र नप्तइति च ॥१८॥

हे भो! हलित्ति अन्नित्ति, भट्टा सामिअ गोमिअ ।
होल गोल वसुलित्ति, पुरिसं नेवमालवे ॥१९॥

हेभो हलेति अन्येति, भर्तः स्वामिन् गोमिन् च ।
होल गोल वसुलेति, परुषं नैवालपेत् ॥१९॥

नामधिज्जेण णं बूआ, पुरिसगुत्तेण वा पुणो ।
जहारिहमभिगिज्झ, आलविज्ज लविज्ज वा ॥२०॥

नामधेयेनैनं ब्रूयात्, पुरुषगोत्रेण वा पुनः ।
यथार्हमभिगृह्य, आलपेल्लपेद् वा ॥२०॥

पंचिंदिआण पाणाणं, एस इत्थी अयं पुमं ।
जाव णं न विजाणिज्जा, ताव जाइ त्ति आलवे ॥२१॥

पञ्चेन्द्रियाणां प्राणिनां, एषा स्त्री अयं पुमान् ।
यावदेनं न विजानीयात्, तावज्जातिरित्यालपेत् ॥२१॥

तहेव मणुसं पसुं, पक्खिं वा वि सरीसिवं ।
थूले पमेइले वज्झे, पाइमित्ति अ नो वए ॥२२॥

तथैव मनुष्यं पशु, पक्षिणं वा सरीसृपम् ।
स्थूलः प्रमेदुरो वध्यः, पाक्य इति च नो वदेत् ॥२२॥

परिवुड्ढे त्ति णं बूआ, बूआ उवचिए त्ति अ ।
संजाए पीणिए वावि, महाकाय त्ति आलवे ॥२३॥

परिवृद्ध इत्येनं ब्रूयात्, ब्रूयादुपचितइति च ।
सजातः प्रीणितो वापि, महाकायइत्यालपेत् ॥२३॥

तहेव गाओ दुज्झाओ दम्मा गोरहग त्ति अ ।
वाहिमा रहजोगी त्ति, नेवं भासिज्ज पण्णवं ॥२४॥

तथैव गावोदोह्याः, दम्या गोरथकाइति च ।
वाह्या रथयोग्याः, नैवं भाषेत प्रज्ञावान् ॥२४॥

जुवं गवि त्ति णं बूत्रा, धेणुं रसदय त्ति अ ।
रहस्से महल्लए वा वि, वए संवहणि त्ति अ ॥२५॥
युवा गौरिति ब्रूयात् , धेनुंरसदेति च।
ह्रस्वं महद्वापि, वदेत्संवहनमिति च ॥२५॥

तहेव गंतुमुज्जाणं, पव्वयाणि वणाणि अ ।
रुक्खा महल्ल पेहाए, नेवं भासिज्ज पण्णवं ॥२६॥
तथैव गत्वोद्यान, पर्वतान् वनानि च ।
वृक्षान्महतः प्रेक्ष्य, नैवं भाषेत प्रज्ञावान् ॥२६॥

अलं पासायखंभाणं, तोरणाणि गिहाणि अ ।
फलिहग्गलनावाणं, अलं उदगदोणिणं ॥२७॥
अलंप्रासादस्तंभानां, तोरणानां गृहाणां च।
परिधार्गलानावां, अलमुदकद्रोणीनां ॥२७॥

पीढए चंगबेरे अ, नंगले मइयं सिआ ।
जंतलट्ठी व नाभी वा, गंडिआ व अलं सिआ ॥२८॥
पीठकाय [1]चंगबेराय, [2]लांगलाय मयिकाय स्यात् ।
यंत्रयष्टये वा [3]नाभये वा, [4]गण्डिकायै वालं स्युः ॥२८॥

आसणं सयणं जाणं, हुज्जा वा किंचुवस्सए ।
भूओवघाइणिं भासं, नेवं भासिज्ज पण्णवं ॥२९॥
आसनं शयनं यानं, भूयाद्वा किंचिदुपाश्रये ।
भूतोपघातिनी भाषां, नैव भाषेत प्रज्ञावान् ॥२९॥

---

१ કાષ્ઠપાત્રી માટે. ૨ હળ માટે ૩ ગાડીના પૈડાં વચ્ચેની નાભિ માટે ૪ સોનીની પુંઠણી માટે.

तहेव गंतुमुज्जाणं, पव्वयाणि वणाणि अ।
रुक्खा महल्ल पेहाए, एवं भासिज्ज पण्णवं ॥३०॥
तथैव गत्वोद्यानं, पर्वतान् वनानि च ।
वृक्षान् महतः प्रेक्ष्य, एवं भाषेत प्रज्ञावान् ॥३०॥
जाइमंता इमे रुक्खा, दीहवट्टा महालया ।
पयायसाला विडिमा, वए दरिसणि त्ति अ ॥३१॥
जातिमन्तइमे वृक्षाः, दीर्घवृत्ता महालयाः ।
प्रजातशाखाविटपिनः, वदेद् दर्शनीयाइति च ॥३१॥
तहा फलाइं पक्काइं, पायखज्जाइ नो वए ।
वेलोइयाइं टालाइं, वेहिमाइ त्ति नो वए ॥३२॥
तथा फलानि पक्वानि, पाकखाद्यानि नो वदेत् ।
वेलोचितानि कोमलानि, द्वैधिकानि इति नो वदेत् ॥३२॥
असंथडा इमे अंवा, वहुनिव्वडिमा फला ।
वइज्ज वहुसंभूआ, भूअरूव त्ति वा पुणो ॥३३॥
[1]असमर्था एत आम्राः, वहुनिर्वर्तितफलाः।
वदेद् वहुसंभूताः, भूतरूपाइति वा पुनः ॥३३॥
तहेवोसहीओ पक्काओ, नीलिआओ छवीइ अ ।
लाइमा भज्जिमाउ त्ति, पिहुखज्ज त्ति नो वए ॥३४॥
तथैवौषधयः पक्वाः, नीलाश्छवयश्च ।
लवनवत्यो भर्जनवत्यः, पृथुकखाद्या इति नो वदेत् ॥३४॥
रूढा वहुसंभूआ, थिरा ओसढा वि अ।
गब्भिआओ पसूआओ, संसाराउ त्ति आलवे ॥३५॥
रूढा वहुसभूताः, स्थिरा उत्सृताअपि च ।
गर्भिताः प्रसूताः, संसारा इत्यालपेत् ॥३५॥

---

१ नमी गयेला.

तहेव संखडिं नच्चा, किच्चं कज्जं त्ति नो वए।
तेणगं वावि वज्झि त्ति, सुतित्थि त्ति अ आवगा ॥३६॥

तथैव [1]संखडी ज्ञात्वा, कृत्यं कार्यमिति नो वदेत् ।
स्तेनकं वापि वध्यइति, सुतीर्था इति चापगाः ॥३६॥

संखडि संखडिं बूआ, पणिअट्ठ त्ति तेणगं ।
वहुसमानि तित्थाणि, आवगाणं विआगरे ॥३७॥

संखडी संखडीं ब्रूयात् , पणितार्थमितिस्तेनकं ।
वहुसमानि तीर्थानि, आपगानां व्यागृणोयात् ॥३७॥

तहा नईओ पुण्णाओ, कायत्तिज्ज त्ति नो वए ।
नावाहिं तारिमाउ त्ति, पाणिपिज्ज त्ति नो वए ॥३८॥

तथानद्यः पूर्णाः कायतरणीया इति नो वदेत् ।
नौभिस्तरणीया इति, प्राणिपेयाइति नो वदेत् ॥३८॥

वहुवाहडा अगाहा, वहुसलिलुप्पिलोदगा ।
वहुवित्थडोदगा आवि, एवं भासिज्ज पण्णवं ॥३९॥

वहुभृता अगाधाः, वहुसलिलोत्पीडोदकाः ।
वहुविस्तीर्णोदकाश्चापि, एवं भाषेत प्रज्ञावान् ॥३९॥

तहेव सावज्जं जोगं, परस्सट्ठा अ निट्ठिअं ।
कीरमाणं ति वा नच्चा, सावज्जं न लवे मुणी ॥४०॥

तथेव सावद्यं योगं, परस्यार्थं च निष्ठितम् ।
क्रियमाणमिति वा ज्ञात्वा, सावद्यं न लपेन्मुनिः ॥४०॥

सुकडि त्ति, सुपक्कि त्ति, सुच्छिन्ने सुहडे मडे ।
सुनिट्ठिए सुलट्ठित्ति, सावज्जं वज्जए मुणी ॥४१॥

सुकृतमिति सुपक्कमिति, सुच्छिन्नं सुहृतं मृतम् ।
सुनिष्ठितं सुलष्टमिति, सावद्यं वर्जयेन्मुनिः ॥४१॥

---

1 સાવદ્યક્રિયા.

पयत्तपक्कि त्ति व पक्कमालवे, पयत्तछिन्न त्ति व छिन्नमालवे।
पयत्तलट्ठित्ति व कम्महेउअं, पहारगाढि त्ति व गाढमालवे ॥४२॥

प्रयत्नपक्वमिति पक्वमालपेत्, प्रयत्नच्छिन्नमितिवाछिन्नमालपेत्।
प्रयत्नलष्टमिति वा कर्महेतुकं गाढप्रहारमिति वा गाढमालपेत्॥४२॥

सव्वुक्कसं परग्घं वा, अउलं नत्थि एरिसं ।
अविक्किअमवत्तव्वं, अचिअत्तं चेव नो वए ॥४३॥

सर्वोत्कर्षं परार्घ्यं वा, अतुलं नास्तीदृशम् ।
असंस्कृतमवक्तव्यं, अप्रीतिकं चैव नो वदेत् ॥४३॥

सव्वमेअं वइस्सामि, सव्वमेअं ति नो वए ।
अणुवीइ सव्वं सव्वत्थ, एवं भासिज्ज पण्णवं ॥४४॥

सर्वमेतद् वक्ष्यामि, सर्वमेतदिति नो वदेत् ।
अनुचिन्त्य सर्वं सर्वत्र, एवं भाषेत प्रज्ञावान् ॥४४॥

सुक्कीअं वा सुविक्कीअं, अकिज्जं किज्जमेव वा ।
इमं गिण्ह इमं मुंच, पणिअं नो विआगरे ॥४५॥

सुक्रीतं वा सुविक्रीतं, अक्रेयं क्रेयमेव वा ।
इदं गृहाणेदंमुंच, पणितं नो व्यागृणीयात् ॥४५॥

अप्पग्घे वा महग्घे वा, कए वा विक्कए वि वा ।
पणिअट्ठे समुप्पन्ने, अणवज्जं विआगरे ॥४६॥

अल्पार्घे वा महार्घे वा, क्रये वा विक्रयेऽपि वा ।
पणितार्थे समुत्पन्ने, अनवद्यं व्यागृणीयात् ॥४६॥

तहेवासंजयं धीरो, आस एहि करेहि वा ।
सयंचिट्ठ वयाहित्ति, नेवं भासिज्ज पण्णवं ॥४७॥

तथैवासंयतं धीरः, आस्व एहि कुरुवा ।
शेष्व तिष्ठ वदेति, नैवं भाषेत प्रज्ञावान् ॥४७॥

बहवे इमे असाहू, लोए वुच्चंति साहुणो ।
न लवे असाहुं साहुत्ति साहुं साहुत्ति आलवे ॥४८॥
बहवइम असाधव:, लोक उच्यन्ते साधवः ।
न लपेदसाधुं साधुरिति, साधुं साधुरित्यालपेत् ॥४८॥

नाणदंसणसंपन्नं, संजमे अ तवे रयं ।
एवं गुणसमाउत्तं, संजयं साहुमालवे ॥४६॥
ज्ञानदर्शनसपन्नं, संयमे च तपसि रतम् ।
एवं गुणसमायुक्तं, संयतं साधुमालपेत् ॥४९॥

देवाणं मणुआणं च, तिरिआणं च वुग्गहे ।
अमुगाणं जओ होउ, मा वा होउत्ति नो वए ॥५०॥
देवानां मनुजानां च, तिरश्चां च विग्रहे ।
अमुकानां जयो भवतु, मा वा भवत्विति नो वदेत् ॥५०॥

वाओ वुट्ठं व सीउण्हं, खेमं धायं सिवं ति वा ।
कया णु हुज्ज एआणि, मा वा होउ त्ति नो वए ॥५१॥
वायुर्वृष्टं च शीतोष्णं, क्षेमं [1]ध्रातं शिवमिति वा ।
कदा नु भवेयुरेतानि, मा वा भवेयुरिति नो वदेत् ॥५१॥

तहेव मेहं व नहं व माणवं, न देवदेव त्ति गिरं वइज्जा ।
समुच्छिए उन्नए वा पओए, वइज्ज वा वुट्ठ वलाहय त्ति ॥५२॥
तथैव मेघं वा नभोवा मानवं, न देवं देवइति गिरं वदेत् ।
संमुर्च्छित उन्नतो वा पयोदः, वेदेद्वा वृष्टो वलाहकइति ॥५२॥

अंतलिक्खे त्ति णं बूआ, गुज्झाणुचरिअ त्ति अ ।
रिद्धिमंतं नरं दिस्स, रिद्धिमंतं ति आलवे ॥५३॥
अन्तरिक्षमिति तद्ब्रूयात्, गुह्यानुचरितमिति च ।
ऋद्धिमन्तं नरं दृष्टवा, ऋद्धिमानित्यालपेत् ॥५३॥

१ સુકાળ.

तहेव सावज्जणुमोअणी गिरा, ओहारिणी जा य परोवघाइणी ।
से कोह लोह भय हास माणवो, न हासमाणो वि गिरं वइज्जा ॥५४॥
तथैव सावद्यानुमोदिनी गिरा, अवधारिणी या च परोपघातिनी ।
तांक्रोधलोभभयहास्येभ्योमानवः, न हसन्नपि गिरं वदेत् ॥५४॥
सुवक्कसुद्धि समुपेहिआ मुणी, गिरं च दुट्ठं परिवज्जए सया ।
मिअं अदुट्ठे अणुवीइ भासए, सयाण मज्झे लहइ पसंसणं ॥५५॥
सुवाक्यशुद्धिसमुत्प्रेक्ष्य मुनिः, गिरां च दुष्टा परिवर्जयेत्सदा ।
मितमदुष्टमनुचिन्त्य भाषते, सतां मध्ये लभते प्रशंसनम् ॥५५॥
भासाइ दोसे अ गुणे अ जाणिआ, तीसे अ दुट्ठे परिवज्जए सया ।
छसु संजए सामणिए सया जए, वइज्ज बुद्धे हिअमाणुलोमिअं॥५६॥
भाषायादोषानगुणान् च ज्ञात्वा, तस्याश्च दुष्टायाः परिवर्जकःसदा ।
षट्सु सयतः श्रामण्ये सदा यतः,वदेद्बुध्धो हितमानुलोमिक॥५६॥
परिक्खभासी सुसमाहिइंदिए, चउक्कसायावगए अणिस्सिए ।
स निद्धुणे धुत्तमलं पुरेकडं, आराहए लोगमिणं तहा परं ॥५७॥
परीक्ष्यभाषी सुसमाहितेन्द्रियः, अपगतचतुःकषायोऽनिश्रितः ।
स निर्धूनोति [1]धून्नमलं पुराकृतं, आराधयति लोकमिमं तथा परम्
त्ति बेमि ॥ इति सुवक्कसुद्धीनामं सत्तमं अज्झयणं समत्तं ॥७॥
इतिब्रवीमि--इतिसुवाक्यशुध्धिनामसप्तममध्ययनं संपूर्णम्

॥ अह आयारपणिही अट्ठममज्झयणं ॥

॥ अथ आचारप्रणिधिनामाऽष्टममध्ययनम् ॥

आयारपणिहिं लद्धुं, जहा कायव्व भिक्खुणा ।
तं भे उदाहरिस्सामि, आणुपुव्वि सुणेह मे ॥१॥

---

१ कर्ममळ.

आचारप्रणिधिंलब्ध्वा, यथा कर्तव्यं भिक्षुणां ।
तद्भवद्भ्य उदाहरिष्यामि, आनुपूर्व्या शृणुत मम ॥१॥

पुढविदगअगणिमारुअ, तणरुक्खस्स वीयगा ।
तसा अ पाणा जीव त्ति, इइ वुत्तं महेसिणा ॥२॥
पृथिव्युदकाग्निमारुताः, तृणवृक्षसबीजकाः ।
त्रसाश्च प्राणिन जीवाइति, इत्युक्त महर्षिणा ॥२॥

तेसिं अच्छणजोएण, निच्चं होअव्वयं सिआ ।
मणसा कायवक्केण, एवं हवइ संजए ॥३॥
तेषामक्षण[1]योगेन, नित्यं भवितव्यं स्यात् ।
मनसाकायवाक्येन, एवं भवति संयतः ॥३॥

पुढविं भित्तिं सिलं लेलुं, नेव भिंदे न संलिहे ।
तिविहेण करणजोएण, संजए सुसमाहिए ॥४॥
पृथिवी भित्तिशिलां लोष्ठं, नैव भिद्यात् नैव संलिखेत् ।
त्रिविधेन करणयोगेन, संयतः सुसमाहितः ॥४॥

सुद्धपुढवीं न निसीए, ससरक्खम्मि अ आसणे ।
पमज्जित्तु निसीइज्जा, जाइत्ता जस्स उग्गहं ॥५॥
(सचेत) शुध्धपृथिव्यां न निषीदेत् , सरजस्के चासने ।
प्रमृज्यनिषीदेत् , याचयित्वा यस्याऽवग्रहम् ॥५॥

सीओदगं न सेविज्जा, सिलावुट्ठं हिमाणि अ ।
उसिणोदगं तत्तफासुअं, पडिगाहिज्ज संजए ॥६॥
शीतोदकं न सेवेत, शिलावृष्टं हिमानि च ।
उष्णोदकं तप्तप्रासुकं, प्रतिगृह्णीयात् संयतः ॥६॥

उदउल्लं अप्पणोकायं, नेव पुंछे न संलिहे ।
समुप्पेह तहाभूअं, नो णं संघट्टए मुणी ॥७॥

१ અહિંસાયોગથી.

उदकार्द्रमात्मनः कायं, नैव पुञ्छयेन् न संलिखेत् ।
समुत्प्रेक्ष्यतथाभूतं, नो एनं संघट्टयेन्मुनिः ॥७॥

इंगालं अगणिं अच्चिं, अलायं वा सजोइअं ।
न उंजिज्जा न घट्टिज्जा, नो णं निव्वावए मुणी ॥८॥
अंगारमग्निमर्चिः अलातं वा सज्योतिः ।
नोत्सिञ्चेन्नोघट्टयेत् , नैनं निर्वापयेन्मुनिः ॥८॥

तालिअंटेण पत्तेण, साहाए विहुयणेण वा ।
न वीइज्ज अप्पणो कायं, वाहिरं वा वि पुग्गलं ॥९॥
तालवृन्तेन पत्रेण, शाखयाविधुवनेन वा ।
न वीजयेदात्मनःकायं, वाह्यं वापि पुद्गलम् ॥९॥

तणरुक्खं न छिंदिज्जा, फलं मूलं च कस्सइ ।
आमगं विविहं वीअं, मणसा वि ण पत्थए ॥१०॥
तृणवृत्तं न च्छिद्यात् , फलं मूल च कस्यापि ।
आमकंविविधं वीजं, मनसापि न प्रार्थयेत् ॥१०॥

गहणेसु न चिट्ठिज्जा, वीएसु हरिएसु वा ।
उदगम्मि तहा निच्चं, उत्तिगपणगेसु वा ॥११॥
गहनेषु न तिष्ठेत्, वीजेषु हरितेषुवा ।
उदके तथा नित्यं, उत्तिगपनकयोर्वा ॥११॥

तसे पाणे न हिंसिज्जा, वाया अदुव कम्मुणा ।
उवरओ सव्वभूएसु, पासेज्ज विविहं जगं ॥१२॥
त्रसान्प्राणिनो न हिस्यात् , वाचाथवा कर्मणा ।
उपरतःसर्वभूतेषु, पश्येद्विविधं जगत् ॥१२॥

अट्ठ सुहुमाइ पेहाए, जाइं जाणित्तु संजए ।
दयाहिगारी भूएसु, आस चिट्ठ सएहि वा ॥१३॥

रूक्षवृत्तिः सुसंतुष्टः अल्पेच्छः सुभरः स्यात् ।
आसुरत्वं न गच्छेत् , श्रुत्वा जिनशासनम् ॥२५॥
कण्णसुक्खेहिं सद्देहिं, पेमं नाभिनिवेसए ।
दारुणं कक्कसं फासं, काएण अहिआसए ॥२६॥
कर्णसौख्यैः शब्दैः प्रेम नाभिनिवेशयेत् ।
दारुणं कर्कशं स्पर्श, कायेनाध्यासयेत् ॥२६॥
खुहं पिवासं दुस्सिज्जं, सीउण्हं अरई भयं ।
अहिआसे अव्वहिओ, देहदुःक्खं महाफलं ॥२७॥
क्षुधां पिपासां दुःशय्यां, शीतोष्णमरति भयम् ।
अध्यासयेदव्यथितः, देहदुःखं महाफलम् ॥२७॥
अत्थं गयम्मि आइच्चे, पुरत्था अ अणुग्गए ।
आहारमाइअं सव्वं, मणसा वि ण पत्थए ॥२८॥
अस्तंगते आदित्ये, पुरस्तादनुद्गते ।
आहारादिकं सर्व, मनसापि न प्रार्थयेत् ॥२८॥
अतिंतिणे अचवले, अप्पभासी मिआसणे ।
हविज्ज उअरे दंते, थोवं लध्धुं न खिसए ॥२९॥
[1]अतिंतिणोऽचपलः, अल्पभाषी मिताशनः ।
भवेदुदरे दान्तः स्तोकं लब्ध्वा न खिसयेत् ॥२९॥
न बाहिरं परिभवे, अत्ताणं न समुक्कसे ।
सुअलाभे न मज्जिज्जा, जच्चा तवस्सि बुद्धिए ॥३०॥
न बाह्यं परिभवेत् , आत्मानं न समुत्कर्षेत् ।
श्रुतलाभाभ्यां न माद्येत् , जात्या तपस्वीबुध्ध्या ॥३०॥
से जाणमजाणं वा, कट्टु आहम्मिअं पयं ।
संवरे खिप्पमप्पाणं, बीअं तं न समायरे ॥३१॥

[1] અલાભમાં પણ શાંત રહે તે.

सजानन्नजानन् वा, कृत्वाऽधार्मिकं पदम् ।
संवृणुयात्क्षिप्रमात्मानं, द्वितीयं (पुनः) तन्नसमाचरेत् ॥३१॥

अणायारं परक्कम्म, नेव गूहे न निण्हवे ।
सूई सया वियडभावे, असंसत्ते जिइंदिए ॥३२॥
अनाचारं पराक्रम्य, नैव गूहेत ननिह्नुवीत ।
शुचिःसदाविकटभावः, असंसक्तोजितेन्द्रियः ॥३२॥

अमोहं वयणं कुज्जा, आयरिअस्स महप्पणो ।
तं परिगिज्झ वायाए, कम्मुणा उववायए ॥३३॥
अमोघं वचनं कुर्यात् , आचार्यस्य महात्मनः ।
तं परिगृह्य वाचया, कर्मणोपपादयेत् ॥३३॥

अधुवं जीविअं नच्चा, सिद्धिमग्गं विआणिआ ।
विणिअट्टिज्ज भोगेसु, आउं परिमिअमप्पणो ॥३४॥
अध्रुवं जीवितं ज्ञात्वा, सिद्धिमार्गं विज्ञाय ।
विनिवतत भोगेभ्यः, आयुःपरिमितमात्मनः ॥३४॥

बलं थामं च पेहाए, सद्धामारुग्गमप्पणो ।
खित्तं कालं च विन्नाय, तहप्पाणं निजुंजए ॥३५॥
बलं स्थामं च प्रेक्ष्य, श्रद्धामारोग्यमात्मनः ।
क्षेत्रं कालं च विज्ञाय, तथात्मान नियुञ्जीत ॥३५॥

जरा जाव न पीडेइ, वाही जाव न वड्ढइ ।
जाविंदिआ न हायंति, ताव धम्मं समायरे ॥३६॥
जरा यावन्न पीडयति, व्याधिर्यावन्नवर्धते ।
यावदिन्द्रियाणि न हीयंते, तावद् धर्मसमाचरेत् ॥३६॥

कोहं माणं च मायं च, लोभं च पाववड्ढणं ।
वमे चत्तारि दोसे उ, इच्छंतो हिअमप्पणो ॥३७॥

अष्टौ सूक्ष्माणि प्रेक्ष्य, यानिज्ञात्वा संयतः ।
दयाधिकारी भूतेषु, आसीत तिष्ठेत् शयीत च ॥१३॥

कयराइं अट्ठसुहुमाइं, जाइं पुच्छिज्ज संजए ।
इमाइं ताइं मेहावी, आइक्खिज्ज विअक्खणो ॥१४॥

कतराणि अष्टसूक्ष्माणि, यानि पृच्छेत्संयतः ।
इमानि तानि मेधावी, आचक्षीतविचक्षणः ॥१४॥

सिणेहं पुप्फसुहुमं च, पाणुत्तिंगं तहेव य ।
पणगं बीअ हरिअं च, अंडसुहुमं च अट्ठमं ॥१५॥

स्नेहं पुष्पसूक्ष्मं च, प्राण्युत्तिंगौ तथैव च ।
पनकं बीजहरितं च, अण्डसूक्ष्मं चाष्टमम् ॥१५॥

एवमेआणि जाणित्ता, सव्वभावेण संजए ।
अप्पमत्तो जए निच्चं, सव्विंदिअसमाहिए ॥१६॥

एवमेतानि ज्ञात्वा, सर्वभावेन संयतः ।
अप्रमत्तो यतेत नित्यं, सर्वेन्द्रियसमाहितः ॥१६॥

धुवं च पडिलेहिज्जा, जोगसा पायकंबलं ।
सिज्जमुच्चारभूमिं च, संथारं अदुवासणं ॥१७॥

ध्रुवं च प्रतिलेखयेत् , (योगेसति) योगेन पात्रकम्बलम् ।
शय्यामुच्चारभूमिं च, संस्तारमथवासनम् ॥१७॥

उच्चारं पासवणं, खेलं सिंघाणजल्लिअं ।
फासुअं पडिलेहित्ता, परिट्ठाविज्ज संजए ॥१८॥

उच्चारं प्रस्रवणं, श्लेष्म संघाण [१]जल्लिकम् ।
प्रासुकं प्रतिलेख्य, परिष्ठापयेत्संयतः ॥१८॥

पविसित्तु परागारं, पाणट्ठा भोअणस्स वा ।
जयं चिट्ठे मिअं भासे, न य रूवेसु मणं करे ॥१९॥

---

१ मल.

प्रविश्य परागारं, पानार्थं भोजनाय वा ।
यतं तिष्ठेन्मितं भाषेत, न च रूपेषु मनःकुर्यात् ॥१९॥

बहु सुणेइ कण्णेहिं, बहुं अच्छीहिं पिच्छइ ।
न य दिट्ठं सुअ सव्वं, भिक्खू अक्खाउमरिहइ ॥२०॥
बहुशृणोति कर्णाभ्यां, बहु अक्षिभ्यां पश्यति ।
न च दृष्टं श्रुतं सर्वं, भिक्षुराख्यातुमर्हति ॥२०॥

सुअं वा जइ वा दिट्ठं, न लविज्जो वघाइअं ।
न य केण उवाएणं गिहिजोगं समायरे ॥२१॥
श्रुतं वा यदिवा दृष्टं, न लपेदौपघातिकम् ।
न च केनोपायेन, गृहियोगं समाचरेत् ॥२१॥

निट्ठाणं रसनिज्जूढं, भद्दगं पावगं ति वा ।
पुट्ठो वावि अपुट्ठो वा, लाभालाभं न निद्दिसे ॥२२॥
निष्ठानं रसनिर्व्यूढं, भद्रकं पापकमिति वा ।
पृष्टो वाप्यपृष्टो वा, लाभालाभौ न निर्दिशेत् ॥२२॥

न य भोअणम्मि गिद्धो, चरे उंछं अयंपिरो ।
अफासुअं न भुंजिज्जा, कीअमुद्देसिआहडं ॥२३॥
न च भोजने गृद्धः, चरेदुञ्छमजल्पाकः ।
अप्रासुक न भुञ्जीत, क्रीतमौद्देशिकमाहृतम् ॥२३॥

सन्निहिं च न कुव्विज्जा, अणुमायं पि संजए ।
मुहाजीवी असंवद्धे, हविज्ज जगनिस्सिए ॥२४॥
सन्निधि च न कुर्वीत, अणुमात्रमपि सयतः ।
मुधाजीव्यसंबद्धः, भवेज्जगन्निश्रितः ॥२४॥

लूहवित्ती सुसंतुट्ठे, अप्पिच्छे सुहरे सिआ ।
आसुरत्तं न गच्छिज्जा, सुच्चा णं जिणसासणं ॥२५॥

क्रोधं मानंच मायां च, लोभं च पापवर्धनम् ।
वमेच्चतुरो दोषान् , इच्छन्हितमात्मनः ॥३७॥

कोहो पीइं पणासेइ, माणो विणयनासणो ।
माया मित्ताणि नासेइ, लोभो सव्वविणासणो ॥३८॥

क्रोधःप्रीतिं प्रणाशयति, मानो विनयनाशनः ।
मायामित्राणिनाशयति, लोभः सर्वविनाशकः ॥३८॥

उवसमेण हणे कोहं, माणं मद्दवया जिणे ।
मायमज्जवभावेण, लोभं संतोसश्रो जिणे ॥३९॥

उपशमेन हन्यात्क्रोधं, मानं मार्दवेन जयेत् ।
मायां च ऋजुभावेन, लोभं संतोषतो जयेत् ॥३९॥

कोहो अ माणो अ अणिग्गहीआ, माया अ लोभो अ पवड्ढमाणा ।
चत्तारि एए कसिणा कसाया, सिंचंति मूलाइं पुणब्भवस्स ॥४०॥

क्रोधश्चमानश्चानिगृहीतौ, माया च लोभश्चप्रवर्धमानौ ।
चत्वारएते कृत्स्नाःकषायाः, सिंचन्ति मूलानि पुनर्भवस्य ॥४०॥

रायणिएसु विणयं पउंजे, धुवसीलयं सययं न हावइज्जा ।
कुम्मुव्व अल्लीणपलीणगुत्तो, परकमिज्जा तवसंजमम्मि ॥४१॥

रत्नाधिकेषु विनयं प्रयुञ्जीत, ध्रुवशीलतां सततं न हापयेत् ।
कूर्मइवआलीनप्रलीनगुप्तः, पराक्रमेत् तपःसंयमे ॥४१॥

निद्दं च न वहु मन्निज्जा, सप्पहासं विवज्जए ।
मिहो कहाहिं न रमे, सज्झायम्मि रश्रो सया ॥४२॥

निद्रां च न वहुमन्येत, सप्रहासं विवर्जयेत् ।
मिथःकथासु न रमेत, स्वाध्याये रतः सदा ॥४२॥

जोगं च समणधम्ममि, जुंजे अनलसो धुवं ।
जुत्तो अ समणधम्मम्मि, अट्ठं लहइ अणुत्तरं ॥४३॥

जोगं च समणधम्मम्मि, जुंजे अनलसो धुवं ।
जुत्तो अ समणधम्मम्मि, अट्ठं लहइ अणुत्तरं ॥४३॥
योगंच श्रमणधर्मे, युञ्जीताऽनलसो ध्रुवम् ।
युक्तश्च श्रमणधर्मे, अर्थलभतेऽनुत्तरम् ॥४३॥

इहलोगपारत्तहिअं, जेणं गच्छइ सुगइं ।
बहुस्सुअं पज्जुवासिज्जा, पुच्छिज्जत्थविणिच्छअं ॥४४॥
इहलोकपरत्रहितं, येन गच्छति सुगतिम् ।
वहुश्रुतं पर्युपासीत, पृच्छेदर्थविनिश्चयम् ॥४४॥

हत्थं पायं च कायं च, पणिहाय जिइंदिए ।
अल्लीणगुत्तो निसिए, सगासे गुरुणो मुणी ॥४५॥
हस्त पादं च कायं च, प्रणिधाय जितेन्द्रियः ।
आलीनगुप्तोनिषीदेत् , सकाशे गुरोर्मुनिः ॥४५॥

न पक्खओ न पुरओ, नेव किच्चाण पिट्ठओ ।
न य ऊरुं समासिज्ज, चिट्ठिज्जा गुरुणंतिए ॥४६॥
न पक्षतो न पुरतः, नैवकृत्यानां पृष्ठतः ।
नच ऊरुंसमाश्रित्य, तिष्ठेद् गुरूणामन्तिके ॥४६॥

अपुच्छिओ न भासिज्जा, भासमाणस्स अंतरा ।
पिट्ठिमंसं न खाइज्जा, मायामोसं विवज्जए ॥४७॥
अपृष्टो न भाषेत, भाषमाणस्यान्तरा ।
[1]पृष्ठिमासं न खादेत् , माया मृषा विवर्जयेत् ॥४७॥

अप्पत्तिअं जेण सिआ, आसु कुप्पिज्ज वा परो ।
सव्वसो तं न भासिज्जा, भासं अहिअगामिणिं ॥४८॥
अप्रीतिकं येन स्यात् , आशुकुप्येद्वा परः ।
सर्वशस्तां नभाषेत, भाषामहितगामिनीम् ॥४८॥

---

१ निंदा.

दिट्ठं मिश्रं असंदिद्धं, पडिपुन्नं विश्रं जिश्रं ।
अयंपिरमणुव्विग्गं, भासं निसिर अत्तवं ॥४९॥
दृष्टां मितामसंदिग्धां, प्रतिपूर्णां व्यक्तां जिताम् ।
अजल्पनशीलामनुद्विग्नां, भाषांनिसृजेदात्मवान् ॥४९॥

आयारपन्नत्तिधरं, दिट्ठिवायमहिज्जगं ।
वायविक्खलिश्रं नच्चा, न तं उवहसे मुणी ॥५०॥
आचारप्रज्ञप्तिधरं, दृष्टिवादमधीयानं ।
वाग्विस्खलितं ज्ञात्वा, नतमुपहसेन्मुनिः ॥५०॥

नक्खत्तं सुमिणं जोगं, निमित्तं मंतभेसजं ।
गिहिणो तं न आइक्खे, भूआहिगरणं पयं ॥५१॥
नक्षत्रं स्वप्नं योगं, निमित्तं मंत्रभेषजे ।
गृहिणस्तन्नाचक्षीत, भूताधिकरणं पदम् ॥५१॥

अन्नट्ठं पगडं लयणं, भइज्ज सयणासणं ।
उच्चारभूमिसंपन्नं, इत्थीपसुविवज्जिश्रं ॥५२॥
अन्यार्थं प्रकृतंलयनं, भजेत्शयनासनम् ।
उच्चारभूमिसपन्नं, स्त्रीपशुविवर्जितम् ॥५२॥

विवित्ता अ भवे सिज्जा, नारीणं न लवे कहं ।
गिहिसंथवं न कुज्जा, कुज्जा साहूहिं संथवं ॥५३॥
विविक्ता च भवेच्छय्या, नारीणां न लपेत्कथाम् ।
गृहिसंस्तवं न कुर्यात्, कुर्यात्साधुभिः संस्तवम् ॥५३॥

जहा कुक्कुडपोअस्स, निच्चं कुललओ भयं ।
एवं खु बंभयारिस्स, इत्थीविग्गहओ भयं ॥५४॥
यथा कुक्कुटपोतस्य, नित्यं [1]कुललतो भयम् ।
एवं खलु ब्रह्मचारिणः, स्त्रीविग्रहतो भयम् ॥५४॥

---

१ विलाडी.

चित्तभित्तिं न निज्झाए, नारिं वा सुअलंकिअं ।
भक्खरं पिव दट्ठुणं, दिट्ठिं पडिसमाहरे ॥५५॥

चित्रभित्तिं न निध्यायेत्, नारीं वा स्वलंकृताम् ।
भास्करमिव दृष्ट्वा, दृष्टिं प्रतिसमाहरेत् ॥५५॥

हत्थपायपडिच्छिन्नं, कन्ननासविगप्पिअं ।
अवि वाससयं नारिं, बंभयारी विवज्जए ॥५६॥

हस्तपादप्रतिच्छिन्नां, कर्णनासाविकृताम् ।
वर्षशतिकामपि नारीं, ब्रह्मचारी विवर्जयेत् ॥५६॥

विभूसा इत्थिसंसग्गी, पणीअं रसभोअणं ।
नरस्सत्तगवेसिस्स, विसं तालउडं जहा ॥५७॥

विभूषा स्त्रीसंसर्गः, प्रणीतं रसभोजनम् ।
नरस्यात्मगवेषिणः, विषं तालपुटं यथा ॥५७॥

अंगपच्चंगसंठाणं, चारुल्लविअपेहिअं ।
इत्थीणं तं न निज्झाए, कामरागविवड्ढणं ॥५८॥

अंगप्रत्यंगसंस्थानं, चारुलपितप्रेक्षितम् ।
स्त्रीणां तन्ननिध्यायेत्, कामरागविवर्धनम् ॥५८॥

विसएसु मणुण्णेसु, पेमं नाभिनिवेसए ।
अणिच्चं तेसिं विण्णाय, परिणामं पुग्गलाण य ॥५९॥

विषयेषु मनोज्ञेषु, प्रेम नाभिनिवेशयेत् ।
अनित्यं तेषां विज्ञाय, परिणामं पुद्गलानां च ॥५९॥

पोग्गलाणं परिणामं, तेसिं नच्चा जहा तहा ।
विणीअतण्हो विहरे, सीईभूएण अप्पणा ॥६०॥

पुद्गलानां परिणामं, तेषां ज्ञात्वा यथा तथा ।
विनीत तृष्णो विहरेत्, शीतीभूतेनात्मना ॥६०॥

जाइ सद्धाइ निक्खंतो, परिआयट्ठाणमुत्तमं ।
तमेव अणुपालिज्जा, गुणे आयरिअसंमए ॥६१॥
यया श्रद्धया निःक्रान्तः, पर्यायस्थानमुत्तमम् ।
तदेवानुपालयेत् , गुणेष्वाचार्यसंमतेषु ॥६१॥
तवं चिमं संजमजोगयं च, सज्झायजोगं च सया अहिट्ठए ।
सूरे व सेणाइ समत्तमाउहे, अलमप्पणो होइ अलं परेसिं ॥६२॥
तपश्चेदं संयमयोगकं च, स्वाध्याययोगं च सदाऽधिष्ठाता ।
शूर इव सेनयासमाप्तायुधः, अलमात्मनो भवत्यलंपरेषां॥६२॥
सज्झायसुज्झाणरयस्स ताइणो, अपावभावस्स तवे रयस्स ।
विसुज्झई जं सि मलं पुरेकडं, समीरिअं रुप्पमलं व जोइणा॥६३॥
स्वाध्यायसुध्यानरतस्य तायिनः, अपापभावस्यतपसि रतस्य ।
विशुध्यत्यस्यमलं पुराकृतं, समीरितं रूप्यमलमिवज्योतिषा॥६३॥
से तारिसे दुक्खसहे जिइंदिए, सुएण जुत्ते अममे अकिंचणे ।
विरायई कम्मघणम्मि अवगए,कसिणब्भपुडावगमे व चंदिम॥६४॥
सताद्दशो दुःखसहो जितेंद्रियः, श्रुतेन युक्तोऽममोऽकिंचनः ।
विराजते कर्मघनेऽपगते, कृत्स्नाभ्रपुटापगमे इव चंद्रमाः ॥६५॥
त्ति वेमि ॥ इति आयारपणिहीणामं अट्ठममज्झयणं समत्तं ॥८॥
इति ब्रवीमि-आचारप्रणिधिनामाष्टममध्ययनं समाप्तम् ॥८॥

अह विणयसमाही णाम नवममज्झयणं

॥ अथ विनयसमाधिनाम नवममध्ययनम् ॥

थंभा व कोहा व मयप्पमाया, गुरुस्सगासे विणयं न सिक्खे ।
सो चेव उ तस्स अभूइभावो, फलं व कीअस्स वहाय होइ॥१॥
स्तंभाद्वा क्रोधाद्वामायाप्रमादात् , गुरुसकाशे विनयं न शिक्षते ।
सचैवतु तस्याभूति[1]भावः, फलमिव [2]कीचकस्य वधाय भवति॥१॥

१ असंपत्तिभाव. २ वांश.

जे आवि मंदि त्ति गुरुं विइत्ता, डहरे इमे अप्पसुए त्ति नच्चा।
हीलंति मिच्छं पडिवज्जमाणा, करंति आसायणं ते गुरूणं ॥२॥

ये चापिमंदमितिगुरुं विदित्वा, डहरोऽयमल्पश्रुत इति ज्ञात्वा।
हीलयन्ति मिथ्यात्वं प्रतिपद्यमाना:, कुर्वन्त्याशातनांतेगुरूणाम्॥

पगईए मंदा वि भवंति एगे, डहरा विअ जे सुअबुद्धोववेआ।
आयारमंता गुणसुट्ठिअप्पा, जे हीलिआ सिहिरिव भास कुज्जा॥३॥

प्रकृत्यामन्दा अपिभवन्त्येके, डहरा अपिच ये श्रुतबुध्योपपेता:।
आचारवन्तो गुणसुस्थितात्मान:, ये हीलिता शिखीवभस्मकुर्यु: ३

जे आवि नागं डहरं ति नच्चा, आसायए से अहिआय होइ।
एवायरियं पि हु हीलयंतो, निअच्छइ जाइपहं खु मंदो (दे) ॥४॥

यश्चापिनागंडहरमिति ज्ञात्वा, आशातयति स अहितायभवति।
एवमाचार्यमपि खलु हीलयन्, नियच्छति जातिपन्थानं हु मन्द:॥

आसीविसो वावि परं सुरुट्ठो, किं जीवनासाउ परंनु कुज्जा।
आयरिअपाया पुण अप्पसन्ना, अबोहिआसायण नत्थि मुक्खो॥

आशीविषो वापि परं सुरुष्ट:, किंजीवनाशाया: परं नु कुर्यात्।
आचार्यपादा:पुनरप्रसन्ना:, अबोधि आशातनया नास्तिमोक्ष:॥५॥

जो पावगं जलिअमवक्कमिज्जा, आसीविसं वा वि हु कोवइज्जा।
जो वा विसंखायइ जीविअट्ठी, एसोवमासायणया गुरूणं ॥६॥

य:पावकंज्वलितमवक्रम्येत्, आशीविषं वापि खलु कोपयेत्।
योवाविषंखादति जीवितार्थी, येषोपमाशातनयागुरूणाम् ॥६॥

सिआ हु से पावय नो डहिज्जा, आसीविसो वा कुविओ न भक्खे।
सिआ विसं हालहलं न मारे, न आवि मुक्खो गुरुहीलणाए ॥७॥

स्यात्खलुसपावको नो दहेत्, आशीविषो वा कुपितो न भक्षयेत्।
स्याद्विषंहालाहल नमारयेत्, न चापि मोक्षोगुरुहीलनया ॥७॥

जो पव्वयं सिरसा भित्तुमिच्छे, सुत्तं व सीहं पडिवोहइज्जा।
जो वा दए सत्तिअग्गे पहारं, एसोवमासायणया गुरुणं ॥८॥
य:पर्वतं शिरसाभेत्तुमिच्छेत्, सुप्तं वा सिंहं प्रतिवोधयेत्।
योवाद्द्यात् शक्त्यग्रेप्रहारं, एषोपमाशातनया गुरूणाम् ॥८॥
सिआ हु सीसेण गिरिं पि भिंदे, सिआ हु सीहो कुविओ न भक्खे
सिआ न भिंदिज्ज व सत्तिअग्गं, न आवि मुक्खो गुरुहीलणाए ॥
स्यात्खलु शीर्षेणगिरिमपिभिन्द्यात्, स्यात्खलुसिंह:कुपितोनभक्षये
स्यान्नभिन्द्याच्चशक्त्यग्रं, नचापिमोक्षोगुरुहीलनया ॥९॥
आयरिअपाया पुण अप्पसन्ना, अवोहिआसायण नत्थि मुक्खो।
तम्हा अणावाहसुहाभिकंखी, गुरुप्पसायाभिमुहो रमिज्जा ॥१०॥
आचार्यपादा:पुनरप्रसन्ना:, अवोधिमशातनया नास्तिमोक्ष:।
तस्मादनावाधसुखाभिकांक्षी, गुरुप्रसादाभिमुखो रमेत ॥१०॥
जहाहिअग्गी जलणं नमंसे, नाणाहुईमंतपयाभिसित्तं।
एवायरिअं उवचिठ्ठइज्जा, अणंतनाणोवगओ वि संतो ॥११॥
यथाहिताग्निर्ज्वलनंनमस्यति, नानाहुतिमंत्रपदाभिषिक्तम्।
एवमाचार्यमुपतिष्ठेत, अनंतज्ञानोपगतोऽपिसन् ॥११॥
जस्संतिए धम्मपयाइ सिक्खे, तस्संतिए वेणइयं पउंजे।
सक्कारए सिरसा पंजलीओ, कायग्गिरा भो मणसा अ निच्चं ॥
यस्यांतिके धर्मपदानिशिक्षेत, तस्यांतिकेवैनेयिकंप्रयुञ्जीत।
सत्कारयेत् शिरसाप्रांजलिक:, कायेनगिराभोमनसाचनित्यम् १२
लज्जा दया संजमवंभचेरं, कल्लाणभागिस्स विसोहिठाणं।
जे मे गुरू सययमणुसासयंति, तेहिं गुरू सययंपूअयामि ॥१३॥
लज्जादयासंयमो ब्रह्मचर्यं, कल्याणभाजिनो विशुद्धिस्थानम्।
ये मां गुरव:सततमनुशासयंति, तान्गुरून् सततं पूजयामि॥१३॥

जहा निसंते तवणच्चिमाली, पभासई केवलंभारहं तु ।
एवायरिओ सुअसीलवुद्धिए, विरायई सुरमज्झे व इंदो ॥१४॥
यथानिशांते तपन्नर्चिर्माली, प्रभासते केवलं भारतंतु ।
एवमाचार्यःश्रुतशीलबुद्ध्या, विराजते सुरमध्यइवेन्द्रः ॥१४॥

जहाससी कोमुइजोगजुत्तो, नक्खत्ततारागणपरिवुडप्पा ।
खे सोहई विमले अब्भमुक्के, एवं गणी सोहइ भिक्खुमज्झे ॥१५॥
यथाशशीकौमुदीयोगयुक्तः, नक्षत्रतारागणपरिवृतात्मा ।
खे शोभतेविमलेऽभ्रमुक्ते, एवंगणीशोभते भिक्षुमध्ये ॥१५॥

महागरा आयरिआ महेसी, समाहिजोगे सुअसीलबुद्धिए ।
संपाविउकामे अणुत्तराइं, आराहए तोसइ धम्मकामी ॥१६॥
महाकरानाचार्यान्महर्षिणः, समाधियोगैः श्रुतशीलबुद्ध्या।
संप्राप्तुकामः अनुत्तराणि, आराधयति तोषयतिधर्मकामी ॥१६॥

सुच्चा ण मेहावी सुभासिआइं, सुस्सूसए आयरिअप्पमत्तो ।
आराहइत्ताण गुणे अणेगे, से पावई सिद्धिमणुत्तरं ॥ त्ति बेमि १७
श्रुत्वामेधावीसुभाषितानि, शुश्रूषयेदाचार्यानप्रमत्तः ।
आराधयित्वागुणाननेकान् , सम्प्राप्नोतिसिद्धिमनुत्तराम् ॥१७॥

॥ इति विणयसमाहिज्झयणे पढमो उद्देसो समत्तो ॥
इति ब्रवीमि--इति विनयसमाध्यध्ययनेप्रथमउद्देशः समाप्तः

मूलाउ खंधप्पभवो दुमस्स, खंधाउ पच्छा समुविंति साहा ।
साहप्पसाहा विरुहंति पत्ता, तओ सि (से) पुप्फं च फलं रसो अ।१।
मूलात्स्कन्धप्रभवोद्रुमस्य, स्कन्धात्पश्चात्समुपयन्तिशाखाः ।
शाखाप्रशाखाभ्योविरोहन्तिपत्राणि,ततस्तस्यपुष्पं च फलंरसश्च।१।

एवं धम्मस्स विणओ, मूलं परमो से मुक्खो ।
जेण किर्त्ति सुअं सिग्घं, नीसेसं चाभिगच्छइ ॥२॥

एवंधर्मस्यविनयः, मूलंपरमस्तस्यमोक्षः ।
येन कीर्ति श्रुतंश्लाघ्यं, निःशेषंचाभिगच्छति ॥२॥

जे अ चंडे मिए थद्धे, दुव्वाई नियडी सढे ।
वुज्झइ से अविणीअप्पा, कट्ठं सोअगयं जहा ॥३॥

यश्चचण्डोमृगःस्तब्धः, दुर्वादीनिकृतिमान्शठः ।
उह्यते स अविनीतात्मा, काष्ठं स्रोतोगतं यथा ॥३॥

विणयम्मि जो उवाएणं, चोइओ कुप्पइ नरो ।
दिव्वं सो सिरिमिज्जंतिं, दंडेण पडिसेहए ॥४॥

विनये य उपायेन, नोदितःकुप्यतिनरः ।
दिव्यां स श्रियमायान्तीम् , दण्डेन प्रतिषेधयति ॥४॥

तहेव अविणीअप्पा, उववज्झा हया गया ।
दीसंति दुहमेहंता, आभिओगमुवट्ठिआ ॥५॥

तथैवाविनीतात्मानः, औपवाह्या हयागजाः ।
दृश्यन्ते दुःखमेधमानाः, आभियोग्यमुपस्थिताः ॥५॥

तहेव सुविणीअप्पा, उववज्झा हया गया ।
दीसंति सुहमेहंता, इड्ढिं पत्ता महायसा ॥६॥

तथैव सुविनीतात्मानः, औपवाह्या हयागजाः ।
दृश्यन्ते सुखमेधमानाः, ऋद्धि प्राप्ता महायशसः ॥६॥

तहेव अविणीअप्पा, लोगंसि नरनारिओ ।
दीसंति दुहमेहंता, छाया ते विगलिंदिआ ॥७॥

तथैवाविनीतात्मानः , लोकेनरनार्यः
दृश्यन्ते दुःखमेधमानाः, [1]छातास्ता विकलेन्द्रियाः ॥७॥

दंडसत्थपरिज्जुन्ना, असब्भवयणेहि अ ।
कलुणा विवन्नछंदा, खुप्पिवासपरिग्गया ॥८॥

---

१ घवायेलुं.

दण्डशस्त्रपरिजीर्णाः, असभ्यवचनैश्च ।
करुणाव्यापन्नच्छंदसः, क्षुत्पिपासापरिगताः ॥८॥

तहेव सुविणीअप्पा, लोगंसि नरनारिओ ।
दीसंति सुहमेहंता, इड्ढिं पत्ता महायसा ॥९॥
तथैव सुविनीतात्मानः, लोके नरनार्यः ।
दृश्यन्ते सुखमेधमानाः, ऋद्धिं प्राप्तामहायशसः ॥९॥

तहेव अविणीअप्पा, देवा जक्खा अ गुज्झगा ।
दीसंति दुहमेहंता, आभिओगमुवट्ठिआ ॥१०॥
तथैवाविनीतात्मानः, देवायत्ताश्च [1]गुह्यकाः ।
दृश्यन्ते दुःखमेधमानाः, [2]आभियोग्यमुपस्थिताः ॥१०॥

तहेव सुविणीअप्पा, देवा जक्खा अ गुज्झगा ।
दीसंति सुहमेहंता, इड्ढिं पत्ता महायसा ॥११॥
तथैवसुविनीतात्मानः, देवायत्ताश्चगुह्यकाः ।
दृश्यन्ते सुखमेधमानाः, ऋद्धिं प्राप्तामहायशसः ॥११॥

जे आयरिअउवज्झायाणं, सुस्सूसावयणं करा ।
तेसिं सिक्खा पवढंति, जलसित्ता इव पायवा ॥१२॥
ये आचार्योपाध्यायानाम् , शुश्रूषावचनकराः ।
तेषां शिक्षाः प्रवर्धन्ते, जलसिक्ता इव पादपाः ॥१२॥

अप्पणट्ठा परट्ठा वा, सिप्पा णेउणिआणि अ ।
गिहिणो उवभोगट्ठा, इहलोगस्स कारणा ॥१३॥
आत्मार्थं वा परार्थं वा, शिल्पानि नैपुण्यानि च ।
गृहिण उपाभोगार्थं, इह लोकस्य कारणात् ॥१३॥

जेण बंधं वहं घोरं, परिआवं च दारुणं ।
सिक्खमाणा निअच्छंति, जुत्ता ते ललिइंदिआ ॥१४॥

१ भवनपति देव. २ चाकरपणुं.

येन वन्धं वधं घोरं, परितापं च दारुणम् ।
शिक्षमाणा: नियच्छन्ति, युक्तास्ते ललितेन्द्रिया: ॥१४॥

ते वि तं गुरुं पूअंति तस्स, सिप्पस्स कारणा ।
सक्कारंति नमंसंति, तुट्ठा निद्देसवत्तिणो ॥१५॥
तेऽपि तं गुरुं पूजयन्ति, तस्य शिल्पस्य कारणात् ।
सत्कारयन्ति नमस्यन्ति, तुष्टा निर्देशवर्तिन: ॥१५॥

किं पुण जे सुअग्गाही, अणंतहिअकामए ।
आयरिआ जं वए भिक्खू, तम्हा तं नाइवत्तए ॥१६॥
किंपुनर्य: श्रुतग्राही, अनन्तहितकामुक: ।
आचार्या यद् वदेयुर्भिक्षु:, तस्मात्तन्नातिवर्तेत ॥१६॥

नीअं सिज्जं गईं ठाणं, नीअं च आसणाणि अ ।
नीअं च पाए वंदिज्जा, नीअं कुज्जा अ अंजलिं ॥१७॥
नीचै:शय्यां गति स्थानम् , निचैश्चासनानि च ।
नीचैश्चपादौ वन्देत, निचै: कुर्याच्चाञ्जलिम् ॥१७॥

संघट्टइत्ता काएणं, तहा उवहिणामवि ।
खमेह अवराहं मे, वइज्ज न पुणु त्ति अ ॥१८॥
संघट्य कायेन, तथोपधिनापि ।
क्षमध्वमपराधं मे, वदेन्न पुनरिति च ॥१८॥

दुग्गओ वा पओएणं, चोइओ वहइ रहं ।
एवं दुबुद्धि किच्चाणं, वुत्तो वुत्तो पकव्वइ ॥१९॥
दुर्गौर्वा प्रतोदेन, नोदितो वहतिरथम् ।
एवं दुर्बुद्धि: कृत्यानाम् , उक्त उक्त: प्रकुरुते ॥१९॥

आलवंते लवंते वा, न निसिज्जाए पडिस्सुणे ।
मुत्तूणं आसणं धीरो, सुस्सूसाए पडिस्सुणे ॥२०॥

आलपति लपति वा, ननिषीदेत् प्रतिशृणुयात् ।
मुक्त्वासनं धीरः, शुश्रूषया प्रतिशृणुयात् ॥२०॥

कालं छंदोवयारं च, पडिलेहित्ताण हेउहिं ।
तेण तेण उवाएण, तं तं संपडिवायए ॥२१॥

कालं छन्दोपचारं च, प्रतिलेख्यहेतुभिः ।
तेनतेनोपायेन, तत्तत्संप्रतिपादयेत् ॥२१॥

विवत्ती अविणीअस्स, संपत्ती विणिअस्स य ।
जस्सेयं दुहओ नायं, सिक्खं से अभिगच्छइ ॥२२॥

विपत्तिरविनीतस्य, संपत्ति र्विनीतस्य च ।
यस्यैतत् द्विधाज्ञात, शिक्षां स अभिगच्छति ॥२२॥

जे आवि चंडे मइइढिगारवे, पिसुणे नरे साहसहीणपेसणे ।
अदिट्ठधम्मे विणए अकोविए, असंविभागी न हु तस्स मुक्खो॥

यश्चापिचण्डः ऋद्धिगौरवमतिः, पिशुनोनरः साहसिकोहीनप्रेषणः
अदृष्टधर्माविनयेऽकोविदः, असविभागीनहुतस्यमोक्षः ॥२३॥

निद्देसवित्ती पुण जे गुरूणं, सुअत्थधम्मा विणयम्मि कोविआ ।
तरित्तु ते ओघमिणं दुरुत्तरं, खवित्तु कम्मं गइमुत्तमं गय॥ त्ति बेमि

निर्देशवर्तिनः पुनर्येगुरूणां, श्रुतार्थधर्माणो विनये कोविदाः ।
तीर्त्वा त ओघमेनं दुरुत्तरं, क्षपयित्वा कर्म गतिमुत्तमांगताः॥२४॥

इति विणयसमाहिणामज्झयणे वीओ उद्देसो समत्तो ॥

इतिब्रवीमि॥ इति विनयसमाधि नामाध्ययने द्वितीयउद्देशःसमाप्तः

आयरिअं(अ)अग्गिमिवाहिअग्गी, सुस्सूसमाणो पडिजागरिज्जा ।
आलोइअं इंगिअमेव नच्चा, जो छंदमाराहयई स पुज्जो ॥१॥

आचार्याग्निमिवाहिताग्निः, शुश्रूषमाणः प्रतिजागृयात् ।
आलोकितमिगितमेवज्ञात्वा, यःछन्दमाराधयति स पूज्यः ॥१॥

आयारमट्ठा विणयं पउंजे, सुस्सूसमाणो परिगिज्झ वक्कं ।
जहोवइट्ठं अभिकंखमाणो, गुरुं तु नासायइ स पुज्जो ॥२॥

आचारार्थं विनयंप्रयुञ्जीत, शुश्रूषमाणः परिगृह्यवाक्यम् ।
यथोपदिष्टमभिकांक्षमाणः, गुरुं तु नाशातयति स पूज्यः ॥२॥

रायणिएसु विणयं पउंजे, डहरा वि अ जे परिआयजिट्ठा ।
नीअत्तणे वट्टइ सच्चवाई, ओवायवं वक्ककरे स पुज्जो ॥३॥

रत्नाधिकेषु विनयं प्रयुञ्जीत, डहरा अपि च ये पर्यायज्येष्ठाः ।
निचैस्त्वे वर्ततेसत्यवादी अवपातवान् वाक्यकरः स पूज्यः॥३॥

अन्नायउंछं चरई विसुद्धं, जवणट्ठया समुआणं च निच्चं ।
अलध्धुअं नो परिदेवइज्जा, लध्धुं न विकत्थई स पुज्जो ॥४॥

अज्ञातोञ्छं चरति विशुद्धं, यापनार्थं समुदानंचनित्यम् ।
अलब्ध्वा नोपरिदेवयेत्, लब्ध्वान विकत्थते स पूज्यः ॥४॥

संथारसिज्जासणभत्तपाणे, अपिच्छया अइलाभे वि संते ।
जो एवमप्पाणभितोसइज्जा, संतोसपाहन्नरए स पुज्जो ॥५॥

संस्तारशय्यासनभक्तपानेषु, अल्पेच्छताऽतिलाभेऽपिसति ।
य एवमात्मानमभितोषयेत्, संतोषप्राधान्यरतः स पूज्यः ॥५॥

सक्का सहेउं आसाइ कंटया, अओमया उच्छहया नरेणं ।
अणासए जो उ सहिज्ज कंटए, वईमए कन्नसरे स पुज्जो ॥६॥

शक्याः सोढुमाशयाकंटकाः, अयोमया उत्सहमानेन नरेण ।
अनाशयायस्तु सहेत कंटकान्, वाङ्मयान्कर्णशरान् स पूज्यः॥६॥

मुहुत्तदुक्खा उ हवंति कंटया, अओमया ते वि तओ सुउद्धरा ।
वायादुरुत्ताणि दुरुध्धराणि, वेराणुबंधीणि महब्भयाणि ॥७॥

मुहूर्तदुःखास्तु भवन्ति कंटकाः, अयोमयास्तेऽपि ततःसूद्धराः ।
वाचादुरुक्तानि दुरुद्धराणि वैरानुबन्धीनि महाभयानि ॥७॥

समावयंता वयणाभिघाया, कन्नंगया दुम्मणिअं जणंति ।
धम्मु त्ति किच्चा परमग्गसूरे, जिइंदिए जो सहई स पुज्जो ॥८॥

समापतन्तो वचनाभिघाता:, कर्णगतादौर्मनस्यं जनयन्ति ।
धर्म इति कृत्वापरमाग्रशूर:, जितेन्द्रियो य: सहते स पूज्य:॥८॥

अवण्णवायं च परम्मुहस्स, पच्चक्खओ पडिणीअं च भासं ।
ओहारिणिं अप्पिअकारिणिं च, भासं न भासिज्ज सया स पुज्जो ॥

अवर्णवादं च पराङ्मुखस्य, प्रत्यक्षत: प्रत्यनीकां च भाषाम् ।
अवधारिणीम प्रियकारिणीं च, भाषां न भाषेत सदा स पूज्य:॥९॥

अलोलुए अक्कुहए अमाई, अपिसुणे आवि अदीणवित्ती ।
नो भावए नो वि अ भाविअप्पा, अकोउहल्ले अ सया स पुज्जो ॥१०॥

अलोलुपोऽकुहकोऽमायी, अपिशुनश्चाप्यअदीनवृत्तिः ।
नोभावयेन्नोऽपि च भावितात्मा, अकौतुहलश्चसदा स पूज्य:॥१०॥

गुणेहि साहू अगुणेहिऽसाहू, गिण्हाहि साहू गुण मुंचऽसाहू ।
विआणिआ अप्पगमप्पएणं, जो रागदोसेहिं समो स पुज्जो ॥११॥

गुणैःसाधुरगुणैरसाधुः, गृहाण साधुगुणान् मुंचासाधुगुणान् ।
विज्ञायात्मानमात्मना, यो रागद्वेषयोः समः स पूज्य: ॥११॥

तहेव डहरं च महल्लगं वा, इत्थी पुमं पव्वइअं गिहिं वा ।
नो हीलए नो वि अ खिंसइज्जा, थंभं च कोहं च चए स पुज्जो॥१२॥

तथैव डहरं महान्तं वा, स्त्रियं पुमांसं प्रव्रजितं गृहिणं वा ।
नोहीलयेत् नोऽपि च खिंसयेत, स्तंभं च क्रोधंच त्यजेत्स पूज्य:॥

जे माणिआ सययं माणयंति, जत्तेण कन्नं व निवेसयंति ।
ते माणए माणरिहे तवस्सी, जिइंदिए सच्चरए स पुज्जो ॥१३॥

येमानिता: सततंमानयन्ति, यत्नेन कन्यामिवनिवेशयन्ति ।
तान्मानयेन्मानार्हान् तपस्वी, जितेन्द्रियः सत्यरतः स:पूज्य:।१३।

तेसिं गुरुणं गुणसायराणं, सुच्चाण मेहावी सुभासिआइं।
चरे मुणी पंचरए तिगुत्तो, चउक्कसायावगए स पुज्जो ॥१४॥
तेषां गुरूणांगुणसागराणाम्, श्रुत्वामेधावीसुभाषितानि।
चरेन्मुनिःपंचरतस्त्रिगुप्तः, चतुःकषायापगतःस पूज्यः ॥१४॥

गुरुमिह सययं पडिअरिअ मुणी, जिणमयनिउणे अभिगमकुसले।
धुणिअ रयमलं पुरेकडं, भासुरमउलं गइं वइ (गय) ॥ त्ति वेमि ॥
गुरुमिहसततंपरिचर्यमुनिः, जिनमतनिपुणोऽभिगमकुशलः।
धूत्वारजोमलंपुराकृतम्, भासुरामतुलांगति व्रजति ॥१५॥

॥ इति विणयसमाहीए तइओ उद्देसो समत्तो ॥
इति ब्रवीमि--इति विनयसमाधेस्तृतीयउद्देशः समाप्तः।

सुअं मे आउसं! तेणं भगवया एवमक्खायं। इह खलु थेरेहिं भगवंतेहिं चत्तारि विणयसमाहिट्ठाणा पन्नत्ता। कयरे खलु ते थेरेहिं भगवंतेहिं चत्तारि विणयसमाहिट्ठाणा पन्नत्ता!। इमे खलु ते थेरेहिं भगवंतेहिं चत्तारि विणयसमाहिट्ठाणा पन्नत्ता। तं जहा-विणयसमाही, सुअसमाही, तवसमाही, आयारसमाही।
विणए सुए अतवे, आयारे निच्च पंडिआ।
अभिरामयंति अप्पाणं, जे भवंति जिइंदिआ" ॥१॥

श्रुतं मया आयुष्मन्! भगवता एवमाख्यातम्। इह खलुस्थविरैर्भगवद्भिश्चत्वारि विनयसमाधिस्थानानि प्रज्ञप्तानि। कतराणिखलुतानि स्थविरैर्भगवद्भिश्चत्वारि विनय समाधिस्थानानि प्रज्ञप्तानि? इमानि खलुतानि स्थविरैर्भगवद्भिश्चत्वारि विनयसमाधिस्थानानि प्रज्ञप्तानि। तद्यथा विनयसमाधिः श्रुतसमाधिः, तपः समाधिः, आचारसमाधिः।

विनयेश्रुते च तपसि, आचारे नित्यं पण्डिताः ।
अभिरामयन्त्यात्मानम्, येभवन्ति जितेन्द्रियाः ॥१॥

ःचउव्विहा खलु विणयसमाही भवइ। तं जहा–अणुसासिज्जंतो सुस्सूसइ । सम्मं पडिवज्जइ । वयमाराहइ । न य भवइ अत्तसंपग्गहिए । चउत्थं पयं भवइ । भवइ अ इत्थ सिलोगो॥

" पेहेइ हिआणुसासणं, सुस्सूसइ तं च पुणो अहिट्ठिए ।
न य माणमएण मज्जइ, विणयसमाहिआययट्ठिए " ॥२॥

चतुर्विधःखलु विनयसमाधिर्भवति, तद्यथा, अनुशास्यमानः शुश्रूषते, सम्यक् प्रतिपद्यते, वच आराधयति, (वेदमाराधयति) नचभवति, आत्मसंप्रगृहीतः, (अहंकारवान्) चतुर्थंपदंभवति । भवतिचात्र श्लोकः

प्रार्थयतेहितानु शासनं (कं), शुश्रूषते तं पुनरधितिष्ठति ।
नच मानमदेनमाद्यति, विनयसमाधौ(वा)आयतार्थी ॥२॥

चउव्विहा खलु सुअसमाही भवइ। तं जहा-सुअं मे भविस्सइ त्ति अज्झाइअव्वं भवइ । एगग्गचित्तो भविस्सामि त्ति अज्झाइअव्वयं भवइ । अप्पाणं ठावइस्सामि त्ति अज्झाइअव्वयं भवइ । ठिओ परं ठावइस्सामि त्ति अज्झाइअव्वयं भवइ । चउत्थं पयं भवइ । भवइ अ इत्थ सिलोगो ॥

नाणमेगग्गचित्तो अ, ठिओ अ ठावइ परं ।
सुआणि अ अहिज्जित्ता, रओ सुअसमाहिए " ॥३॥

चतुर्विधःखलु श्रुतसमाधिर्भवति, तद्यथा श्रुतं(मया) मे भविष्यतीत्यध्येतव्यं भवति, एकाग्रचित्तो भविष्यामीत्यध्येतव्यम् भवति, आत्मानं स्थापयामी त्यध्येतव्यम् भवति, स्थितः परंस्थापयिष्यामीत्यध्येतव्यं भवति, चतुर्थंपदंभवति । भवति चात्र श्लोकः ॥

" ज्ञानमेकाग्रचित्तश्च, स्थित्तश्चस्थापयतिपरम् ।
सूत्राणिचाधीत्य, रतःश्रुतसमाधौ ॥३॥

चउव्विहा खलु तवसमाही भवइ। तं जहा–नो इहलोगट्ठयाए तवमहिट्ठिज्जा, नो परलोगट्ठयाए तवमहिट्ठिज्जा, नो कित्तिवन्नसद्दसिलोगट्ठयाए तवमहिट्ठिज्जा, नन्नत्थ निज्जरट्ठयाए तवमहिट्ठिज्जा। चउत्थं पयं भवइ। भवइ अ इत्थ सिलोगो॥

विविहगुणतवोरए, निच्चं भवइ निरासए निज्जरट्ठिए।
तवसा धुणइ पुराणपावगं, जुत्तोसया तवसमाहिए" ॥४॥

चतुर्विधःखलु तपःसमाधिर्भवति, तद्यथा नो इह लोकार्थं तपोऽधितिष्ठेत्, नो परलोकार्थं तपोऽधितिष्ठेत्, नो कीर्तिवर्णशब्दश्लोकार्थं तपोऽधितिष्ठेत्। नान्यत्रनिर्जरार्थात् तपोऽधितिष्ठेत्, चतुर्थपदंभवति। भवति चात्र श्लोकः

"विविधगुणतपोरतः, नित्यंभवतिनिराशकोनिर्जरार्थी।
तपसाधुनोतिपुराणपापकम्, युक्तःसदातपःसमाधौ ॥४॥

चउव्विहा खलु आयारसमाही भवइ। तं जहा–नो इहलोगट्ठयाए आयारमहिट्ठिज्जा, नो परलोगट्ठयाए आयारमहिट्ठिज्जा, नो कित्तिवन्नसद्दसिलोगट्ठयाए आयारमहिट्ठिज्जा, नन्नत्थ आरहंतेहिं हेऊहिं आयारमहिट्ठिज्जा। चउत्थं पयं भवइ भवइ अ इत्थ सिलोगो।

जिणवयणरए अतिंतिणे, पडिपुन्नायययमाययट्ठिए।
आयारसमाहिसंवुडे, भवइ अ दंते भावसंधए ॥५॥

चतुर्विधःखलु आचारसमाधिर्भवति, तद्यथा नो इहलोकार्थमाचारमधितिष्ठेत्, नो परलोकार्थमाचारमधितिष्ठेत्, न कीर्तिवर्णशब्दश्लोकार्थमाचारमधितिष्ठेत्, नान्यत्र आर्हतेभ्योहेतुभ्य आचारमधितिष्ठेत् चतुर्थपदंभवति। भवति चात्र श्लोकः

"जिनवचनरतोरतोऽतितिनः, प्रतिपूर्णमायतार्थी।
आचारसमाधिसंवृतः, भवतिचदांतोभावसंधायकः ॥५॥

अभिगम चउरो समाहिओ, सुविसुद्धो सुसमाहिअप्पओ ।
विउलहिअं सुहावहं पुणो, कुव्वइ अ सो पयखेममप्पणो ॥६॥

अभिगम्य चतुरःसमाधीन् , सुविशुद्धःसुसमाहितात्मा ।
विपुलहितं सुखावहं पुनः, कुरुते च स पदक्षेममात्मनः ॥६॥

जाइमरणाओ मुच्चइ, इत्थत्थं च चएइ सव्वसो ।
सिद्धे वा हवइ सासए, देवे वा अप्परए महिड्ढिए ॥त्ति बेमि ॥७॥

जातिमरणाभ्यांमुच्यते, [1]इत्थंस्थंचत्यजतिसर्वशः ।
सिद्धो वा भवतिशाश्वत., देवोवाल्परजामहर्द्धिकः ॥७॥

इति विणयसमाही नाम चउत्थो उद्देसो। नवममज्झयणं समत्तं॥९॥

इति ब्रवीमि--इति विनयसमाधिर्नाम चतुर्थउद्देश. ॥
नवममध्ययनं समाप्तम् ९

॥ अह भिक्खू नामं दसममज्झयणं ॥

अथभिक्षुर्नाम दशममध्ययनम्

निक्खम्ममाणाइ अ बुद्धवयणे, निच्चं चित्तसमाहिओ हविज्जा ।
इत्थीण वसं न आवि गच्छे, वंतं नो पडिआयइ जे स भिक्खू ॥१॥

निष्क्रम्याज्ञयाचबुद्धवचने, नित्यंचित्तसमाहितोभवेत् ।
स्त्रीणांवश न चापिगच्छेत् , वान्तं नो प्रत्यापिबतियःस भिक्षुः॥

पुढविं न खणे न खणावए, सीओदगं न पिए न पिआवए ।
अगणि सत्थं जहा सुनिसिअं, तं न जले न जलावए जे स भिक्खू॥

पृथिवीं न खनेन्नखानयेत् , शीतोदकनपिवेन्नपाययेत् ।
अग्निशस्त्रं यथासुनिशितम् , त न ज्वलेन्नज्वालयेद्यः सभिक्षुः॥

अनिलेण न वीए न वीयावए, हरियाणि न छिंदे न छिंदावए ।
बीआणि सया विवज्जयंतो, सचित्तं नाहारए जे स भिक्खू ॥३॥

१ आ लोक संबंधि.

अनिलेन न वीजयेतुनवीजयेत् , हरितानिनच्छिद्यान्नच्छेदयेत् ।
वीजानि सदाविवर्जयन् , सचित्तं नाहरेद् यः सभिक्षुः ॥३॥
वहणं तसथावराणं होइ, पुढवितणकट्ठनिस्सिश्राणं ।
तम्हा उद्देसिश्रं न भुंजे नो वि पए न पयावए जे स भिक्खू ॥४॥
हननंत्रसस्थावराणांभवति, पृथिवीतृणकाष्ठनिश्रितानाम् ।
तस्मादौद्देशिकं न भुञ्जीत, नोऽपिपचेन्नपाचयेत् यःसभिक्षुः ॥४॥
रोइश्र नायपुत्तवयणे, अत्तसमे मन्निज्ज छप्पि काए ।
पंच य फासे महव्वयाइं, पंचासवसंवरे जे स भिक्खू ॥५॥
रोचयित्वाज्ञातपुत्रवचनानि, आत्मसमान्मन्येतषडपिकायान् ।
पंच च स्पर्शेन्महाव्रतानि, पंचास्रवसंवरो यः सभिक्षुः ॥५॥
चत्तारि वमे सया कसाए, धुवजोगी हविज्ज वुध्धवयणे ।
अहणे निज्जायरूवरयए, गिहिजोगं परिवज्जए जे स भिक्खू ॥६॥
चतुरोवमतिसदाकषायान् , ध्रुवयोगीभवतिवुद्धवचने ।
अधनोनिर्जातरूप्यरजतः, ग्रहियोगंपरिवर्जयेद्यःसभिक्षुः ॥६॥
सम्मदिट्ठी सया अमूढे, अत्थि हु नाणे तवे संजमे अ ।
तवसा धुणइ पुराणपावगं, मणवयकायसुसंवुडे जे स भिक्खू ॥७॥
सम्यग्दृष्टिःसदाऽमूढः, अस्ति खलु ज्ञानेतपसिसंयमे च ।
तपसा धुनातिपुराणपापकं, मनोवचःकायसुसंवृतोयः सभिक्षुः॥७॥
तहेव असणं पाणगं वा, विविहं खाइमसाइमं लभित्ता ।
होही अट्ठो सुए परे वा, तं न निहे न निहावए जे स भिक्खू ॥८॥
तथैवाशनंपानकं वा, विविधंखाद्यंस्वाद्यंलब्ध्वा ।
भविष्यत्यर्थःश्वःपरस्मिन्, तन्ननिधत्ते ननिधापयेद्यःसभिक्षुः॥८॥
तहेव असणं पाणगं वा, विविहं खाइमसाइमं लभित्ता ।
छंदिश्र साहम्मिआण भुंजे, भुच्चा सज्झायरए जे स भिक्खू॥९॥

तथैवाशनंपानकं वा, विविधंखाद्यंस्वाद्यं लब्ध्वा ।
छंदित्वा(आहूय)समानधार्मिकान्भुंक्ते, भुक्त्वास्वाध्यायरतोय:सभिक्षु
न य वुग्गहिअं कहं कहिज्जा, न य कुप्पे निहुइंदिए पसंते ।
संजमधुवजोगजुत्ते, उवसंतेउवहेडए जे स भिक्खू ॥१०॥
नचवैग्रहिकींकथांकथयेत्, नचकुप्येन्निभृतेन्द्रिय:प्रशान्त: ।
संयमध्रुवयोगयुक्त:, उपशान्तोऽविहेठकोय:सभिक्षु: ॥१०॥
जो सहइ हु गामकंटए, अक्कोसपहारतज्जणाओ अ ।
भयभेरवसद्दसप्पहासे, समसुहदुक्खसहे अ जे स भिक्खू ॥११॥
य:सहते हु ग्रामकंटकान्, आक्रोशप्रहारतर्जनाश्च ।
[1]भैरवभयशब्दसंप्रहासे, समसुखदु:खसहश्चय:सभिक्षु: ॥११॥
पडिमं पडिवज्जिआ मसाणे, नो भीयए भयभेरवाइं दिस्स ।
विविहगुणतवोरए अ निच्चं, न सरीरं चाभिकंखए जे स भिक्खू ॥
प्रतिमांप्रतिपद्यश्मशाने, नोबिभेतिभयभैरवाणि दृष्ट्वा ।
विविधगुणतपोरतश्चनित्यं, नशरीरंचाभिकांक्षेतय:सभिक्षु:॥१२॥
असइं वोसिट्ठचत्तदेहे, अक्कुट्ठे व हए लूसिए वा ।
पुढविसमे मुणी हविज्जा, अनिआणे अकोउहल्ले जे स भिक्खू ॥
असकृद्व्युत्सृष्टत्यक्तदेह:, आक्रुष्टो वा हतोवालूषितोवा ।
पृथिवीसमोमुनिर्भवेत्, अनिदानोऽकुतूहलोय:सभिक्षु: ॥१३॥
अभिभूअ काएण परीसहाइं, समुद्धरे जाइपहाउ अप्पयं ।
विइत्तु जाईमरणं महब्भयं, तवे रए सामणिए जे स भिक्खू ॥१४॥
अभिभूयकायेन परिषहान्, समुद्धरेज्जातिपथादात्मानम् ।
विदित्वा जातिमरणं महाभयं,तपसिरत: श्रामण्येय: सभिक्षु:।१४।

१ भयानक शब्दवाळा स्थानमां.

हत्थसंजए पायसंजए, वायसंजए संजइंदिए ।
अज्झप्परए सुसमाहिअप्पा, सुत्तत्थं च विआणइ जे स भिक्खू॥
हस्तसंयत:पादसंयतः, वाक्संयत:संयतेन्द्रियः ।
आध्यात्मरत:सुसमाहितात्मा, सूत्रार्थंचविजानातिय:सभिक्षुः। १५।

उवहिम्मि अमुच्छिए अगिद्धे, अन्नायउंछं पुलनिप्पुलाए ।
कयविक्कयसन्निहिओ विरए, सव्वसंगावगए अ जे स भिक्खू।१६।
उपधावमूर्छितोऽगृद्धः, अज्ञातोंच्छीपुलाकनि:पुलाकः ।
क्रयविक्रयसंनिधितोविरतः, सर्वसंगापगतश्चयः सभिक्षुः॥१६॥

अलोल(लु)भिक्खू न रसेसु गिज्झे, उंछं चरे जीविअनाभिकंखी।
इड्ढिं च सक्कारण पूअणं च, चए ठिअप्पा अणिहे जे स भिक्खू॥
अलोलोभिक्षुर्नरसेषुगृध्येत्, उंच्छंचरेज्जीवितानाभिकांक्षी ।
ऋद्धिंच सत्कारंपूजनंच, त्यजेत्स्थितात्माऽ[1]निभोय:सभिक्षुः॥१७॥

न परं वइज्जासि अयं कुसीले, जेणं च कुप्पिज्ज न तं वइज्जा ।
जाणिअ पत्तेअं पुन्नपावं, अत्ताणं न समुक्कसे जे स भिक्खू ।१८।
नपरंवदेदयंकुशीलः, येन च कुप्यति न तद्वदेत् ।
ज्ञात्वाप्रत्येकंपुण्यपापं, आत्मानं न समुत्कर्षेद्य:सभिक्षुः ॥१८॥

न जाइमत्ते न य रूवमत्ते, न लाभमत्ते न सुएण मत्ते ।
मयाणि सव्वाणि विवज्जइत्ता, धम्मज्झाणरए जे स भिक्खू।१९।
न जातिमत्तोनचरूपमत्तः, नलाभमत्तो न श्रुतेनमत्तः ।
मदान्सर्वान्विवर्ज्य , धर्मध्यानरतो यः सभिक्षुः ॥१९॥

पवेअए अज्जपयं महामुणी, धम्मे ठिओ ठावयइ परंपि ।
निक्खम्म वज्जिज्ज कुसीललिंगं, न आवि हासं कुहए जे स भिक्खू
प्रवेदयेदार्यपदंमहामुनिः, धर्मेस्थित:स्थापयतिपरमपि ।
निष्क्रम्यवर्जयेत्कुशीललिंगं, न चापिहास्यकुहकंय: स:सभिक्षुः॥

१ मायाहीन.

तं देहवासं असुइं असासयं, सया चए निच्चहिअट्ठिअप्पा ।
छिंदित्तु जाइमरणस्स बंधणं, उवेइ भिक्खू अपुणागमंगइं ॥ति बेमि
तंदेहवासमशुचिमशाश्वतं,सदात्यजतिनित्यहितस्थितात्मा ।
छित्वाजातिमरणयोर्बन्धनं, उपैतिभिक्षुरपुनरागमांगतिम् ॥२१॥
इति भिक्खू नामं दसममज्झयणं समत्तं ॥
इति ब्रवीमि--इति भिक्षुनामदशममध्ययनंसमाप्तम् .

॥ अह रइवक्का पढमा चूलिआ ॥

॥ अथरतिवाक्या प्रथमा चूलिका ॥

इह खलु भो पव्वइएण उप्पण्णदुक्खेणं संजमे अरइसमावन्नचित्तेणं ओहाणुप्पेहिणा अणोहाइएणं चेव हयरस्सिगयंकुसपोयपडागाभूआइं इमाइं अट्ठारस ठाणाइं सम्मं संपडिलेहिअव्वाइं भवंति। तं जहा–हं भो! दुस्समाइ दुप्पजीवी ॥१॥ लहुसगा इत्तरिआ गिहीणं कामभोगा ॥२॥ भुज्जो अ साइबहुला मणुस्सा ॥३॥ इमे अ मे दुक्खे न चिरकालोवट्ठाइ भविस्सइ ॥४॥ ओमजणपुरक्कारे ॥५॥ वंतस्स य पडिआयणं ॥६॥ अहरगइवासोवसंपया ॥७॥ दुलहे खलु भो! गिहीणं धम्मे गिहिवासमज्झे वसंताणं ॥८॥ आयंके से वहाय होइ ॥९॥ संकप्पे से वहाय होइ ॥१०॥ सोवक्केसे गिहवासे, निरुवक्केसे परिआए ॥११॥ बंधे गिहवासे, मुक्खे परिआए ॥१२॥ सावज्जे गिहवासे, अणवज्जे परिआए ॥१३॥ बहुसाहारणा गिहीणं कामभोगा ॥१४॥ पत्तेअं पुन्नपावं ॥१५॥ अणिच्चे खलु भो! मणुआण जीविए कुसग्गजलबिंदुचंचले ॥१६॥ बहुं च खलु भो! पावं कम्मं पगडं ॥१७॥ पावाणं च खलु भो! कडाणं कामाणं पुव्विं दुच्चिन्नाणं दुप्पडिकंताणं वेइत्ता मुक्खो नत्थि अवेइत्ता तवसा वा झोसइत्ता ॥१८॥ अट्ठारसमं पयं भवइ, भवइ अ इत्थ सिलोगो:—

इह खलु भो ! प्रव्रजितेनोत्पन्नदुःखेनसंयमेऽरतिसमापन्नचित्तेन [1]अवधानोत्प्रेक्षिणा अनवधावितेन चैव हयरश्मिगजांकुशपोतपताका भूतानि इमान्यष्टादशस्थानानि सम्यक् संप्रतिलेखितव्यानि भवन्ति, तद्यथा—हंभो ! दुःसमाधे ! दुःप्रजीविन् ! (दुःसमाः दुःप्रजीविनः (जीवाः) ॥१॥ लघवः इत्वरा गृहिणां कामभोगाः ॥२॥ भूयश्च[2]स्वातिवहुला मनुष्याः ॥३॥ इदं च मे दुःखं न चिरः कालोपस्थायि भविष्यति ॥४॥ अवमजनपुरस्कारः ॥५॥ वान्तस्य च प्रत्यादानम् ॥६॥ अधोगतिवासोपसंपदा ॥७॥ दुर्लभ.खलु भोः गृहिणांधर्मोगृहिवासमध्ये वसताम् ॥८॥ आतंकस्तस्यवधायभवति ॥९॥ संकल्पस्तस्यवधायभवति ॥१०॥ सोपक्लेशोगृहवासो निरुप क्लेशःपर्यायः ॥११॥ वन्धोगृहवासः, मोक्षःपर्यायः॥१२॥ सावद्यो गृहवासः, अनवद्यःपर्यायः ॥१३॥ वहुसाधारणागृहिणां कामभोगाः ॥१४॥ प्रत्येकं पुण्यपापं ॥१५॥ अनित्यं खलु भोः मनुजानां जीवितं कुशाग्रजलविन्दुचंचलम् ॥१६॥ वहु च खलुभोः पापं कर्म प्रकृतम् ॥१७॥ पापानां च खलुभोः कृतानां कर्मणां पूर्वं दुश्चरितानां दुःपरिक्रान्तानां वेदयित्वामोक्षोनास्ति अवेदयित्वा तपसा वा क्षपयित्वा (मोक्षोऽस्ति) ॥१८॥

अष्टादशमं पदंभवति, भवतिचात्रश्लोकः

जया य चयई धम्मं, अणज्जो भोगकारणा ।
से तत्थ मुच्छिए वाले, आयइं नावबुज्झई ॥१॥
यदा च त्यजतिधर्मं, अनार्यो भोगकारणात् ।
स तत्र मूर्छितोवालः, आयतिं नाववुध्यते ॥१॥

१ संयमथी वहार जवानी इच्छावाळाए. २ मायावाळा.

जया श्रोहाविश्रो होइ, इंदो वा पडिश्रो छमं ।
सव्वधम्मपरिब्भट्ठो, स पच्छा परितप्पइ ॥२॥

यदाऽवधावितोभवति, इन्द्रोवा पतितःक्ष्माम् ।
सर्वधर्मपरिभ्रष्टः, स पश्चात्परितप्यते ॥२॥

जया श्र वंदिमो होइ, पच्छा होइ श्रवंदिमो ।
देवया व चुश्रा ठाणा, स पच्छा परितप्पइ ॥३॥

यदा च वन्द्योभवति, पश्चाद् भवत्यवन्द्यः ।
देवतेवच्युतास्थानात्, स पश्चात्परितप्यते ॥३॥

जया श्र पूइमो होइ, पच्छा होइ श्रपूइमो ।
राया व रज्जपब्भट्ठो, स पच्छा परितप्पइ ॥४॥

यदाचपूज्योभवति, पश्चाद्भवत्यपूज्यः ।
राजेव राज्यप्रभ्रष्टः, सपश्चात्परितप्यते ॥४॥

जया श्र माणिमो होइ, पच्छा होइ श्रमाणिमो ।
सिट्ठिव्व कब्बडे छूढो, स पच्छा परितप्पइ ॥५॥

यदा च मान्योभवति, पश्चाद् भवत्यमान्यः ।
श्रेष्ठीव [1]कर्बटे (क्षुद्रसंनिवेशे) क्षिप्तः, सपश्चात्परितप्यते ॥५॥

जया श्र थेरश्रो होइ, समइक्कंतजुव्वणो ।
मच्छुव्व गलं गिलित्ता, स पच्छा परितप्पइ ॥६॥

यदा च स्थविरोभवति, समतिक्रान्तयौवनः ।
मत्स्यइव गलंगलित्वा, सपश्चात्परितप्यते ॥६॥

जया श्र कुकुडुंवस्स, कुतत्तीहिं विहम्मइ ।
हत्थी व वंधणे बद्धो, स पच्छा परितप्पइ ॥७॥

यदा च कुकुटुम्बस्य, कुतप्तिभिर्विहन्यते ।
हस्तीववन्धनेवद्धः, सपश्चात्परितप्यते ॥७॥

१ हलका कुलमां.

पुत्तदारपरिकिन्नो, मोहसंताणसंतओ ।
पंकोसन्नो जहा नागो, स पच्छा परितप्पइ ॥८॥

पुत्रदारपरिकीर्णः, मोहसंतानसंततः ।
पंकाऽवसन्नोयथानागः, सपश्चात्परितप्यते ॥८॥

अज्ज आहं गणी हुंतो, भाविअप्पा वहुस्सुओ ।
जइ हं रमंतो परिआए, सामन्ने जिणदेसिए ॥९॥

अद्याऽहं गणीस्यां , भावितात्मा वहुश्रुतः ।
यद्य हमरमिष्यं पर्याये, श्रामण्ये जिनदेशिते ॥९॥

देवलोगसमाणो अ, परिआओ महेसिणं ।
रयाणं अरयाणं च, महानरयसारिसो ॥१०॥

देवलोक समानः च, पर्यायो महर्षीणाम् ।
रतानामरतानांच, महानरकसदृशः ॥१०॥

अमरोवमं जाणिअ सुक्खमुत्तमं, रयाण परिआए तहारयाणं ।
निरओवमं जाणिअ दुक्खमुत्तमं, रमिज्ज तम्हा परिआइपंडिए ॥

अमरोपमं ज्ञात्वासुखमुत्तमं, रतानां पर्याये तथाऽरतानाम् ।
निरयोपमं ज्ञात्वादुःखमुत्तमं, रमेत तस्मात् पर्याये पण्डितः ॥११॥

धम्माउ भट्ठं सिरिओववेयं, जन्नग्गि विज्झायमिवप्पतेअं ।
हीलंति णं दुव्विहिअं कुसीला, दाढुद्धिअं घोरविसं व नागं ॥१२॥

धर्माद्भ्रष्टं श्रियोऽपेतं, यज्ञाग्नि विध्यातमिवाल्पतेजसं ।
हीलयन्ति तं दुर्विहितंकुशीलाः उध्धृतदंष्ट्रं घोरविषमिवनागम् ॥

इहेव धम्मो अयसो अकित्ती, दुन्नामधिज्जं च पिहुज्जणम्मि ।
चुअस्स धम्माउ अहम्मसेविणो, संभिन्नवित्तस्स य हिट्ठओ गई ॥

इहैवाधर्मोऽयशा अकीर्तिः दुर्नामधेयं च पृथग्जने ।
च्युतस्य धर्मादधर्मसेविनः, संभिन्नवृत्तस्य चाधस्ताद्गतिः ॥१३॥

भुंजित्तु भोगाइं पसज्झ चेअसा, तहाविहं कट्टु असंजमं बहुं ।
गइं च गच्छे अणहिज्झिअं दुहं, बोही अ से नो सुलहा पुणोपुणो ॥
भुक्त्वाभोगान्प्रसह्य चेतसा, तथाविधं कृत्वाऽसंयमं बहुम् ।
गतिंच गच्छेदन[1]भिध्यातांदुःखां, बोधिश्चतस्यन सुलभा पुनःपुनः
इमस्स ता नेरइअस्स जंतुणो, दुहोवणीअस्स किलेसवत्तिणो ।
पलिओवमं झिज्जइ सागरोवमं, किमंग पुण मज्झ इमं मणोदुहं॥
अस्यतावन्नैरयिकस्यजंतोः, दुःखोपनीतस्य क्लेशवर्तिनः ।
पल्योपमं क्षीयते सागरोपमं, किमंग! पुनर्ममेदं मनोदुःखम्॥१५॥
न मे चिरं दुक्खमिणं भविस्सइ, असासया भोगपिवास जंतुणो।
न चे सरीरेण इमेणऽविस्सइ, भविस्सई जीविअपज्जवेण मे ॥१६॥
नमेचिरं दुःखमिदं भविष्यति, अशाश्वता भोगपिपासा जन्तोः ।
नचेच्छरीरेणानेनापयास्यति, भविष्यतिजीवितपर्ययेण मे ॥१६॥
जस्सेवमप्पा उ हविज्ज निच्छिओ, चइज्ज देहं नं हु धम्मसासणं ।
तं तारिसं नो पइलिंति इंदिआ, उविंति वाया व सुदंसणं गिरिं ॥
यस्यैवात्माभवेन्निश्चितः त्यजेद्देहं नखलु धर्मशासनम् ।
तंतादृशं नोप्रचालयन्तीन्द्रियाणि, उपयन्तिवाताइव सुदर्शनंगिरिं॥
इच्चेव संपस्सिअ बुद्धिमं नरो, आयं उवायं विविहं विआणिआ ।
काएण वाया अदु माणसेणं, तिगुत्तिगुत्तो जिणवयणमहिट्ठिजासि ॥ त्ति बेमि ॥१८॥
इत्येवसंदृश्यबुद्धिमान्नरः, आयमुपायंविविधं विज्ञाय ।
कायेन वाचाऽथवामानसेन, त्रिगुप्तिगुप्तोजिनवचनमधितिष्ठेत्

॥ इति रइवक्का पढमा चूला समत्ता ॥ १ ॥

इतिब्रवीमि—इतिरतिवाक्याप्रथमाचूलिकासमाप्ता.

---

१ हलकी.

॥ अह विवित्तचरिया बीआ चूलिआ. ॥

॥ अथविविक्तचर्याद्वितीयाचूलिका ॥

चूलिअं तु पवक्खामि, सुअं केवलिभासिअं ।
जं सुणित्तु सुपुण्णाणं, धम्मे उप्पज्जए मई ॥१॥

चूलिकां तु प्रवक्ष्यामि, श्रुतां केवलिभाषिताम् ।
यां श्रुत्वा सपुण्यानाम् , धर्मउत्पद्यतेमतिः ॥१॥

अणुसोअपट्ठिए बहुजणम्मि, पडिसोअलद्धलक्खेणं ।
पडिसोअमेव अप्पा, दायव्वो होउकामेणं ॥२॥

अनुस्रोतःप्रस्थितेबहुजने, प्रतिस्रोतोलब्धलक्ष्येण ।
प्रतिस्रोतएवात्मा, दातव्यो [1]भवितुकामेन ॥२॥

अणुसोअसुहो लोओ, पडिसोओ आसवो सुविहिआणं ।
अणुसोओ संसारो, पडिसोओ तस्स उत्तारो ॥३॥

अनुस्रोतःसुखोलोकः, प्रतिस्रोतआस्रवः सुविहितानाम् ।
अनुस्रोतःसंसारः, प्रतिस्रोतस्तस्मादुत्तारः ॥३॥

तम्हा आयारपरक्कमेण, संवरसमाहिबहुलेणं ।
चरिआ गुणा अ नियमा अ, हुंति साहूण दट्ठव्वा ॥४॥

तस्मादाचारपराक्रमेण, संवरसमाधिबहुलेन ।
चर्यागुणाश्चनियमाः, ये भवन्तिसाधूनांद्रष्टव्याः ॥४॥

अणिएअवासो समुआणचरिआ, अन्नायउंछं पयरिक्कया अ ।
अप्पोवही कलहविवज्जणा अ, विहारचरिआ इसिणं पसत्था ॥

अनियतवासः समुदानचर्या, अज्ञातोञ्छं प्रतिरिक्तताच ।
अल्पोपधिः कलहविवर्जनाच, विहारचर्या ऋषीणां प्रशस्ता ॥५॥

आइन्नओमाणविवज्जणा अ, ओसन्नदीट्ठाहडभत्तपाणे ।
संसट्ठकप्पेण चरिज्ज भिक्खू, तज्जायसंसट्ठ जई जइज्जा ॥६॥

---

१ मोक्षनी इच्छावाळाए.

आकीर्णावमानविवर्जनाच, उत्सन्नदृष्टाहृतभक्तपानम् ।
संसृष्टकल्पेनचरेद्भिक्षुः तज्जातसंसृष्टे यतिर्यतेत ॥६॥

अमज्जमंसासि अमच्छरीआ, अभिक्खणं निव्विगइं गया अ ।
अभिक्खणं काउस्सग्गकारी, सज्झायजोगे पयओ हविज्जा ॥
अमद्यमांसाशी अमात्सर्यः, अभीक्ष्णं निर्विकृतिंगतश्च ।
अभीक्ष्णं कायोत्सर्गकारी, स्वाध्याययोगेप्रयतो भवेत् ॥७॥

न पडिन्नविज्जा सयणासणाइं, सिज्जं, निसिज्जं तह भत्तपाणं ।
गामे कुले वा नगरे व देसे, ममत्तभावं न कहिं पि कुज्जा ॥८॥
न प्रतिज्ञापयेच्छयनासनानि, शय्यांनिषद्यां तथाभक्तपानं ।
ग्रामे कुले वा नगरे वा देशे, ममत्वभावं न क्वचिदपिकुर्यात् ।८।

गिहिणो वेआवडिअं न कुज्जा, अभिवायणं वंदणपूअणं वा ।
असंकिलिट्ठेहिं समं वसिज्जा, मुणी चरित्तस्स जओ न हाणी ॥
गृहिणोवैयावृत्यं न कुर्यात् , अभिवादनवन्दनपूजनं वा ।
असंक्लिष्टैः समंवसेत् , मुनिश्चारित्रस्य यतो न हानिः ॥९॥

न या लभेज्जा निउणं सहायं, गुणाहिअं वा गुणओ समं वा ।
इक्को वि पावाइं विवज्जयंतो, विहरिज्ज कामेसु असज्जमाणो ॥१०॥
नयावल्लभेत निपुणं सहायं, गुणाधिकं वा गुणतः समं वा ।
एकोऽपि पापानि विवर्जयन् , विहरेत्कामेष्वसज्यमानः ॥१०॥

संवच्छरं वा वि परं पमाणं, बीअं च वासं न तहिं वसिज्जा ।
सुत्तस्स मग्गेण चरिज्ज भिक्खू, सुत्तस्स अत्थो जह आणवेइ ॥
संवत्सरं वापिपर प्रमाणं, द्वितीय च वर्ष न तत्र वसेत् ।
सूत्रस्यमार्गेण चरेद्भिक्षुः, सूत्रस्यार्थो यथाज्ञापयति ॥११॥

जो पुव्वरत्तावररत्तकाले, संपिक्खए अप्पगमप्पएणं ।
किं मे कडं किं च मे किच्चसेसं, किं सक्कणिज्जं न समायरामि ॥

य:पूर्वरात्रापररात्रकाले, संप्रेक्षेत आत्मानमात्मना ।
किंमयाकृतं किंचमयाकृत्यशेषं, किंशक्यं न समाचरामि ॥१२॥
किं मे परो पासइ किंच अप्पा, किं वाहं खलिअं न विवज्जयामि।
इच्चेव सम्मं अणुपासमाणो, अणागयं नो पडिबंध कुज्जा ॥१३॥
किंममपर: पश्यति किंचात्मा, किंवाहं स्खलितं नविवर्जयामि ।
इत्येव सम्यगनुपश्यन् , अनागतं नो प्रतिबन्धंकुर्यात् ॥१३॥
जत्थेव पासे कइ दुप्पउत्तं, काएण वाया अदु माणसेण।
तत्थेव धीरो पडिसाहरिज्जा, आइअओ खिप्पमिव क्खलीणं ॥
यत्रैवपश्येत् कदादु:प्रयुक्तं, कायेनवाचाऽथवामानसेन ।
तत्रैवधीर: प्रतिसंहरेत् , आकीर्ण: क्षिप्रमिव [1]खलिनम् ॥१४॥
जस्सेरिसा जोग जिइंदिअस्स, धिइमओ सप्पुरिसस्स निच्चं।
तमाहु लोए पडिबुद्धजीवी, सो जीअइ संजमजीविएणं ॥१५॥
यस्येदृशो योगोजितेन्द्रियस्य, धृतिमत:सत्पुरुषस्य नित्यम् ।
तमाहुर्लोके प्रतिबुद्धजीविनं, सजीवति संयमजीवितेन ॥१५॥
अप्पा खलु सययं रक्खिअव्वो, सव्विंदिएहिं सुसमाहिएहिं।
अरक्खिओ जाइपहं उवेइ, सुरक्खिओ सव्वदुहाण मुच्चइ ॥
आत्माखलु सततंरक्षितव्य:, सर्वेन्द्रियै: सुसमाहितै: ।
अरक्षितोजातिपन्थानमुपैति, सुरक्षित:सर्वदु:खेभ्योमुच्यते॥१६॥
॥त्ति बेमि ॥१६॥ इति विवित्तचरिआ बीआ चूलिआ समत्ता ॥
इति ब्रवीमि–इति विविक्तचर्या द्वितीया चूलिका समाप्ता २

॥ इति दसवेआलिअं सुत्तं समत्तं॥

शुभंभवतु.

॥ इति दशवैकालिकं सूत्रं समाप्तम् शुभं भवतु ॥

---

१ चोकडुं.

ॐ

* नमो समणस्स भगवओ महावीरस्स *

नमः श्रमणाय भगवते महावीराय

श्री उत्तराध्ययन सूत्रम्.

श्री उत्तराध्ययनसूत्रम् छायायुतम्

॥ विणयसुयं पढमं अज्झयणं ॥

विनयश्रुतंनामप्रथममध्ययनम् ॥

संजोगा विप्पमुक्कस्स, अणगारस्स भिक्खुणो ।
विणयं पाउकरिस्सामि, आणुपुव्विं सुणेह मे ॥१॥

संयोगाद्विप्रमुक्तस्य, अनगारस्यभिक्षोः ।
विनयंप्रादुःकरिष्यामि, आनुपूर्व्याशृणुत मे ॥१॥

आणानिद्देसकरे, गुरूणमुववायकारए ।
इंगियागारसंपन्ने, से विणीए त्ति वुच्चई ॥२॥

आज्ञानिर्देशकरः, गुरूणामुपपातकारकः ।
इंगिताकारसंपन्नः, स विनयीत्युच्यते ॥२॥

आणाऽनिद्देसकरे, गुरूणमणुववायकारए ।
पडिणीए असंबुद्धे, अविणीए त्ति वुच्चई ॥३॥

आज्ञाऽनिर्देशकरः, गुरूणामनुपपातकारकः ।
[1]प्रत्यनीकोऽसंबुद्धः, अविनयीत्युच्यते ॥३॥

जहा सुणी पूइकन्नी, निक्कसिज्जई सव्वसो ।
एवं दुस्सीलपडिणीए, मुहरी निक्कसिज्जइ ॥४॥

---

१ शत्रु जेवो.

यथाशुनीपूतिकर्णी, निःकास्यते सर्वतः ।
एवं दुःशीलःप्रत्यनीकः, मुखारिः निःकास्यते ॥४॥

कणकुण्डगं चइत्ताणं, विट्ठं भुंजइ सूयरे ।
एवं सीलं चइत्ताणं, दुस्सीले रमई मिए ॥५॥
कणकुण्डकंत्यक्त्वा, विष्टांभुंक्तेशूकरः ।
एवंशीलंत्यक्त्वा, दुःशीलो रमते मृगः ॥५॥

सुणिया भावं साणस्स, सूयरस्स नरस्स य ।
विणए ठवेज्ज अप्पाणमिच्छन्तो हियमप्पणो ॥६॥
श्रुत्वाभावंशुनः, शूकरस्य नरस्य च ।
विनयेस्थापयेदात्मानं, इच्छन् हितमात्मनः ॥६॥

तम्हा विणयमेसिज्जा, सीलं पडिलभेज्जओ ।
बुद्धपुत्त नियागट्ठी, न निक्कसिज्जइ कण्हुई ॥७॥
तस्माद्विनयमेषयेत् , शीलंप्रतिलभेतयतः ।
बुद्धपुत्रोनियोगार्थी, ननिःकास्यतेकुतश्चित् ॥७॥

निसन्ते सियामुहरी, बुद्धाणं अन्तिए सया ।
अट्ठजुत्ताणि सिक्खिज्जा, निरट्ठाणि उ वज्जए ॥८॥
निःशान्तःस्यान्मुखारिः, बुद्धानामन्तिके सदा ।
अर्थयुक्तानि शिक्षेत , निरर्थानि तु विवर्जयेत् ॥८॥

अणुसासिओ न कुप्पिज्जा, खंतिं सेविज्ज पण्डिए ।
खुड्डेहिं सह संसग्गिं, हासं कीडं च वज्जए ॥९॥
अनुशासितो न कुप्येत , क्षांतिं सेवेत पण्डितः ।
क्षुद्रैः सहसंसर्गं, हास्यं क्रीडां च वर्जयेत् ॥९॥

मा य चण्डालियं कासी, बहुयं मा य आलवे ।
कालेण य अहिज्जित्ता, तओ झाइज्ज एगगो ॥१०॥

मा च चाण्डालिकं कार्षीः वहुकं मा चालपेत् ।
कालेन चाधीत्य, ततोध्यायेदेककः ॥१०॥

आहच्च चण्डालियं कट्टु, न निण्हविज्ज कयाइ वि ।
कडं कडे त्ति भासेज्जा, अकडं नो कडे त्ति य ॥११॥

कदाचिच्च चांडालिकं कृत्वा, ननिह्नुवीतकदापिच ।
कृतंकृतमेवभाषेत, अकृतमकृतमिति च (भाषेत) ॥११॥

मा गलियस्सेव कसं, वयणमिच्छे पुणो पुणो ।
कसं व दट्ठुमाइण्णे, पावगं परिवज्जए ॥१२॥

मा गलिताश्वइवकशं, वचनमिच्छेत्पुनःपुनः ।
कशमिवदृष्ट्वाऽऽकीर्णः, पापकं परिवर्जयेत् ॥१२॥

अणासवा थूलवया कुसीला, मिउंपि चण्डं पकरिन्ति सीसा ।
चित्ताणुया लहु दक्खोववेया, पसायए ते हु दुरासयंपि ॥१३॥

[1]अनाश्रवाःस्थूलवचसःकुशीलाः, मृदुमपिचण्डंप्रकुर्वतेशिष्याः ।
चित्तानुगाःलघुदाक्ष्योपपेताः, प्रसादयेयुस्तेखलुदुराश्रयमपि ।१३।

नापुट्ठो वागरे किंचि, पुट्ठो वा नालियं वए ।
कोहं असच्चं कुव्वेज्जा, धारेज्जा पियमप्पियं ॥१४॥

नापृष्टोव्यागृणीयात्किंचित् , पृष्टोवानालीकंवदेत् ।
क्रोधमसत्यंकुर्यात् , धारयेत्प्रियमप्रियम् ॥१४॥

अप्पा चेव दमेयव्वो, अप्पा हु खलु दुद्दमो ।
अप्पा दन्तो सुही होइ, अस्सिं लोए परत्थ य ॥१५॥

आत्माचैवदमितव्य;, आत्माखलुदुर्दमः ।
आत्मादान्तः(दान्तात्मा)सुखीभवति,अस्मिंल्लोकेपरत्र च ॥१५॥

वरं मे अप्पा दन्तो, संजमेण तवेण य ।
माहं परेहि दम्मंतो, बंधणेहि वहेहि य ॥१६॥

---

१ गुरु वचनमां नहि रहेनारा

वरंमयात्मादान्तः, संयमेन तपसा च ।
माहं परैःर्दमितः, वन्धनैर्वधैश्च ॥१६॥

पडिणीयं च बुद्धाणं, वाया अदुव कम्मुणा ।
आवी वा जइवा रहस्से, नेव कुज्जा कयाइवि ॥१७॥
प्रत्यनीकं च बुद्धानां, वाचाथवा कर्मणा ।
आविर्वा यदिवारहसि, नैवकुर्यात्कदाःपि च ॥१७॥

न पक्खओ न पुरओ, नेव किच्चाण पिट्ठओ ।
न जुंजे ऊरुणा ऊरुं सयणे नो पडिस्सुणे ॥१८॥
नपक्षतोनपुरतः, नैवकृत्यानांपृष्ठतः ।
न युञ्जीतोरुणोरुं, शयने नो प्रतिशृणुयात् ॥१८॥

नेव पल्हत्थियं कुज्जा, पक्खपिण्डं च संजए ।
पाए पसारिए वावि, न चिट्ठे गुरुणान्तिए ॥१९॥
नैवपर्यस्तिकांकुर्यात् , पक्षपिण्डं च संयतः ।
पादौप्रसार्य वापि, नैवतिष्ठेद्गुरूणामन्तिके ॥१९॥

आयरिएहिं वाहित्तो, तुसिणीओ न कयाइवि ।
पसायपेही नियोगट्ठी, उवचिट्ठे गुरुं सया ॥२०॥
आचार्यैर्व्याहृतः, तुष्णिकः न कदापि च ।
प्रसादप्रेक्षीनियोगार्थी, उपतिष्ठेद्गुरुं सदा ॥२०॥

आलवन्ते लवन्ते वा, न निसीएज्ज कयाइवि ।
चइऊणमासणं धीरो, जओ जत्तं पडिस्सुणे ॥२१॥
आलपतिलपतिवा, ननिषीदेत्कदापि च ।
त्यक्त्वासनं धीरः, यतोयुक्तं प्रतिशृणुयात् ॥२१॥

आसणगओ न पुच्छेज्जा, नेव सेज्जागओ कयाइवी ।
आगम्मुक्कुडुओ सन्तो, पुच्छिज्जा पंजलीउडो ॥२२॥

आसनगतो न पृच्छेत् , नैवशय्यागतः कदापि च ।
आगम्य [1]उत्कटिकःसन् , पृच्छेत्प्राञ्जलिपुटः ॥२२॥

एवं विणयजुत्तस्स, सुत्तं अत्थं च तदुभयं ।
पुच्छमाणस्स सीसस्स, वागरिज्ज जहासुयं ॥२३॥
एवंविनययुक्तस्य, श्रुतमर्थंतदुभयम् ।
पृच्छतःशिष्यस्य, व्यागृणीयाद्यथाश्रुतम् ॥२३॥

मुसं परिहरे भिक्खू , नय ओहारिणिं वए ।
भासादोसं परिहरे, मायं च वज्जए सया ॥२४॥
मृषापरिहरेद्भिक्षुः, न चावधारिणी वदेत् ।
भाषादोषंपरिहरेत्, मायां च वर्जयेत्सदा ॥२४॥

न लवेज्ज पुट्ठो सावज्जं, न निरट्ठं न मम्मयं ।
अप्पणट्ठा परट्ठा वा, उभयस्सन्तरेण वा ॥२५॥
नवदेत्पृष्टःसावद्यं, ननिरर्थं न मर्मकम् ।
आत्मार्थं परार्थं वा, उभयोरन्यतरेण वा ॥२५॥

समरेसु अगारेसु, सन्धीसु य महापहे ।
एगो एगत्थिए सद्धिं, नेव चिट्ठे न संलवे ॥२६॥
[2]समरेषु अगारेषु, संधिषु च महापथे ।
एकएकस्त्रियासार्धं, नैवतिष्ठेन्नसंलपेत् ॥२६॥

जं मे बुद्धाणुसासन्ति, सीएण फरुसेण वा ।
मम लाभो त्ति पेहाए, पयओ तं पडिस्सुणे ॥२७॥
यन्मांबुद्धा अनुशासति, शीतेनपरुषेण वा,
ममलाभ इतिप्रेक्ष्य, प्रयतस्तत्प्रतिशृणुयात् ॥२७॥

अणुसासणमोवायं दुक्कडस्सय चोयणं ।
हियं तं मण्णई पण्णो, वेसं होइ असाहुणो ॥२८॥

१ उकडे आसन बेसीने २ लुहारनी कोड.

अनुशासनमौपायं, दुष्कृतस्यचनोदनम् ।
हितंतन्मन्यतेप्राज्ञ:, द्वेष्यं भवत्यसाधोः ॥२८॥

हियं विगयभया बुद्धा, फरुसंपि अणुसासणं ।
वेसं तं होइ मूढाणं, खन्तिसोहिकरं पयं ॥२९॥

हितंविगतभयाबुद्धा:, परुषमप्यनुशासनम् ।
द्वेष्यंतद्भवतिमूढानां, क्षान्तिशुद्धिकरंपदम् ॥२९॥

आसणे उवचिट्ठेज्जा, अणुच्चे अकुए थिरे ।
अप्पुट्ठाई निरुट्ठाई, निसीएज्जप्पकुक्कुए ॥३०॥

आसनेउपतिष्ठेत् , अनुच्चेऽकुचेस्थिरे ।
अल्पोत्थायीनिरुत्थायी, निषीदेदल्पकुक्कुच: ॥३०॥

कालेण निक्खमे भिक्खू, कालेण य पडिक्कमे ।
अकालं च विवज्जित्ता, काले कालं समायरे ॥३१॥

कालेनिष्क्रामेद्भिक्षु:, कालेन च प्रतिक्रामेत् ।
अकालं च विवर्ज्य, कालेकार्य समाचरेत् ॥३१॥

परिवाडीए न चिट्ठेज्जा, भिक्खू दत्तेसणं चरे ।
पडिरूवेण एसित्ता, मियं कालेण भक्खए ॥३२॥

परिपाट्यांन तिष्ठेत् , भिक्षुर्दत्तैषणांचरेत् ।
प्रतिरूपेणैषयित्वा, मितंकालेन भक्षयेत् ॥३२॥

नाइदूरमणासन्ने, नन्नेसिं चक्खुफासओ ।
एगो चिट्ठेज्ज भत्तट्ठा, लंघित्ता तं नइक्कमे ॥३३॥

नातिदूरमनासन्न:, नान्येषांचक्षुःस्पर्शतः ।
एकस्तिष्ठेद्भक्तार्थं, उल्लङ्घ्यतंनातिक्रामेत् ॥३३॥

नाइउच्चे व नीए वा, नासन्ने नाइदूरओ ।
फासुयं परकडं पिण्डं, पडिगाहेज्ज संजए ॥३४॥

नात्युच्चैर्निचैर्वा, नासन्नोनातिदूरतः ।
प्रासुकंपरकृतंपिण्डं, प्रतिगृह्णीयात्संयतः ॥३३॥

अप्पपाणेऽप्पबीयम्मि, पडिच्छन्नम्मि संवुडे ।
समयं संजए भुंजे, जयं अपरिसाडियं ॥३५॥
अल्पप्राणेऽल्पबीजे, प्रतिच्छन्ने संवृते (स्थाने) ।
समकंसंयतोभुञ्जीत, यतमपरिशाटिकं ॥३५॥

सुकडित्ति सुपक्कित्ति, सुच्छिन्ने सुहडे मडे ।
सुणिट्ठिए सुलट्ठित्ति, सावज्जं वज्जए मुणी ॥३६॥
सुकृतमितिसुपक्कमिति, सुच्छिन्नंसुहृतंमृतम् ।
सुनिष्ठितंसुलष्टमिति (सुलब्धमिति),सावद्यंवर्जयेन्मुनिः॥३६॥

रमए पण्डिए सासं, हयं भद्दं व वाहए ।
बालं सम्मइ सासंतो, गलियस्सं व वाहए ॥३७॥
रमतेपण्डितान् शासन् , हयभद्रमिववाहकः ।
बालं श्राम्यति शासन् , गलिताश्वमिववाहकः ॥३७॥

खड्डुया मे चवेडा मे, अक्कोसा य वहा य मे ।
कल्लाणमणुसासन्तो, पावदिट्ठित्ति मन्नई ॥३८॥
खड्डुकामे चपेटामे, आक्रोशाश्चवधाश्चमे ।
कल्याणमनुशिष्यमाणः, पापदृष्टिरितिमन्यते ॥३८॥

पुत्तो मे भाय नाइ त्ति, साहू कल्लाण मन्नई ।
पावदिट्ठि उ अप्पाणं, सासं दासि त्ति मन्नई ॥३९॥
पुत्रोमे भ्राता ज्ञातिरिति, साधुःकल्याणंमन्यते ।
पापदृष्टिस्त्वात्मानं, शिष्यमाणोदासइतिमन्यते ॥३९॥

न कोवए आयरियं, अप्पाणंपि न कोवए ।
बुद्धोवघाई न सिया, न सिया तोत्तगवेसए ॥४०॥

नकोपयेदाचार्यं, आत्मानमपि न कोपयेत् ।
बुद्धोपघाती न स्यात् , नस्यात्तोत्रगवेषकः ॥४०॥

आयरियं कुवियं नच्चा, पत्तिएण पसायए ।
विज्झवेज्ज पंजलीउडो, वएज्ज न पुणुत्तिय ॥४१॥
आचार्यंकुपितंज्ञात्वा, प्रीत्याप्रसादयेत् ।
विध्यापयेत्प्रांजलिपुटः, वदेन्नपुनरिति च ॥४१॥

धम्मज्जियं च ववहारं, बुद्धेहायरियं सया ।
तमायरन्तो ववहारं, गरहं नाभिगच्छई ॥४२॥
धर्मार्जितंच व्यवहारं, बुद्धैराचरितंसदा ।
तमाचरन्व्यवहारं, गर्हां नाभिगच्छति ॥४२॥

मणोगयं वक्कगयं, जाणित्तायरियस्स उ ।
तं परिगिज्झ वायाए, कम्मुणा उववायए ॥४३॥
मनोगतंवाक्यगतं, ज्ञात्वाऽऽचार्यस्यतु ।
तंपरिगृह्यवाचया, कर्मणोपपादयेत् ॥४३॥

वित्ते अचोइए निच्चं, खिप्पं हवइ सुचोइए ।
जहोवइट्ठं सुकयं, किच्चाइं कुव्वई सया ॥४४॥
[1]वित्तोऽनोदितोनित्यं, क्षिप्रंभवतिसुनोदितः ।
यथोपदिष्टं सुकृतं, कृत्यानिकुरुतेसदा ॥४४॥

नच्चा नमइ मेहावी, लोए कित्ती से जायए ।
हवई किच्चाणं सरणं, भूयाणं जगई जहा ॥४५॥
ज्ञात्वानमतिमेधावी, लोकेकीर्तिस्तस्यजायते ।
भवतिकृत्यानांशरणं, भूतानां जगतीयथा ॥४५॥

पुज्जा जस्स पसीयन्ति, संबुद्धा पुव्वसंथुया ।
पसन्ना लाभइस्संति, विउलं अट्ठियं सुयं ॥४६॥

१ विनयादि गुणयुक्त

पूज्यायस्य(यं)प्रसीदन्ति, संबुद्धाःपूर्वसंश्रुताः ।
प्रसन्नालाभयिष्यन्ति, विपुलमार्थिकं श्रुतम्	॥४६॥

स पुज्जसत्थे सुविणीयसंसए, मणोरुई चिट्ठइ कम्मसंपया ।
तवोसमायारिसमाहिसंवुडे, महज्जुई पंच वयाइं पालिया ॥४७॥

सपूज्यशास्त्रःसुविनीतसंशयः, मनोरुचिस्तिष्ठतिकर्मसंपदा ।
तपःसमाचारीसमाधिसंवृतः, महाद्युतिःपंचव्रतानिपालयित्वा॥४७॥

स देवगंधव्वमणुस्सपुइए, चइत्तु देहं मलपंकपुव्वयं ।
सिद्धे वा हवइ सासए, देवे वा अप्परए महिड्ढिए	॥४८॥

स देवगान्धर्वमनुष्य पूजितः, त्यक्त्वादेहंमलपङ्कपूर्वकम् ।
सिद्धोभवति शाश्वतः, देवोवापिमहर्ध्धिकः	॥४८॥

॥ त्ति बेमि ॥ इति विणयसुयं नाम पढमं अज्झयणं समत्तं ॥१॥
इति ब्रवीमि—इति विनयश्रुतंनाम प्रथममध्ययनं समाप्तम् ॥१॥

॥ अह दुइअं परिसहज्झयणं ॥

॥ अथद्वितीयं परिषहाध्ययनम् ॥

सुयं मे आउसंत्तेणं भगवया एवमक्खायं । इह खलु बावीसं परीसहा समणेणं भगवया महावीरेणं कासवेणं पवेइया । जे भिक्खू सोच्चा नच्चा जिच्चा अभिभूय भिक्खायरियाए परिव्वयन्तो पुट्ठो नो विनिहन्नेज्जा । कयरे ते खलु बावीसं परीसहा समणेणं भगवया महावीरेणं कासवेणं पवेइया जे भिक्खू सोच्चा नच्चा जिच्चा अभिभूय भिक्खायरियाए परिव्वयंतो पुट्ठो नो विनिहन्नेज्जा? इमे ते खलु बावीसं परिसहा समणेणं भगवया महावीरेणं कासवेणं पवेइया, जे भिक्खू सोच्चा नच्चा जिच्चा अभिभूय भिक्खायरियाए परिव्वयंतो पुट्ठो नो विनिहन्नेज्जा; तं जहा दिगिंछापरीसहे १ पिवासापरीसहे २ सीय-

परीसहे ३ उसिण परिसहे ४ दंसमसयपरीसहे ५ अचेलपरीसहे ६ अरइपरीसहे ७ इत्थीपरीसहे८ चरियापरीसहे ९ निसीहिया-परीसहे १० सेज्जापरीसहे ११ अक्कोसपरीसहे १२ वहपरीसहे १३ जायणापरीसहे १४ अलाभपरीसहे १५ रोगपरीसहे १६ तणफासपरीसहे १७ जल्लपरीसहे १८ सक्कारपुरक्कारपरीसहे १९ पन्नापरीसहे २० अन्नाणपरीसहे २१ दंसणपरीसहे २२ ॥

श्रुतं मया आयुष्मन् ? तेन भगवता एवमाख्यातं इह खलु द्वाविंशतिः परिषहाः श्रमणेन भगवता महावीरेण काश्यपेन प्रवेदिताः । यान् भिक्षुः श्रुत्वा ज्ञात्वा जित्वाऽभिभूय भिक्षाचर्यायां परिव्रजन् स्पृष्टो न विहन्येत कतरे खलुते द्वाविंशतिः परिषहाः श्रमणेन भगवता महावीरेण काश्यपेन प्रवेदिताः । यान् भिक्षुः श्रुत्वा ज्ञात्वा जित्वाऽभिभूय भिक्षाचर्यायां परिव्रजन् स्पृष्टो न विहन्येत, इमे खलु ते द्वाविंशतिः परिषहाः श्रमणेन भगवता महावीरेण काश्यपेन प्रवेदिताः यान् भिक्षुः श्रुत्वाज्ञात्वा जित्वा-ऽभिभूय भिक्षाचर्यायां परिव्रजन् स्पृष्टो न विहन्येत ते यथा— क्षुधापरिषहः १ पिपासापरिषहः २ शीतपरिषह. ३ उष्णपरिषहः ४ दंशमशकपरिषहः ५ अचेलपरिषहः ६ अरतिपरिषह· ७ स्त्रीपरिषहः ८ चर्यापरिषहः ९ निषद्यापरिषहः १० शय्यापरिषहः ११ आक्रोशपरिषहः १२ वधपरिषहः १३ याचनापरिषहः १४ अलाभपरिषहः १५ रोगपरिषहः १६ तृणस्पर्शपरिषहः १७ जल्ल परिषहः १८ सत्कारपुरस्कारपरिषहः १९ प्रज्ञापरिषहः २० अज्ञानपरिषहः २१ दर्शनपरिषहः २२

परीसहाणं पविभत्ती, कासवेणं पवेइया ।
तं भे उदाहरिस्सामि, आणुपुव्विं सुणेह मे ॥१॥

परिषहाणां प्रविभक्तिः, काश्यपेन प्रवेदिता ।
तां भवतां उदाहरिष्यामि, आनुपुर्व्या शृणुतमे ॥१॥

दिगिछापरिगए देहे, तवस्सी भिक्खू थामवं ।
नछिंदे न छिंदावए न पए न पयावए ॥२॥

दिगिच्छापरिगते देहे, तपस्वीभिक्षुः स्थामवान् ।
नच्छिद्यात् नच्छेदयेत् , नपचेत् न पाचयेत् ॥२॥

कालीपव्वंगसंकासे, किसे धमणिसंतए ।
मायन्ने असणपाणस्स, अदीणमणसो चरे ॥३॥

कालीपर्वाङ्गसंकाशः, कृशोधमनिसततः ।
मात्रज्ञोऽशनपानयोः, अदीनमनाश्चरेत् ॥३॥

तओ पुट्ठो पिवासाए, दोगुंछी लज्जसंजए ।
सीओदगं न सेविज्जा, वियडस्सेसणं चरे ॥४॥

ततः स्पृष्टः पिपासया, जुगुप्सी लज्जासंयतः ।
शीतोदकंन सेवेत, विकृतस्यैषणां चरेत् ॥४॥

छिन्नावाएसु पंथेसु, आउरे सुपिवासिए ।
परिसुक्कमुहादीणे, तं तितिक्खे परीसहं ॥५॥

च्छिन्नापातेषुपथिषु, आतुरः सुपिपासितः ।
परिशुष्कमुखोऽदीनः, तंतितिक्षेत परिषहम् ॥५॥

चरंतं विरयं लूहं, सीयं फुसइ एगया ।
नाइवेलं मुणी गच्छे, सोच्चाणं जिणसासणं ॥६॥

चरन्तं विरतं रूक्ष, शीतं स्पृशति एकदा ।
नातिवेलं मुनिर्गच्छेत्, श्रुत्वा जिनशासनम् ॥६॥

न मे निवारणं अत्थि छवित्ताणं न विज्जई ।
अहं तु अग्गिं सेवामि, इइ भिक्खू न चिंतए ॥७॥
नमे निवारणमस्ति, छविस्त्राणं न विद्यते ।
अहंतु अग्निं सेवे, इति भिक्षुर्नचिन्तयेत् ॥७॥

उसिणंपरियावेणं, परिदाहेण तज्जिए ।
घिंसु वा परियावेणं, सायं नो परिदेवए ॥८॥
उष्णपरितापेन, परिदाहेन तर्जितः ।
ग्रीष्मेषु वा परितापेन, सातं नो परिदेवेत ॥८॥

उण्हाहितत्तो मेहावी, सिणाणं नो वि पत्थए ।
गायं नो परिसिंचेज्जा, न वीएज्जा य अप्पयं ॥९॥
उष्णाभितप्तो मेधावी, स्नानं नापि प्रार्थयेत् ।
गात्रंनो परिसिंचेत्, नवीजयेदात्मानम् ॥९॥

पुट्ठो य दंसमसएहिं, समरे व महामुणी ।
नागो संगामसीसे वा, सूरो अभिहणे परं ॥१०॥
स्पृष्टश्चदंशमशकैः, समएव महामुनिः ।
नागः संग्रामशीर्षे इव, शूरोऽभिहन्यात्परम् ॥१०॥

न संतसे न वारेज्जा, मणं पि न पओसए ।
उवेहे न हणे पाणे, भुंजंते मंससोणियं ॥११॥
न संत्रसेत् न वारयेत्, मनोऽपिनो दूषयेत् ।
उपेक्षेत न हन्यात् प्राणिनः, भुञ्जानान्मांसशोणितम् ॥११॥

परिजुण्णेहिं वत्थेहिं, होक्खामि त्ति अचेलए ।
अदुवा सचेले होक्खामि, इइ भिक्खू न चिंतए ॥१२॥
परिजीर्णैर्वस्त्रैः, भविष्यामीत्यचेलकः ।
अथवा सचेलको भविष्यामि. इतिभिक्षुर्नचिंतयेत् ॥१२॥

एगयाऽचेलए होइ, सचेले आवि एगया ।
एयं धम्महियं नच्चा, नाणी नो परिदेवए ॥१३॥

एकदा ऽचेलको भवति, सचेलको वाऽपि एकदा ।
एतं धर्मं हितं ज्ञात्वा, ज्ञानी नो परिदेवेत ॥१३॥

गामाणुगामं रीयंतं, अणगारं अकिंचणं ।
अरई अणुप्पवेसेज्जा, तं तितिक्खे परीसहं ॥१४॥

ग्रामानुग्रामं रोयमाणं, अनगारमकिंचनम् ।
अरतिरनुप्रविशेत् , तं तितिक्षेत् परिषहम् ॥१४॥

अरइं पिट्ठओ किच्चा, विरए आयरक्खिए ।
धम्मारामे निरारम्भे, उवसन्ते मुणी चरे ॥१५॥

अरति पृष्ठतः कृत्वा, विरत आत्मरक्षकः ।
धर्मारामे निरारंभः, उपशान्तो मुनिश्चरेत् ॥१५॥

सङ्गो एस मणूसाणं, जाओ लोगम्मि इत्थिओ ।
जस्स एया परिन्नाया, सुकडं तस्स सामण्णं ॥१६॥

संग एष मनुष्याणां, या लोके स्त्रियः ।
येनैताः परिज्ञाताः, सुकृतं तस्य श्रामण्यम् ॥१६॥

एयमादाय मेहावी, पङ्कभूया उ इत्थिओ ।
नो ताहिं विणिहन्नेज्जा, चरेज्जत्तगवेसए ॥१७॥

एवमादाय मेधावी, पंकभूताः स्त्रियः ।
नो ताभिर्विहन्येत, चरेदात्मगवेषकः ॥१७॥

एग एव चरे लाढे, अभिभूय परीसहे ।
गामे वा नगरे वावि, निगमे वा रायहाणिए ॥१८॥

एक एव चरेल्लाढः, अभिभूय परिषहान् ।
ग्रामे वा नगरे वापि, निगमे वाराजधान्याम् ॥१८॥

असमाणे चरे भिक्खू, नेव कुज्जा परिग्गहं ।
असंसत्ते गिहत्थेहिं, अणिएओ परिव्वए ॥१९॥
असमानश्चरेद्भिक्षुः, नैव कुर्यात्परिग्रहम् ।
असंसक्तो गृहस्थैः, अनिकेतनः (सन्) परिव्रजेत् ॥१९॥

सुसाणे सुन्नगारे वा, रुक्खमूले व एगओ ।
अकुक्कुओ निसीएज्जा, न य वित्तासए परं ॥२०॥
श्मशाने शुन्यागारेवा, वृक्षमूले चैकक: ।
अकुक्कुचः निषीदेत्, न च त्रासयेत्परम् ॥२०॥

तत्थ से चिट्ठमाणस्स, उवसग्गाभिधारए ।
संकाभीओ न गच्छेज्जा, उट्ठित्ता अन्नमासणं ॥२१॥
तत्र तस्य तिष्टतः, उपसर्गाः (तान्) अभिधारयेत् ।
शंकाभीतो न गच्छेत्, उत्थायान्य दासनम् ॥२१॥

उच्चावयाहि सेज्जाहिं, तवस्सी भिक्खू थामवं ।
नाइवेलं विहन्निज्जा, पावदिट्ठी विहन्नई ॥२२॥
उच्चावचाभिः शय्याभिः, तपस्वी भिक्षुः स्थामवान् ।
नातिवेलं विहन्यात्, पापदृष्टिर्विहन्यात् ॥२२॥

पइरिक्कुवस्सयं लद्धुं, कल्लाणमदुव पावयं ।
किमेगराइं करिस्सइ, एवं तत्थऽहियासए ॥२३॥
प्रतिरिक्तमुपाश्रयं लब्ध्वा, कल्याणमथवा पापकम् ।
किं एकरात्रं करिष्यति, एवं तत्राधिसहेत ॥२३॥

अक्कोसेज्जा परे भिक्खुं, न तेसिं पडिसंजले ।
सरिसो होइ बालाणं, तम्हा भिक्खू न संजले ॥२४॥
आक्रोशेत्परः भिक्षुं, न तस्मै प्रतिसंज्वलेत् ।
सदृशो भवति बालानां, तस्मादभिक्षुर्नसंज्वलेत् ॥२४॥

सोच्चाणं फरुसा भासा, दारुणा गामकण्टगा ।
तुसिणीओ उवेहेज्जा, न ताओ मणसीकरे ॥२५॥

श्रुत्वा परुषाः भाषाः, दारुणाः ग्रामकंटकाः ।
तूष्णीक उपेक्षेत, नताः (नतापो) मनसि कुर्यात् ॥२५॥

हओ न संजले भिक्खू, मणंपि न पओसए ।
तितिक्खं परमं नच्चा, भिक्खू धम्मं समायरे ॥२६॥

हतो न संज्वलेद्भिक्षुः, मनोऽपि न प्रदूषयेत् ।
तितिक्षां परमां ज्ञात्वा, भिक्षुर्धर्म विचिन्तयेत् ॥२६॥

समणं संजयं दंतं, हणिज्जा कोइ कत्थई ।
नत्थि जीवस्स नासुत्ति, एवं पेहेज्ज संजए ॥२७॥

श्रमणं संयतं दान्तं, हन्यात्कोऽपि कुत्रचित् ।
नास्ति जीवस्य नाश इति, एवं चिन्तयेत्संयतः ॥२७॥

दुक्करं खलु भो निच्चं, अणगारस्स भिक्खुणो ।
सव्वं से जाइयं होइ, नत्थि किंचि अजाइयं ॥२८॥

दुःकरं खलु भो नित्यं, अनगारस्य भिक्षोः ।
सर्व तस्य याचितं भवति, नास्तिकिंचिदयाचितम् ॥२८॥

गोयरग्गपविट्ठस्स, पाणीनो सुप्पसारए ।
सेओ अगारवासुत्ति, इइ भिक्खू न चिंतए ॥२९॥

गोचराग्र प्रविष्टस्य, पाणिः न सुप्रसारकः ।
श्रेयानगारवासः, इति भिक्षुर्नचिन्तयेत् ॥२९॥

परेसु घासमेसेज्जा, भोयणे परिणिट्ठिए ।
लद्धे पिण्डे अलद्धे वा, नाणुतप्पेज्ज पंडिए ॥३०॥

परेषुग्रासमेषयेत् , भोजने परिनिष्ठिते ।
नानुतपेत्पण्डितः, लब्धे पिण्डे अलब्धे वा ॥३०॥

अज्जेवाहं न लब्भामि, अविलाभो सुए सिया ।
जो एवं पडिसंचिक्खे, अलाभो तं न तज्जए ॥३१॥
अद्यैवाहं न लभे, अपिलाभःश्वःस्यात् ।
यदिएवं प्रतिसमीक्षेत, अलाभस्तं न तर्जयेत् ॥३१॥

नच्चा उप्पइयं दुक्खं, वेयणाए दुहट्टिए ।
अदीणो थावए पन्नं, पुट्ठो तत्थहियासए ॥३२॥
ज्ञात्वोत्पतितंदुःखं, वेदनयादुःखार्दितः ।
अदीन.स्थापयेत्प्रज्ञां, स्पष्टस्तत्राधिसहेत ॥३२॥

तेगिच्छं नाभिनंदेज्जा, संचिक्खत्तगवेसए ।
एवं खु तस्स सामण्णं, जं न कुज्जा न कारवे ॥३३॥
चैकित्स्यं नाभिनंदेत् , संतिष्ठेदात्मगवेषकः ।
एवंखलु तस्य श्रामण्यं, यन्नकुर्यात् न कारयेत् ॥३३॥

अचेलगस्स लूहस्स, संजयस्स तवस्सिणो ।
तणेसु सयमाणस्स, हुज्जा गायविराहणा ॥३४॥
अचेलकस्यरूक्षस्य, संयतस्य तपस्विनः ।
तृणेषुशयानस्य, भवेद्गात्रविराधना ॥३४॥

आयवस्स निवाएण, अउला हवइ वेयणा ।
एवं नच्चा न सेवंति, तंतुजं तणतज्जिया ॥३५॥
आतपस्यनिपातेन, अतुलाभवतिवेदना ।
एवंज्ञात्वा न सेवन्ते, तंतुजं तृणतर्जिताः ॥३५॥

किलिन्नगाए मेहावी, पंकेण व रएण वा ।
घिंसु वा परियावेण, सायं नो परिदेवए ॥३६॥
क्लिन्नगात्रोमेधावी, पंकेन वा रजसा वा ।
ग्रीष्मे वा परितापेन, सातं नो परिदेवेत ॥३६॥

वेएज्ज निज्जरापेही, आरियं धम्मणुत्तरं ।
जाव सरीरभेउत्ति, जल्लं काएण धारए ॥३७॥
वेदयेन् निर्जराप्रेक्षी, आर्यधर्ममनुत्तरं ।
यावत्शरीरभेदः, जल्लं (मलं) कायेन धारयेत् ॥३७॥

अभिवायणमब्भुट्ठाणं, सामी कुज्जा निमंतणं ।
जे ताइं पडिसेवन्ति, न तेसिं पीहए मुणी ॥३८॥
अभिवादनमभ्युत्थानं, स्वामीकुर्यान्निमंत्रणं ।
येतानि प्रतिसेवन्ते, नतेभ्यःस्पृहयेन्मुनिः ॥३८॥

अणुक्कसाई अप्पिच्छे, अन्नाएसी अलोलुए ।
रसेसु नाणुगिज्झेज्जा, नाणुतप्पेज्ज पन्नवं ॥३९॥
अणुकषायोऽल्पेच्छः, अज्ञातैषी अलोलुपः,
रसेषु नानुगृध्येत् , नानुतप्येत् प्रज्ञावान् ॥३९॥

से नूणं मए पुव्वं, कम्माऽणाणफला कडा ।
जेणाहं नाभिजाणामि, पुट्ठो केणइ कण्हुई ॥४०॥
स नूनं मयापूर्व, कर्माण्यज्ञातफलानि कृतानि।
येनाहंनाभिजानामि, पृष्टः केनाऽपि कस्मिन् ॥४०॥

अह पच्छा उइज्जन्ति, कम्माऽणाजफला कडा ।
एवमस्सासि अप्पाणं, नच्चा कम्मविवागयं ॥४१॥
अथपश्चादुदेष्यन्ति, कर्माणिनानाफलानिकृतानि ।
एवमाश्वासयात्मानं, कर्मविपाकज्ञात्वा ॥४१॥

निरट्ठगम्मि विरओ, मेहुणाओ सुसंवुडो ।
जो सक्खं नाभिजाणामि, धम्मं कल्लाणपावगं ॥४२॥
निरर्थके विरतः, मैथुनात्सुसंवृतः ।
यदिसाक्षान्नाभिजानामि, धर्मकल्याणंपापकं ॥४२॥

तवोवहाणमादाय, पडिमं पडिवज्जओ ।
एवंपि विहरओ मे, छउमं न नियट्टई ॥४३॥
तपउपधानमादाय, प्रतिमांप्रतिपद्य ।
एवंविहरतोमे, छद्मस्थं ननिवर्तते ॥४३॥

नत्थि नूणं परेलोए, इड्ढी वावी तवस्सिणो ।
अदुवा वंचिओमित्ति, इइ भिक्खू न चिंतए ॥४४॥
नास्तिनूनंपरलोकः, ऋद्धि वापि तपस्विनः ।
अथवावञ्चितोऽस्मि, इतिभिक्षुर्नचिन्तयेत् ॥४४॥

अभू जिणा अत्थि जिणा, अदुवावि भविस्सई ।
मुसं ते एवमाहंसु, इइ भिक्खू न चिंतए ॥४५॥
अभूवन्जिनाःसन्तिजिनाः, अथवाऽपिभविष्यन्ति ।
मृषातएवमाहुः, इतिभिक्षुर्नचिन्तयेत् ॥४५॥

एए परीसहा सव्वे, कासवेण पवेइया ।
जे भिक्खू न विहम्मेज्जा, पुट्ठो केणइकण्हुई ॥४६॥
एतेपरिषहाःसर्वे, काश्यपेन प्रवेदिताः ।
यान्ज्ञात्वाभिक्षुर्नविहन्येत, पृष्टःकेनाऽपिकुत्रचित् ॥४६॥

॥ त्ति बेमि ॥ इति दुइअं परिसहज्झयणं समत्तं ॥ २ ॥
इतिब्रवीमि—द्वितीयंपरिषहाध्ययनं समाप्तम्

॥ अह तइअं चाउरंगिज्जं अज्झयणं ॥

॥ अथ तृतीयं चातुरङ्गीयमध्ययनं प्रारम्यते ॥

चत्तारि परमंगाणि दुल्लहाणीह जन्तुणो ।
माणुसत्तं सुई सद्धा, संजमम्मि य वीरियं ॥१॥
चत्वारि परमांगानि, दुर्लभानीह जन्तोः ।
मनुष्यत्वं श्रुतिः श्रद्धा, संयमे च वीर्यम् ॥१॥

समावन्नाण संसारे, नाणागोत्तासु जाइसु ।
कम्मा नाणाविहा कट्टु, पुढो विस्संभया पया ॥२॥

समापन्नाः संसारे, नानागोत्रेषु जातिषु ।
कर्माणि नानाविधानिकृत्वा, पृथग् विश्वभृतः प्रजाः ॥२॥

एगया देवलोएसु, नरएसु वि एगया ।
एगया आसुरं कायं, आहाकम्मेहिं गच्छई ॥३॥

एकदा देवलोकेषु, नरकेष्वप्येकदा ।
एकदाऽऽसुरं कायं, यथा कर्मभिर्गच्छति ॥३॥

एगया खत्तिओ होइ, तओ चण्डालबुक्कसो ।
तओ कीडपयंगो य, तओ कुन्थुपिवीलिया ॥४॥

एकदा क्षत्रियो भवति, ततश्चण्डालो बोक्कसो ।
ततःकीटः पतंगश्च, ततःकुंथुः पिपीलिका ॥४॥

एवमावट्टजोणीसु, पाणिणो कम्मकिव्विसा ।
ननिविज्जन्ति संसारे, सव्वट्ठेसु व खत्तिया ॥५॥

एवमावर्तयोनिषु, प्राणिनः कर्मकिल्बिषाः ।
ननिर्विद्यन्ते संसारे, सर्वार्थेष्विव क्षत्रिया ॥५॥

कम्मसंगेहि सम्मूढा, दुक्खिया बहुवेयणा ।
अमाणुसासु जोणीसु, विणिहम्मन्ति पाणिणो ॥६॥

कर्मसंगैः समूढाः, दुःखिता बहुवेदनाः ।
अमानुषीषु योनिषु, विनिहन्यन्ते प्राणिनः ॥६॥

कम्माणं तु पहाणाए, आणुपुव्वी कयाइउ ।
जीवा सोहिमणुप्पत्ता, आययंति मणुस्सयं ॥७॥

कर्मणांतु प्रहान्या, आनुपुर्व्या कदाचन ।
जीवाः शुद्धिमनुप्राप्ताः, आददते मनुष्यताम् ॥७॥

माणुस्सं विग्गहं लद्धुं, सुई धम्मस्स दुल्लहा।
जं सोच्चा पडिवज्जन्ति, तवं खंतिमहिंसयं ॥८॥

मानुष्यं विग्रहं लब्ध्वा, श्रुतिर्धर्मस्य दुर्लभा।
यं श्रुत्वाप्रतिपद्यन्ते, तपःक्षान्तिमहिंस्रताम् ॥८॥

आहच्च सवणं लद्धुं, सद्धा परमदुल्लहा।
सोच्चा नेआउयं मग्गं, बहवे परिभस्सई ॥९॥

कदाचिच्छ्रवणं लब्ध्वा, श्रद्धा परमदुर्लभा।
श्रुत्वानैयायिकं मार्ग, बहवः परिभ्रश्यन्ति ॥९॥

सुइं च लद्धुं सद्धं च, वीरियं पुण दुल्लहं।
बहवे रोयमाणावि, नो य णं पडिवज्जए ॥१०॥

श्रुतं च लब्ध्वाश्रद्धांच, वीर्यंपुनर्दुर्लभम्।
बहवोरोचमानाअपि, नो एतत्प्रतिपद्यते ॥१०॥

माणुसत्तम्मि आयाओ, जो धम्मं सोच्च सद्दहे।
तवस्सी वीरियं लद्धुं, संवुडे निद्धुणे रयं ॥११॥

मानुष्यत्व आगतः, योधर्मश्रुत्वाश्रद्दधत्ते।
तपस्वी वीर्यं लब्ध्वा, संवृतोनिर्धुनोतिरजः ॥११॥

सोही उज्जुयभूयस्स, धम्मो सुद्धस्स चिट्ठई।
निव्वाणं परमं जाइ, घयसित्तिव्व पावए ॥१२॥

शुद्धिर्भवति ऋजूभूतस्य, च धर्मः शुध्यस्यतिष्ठति।
निर्वाणपरमंयाति, घृतसिक्तइव पावकः ॥१२॥

विगिंच कम्मुणो हेउं, जसं संचिणु खंतिए।
सरीरं पाढवं हिच्चा, उड्ढं पक्कमई दिसं ॥१३॥

वेविग्धिकर्मणोहेतुं, यशःसंचिनु क्षान्त्या।
पार्थिवंशरीरंहित्वा, उर्ध्वांप्रक्रामतिदिशम् ॥१३॥

विसालिसेहिं सीलेहिं, जक्खा उत्तरउत्तरा ।
महासुक्का व दिप्पंता, मन्नंता अपुणच्चवं ॥१४॥
विसदृशैः शीलैः, यक्षाउत्तरोत्तराः ।
महाशुक्लाइवदीप्यमानाः, मन्यमाना अपुनश्च्यवम् ॥१४॥
अप्पिया देवकामाणं, कामरूवविउव्विणो ।
उड्ढं कप्पेसु चिट्ठन्ति, पुव्वा वाससया बहू ॥१५॥
अर्पितादेवकामान् , कामरुपवैक्रेयिणः ।
उर्ध्वंकल्पेषुतिष्ठन्ति, पूर्वाणिवर्षशतानि बहूनि ॥१५॥
तत्थ ठिच्चा जहाठाणं, जक्खा आउक्खए चुया ।
उवेन्ति माणुसं जोणिं, से दसंगेऽभिजायई ॥१६॥
तत्रस्थित्वायथास्थानं, यक्षाआयुःक्षयेच्युताः ।
उपयान्तिमानुषीयोनिम् , स दशांगोऽभिजायते ॥१६॥
खेत्तं वत्थुं हिरण्णं च, पसवो दासपोरुसं ।
चत्तारि कामखन्धाणि, तत्थ से उववज्जई ॥१७॥
क्षेत्रंवास्तु हिरण्यञ्च, पशवोदासपौरुषेयम् ।
चत्वारःकामस्कन्धाः, तत्र स उत्पद्यते ॥१७॥
मित्तवं नायवं होइ, उच्चागोए य वण्णवं ।
अप्पायंके महापन्न, अभिजाए जसोबले ॥१८॥
मित्रवान्ज्ञातिवान्भवति, उच्चैर्गोत्रो वीर्यवान् ।
अल्पातकोमहाप्राज्ञः, अभिजातोयशस्वीबली ॥१८॥
भोच्चा माणुस्सए भोए, अप्पडिरुवे अहाउयं ।
पुव्विं विसुद्धसद्धम्मे, केवलं बोहि बुज्झिया ॥१९॥
भुक्त्वामानुष्कान्भोगान् , अप्रतिरूपान्यथायु ।
पूर्वविशुद्धसद्धर्मा, केवलांबोधिंबुध्वा ॥१९॥

चउरंगं दुल्लहं नच्चा, संजमं पडिवज्जिया ।
तवसा धुयकम्मंसे, सिद्धे हवइ सासए ॥२०॥
चतुरंगं दुर्लभं ज्ञात्वा, संयमं प्रतिपद्य ।
तपसाधुतकर्मांशः, सिध्धोभवति शाश्वतः ॥२०॥
॥ त्ति बेमि ॥ इति चाउरंगिज्जं णाम तइअं अज्झयणं समत्तं ॥३॥
इतिब्रवीमि—इतिचतुर.ीयनामतृतीयमध्ययनंसमाप्तं

॥ अह चउत्थं असंखयं अज्झयणं ॥

॥ अथ चतुर्थमसंस्कृतमध्ययनं ॥

असंखयं जीविय मा पमायए, जरोवणीयस्स हु नत्थि ताणं ।
एवं विजाणाहि जणे पमत्ते किण्णुविहिंसा अजया गहिंति ॥१॥
असंस्कृतंजीवितं मा प्रमादीः, जरोपनीतस्यखलु नास्तित्राणम् ।
एवंविजानीहिजनाःप्रमत्ताः, किनुविहिंस्रा अयतागमिष्यन्ति॥१॥
जे पावकम्मेहि धणं मणूसा, समाययन्ती अमइं गहाय ।
पहाय ते पासपयट्टिए नरे, वेराणुवद्धा नरयं उवेंति ॥२॥
येपापकर्मभिर्धनंमनुष्याः, समाददतेअमति(वाअमृतमिव)गृहीत्वा
प्रहाय ते पाशप्रवर्तितानराः, वैरानुबध्धानरकमुपयान्ति ॥२॥
तेणे जहा संधिमुहे गहीए, सकम्मुणा किच्चइ पावकारी।
एवं पया पेच्च इहं च लोए, कडाण कम्माण न मुक्ख अत्थि ॥३॥
स्तेनोयथासंधिमुखेगृहीतः, स्वकर्मणा कृत्यतेपापकारी ।
एवंप्रजाःप्रेत्येहचलोके, कृतानांकर्मणांमोक्षोनास्ति ॥३॥
संसारमावन्न परस्स अट्ठा, साहारणं जं च करेइ कम्मं ।
कम्मस्स ते तस्स उ वेयकाले, न बंधवा बंधवयं उवेंति ॥४॥
संसारमापन्नःपरस्यार्थाय, साधारणं च यत्करोतिकर्म ।
कर्मणस्तस्यतु वेदकाले, न बान्धवाः बन्धुत्वमुपयान्ति ॥४॥

वित्तेण ताणं न लभे पमत्ते, इमम्मि लोए अदुवा परत्था।
दीवप्पणट्ठेव अणंतमोहे, नेयाउयं दट्ठुमदट्ठुमेव ॥५॥
वित्तेन त्राणं न लभेत प्रमत्तः, अस्मिँल्लोकेऽथवापरत्र ।
दीपप्रणष्टइवानन्तमोहः, नैयायिकंदृष्ट्वाऽप्यदृष्ट्वेव ॥५॥

सुत्तेसु यावी पडिवुद्धजीवी, न वीससे पण्डिए आसुपन्ने ।
घोरा मुहुत्ता अवलं सरीरं, भारंडपक्खी व चरेऽपमत्ते ॥६॥
सुप्तेषु चापिप्रतिवुध्धजीवी, नविश्वस्यात्पण्डितआशुप्रज्ञः ।
घोरा मुहूर्ता अवलं शरीरम् , भारण्डपत्तीवचराऽप्रमत्तःसन् ॥६॥

चरे पयाइं परिसंकमाणो, जं किंचि पासं इह मण्णमाणो।
लाभंत्तरे जीविय वूहइत्ता, पच्छा परिन्नाय मलावधंसी ॥७॥
चरेत्पदानि प्रतिशंकमानः, यत्किञ्चित्पाशमिहमन्यमानः ।
लाभान्तरे जीवितंबृंहयित्वा, पश्चात्परिज्ञायमलापध्वंसी ॥७॥

छन्दंनिरोहेण उवेइ मोक्खं, आसे जहा सिक्खियवम्मधारी ।
पुव्वाइं वासाइं चरेऽप्पमत्ते, तम्हा मुणी खिप्पमुवेइ मोक्खं ॥८॥
छंदोनिरोधेनोपैतिमोक्षम् , अश्वोयथाशिक्षितवर्मधारी ।
पूर्वाणिवर्षाणि चरेदप्रमत्तः, तस्मान्मुनिःक्षिप्रमुपैतिमोक्षम् ॥८॥

स पुव्वमेवं न लभेज्ज पच्छा, एसोवमा सासयवाइयाणं ।
विसीयई सिढिले आउयम्मि, कालोवणीए सरीरस्स भेए ॥९॥
स पूर्वमेवं न लभेतपश्चात् , एषोपमाशाश्वतवादिकानाम् ।
विषीदतिशिथिलआयुषि, कालोपनीतेशरीरस्य भेदे ॥९॥

खिप्पं न सक्केइ विवेगमेउं, तम्हा समुट्ठाय पहाय कामे ।
समिच्च लोयं समया महेसी, आयाणरक्खी चरऽप्पमत्तो ॥१०॥
क्षिप्रंनशक्नोतिविवेकमेतुं, तस्मात्समुत्थायप्रहायकामान् ।
समेत्यलोकंसमयामहर्षिः, आत्मरक्षी चराऽप्रमत्तः ॥१०॥

मुहुं मुहुं मोहगुणे जयन्तं, अणेगरूवा समणं चरन्तं ।
फासा फुसन्ति असमंजसं च, न तेसि भिक्खू मणसा पउस्से ॥

मुहुर्मुहुर्मोहगुणान्जयन्तं, अनेकरूपाःश्रमणंचरन्तम् ।
स्पर्शाःस्पृशन्त्यसमंजसंच, न तेषुभिक्षुर्मनसाप्रदुष्येत् ॥११॥

मन्दा य फासा वहुलोहणिज्जा, तहप्पगारेसु मणं न कुज्जा ।
रक्खिज्ज कोहं विणएज्ज माणं, मायं न सेवेज्ज पहेज्ज लोहं ॥१२॥

मन्दाश्चस्पर्शा बहुलोभनीयाः, तथाप्रकारेषुमनोनकुर्यात् ।
रक्षेत्क्रोधं विनयेत मानं, मायांनसेवेतप्रजह्याल्लोभम् ॥१२॥

जे संखया तुच्छपरप्पवाई, ते पिज्जदोसाणुगया परज्झा ।
एए अहम्मे त्ति दुगुंछमाणो, कंखे गुणे जाव सरीरभेउ ॥१३॥

ये संस्कृतास्तुच्छपरप्रवादिनः, तेप्रेमद्वेषानुगताःपरवशाः ।
एतेऽधर्माइतिजुगुप्समानः, कांक्षेतगुणान्यावच्छरीरभेदः ॥१३॥

॥ त्ति बेमि ॥ इति असंखयं चउत्थं अज्झयणं समत्तं ॥४॥
॥ इति ब्रवीमि इति असंस्कृतं चतुर्थमध्ययनं समाप्तं ॥

।अह अकाममरणिज्जं पञ्चमं अज्झयणं।

॥ अथाकाम मरणीयं पञ्चममध्ययनं ॥

अण्णवंसि महोघंसि, एगे तिण्णे दुरुत्तरे ।
तत्थ एगे महापन्ने, इमं पण्हमुदाहरे ॥१॥

अर्णवान्महौघात् , एके तीर्णा दुरुत्तरात् ।
तत्रैको महाप्रज्ञः, इमं प्रश्नमुदाहृतवान् ॥१॥

सन्तिमे य दुवे ठाणा, अक्खाया मरणन्तिया ।
अकाममरणं चेव, सकाममरणं तहा ॥२॥

स्त इमे द्वे स्थाने, आख्याते मरणान्तिके ।
अकाममरणं चैव, सकाममरण तथा ॥२॥

बालाणं अकामं तु, मरणं असइं भवे ।
पण्डियाणं सकामं तु, उक्कोसेण सइं भवे ॥३॥
बालानामकामं तु, मरणमसकृद्भवेत् ।
पण्डितानां सकामंतु, उत्कर्षेण सकृद् भवेत् ॥३॥

तत्थिमं पढमं ठाणं, महावीरेण देसियं ।
कामगिद्धे जहा बाले, भिसं कूराइं कुव्वई ॥४॥
तत्रत्यं (तत्रेदं) प्रथमं स्थानं, महावीरेण देशितम् ।
कामगृद्धः (सन्) यथाबालः, भृशं क्रूराणि करोति ॥४॥

जे गिद्धे कामभोगेसु, एगे कूडाय गच्छई ।
न मे दिट्ठे परे लोए, चक्खुदिट्ठा इमा रई ॥५॥
यो गृद्धः कामभोगेषु, एकः [1]कूटायगच्छति ।
न मयादृष्टः परलोकः, चक्षुर्दृष्टेयं रतिः ॥५॥

हत्थागया इमे कामा, कालिया जे अणागया ।
को जाणइ परे लोए, अत्थि वा नत्थि वा पुणो ॥६॥
हस्तगता इमे कामाः, कालिका येऽनागताः ।
को जानाति परलोकः, अस्ति वा नास्ति वा पुनः ॥६॥

जणेण सद्धिं होक्खामि, इइ बाले पगब्भई ।
कामभोगाणुराएणं, केसं संपडिवज्जई ॥७॥
जनेन सार्धं भविष्यामि, इति बालः प्रगल्भते ।
कामभोगानुरागेण, क्लेशं स प्रतिपद्यते ॥७॥

तओ से दण्डं समारभई, तसेसु थावरेसु य ।
अट्ठाए य अणट्ठाए, भूयगामं विहिंसई ॥८॥
ततो दण्डं समारभते, त्रसेषुस्थावरेषु च ।
अर्थाय चानर्थाय, भूतग्रामं विहिनस्ति ॥८॥

---

१ नरकस्थानमां.

हिंसे वाले मुसावाई, माइल्ले पिसुणे सढे ।
भुंजमाणे सुरं मंसं, सेयमेयं ति मन्नई ॥९॥

हिंस्रो वालो मृषावादी, मायी च पिशुनः शठः ।
भुञ्जानः सुरांमांसं, श्रेयो म इदमितिमन्यते ॥९॥

कायसा वयसा मत्ते, वित्ते गिद्धे य इत्थिसु ।
दुहओ मलं संचिणइ, सिसुणागु व्व मट्टियं ॥१०॥

कायेन वचसामत्तः, वित्तेगृद्धश्चस्त्रीषु ।
द्विधामलंसंचिनोति, शिशुनाग इव मृत्तिकाम् ॥१०॥

तओ पुट्ठो आयंकेणं, गिलाणो परितप्पई ।
पभीओ परलोगस्स, कम्माणुप्पेहि अप्पणो ॥११॥

ततःस्पृष्ट आतंकेन, ग्लानःपरितप्यते ।
प्रभीतःपरलोकात् , कर्मानुप्रेक्ष्यात्मनः ॥११॥

सुया मे नरए ठाणा, असीलाणं च जा गई ।
बालाणं कूरकम्माणं, पगाढा जत्थ वेयणा ॥१२॥

श्रुतानि मयानरकस्थानानि, अशीलानां च यागतिः ।
बालानां क्रूरकर्मणाम् , प्रगाढा यत्र वेदना ॥१२॥

तत्थोववाइयं ठाणं, जहा मेयमणुस्सुयं ।
आहाकम्मेहिं गच्छन्तो, सो पच्छा परितप्पई ॥१३॥

तत्रौपपातिकं स्थानम् , यथामयानुश्रुतम् ।
यथाकर्मभिर्गच्छन्सः, पश्चात्परितप्यते ॥१३॥

जहा सागडिओ जाणं, समंहिच्चा महापहं ।
विसमं मग्गमोइण्णो, अक्खे भग्गम्मि सोयई ॥१४॥

यथाशाकटिकोजानन् , समंहित्वामहापथम् ।
विषमंमार्गमुत्तीर्णः, अक्षेभग्नइवशोचति ॥१४॥

एवं धम्मं विउक्कम्म, अहम्मं पडिवज्जिया ।
बाले मच्चुमुहं पत्ते, अक्खे भग्गे व सोयई ॥१५॥
एवंधर्मव्युत्क्रम्य, अधर्मं प्रतिपद्य ।
बालोमृत्युमुखंप्राप्तः, अक्षेभग्नइवशोचति ॥१५॥

तओ से मरणन्तम्मि, बाले संतसई भया ।
अकाम मरणं मरई, धुत्ते व कलिणाजिए ॥१६॥
ततःस मरणान्ते, बालःसंत्रस्यतिभयात् ।
अकाममरणंम्रियते, धूर्तइवकलिनाजितः ॥१६॥

एयं अकाममरणं, बालाणं तु पवेइयं ।
एत्तो सकाममरणं, पण्डियाणं सुणेह मे ॥१७॥
एतदकाममरणं, बालानांतुप्रवेदितम् ।
इतःसकाममरणम् , पण्डितानांशृणुतमे ॥१७॥

मरणं पि सपुण्णाणं, जहा मेयमणुस्सुयं ।
विप्पसण्णमणाघायं, संजयाण वुसीमओ ॥१८॥
मरणमपिसुपुण्यानां, यथामयैतदनुश्रुतम् ।
विप्रसन्नमनाघातं, संयतानां वश्यवताम् ॥१८॥

न इमं सव्वेसु भिक्खूसु, नइमं सव्वेसु गारिसु ।
नाणासीला अगारत्था, विसमसीला य भिक्खुणो ॥१९॥
नेदंसर्वेषांभिक्षूणां, नचेदंसर्वेषांमगारिणाम् ।
नानाशीलाअगारस्थाः, विषमशीलाश्चभिक्षवः ॥१९॥

सन्ति एगेहिं भिक्खूहिं, गारत्था संजमुत्तरा ।
गारत्थेहि य सव्वेहिं, साहवो संजमुत्तरा ॥२०॥
सन्त्येकेभ्योभिक्षुभ्यः, गृहस्थाःसंयमोत्तराः ।
अगारस्थेभ्यःसर्वेभ्यः, साधवःसंयमोत्तरा. ॥२०॥

चीराजिणं नगिणिणं, जडी संघाडिमुण्डिणं ।
एयाणि वि न तायन्ति, दुस्सीलं परियागयं ॥२१॥
चीराजिनं नग्नत्वं, जटित्वंसंघाटित्वंमुण्डत्वम् ।
एनान्यपि न त्रायन्ते, दुःशीलंपर्यायगतम् ॥२१॥
पिंडोलएव्व दुस्सीले, नरगाओ न मुच्चई ।
भिक्खाए वा गिहत्थे वा, सुव्वए कम्मई दिवं ॥२२॥
पिण्डावलगोऽपिदुःशीलो, नरकान्नमुच्यते ।
भिक्षादोवागृहस्थोवा, सुव्रतोदिवंक्रामति ॥२२॥
अगारिसामाइयंगाणि, सड्ढी काएण फासए ।
पोसहं दुहओ पक्खं, एगरायं न हावए ॥२३॥
अगारीसामायिकांगानि, श्रद्धो कायेनस्पृशति ।
पौषधमुभयोःपक्षयोः, एकरात्रं न हापयेत् ॥२३॥
एवं सिक्खासमावन्ने, गिहिवासे वि सुव्वए ।
मुच्चई छविपव्वाओ, गच्छे जक्खसलोगयं ॥२४॥
एवंशिक्षासमापन्नः, गृहिवासेऽपिसुव्रतः ।
मुच्यतेछविःपर्वण(औदारिकशरीरात्),गच्छेद्यक्षसलोकताम्॥२४॥
अह जे संवुडे भिक्खू, दोण्हं अन्नयरे सिया ।
सव्व दुक्खपहीणे वा, देवे वावि महिड्ढिए ॥२५॥
अथयःसंवृतोभिक्षुः, द्वयोरन्यतरस्मिन्स्यात् ।
सर्वदुःखप्रक्षीणोवा, देवोवाऽपिमहर्द्धिकः ॥२५॥
उत्तराइं विमोहाइं, जुईमन्ताणुपुव्वसो ।
समाइण्णाइं जक्खेहिं, आवासाइं जसंसिणो ॥२६॥
उत्तराणि विमोहानि, द्युतिमन्त्यनुपूर्वशः ।
समाकीर्णानि यक्षैः, आवासानियशस्विनः ॥२६॥

दीहाउया इड्ढिमन्ता, सामिद्धा कामरुविणो ।
अहुणोववन्नसंकासा, भुज्जो अच्चिमालिप्पभा ॥२७॥

(ते)दीर्घायुषोऋध्धिमन्तः, समृध्धाःकामरूपिणः ।
अधुनोत्पन्नसंकाशाः, भूयोऽर्चिमालिप्रभाः ॥२७॥

ताणि ठाणाणि गच्छन्ति, सिक्खित्ता संजमं तवं ।
भिक्खाए वा गिहित्थे वा, जे सन्ति परिनिव्वुडा ॥२८॥

तानि स्थानानिगच्छन्ति, शिक्षित्वा संयमं तपः ।
भिक्षुका वा गृहस्था वा, ये सन्ति परिनिर्वृत्ताः ॥२८॥

तेसिं सोच्चा सपुज्जाणं, संजयाण वुसीमओ ।
न संतसंति मरणंते, सीलवन्ता वहुस्सुया ॥२९॥

तेषां श्रुत्वा सत्पूज्यानां, संयताना वश्यवताम् ।
न संत्रस्यन्ति मरणान्ते, शीलवन्तो वहुश्रुताः ॥२९॥

तुलिया विसेसमादाय, दयाधम्मस्स खन्तिए ।
विप्पसीएज्ज मेहावी, तहाभूएण अप्पणा ॥३०॥

तोलयित्वा विशेषमादाय, दया धर्मस्य क्षांत्या ।
विप्रसीदेन्मेधावी, तथाभूतेनात्मना ॥३०॥

तओ काले अभिप्पेए, सड्ढी तालिसमन्तिए ।
विणएज्ज लोमहरिसं, भेयं देहस्स कंखए ॥३१॥

ततः काल अभिप्रेते, श्रद्धी तादृश (गुरु) मन्तिके ।
विनयेल्लोमहर्षं, भेद देहस्य कांक्षेत ॥३१॥

अह कालम्मि संपत्ते, आघायाय समुस्सयं ।
सकाममरणं मरई, तिण्हमन्नयरं मुणी ॥३२॥

अथकाले संप्राप्ते, आघातयन् समुच्छ्रितम् ।
सकाममरणेन म्रियते, त्रयाणामन्यतरेण मुनिः ॥३२॥

॥ त्ति वेमि ॥ इति अकाममरणिज्जं पंचमं अज्झयणं समत्तं ॥५॥
॥इति ब्रवीमि॥ इति अकाम मरणीयं पंचममध्ययनं समाप्तम् ॥

॥ अह खुड्डागनियंठिज्जं छट्ठं अज्झयणं ॥

॥ अथ क्षुल्लक निर्ग्रंथीयं षष्ठमध्ययनं ॥

जावन्तऽविज्जापुरिसा, सव्वे ते दुक्खसंभवा ।
लुप्पन्ति वहुसो मूढा, संसारम्मि अणन्तए ॥१॥
यावन्तोऽविद्याः पुरुषाः, सर्वे ते दुःखसंभवाः ।
लुप्यन्ते वहुशो मूढाः, संसारेऽनन्तके ॥१॥
समिक्ख पण्डिए तम्हा, पासजाई पहे वहू ।
अप्पणा सच्चमेसेज्जा, मेत्तिं भूएसु कप्पए ॥२॥
समीक्ष्य पण्डितस्तस्मात्, पाशजातिपथान्बहून् ।
आत्मना सत्यमेषयेत्, मैत्रीं भूतेषु कल्पयेत् ॥२॥
माया पिया ण्हुसा भाया, भज्जा पुत्ता य ओरसा ।
नालं ते मम ताणाए, लुप्पंतस्स सकम्मुणा ॥३॥
माता पिता स्नुषा भ्राता, भार्या पुत्राश्चौरसाः ।
नालंतेममत्राणाय, लुप्यमानस्य स्वकर्मणा ॥३॥
एयमट्ठं सपेहाए, पासे समियदंसणे ।
छिन्दे गेहिं सिणेहं च, न कंखे पुव्वसंथुयं ॥४॥
एतमर्थं स्वप्रेक्षया, पश्येत् समितदर्शनः ।
छिन्द्याद्गृद्धिं स्नेहं च, न कांक्षेत पूर्वसंस्तवम् ॥४॥
गवासं मणिकुण्डलं, पसवो दासपोरुसं ।
सव्वमेयं चइत्ताणं, कामरूवी भविस्ससि ॥५॥
गवाश्वं मणिकुण्डलं, पशवो दासपौरुषम् ।
सर्वमेतत्त्यक्त्वा त्वं, कामरूपी भविष्यसि ॥५॥

थावरं जंगमं चेव, धणं धनं उवक्खरं ।
पच्चमाणस्स कम्मेहि, नालंदुक्खाओ मोअणे ॥६॥

स्थावरं जंगमं चैव, धनं धान्य मुपस्करम् ।
पच्यमानस्य कर्मभिः, नालं दुःखान्मोचने ॥६॥

अज्झत्थं सव्वओ सव्वं, दिस्स पाणे पियायए ।
न हणे पाणिणो पाणे, भयवेराओ उवरए ॥७॥

अध्यात्मस्थं सर्वतः सर्वं, दृष्ट्वा प्राणान्प्रियात्मकान् ।
नहन्यात्प्राणिनः प्राणान् , भयवैराद्युपरतः ॥७॥

आयाणं नरयं दिस्स, नायएज्ज तणामवि ।
दोगुञ्छी अप्पणो पाए, दिन्नं भुंजेज्ज भोयणं ॥८॥

[1]आदानं नरकमिति दृष्ट्वा, नाददीत तृणमपि ।
जुगुप्स्यात्मनः पात्रे, दत्तं भुञ्जीत भोजनम् ॥८॥

इहमेगे उ मन्नन्ति, अप्पच्चक्खाय पावगं ।
आयरियं विदित्ताणं, सव्वदुक्खा विमुच्चई ॥६॥

इहैके मन्यन्ते, अप्रत्याख्याय पापकम् ।
आर्यत्वं विदित्वा, सर्वे दुःखेभ्यो विमुच्यते ॥९॥

भणंता अकरेन्ता य, बन्धमोक्खपइण्णिणो ।
वायाविरियमेत्तेण, समासासेन्ति अप्पयं ॥१०॥

भणन्तोऽकुर्वन्तः, च बन्धमोक्षप्रतिज्ञिनः ।
वाग्वीर्यमात्रेण, समाश्वासयन्त्यात्मानम् ॥१०॥

न चित्ता तायए भासा, कुओ विज्जाणुसासणं ।
विसन्ना पावकम्मेहिं, बाला पंडियमाणिणो ॥११॥

नचित्रास्त्रायन्तेभाषाः, कुतोविद्यानुशासनम् ।
विषण्णाः पापकर्मभिः, बालाः पण्डितमानिनः ॥११॥

---

1 अदत्तग्रहणम्.

जे केइ सरीरे सत्ता, वण्णे रुवे य सव्वसो ।
मणसा कायवक्केणं, सव्वे ते दुक्खसम्भवा ॥१२॥
ये के शरीरे सक्ताः, वर्णेरूपे च सर्वशः ।
मनसा कायवाक्येन, सर्वे ते दुःख संभवाः ॥१२॥

आवन्ना दीहमद्धाणं, संसारम्मि अणन्तए ।
तम्हा सव्वदिसं पस्सं, अप्पमत्तो परिव्वए ॥१३॥
आपन्ना दीर्घमध्वानं, संसारेऽनन्तके ।
तस्मात्सर्वदिशं दृष्ट्वा, मुनिरप्रमत्तः परिव्रजेत् ॥१३॥

वहिया उड्ढमादाय, नावकंखे कयाइ वि ।
पुव्वकम्मक्खयट्ठाए, इमं देहं समुद्धरे ॥१४॥
बाह्यमुर्ध्व मादाय, नावकांक्षेत्कदापि च ।
पूर्वकर्मक्षयार्थं, इमं देहं समुद्धरेत् ॥१४॥

विविच्च कम्मुणो हेउं, कालकंखी परिव्वए ।
मायं पिंडस्स पाणस्स, कडं लद्धूण भक्खए ॥१५॥
विविच्य कर्मणो हेतुं, कालकांक्षी परिव्रजेत् ।
मात्रां पिण्डस्य पानस्य, कृतं लब्ध्वा भक्षयेत् ॥१५॥

सन्निहिं च न कुव्वेज्जा, लेवमायाए संजए ।
पक्खीपत्तं समादाय, निरवेक्खो परिव्वए ॥१६॥
संनिधिं च न कुर्वीत, लेपमात्रया संयतः ।
पक्षीपत्रमिव समादाय, निरपेक्षः परिव्रजेत् ॥१६॥

एसणासमिओ लज्जू, गामे अणियओ चरे ।
अप्पमत्तो पमत्तेहिं, पिण्डवायं गवेसए ॥१७॥
एषणासमितो लज्जावान्, ग्रामेऽनियतश्चरेत् ।
अप्रमत्तः प्रमत्तेभ्यः, पिण्डपातं गवेषयेत् ॥१७॥

एवं से उदाहु अणुत्तरनाणी, अणुत्तरदंसी अणुत्तरनाण दंसणधरे अरहा नायपुत्ते, भगवं वेसालिए वियाहिए ॥

एवं स उदाहृतवान् अनुत्तरज्ञान्यनुत्तरदर्शी अनुत्तरज्ञान-दर्शनधरः, अर्हन्ज्ञातपुत्रः भगवान् वैशालिको विख्याता ॥

॥ त्ति बेमि ॥ इति खुड्डागनियंठिज्जं छट्ठं अज्झयणं समत्तं ॥६॥

॥ इति ब्रवीमि ॥इति क्षुल्लक निर्ग्रंथीयं षष्ठमध्ययनं समाप्तं॥६॥

॥ अह एलयं सत्तमं अज्झयणं ॥

॥ अथैलकनाम सप्तममध्ययन ॥

जहाएसं समुद्दिस्स, कोइ पोसेज्ज एलयं ।
ओयणं जवसं देज्जा, पोसेज्जावि सयङ्गणे ॥१॥

अथादेशं समुद्दिश्य, कोऽपि पोषयेदेलकम् ।
ओदनं यवसं दद्यात्, पोषयेदपि स्वकांगणे ॥१॥

तओ से पुट्ठे परिवूढे, जायमेए मुहोदरे ।
पीणिए विउले देहे, आएसं परिकंखए ॥२॥

ततः स पुष्टः परिवृढः, जातमेदो महोदरः ।
प्रीणितो विपुलेदेहे, आदेशं परिकांक्षति ॥२॥

जाव न एइ आएसे, ताव जीवइ से दुही ।
अह पत्तम्मि आएसे, सीसं छेत्तूण भुज्जई ॥३॥

यावन्नैत्यादेशः, तावज्जीवति स दुःखी ।
अथप्राप्त आदेशे, शीर्षं छित्वा भुज्यते ॥३॥

जहा से खलु उरब्भे, आएसाए समीहिए ।
एव वाले अहम्मिट्ठे, ईहई नरयाउयं ॥४॥

यथा सः खलूरभ्रः, आदेशाय समीहितः ।
एवंबालोऽधर्मिष्ठः, ईहतेनरकायुः ॥४॥

हिंसे वाले मुसावाई, अद्धाणंमि विलोवए ।
अन्नदत्तहरे तेणे, माई कं नु हरे सढे ॥५॥

हिंस्रोबालोमृषवादी, अध्वनिविलुम्पक: ।
अन्यादत्तहर:स्तेन:, मायीकन्नुहर:शठ: ॥५॥

इत्थीविसयगिद्धे य, महारंभपरिग्गहे ।
भुंजमाणे सुरं मंसं, परिवूढे परंदमे ॥६॥

स्त्रीविषयेषुगृद्ध: च, महारंभपरिग्रह: ।
भुञ्जान: सुरांमासं, परिवृढ: परंदम: । ॥६॥

अयकक्करभोइ य, तुंडिल्ले चियलोहिए ।
आउयं नरए कंखे, जहाएसं व एलए ॥७॥

अ नर्ककरभोजी च, तुन्दिल: चित्तलोहित: ।
अ'युर्नरकाय कांक्षति, यथाऽऽदेशमिवैडक: ॥७॥

आसणं सयणं जाणं, वित्तं कामे य भुंजिया ।
दुस्साहडं धणं हिच्चा, बहु संचिणिया रयं ॥८॥

आसनं शयनं यानं, वित्तंकामान्भुक्त्वा ।
दु:खाहृतंधनंत्यक्त्वा, वहु संचित्यरज: ॥८॥

तओ कम्मगुरू जंतू, पच्चुप्पन्नपरायणे ।
अय व्व आगयाएसे, मरणंतम्मि सोयई ॥९॥

तत:कर्मगुरुर्जन्तु:, प्रत्युत्पन्नपरायण: ।
अजइवागत आदेशे, मरणान्ते शोचति ॥९॥

तओ आउपरिक्खीणे, चुया देहा विहिंसगा ।
आसुरीयं दिसं वाला, गच्छन्ति अवसा तमं ॥१०॥

ततआयुषिपरिक्षीणे, च्युतदेहाविहिंस्तका: ।
आसुरींदिशंवाला:, अवशागच्छन्तितामसम् ॥१०॥

जहा कागिणिए हेउं, सहस्सं हारए नरो ।
अपत्थं अम्बगं भोञ्चा, राया रज्जं तु हारए ॥११॥
यथाकाकिन्याहेतोः, सहस्रंहारयेन्नरः ।
अपथ्यमाम्रकंभुक्त्वा, राजाराज्यं च हारयेत् ॥ ११॥
एवं माणुस्सगा कामा, देवकामाण अन्तिए ।
सहस्सगुणिया भुज्जो, आउं कामा य दिव्विया ॥१२॥
एवंमानुष्यकाःकामाः, देवकामानामन्तिके ।
सहस्रगुणिताभूयः, आयुःकामाश्चदिव्यकाः ॥ १२॥
अणेगवासानउया, जा सा पन्नवओ ठिई ।
जाणि जीयन्ति दुम्मेहा, ऊणेवाससयाउए ॥१३॥
अनेक [1]वर्षनयुता, सा प्रज्ञावतःस्थितिः ।
यांज्ञात्वाऽपिविषयैः, जीयन्तेदुर्मेधसऊनेशतवर्षायुषि ॥ १३॥
जहा य तिन्नि वाणिया, मूलं घेत्तूण निग्गया ।
एगो ऽत्थ लहई लाभं, एगो मूलेण आगओ ॥१४॥
यथा च त्रयोवणिजः, मूलंगृहीत्वानिर्गताः ।
एकोऽत्रलभतेलाभं, एकोमूलेनागतः ॥ १४॥
एगो मूलं पिहारित्ता, आगओ तत्थ वाणिओ ।
ववहारे उवमा एसा, एवं धम्मे वियाणह ॥१५॥
एकोमूलमपिहारयित्वा, आगतस्तत्र वणिक् ।
व्यवहारउपमैषा, एवंधर्मेविजानीत ॥ १५॥
माणुसत्तं भवे मूलं, लाभो देवगई भवे ।
मूलच्छेएण जीवाणं, नरगतिरिक्खत्तणं धुवं ॥१६॥
मानुष्यत्वं भवेन्मूलं, लाभोदेवगतिर्भवेत् ।
मूलच्छेदेनजीवानां, नरकतिर्यक्त्वं ध्रुवम् ॥ १६॥

१ नयुत ८४ लाख पूर्व संख्या विशेष.

दुहश्रो गई वालस्स, श्रावई वहमूलिया ।
देवत्तं माणुसत्तं च, जं जिए लोलयासढे ॥१७॥
द्विधागतिर्वालस्य, आपद्वधमूलिका ।
देवत्वंमनुष्यत्वंचहारितः, यस्माज्जितोलोलयाशठः ॥१७॥

तश्रो जिए सइं होइ, दुविहिं दोग्गइंगए ।
दुल्लहा तस्स उम्मग्गा, श्रद्धाए सुचिरादवि ॥१८॥
ततोजितो(विषयैः)सकृद्भवति, भवतिद्विविधांदुर्गतिगतः ।
[1]दुर्लभातस्योन्मज्जा, अद्धाप्रभूतकालेसुचिरादपि ॥१८॥

एवं जियं सपेहाए, तुलिया वालं च पण्डियं ।
मूलियं ते पवेसन्ति, माणुसिं जोणिमेन्ति जे ॥१९॥
एवंजितंसंप्रेक्ष्य, तोलयित्वाबालंचपण्डितम् ।
मूलकंतेप्रविशन्ति, मानुषींयोनिं यान्ति ये ॥१९॥

वेमायाहिं सिक्खाहिं, जे नरा गिहिसुव्वया ।
उवेन्ति माणुसं जोणिं, कम्मसच्चा हु पाणिणो ॥२०॥
विमात्राभिःशिक्षाभिः, ये नराःगृहिसुवृताः ।
उपयान्तिमानुषीयोनिं, कर्मसत्याःखलुप्राणिनः ॥२०॥

जेसिं तु विउला सिक्खा, मूलियं ते श्रइच्छिया ।
सीलवन्ता सवीसेसा, श्रदीणा जन्ति देवयं ॥२१॥
येषांतुविपुलाशिक्षा, मूलकं तेऽतिक्रान्ताः ।
शीलवन्तःसविशेषाः, अदीनायान्तिदेवत्वम् ॥२१॥

एवमद्दीणवं भिक्खू, श्रागारिं च वियाणिया ।
कहण्णु जिच्चमेलिक्खं, जिच्चमाणे न संविदे ॥२२॥
एवमदैन्यंभिक्षुं, अगारिणं च विज्ञाय ।
कथंनुजेतव्यमीदृशं, जीयमानो न संविद्यात् ॥२२॥

---

1 निर्गमनं=बहार निकलनु.

जहा कुसग्गे उदगं, समुद्देणसमं मिणे ।
एवं माणुसग्गा कामा, देवकामाण अंतिए ॥२३॥
यथाकुशाग्रउदकं, समुद्रेण समं मिनुयात् ।
एवं मानुष्यकाःकामाः, देवकामानामन्तिके ॥२३॥
कुसग्गमेत्ता इमे कामा, सन्निरुद्धम्मि आउए ।
कस्स हेउं पुराकाउं, जोगक्खेमं न संविदे ॥२४॥
कुशाग्रमात्रा इमे कामाः, सन्निरुद्धे आयुषि ।
कस्य हेतु पुरस्कृत्य, योगक्षेम न संविद्यात् ॥२४॥
इह कामाणियट्टस्स, अत्तट्ठे अवरज्झई ।
सोच्चा नेयाउयं मग्गं, जं भुज्जो परिभस्सई ॥२५॥
इह कामाऽनिर्वृतस्य, आत्मार्थोऽपराध्यति ।
श्रुत्वा नैयायिकंमार्गं, यं(श्रुत्वाऽपि)भूयः परिभ्रश्यति ॥२५॥
इह कामणियट्टस्स, अत्तट्ठे नावरज्झई ।
पूइदेहनिरोहेणं, भवे देवि त्ति मे सुयं ॥२६॥
इह कामनिर्वृतस्य, आत्मार्थोनापराध्यति ।
पूतिदेहत्यागेन, भवेद्देवइति मया श्रुतम् ॥२६॥
इड्ढी जुई जसो वण्णो, आउं सुहमणुत्तरं ।
भुज्जो जत्थ मणुस्सेसु, तत्थ से उववज्जई ॥२७॥
ऋद्धिर्द्युतिर्यशोवर्णः, आयुःसुखमनुत्तरम् ।
भूयो यत्र मनुष्येषु, तत्र स उत्पद्यते ॥२७॥
बालस्स पस्स बालत्तं, अहम्मं पडिवज्जिया ।
चिच्चा धम्मं अहम्मिट्ठे, नरए उववज्जई ॥२८॥
बालस्य पश्य बालत्वं, अधर्मं प्रतिपद्य ।
त्यक्त्वा धर्ममधर्मिष्ठः, नरक उत्पद्यते ॥२८॥

धीरस्स पस्स धीरत्तं, सव्वधम्माणुवत्तिणो ।
चिच्चा अधम्मं धम्मिट्ठे, देवेसु उववज्जई ॥२६॥
धीरस्य पश्य धीरत्वं, सर्वधर्मानुवर्तिनः ।
त्यक्त्वाऽधर्मं धर्मिष्ठः, देवेषूत्पद्यते ॥२९॥

तुलियाण बालभावं, अबालं चेव पंडिए ।
चइऊण बालभावं, अबालं सेवई मुणि ॥३०॥
तोलयित्वा बालभावं, अबालं चैव पण्डितः ।
त्यक्त्वा बालभावं, अबालं सेवते मुनिः ॥३०॥

॥ त्ति बेमि ॥ इति एलयज्झयणं समत्तं ॥ ७ ॥
इति ब्रवीमि इत्येलकाध्ययनं समाप्तं ॥७॥

॥ अह काविलीयं अट्ठमं अज्झयणं ॥

अथ कापिलिकमष्टममध्ययनं

अधुवे असासयम्मी, संसारम्मि दुक्खपउराए ।
किं नाम होज्ज तं कम्मयं, जेणाहं दुग्गइं न गच्छेज्जा ॥१॥
अध्रुवेऽशाश्वते, संसारे दुःखप्रचुरे ।
किंनामतद्भवेत्कर्मकं, येनाहं दुर्गतिं न गच्छेयम् ॥१॥

विजहित्तु पुव्वसंजोयं, न सिणेहं कहिंचि कुव्वेज्जा ।
असिणेहसिणेहकरेहिं, दोसपओसेहि मुच्चए भिक्खू ॥२॥
विहाय पूर्वसंयोगं, न स्नेहं कस्मिंश्चित् ।
अस्नेहःस्नेहकरेषु(विषयेषु), दोषप्रदोषेभ्यो मुच्यते भिक्षुः ॥२॥

तो नाणदंसणसमग्गो, हियनिस्सेसाय सव्वजीवाणं ।
तेसिं विमोक्खणट्ठाए, भासई मुणिवरो विगयमोहो ॥३॥
ततो ज्ञानदर्शनसमग्रः(सन्), हितनिःश्रेयसाय सर्वजीवानाम् ।
तेषां विमोक्षार्थं, भाषते मुनिवरो विगतमोहः ॥३॥

सव्वं गंथं कलहं च, विप्पजहे तहाविहं भिक्खू ।
सव्वेसु कामजाएसु, पासमाणो न लिप्पई ताई ॥४॥
सर्वं ग्रन्थंकलहं च, विप्रजह्यात्तथाविधंभिक्षुः ।
सर्वेषु कामजातेषु, पश्यन्(अपि)न लिप्यते त्रायी ॥४॥

भोगामिसदोसविसण्णे, हियनिस्सेयसबुद्धिवोच्चत्थे ।
बाले य मन्दिए मूढे, वज्झई मच्छिया व खेलम्मि ॥५॥
भोगामिषदोषविषण्णः, हितनिःश्रेयसबुद्धिविपर्यस्तः ।
बालश्चमन्दोमूढः, बध्यते मक्षिकेव श्लेष्मणि ॥५॥

दुप्परिच्चया इमे कामा, नो सुजहा अधीरपुरिसेहिं ।
अह सन्ति सुव्वया साहू, जे तरन्ति अतरं वणिया वा ॥६॥
दुःपरित्याज्या इमे कामाः, नो सुत्यजा अधीरपुरुषैः ।
अथ सन्ति सुव्रताःसाधवः, ये तरन्त्यतरंसंसारम् ॥६॥

समणामु एगे वयमाणा, पाणवहं मिया अयाणन्ता ।
मन्दा निरयं गच्छन्ति, बाला पावियाहि दिट्ठीहिं ॥७॥
श्रमणा एके[1]वदन्तः, प्राणवधं मृगा अजानन्तम् ।
मन्दा नरकं गच्छन्ति, बालाः पापिकाभिर्दृष्टिभिः ॥७॥

न हु पाणवहं अणुजाणे, मुच्चेज्ज कयाइ सव्वदुक्खाणं ।
एवंआयरिएहिं अक्खायं, जेहिं इमो साहुधम्मो पन्नत्तो ॥८॥
न खलु प्राणवधमनुजानन् , मुच्यते कदाचित्सर्वदुःखैः ।
एवमाचार्यैराख्यातं, यैरेष साधुधर्मः प्रज्ञप्तः ॥८॥

पाणे य नाइवाएज्जा, से समीइ त्ति वुच्चई ताई ।
तओ से पावयं कम्मं, निज्जाइ उदगं व थलाओ ॥९॥
प्राणान्यो नातिपातयेत् , स समितइत्युच्यते त्रायी ।
तस्मात्तस्य पापकर्म, निर्यातित्युदकं स्थलादिव ॥९॥

१ परतीर्थकाः=अन्य मतवादी

जगनिस्सिएहिं भूएहिं, तसनामेहिं थावरेहिं च ।
नो तेसिमारभे दंडं, मणसा वयसा कायसा चेव ॥१०॥
जगन्निश्रितेषु भूतेषु, त्रसेषु स्थावरेषु च ।
न तेषांदण्डमारभेत, मनसावचसाकायेन चैव ॥१०॥

सुद्धेसणाओ नच्चाणं, तत्थ ठवेज्ज भिक्खू अप्पाणं ।
जायाए घासमेसेज्जा, रसगिद्धे, न सिया भिक्खाए ॥११॥
शुद्धैषणां ज्ञात्वा, तत्र स्थापयेद् भिक्षुरात्मानम् ।
[1]यात्रायां ग्रासमेषयेत् , रसगृद्धो न स्याद्भिक्षाकः ॥११॥

पन्ताणि चेव सेवेज्जा, सीयपिंडं पुराणकुम्मासं ।
अदु वुक्कसं पुलागं वा, जवणट्ठाए निसेवए मंथुं ॥१२॥
प्रान्तानि चैव सेवेत, शीतपिण्डं पुराणकुल्माषान् ।
अथवाबुक्कसं पुलाकं, यापनार्थं निषेवते मन्थुम् ॥१२॥

जे लक्खणं च सुविणं, अङ्गविज्जं च जे पउंजंति ।
न हु ते समणा वुच्चंति, एवं आयरिएहिं अक्खायं ॥१३॥
ये लक्षणं च स्वप्नं, अंगविद्यां च ये प्रयुञ्जन्ति ।
न खलु ते श्रमणा उच्यन्ते. एवमाचार्यैराख्यातम् ॥१३॥

इहजीवियं अणियमेत्ता, पभट्ठा समाहिजोएहिं ।
ते कामभोगरसगिद्धा, उववज्जन्ति आसुरे काए ॥१४॥
इहजीवित मनियंत्र्य(अनियम्य), प्रभ्रष्टा.समाधियोगेभ्यः ।
ते कामभोगरसगृद्धाः, उत्पद्यन्त आसुरे काये ॥१४॥

तत्तो वि य उव्वट्टित्ता, संसारं बहुं अणुपरियटन्ति ।
बहुकम्मलेवलित्ताणं, बोही होइ सुदुल्लहा तेसिं ॥१५॥
ततोऽपि य [2]उद्‌वृत्य, संसारंवह्वनुपर्यटन्ति ।
बहुकर्मलेपलिप्तानाम् , बोधिर्भवतिसुदुर्लभा तेषाम् ॥१५॥

१ संयमयात्रामा. २ उद्वर्त्य=फरीने.

कसिणंपि जो इमं लोयं, पडिपुण्णं दलेज्ज इक्कस्स ।
तेणावि से न संतुस्से, इइ दुप्पूरए इमे आया ॥१६॥

कृत्स्नमपि य इमंलोकं, प्रतिपूर्णं दद्यादेकस्मै ।
तेनापि स न संतुष्येत् , इति दुःपूरकोऽयमात्मा ॥१६॥

जहा लाहो तहा लोहो, लाहा लोहो पवड्ढई ।
दोमासकयं कज्जं, कोडीए वि न निट्ठियं ॥१७॥

यथा लाभस्तथा लोभः, लाभाल्लोभः प्रवर्धते ।
[1]द्विमाष कृतं कार्यं, कोटयाऽपि न निष्ठितम् ॥१७॥

नो रक्खसीसु गिज्झेज्जा, गंडवच्छासु ऽणेगचित्तासु ।
जाओ पुरिसं पलोभित्ता, खेल्लन्ति जहा व दासेहि ॥१८॥

न [2]राक्षसीषु गृध्येत् , गण्ड वक्षस्स्वनेकचित्तासु ।
याः पुरुषं प्रलोभय्य, क्रीडन्ति दासैरिव ॥१८॥

नारीसु नोवगिज्झेज्जा, इत्थी विप्पजहे अणागारे ।
धम्मं च पेसलं नच्चा, तत्थ ठवेज्ज भिक्खू अप्पाणं ॥१९॥

नारीषु नोपगृध्येत् , स्त्रीर्विप्रजह्यादनगारः ।
धर्मं च पेशलं ज्ञात्वा, तत्रस्थापयेद्भिक्षुरात्मानम् ॥१९॥

इअ एस धम्मे अक्खाए, कविलेणं च विसुद्धपन्नेणं ।
तरिहिन्ति जे उ काहिन्ति, तेहिं आराहिया दुवे लोग ॥२०॥

इत्येषधर्म आख्यातः, कपिलेन च विशुद्धप्रज्ञेन ।
तरिष्यंन्ति ये तु करिष्यन्ति, तैराराधितौ द्वौलोकौ ॥२०॥

त्ति बेमि ॥ इति काविलीयं अट्ठमं अज्झयणं ॥८॥
इति ब्रवीमि—इति कापिलिकमष्टममध्ययनम् ॥

---

१ सोनानो सिक्को. २ राक्षसी समान स्त्रीने विषे.

॥ अह णवमं नमिपवज्जा णामज्झयणं ॥

॥ अथ नवमं नमिप्रव्रज्यानामाऽध्ययनम् ॥

चइऊण देवलोगाओ, उववन्नो माणुसम्मि लोगम्मि ।
उवसन्तमोहणिज्जो, सरइ पोराणियं जाइं ॥१॥

च्युत्वा देवलोकात् , उपपन्नो मानुषे लोके ।
उपशान्तमोहनीयः, स्मरति पौराणिकां जातिम् ॥१॥

जाइं सरित्तु भयवं, सयंसंबुद्धो अणुत्तरे धम्मे ।
पुत्तं ठवेत्तु रज्जे, अभिणिक्खमई नमी राया ॥२॥

जातिं स्मृत्वा भगवान् , स्वयं संबुद्धोऽनुत्तरे धर्मे ।
पुत्रं स्थापयित्वा राज्ये, अभिनिःक्रामति नमिराजा ॥२॥

से देवलोगसरिसे, अन्तेउरवरगओ वरे भोए ।
भुंजित्तु नमी राया, बुद्धो भोगे परिच्चयई ॥३॥

स देवलोकसदृशान् , अंतःपुरवरगतो वरान्भोगान् ।
भुक्त्वा नमिराजा, बुद्धो भोगान्परित्यजति ॥३॥

मिहिलं सपुरजणवयं, बलमोरोहं च परियणं सव्वं ।
चिच्चा अभिनिक्खन्तो, एगन्तमहिट्ठिओ भयवं ॥४॥

मिथिलां सपुरजनपदां, बलमवरोधं च परिजनंसर्वम् ।
त्यक्त्वाऽभिनिष्क्रान्तः, एकान्तमधिष्ठितोभगवान् ॥४॥

कोलाहलगभूयं, आसी मिहिलाए पव्वयन्तम्मि
तइया रायरिसिम्मि, नमिम्मि अभिणिक्खमन्तम्मि ॥५॥

कोलाहलकभूतम् , आसीन्मिथिलायां प्रव्रजति(सति) ।
तदाराजर्षौ नमौ, अभिनिष्क्रामति ॥५॥

अब्भुट्ठियं रायरिसिं, पव्वज्जाठाणमुत्तमं ।
सक्को माहणरूवेण, इमं वयणमब्बवी ॥६॥

अभ्युत्थितंराजर्षिं, उत्तमं प्रव्रज्यास्थान (प्रति) ।
शक्रो ब्राह्मणरूपेण, इदं वचनमब्रवीत् ॥६॥

किण्णु भो अज्ज मिहिलाए, कोलाहलगसंकुला ।
सुव्वन्ति दारुणा सद्दा, पासाएसु गिहेसु य ॥७॥
किन्नु भो आर्य ! मिथिलायां, कोलाहलकसंकुला: ।
श्रूयन्तेदारुणाःशब्दाः, प्रासादेषु गृहेषु च ॥७॥

एयमट्ठं निसामित्ता, हेऊकारणचोइओ ।
तओ नमी रायरिसी, देविन्दं इणमब्बवी ॥८॥
एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदित: ।
ततो नमीराजर्षि:, देवेन्द्रमिदमब्रवीत् ॥८॥

मिहिलाए चेइए वच्छे, सीयच्छाए मणोरमे ।
पत्तपुप्फफलोवेए, बहूणं वहुगुणे सया ॥९॥
मिथिलायांचैत्यवृक्षे, शीतच्छायेमनोरमे ।
पत्रपुष्पफलोपेते, वहूनां वहुगुणे सदा ॥९॥

वाएण हीरमाणम्मि, चेइयम्मि मणोरमे ।
दुहिया असरणा अत्ता, एए कन्दन्ति भो खगा ॥१०॥
वातेन ह्रियमाणे, चैत्ये मनोरमे ।
दु:खिता अशरणा आर्ता:, एते क्रन्दन्ति भो ! खगा: ॥१०॥

एयमट्ठं निसामित्ता, हेऊकारणचोइओ ।
तओ नमिं रायरिसिं, देविन्दो इणमब्बवी ॥११॥
एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदित: ।
ततोनमिराजर्षि (प्रति), देवेन्द्र इदमब्रवीत् ॥११॥

एस अग्गी य वाऊ य, एयं डज्झइ मन्दिरं ।
भयवं अन्तेउरं तेणं, कीस णं नावपेक्खह ॥१२॥

एषोऽग्निश्चवायुश्च, एतद् दह्यते मन्दिरम् ।
भगवन् अंतःपुरं तेन, कस्मान्नावप्रेक्षसे ॥१२॥

एयमट्ठं निसामित्ता, हेऊकारणचोइओ ।
तओ नमि रायरिसी, देविन्दं इणमब्बवी ॥१३॥
एतमर्थंनिशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
ततोनमीराजर्षिः, देवेन्द्रमिदमब्रवीत् ॥१३॥

सुहं वसामो जीवामो, जेसिं मो नत्थि किंचणं ।
मिहिलाए डज्झमाणीए, न मे डज्झइ किंचणं ॥१४॥
सुखं वसामो जीवामः, येषां नो नास्ति किंचन ।
मिथिलायां दह्यमानायां, न मे दह्यते किंचन ॥१४॥

चत्तपुत्तकलत्तस्स, निव्वावारस्स भिक्खुणो ।
पियं न विज्जई किंचि, अप्पियं पि न विज्जई ॥१५॥
त्यक्तपुत्रकलत्रस्य, निर्व्यापारस्य भिक्षोः ।
प्रिय न विद्यते किंचित् , अप्रियमपिनविद्यते ॥१५॥

बहुं खु मुणिणो भद्दं, अणगारस्स भिक्खुणो ।
सव्वओ विप्पमुक्कस्स, एगन्तमणुपस्सओ ॥१६॥
बहु खलु मुनेर्भद्रं, अनगारस्य भिक्षोः ।
सर्वतो विप्रमुक्तस्य, एकान्तमनुपश्यतः ॥१६॥

एयमट्ठं निसामित्ता, हेऊकारणचोइओ ।
तओ नमि रायरिसिं, देविन्दो इणमब्बवी ॥१७॥
एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
ततो नमिराजर्षि, देवेन्द्र इदमब्रवीत् ॥१७॥

पागारं कारइत्ताणं, गोपुरट्टालगाणि च ।
उस्सूलगसयग्घीओ, तओ गच्छसि खत्तिया ॥१८॥

प्राकारं कारयित्वा, [1]गोपुरा[2]ट्टालकानि च ।
[3]उत्सूलकाः [4]शतघ्नीः, ततो गच्छ क्षत्रिय ? ॥१८॥

एयमट्ठं निसामित्ता, हेऊकारणचोइओ ।
तओ नमी रायरिसी, देविन्दं इणमब्बवी ॥१९॥
एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
ततो नमीराजर्षि, देवेन्द्रमिदमब्रवीत् ॥१९॥

सद्धं नगरं किच्चा, तवसंवरमग्गलं ।
खन्ति निउणपागारं, तिगुत्तं दुप्पधंसयं ॥२०॥
श्रद्धां नगरं कृत्वा, तप. संवरमर्गलाम् ।
क्षान्ति निपुणप्राकार, त्रिगुप्तं दुःप्रधर्षिकम् ॥२०॥

धणुं परक्कमं किच्चा, जीवं च इरियं सया ।
धिइं च केयणं किच्चाण, सच्चेण पलिमन्थए ॥२१॥
धनुः पराक्रमं कृत्वा, जीवांचेर्यां सदा ।
धृतिं च केतनं कृत्वा, सत्येन परिमथ्नीयात् ॥२१॥

तवनारायजुत्तेण, भित्तूण कम्मकंचुयं ।
मुणी विगयसंगामो, भवाओ परिमुच्चए ॥२२॥
तपोनाराचयुक्तेन, भित्वा कर्मकंचुकम् ।
मुनिर्विगतं संग्राम , भवात्परिमुच्यते ॥२२॥

एयमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।
तओ नमिं रायरिसिं, देविन्दो इणमब्बवी ॥२३॥
एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदित. ।
ततो नमिराजर्षिं, देवेन्द्र इदमब्रवीत् ॥२३॥

पासाए कारइत्ताणं, वद्धमाणगिहाणि य ।
वालग्गपोइयाओ य, तओ गच्छसि खत्तिया ॥२४॥

१ गढनो दरवाजो २ कोल्लानो कोठो ३ खांईओ ४ सेंकडोने हणी नाखनार यांत्रिक–हथियार विशेष

प्रासादान्कारयित्वा, वर्धमान गृहाणि च ।
बालाग्रपोतिकाश्च, ततोगच्छ क्षत्रिय ॥२४॥

पयमट्ठं निसामित्ता, हेऊकारणचोइओ ।
तओ नमी रायरिसी, देविन्दं इणमब्बवी ॥२५॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
ततो नमीराजर्षिः, देवेन्द्रमिदमब्रवीत् ॥२५॥

संसयं खलु सो कुणई, जो मग्गे कुणई घरं।
जत्थेव गन्तुमिच्छेज्जा, तत्थ कुव्वेज्ज सासयं ॥२६॥

संशयं खलु स कुरुते, यो मार्गे कुरुते गृहम् ।
यत्रैवगन्तु मिच्छेत् , तत्रैव कुर्वीत शाश्वतम् ॥२६॥

पयमट्ठं निसामित्ता, हेऊकारणचोइओ ।
तओ नमिं रायरिसिं, देविन्दो इणमब्बवी ॥२७॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
ततो नमिराजर्षिं, देवन्द्र इदमब्रवीत् ॥२७॥

आमोसे लोमहारे य, गंठिभेए य तक्करे ।
नगरस्स खेमं काऊणं, तओ गच्छसि खत्तिया ॥२८॥

आमोषान्लोमहरान् , ग्रंथिभेदाँश्चतस्करान् (निवार्य) ।
नगरस्य क्षेमं कृत्वा, ततो गच्छ क्षत्रिय ॥२८॥

पयमट्ठं निसामित्ता, हेऊकारणचोइओ ।
तओ नमी रायरिसिं, देविन्द इणमब्बवी ॥२९॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
ततोनमीराजर्षिः, देवेन्द्रमिदमब्रवीत् ॥२९॥

असइं तु मणुस्सेहिं, मिच्छा दंडो पजुञ्जई ।
अकारिणोऽत्थ बज्झन्ति, मुच्चई कारओ जणो ॥३०॥

असक्तुमनुष्यैः, मिथ्यादण्डःप्रयुज्यते ।
अकारिणोऽत्रबध्यन्ते, मुच्यते कारको जनः ॥३०॥

एयमट्ठं निसामित्ता, हेऊकारणचोइओ ।
तओ नमिं रायरिसिं, देविन्दो इणमब्बवी ॥३१॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
ततोनमिराजर्षि, देवेन्द्रइदमब्रवीत् ॥३१॥

जे केइ पत्थिवा तुज्झं, नानमन्ति नराहिवा ।
वसे ते ठावइत्ताण, तओ गच्छसि खत्तिया ॥३२॥

ये केचन पार्थिवास्तुभ्यं, न नमन्ति नराधिप ।
वशे तान्स्थापयित्वा, ततो गच्छ क्षत्रिय ॥३२॥

एयमट्ठं निसामित्ता, हेऊकारणचोइओ ।
तओ नमी रायरिसिं, देविंदं इणमब्बवी ॥३३॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
ततोनमीराजर्षिः, देवेन्द्रमिदमब्रवीत् ॥३३॥

जो सहस्सं सहस्साणं, संगामे दुज्जए जिए ।
एगं जिणेज्ज अप्पाणं, एस से परमो जओ ॥३४॥

यःसहस्रंसहस्राणां, संग्रामे दुर्जये जयेत् ।
एकंजयेदात्मानं, एष तस्य परमो जयः ॥३४॥

अप्पणामेव जुज्झाहि, किं ते जुज्झेण बज्झओ ।
अप्पणामेवमप्पाणं, जइत्ता सुहमेहए ॥३५॥

आत्मनैव सह युध्यस्व, किं ते युद्धेन बाह्यतः ।
आत्मनैवात्मानं, जित्वासुखमेधते ॥३५॥

पंचिन्दियाणि कोहं, माणं मायं तहेव लोहं च
दुज्जयं चेव अप्पाणं, सव्वं अप्पे जिए जियं ॥३६॥

पंचेन्द्रियाणि क्रोधं, मानं मायां तथैव लोभं च ।
दुर्जयं चैवमात्मानं, सर्वमात्मनि जिते जितम् ॥३६॥

एयमट्ठं निसामित्ता, हेऊकारणचोइओ ।
तओ नमि रायरिसिं, देविन्दो इणमब्बवी ॥३७॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
ततो नमिराजर्षि, देवेन्द्रमिदमब्रवीत् ॥३७॥

जइत्ता विउले जन्ने, भोइत्ता समणमाहणे ।
दत्ता भोच्चा य जिट्ठा य, तओ गच्छसि खत्तिया ॥३८॥

याजयित्वा विपुलान् यज्ञान् , भोजयित्वा श्रमणान् ब्राह्मणान् ।
दत्वा भुक्त्वा च इष्ट्वा च, ततो गच्छ क्षत्रिय ॥३८॥

एयमट्ठं निसामित्ता, हेऊकारणचोइओ ।
तओ नमी रायरिसी, देविन्दं इणमब्बवी ॥३९॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
ततो नमीराजर्षिः, देवन्द्रमिदमब्रवीत् ॥३९॥

जो सहस्सं सहस्साणं, मासे मासे गवं दए ।
तस्स वि संजमो सेओ, अदिन्तस्स वि किंचण ॥४०॥

यः सहस्रं सहस्राणां, मासेमासे गवां दद्यात् ।
तस्मादपि संयमः श्रेयः, अददतोऽपिकिंचन ॥४०॥

एयमट्ठं निसामित्ता, हेऊकारणचोइओ ।
तओ नमि रायरिसिं, देविन्दो इणमब्बवी ॥४१॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
ततो नमि राजर्षि, देवेन्द्र इदमब्रवीत ॥४१॥

घोरासमं चइत्ताणं, अन्नं पत्थेसि आसमं ।
इहेव पोसहरओ, भवाहि मणुयाहिवा ॥४२॥

घोराश्रमंत्यक्त्वा, अन्यं प्रार्थयसे आश्रमम् ।
इहैव पौषधरतः, भव मनुजाधिप ॥४२॥

एयमट्ठं निसामित्ता, हेऊकारणचोइओ ।
तओ नमी रायरिसी, देविन्दं इणमब्बवी ॥४३॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
ततो नमीराजर्षिः, देवेन्द्रमिदमब्रवीत् ॥४३॥

मासे मासे तु जो बालो, कुसग्गेण तु भुंजए ।
न सो सुयक्खायधम्मस्स, कलं अग्घइ सोलसिं ॥४४॥

मासे मासे तु यो बालः, कुशाग्रेण तु भुंक्ते ।
न सः स्वाख्यातधर्मस्य, कलामर्घति षोडशीम् ॥४४॥

एयमट्ठं निसामित्ता, हेऊकारणचोइओ ।
तओ नमि रायरिसिं, देविन्दो इणमब्बवी ॥४५॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
ततो नमिराजर्षिं, देवेन्द्र इदमब्रवीत् ॥४५॥

हिरण्णं सुवण्णं मणिमुत्तं, कंसं दूसं च वाहणं ।
कोसं वड्ढावइत्ताणं, तओ गच्छसि खत्तिया ॥४६॥

हिरण्यं सुवर्णं, मणिमुक्त कांस्यं दूष्यं च वाहनम् ।
कोशं वर्धयित्वा, ततो गच्छ क्षत्रिय ॥४६॥

एयमट्ठं निसामित्ता, हेऊकारणचोइओ ।
तओ नमी रायरिसी, देविंदं इणमब्बवी ॥४७॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
ततो नमी राजर्षिः, देवेन्द्रमिदमब्रवीत् ॥४७॥

सुवण्णरुप्पस्स उ पव्वया भवे, सिया हु केलाससमा असंखया ।
नरस्स लुद्धस्स न तेहिं किंचि, इच्छा हु आगाससमा अणन्तिया ॥

सुवर्णस्य रुप्यस्य च पर्वता भवेयुः,
स्यात्कदाचित्खलु कैलाससमा असंख्यकाः ।
नरस्य लुब्धस्य न तैः किंचित् ,
इच्छा हु आकाशसमा अनन्तिका:
पुढवी साली जवा चेव, हिरण्णं पसुभिस्सह । ॥४८॥
पडिपुण्णं नाल मेगस्स, इइ विज्जा तवं चरे
पृथिवी शालिर्यवाश्चैव, हिरण्यं पशुभि: सह । ॥४९॥
प्रतिपूर्णं नालमेकस्मै, इति विदित्वा तपश्चरेत्
एयमट्ठं निसामित्ता, हेऊकारणचोइओ । ॥४९॥
तओ नमिं रायरिसिं, देविन्दो इणमब्ववी
एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदित: । ॥५०॥
ततो नमिंराजर्षिं, देवेन्द्र इदमब्रवीत्
अच्छेरगमब्भुदए, भोए चयसि पत्थिवा । ॥५०॥
असन्ते कामे पत्थेसि, संकप्पेण विहम्मसि
आश्चर्यमद्भूतान् , भोगान्त्यजसिपार्थिव । ॥५१॥
असतःकामान्प्रार्थयसे, संकल्पेन विहन्यसे
एयमट्ठं निसामित्ता, हेऊकारणचोइओ । ॥५१॥
तओ नमी रायरिसी, देविन्दं इणमब्ववी
एतमर्थंनिशम्य, हेतुकारणनोदित: । ॥५२॥
ततोनमीराजर्षिः, देवेन्द्रमिदमब्रवीत्
सल्लं कामा विसं कामा, कामा आसीविसोवमा । ॥५२॥
कामे पत्थेमाणा, अकामा जन्ति दोग्गइं
शल्यंकामा:विषंकामा:, कामाआशीविषोपमाः । ॥५३॥
कामान्प्रार्थयमाना (अपि,) अकामा यान्ति दुर्गतिम् ॥५३॥

अहे वयन्ति कोहेणं, माणेणं अहमा गई ।
माया गई पडिग्घाओ, लोभाओ दुहओ भयं ॥५४॥
अधोव्रजन्तिक्रोधेन, मानेनाधमागतिः ।
मायया सुगतिप्रतिघातः, [1]लोभादृद्विधाभयम् ॥५४॥

अवउज्झिऊण माहणरूवं, विउव्विऊण इन्दत्तं ।
वन्दइ अभित्थुणन्तो, इमाहि महुराहिं वग्गूहिं ॥५५॥
[2]अपोह्य ब्राह्मणरूपं, विकृत्येन्द्रत्वम् ।
वन्दतेऽभिष्टुवन् , आभिर्मधुराभिर्वाग्भिः ॥५५॥

अहो ते निज्जिओ कोहो, अहो माणो पराजिओ ।
अहो निरक्किया माया, अहो लोभो वसीकओ ॥५६॥
अहोत्वयानिर्जितःक्रोधः, अहो च मानःपराजितः ।
अहो माया निराकृता, अहो लोभो वशीकृतः ॥५६॥

अहो ते अज्जवं साहु, अहो ते साहु मद्दवं ।
अहो ते उत्तमाखन्ती, अहो ते मुत्ति उत्तमा ॥५७॥
अहो ते आर्जवं साधु, अहो ते साधु मार्दवं ।
अहोतवोत्तमाक्षान्तिः, अहो ते मुक्तिरुत्तमा ॥५७॥

इहं सि उत्तमो भन्ते, पच्छा होहिसि उत्तमो ।
लोगुत्तमुत्तमं ठाणं, सिद्धिं गच्छसि नीरओ ॥५८॥
इहा स्युत्तमो भगवन् , पश्चाद्भविष्यस्युत्तम. ।
लोकोत्तमोत्तमंस्थानं, सिद्धिं गच्छसि निरजाः ॥५८॥

एवं अभित्थुणन्तो, रायरिसिं उत्तमाए सद्धाए ।
पयाहिणं करेन्तो, पुणो पुणो वन्दई सक्को ॥५९॥
एवमभिष्टुवन् , राजर्षिमुत्तमयाश्रद्धया ।
प्रदक्षिणांकुर्वन् । पुनःपुनर्वन्दते शक्रः ॥५९॥

1 आलोक ने परलोक. 2 छोडी दइने.

तो वन्दिऊण पाए, चक्कंकुसलक्खणे मुणिवरस्स ।
आगासेणुप्पइओ, ललियचवलकुंडलतिरीडी ॥६०॥
ततोवन्दित्वा पादौ, चक्रांकुशलक्षणौ मुनिवरस्य ।
आकाशेनोत्पतितः, ललितचपलकुण्डलकिरीटी ॥६०॥

नमी नमेइ अप्पाणं, सक्खं सक्केण चोइओ ।
चइऊण गेहं च वेदेही, सामण्णे पज्जुवट्ठिओ ॥६१॥
नमिर्नमयत्यात्मानं, साक्षाच्छक्रेण नोदितः ।
त्यक्त्वागृहं च वैदेही, श्रामण्ये पर्युपस्थितः ॥६१॥

एवं करेन्ति संबुद्धा, पंडया पवियक्खणा ।
विणियट्टन्ति भोगेसु, जहा से नमी रायरिसि ॥६२॥
एवंकुर्वन्तिसंबुद्धाः, पण्डिताःप्रविचक्षणाः ।
विनिवर्तन्तेभोगेभ्यः, यथा स नमीराजर्षिः ॥६२॥

॥ त्ति वेमि ॥ इति नमिपव्वज्जा नाम नवमं अज्झयणं समत्तं ॥९॥
इतिब्रवीमि--इतिनमिप्रव्रज्यानामनवममध्ययनम् समाप्तं

॥ अह दुमपत्तयं दसमं अज्झयणं ॥

॥ अथ द्रुमपत्रकंदशममध्ययनं ॥

दुमपत्तए पंडुयए जहा, निवडइ राइगणाण अच्चए ।
एवं मणुयाण जीवियं, समयं गोयम मा पमायए ॥१॥
द्रुमपत्रकंपाण्डुरकं यथा, निपततिरात्रिगणानामत्यये ।
एवंमनुजानांजीवितं, समयंगोतम मा प्रमादीः ॥१॥

कुसग्गे जह ओसबिन्दुए, थोवं चिट्ठइ लम्बमाणए ।
एवं मणुयाण जीवियं, समयं गोयम मा पमायए ॥२॥
कुशाग्रे यथाऽवश्यायबिन्दुः, स्तोकंतिष्ठतिलम्बमानकः ।
एवंमनुजानां जीवितं, समयंगौतम मा प्रमादीः ॥२॥

इइ इत्तरियम्मि आउए, जीवियए बहुपच्चवायए ।
विहुणाहि रयं पुरे कडं, समयं गोयम मा पमायए ॥३॥
इतीत्वर आयुषि, जीवितके बहुप्रत्युपायके ।
विधुनीहि रजः(कर्म)पुराकृतं, समय गौतम मा प्रमादीः ॥३॥

दुल्लहे खलु माणुसे भवे, चिरकालेण वि सव्वपाणिणं ।
गाढा य विवाग कम्मुणो, समयं गोयम मा पमायए ॥४॥
दुर्लभः खलु मानुष्यो भवः, चिरकालेनापि सर्वप्राणिनाम् ।
गाढाश्चविपाकाःकर्मणा, समयं गौतम मा प्रमादीः ॥४॥

पुढविकायमइगओ, उक्कोसं जीवो उ संवसे ।
कालं संखाईयं, समयं गोयम मा पमायए ॥५॥
पृथिवीकायमतिगतः, उत्कर्षतोजीवन्तुसंवसेत् ।
कालं संख्यातीतं, समय गौतम मा प्रमादी. ॥५॥

आउकायमइगओ, उक्कोसं जीवो उ संवसे ।
कालं संखाईयं, समयं गोयम मा पमायए ॥६॥
अपूकायमतिगतः उत्कर्षतोजीवस्तुसंवसेत् ।
कालं संख्यातीतं, समयं गौतम मा प्रमादीः ॥६॥

तेउकायमइगओ, उक्कोसं जीवो उ संवसे ।
कालं संखाईयं, समयं गोयम मा पमायए ॥७॥
तेजःकायमतिगतः, उत्कर्षतोजीवस्तुसवसेत् ।
कालं सख्यातीतं, समयं गौतम मा प्रमादीः ॥७॥

वाउकायमइगओ, उक्कोसं जीवो उ संवसे ।
कालं संखाईयं, समयं गोयम मा पमायए ॥८॥
वायुकायमतिगतः, उत्कर्षतोजीवस्तुसवसेत ।
कालं सख्यातीतं, समयं गौतम मा प्रमादी· ॥८॥

वणस्सइकायमइगओ, उक्कोसं जीवो उ संवसे।
कालमणन्तदुरन्तयं, समयं गोयम मा पमायए ॥९॥
वनस्पतिकायमतिगतः, उत्कर्षतो जीवस्तुसंवसेत् ।
कालमनन्तं दुरन्तं, समयं गौतम मा प्रमादीः ॥९॥

बेइन्दियकायमइगओ, उक्कोसं जीवो उ संवसे ।
कालं संखिज्जसन्नियं, समयं गोयम मा पमायए ॥१०॥
द्वीन्द्रियकायमतिगतः, उत्कर्षतोजीवस्तुसंवसेत् ।
कालं संख्येयसंज्ञितं, समयं गौतम मा प्रमादीः ॥१०॥

तेइन्दिकायमइगओ, उक्कोसं जीवो उ संवसे ।
कालं संखिज्जसन्नियं, समयं गोयम मा पमायए ॥११॥
त्रीन्द्रियकायमतिगतः, उत्कर्षतोजीवस्तुसंवसेत् ।
कालं संख्येयसंज्ञितं, समयं गौतम मा प्रमादीः ॥११॥

चउरिन्दियकायमइगओ, उक्कोसं जीवो उ संवसे ।
कालं संखिज्जसन्नियं, समयं गोयम मा पमायए ॥१२॥
चतुरिन्द्रियकायमतिगतः, उत्कर्षतोजीवस्तुसंवसेत् ।
कालं संख्येयसंज्ञितं, समयं गौतम मा प्रमादीः ॥१२॥

पंचिन्दियकायमइगओ, उक्कोसं जीवो उ संवसे ।
सत्तट्ठभवगहणे, समयं गोयम मा पमायए ॥१३॥
पंचेन्द्रियकायमतिगतः, उत्कर्षतोजीवस्तुसंवसेत् ।
सप्ताष्टभवग्रहणानि, समयं गौतम मा प्रमादीः ॥१३॥

देवे नेरइए अइगओ, उक्कोसं जीवो उ संवसे ।
इक्केक्कभवगहणे, समयं गोयम मा पमायए ॥१४॥
देवान्नैरयिकांश्चातिगतः, उत्कर्षतो जीवस्तु संवसेत् ।
एकैकभवग्रहणं, समयं गौतम मा प्रमादीः ॥१४॥

एवं भवसंसारे, संसरइ सुहासुहेहिं कम्मेहिं ।
जीवो पमायबहुलो, समयं गोयम मा पमायए ॥१५॥

एवं भवसंसारे, संसरति शुभाशुभैः कर्मभिः ।
जीवः बहुलप्रमादः, समयं गौतम मा प्रमादीः ॥१५॥

लद्धूण वि माणुसत्तणं, आरिअत्तं पुणरवि दुलहं ।
बहवे दसुया मिलक्खुया, समयं गोयम मा पमायए ॥१६॥

लब्ध्वापि मानुषत्वं, आर्यत्वं पुनरपिदुर्लभम् ।
बहवो दस्यवो म्लेच्छाः, समयं गोतम मा प्रमादीः ॥१६॥

लद्धूण वि आरियत्तणं, अहीणपंचेन्दियया हु दुलहा ।
विगलिन्दियया हु दीसई, समयं गोयम मा पमायए ॥१७॥

लब्ध्वाप्यार्यत्वं, अहीनपंचेन्द्रियता खलु दुर्लभा ।
विकलेन्द्रियता खलु दृश्यते, समयं गौतम मा प्रमादीः ॥१७॥

अहीणपंचेन्दियत्तं पि से लहे, उत्तमधम्मसुई हु दुलहा ।
कुतित्थिनिसेवए जणे, समयं गोयम मा पमायए ॥१८॥

अहीनपंचेन्द्रियत्वमपि स लभते, उत्तमधर्मश्रुतिःखलुदुर्लभा ।
कुतीर्थिनिषेवको जनो (दृश्यते), समयं गौतम मा प्रमादीः॥१८॥

लद्धूण वि उत्तमं सुइं, सद्दहणा पुणरवि दुलहा ।
मिच्छत्तनिसेवए जणे, समयं गोयम मा पमायए ॥१९॥

लब्ध्वाप्युत्तमां श्रुतिं, श्रद्धानं पुनरपि दुर्लभम् ।
मिथ्यात्वनिषेवको जनो (दृश्यते), समयं गौतम मा प्रमादीः॥१९॥

धम्मं पि हु सद्दहन्तया, दुलहया काएण फासया ।
इह कामगुणेहि मुच्छिया, समयं गोयम मा पमायए ॥२०॥

धर्ममपि खलु श्रद्दधतः, दुर्लभकाः कायेन स्पर्शकाः ।
इह कामगुणैर्मूर्च्छिता (दृश्यन्ते), समयं गौतम मा प्रमादीः॥२०॥

परिजूरइ ते सरीरयं, केसा पण्डुरया हवन्ति ते ।
से सोयवले य हायई, समयं गोयम मा पमायए ॥२१॥
परिजीर्यति तव शरीरकं, केशाः पाण्डुरका भवन्ति ते ।
तत्छ्रोत्रवलंचहीयते, समयं गौतम मा प्रमादीः ।२१॥

परिजूरइ ते सरीरयं, केसा पण्डुरया हवन्ति ते ।
से चक्खुवले य हायई, समयं गोयम मा पमायए ॥२२॥
परिजीर्यति तव शरीरकं, केशाःपाण्डुरका भवन्ति ते ।
तच्चक्षुर्वलंचहीयते, समयं गौतम मा प्रमादीः ॥२२॥

परिजूरइ ते सरीरयं, केसा पण्डुरया हवन्ति ते ।
से घाणवले य हायई, समयं गोयम मा पमायए ॥२३॥
परिजीर्यति तवशरीरकं, केशाःपाण्डुरकाभवन्तिते ।
तद्घ्राणवलं च हीयते, समयं गौतम मा प्रमादी. ॥२३॥

परिजूरइ ते सरीरयं, केसा पण्डुरया हवन्ति ते ।
से जिब्भवले य हायई, समयं गोयम मा पमायए ॥२४॥
परिजीर्यति ते शरीरकं, केशाःपाण्डुरका भवन्ति ते ।
तज्जिह्वावलं च हीयते, समयं गौतम मा प्रमादीः ॥२४॥

परिजूरइ ते सरीरयं, केसा पण्डुरया हवन्ति ते ।
से फासवले य हायई, समयं गोयम मा पमायए ॥२५॥
परिजीर्यति ते शरीरकं, केशाःपाण्डुरका भवन्ति ते ।
ततूस्पर्शवलं च हीयते, समयं गौतम मा प्रमादी· ॥२५॥

परिजूरइ ते सरीरयं, केसा पण्डुरया हवन्ति ते ।
से सव्ववले य हायई, समयं गोयम मा पमायए. ॥२६॥
परिजीर्यति ते शरीरकं, केशा पाण्डुरका भवन्ति ते ।
ततूसर्ववल च हीयते, समयं गौतम मा प्रमादीः ॥२६॥

अरई गण्डं विसूइया, आयंका विविहा फुसन्ति ते ।
विहडइ विद्धंसइ ते सरीरयं, समयं गोयम मा पमायए ॥२७॥
अरतिर्गण्डंविसूचिका, आतका विविधाःस्पृशन्ति ते ।
विहियतेविध्वस्यति ते शरीरकं, समयं गौतम मा प्रमादीः॥२७॥

वोच्छिन्द सिणेहमप्पणो, कुमुयं सारइयं व पाणियं ।
से सव्वसिणेहवज्जिए, समयं गोयम मा पमायए ॥२८॥
व्युच्छिन्द्धि स्नेहनात्मन., कुमुदं शारदमिव पानीयम् ।
तत्सर्वस्नेहवर्जितः, समय गौतम मा प्रमादीः ॥२८॥

चिच्चाण धणं च भारियं, पव्वइओ हि सि अणगारियं ।
मा वन्तं पुणो वि आविए, समयं गोयम मा पमायए ॥२९॥
त्यक्त्वा धनं च भार्या, प्रव्रजितोऽस्यनगारिताम् ।
मा वान्तंपुनरप्यापिवेः, समयं गौतम मा प्रमादी· ॥२९॥

अवउज्झिय मित्तबन्धवं, विउलं चेव धणोहसंचयं ।
मा तं विइयं गवेसए, समयं गोयम मा पमायए ॥३०॥
अपोह्य मित्रबान्धवं, विपुलं चैव धनौघसंचयम् ।
मा त्व द्वितीयवार गवेषय, समयं गौतम मा प्रमादीः ॥३०॥

न हु जिणे अज्ज दिस्सई, बहुमए दिस्सइ मग्गदेसिए ।
संपइ नेयाउए पहे, समयं गोयम मा पमायए ॥३१॥
*न खलुजिनोऽद्यदृश्यते,(तथापि) [1]बहुमतःखलुदृश्यते[2]मार्गदेशकः
सम्प्रति नैयायिके पथि, समयंगौतम मा प्रमादीः ॥३१॥

अवसोहिय कण्टगापहं, ओइण्णोसि पहं महालयं ।
गच्छसि मग्गं विसोहिया, समयं गोयम मा पमायए ॥३२॥

* आ बेउ पादोमा प्रभुए गौतमने स्थिर करवा भविष्यमां वण भव्य पुरुषो शु मानीने स्थिर थशे ? ते बताव्युं छे

१ घणा पुरुषोए आचरेलो. २ मोक्ष बतावनार (मार्ग)

अवशोध्य कंटकपथं, अवतीर्णोऽसि पन्थानं महालयं ।
गच्छसि मार्गविशोध्य, समयं गौतम मा प्रमादीः ॥३२॥
अवले जह भारवाहए, मा मग्गे विसमे वगाहिया ।
पच्छा पच्छाणुतावए, समयं गोयम मा पमायए ॥३३॥
अबलो यथा भारवाहकः, मा (त्वंमूः) मार्ग विषमवगाह्य ।
पश्चात्पश्चादनुतप्यते, समयं गौतम मा प्रमादीः ॥३३॥
तिण्णो हु सि अण्णवं महं, किं पुण चिट्ठसि तीरमागओ ।
अभितुर पारं गमित्तए, समयं गोयम मा पमायए ॥३४॥
तीर्णःखल्व स्यर्णवं महान्तं, किं पुनस्तिष्ठसि तीरमागतः ।
अभित्वरस्व पारं गन्तुं, समयं गौतम मा प्रमादीः ॥३४॥
अकलेवरसेणिं उस्सिया, सिद्धिं गोयम लोयं गच्छसि ।
खेमं च सिवं अणुत्तरं, समयं गोयम मा पमायए ॥३५॥
अकलेवरश्रेणिमुच्छ्रित्य, सिद्धिं गौतम लोकं गच्छसि ।
क्षेमं च शिवमानुत्तरं, समयं गातम मा प्रमादीः ॥३५॥
बुद्धे परिनिव्वुडे चरे, गामगए नगरे व संजए ।
सन्तीमग्गं च वूहए, समयं गोयम मा पमायए ॥३६॥
बुद्धः परिनिवृतश्चर, ग्रामगतो नगरे वा संयतः ।
शान्तिमार्गं च वृंहयेः, समयंगौतम मा प्रमादीः ॥३६॥
बुद्धस्स निसम्म भासियं, सुकहियमट्ठपओवसोहियं ।
रागं दोसं च छिन्दिया, सिद्धिगइं गए गोयमे ॥३७॥
बुद्धस्य निशम्य भाषितं, सुकथितमर्थपदोपशोभितम् ।
रागं द्वेषं च च्छित्त्वा, सिद्धिगति गतो गौतमः ॥३७॥

॥ त्ति बेमि ॥ इति दुमपत्तयं समत्तं ॥१०॥
इति ब्रवीमि—इतिद्रुमपत्रकं समाप्तम् ॥

॥ अह बहुस्सुयपुज्जं एगारसं अज्झयणं ॥

॥ अथ बहुश्रुतपूजमेकादशमध्ययनम् ॥

संजोगा विप्पमुक्कस्स, अणगारस्स भिक्खुणो ।
आयारं पाउकरिस्सामि, आणुपुव्विं सुणेह मे ॥१॥
संयोगाद्विप्रमुक्तस्य, अनगारस्य भिक्षोः ।
आचारं प्रादुःकरिष्यामि, आनुपुर्व्या शृणुत मे ॥१॥

जे यावि होइ निव्विज्जे, थद्धे लुद्धे अणिग्गहे ।
अभिक्खणं उल्लवई, अविणीए अबहुस्सुए ॥२॥
यश्चापि भवति निर्विद्य, स्तब्धोलुब्धोऽनिग्रहः ।
अभीक्ष्णमुल्लपति, अविनीतोऽबहुश्रुतः ॥२॥

अह पंचहिं ठाणेहिं, जहिं सिक्खा न लब्भई ।
थम्भा कोहा पमाएणं, रोगेणालस्सएण य ॥३॥
अथ पचभिःस्थानैः, यैः शिक्षा न लभ्यते ।
स्तंभात्क्रोधात्प्रमादेन, रोगेणालस्येन च ॥३॥

अह अट्ठहिं ठाणेहिं, सिक्खासीलि त्ति वुच्चई ।
अहस्सिरे सया दन्ते, न य मम्ममुदाहरे ॥४॥
अथाष्टभिःस्थानैः, शिक्षाशील इत्युच्यते ।
अहसनशीलःसदा दान्तः, न च मर्मोदाहरः ॥४॥

नासीले न विसीले, न सिया अइलोलुए ।
अकोहणे सच्चरए, सिक्खासीलि त्ति वुच्चई ॥५॥
नाऽशीलो न विशीलः, न स्यादतिलोलुपः ।
अक्रोधनःसत्यरतः, शिक्षाशील इत्युच्यते ॥५॥

अह चोद्दसहिं ठाणेहिं, वट्टमाणे उ संजए ।
अविणीए वुच्चई सो उ, निव्वाणं च न गच्छइ ॥६॥

अथचतुर्दशसु स्थानेषु, वर्तमानस्तु सयतः ।
अविनीत उच्यते स तु, निर्वाणं च न गच्छति ॥६॥

अभिक्खणं कोही हवइ, पवन्धं च पकुव्वइ ।
मेत्तिज्जमाणो वमइ, सुयं लध्धूणमज्जइ ॥७॥
अभीक्ष्णं क्रोधी भवति, प्रबन्धं च प्रकरोति ।
मैत्रीयमाणो वमति, श्रुतं लब्ध्वा माद्यति ॥७॥

अविपावपरिक्खेवी, अवि मित्तेसु कुप्पई ।
सुप्पियस्सावि मित्तस्स, रहे भासइ पावयं ॥८॥
अपि पापपरिक्षेपी, अपि मित्रेभ्यः कुप्यति ।
सुप्रियस्यापि मित्रस्य, रहसि भाषते पापकम् ॥८॥

पइण्णवाई दुहिले, थद्धे लुद्धे अणिग्गहे ।
असंविभागी अवियत्ते, अविणीए त्ति वुच्चई ॥९॥
प्रकीर्णवादी द्रोहशीलः, स्तब्धो लुब्धोऽनिग्रहः।
असंविभाग्यप्रीतिकरः, अविनयीत्युच्यते ॥९॥

अह पन्नरसहिं ठाणेहिं, सुविणीए त्ति वुच्चइ ।
नीयावत्ती अचवले, अमाई अकुऊहले ॥१०॥
अथ पंचदशभि स्थानैः, सुविनीत इत्युच्यते ।
नीचवर्त्यचपलः, अमाय्यकुतूहलः ॥१०॥

अप्पं च अहिक्खिवई, पवन्धं च न कुव्वई ।
मेत्तिज्जमाणो भयई, सुयं लध्धुं न मज्जई ॥११॥
अल्प चाऽधिक्षिपति, (क्रोधवर्ध) प्रबन्धं च न करोति ।
मैत्रीयमाणो भजते, श्रुतं लब्ध्वा न माद्यति ॥११॥

न य पावपरिक्खेवी, न य मित्तेसु कुप्पई ।
अप्पियस्सावि मित्तस्स, रहे कल्लाण भासई ॥१२॥

न च पापपरिक्षेपी, न च मित्रेभ्यः कुप्यति ।
अप्रियस्यापि मित्रस्य, रहसि कल्याण भाषते ॥१२॥

कलहडमरवज्जिए, बुद्धे अभिजाइए ।
हिरिमं पडिसंलीणे, सुविणीए त्ति वुच्चई ॥१३॥
कलहडमरवर्जकः बुद्धोऽभिजातिकः ।
ह्रीमान् प्रतिसंलीन., सुविनीत इत्युच्यते ॥१३॥

वसे गुरुकुले निच्चं, जोगवं उवहाणवं ।
पियंकर पियंवाई, से सिक्खं लद्धुमरिहई ॥१४॥
वसेद्गुरुकुले नित्यं, योगवानुपधानवान् ।
प्रियङ्करः प्रियंवादी, स शिक्षा लब्धुमर्हति ॥१४॥

जहा संखम्मि पयं, निहियं दुहओ वि विरायइ ।
एवं बहुस्सुए भिक्खू, धम्मो कित्ती तहा सुयं ॥१५॥
यथा शंखे पयो, निहितं द्विधापि विराजते ।
एवं बहुश्रुते भिक्षौ, धर्मःकीर्तिस्तथाश्रुतम् ॥१५॥

जहा से कम्बोयाणं, आइण्णे कन्थए सिया ।
आसे जवेण पवरे, एवं हवइ बहुस्सुए ॥१६॥
यथा स कम्बोजानां, आकीर्ण कन्थकः स्यात् ।
अश्वो जवेन प्रवरः, एवं भवति बहुश्रुतः ॥१६॥

जहाइण्णसमारूढे, सूरे दढपरक्कमे ।
उभओ नन्दिघोसेणं, एवं हवइ बहुस्सुए ॥१७॥
यथाऽऽकीर्णसमारूढ., शूरो दृढपराक्रमः ।
उभयतो नंदिघोषेण, एवं भवति बहुश्रुत. ॥१७॥

जहा करेणुपरिकिण्णे, कुंजरे सट्ठिहायणे ।
बलवन्ते अप्पडिहए, एवं हवइ बहुस्सुए ॥१८॥

यथाकरेणुपरिकीर्णः, कुञ्जरःषष्टिहायनः ।
बलवानप्रतिहतः, एवं भवति वहुश्रुतः ॥१८॥

जहा से तिक्खसिंगे, जायखन्धे विरायई ।
वसहे जूहाहिवई, एवं हवइ वहुस्सुए ॥१९॥
यथा स तीक्ष्णशृंगः, जातस्कन्धो विराजते ।
वृषभो यूथाधिपतिः, एवं भवति वहुश्रुतः ॥१९॥

जहा से तिक्खदाढे, उदग्गे दुप्पहंसए ।
सीहे मियाण पवरे, एवं हवइ वहुस्सुए ॥२०॥
यथा स तीक्ष्णदंष्ट्रः, उदग्रो दुष्प्रधर्षः ।
सिहो मृगाणां प्रवरः, एवं भवति वहुश्रुतः ॥२०॥

जहा से वासुदेवे, संखचक्कगयाधरे ।
अप्पडिहयबले जोहे, एवं हवइ वहुस्सुए ॥२१॥
यथा स वासुदेवः, शंखचक्रगदाधरः ।
अप्रतिहतवलो योधः, एवं भवति वहुश्रुतः ॥२१॥

जहा से चाउरन्ते, चक्कवट्टी महिड्ढिए ।
चोद्दसरयणाहिवई, एवं हवइ वहुस्सुए ॥२२॥
यथा स चतुरन्तः, चक्रवर्ती महर्द्धिकः ।
चतुर्दशरत्नाधिपतिः, एवं भवति वहुश्रुतः ॥२२॥

जहा से सहस्सक्खे, वज्जपाणी पुरन्दरे ।
सक्के देवाहिवई, एवं हवइ वहुस्सुए ॥२३॥
यथा सहस्राक्षः, वज्रपाणिःपुरंदरः ।
शक्रो देवाधिपतिः, एवं भवति वहुश्रुतः ॥२३॥

जहा से तिमिरविद्धंसे, उच्चिठन्ते दिवायरे ।
जलन्ते इव तेएण, एवं हवइ वहुस्सुए ॥२४॥

यथा स तिमिरध्वंसकः, उत्तिष्ठन् दिवाकरः ।
ज्वलन्निव तेजसा, एवं भवति बहुश्रुतः ॥२४॥

जहा से उडुवई चन्दे, नक्खत्तपरिवारिए ।
पडिपुण्णे पुण्णमासीए, एवं हवइ बहुस्सुए ॥२५॥

यथा स उडुपतिश्चन्द्रः, नक्षत्रपरिवारितः ।
प्रतिपूर्णः पौर्णमास्यां, एवं भवति बहुश्रुतः ॥२५॥

जहा से सामाइयाणं, कोट्ठागारे सुरक्खिए ।
नाणाधन्नपडिपुण्णे, एवं हवइ बहुस्सुए ॥२६॥

यथा स सामाजिकानां, कोष्ठागारःसुरक्षितः ।
नानाधान्यप्रतिपूर्ण , एवं भवति बहुश्रुतः ॥२६॥

जहा सा दुमाण पवरा, जम्बू नाम सुदंसणा ।
अणाढियस्स देवस्स, एवं हवइ बहुस्सुए ॥२७॥

यथा सा द्रुमाणां प्रवरा, जम्बूर्नाम सुदर्शना ।
अनादृतस्य देवस्य, एवं भवति बहुश्रुतः ॥२७॥

जहा सा नईण पवरा, सलिला सागरंगमा ।
सीया नीलवन्तपवहा, एवं हवइ बहुस्सुए ॥२८॥

यथा सा नदीनां प्रवरा, सलिला सागरंगमा ।
शीता नीलवत्प्रवहा, एवं भवति बहुश्रुतः ॥२८॥

जहा से नगाण पवरे, सुमहं मन्दरे गिरी ।
नाणोसहिपज्जलिए, एवं हवइ बहुस्सुए ॥२९॥

यथा स नगानां प्रवरः, सुमहान्मन्दरो गिरिः ।
नानौषधिप्रज्वलितः, एवं भवति बहुश्रुतः ॥२९॥

जहा से सयंभुरमणे, उदही अक्खओदए ।
नाणारयणपडिपुण्णे, एवं हवइ बहुस्सुए ॥३०॥

यथा स स्वयंभूरमणः, उदधिरक्षयोदकः ।
नानारत्नप्रतिपूर्णः, एवं भवति बहुश्रुतः ॥३०॥

समुद्दगम्भीरसमा दुरासया, अचक्किया केणइ दुप्पहंसया ।
सुयस्स पुण्णा विउलस्स ताइणो, खवित्तु कम्मं गइमुत्तमं गया॥३१।

समुद्रगंभीरसमा दुरासदाः, अचकिताः केनापि दुःप्रधर्षाः ।
श्रुतेनपूर्णाः विपुलेनत्रायिण , क्षपयित्वा कर्मगतिमुत्तमां गताः॥३१।

तम्हा सुयमहिट्ठिज्जा, उत्तमट्ठगवेसए ।
जेणप्पाणं परं चेव, सिद्धिं संपाउणेज्जासि ॥३२॥

तस्माच्छ्रुतमधितिष्ठेत् , उत्तमार्थगवेषकः ।
येनात्मानंपरं चैव, सिद्धिं संप्रापयेत् ॥३२॥

॥ त्ति बेमि ॥ इति बहुस्सुयपुज्जं एगारसं अज्झयणं समत्तं ॥११॥
॥ इति ब्रवीमि—इति बहुश्रुतपूजमेकादशमध्ययनं समाप्तं ॥

॥ अह हरिएसिज्जं बारहं अज्झयणं ॥

॥ अथ हरिकेशीयं द्वादशमध्ययनं ॥

सोवागकुलसंभूओ, गुणुत्तरधरो मुणी ।
हरिएसबलो नाम, आसि भिक्खू जिइन्दिओ ॥१॥

श्वपाककुल संभूतः, उत्तरगुणधरो मुनिः ।
हरिकेशबलोनाम, आसीद्भिक्षुर्जितेन्द्रियः ॥१॥

इरिएसणभासाए, उच्चारसमिईसु य ।
जओ आयाणनिक्खेवे, संजओ सुसमाहिओ ॥२॥

ईर्यैषणाभाषोच्चार समितिषु च ।
यत आदाननिक्षेपे, संयतः सुसमाहितः ॥२॥

मणगुत्तो वयगुत्तो, कायगुत्तो जिइन्दिओ ।
भिक्खट्ठा बम्भइज्जम्मि, जन्नवाडे उवट्ठिओ ॥३॥

मनोगुप्तो वचोगुप्तः, कायगुप्तोजितेन्द्रियः ।
भिक्षार्थं ब्रह्मेज्ये, यज्ञपाट उपस्थितः ॥३॥

तं पासिऊणं एज्जन्तं, तवेण परिसोसियं ।
पन्तोवहिउवगरणं, उवहसन्ति अणारिया ॥४॥

तं दृष्ट्वाऽऽयान्तं, तपसा परिशोषितम् ।
प्रांतोपध्युपकरणं, उपहसन्त्यनार्याः ॥४॥

जाईमयपडिथद्धा, हिंसगा अजिइन्दिया ।
अबम्भचारिणो बाला, इमं वयणमब्बवी ॥५॥

जातिमदप्रतिस्तब्धाः, हिंसका अजितेन्द्रियाः ।
अब्रह्मचारिणोबालाः, इदं वचनमब्रुवन् ॥५॥

कयरे आगच्छइ दित्तरूवे, काले विकराले फोक्कनासे ।
ओमचेलए पंसुपिसायभूए, संकरदूसं परिहरिय कण्ठे ॥६॥

कतर आगच्छति दीप्तरूपः, कालोविकराल. फोक्कनासः ।
अवमचेलकःपांशुपिशाचभूतः, संकरदूष्यंपरिधृत्यकठे ॥६॥

कयरे तुमं इय अदंसणिज्जे, काए व आसाइहमागओ सि ।
ओमचेलया पंसुपिसायभूया, गच्छक्खलाहि किमिहं ठिओ सि ।७।

कतरस्त्वमित्यदर्शनीयः, कया वाऽऽशयेहागतोऽसि ।
अवमचेलकपांशुपिशाचभूतः, गच्छाऽपसरकिमिहस्थितोऽसि॥७॥

जक्खे तहिं तिन्दुयरुक्खवासी, अणुकम्पओ तस्स महामुणिस्स ।
पच्छायइत्ता नियगं सरीरं, इमाइं वयणाइमुदाहरित्था ॥८॥

यक्षस्तस्मिन् (काले) तिन्दुकवृक्षवासी, अनुकम्पकस्तस्य महामुने. ।
[1]प्रच्छाद्य निजकं शरीरं, इमानि वचनान्युदाहृतवान् ॥८॥

समणो अहं संजओ बम्भयारी, विरओ धणपयणपरिग्गहाओ ।
परप्पवित्तस्स उ भिक्खकाले, अन्नस्स अट्ठा इहमागओ मि ॥९॥

१ मुनिना शरीरमा प्रवेश करीने.

श्रमणोऽहं संयतो ब्रह्मचारी, विरतो धनपचनपरिग्रहात् ।
परप्रवृतस्य तु भित्ताकाले, अन्नार्थमिहाऽऽगतोऽस्मि ॥९॥

वियरिज्जइ खज्जइ भुज्जई अन्नं पभूयं भवयाणमेयं ।
जाणाहि मे जायणजीविणु त्ति, सेसावसेसं लभऊ तवस्सी ॥१०॥

वितीर्यते खाद्यते भुज्यते, चान्नं प्रभूतं भवतामेतत् ।
जानीत मां याचनजीविनमिति, शेषावशेषं लभताम् तपस्वी ॥

उवक्खडं भोयण माहणाणं, अत्तट्ठियं सिद्धमिहेगपक्खं ।
न ऊ वयं एरिसमन्नपाणं, दाहामु तुज्झं किमिहं ठिओ सि ॥११॥

उपस्कृतं भोजनं ब्राह्मणानां, आत्मार्थकं सिद्धमिहैकपक्षम् ।
नतुवयमीदृशमन्नपानं, तुभ्यं न दास्यामः किमिहस्थितोऽसि॥११॥

थलेसु बीयाइ ववन्ति कासगा, तहेव निन्नेसु य आससाए ।
एयाए सद्धाए दलाह मज्झं, आराहए पुण्णमिणं खु खित्तं ॥१२॥

स्थलेषु बीजानि वपन्तिकर्षकाः, तथैवनिम्नेषु चाऽऽशंसया ।
एतया श्रद्धया दद्ध्वं मह्यं, आराधयत पुण्यमिदं खलु क्षेत्रम् ॥

खेत्ताणि अम्हं विइयाणि लोए, जहिं पकिण्णा विरुहन्ति पुण्णा ।
जे माहणा जाइविज्जोववेया, ताइं तु खेत्ताइं सुपेसलाइं ॥१३॥

क्षेत्राण्यस्माकं विदितानि लोके, येषु प्रकीर्णानि विरोहन्तिपुण्यानि
ये ब्राह्मणा जातिविद्योपपेताः, तानि तु क्षेत्राणि सुपेशलानि ॥

कोहो य माणो य वहो य जेसिं, मोसं अदत्तं च परिग्गहं च ।
ते माहणा जाइविज्जाविहूणा, ताइं तु खेत्ताइं सुपावयाइं ॥१४॥

क्रोधश्च मानश्च वधश्चयेषां, मृषाऽदत्तं च परिग्रहं च ।
ते ब्राह्मणा जातिविद्याविहीनाः, तानि तु क्षेत्राणि सुपापकानि ॥

तुब्भेत्थ भो भारधरा गिराणं, अट्ठं न जाणेह अहिज्ज वेए ।
उच्चावयाइं मुणिणो चरन्ति, ताइं तु खेत्ताइं सुपेसलाइं ॥१५॥

यूयमत्र भो! भारधरागिरां, अर्थं न जानीथाधीत्य वेदान् ।
उच्चावचानि चरन्तिमुनयः, तानि तु क्षेत्राणि सुपेशलानि॥१५॥

अज्झावयाणं पडिकूलभासी, पभाससे किं तु सगासि अम्हं ।
अवि एयं विणस्सउ अन्नपाणं, न य णं दाहामु तुमं नियण्ठा ॥१६॥

अध्यापकानां प्रतिकूलभाषिन्, प्रभाषसे कि तु सकाशेऽस्माकम् ।
अप्येतद्विनश्यत्वन्नपाणं, न च तद्दास्यामस्तुभ्यं निर्ग्रन्थ? ॥१६॥

समिईहि मज्झं सुसमाहियस्स, गुत्तीहि गुत्तस्स जिइन्दियस्स ।
जइ मे न दाहित्थ अहेसणिज्जं, किमज्ज जन्नाण लहित्थ लाहं ॥१७॥

समितिभिर्मह्यं सुसमाहिताय, गुप्तिभिर्गुप्ताय जितेन्द्रियाय ।
यदिमह्यं न दास्यथाऽथैषणीयं, किमद्य यज्ञानां लप्स्यध्वे लाभम्।१७।

के इत्थ खत्ता उवजोइया वा, अज्झावया वा सह खण्डिएहिं ।
एयं खु दण्डेण फलएण हन्ता, कण्ठम्मि घेत्तूण खलेज्ज जो णं॥१८॥

केऽत्र क्षत्रा उपज्योतिषा वा, अध्यापका वा सह खण्डिकैः[1] ।
एनं तु दण्डेन फलकेन हत्वा, कंठं गृहीत्वा निष्कारयेयुःये॥१८॥

अज्झावयाणं वयणं सुणेत्ता, उद्धाइया तत्थ बहू कुमारा ।
दण्डेहिं वित्तेहिं कसेहि चेव, समागया तं इसि तालयन्ति ॥१९॥

अध्यापकानां वचनं श्रुत्वा, उद्धावितास्तत्रबहवःकुमाराः ।
दण्डैर्वेत्रैःकशैश्चैव, समागतास्तमृषि ताडयन्ति ॥१९॥

रन्नो तहिं कोसलियस्स धूया, भद्द त्ति नामेण अणिन्दियंगी ।
तं पासिया संजय हम्माणं, कुद्धे कुमारे परिनिव्ववेइ ॥२०॥

राज्ञस्तत्र कौशलिकस्य दुहिता, भद्रेतिनाम्नाऽनिंदितांगी ।
तं दृष्ट्वा संयतं हन्यमानं, क्रुद्धान्कुमारान्परिनिर्वापयति ॥२०॥

देवाभिओगेण निओइएणं, दिन्नामु रन्ना मणसा न झाया ।
नरिन्ददेविन्दभिवन्दिएणं, जेणामि वंता इसिणा स एसो ॥२१॥

[1] विद्यार्थीओ साथे

देवाभियोगेन नियोजितेन, दत्ताऽस्मि राज्ञा मनसा न ध्याता ।
नरेन्द्रदेवेन्द्राभिवन्दितेन, येनास्मि वान्ता ऋषिणा स एष:॥२१॥

एसो हु सो उग्गतवो महप्पा, जितिन्दिओ संजओ बम्भयारी ।
जो मे तया नेच्छइ दिज्जमाणिं, पिउणा सयं कोसलिएण रन्ना॥२२॥
एष खलु स उग्रतपा महात्मा, जितेन्द्रिय:संयतो ब्रह्मचारी ।
यो मां तदा नेच्छति दीयमानां, पित्रास्वयं कौशलिकेन राज्ञा॥२२॥

महाजसो एस महाणुभागो, घोरव्वओ घोरपरक्कमो य ।
मा एयं हीलेह अहीलणिज्जं, मा सव्वे तेएण भे निद्दहेज्जा ॥२३॥
महायशा एष महानुभाग:, घोरव्रतो घोरपराक्रमश्च ।
मैनं हीलयताहीलनीय, मा सर्वान्तेजसा भवतो निर्धाक्षीत् २३॥

एयाइं तीसे वयणाइं सोच्चा, पत्तीइ भद्दाइ सुभासियाइं ।
इसिस्स वेयावडियट्ठयाए, जक्खा कुमारे विणिवारयन्ति ॥२४॥
एतानि तस्यावचनानि श्रुत्वा, पत्न्या भद्राया:सुभाषितानि ।
ऋषेर्वैयावृत्यर्थं, यक्षा: कुमारान् विनिवारयन्ति ॥२४॥

ते घोररूवा ठिय अन्तलिक्खेऽसुरा तहिं तं जण तालयन्ति ।
ते भिन्नदेहे रुहिरं वमन्ते, पासित्तु भद्दा इणमाहु भुज्जो ॥२५॥
ते घोररूपा: स्थिता अन्तरिक्षे, असुरास्तत्र तं जनं ताडयन्ति ।
तान् भिन्नदेहान्रुधिरं वमत:, दृष्ट्वा भद्रेदमाह भूय: ॥२५॥

गिरिं नहेहिं खणह, अयं दन्तेहिं खायह ।
जायतेयं पाएहिं हणह, जे भिक्खुं अवमन्नह ॥२६॥
गिरिं नखै: खनथ, अयो दंतै: खादथ ।
जाततेजसं पादैर्हथ, ये भिक्षुमवमन्यथ ॥२६॥

आसीविसो उग्गतवो महेसी, घोरव्वओ घोरपरक्कमो य ।
अगणिं व पक्खन्द पयंगसेणा, जे भिक्खुयं भत्तकाले वहेह ॥२७॥

आशीर्विष उग्रतपा महर्षिः, घोरव्रतो घोरपराक्रमश्च ।
अग्निमिव प्रस्कन्दथ पतंगसेना, ये भिक्षुकं भक्तकाले विध्यथ॥२७॥

सीसेण एयं सरणं उवेह, समागया सव्वजणेण तुब्भे ।
जइ इच्छह जीवियं वा धणं वा, लोगंपि एसो कुविओ डहेज्जा॥२८॥
शीर्षेणैनंशरणमुपेत, समागताः सर्वजनेन यूयम् ।
यदीच्छथ जीवितं वा धन वा, लोकमप्येष कुपितो दहेत्॥२८॥

अवहेडियपिट्ठिसउत्तमंगे, पसारिया बाहु अकम्मचिट्ठे ।
निब्भेरियच्छे रुहिरं वमन्ते, उड्ढंमुहे निग्गयजीहनेत्ते ॥२९॥
अवहेठितपृष्ठसदुत्तमांगान् , प्रसारितबाहूनकर्मचेष्टान् ।
प्रसारिताक्षान् रुधिरं वमतः, उर्ध्वमुखान्निर्गतजिह्वानेत्रान् ॥२९॥

ते पासिया खण्डिय कट्ठभूए, विमणो विसण्णो अह माहणो सो ।
इसिं पसाएइ सभारियाओ, हीलं च निन्दं च खमाह भन्ते ! ॥३०॥
तान्दृष्ट्वा खण्डिकान्काष्ठभूतान्, विमना विषण्णोऽथ ब्राह्मणः सः।
ऋषिं प्रसादयति सभार्याकः, हीलां च निन्दां च क्षमस्व भदन्त! ॥

बालेहि मूढेहि अयाणएहिं, जं हीलिया तस्स खमाह भन्ते ।
महप्पसाया इसिणो हवन्ति, न हु मुणी कोवपरा हवन्ति ॥३१॥
बालैर्मूढैरज्ञैः यद् हीलितास्तत्क्षमध्वम् भदन्त ! ।
महाप्रसादा ऋषयो भवन्ति, न खलु मुनयः कोपपरा भवन्ति॥३१॥

पुव्विं च इण्हि च अणागयं च, मणप्पदोसो न मे अत्थि कोइ ।
जक्खा हु वेयावडियं करेन्ति, तम्हा हु एए निहया कुमारा ॥३२॥
पूर्वं चेदानीं चानागतं च, मनःप्रद्वेषो न मेऽस्ति कोऽपि ।
यक्षाः खलु वैयावृत्त्यं कुर्वन्ति,तस्मात्खल्वेते निहताःकुमाराः॥३२॥

अत्थं च धम्मं च वियाणमाणा, तुब्भं न वि कुप्पह भूइपन्ना ।
तुब्भं तु पाए सरणं उवेमो, समागया सव्वजणेण अम्हे ॥३३॥

अर्थं च धर्मं च विजानाना:, यूयं नापि कुप्यथ भूतिप्रज्ञा: ।
युष्माकं तु पादौ शरणमुपेम:, समागता: सर्वजनेन वयम् ॥३३॥

अच्चेमु ते महाभाग, न ते किंचि न अच्चिमो ।
भुंजाहि सालिमं कूरं, नाणावंजणसंजुयं ॥३४॥
अर्चयामस्त्वां महाभाग, न तव किंचिन्नार्चयाम: ।
भुंक्ष्व शालिमयं [1]कूरं, [2]नानाव्यञ्जनसंयुतम् ॥३४॥

इमं च मे अत्थि पभूयमन्नं, तं भुंजसू अम्ह अणुग्गहट्ठा ।
बाढं ति पडिच्छइ भत्तपाणं, मासस्स ऊ पारणए महप्पा ॥३५॥
इदं च मेऽस्ति प्रभूतमन्नं, तद् भुंक्ष्वास्माकमनुग्रहार्थम् ।
बाढमिति प्रतीच्छति भक्तपानं, मासस्य तु पारणके महात्मा॥३५॥

तहियं गन्धोदयपुप्फवासं, दिव्वा तहिं वसुहारा य वुट्ठा ।
पहयाओ दुन्दुहीओ सुरेहिं, आगासे अहो दाणं च घुट्ठं ॥३६॥
तत्र गंधोदकपुष्पवर्ष, दीव्या तत्रवसुधारा च वृष्टा ।
प्रहता दुन्दुभय: सुरै:, आकाशेऽहो दानं च घुष्टं ॥३६॥

सक्खं खु दीसइ तवोविसेसो, न दीसइ जाइविसेसु कोई ।
सोवागपुत्तं हरिएससाहुं, जस्सेरिसा इड्ढि महाणुभागा ॥३७॥
साक्षात्खलु दृश्यते तपोविशेष:, न दृश्यते जातिविशेष:कोऽपि ।
श्वपाकपुत्रं हरिकेशसाधु, यस्येदृशी ऋद्धिर्महानुभागा ॥३७॥

किं माहणा जोईसमारभन्ता, उदएण सोहिं बहिया विमग्गहा ।
जं मग्गहा बाहिरियं विसोहिं, न तं सुइट्ठं कुसला वयन्ति ॥३८॥
कि ब्राह्मणा ज्योति:समारभमाणा:,उदकेन शुद्धिं बाह्यां विमार्गयथ ।
यां मार्गयथ बाह्यां विशुद्धिं, न तत [3]स्विष्टं कुशला वदन्ति ३८॥

कुसं च जूवं तणकट्ठमग्गिं, सायं च पायं उदगं फुसन्ता ।
पाणाइ भूयाइ विहेडयन्ता, भुज्जो वि मन्दा पकरेह पावं ॥३९॥

---
१ राधला चोखा. २ राइता वगैरे सहित. ३ योग्य.

कुशं च यूपं तृणकाष्टमग्नि, सायं च प्रातरुदकं स्पृशन्तः ।
प्राणिनो भूतान् [1]विहेठमानाः, भूयोऽपि मन्दाःप्रकुरुथ पापम् ३९॥

कहं चरे भिक्खु वयं जयामो, पावाइ कम्माइ पुणोल्लयामो ।
अक्खाहि णे संजय जक्खपूइया, कहं सुइट्ठं कुसला वयन्ति ॥४०॥
कथं चरामो भिक्षो वयं यजामः पापानि कर्माणि पुनः प्रणुदामः ।
आख्याहि नः संयत! यक्षपूजित!कथं स्विष्टं कुशला वदन्ति॥४०॥

छज्जीवकाए असमारभन्ता, मोसं अदत्तं च असेवमाणा ।
परिग्गहं इत्थिओ माण मायं, एयं परिन्नाय चरन्ति दन्ता॥४१॥
षड्जीवकायानसमारभमाणाः, मृषाऽदत्तं चासेवमानाः ।
परिग्रहं स्त्रियो मानं मायां, एतत्परिज्ञाय चरन्ति दान्ताः॥४१॥

सुसंवुडा पंचहिं संवरेहिं, इह जीवियं अणवकंखमाणा ।
वोसट्ठकाया सुइचत्तदेहा, महाजयं जयइ जन्नसिट्ठं ॥४२॥
सुसंवृताः पंचभिः संवरैः, इह जीवितमनवकांक्षतः ।
व्युत्सृष्टकायाः शुचित्यक्तदेहाः, महाजयं यजन्ते श्रेष्ठयज्ञं॥४२॥

के ते जोई के व ते जोइठाणे, का ते सुया किं व ते कारिसंगं ।
एहा य ते कयरा सन्ति भिक्खू, कयरेण होमेण हुणासि जोइं ।४३।
कि ते ज्योतिः कि वा ते ज्योतिःस्थानं,कास्ते [2]स्रुचः कि ते [3]करीषांगम्
एधाश्च ते कतराः शान्तिभिक्षो, कतरेण होमेन जुहोषि ज्योतिः

तवो जोई जीवो जोइठाणं, जोगा सुया सरीरं कारिसंगं ।
कम्मेहा संजमजोगसन्ती, होमं हुणामि इसिणं पसत्थं ॥४४॥
तपो ज्योतिर्जीवो ज्योतिःस्थानं, योगाः स्रुचः शरीरं करीषांगम् ।
कर्मैधाः संयमयोगाः शान्तिः, [4]होमेन जुहोम्यृषीणां प्रशस्तेन।४४।

के ते हरए के य ते सन्तितित्थे, कहिं सिणाओ व रयं जहासि ।
आइक्ख णे संजय जक्खपूइया, इच्छामो नाउं भवओ सगासे॥४५॥

---

१ नाना जीवोने दुख आपता छता. २ कडछी. ३ अग्निने प्रदीपन करनार.
४ चारित्ररुप यज्ञवडे.

कस्ते ह्रद:किच ते शान्तितीर्थं, कस्मिन् स्नातो वा रजो जहासि ।
आख्याहि न: संयत यक्षपूजित! इच्छामो ज्ञातुं भवत: सकाशे ॥

धम्मे हरए बम्भे सन्तितित्थे, अणाविले अत्तपसन्नलेसे ।
जहिं सिणाओ विमलो विसुद्धो, सुसीइभूओ पजहामि दोसं ।४६।

धर्मो ह्रदो ब्रह्म शान्तितीर्थं, अनाविल आत्मप्रसन्नलेश्ये ।
यस्मिन् स्नातो विमलो विशुद्ध:, सुशीतीभूत: प्रजहामि दोषम्॥

एयं सिणाणं कुसलेहि दिट्ठं, महासिणाणं इसिणं पसत्थं ।
जहिं सिणाया विमला विसुद्धा, महारिसी उत्तमं ठाणं पत्ते ॥४७॥

एतत्स्नानं कुशलैर्दृष्टं, महास्नानमृषीणां प्रशस्तम् ।
यस्मिन्स्नाता विमला विशुद्धा:, महर्षय उत्तमं स्थानं प्राप्ता:॥ ४७॥

॥ त्ति बेमि ॥ इति हरिएसिज्जं अज्झयणं समत्तं ॥१२॥
इति ब्रवीमि—इति हरिकेशीयमध्ययनं समाप्तं ॥

॥ अह चित्तसम्भूइज्जं तेरहमं अज्झयणं ॥

॥ अथ चित्तसंभूतीयं त्रयोदशमध्ययनं ॥

जाईपराजिओ खलु, कासि नियाणं तु हत्थिणपुरम्मि ।
चुलणीए बम्भदत्तो, उववन्नो पउमगुम्माओ ॥१॥

जातिपराजित: खलु, अकार्षीत् निदानं तु हस्तिनापुरे ।
चुलन्यां ब्रह्मदत्त, उपपन्न: पद्मगुल्मात् ॥१॥

कम्पिल्ले सम्भूओ, चित्तो पुण जाओ पुरिमतालम्मि ।
सेट्ठिकुलम्मि विसाले, धम्मं सोऊण पव्वइओ ॥२॥

कांपील्ये संभूत:, चित्त: पुनर्जात: पुरिमताले ।
श्रेष्ठिकुले विशाले, धर्मं श्रुत्वा प्रव्रजित: ॥२॥

कम्पिल्लम्मि य नगरे, समागया दो वि चित्तसम्भूया ।
सुहदुक्खफलविवागं, कहेन्ति ते एक्कमेक्कस्स ॥३॥

कांपील्ये च नगरे, समागतौ द्वावपि चित्तसंभूतौ।
सुखदुःखफलविपाकं, कथयतस्तावेकैकस्य ॥३॥

चक्कवट्टी महिड्ढीओ, बम्भदत्तो महायसो।
भायरं बहुमाणेणं, इमं वयणमब्बवी ॥४॥
चक्रवर्ती महर्द्धिकः, ब्रह्मदत्तो महायशाः।
भ्रातरं बहुमानेन, इदं वचनमब्रवीत् ॥४॥

आसीमो भायरा दोवि, अन्नमन्नवसाणुगा।
अन्नमन्नमणुरत्ता, अन्नमन्नहिएसिणो ॥५॥
आस्व भ्रातरौ द्वावपि, अन्योऽन्यवशानुगौ।
अन्योऽन्यमनुरक्तौ, अन्योऽन्यं हितैषिणौ ॥५॥

दासा दसण्णे आसी, मिया कालिंजरे नगे।
हंसा मयंगतीराए, सोवागा कासिभूमिए ॥६॥
दासौ दशार्णेषु आस्व, मृगौ कालिंजरे नगे।
हंसौ मृतगंगातीरे, श्वपाकौ काशीभूम्याम् ॥६॥

देवा य देवलोगम्मि, आसि अम्हे महिड्ढिया।
इमा णो छट्ठिया जाई, अन्नमन्नेण जा विणा ॥७॥
देवौ च देवलोके, आस्वाऽऽवां महर्द्धिकौ।
इयमावयोः षष्ठिका जातिः [1]अन्योऽन्येन या विना। ॥७॥

कम्मा नियाणपगडा, तुमे राय! विचिन्तिया।
तेसिं फलविवागेण, विप्पओगमुवागया ॥८॥
कर्माणि निदानप्रकृतानि, त्वया राजन् विचिंतितानि।
तेषां फलविपाकेन, विप्रयोगमुपागतौ ॥८॥

सच्चसोयप्पगडा, कम्मा मए पुरा कडा।
ते अज्ज परिभुंजामो, किं नु चित्तेवि से तहा ॥९॥

---

१ परस्पर साथ वगरनी

सत्यशौचप्रकटानि, कर्माणि मया पुराकृतानि ।
तान्यद्य परिभुञ्जे, किन्नु चित्तोऽपि तानि तथा ॥९॥

सव्वं सुचिण्णं सफलं नराणं, कडाण कम्माण न मोक्ख अत्थि ।
अत्थेहि कामेहिं य उत्तमेहिं, आया ममं पुण्णफलोववेए ॥१०॥
सर्वं सुचीर्णं सफलं नराणां, कृतेभ्यःकर्मभ्यो न मोक्षोऽस्ति ।
अर्थैः कामैश्चोत्तमैः आत्मा मम पुण्यफलोपपेतः ॥१०॥

जाणासि संभूय महाणुभागं, महिड्ढियं पुण्णफलोववेयं ।
चित्तं पि जाणाहि तहेव रायं, इड्ढी जुई तस्सवि य प्पभूया॥११॥
जानासि संभूत ? महानुभागं, महर्द्धिकं पुण्यफलोपपेतम् ।
चित्रमपि जानीहि तथैव राजन्, ऋद्धिर्द्युतिस्तस्यापि च प्रभूता ॥

महत्थरूवा वयणप्पभूया, गाहाणुगीया नरसंघमज्झे ।
जं भिक्खुणो सीलगुणोववेया, इह जयन्ते समणोमि जाओ ॥
महार्थरूपा वचनाऽल्पभूता, गाथानुगीता नरसंघमध्ये ।
यां(श्रुत्वा) भिक्षवःशीलगुणोपपेताः इह यतन्ते श्रमणोस्मि जातः॥

उच्चोअए महु कक्के य बम्भे, पवेइया आवसहा य रम्मा ।
इमं गिहं चित्तधणप्पभूयं, पसाहि पंचालगुणोववेयं ॥१३॥
[1]उच्चोदयो मधुः कर्कश्च ब्रह्मा, प्रवेदिता आवसथाश्चरम्या ।
इदं गृहं प्रभूतचित्रधनं, प्रशाधि पंचालगुणोपपेतम् ॥१३॥

नट्टेहि गीएहि य वाइएहिं, नारीजणाहिं परिवारयन्तो ।
भुंजाहि भोगाइ इमाइ भिक्खू, मम रोयई पव्वज्जा हु दुक्खं ॥१४॥
नृत्यैर्गीतैश्च वादित्रैः, नारीजनान् परिवारयन् ।
भुंक्ष्व भोगानिमान् भिक्षो, मह्यं रोचते प्रव्रज्या खलु दुःखम्॥१४॥

तं पुव्वनेहेण कयाणुरागं, नराहिवं कामगुणेसु गिद्धं ।
धम्मस्सिओ तस्स हियाणुपेही, चित्तो इमं वयणमुदाहरित्था ॥

१ उच्च, उदय विगेरे नामना पाच महेलो छे.

तं पूर्वस्नेहेन कृतानुरागं, नराधिपं कामगुणेषु गृद्धम् ।
धर्माश्रितस्तस्य हितानुप्रेक्षी, चित्त इदं वचनमुदाहृतवान् ॥१५॥

सव्वं विलवियं गीयं, सव्वं नट्टं विडम्बियं ।
सव्वे आभरणा भारा, सव्वे कामा दुहावहा ॥१६॥

सर्वं विलपितं गीतं, सर्वं नृत्यं विडम्बितम् ।
सर्वाण्याभरण्यानि भाराः, सर्वे कामा दुःखावहाः ॥१६॥

बालाभिरामेसु दुहावहेसु, न तं सुहं कामगुणेसु रायं ।
विरत्तकामाण तवोधणाणं, जं भिक्खुणं सीलगुणे रयाणं ॥१७॥

बालाभिरामेषु दुःखावहेषु, न तत्सुखं कामगुणेषु राजन् ।
विरक्तकामानां तपोधनानां, यद्भिक्षूणां शीलगुणेषु रतानाम्॥१७॥

नरिंद जाई अहमा नराणं, सोवागजाई दुहओ गयाणं ।
जहिं वयं सव्वजणस्स वेस्सा, वसीअ सोवागनिवेसणेसु॥१८॥

नरेन्द्र जातिरधमा नराणां, श्वपाकजातिर्द्वयो गतयोः ।
यस्यामावाम् सर्वजनस्य द्वेष्यौ, अवसाव श्वपाकनिवेशनेषु ॥१८॥

तीसे य जाईइ उ पावियाए, वुच्छामु सोवागनिवेसणेसु ।
सव्वस्स लोगस्स दुगंछणिज्जा, इहं तु कम्माइ पुरे कडाइं ॥१९॥

तस्यां च जातौ तु पापिकायां, उषितौस्वःश्वपाकनिवेशनेषु ।
सर्वस्य लोकस्य जुगुप्सनीयौ,[1]अस्मिंस्तु कर्माणि पुराकृतानि॥१९॥

सो दाणिसिं राय महाणुभागो, महिड्ढिओ पुण्णफलोववेओ ।
चइत्तु भोगाइ असासयाइं, आदाणहेउं अभिणिक्खमाहि ॥२०॥

स इदानीं राजन् महानुभागः, महर्धिकः पुण्यफलोपपेतः ।
त्यक्त्वा भोगानशाश्वतान् , आदानहेतोरभिनिःक्राम ॥२०॥

इह जीविए राय असासयम्मि, धणियं तु पुण्णाइं अकुव्वमाणो ।
से सोयई मच्चुमुहोवणीए, धम्मं अकाऊण परंमि लोए ॥२१॥

---

१ आलोके.

इह जीविते राजन्नशाश्वते, [1]धनितं तु पुण्यान्यकुर्वाणः ।
स शोचति मृत्युमुखोपनीतः, धर्ममकृत्वा परस्मिँल्लोके ॥२१॥
जहेह सीहो व मियं गहाय, मच्चू नरं नेइ हु अन्तकाले ।
न तस्स माया व पिया व भाया, कालम्मि तम्मंसहरा भवन्ति॥२२॥
यथेह सिंहोवा मृगं गृहीत्वा, मृत्युर्नरं नयति खल्वन्तकाले ।
न तस्य माता वा पिता च भ्राता, काले तस्यांशधरा भवन्ति॥२२॥
न तस्स दुक्खं विभयन्ति नाइओ, न मित्तवग्गा न सुया न बंधवा।
एक्को सयं पच्चणुहोइ दुक्खं, कत्तारमेव अणुजाइ कम्मं ॥२३॥
न तस्य दुःखंविभजन्ते ज्ञातयः, न मित्रवर्गा न सुता न बान्धवाः।
एकः स्वयं प्रत्यनुभवति दुःखं, कर्तारमेवानुयाति कर्म ॥२३॥
चिच्चा दुपयं च चउप्पयं च, खेत्तं गिहं धणधन्नं च सव्वं ।
सकम्मबीओ अवसो पयाइ, परं भवं सुंदर पावगं वा ॥२४॥
त्यक्त्वा द्विपदं च चतुष्पदं च, क्षेत्रं गृह धनं धान्यं च सर्वम् ।
स्वकर्मद्वितीयोऽवशः प्रयाति, परभवं सुन्दरं पापकं वा ॥२४॥
तं एक्कगं तुच्छसरीरगं से, चिईगयं दहिय उ पावगेणं ।
भज्जा य पुत्तोवि य नायओ वा, दायारमन्नं अणुसंकमन्ति॥२५॥
तदेकक तुच्छशरीरक तस्य, चितिगतं दग्ध्वा तु पावकेन ।
भार्या च पुत्रोऽपि च ज्ञातयो वा, दातारमन्यमनुसंक्रामन्ति॥२५॥
उवणिज्जई जीवियमप्पमायं, वण्णं जरा हरइ नरस्स राय ।
पंचालराया वयणं सुणाहि, मा कासि कम्माइ महालयाइं ॥२६॥
उपनीयते जीवितमप्रमादं, वर्ण जरा हरति नरस्य राजन् ।
पंचालराज ! वचनं शृणु, मा कार्षीः कर्माणि [2]महालयानि॥२६॥
अहं पि जाणामि जहेह साहू, जं मे तुमं साहसि वक्कमेयं ।
भोगा इमे संगकरा हवंति, जे दुज्जया अज्जो अम्हारिसेहिं ॥२७॥

१ अत्यत. २ पचेंद्रिय वध जेवा

अहमपि जानामि यथेह साधो, यन्मम त्वं साधयसि वाक्यमेतत् ।
भोगा इमे संगकरा भवन्ति, ये दुर्जया आर्य! अस्मादृशैः॥२७॥

हत्थिणपुरम्मि चित्ता, दट्ठूणं नरवइं महिड्ढीयं ।
कामभोगेसु गिद्धेणं, नियाणमसुहं कडं ॥२८॥

हस्तिनापुरे चित्र ? दृष्ट्वा नरपति महर्धिकम् ।
कामभोगेषु गृध्येन, निदानमशुभ कृतम् ॥२८॥

तस्स मे अपडिकन्तस्स, इमं एयारिसं फलं ।
जाणमाणो वि जं धम्मं, कामभोगेसु मुच्छिओ ॥२९॥

तस्मान्ममाप्रतिक्रान्तस्य, इदमेतादृशं फलम् ।
जानानोऽपि यद्धर्मं, कामभोगेषु मूर्च्छितः ॥२९॥

नागो जहा पंकजलावसन्नो, दट्ठुं थलं नाभिसमेइ तीरं ।
एवं वयं कामगुणेसु गिद्धा, न भिक्खुणो मग्गमणुव्वयामो ॥३०॥

नागो यथा पंकजलावसन्नः, दृष्ट्वा स्थलं नाभिसमेतितीरम् ।
एवं वयं कामगुणेषु गृद्धाः, नो भिक्षोर्मार्गमनुव्रजामः ॥३०॥

अच्चेइ कालो तरन्ति राइओ, न यावि भोगा पुरिसाण निच्चा ।
उविच्च भोगा पुरिसं चयन्ति, दुमं जहा खीणफलं व पक्खी ॥३१॥

अत्येति कालस्त्वरन्ते रात्रयः, न चापिभोगाः पुरुषाणां नित्याः
उपेत्य भोगाःपुरुष त्यजन्ति, द्रुमं यथा क्षीणफलमिव पक्षिणः ३१॥

जइ तं सि भोगे चइउं असत्तो, अज्जाइं कम्माइं करेहि रायं ।
धम्मे ठिओ सव्वपयाणुकम्पी, तो होहिसि देवो इओ विउव्वी ॥३२॥

यदि त्वमसि भोगान्त्यक्तुमशक्तः,आर्याणि कर्माणि कुरुष्व राजन् ।
धर्मे स्थितःसर्वप्रजानुकंपी, तस्माद् भविष्यसि देव इतोवैक्रेयी ३२॥

न तुज्झ भोगे चइऊण बुद्धी, गिद्धोसि आरम्भपरिग्गहेसु ।
मोहं कओ एत्तिउ विप्पलावो, गच्छामि रायं आमन्तिओ सि ॥३३॥

न तव भोगान् त्यक्तुं बुद्धिः, गृद्धोऽस्यारंभपरिग्रहेषु ।
मोघं कृत एतावान्विप्रलापः, गच्छामि राजन्नामंत्रितोऽसि॥३३॥
पंचालरायावि य बम्भदत्तो, साहुस्स तस्स वयणं अकाउं ।
अणुत्तरे भुंजिय कामभोगे, अणुत्तरे सो नरए पविट्ठो ॥३४॥
पंचालराजोऽपि च ब्रह्मदत्तः, साधोस्तस्य वचनमकृत्वा ।
अनुत्तरान् भुक्त्वा कामभोगान् , अनुत्तरे स नरके प्रविष्टः॥३४॥
चित्तो वि कामेहि विरत्तकामो, उदग्गचारित्ततवो महेसी ।
अणुत्तरं संजम पालइत्ता, अणुत्तरं सिद्धिगइं गओ ॥३५॥
चित्रोऽपि कामेभ्यो विरक्तकामः, उदग्रचारित्रतपा महर्षिः ।
अनुत्तरं संयमं पालयित्वा, अनुत्तरां सिध्धिगतिगतः ॥५॥
॥त्ति बेमि॥इति चित्तसम्भूइज्जं तेरहमं अज्झयणं समत्तं॥१३॥
इतिब्रवीमि–इति चित्रसंभूतीयं त्रयोदशमध्ययनं समाप्तं ॥

॥ अह उसुयारिज्जं चोद्दहमं अज्झयणं ॥

॥ अथेषुकारीयं चतुर्दशमध्ययनं ॥

देवा भवित्ताण पुरे भवम्मि, केई चुया एगविमाणवासी ।
पुरे पुराणे उसुयारनामे, खाए समिद्धे सुरलोगरम्मे ॥१॥
देवा भूत्वा पूर्वे भवे, केचिच्च्युता एकविमानवासिनः ।
पुरे पुराण इषुकारनाम्नि, ख्याते समृध्धे सुरलोकरम्ये ॥१॥
सकम्मसेसेण पुराकएणं, कुलेसुदग्गेसु य ते पसूया ।
निव्विण्णसंसारभया जहाय, जिणिंदमग्गं सरणं पवन्ना ॥२॥
स्वकर्मशेषेण पुराकृतेन, कुलेषूदग्रेषु च ते प्रसूताः ।
निर्विण्णाःसंसारभयात्त्यक्त्वा(संसारं), जिनेन्द्रमार्गं शरणं प्रपन्नाः॥
पुमत्तमागम्म कुमार दो वी, पुरोहिओ तस्स जसा य पत्ती ।
विसालकित्ती य तहेसुयारो, रायत्थ देवी कमलावई य ॥३॥

पुंस्त्वमाऽऽगम्य कुमारौ द्वावपि, पुरोहितः(च)तस्य यशा च पत्नी
विशालकीर्तिश्चतथेषुकारः,राजात्र देवी कमलावती च ॥३॥

जाईजरामच्चुभयाभिभूया, वहिंविहाराभिनिविट्ठचित्ता ।
संसारचक्कस्स विमोक्खणट्ठा, दट्ठूण ते कामगुणे विरत्ता ॥४॥

जातिजरामृत्युभयाभिभूतौं, वहिर्विहाराभिनिविष्ट चित्तौ ।
संसारचक्रस्य विमोक्षार्थं,दृष्ट्वा (साधुं)तौ कामगुणेभ्यो विरक्तौ॥४॥

पियपुत्तगा दोन्नि वि माहणस्स, सकम्मसीलस्स पुरोहियस्स ।
सरित्तु पोराणिय तत्थ जाइं, तहा सुचिण्णं तवसंजमं च ॥५॥

प्रियपुत्रकौ द्वावपि ब्राह्मणस्य, स्वकर्मशीलस्य पुरोहितस्य ।
स्मृत्वा पौराणिकीं तत्रजातिं, तथा सुचीर्णं तपः संयमं च ॥५॥

ते कामभोगेसु असज्जमाणा, माणुस्सएसुं जे यावि दिव्वा ।
मोक्खाभिकंखी अभिजायसड्ढा, तातं उवागम्म इमं उदाहु ॥६॥

तौ कामभोगेष्वसजन्तौ, मानुष्यकेषु ये चापि दिव्याः(तेषु) ।
मोक्षाभिकाङ्क्षिणावभिजातश्रद्धा,तातमुपागम्येदमुदाहरताम्॥६॥

असासयं दट्ठु इमं विहारं, वहुअन्तरायं न य दीहमाउं ।
तम्हा गिहंसि न रइं लभामो, आमन्तयामो चरिस्सामु मोणं ॥७॥

अशाश्वतं दृष्ट्वेमं विहारं, वहून्तरायं न च दीर्घमायुः ।
तस्माद्गृहे न रतिं लभावहे, आमंत्रयावश्चरिष्यावो मौनम् ॥७॥

अह तायगो तत्थ मुणीण तेसिं, तवस्स वाघायकरं वयासी ।
इमं वयं वेयविओ वयन्ति, जहा न होई असुयाण लोगो ॥८॥

अथ तातकस्तत्र मुन्योस्तयोः, तपसो व्याघातकरमवादीत् ।
इमां वाचं वेदविदो वदन्ति, यथा न भवत्यसुतानां लोकः॥८॥

अहिज्ज वेए परिविस्स विप्पे, पुत्ते परिट्ठप्प गिहंसि जाया ।
भोच्चाण भोए सह इत्थियाहिं, आरण्णगा होह मुणी पसत्था ॥९॥

अधीत्य वेदान्परिवेष्य विप्रान् , पुत्रान्परिष्ठाप्य गृहे जातौ ।
भुक्त्वा भोगान् सह स्त्रीभिः, आरण्यकौ भवतं मुनी-प्रशस्तौ ॥

सोयग्गिणा आयगुणिन्धणेणं, मोहाणिला पज्जलणाहिएणं ।
संतत्तभावं परितप्पमाणं, लालप्पमाणं बहुहा बहुं च ॥१०॥

शोकाग्निनाऽऽत्मगुणेन्धनेन, मोहानिलादधिकप्रज्वलनेन ।
सतप्तभावं परितप्यमानं, लालप्यमानं बहुधा बहु च ॥१०॥

पुरोहियं तं कमसोऽणुणन्तं, निमंतयन्तं च सुए धणेणं
जहक्कमं कामगुणेहिं चेव, कुमारगा ते पसमिक्ख वक्कं ॥११॥

पुरोहितं तं क्रमशोऽनुनयन्तं, निमंत्रयन्तं च सुतौ धनेन ।
यथाक्रमं कामगुणैश्चैव, कुमारकौ तौ प्रसमीक्ष्य वाक्यम् ॥११॥

वेया अहीया न भवन्ति ताणं, भुत्ता दिया निन्ति तमं तमेणं ।
जाया य पुत्ता न हवन्ति ताणं, को णाम ते अणुमन्नेज्ज एयं ॥१२॥

वेदा अधीता न भवन्ति त्राणं,भोजिता द्विजा नयन्ति [1]तमस्तमसि
जाताश्च पुत्रा न भवन्ति त्राणं, को(पुरुषः)नाम तवानुमन्येतैतत् ॥

खणमित्तसुक्खा बहुकालदुक्खा, पगामदुक्खा अणिगामसुक्खा ।
संसारमोक्खस्स विपक्खभूया, खाणी अणत्थाण उ कामभोगा॥१३॥

क्षणमात्रसौख्या बहुकालदुःखाः, प्रकामदुःखा अनिकामसौख्याः ।
संसारमोक्षस्य विपक्षभूताः, खानिरनर्थानां तु कामभोगाः ॥१३॥

परिव्वयन्ते अणियत्तकामे, अहो य राओ परितप्पमाणे ।
अन्नप्पमत्ते धणमेसमाणे, पप्पोति मच्चुं पुरिसे जरं च ॥१४॥

परिव्रजन्ननिवृत्तकामः, अह्नि च रात्रौ परितप्यमानः ।
[2]अन्यप्रमत्तो धनमेषयन् , प्राप्नोति मृत्युं पुरुषो जरां च ॥१४॥

इमं च मे अत्थि इमं च नत्थि, मिमं च मे किच्च मिमं अकिच्चं ।
तं एवमेवं लालप्पमाणं, हरा हरंति त्ति कहं पमाओ ? ॥१५॥

१ सातमी नरकमा. २ बीजा माटे दूषित प्रवृत्ति करनार.

इदं च मेऽस्ति इदंच नास्ति, इदं च मे कृत्यमिदमकृत्यम् ।
तमेवमेवं लालप्यमानं, हरा हरन्तीतिकथं प्रमादः ॥१५॥

धणं पभूयं सह इत्थियाहिं, सयणा तहा कामगुणा पगामा ।
तवं कए तप्पइ जस्स लोगो, तं सव्व साहीणमिहेव तुब्भं ॥१६॥
धनं प्रभूतं सह स्त्रीभिः, स्वजनास्तथा कामगुणाः प्रकामाः ।
तपः कृते तप्यते यस्य लोकः, तत्सर्वं स्वाधीनमिहैव युवयोः॥१६॥

धणेण किं धम्मधुराहिगारे, सयणेण वा कामगुणेहिं चेव ।
समणा भविस्सामु गुणोहधारी, बहिंविहारा अभिगम्म भिक्खं॥१७॥
धनेन किं धर्मधुराधिकारे, स्वजनेन वा कामगुणैश्चैव ।
श्रमणौ भविष्यावो गुणौघधारिणौ, बहिर्विहारावभिगम्य भिक्षाम्

जहा य अग्गी अरणी असन्तो, खीरे घयं तेल्लमहा तिलेसु ।
एमेव जाया सरीरंसि सत्ता, संमुच्छई नासइ नावचिट्ठे ॥१८॥
यथा चाग्निररणितोऽसन् , क्षीरे घृतं तैलं महातिलेषु ।
एवमेव जातौ शरीरे सत्वाः,संमूर्च्छन्ति नश्यन्ति नावतिष्ठन्ते१८॥

नोइन्दियग्गेज्झ अमुत्तभावा, अमुत्तभावा वि य होइ निच्चो ।
अज्झत्थहेउं नियंयस्स बन्धो, संसारहेउं च वयन्ति बन्धं ॥१९॥
नो इन्द्रियग्राह्योऽमूर्तभावात् , अमूर्तभावादपि च भवति नित्यः।
अध्यात्महेतुर्नियतस्य बन्धः, संसारहेतुं च वदन्ति बन्धम् ॥१९॥

जहा वयं धम्मं अजाणमाणा, पावं पुरा कम्ममकासि मोहा ।
ओरुब्भमाणा परिरक्खियन्ता, तं नेव भुज्जो वि समायरामो॥२०॥
यथाऽऽवां धर्ममजानानौ, पापं पुराकर्माकार्ष्व मोहात् ।
अवरुध्यमानौ परिरक्ष्यमाणौ, तन्नैव भूयोऽपि समाचरावः॥२०॥

अब्भाहयम्मि लोगम्मि, सव्वओ परिवारिए ।
अमोहाहिं पडन्तीहिं, गिहंसि न रइं लभे ॥२१॥

अभ्याहते लोके, सर्वतः परिवारिते ।
अमोघाभिः[1]पतन्तीभिः, गृहे न रतिं लभावहे ॥२१॥
केण अब्भाहओ लोगो, केण वा परिवारिओ ।
का वा अमोहा वुत्ता, जाया चिन्तावरो हुमे ॥२२॥
केनाभ्याहतो लोकः, केन वा परिवारितः ।
का वाऽमोघा उक्ताः, जातौ ? चिन्तापरो भवामि ॥२२॥
मच्चुणाऽब्भाहओ लोगो, जराए परिवारिओ ।
अमोहा रयणी वुत्ता, एवं ताय विजाणह ॥२३॥
मृत्युनाभ्याहतो लोकः, जरया परिवारितः ।
अमोघा रात्रय उक्ताः, एवं तात विजानीहि ॥२३॥
जा जा वच्चइ रयणी, न सा पडिनियत्तई ।
अहम्मं कुणमाणस्स, अफला जन्ति राइओ ॥२४॥
या या व्रजति रजनीः, न सा प्रतिनिवर्तते
अधर्मं कुर्वाणस्य, अफला यान्ति रात्रयः ॥२४॥
जा जा वच्चइ रयणी, न सा पडिनियत्तई ।
धम्मं च कुणमाणस्स, सफला जन्ति राइओ ॥२५॥
या या व्रजति रजनी, न सा प्रतिनिवर्तते ।
धर्मं च कुर्वाणस्य, सफला यान्ति रात्रयः ॥२५॥
एगओ संवसित्ताणं, दुहओ सम्मत्तसंजुया ।
पच्छा जाया गमिस्सामो, भिक्खमाणा कुले कुले ॥२६॥
एकतः समुष्य, [2]द्वये सम्यक्त्वसंयुताः ।
पश्चाज्जातौ गमिष्यामः, भिक्षमाणा गृहे गृहे ॥२६॥
जस्सत्थि मच्चुणा सक्खं, जस्स वऽत्थि पलायणं ।
जो जाणे न मरिस्सामि, सो हु कंखे सुए सिया ॥२७॥

१ शस्त्रधारावडे. २ चारेजणा.

यस्यास्तिमृत्युनासख्यं, यस्य वास्ति पलायनम् ।
यो जानीते न मरिष्यामि, स खलु काङ्क्षति श्वः स्यात्॥२७॥

अज्जेव धम्मं पडिवज्जयामो, जहिं पवन्ना न पुणब्भवामो ।
अणागयं नेव य अत्थि किंचि, सद्धाखमं णे विणइत्तु रागं ॥२८॥
अद्यैव धर्मं प्रतिपद्यावहे, यं (धर्मं) प्रपन्नौ न [1]पुनर्भविष्यामः ।
अनागतं नैवचास्ति किंचित्, श्रद्धाक्षमं नो विनीय रागम्॥२८॥

पहीणपुत्तस्स हु नत्थि वासो, वासिट्ठि भिक्खायरियाइ कालो ।
साहाहि रुक्खो लहई समाहिं, छिन्नाहि साहाहि तमेव खाणुं ॥२९॥
प्रहीणपुत्रस्य खलु नास्ति वासः, वासिष्टि! भिक्षाचर्यायाः कालः।
शाखाभिर्वृक्षोलभतेसमाधिं,छिन्नाभिःशाखाभिस्तमेवस्थाणुम्(जानीहि)

पंखाविहूणो व्व जहेह पक्खी, भिच्चविहूणो व्व रणे नरिन्दो ।
विवन्नसारो वणिओ व्व पोए, पहीणपुत्तो म्हि तहा अहंपि ॥३०॥
पक्षविहीन इव यथेह पक्षी, भृत्यविहीन इव रणे नरेन्द्रः ।
विपन्नसारो वणिगिवपोते, प्रहीनपुत्रोऽस्मि तथाऽहमपि ॥३०॥

सुसंभिया कामगुणा इमे ते, संपिण्डिआ अग्गरसप्पभूया ।
भुंजासु ता कामगुणे पगामं, पच्छा गमिस्सामु पहाणमग्गं ॥३१॥
सुसंभृताः कामगुणा इमे ते, संपिण्डिता अग्र्यरसप्रभूताः ।
भुञ्जीवहि तान् कामगुणान् प्रकामं, पश्चाद् गमिष्यावः प्रधानमार्गं।

भुत्ता रसा भोइ जहाइ णे वओ, न जीवियट्ठा पजहामि भोए।
लाभं अलाभं च सुहं च दुक्खं, संचिक्खमाणो चरिस्सामि मोणं॥
भुक्ता रसा भवति!जहत्यस्मान् वयः, न जीवितार्थं प्रजहामि भोगान्
लाभमलाभं च सुखंच दुःखं, संवीक्षमाणश्चरिष्यामि मौनम् ॥३२॥

मा हु तुमं सोयरियाण सम्मरे, जुण्णो व हंसो पडिसोत्तगामी ।
भुंजाहि भोगाइ मए समाणं, दुक्खं खु भिक्खायरियाविहारो॥३३॥

[1] फरीवार ससारी.

मा खलु त्वं [1]सौंदर्याणां स्मार्षीः, जीर्ण इव हंसः प्रतिस्रोतोगामी।
भुंद्व भोगान् मया समं, दुःखं खलु भिक्षाचर्याविहारः ॥३३॥

जहा य भोई तणुयं भुयंगो, निम्मोयणिं हिच्च पलेइ मुत्तो ।
एमेए जाया पयहन्ति भोए, ते हं कहं नाणुगमिस्समेक्को ॥३४॥
यथा च भवति! तनुजां भुजंगः, [2]निर्मोचनी हित्वा पर्येति मुक्तः ।
एवमेतौ जातौ प्रजहीतो भोगान्,तौ(प्रति)अहंकथंनानुगमिष्याम्येकः॥

छिन्दित्तु जालं अवलं व रोहिया, मच्छा जहा कामगुणे पहाय ।
धोरेयसीला तवसा उदारा, धीरा हु भिक्खारियं चरन्ति ॥३५॥
छित्त्वा जालमबलमिव रोहिताः,मत्स्या यथाकामगुणान्प्रहाय ।
धौरेयशीलास्तपसोदाराः, धीराः खलुभिक्षाचर्यां चरन्ति॥३५॥

नहेव कुंचा समइक्कमन्ता, तयाणि जालाणि दलित्तु हंसा ।
पलेंति पुत्ता य पई य मज्झं, ते हं कहं नाणुगमिस्समेक्का ॥३६॥
नभसीव क्रौंचाः समतिक्रामन्तः, ततानि जालानि दलित्वा हंसाः
परियांति पुत्रौ च पतिश्चमम, तानहं कथं नानुगमिष्याम्येका३६॥

पुरोहियं तं ससुयं सदारं, सोच्चाऽभिनिक्खम्म पहाय भोए ।
कुडुम्बसारं विउलुत्तमं च, रायं अभिक्खं समुवाय देवी ॥३७॥
पुरोहितं तं ससुतं सदारं, श्रुत्वाऽभिनिःक्रम्य प्रहाय भोगान् ।
कुटुंबसार विपुलोत्तमं च, राजानमभीक्ष्णं समुवाच देवी ॥३७॥

वंतासी पुरिसो रायं, न सो होइ पसंसिओ ।
माहणेण परिच्चत्तं, धणं आयाउमिच्छसि ॥३८॥
वांताशी पुरुषो राजन् , न स भवति प्रशंसनीयः ।
ब्राह्मणेन परित्यक्तं, धनमादातुमिच्छसि ॥३८॥

सव्वं जगं जइ तुहं, सव्वं वावि धणं भवे ।
सव्वं पि ते अपज्जत्तं, नेव ताणाय तं तव ॥३९॥

१ स्नेहीयोना भोगोने. २ कांचळी.

सर्वं जगद्यदि तव, सर्वं वापि धनं भवेत् ।
सर्वमपि त अपर्याप्तं, नैव त्राणाय तत्तव ॥३९॥

मरिहिसि रायं जया तया वा, मणोरमे कामगुणे पहाय ।
एक्को हु धम्मो नरदेव ताणं, न विज्जई अन्नमिहेह किंचि ॥४०॥
मरिष्यसि राजन् यदा तदा वा, मनोरमान् कामगुणान्प्रहाय ।
एकः खलु धर्मो नरदेव त्राणं, न विद्यतेऽन्यमिहेह किंचित्॥४०॥

नाहं रमे पक्खिणि पंजरे वा, संताणछिन्ना चरिस्सामि मोणं ।
अकिंचणा उज्जुकडा निरामिसा, परिग्गहारम्भनियत्तदोसा ॥४१॥
नाहं रमे पक्षिणी पञ्जर इव, छिन्नसंताना चरिष्यामि मौनम् ।
अकिंचना ऋजुकृता निरामिषा, परिग्रहारंभदोषनिवृत्ता ॥४१॥

दवग्गिणा जहा रण्णे, डज्झमाणेसु जन्तुसु ।
अन्ने सत्ता पमोयन्ति, रागद्दोसवसं गया ॥४२॥
दवाग्निना यथारण्ये, दह्यमानेषु जन्तुषु ।
अन्ये सत्त्वाः प्रमोदन्ते, रागद्वेषवशं गताः ॥४२॥

एवमेव वयं मूढा, कामभोगेसु मुच्छिया ।
डज्झमाणं न बुज्झामो, रागद्दोसग्गिणा जगं ॥४३॥
एवमेव वय मूढाः, कामभोगेषु मूर्छिताः ।
दह्यमानं न बुध्यामहे, रागद्वेषाग्निना जगत् ॥४३॥

भोगे भोच्चा वमित्ता य, लहुभूयविहारिणो ।
आमोदमाणा गच्छन्ति, दिया कामकमा इव ॥४४॥
भोगान् भुक्त्वा वान्त्वा च, लघुभूतविहारिणः ।
आमोदमाना गच्छन्ति, द्विजाः कामक्रमा इव ॥४४॥

इमे य बद्धा फन्दन्ति, मम हत्थज्जमागया ।
वयं च सत्ता कामेसु, भविस्सामो जहा इमे ॥४५॥

इमे च वद्धाः स्पन्दन्ते, मम हस्तमागताः ।
वयं च सक्ताः कामेषु, भविष्यामो यथेमे ॥४५॥

सामिसं कुललं दिस्स, वज्झमाणं निरामिसं ।
आमिसं सव्वमुज्झित्ता, विहरिस्सामि निरामिसा ॥४६॥

सामिष [1]कुललं दृष्ट्वा, बाध्यमानं निरामिषम् ।
आमिषं सर्वमुज्झित्वा, विहरिष्यामि निरामिषा ॥४६॥

गिद्धोवमा उ नच्चाणं, कामे संसारवड्ढणे ।
उरगो सुवण्णपासे व्व, संकमाणो तणुं चरे ॥४७॥

गृध्रोपमान् तु ज्ञात्वा, कामान् संसारवर्धनान् ।
उरगः सौपर्णेयपार्श्वे इव, शंकमानस्तनु चरेत् ॥४७॥

नागो व्व बंधणं छित्ता, अप्पणो वसहिं वए ।
एयं पत्थं महारायं, उस्सुयारि त्ति मे सुयं ॥४८॥

नाग इव वन्धनं छित्त्वा, आत्मनो वसतिं व्रजेत् ।
एतत्पथ्यं महाराज!, इषुकार! इति मया श्रुतम् ॥४८॥

चइत्ता विउलं रज्जं, कामभोगे य दुच्चए ।
निव्विसया निरामिसा, निन्नेहा निप्परिग्गहा ॥४९॥

त्यक्त्वा विपुल राज्यं, कामभोगांश्च दुस्त्यजान् ,
निर्विषयौ निरामिषौ, निःस्नेहौ निःपरिग्रहौ ॥४९॥

सम्मं धम्मं वियाणित्ता, चिच्चा कामगुणे वरे ।
तवं पगिज्झहक्खायं, घोरं घोरपरक्कमा ॥५०॥

सम्यग् धर्म विज्ञाय, त्यक्त्वा कामगुणान् वरान् ।
तपःप्रगृह्य यथाख्यातं घोरं घोरपराक्रमौ ॥५०॥

एवं ते कमसो वद्धा, सव्वे धम्मपरायणा ।
जम्ममच्चुभउव्विग्गा, दुक्खस्सन्तगवेसिणो ॥५१॥

---

१ गृध्र

एव [1]ते क्रमशो बुध्धाः, सर्वे धर्मपरायणाः ।
जन्ममृत्युभयोद्विग्नाः, दुःखस्यान्तगवेषिणः ॥५१॥

सासणे विगयमोहाणं, पुव्विं भावणभाविया ।
अचिरेणेव कालेण, दुक्खस्सन्तमुवागया ॥५२॥
शासने विगतमोहाना, पूर्वं भावनाभाविताः ।
अचिरेणैव कालेन, दुःखस्यान्तमुपागताः ॥५२॥

राया सह देवीए, माहणो य पुरोहिओ ।
माहणी दारगा चेव सव्वे ते परिनिव्वुडे ॥५३॥
राजा सह देव्या, ब्राह्मणश्च पुरोहितः ।
ब्राह्मणी दारकौ चैव, सर्वे ते परिनिर्वृताः ॥५३॥

॥ त्ति बेमि ॥ इति उसुयारिज्जं अज्झयणं समत्तं ॥१४॥
इतिब्रवीमि–इति इषुकारीयमध्ययनं समाप्तम् ॥१४॥

॥ अह सभिक्खू पंचदहं अज्झयणं ॥

॥ अथ सभिक्षुर्नामपंचदशमध्ययनं ॥

मोणं चरिस्सामि समिच्च धम्मं, सहिए उज्जुकडे नियाणछिन्ने ।
संथवं जहिज्ज अकामकामे, अन्नायएसी परिव्वए स भिक्खू ॥१॥
मौनं चरिष्यामि समेत्य धर्मं, सहित ऋजुकृतः छिन्ननिदानः ।
संस्तवं जह्यादकामकामी, अज्ञातैषी परिव्रजेत् स भिक्षुः ॥१॥

राओवरयं चरेज्ज लाढे, विरए वेयवियायरक्खिए ।
पन्ने अभिभूय सव्वदंसी, जे कम्हिंवि न मुच्छिए स भिक्खू ॥२॥
रागोपरतश्चरेल्लाढः, विरतो वेदविदात्मरक्षितः ।
प्राज्ञोऽभिभूय सर्वदर्शी, य कस्मिन्नपि न मुर्च्छितः सभिक्षुः ॥२॥

---

१ ते इए जीवो.

अक्कोसवहं विइत्तु धीरे, मुणी चरे लाढे निच्चमायगुत्ते ।
अव्वग्गमणे असंपहिट्ठे, जे कसिणं अहियासए स भिक्खू ॥३॥
आक्रोशवधं विदित्वा धीरः, मुनिश्चरेल्लाढो नित्यमात्मगुप्तः ।
अव्यग्रमना असंप्रहृष्टः, यः कृत्स्नमध्यासयेत् स भिक्षुः ॥३॥
पन्तं सयणासणं भइत्ता, सीउण्हं विविहं च दंसमसगं ।
अव्वग्गमणे असंपहिट्ठे, जे कसिणं अहियासए स भिक्खू ॥४॥
प्रान्तं शयनासनं भजित्वा, शीतोष्णं विविधं च दंशमशकम् ।
अव्यग्रमना असंप्रहृष्टः, यः कृत्स्नमध्यासयेत् स भिक्षुः ॥४॥
नो सक्कइमिच्छई न पूय, नो वि य वन्दणगं कुओ पसंसं ।
से संजए सुव्वए तवस्सी, सहिए आयगवेसए स भिक्खू ॥५॥
न सत्कृतिमिच्छति न पूजां, नोऽपि च वन्दनकं कुतःप्रशंसा ।
स संयतः सुव्रतस्तपस्वी, सहित आत्मगवेषकः स भिक्षुः ॥५॥
जेण पुण जहाइ जीवियं, मोहं वा कसिणं नियच्छई ।
नरनारिं पजहे सया तवस्सी, न य कोउहलं उवेइ स भिक्खू ॥
येन पुनर्जहाति जीवितं, मोहं वा कृत्स्नं नियच्छति ।
नरनारि प्रजह्यात् सदा तपस्वी, न च कौतूहलमुपैति स भिक्षुः ॥६॥
छिन्नं सरं भोममन्तलिक्खं, सुमिणं लक्खणदण्डवत्थुविज्जं ।
अंगवियारं सरस्स विजयं, जे विज्जाहिं न जीवइ स भिक्खू ॥७॥
[1]छिन्नं [2]स्वरं [3]भौम [4]मन्तरिक्षं, स्वप्नं लक्षणदण्डवास्तुविद्याम् ।
[5]अंगविकारं [6]स्वरस्यविजयं, यो विद्याभिर्न जीवति स भिक्षुः ॥७॥
मन्तं मूलं विविहं वेज्जचिन्तं, वमणविरेयणधूमणेत्तसिणाणं ।
आउरे सरणं तिगिच्छियं च, तं परिन्नाय परिव्वए स भिक्खू ॥

१ छेदनक्रियायुक्त विद्या. २ षड्जादि राग ३ पृथ्वीकंप वगैरे ४ आकाशना ग्रहादि. ५ शरीरनां तथा नेत्रादिना फरकवा. ६ दुर्गाशृगालादिना स्वरोनी चिकित्सा.

मंत्र मूलं विविधं वैद्यचिन्तां, वमनविरेचनधूमनेत्रस्नानं ।
आतुरस्मरणं चिकित्सकं च, तत् परिज्ञाय परिव्रजेत् स भिक्षुः

खत्तियगणउग्गरायपुत्ता, माहणभोइय विविहा य सिप्पिणो ।
नो तेसिं वयइ सिलोगपूयं, तं परिन्नाय परिव्वए स भिक्खू ॥९॥
क्षत्रियगणोग्रराजपुत्राः, ब्राह्मणा भोगिका विविधाश्च शिल्पिनः।
नो तेषां वदति श्लोकपूजां, तत्परिज्ञाय परिव्रजेत् स भिक्षुः॥९॥

गिहिणो जे पव्वइएण दिट्ठा, अप्पवइएण व संथुया हविज्जा ।
तेसिं इहलोइयफलट्ठा, जो संथवं न करेइ स भिक्खू ॥१०॥
गृहिणो ये प्रव्रजितेन दृष्टाः, अप्रव्रजितेन च संस्तुता भवेयुः ।
तेषामिहलौकिकफलार्थं, यःसंस्तवं न करोति स भिक्षुः ॥१०॥

सयणासणपाणभोयणं, विविहं खाइमसाइमं परेसिं ।
अदए पडिसेहिए नियण्ठे, जे तत्थ न पउस्सई स भिक्खू ॥११॥
शयनासनपानभोजनं, विविधं खाद्यं स्वाद्यं परैः ।
अदद्भिः प्रतिषिद्धः निर्ग्रन्थो, यस्तत्र न प्रदुष्यति स भिक्षुः११

जं किंचि आहारपाणगं विविहं, खाइमसाइमं परेसिं लध्धुं ।
जो तं तिविहेण नाणुकम्पे, मणवयकायसुसंवुडे स भिक्खू ॥१२॥
यत्किंचिदाहारपानकं विविधं, खाद्यं स्वाद्यं परेभ्यो लब्ध्वा ।
यस्तत् त्रिविधेन नानुकंपेत, संवृतमनोवाक्कायः स भिक्षुः॥१२॥

आयामगं चेव जवोदणं च, सीयं सोवीरजवोदगं च ।
न हीलए पिण्डं नीरसं तु, पन्तकुलाई परिव्वए स भिक्खू॥१३॥
आयामकं चैव यवौदनं च, शीतं [1]सौवीरं यवोदकं च ।
न हीलयेत्पिण्ड निरसं तु, प्रान्तकुलानि परिव्रजेत्स भिक्षुः ॥

सद्दा विविहा भवन्ति लोए, दिव्वा माणुस्सगा तिरिच्छा ।
भीमा भयभेरवा उराला, जो सोच्चा न विहिज्जई स भिक्खू॥१४॥

१ कांजी.

शब्दा विविधा भवन्ति लोके, दिव्या मानुष्यकास्तैरश्चाः ।
भीमौ भयभैरवा उदाराः, यः श्रुत्वा न बिभेति स भिक्षुः॥१४॥
वादं विविहं समिच्च लोए, सहिए खेयाणुगए य कोवियप्पा।
पन्ने अभिभूय सव्वदंसी, उवसन्ते अविहेडए स भिक्खू ॥१५॥
वादं विविधं समेत्य लोके, सहितः खेदानुगतश्चकोविदात्मा ।
प्राज्ञोऽभिभूय सर्वदर्शी, उपशान्तोऽविहेटकः स भिक्षुः ॥१५॥
असिप्पजीवी अगिहे अमित्ते, जिइन्दिए सव्वओ विप्पमुक्के ।
अणुक्कसाई लहुअप्पभक्खी, चिच्चा गिहं एगचरे स भिक्खु॥१६॥
अशिल्पजीव्यगृहोऽमित्रः, जितेन्द्रियः सर्वतो विप्रमुक्तः ,
अणुकषायी लघ्वल्पभक्षी, त्यक्त्वा गृहमेकचरः स भिक्षुः॥१६॥
त्ति बेमि ॥ इति सभिक्खुयं समत्तं ॥
इतिब्रवीमि—इतिसभिक्षुकं समाप्तं

॥ अह बम्भचेरसमाहिठाणाणाम सोलसमं अज्झयणं ॥

अथ ब्रह्मचर्यसमाधिस्थानं नाम षोडशमध्ययनं

सुयं मे आउसं-तेणं भगवया एवमक्खायं । इह खलु थेरेहिं भगवन्तेहिं दस बम्भचेरसमाहिठाणा पन्नत्ता, जे भिक्खू सोच्चा निसम्म संजमबहुले संवरबहुले समाहिबहुले गुत्ते गुत्तिंदिए गुत्तबम्भयारी सया अप्पमत्ते विहरेज्जा । कयरे खलु ते थेरेहिं भगवन्तेहिं दस बम्भचेरसमाहिठाणा पन्नत्ता, जे भिक्खू सोच्चा निसम्म संजमबहुले संवरबहुले समाहिबहुले गुत्ते गुत्तिंदिए गुत्तबम्भयारी सया अप्पमत्ते विहरेज्जा। इमे खलु ते थेरेहि भगवन्तेहिं दस बम्भचेरठाणा पन्नता, जे भिक्खू

सोच्चा निसम्म संजमबहुले संवरबहुले समाहिबहुले गुत्ते गुत्तिंदिए गुत्तबम्भयारी सया अप्पमत्ते विहरेज्जा॥ तं जहा विवित्ताइं सयणासणाइं सेवित्ता हवइ से निग्गन्थे। नो इत्थीपसुपण्डगसंसत्ताइं सयणासणाइं सेवित्ता हवइ से निग्गन्थे। तं कहमिति चे। आयरियाह। निग्गन्थस्स खलु इत्थिपसुपण्डगसंसत्ताइं सयणासणाइं सेवमाणस्स बम्भयारिस्स बम्भचेरे संका वा कंखा वा विइगिच्छा वा समुप्पज्जिज्जा, भेदं वा लभेज्जा, उम्मायं वा पाउणिज्जा, दीहकालियं वा रोगायंकं हवेज्जा, केवलिपन्नत्ताओ धम्माओ भंसेज्जा। तम्हा नो इत्थिपसुपण्डगसंसत्ताइं सयणासणाइं सेवित्ता हवइ से निग्गन्थे ॥ १ ॥

श्रुतं मया आयुष्मन् ? तेन भगवतैवमाख्यातम् , इह खलु स्थविरैर्भगवद्भिर्दश ब्रह्मचर्यसमाधिस्थानानि प्रज्ञप्तानि, तानि भिक्षुः श्रुत्वा निशम्य बहुलसंयमो बहुलसंवरो बहुलसमाधि गुप्तो गुप्तेन्द्रियो गुप्तब्रह्मचारी सदाऽप्रमत्तोविहरेत्। कतराणि खलु तानि? स्थविरैर्भगवद्भिर्दशब्रह्मचर्यसमाधिस्थानानि प्रज्ञप्तानि, यानि भिक्षुः श्रुत्वा निशम्य बहुलसयमो बहुलसंवरो बहुलसमाधिर्गुप्तो गुप्तेन्द्रियो गुप्तब्रह्मचारी सदाऽप्रमत्तो विहरेत्। इमानि खलु स्थविरैर्भगवद्भिर्दशब्रह्मचर्यसमाधिस्थानानि प्रज्ञप्तानि,यानि भिक्षुः श्रुत्वा निशम्य बहुलसंयमो बहुलसंवरो बहुलसमाधिर्गुप्तो गुप्तेन्द्रियो गुप्तब्रह्मचारी सदाऽप्रमतो विहरेत्। तद्यथा विविक्तानि शयनासनानि सेविता, भवति स निग्रन्थः। न स्त्रीपशुपण्डकससक्तानि शयनासनानि सेविता भवति स निर्ग्रन्थः। तत् कथमितिचेत्? आचार्य आह, निर्ग्रन्थस्य

खलु स्त्रीपशुपण्डकसंसक्तानि, शयनासनानि सेवमानस्य ब्रह्मचारिणो ब्रह्मचर्ये शंका वा कांक्षा वा [१]विचिकित्सा वा समुत्पद्येत, [२]भेद वा लभेत, उन्मादं वा प्राप्नुयात्, दीर्घकालिको वा रोगातङ्को भवेत्, केवलिप्रज्ञप्ताद् धर्माद् भ्रश्येत्, तस्मान्नो, स्त्रीपशु पण्डकसंसक्तानि शयनासनानि सेविता भवति स निर्ग्रन्थः ॥१॥

नो इत्थीणं कहं कहित्ता हवइ से निग्गन्थे। तं कहमिति चे। आयरियाह। निग्गन्थस्स खलु इत्थीणं कहं कहेमाणस्स बम्भचारिस्स बम्भचेरे संका वा कंखा वा विइगिच्छा वा समुप्पज्जिज्जा, भेदं वा लभेज्जा, उम्मायं वा पाउणिज्जा, दीहकालियं वा रोगायंकं हवेज्जा, केवलिपन्नत्ताओ धम्माओ भंसेज्जा। तम्हा नो इत्थीणं कहं कहेज्जा ॥ २ ॥

नो स्त्रीणां कथां कथयिता भवति स निर्ग्रन्थः, तत्कथमिति चेत्? आचार्य आह। निर्ग्रन्थस्य खलु स्त्रीणां कथां कथयतो ब्रह्मचारिणो ब्रह्मचर्ये शङ्का वा काङ्क्षा वा विचिकित्सा वा समुत्पद्येत, भेदं वा लभेत, उन्मादं वा प्राप्नुयात दीर्घकालिको वा रोगातङ्को भवेत्, केवलिप्रज्ञप्ताद् धर्माद् भ्रश्येत्, तस्मान्नोस्त्रीणां कथां कथयेत् ॥२॥

नो इत्थीणं सद्धिं सन्निसेज्जागए विहरित्ता हवइ से निग्गन्थे। तं कहमिति चे। आयरियाह। निग्गन्थस्स खलु इत्थीहि सद्धिं सन्निसेज्जागयस्स बम्भचेरे संका वा कंखा वा विइगिच्छा वा समुप्पज्जिज्जा, भेदं वा लभेज्जा, उम्मायं वा पाउणिज्जा, दीहकालियं वा रोगायंकं हवेज्जा, केवलिपन्नत्ताओ धम्माओ भंसेज्जा। तम्हा खलु नो निग्गंथे इत्थीहि सद्धिं सन्निसेज्जागए विहरेज्जा ॥ ३ ॥

नो स्त्रीभिः सार्धं सन्निषद्यागतो विहर्ता भवति स निर्ग्रन्थः, तत्कथमितिचेत् ! आचार्य आह। निर्ग्रन्थस्य खलु स्त्रीभिः सार्धं सन्निषद्यागतस्य ब्रह्मचारिणो ब्रह्मचर्ये शङ्का वाऽऽकाङ्क्षा वा विचिकित्सा वा समुत्पद्येत, भेद वा लभेत, उन्मादंवा प्राप्नुयात्, दीर्घकालिकोवा रोगातङ्को भवेत्ः केवलिप्रज्ञप्ताद् धर्माद् भ्रश्येत् तस्मात्खलु नो निर्ग्रन्थः स्त्रीभिः सार्धं सन्निषद्यागतो विहरेत् ॥३॥

नो इत्थीणं इन्दियाइं मणोहराइं मणोरमाइं आलोइत्ता निज्झाइत्ता हवइ से निग्गन्थे। तं कहमिति चे। आयरियाह। निग्गन्थस्स खलु इत्थीणं इन्दियाइं मणोहराइं मणोरमाइं आलोएमाणस्स निज्झायमाणस्स बम्भयारिस्स बम्भचेरे संका वा कंखा वा विइगिच्छा वा समुप्पज्जिज्जा, भेदं वा लभेज्जा, उम्मायं वा पाउणिज्जा, दीहकालियं वा रोगायंकं हवेज्जा, केवलिपन्नत्ताओ धम्माओ भंसेज्जा। तम्हा खलु नो निग्गन्थे इत्थीणं इन्दियाइं मणोहराइं मणोरमाइं आलोएज्जा निज्झाएज्जा ॥ ४ ॥

नो स्त्रीणामिन्द्रियाणि मनोहराणि, मनोरमाण्यालोकयिता निर्ध्याता भवति स निर्ग्रन्थः। तत्कथमितिचेत् ! आचार्य आह। निर्ग्रन्थस्य खलु स्त्रीणामिन्द्रियाणि मनोहराणि मनोरमाण्यवलोकमानस्य निर्ध्यायतो ब्रह्मचारिणो ब्रह्मचर्ये शङ्का वाऽऽकाङ्क्षा वा विचिकित्सा वा समुत्पद्येत, भेदं वा लभेत, उन्मादंवा प्राप्नुयात्, दीर्घकालिको वा रोगातङ्को भवेत्; केवलिप्रज्ञप्ताद् धर्माद् भ्रश्येत् तस्मात् खलु नो निर्ग्रंथः स्त्रीणामिन्द्रियाणि मनोहराणि मनोरमाण्यालोकयेन्निर्ध्यायेत् ॥४॥

नो इत्थीणं कुड्डन्तरंसि वा दूसन्तरंसि वा भित्तन्तरंसि वा कूइयसद्दं वा रुइयसद्दं वा गीयसद्दं वा हसियसद्दं वा थणियसद्दं वा कन्दियसद्दं वा विलवियसद्दं वा सुणेत्ता हवइ से निगन्थे। तं कहमिति चे। आयरियाह। निग्गन्थस्स खलु इत्थीणं कुड्डन्तरंसि वा दूसन्तरंसि वा भित्तन्तरंसि वा कूइयसद्दं वा रुइयसद्दं वा गीयसद्दं वा हसियसद्दं वा थणियसद्दं वा कन्दियसद्दं वा विलवियसद्दं वा सुणेमाणस्स बम्भयारिस्स बम्भचेरे संका वा कंखा वा विइगिच्छा वा समुप्पज्जिज्जा, भेदं वा लभेज्जा, उम्मायं वा पाउणिज्जा, दीहकालियं वा रोगायंकं हवेज्जा केवलिपन्नत्ताओ धम्माओ भंसेज्जा। तम्हा खलु नो निग्गन्थे इत्थीणं कुड्डन्तरंसि वा दूसन्तरंसि वा भित्तंतरंसि वा कूइयसद्दं वा रुइयसद्दं वा गीयसद्दं वा हसियसद्दं वा थणियसद्दं कन्दियसद्दं वा विलवियसद्दं वा सुणेमाणे विहरेज्जा ॥ ५ ॥

नो स्त्रीणां कुड्यान्तरे वा दूष्यान्तरे वा भित्यन्तरे वा कूजितशब्दं वा, रुदितशब्दं वा, गीतशब्दं वा, हसितशब्दं वा, स्तनितशब्दं वा, क्रन्दितशब्दं वा, विलपितशब्दं वा, श्रोता(न)भवति स निर्ग्रन्थ, तत्कथमितिचेत्? आचार्यआह। निर्ग्रन्थस्य खलु स्त्रीणांकुड्यान्तरे वा, दुष्यान्तरे वा भित्यन्तरे वा, कुजितशब्द वा, रुदितशब्दं वा, गीतशब्द वा हसित शब्द वा, स्तनितशब्दं वा, क्रन्दितशब्दं वा, विलपितशब्द वा, शृण्वतो ब्रह्मचारिणो ब्रह्मचर्ये शङ्कावा काङ्क्षा विचिकित्सा वा समुत्पद्येत भेदं वा लमेत, उन्मादं वा प्राप्नुयात् दीर्घकालिको वा, रोगातङ्को भवेत्, केवलिप्रज्ञप्ताद् धर्माद् भ्रश्येत्। तस्मात् खलु नो निर्ग्रंथः स्त्रीणां कुड्यान्तरेवा, दूप्यान्तरे वा, भित्यन्तरेवा,

कूजितशब्दं वा, रुदितशब्दं वा गीतशब्दं वा, हसितशब्दं वा, स्तनितशब्द वा, क्रन्दितशब्दं वा, विलपितशब्दं वा, श्रण्वन् विहरेत् ॥५॥

नो निग्गन्थे पुव्वरयं पुव्वकीलियं अणुसरित्ता हवइ से निग्गन्थे। तं कहमिति चे। आयरियाह। निग्गन्थस्स खलु पुव्वरयं पुव्वकीलियं अणुसरमाणस्स बम्भयारिस्स बम्भचेरे संका वा कंखा वा विइगिच्छा वा समुप्पज्जिज्जा, भेदं वा लभेज्जा, उम्मायं वा पाउणिज्जा, दीहकालियं वा रोगायंकं हवेज्जा, केवलिपन्नत्ताओ धम्माओ भंसेज्जा। तम्हा खलु नो निग्गन्थे पुव्वरयं पुव्व-कीलियं अणुसरेज्जा ॥ ६ ॥

नो निर्ग्रंथः पूर्वरत पूर्वक्रीडित मनुस्मर्ता भवेत् स निर्ग्रंथः ततकथमितिचेत् ! आचार्य आह। निर्ग्रन्थस्य खलु पूर्वरतं पूर्व-क्रीडित मनुस्मरतो ब्रह्मचारिणो ब्रह्मचर्ये शङ्का वा काङ्क्षा वा विचिकित्सा वा समुत्पद्येत भेद वा लभेत उन्माद वा प्राप्नुयात्, दीर्घकालिको वा, रोगातङ्को भवेत्, केवलिप्रज्ञप्ताद् धर्माद् भ्रश्येत्, तस्मात् खलु नो निर्ग्रंथः पूर्वरतं पूर्वक्रीडितमनुस्मरेत् ॥६॥

नो पणीयं आहारं आहारित्ता हवइ से निग्गन्थे। तं कहमिति चे। आयरियाह। निग्गन्थस्स खलु पणीय आहारं आहारेमाणस्स बम्भयारिस्स बम्भचेरे संका वा कंखा वा विइगिच्छा वा समुप्पज्जिज्जा, भेदं वा लभेज्जा, उम्मायं वा पाउणिज्जा, दीहकालियं वा रोगायंकं हवेज्जा, केवलिपन्नत्ताओ धम्माओ भंसेज्जा। तम्हा खलु नो निग्गन्थे पणीयं आहारं आहारेज्जा ॥ ७ ॥

नो प्रणीत माहरमाहर्ता भवेत् स निर्ग्रन्थः। तत्कथमितिचेत्! आचार्य आह। निर्ग्रन्थस्य खलु प्रणोतमाहारमाहरतो ब्रह्मचारिणो ब्रह्मचर्ये शङ्का वा, काङ्क्षा वा विचिकित्सा वा समुत्पद्येत, भेदं वा लभेत, उन्मादं वा प्राप्नुयात्, दीर्घकालिको वा रोगातङ्को भवेत् केवलिप्रज्ञप्ताद् धर्माद् भ्रश्येत्, तस्मात् खलु नो निर्ग्रन्थः प्रणोतमाहरेत् ॥७॥

नो अइमायाए पाणभोयणं आहारेत्ता हवइ से निग्गन्थे। तं कहमिति चे। आयरियाह। निग्गन्थस्स खलु अइमायाए पाणभोयणं आहारेमाणस्स बम्भयारिस्स बम्भचेरे संका वा कंखा वा विइगिच्छा वा समुप्पज्जिज्जा, भेदं वा लभेज्जा, उम्मायं वा पाउणिज्जा, दीहकालियं वा रोगायंकं हवेज्जा, केवलिपन्नत्ताओ धम्माओ भंसेज्जा। तम्हा खलु नो निग्गन्थे अइमायाए पाणभोयण आहारेज्जा ॥ ८ ॥

नो अतिमात्रया पानभोजनमाहर्ता भवति स निर्ग्रन्थः तत् कथमितिचेत्? आचार्य आह। निर्ग्रन्थस्य खल्वतिमात्रया पानभोजनमाहरतो ब्रह्मचारिणो ब्रह्मचर्ये शङ्कावा काङ्क्षावा, विचिकित्सा वा समुत्पद्येत, भेदं वा लभेत, उन्मादं वा प्राप्नुयात्, दीर्घकालिको वा रोगातङ्को भवेत्, केवलिप्रज्ञप्ताद्धर्माद् भ्रश्येत्, तस्मात् खलु नो निर्ग्रन्थोऽतिमात्रया पानभोजनमाहरेत् ॥८॥

नो विभूसाणुवादी हवइ से निग्गन्थे। तं कहमिति चे। आयरियाह। विभूसावत्तिए विभूसियसरीरे इत्थिजणस्स अभिलसणिज्जे हवइ। तओ णं तस्स इत्थिजणेणं अभिलसिज्जमाणस्स बम्भचेरे संका वा कंखा वा विइगिच्छा वा समुप्प-

ज्जिज्जा, भेदं वा लभेज्जा, उम्मायं वा पाउणिज्जा, दीहकालियं वा रोगायंकं हवेज्जा, केवलिपन्नत्ताओ धम्माओ भंसेज्जा। तम्हा खलु नो निग्गन्थे विभूसाणुवादी हविज्जा ॥ ९ ॥

नो विभूषानुपाती भवति स निर्ग्रन्थः तत् कथमितिचेत् आचार्य आह। विभूषावर्तिको विभूषितशरीरः स्त्रीजनस्याभिलषनीयो भवति, ततस्तस्य स्त्रीजनेनाभिलष्यमाणस्य शङ्कावा काङ्क्षावा विचिकित्सावा समुत्पद्येत, भेदं वा लभेत, उन्मादं वा प्राप्नुयात् दीर्घकालिको वा रोगातङ्को भवेत् केवलिप्रज्ञप्ताद् धर्माद् भ्रश्येत् तस्मात् खलु नो निर्ग्रन्थो-विभूषानुपाती भवेत्।९॥

नो सद्दरूवरसगन्धफासाणुवादी हवइ से निग्गन्थे। तं कहमिति चे। आयरियाह। निग्गन्थस्स खलु सद्दरूवरसगन्धफासाणुवादिस्स वम्भयारिस्स वम्भचेरे संका वा कंखा वा विइगिच्छा वा समुप्पज्जिज्जा, भेदं वा लभेज्जा, उम्मायं वा पाउणिज्जा, दीहकालियं वा रोगायंकं हवेज्जा, केवलिपन्नत्ताओ धम्माओ भंसेज्जा। तम्हा खलु नो सद्दरूवरसगन्धफासाणुवादी भवेज्जा से निग्गन्थे। दसमे वम्भचेरसमाहिठाणे हवइ ॥१०॥

नो शब्दरुपरसगन्धस्पर्शानुपाती भवति स निर्ग्रन्थः तत्कथमितिचेत्? आचार्य आह निर्ग्रन्थस्य खलु शब्दरूपरसगन्धस्पर्शानुपातिनो ब्रह्मचारिणो ब्रह्मचर्ये शङ्कावा काङ्क्षावा विचिकित्सावा समुत्पद्येत, भेदं वा लभेत, उन्मादं वा प्राप्नुयात्, दीर्घकालिको वा रोगातङ्को भवेत्, केवलिप्रज्ञप्ताद् धर्माद् भ्रश्येत्, तस्मात् खलु नो शब्दरूपरसगन्धस्पर्शानुपाती भवेत् स निर्ग्रन्थः। दशमं ब्रह्मचर्यसमाधिस्थानंभवति ॥१०॥

हवन्ति इत्थ सिलोगा। तं जहा।

भवन्त्यत्र श्लोकाः तद्यथा—

जं विवित्तमणाइण्णं, रहियं इत्थिजणेण य।
बम्भचेरस्स रक्खट्ठा, आलय तु निसेवए ॥१॥
यंविविक्तमनाकीर्ण, रहितं स्त्रीजनेन च ।
ब्रह्मचर्यस्य रक्षार्थं, आलयं तु निषेवेत ॥१॥
मणपल्हायजणणी, कामरागविवड्ढणी ।
बम्भचेररओ भिक्खू, थीकहं तु विवज्जए ॥२॥
मन:प्रह्लादजननी, कामरागविवर्धनीम् ।
ब्रह्मचर्यरतो भिक्षु., स्त्रीकथां तु विवर्जयेत् ॥२॥
समं च संथवं थीहि, संकहं च अभिक्खणं ।
बम्भचेररओ भिक्खू, निच्चसो परिवज्जए ॥३॥
समं च सस्तवं स्त्रीभि:, संकथा चाभीक्षणम ।
ब्रह्मचर्यरतो भिक्षु:, नित्यश: परिवर्जयेत् ॥३॥
अंगपच्चंगसंठाणं, चारुल्लवियपेहियं ।
बम्भचेररओ थीणं, चक्खुगिज्झं विवज्जए ॥४॥
अंगप्रत्यंगसंस्थानं चारूल्लपितप्रेक्षितम् ।
ब्रह्मचर्यरत:स्त्रीणां, चक्षुर्ग्राह्यं विवर्जयेत् ॥४॥
कूइयं रुइयं, गीयं, हासियं थणियकन्दियं ।
बम्भचेररओ थीणं, सोयगिज्झं विवज्जए ॥५॥
कूजितं रुदितं गीतं, हसितं स्तनितक्रन्दितम् ।
ब्रह्मचर्यरत: स्त्रीणां, श्रोत्रग्राह्यं विवर्जयेत् ॥५॥
हासं किडं रइं दप्पं, सहसावित्तासियाणि य ।
बम्भचेररओ थीणं, नाणुचिन्ते कयाइवि ॥६॥
हास्यं क्रीडां रति दर्पं, सहसापि त्रासितानि च।
ब्रह्मचर्यरत: स्त्रीणां, नानुचिन्तयेत्कदापि च । ॥६॥

पणीयं भत्तपाणं तु, खिप्पं मयविवड्ढणं ।
बम्भचेररओ भिक्खू, निच्चसो परिवज्जए ॥७॥
प्रणीतं भक्तपानं तु, क्षिप्र मदविवर्धनम् ।
ब्रह्मचर्यरतो भिक्षुः, नित्यशः परिवर्जयेत् ॥७॥

धम्मलद्धं मियं काले, जत्तत्थं पणिहाणवं ।
नाइमत्तं तु भुंजेज्जा, बम्भचेररओ सया ॥८॥
धर्मलब्धं मितं काले, यात्रार्थं प्रणिधानवान् ।
नाऽतिमात्रं तु भुञ्जीत, ब्रह्मचर्यरतः सदा ॥८॥

विभूसं परिवज्जेज्जा, सरीरपरिमण्डणं ।
बम्भचेररओ भिक्खू, सिंगारत्थं न धारए ॥९॥
विभूषां परिवर्जयेत्, शरीरपरिमण्डनम् ।
ब्रह्मचर्यरतो भिक्षुः, शृंगारार्थं न धारयेत् ॥९॥

सद्दे रूवे य गन्धे य, रसे फासे तहेव य ।
पंचविहे कामगुणे, निच्चसो परिवज्जए ॥१०॥
शब्दान्रूपांश्च गन्धांश्च, रसान्स्पर्शांस्तथैवच ।
पचविधान्कामगुणान्, नित्यशः परिवर्जयेत् ॥१०॥

आलओ थीजणाइण्णो, थीकहा य मणोरमा ।
संथवो चेव नारीणं, तासिं इन्दियदरिसणं ॥११॥
आलयः स्त्रीजनाकीर्णः, स्त्रीकथा च मनोरमा ।
संस्तवश्चैव नारीणां, तासामिन्द्रियदर्शनम् ॥११॥

कूइयं रुइयं गीयं, हासभुत्तासियाणि य ।
पणीयं भत्तपाणं च, अइमायं पाणभोयणं ॥१२॥
कूजितं रुदितं गीतं, (स्मृतानि) हास्यभुक्तासितानिच ।
प्रणीतं भक्तपानं च, अतिमात्रं पानभोजनम् ॥१२॥

गत्तभूसणमिट्टं च, कामभोगा य दुज्जया ।
नरस्सत्तगवेसिस्स, विसंतालउडं जहा ॥१३॥
गात्रविभूषणमिष्टं च, कामभोगाश्चदुर्जयाः
नरस्यात्मगवेषिणः, विषं तालपुटं यथा ॥१३॥

दुज्जए कामभोगे य, निच्चसो परिवज्जए ।
संकाठाणाणि सव्वाणि, वज्जेज्जा पणिहाणवं ॥१४॥
दुर्जयान्कामभोगांश्च, नित्यशः परिवर्जयेत् ।
शंकास्थानानि सर्वाणि, वर्जयेत्प्रणिधानवान् ॥१४॥

धम्मारामे चरे भिक्खू, धिइमं धम्मसारही ।
धम्मारामरते दन्ते, बम्भचेरसमाहिए ॥१५॥
धर्मारामे चरेद्भिक्षुः, धृतिमान्धर्मसारथिः ।
धर्मारामे रतो दान्तः, ब्रह्मचर्यसमाहितः ॥१५॥

देवदाणवगन्धव्वा, जक्खरक्खसकिन्नरा ।
बम्भयारिं नमंसन्ति, दुक्करं जे करन्ति तं ॥१६॥
देवदानवगन्धर्वाः, यक्षराक्षसकिन्नराः ।
ब्रह्मचारिणं नमस्कुर्वन्ति, दुःकरं यः करोति तत् ॥१६॥

एस धम्मे धुवे निच्चे, सासए जिणदेसिए ।
सिद्धा सिज्झन्ति चाणेण, सिज्झिस्सन्ति तहावरे ॥१७॥
एषधर्मो ध्रुवोनित्यः, शाश्वतो जिनदेशितः ।
सिद्धाः सिध्यन्ति चानेन, सेत्स्यन्ति तथापरे ॥१७॥

त्तिबेमि ॥ इति बम्भचेरसमाहिठाणा सम्मत्ता ॥१६॥
इतिब्रवीमि--इति ब्रह्मचर्यसमाधिस्थानानि समाप्तानि ः

॥ अह पावसमणिज्जं सत्तदहं अज्झयणं ॥

अथ पापश्रमणीयं सप्तदशमध्ययनं ॥१६॥

जे केइ उ पव्वइए नियण्ठे, धम्मं सुणित्ता विणओववन्ने।
सुदुल्लहं लहिउं वोहिलाभं, विहरेज्ज पच्छा य जहासुहं तु ॥१॥

य: कश्चित्तु प्रव्रजितो निर्ग्रन्थ:, धर्मं श्रुत्वा विनयोपपन्न: ।
सुदुर्लभं लब्ध्वा वोधिलाभं, विहरेत् पश्चाच्च यथासुखं तु ॥१॥

सेज्जा दढा पाउरणम्मि अत्थि, उप्पज्जई भोत्तुं तहेव पाउं ।
जाणासि जं वट्टइ आउसु त्ति, किं नाम काहामि सुएण भन्ते ॥

शय्या दृढा प्रावरणं मेऽस्ति, उत्पद्यते भोक्तुं तथैव पातुम् ।
जानामि यद्वर्तत आयुष्मन्निति, किं नाम करिष्यामि श्रुतेन भगवन्

जे केई पव्वइए, निद्दासीले पगामसो ।
भोच्चा पेच्चा सुहं सुवइ, पावसमणि त्ति वुच्चई ॥३॥

य: कश्चित् प्रव्रजित:, निद्राशील: प्रकामश: ।
भुक्त्वा पीत्वा सुखं स्वपिति, पापश्रमण इत्युच्यते ॥३॥

आयरियउवज्झाएहिं, सुयं विणयं च गाहिए ।
ते चेव खिंसई वाले, पावसमणि त्ति वुच्चई ॥४॥

आचार्योपाध्यायै:, श्रुतं विनयं च ग्राहित: ।
तांश्चैव खिंसति वाल:, पापश्रमण इत्युच्यते ॥४॥

आयरियउवज्झायाणं, सम्मं न पडितप्पइ ।
अप्पडिपूयए थद्धे, पावसमणि त्ति वुच्चई ॥५॥

आचार्योपाध्यायानां, सम्यग् न परितृप्यति ।
अप्रतिपूजक: स्तव्ध:, पापश्रमण इत्युच्यते ॥५॥

सम्मद्दमाणे पाणाणि, वीयाणि हरियाणि य ।
असंजए संजयमन्नमाणो, पावसमणि त्ति वुच्चई ॥६॥

संमर्दयमानः प्राणिनः, बीजानि हरितानि च ।
असंयतः मयतंमन्यमानः, पापश्रमण इत्युच्यते ॥६॥

संथारं फलगं पीढं, निसेज्जं पायकम्बलं ।
अप्पमज्जियमारुहइ, पावसमणि त्ति वुच्चइ ॥७॥

संस्तारं फलकं पीठं, निषद्यां पादकंबलम् ।
अप्रमृज्यारोहति, पापश्रमण इत्युच्यते ॥७॥

दवदवस्स चरइ, पमत्ते य अभिक्खणं ।
उल्लंघणे य चण्डे य, पावसमणि त्ति वुच्चइ ॥८॥

द्रुतं द्रुतं चरति, प्रमत्तश्चाभीक्ष्णम् ।
उल्लंघनश्च चण्डश्च, पापश्रमण इत्युच्यते ॥८॥

पडिलेहेइ पमत्ते, अवउज्झइ पायकम्बलं ।
पडिलेहा अणाउत्ते, पावसमणि त्ति वुच्चइ ॥९॥

प्रतिलेखयति प्रमत्तः, अपोज्झति पादकम्बलम् ।
प्रतिलेखनायामनायुक्तः, पापश्रमण इत्युच्यते ॥९॥

पडिलेहेइ पमत्ते, से किंचि हु निसामिया ।
गुरुपारिभावए निच्चं, पावसमणि त्ति वुच्चइ ॥१०॥

प्रतिलेखयति प्रमत्तः, स किञ्चित्खलु निशम्य ।
गुरुपरिभावको नित्यं, पापश्रमण इत्युच्यते ॥१०॥

बहुमाई पमुहरे, थद्धे लुद्धे अणिग्गहे ।
असंविभागी अवियत्ते, पावसमणि त्ति वुच्चइ ॥११॥

बहुमायी प्रमुखरः, स्तब्धो लुब्धोऽनिग्रहः ।
असंविभाग्यप्रीतिकः, पापश्रमण इत्युच्यते ॥११॥

विवादं च उदीरेइ, अहम्मे अत्तपन्नहा ।
वुग्गहे कलहे रत्ते, पावसमणि त्ति वुच्चइ ॥१२॥

विवादं चोदीरयति, अधर्मे आत्मप्रज्ञाहा ।
व्युद्ग्रहे कलहे रक्तः, पापश्रमण इत्युच्यते ॥१२॥

अथिरासणे कुकुइए, जत्थ तत्थ निसीयई ।
आसणम्मि अणाउत्ते, पावसमणि त्ति वुच्चई ॥१३॥
अस्थिरासनः [1]कुत्कुचः, यत्र तत्र निषीदति ।
आसनेऽनायुक्तः, पापश्रमण इत्युच्यते ॥१३॥

ससरक्खपाए सुवई, सेज्जं न पडिलेहइ ।
संथारए अणाउत्ते, पावसमणि त्ति वुच्चई ॥१४॥
सरजस्कपादः स्वपिति, शय्यां न प्रतिलेखयति
संस्तारकेऽनायुक्तः, पापश्रमण इत्युच्यते ॥१४॥

दुद्धदहीविगईओ, आहारेई अभिक्खणं ।
अरए य तवोकम्मे, पावसमणि त्ति वुच्चई ॥१५॥
दुग्धदधिविकृती आहारयत्यभीक्ष्णम् ।
अरतश्च तपःकर्मणि, पापश्रमण इत्युच्यते ॥१५॥

अत्थन्तम्मि य सूरम्मि, आहारेई अभिक्खणं ।
चोइओ पडिचोएइ, पावसमणि त्ति वुच्चई ॥१६॥
अस्तमयति च सूर्ये, आहारयत्यभीक्ष्णम् ।
नोदितः प्रतिनोदयति, पापश्रमण इत्युच्यते ॥१६॥

आयरियपरिच्चाई, परपासण्डसेवए ।
गाणंगणिए दुब्भूए, पावसमणि त्ति वुच्चई ॥१७॥
आचार्यपरित्यागी, परपाषण्डसेवकः ।
[2]गाणगणिको दुर्भूतः पापश्रमण इत्युच्यते ॥१७॥

सयं गेहं परिच्चज्ज, परगेहंसि वावरे ।
निमित्तेण य ववहरइ, पावसमणि त्ति वुच्चई ॥१८॥

---

१ हास्यविकथा करनार. २ छ छ मासे एक सम्प्रदायमांथी बीजे एम बदल्या करे.

स्वकीयं गृहं परित्यज्य, परगृहे व्याप्रियते ।
निमित्तेन व्यवहरति, पापश्रमण इत्युच्यते ॥१८॥

सन्नाइपिण्डं जेमेइ, नेच्छई सामुदाणियं ।
गिहिनिसेज्जं च वाहेइ, पावसमणि त्ति वुच्चई ॥१६॥
स्वज्ञातिपिण्डं भुङ्क्ते, नेच्छति समुदानिकम् ।
गृहिनिषद्यां च वाहयति, पापश्रमण इत्युच्यते ॥१९॥

एयारिसे पंचकुसीलसंवुडे, रूवंधरे मुणिपवराण हेट्ठिमे ।
अयंसि लोए विसमेव गरहिए, न से इहं नेव परत्थ लोए ॥२०॥
एतादृशः पञ्चकुशीलसंवृतः, रूपधरो मुनिप्रवराणामधोवर्ती ।
अस्मिँल्लोके विषमिव गर्हितः, न स इह नैव परत्रलोके ॥२०॥

जे वज्जए एए सया उ दोसे, से सुव्वए होइ मुणीण मज्झे ।
अयंसि लोए अमयं व पूइए, आराहए लोगमिणं तहा परं ॥२१॥
यो वर्जयेदेतान्सदा तु दोषान्, स सुव्रतो भवति मुनीनां मध्ये।
अस्मिँल्लोकेऽमृतमिव पूजितः, आराधयति लोकमिमं तथा परम्

॥ त्ति बेमि ॥ इति पावसमणिज्जं सत्तदहं अज्झयणं समत्तं ॥१७॥
इति पापश्रमणीयं सप्तदशमध्ययनं समाप्तं ॥१७॥

॥ अथ संजइज्जं अट्ठारहमं अज्झयणं ॥

॥ अथसंयतीयमष्टादशमध्ययनं ॥

कम्पिल्ले नयरे राया, उदिण्णबलवाहणे ।
नामेणं संजए नामं, मिगव्वं उवणिग्गए ॥१॥
काम्पील्ये नगरे राजा, उदीर्णबलवाहनः ।
नाम्ना संजयो नाम, मृगव्यामुपनिर्गतः ॥१॥

हयाणीए गयाणीए, रहाणीए तहेव य ।
पायत्ताणीए महया, सव्वओ परिवारिए ॥२॥

हयानीकेन गजानीकेन, रथानीकेन तथैव च ।
पदात्यनीकेन महता, सर्वतः परिवारितः ॥२॥

मिए छुहित्ता हयगओ, कम्पिल्लुज्जाण केसरे ।
भीए सन्ते मिए तत्थ, वहेइ रसमुच्छिए ॥३॥

मृगान्क्षिप्त्वा हयगतः, काम्पिल्यकेसरोद्याने ।
भीतान् श्रान्तान् मृगान् तत्र, विध्यति रसमूर्च्छितः ॥३॥

अह केसरम्मि उज्जाणे, अणगारे तवोधणे ।
सज्झायज्झाणसंजुत्ते धम्मज्झाणं झियायइ ॥४॥

अथ केसर उद्याने, अनगारस्तपोधनः ।
स्वाध्यायध्यानसंयुक्तः, धर्मध्यानं ध्यायति ॥४॥

अप्फोवमण्डवम्मि, झायइ क्खवियासवे ।
तस्सागए मिगे पासं, वहेइ से नराहिवे ॥५॥

[1]अफोवमण्डपे, ध्यायति क्षपितास्रवः ।
तस्यागतान्मृगान् पार्श्वं, (हन्ति)विध्यति स नराधिपः ॥५॥

अह आसगओ राया, खिप्पमागम्म सो तहिं ।
हए मिए उ पसित्ता, अणगारं तत्थ पासई ॥६॥

अथाश्वगतो राजा, क्षिप्रमागम्य स तस्मिन् (तत्र) ।
हतान्मृगान्तु दृष्ट्वा, अनगारं तत्र पश्यति ॥६॥

अह राया तत्थ संभन्तो, अणगारो मणाहओ ।
मए उ मन्दपुण्णेणं, रसगिद्धेण घित्तुणा ॥७॥

अथ राजा तत्र संभ्रान्तः, अनगारो मनाग् हतः ।
मया तु मन्दपुण्येन, रसगृध्धेन घातुकेन ॥७॥

आसं विसज्जइत्ताणं, अणगारस्स सो निवो ।
विणएण वन्दए पाए, भगवं एत्थ मे खमे ॥८॥

१ आच्छना माडवा नीचे.

अश्वं विसृज्य, अनगारस्य स-नृपः ।
विनयेन वन्दते पादौ, भगवन्नत्र मे (अपराधं) क्षमस्व ॥८॥

अह मोणेण सो भगवं, अणगारे झाणमस्सिए ।
रायाणं न पडिमन्तेइ, तओ राया भयद्दुओ ॥९॥

अथ मौनेन स भगवान्, अनगारो ध्यानमाश्रितः ।
राजानं न प्रतिमंत्रयते, ततो राजा भयद्रुतः ॥९॥

संजओ अहमस्मीति, भगवं वाहराहि मे ।
कुद्धे तेएण अणगारे, डहेज्ज नरकोडिओ ॥१०॥

संजयोऽहमस्मीति, भगवन् व्याहर मां ।
क्रुद्धस्तेजसाऽनगारः, दहेत नरकोटीः ॥१०॥

अभओ पत्थिवा तुब्भं, अभयदाया भवाहि य ।
अणिच्चे जीवलोगम्मि, किं हिंसाए पसज्जसी ॥११॥

अभयं पार्थिव ? तव, अभयदाता भव च ।
अनित्ये जीवलोके, किं हिंसायां प्रसजसि ॥११॥

जया सव्वं परिच्चज्ज, गन्तव्वमवसस्स ते ।
अणिच्चे जीवलोगम्मि, किं रज्जम्मि पसज्जसी ॥१२॥

यदा सर्वं परित्यज्य, गन्तव्यमवशस्य ते ।
अनित्ये जीवलोके, किं राज्ये प्रसजसि ॥१२॥

जीवियं चेव रूवं च, विज्जुसंपायचंचलं ।
जत्थ तं मुज्झसी रायं, पेच्चत्थं नावबुज्झसे ॥१३॥

जीवितं चैव रूपं च, विद्युत्संपातचंचलम् ।
यत्र त्वं मुह्यसि राजन्, [1]प्रेत्यार्थं नावबुध्यसे ॥१३॥

दाराणि य सुया चेव, मित्ता य तह बन्धवा ।
जीवन्तमणुजीवन्ति, मयं नाणुव्वयन्ति य ॥१४॥

१ परलोक माटे.

दाराश्च सुताश्चैव, मित्राणि च तथा बान्धवाः ।
जीवन्तमनुजीवन्ति, मृतं नानुव्रजन्ति च ॥१४॥

नीहरन्ति मयं पुत्ता, पितरं परमदुक्खिया ।
पितरो वि तहा पुत्ते, बन्धू रायं तवं चरे ॥१५॥
नि.सारयन्ति मृतं पुत्राः, पितरं परमदुःखिताः ।
पितरोऽपि तथा पुत्रान् , बन्धववो राजन्! तपश्चरे. ॥१५॥

तओ तेणज्जिए दव्वे, दारे य परिरक्खिए ।
कीलन्तिऽन्ने नरा रायं, हट्ठतुट्ठमलंकिया ॥१६॥
ततस्तेनार्जिते द्रव्ये, दारेषु च परिरक्षितेषु ।
क्रीडन्त्यन्ये नरा राजन् , हृष्टतुष्टाऽलंकृताः ॥१६॥

तेणावि जं कयं कम्मं, सुहं वा जइ वा दुहं ।
कम्मुणा तेण संजुत्तो, गच्छई उ परं भव ॥१७॥
तेनापि यत्कृतं कर्म, शुभं वा यदि वाऽशुभम् ।
कर्मणा तेन सयुक्त., गच्छति तु परभवम् ॥१७॥

सोऊण तस्स सो धम्मं, अणगारस्स अन्तिए ।
महया संवेगनिव्वेदं, समावन्नो नराहिवो ॥१८॥
श्रुत्वा तस्य स धर्मं, अनगारस्यान्तिके ।
महान्तं संवेगनिर्वेदं, समापन्नो नराधिपः ॥१८॥

संजओ चइउं रज्जं, निक्खन्तो जिणसासणे ।
गद्दभालिस्स भगवओ, अणगारस्स अन्तिए ॥१९॥
संजयस्त्यक्त्वा राज्यं, निष्क्रान्तो जिनशासने ।
गर्दभालेर्भगवतः, अनगारस्यान्तिके ॥१९॥

चिच्चा रट्ठं पव्वइए, खत्तिए परिभासइ ।
जहा ते दीसई रूवं, पसन्नं ते तहा मणो ॥२०॥

त्यक्त्वा राष्ट्रं प्रव्रजितः, क्षत्रियः परिभाषते ।
यथा ते दृश्यते रूपं, प्रसन्नं ते तथा मनः ॥२०॥

किंनामे किंगोत्ते, कस्सट्ठाए व माहणे ।
कहं पडियरसी बुद्धे, कहं विणीए त्ति वुच्चसी ॥२१॥

किं नाम किं गोत्रम् , कस्यार्थं वा माहनः ।
कथं प्रतिचरसि बुद्धान् , कथं विनीत इत्युच्यसे ॥२१॥

संजओ नाम नामेणं, तहा गोत्तेण गोयमो ।
गद्दभाली ममायरिया, विज्जाचरणपारगा ॥२२॥

सयतोनाम नाम्ना, तथा गोत्रेण गौतमः ।
गर्दभालयो ममाचार्याः, विद्याचरणपारगाः ॥२२॥

किरियं अकिरियं विणयं, अन्नाणं च महामुणी ।
एएहिं चउहि ठाणेहि, मेयन्ने किं पभासई ॥२३॥

क्रियामक्रियां विनयः, अज्ञान च महामुने ।
एतेषु चतुर्षु स्थानेषु, तत्वज्ञाः कि प्रभाषन्ते ॥२३॥

इइ पाउकरे बुद्धे, नायए परिणिव्वुए ।
विज्जाचरण संपन्ने, सच्चे सच्चपरक्कमे ॥२४॥

इति प्रादुःकरोति बुद्धः, ज्ञातकः परिनिवृतः ।
विद्याचारित्रसंपन्नः, सत्यवान् सत्यपराक्रमः ॥२४॥

पडन्ति नरए घोरे, जे नरा पावकारिणो ।
दिव्वं च गइं गच्छन्ति, चरित्ता धम्ममारियं ॥२५॥

पतन्ति नरके घोरे, ये नराः पापकारिणः ।
दिव्यां च गति गच्छंति, चरित्वा धर्ममार्यम् ॥२५॥

मायावुइयमेयं तु, मुसाभासा निरत्थिया ।
संजममाणोऽवि अहं, वसामि इरियामि य ॥२६॥
मायोदितमेतत्तु, मृषाभाषा निरर्थिका ।
संयच्छन्नप्यहम् , वसामि ईर्यायां च ॥२६॥

सव्वेए विइया मज्झं, मिच्छादिट्ठी अणारिया ।
विज्जमाणे परे लोए, सम्मं जाणामि अप्पयं ॥२७॥
सर्वएते विदिता मया, मिथ्यादृष्टयोऽनार्याः ।
विद्यमाने परेलोके, सम्यग् जानाम्यात्मानम् ॥२७॥

अहमासि महापाणे, जुइमं वरिससओवमे ।
जा सा पालिमहापाली, दिव्वा वरिससओवमा ॥२८॥
अहमासम् [1]महाप्राणे, द्युतिमान् वर्षशतोपमः ।
या सा [2]पालि महा[3]पालिः, दिव्या वर्षशतोपमा ॥२८॥

से चुए बम्भलोगाओ, माणुसं भवमागए ।
अप्पणो य परेसिं च, आउं जाणे जहा तहा ॥२६॥
स च्युतो ब्रह्मलोकात् , मानुष्यं भवमागतः ।
आत्मनश्च परेषा च, आयुर्जानामि यथा तथाः ॥२९॥

नाणारुइं च छन्दं च, परिवज्जेज्ज संजए ।
अणट्ठा जे य सव्वत्था, इइ विज्जामणुसंचरे ॥३०॥
ननारुचिं च छन्दश्च, परिवर्जयेत् संयतः ।
अनर्था ये च सर्वार्थाः, इति विद्यामनुसंचरेः ॥३०॥

पडिक्कमामि पसिणाणं, परमंतेहि वा पुणो ।
अहो उट्ठिए अहोरायं, इइ विज्जा तवं चरे ॥३१॥
प्रतिक्रमामि प्रश्नेभ्यः, परमंत्रेभ्यो वा पुनः ।
अहो उत्थितोऽहोरात्रं, इति विद्वान तपश्चरेत् ॥३१॥

१ विमाननुं नाम छे २ काल प्रमाण. ३ मोटु काल प्रमाण

जं च मे पुच्छसी काले, सम्मं सुद्धेण चेयसा ।
ताइं पाउकरे वुद्धे, तं नाणं जिणसासणे ॥३२॥

यच्च मां पृच्छसि काले, सम्यक् शुद्धेन चेतसा ।
तत्प्रादुरकरोद्‌बुद्धः, तज्ज्ञानं जिनशासने ॥३२॥

किरियं च रोयई धीरे, अकिरियं परिवज्जए ।
दिट्ठीए दिट्ठीसम्पन्ने, धम्मं चर सुदुच्चरं ॥३३॥

क्रिया च रोचयेद् धीरः, अक्रियां परिवर्जयेत् ।
दृष्ट्या दृष्टिसंपन्नः, धर्मं चर सुदुश्चरम् ॥३३॥

एयं पुण्णपयं सोच्चा, अत्थधम्मोवसोहियं ।
भरहो वि भारहं वासं, चिच्चा कामाइ पव्वए ॥३४॥

एतत्पुण्यपदं श्रुत्वा, अर्थधर्मोपशोभितम् ।
भरतोऽपि भारतं वर्ष, त्यक्त्वा कामान् प्राव्राजीत् ॥३४॥

सगरो वि सागरन्तं, भरहवासं नराहिवो ।
इस्सरियं केवलं हिच्चा, दयाइ परिनिव्वुडे ॥३५॥

सगरोऽपि सागरान्तं, भरतवर्षं नराधिपः ।
ऐश्वर्यं केवलं त्यक्त्वा, दयया (संयमेन) परिनिवृतः ॥३५॥

चइत्ता भारहं वासं, चक्कवट्टी महड्ढिओ ।
पव्वज्जमब्भुवगओ, मघवं नाम महाजसो ॥३६॥

त्यक्त्वा भारतं वर्ष, चक्रवर्ती महर्द्धिकः ।
प्रव्रज्यामभ्युपगतः, मघवा नाम महायशाः ॥३६॥

सणंकुमारो मणुस्सिन्दो, चक्कवट्टी महड्ढिओ ।
पुत्तं रज्जे ठवेऊणं, सो वि राया तवं चरे ॥३७॥

सनत्कुमारो मनुष्येंद्रः, चक्रवर्ती महर्द्धिकः ।
पुत्रं राज्ये स्थापयित्वा, सोऽपिराजा तपोऽचरत् ॥३७॥

चइत्ता भारहं वासं, चक्कवट्टी महड्ढिओ ।
सन्ती सन्तिकरे लोए, पत्तो गइमणुत्तरं ॥३८॥
त्यक्त्वा भारतं वर्ष, चक्रवर्ती महर्द्धिकः ।
शान्तिः शान्तिकरो लोके, प्राप्तो गतिमनुत्तराम् ॥३८॥

इक्खागरायवसभो, कुन्थू नाम नरीसरो ।
विक्खायकित्ती भगवं, पत्तो गइमणुत्तरं ॥३६॥
इक्ष्वाकुराजवृषभः, कुन्थुनामा नरेश्वर. ।
विख्यातकीर्तिर्भगवान् , प्राप्तो गतिमनुत्तराम् ॥३९॥

सागरन्तं चइत्ताणं, भरहं नरवरीसरो ।
अरो य अरयं पत्तो, पत्तो गइमणुत्तरं ॥४०॥
सागरान्तं त्यक्त्वा, भारतं नरवरेश्वरः ।
अरश्चारजः प्राप्तो, प्राप्तो गतिमनुत्तराम् ॥४०॥

चइत्ता भारहं वासं, चइत्ता वलवाहणं ।
चइत्ता उत्तमे भोए, महापउमे तवं चरे ॥४१॥
त्यक्त्वा भारतं वर्ष, त्यक्त्वा वलवाहनम् ।
त्यक्त्वोत्तमान् भोगान् , महापद्मस्तपोऽचरत् ॥४१॥

एगच्छत्तं पसाहित्ता, महिं माणनिसूरणो ।
हरिसेणो मणुस्सिन्दो, पत्तो गइमणुत्तरं ॥४२॥
एकच्छत्रां प्रसाध्य, महीं माननिषूदन. (मर्दक) ।
हरिषेणो मनुष्येन्द्रः, प्राप्तो गतिमनुत्तराम् ॥४२॥

अन्निओ रायसहस्सेहिं, सुपरिच्चाई दमं चरे ।
जयनामो जिणक्खायं, पत्तो गइमणुत्तरं ॥४३॥
अन्वितो राजसहस्रैः, सुपरित्यागी दममचारीत् ।
जयनामा जिनाख्यातां प्राप्तो गतिमनुत्तराम् ॥४३॥

॥ मियापुत्तीयं एगूणवीसइमं अज्झयणं ॥

॥ मृगापुत्रीयमेकोनविंशतितममध्ययनं ॥

सुग्गीवे नयरे रम्मे, काणणुज्जाणसोहिए ।
राया बलभद्दि त्ति, मिया तस्सग्गमाहिसी ॥१॥

सुग्रीवे नगरे रम्ये, काननोद्यानशोभिते ।
राजा बलभद्र इति, मृगा तस्याग्रमहिषी ॥१॥

तेसिं पुत्ते बलसिरी, मियापुत्ते त्ति विस्सुए ।
अम्मापिऊण दइए, जुवराया दमीसरे ॥२॥

तयोः पुत्रो बलश्रीः, मृगापुत्र इति विश्रुतः ।
अम्बापित्रोर्दयितः, युवराजो दमीश्वरः ॥२॥

नन्दणे सो उ पासाए, कीलए सह इत्थिहि ।
देवे दोगुन्दगे चेव, निच्चं मुइयमाणसो ॥३॥

नन्दने स तु प्रासादे, क्रीडति सह स्त्रीभिः ।
देवो दोगुन्दकश्चैव, नित्यं मुदितमानसः ।

मणिरयणकोट्टिमतले, पासायालोयणट्ठिओ ।
आलोएइ नगरस्स, चउक्कत्तियचच्चरे ॥४॥

मणिरत्नकुट्टिमतले, प्रासादालोकनस्थितः ।
आलोकयति नगरस्य, चतुष्कत्रिकचत्वरान् ॥४॥

अह तत्थ अइच्छन्तं, पासई समणसंजयं ।
तवनियमसंजमधरं, सीलड्ढं गुणआगरं ॥५॥

अथ तत्रातिक्रामन्तं, पश्यति संयतश्रमणं ।
तपोनियमसंयमधरं, शीलाढ्यं गुणाकरम् ॥५॥

तं देहई मियापुत्ते, दिट्ठीए अणिमिसाए उ ।
कहिं मन्नेरिसं रूवं, दिट्ठपुव्वं मए पुरा ॥६॥

तं पश्यति मृगापुत्रः, दृष्ट्याऽनिमेषया तु ।
क्व मन्य ईदृशं रूपं, दृष्टपूर्वं मया पुरा ॥६॥

साहुस्स दरिसणे तस्स, अज्झवसाणम्मि सोहणे ।
मोहं गयस्स सन्तस्स, जाईसरणं समुप्पन्नं ॥७॥
साधोर्दर्शने तस्य, अध्यवसाने शोभने ।
गतमोहस्य सतः, जातिस्मरणं समुत्पन्नम् ॥७॥

जाईसरणे समुप्पन्ने, मियापुत्ते महिड्ढिए ।
सरई पोराणियं जाइं, सामण्णं च पुरा कयं ॥८॥
जातिस्मरणे समुत्पन्ने, मृगापुत्रो महर्द्धिकः ।
स्मरति पौराणिकीं जातिं, श्रामण्यं च पुराकृतम् ॥८॥

विसएहि अरज्जन्तो, रज्जन्तो संजमम्मि य ।
अम्मापियरमुवागम्म, इमं वयणमब्बवी ॥६॥
विषयेष्वरज्यन्, रज्यन् संयमे च ।
अंबापितरावुपागम्य, इदं वचनमब्रवीत् ॥६॥

सुयाणि मे पंच महव्वयाणि, नरएसु दुक्खं च तिरिक्खजोणिसु ।
निव्विण्णकामो मि महण्णवाओ, अणुजाणह पव्वइस्सामि अम्मो ॥
श्रुतानि मया पंचमहाव्रतानि, नरकेषु दुःखं च तिर्यग्योनिषु ।
निर्विण्णकामोऽस्मि महार्णवात्, अनुजानीत प्रव्रजिष्यामि पितरौ?

अम्म ताय मए भोगा, भुत्ता विसफलोवमा ।
पच्छा कडुयविवागा, अणुबन्धदुहावहा ॥११॥
मात स्तात मया भोगाः, भुक्ता विषफलोपमाः ।
पश्चात् कटुकविपाकाः, अनुबन्धदुःखावहाः ॥११॥

इमं सरीरं अणिच्चं, असुइं असुइसंभवं ।
असासयावासमिणं, दुक्खकेसाण भायणं ॥१२॥

दसण्णरज्जं मुदियं, चइत्ताणं मुणी चरे ।
दसण्णभद्दो निक्खन्तो, सक्खं सक्केण चोइओ ॥४४॥

दशार्णराज्यं मुदितं, त्यक्त्वा मुनिरचरत् ।
दशाणभद्रो निःक्रान्तः, साक्षात्शक्रेण नोदितः ॥४४॥

नमी नमेइ अप्पाणं, सक्खं सक्केण चोइओ ।
चइऊण गेहं वइदेही, सामण्णे पज्जुवट्ठिओ ॥४५॥

नमिर्नामयत्यात्मानं, साक्षाच्छक्रेण नोदितः ।
त्यक्त्वा गृहं वैदेही, श्रामण्ये पर्युपस्थितः ॥४५॥

करकण्डू कलिंगेसु, पंचालेसु य दुम्मुहो ।
नमी राया विदेहेसु, गन्धारेसु य नग्गई ॥४६॥

करकण्डुः कलिंगेषु, पंचालेषु च द्विमुखः
नमीराजा विदेहेषु, गन्धारेषु च निर्गतिः ॥४६॥

एए नरिन्दवसभा, निक्खन्ता जिणसासणे ।
पुत्ते रज्जे ठवेऊणं, सामण्णे पज्जुवट्ठिया ॥४७॥

एते नरेन्द्रवृषभाः, निःक्रान्ता जिनशासने ।
पुत्रान् राज्ये स्थापयित्वा, श्रामण्ये पर्युपस्थिताः ॥४७॥

सोवीररायवसभो, चइत्ताण मुणी चरे ।
उद्दायणो पव्वइओ, पत्तो गइमणुत्तरं ॥४८॥

सौवीरराजवृषभः, त्यक्त्वा मुनिरचरत् ।
उदायनः प्रव्रजितः, प्राप्तो गतिमनुत्तराम् ॥४८॥

तहेव कासीराया, सेओसच्चपरक्कमे ।
कामभोगे परिच्चज्ज, पहणे कम्ममहावणं ॥४९॥

तथैव काशीराजः, श्रेयःसत्यपराक्रमः ।
कामभोगान् परित्यज्य, प्राहन् कर्ममहावनम् ॥४९॥

तहेव विजओ राया, अणट्ठाकित्ति पव्वए ।
रज्जं तु गुणसमिद्धं, पयहित्तु महाजसो ॥५०॥

तथैव विजयो राजा, आनष्टाकीर्तिः प्राव्राजीत् ।
राज्यं गुणसमृध्धं, प्रहाय महायशा. ॥५०॥

तहेवुग्गं तवं किच्चा, अव्वक्खित्तेण चेयसा ।
महब्बलो रायरिसी, आदाय सिरसा सिरिं ॥५१॥

तथैवोग्रं तपःकृत्वा, अव्याक्षिप्तेन चेतसा ।
महाबलो राजर्षिः, आदाय शिरसा श्रियम् ॥५१॥

कहं धीरो अहेऊहिं, उम्मत्तो व महिं चरे ।
एए विसेसमादाय, सूरा दढपरक्कमा ॥५२॥

कथं धीरोऽहेतुभिः, उन्मत्त इव महीं चरेत् ।
एते विशेषमादाय, शूरा दृढपराक्रमा. ॥५२॥

अच्चन्तनियाणखमा, सच्चा मे भासिया वई ।
अतरिंसु तरन्तेगे तरिस्सन्ति अणागया ॥५३॥

अत्यन्तनिदानक्षमाः, सत्या मया भाषिता वाक् ।
अतारीषुस्तरन्त्येके, तरिष्यन्त्यनागताः ॥५३॥

कहं धीरे अहेऊहिं, अत्ताणं परियावसे ।
सव्वसंगविनिम्मुक्के, सिद्धे भवइ नीरए ॥५४॥

कथं धीरोऽहेतुभिः आत्मान पर्यावासयेत् ? ।
सर्वसंगविनिर्मुक्तः, सिद्धो भवति निरजाः ॥५४॥

॥ त्ति बेमि ॥ इति संजइज्जं समत्तं ॥१८॥

इति ब्रवीमि—इति सयतीय समाप्तं ॥१८॥

इदं शरीरमनित्यं, अशुच्यशुचिसंभवं।
अशाश्वतावासमिदं, दुःखक्लेशानां भाजनम् ॥१२॥

असासए सरीरम्मि, रइं नोवलभामहं।
पच्छा पुरा व चइयव्वे, फेणबुब्बुयसन्निभे ॥१३॥
अशाश्वते शरीरे, रतिं नोपलभेऽहम्।
पश्चात् पुरा वा त्यक्तव्ये, फेनबुद्बुदसंनिभे ॥१३॥

माणुसत्ते असारम्मि, वाहीरोगाण आलए।
जरामरणघत्थम्मि, खणंपि न रमामहं ॥१४॥
मनुष्यत्व असारे, व्याधिरोगाणामालये।
जरामरणग्रस्ते, क्षणमपि न रमेऽहम् ॥१४॥

जम्मं दुक्खं जरा दुक्खं, रोगाणि मरणाणि य।
अहो दुक्खो हु संसारो, जत्थ कीसन्ति जन्तवो ॥१५॥
जन्म दुःखं जरादुःखं, रोगाश्च मरणानि च।
अहो दुःखः खलु संसारः, यत्र क्लिश्यन्ति जन्तवः ॥१५॥

खेत्तं वत्थुं हिरण्णं च, पुत्तदारं च बन्धवा।
चइत्ताणं इमं देहं, गन्तव्वमवसस्स मे ॥१६॥
क्षेत्रं वास्तु हिरण्यं च, पुत्रदारं च बान्धवान्।
त्यक्त्वेमं देहं, गन्तव्यमवशस्य मे ॥१६॥

जहा किंपागफलाण, परिणामो न सुन्दरो।
एवं भुत्ताण भोगाणं, परिणामो न सुन्दरो ॥१७॥
यथा किंपाकफलानां, परिणामो न सुन्दरः।
एवं भुक्तानां भोगानां, परिणामो न सुन्दरः ॥१७॥

अद्धाणं जो महंतं तु, अप्पाहेओ पवज्जई।
गच्छन्तो सो दुही होइ, छुहातण्हाए पीडिओ ॥१८॥

अध्वानं यो महान्तं तु, अपाथेयः प्रव्रजति ।
गच्छन् स दुःखी भवति, क्षुधातृष्णया पीडितः ॥१८॥

एवं धम्मं अकाऊणं, जो गच्छइ परं भवं ।
गच्छन्तो सो दुही होइ, वाहीरोगेहि पीडिओ ॥१६॥

एवं धर्ममकृत्वा, यो गच्छति पर भवम् ।
गच्छन् स दुःखी भवति, व्याधिरोगैः पीडितः ॥१९॥

अद्धाणं जो महंतं तु, सपाहेओ पवज्जई ।
गच्छन्तो सो सुही होइ, छुहातण्हाविवज्जिओ ॥२०॥

अध्वानं यो महान्तं तु, सपाथेयः प्रव्रजति ।
गच्छन् स सुखी भवति, क्षुधातृष्णाविवर्जितः ॥२०॥

एवं धम्मं पि काऊणं, जो गच्छइ परं भवं ।
गच्छन्तो सो सुही होइ, अप्पकम्मे अवेयणे ॥२१॥

एवं धर्ममपि कृत्वा, यो गच्छति परं भवम् ।
गच्छन् स सुखी भवति, अल्पकर्माऽवेदन. ॥२१॥

जहा गेहे पलित्तम्मि, तस्स गेहस्स जो पहू ।
सारभण्डाणि नीणेइ, असारं अवउज्झइ ॥२२॥

यथा गृहे प्रदीप्ते, तस्य गृहस्य यः प्रभुः ।
सारभाण्डानि निःकाशयति, असारमपोज्झति ॥२२॥

एवं लोए पलित्तम्मि, जराए मरणेण य ।
अप्पाणं तारइस्सामि, तुब्भेहि अणुमन्निओ ॥२३॥

एवं लोके प्रदीप्ते, जरया मरणेन च ।
आत्मान तारयिष्यामि, युष्माभ्यामनुमतः ॥२३॥

तं बिन्तम्मापियरो, सामण्णं पुत्त दुच्चरं ।
गुणाणं तु सहस्साइं, धारेयव्वाइं भिक्खुणो ॥२४॥

तं ब्रूतोऽम्बापितरौ, श्रामण्यं पुत्र दुश्चरम् ।
गुणानां तु सहस्राणि, धारयितव्यानि भिक्षोः ॥२४॥

समया सव्वभूएसु, सत्तुमित्तेसु वा जगे ।
पाणाइवायविरई, जावज्जीवाए दुक्करं ॥२५॥

समता सर्वभूतेषु, शत्रुमित्रेषु वा जगति ।
प्राणातिपातविरतिः, यावज्जीवं दुष्करा ॥२५॥

निच्चकालप्पमत्तेणं, मुसावायविवज्जणं ।
भासियव्वं हियं सच्चं, निच्चाउत्तेण दुक्करं ॥२६॥

नित्यकालाप्रमत्तेन, मृषावादविवर्जनम् ।
भाषितव्यं हितं सत्यं, नित्यायुक्तेन दुष्करं ॥२६॥

दन्तसोहणमाइस्स, अदत्तस्स विवज्जणं ।
अणवज्जेसणिज्जस्स, गिण्हणा अवि दुक्करं ॥२७॥

दन्तशोधनादेः, अदत्तस्य विवर्जनम् ।
अनवद्यैषणीयस्य, ग्रहणमपि दुःकरम् ॥२७॥

विरई अबम्भचेरस्स, कामभोगरसन्नुणा ।
उग्गं महव्वयं बम्भं, धारेयव्वं सुदुक्करं ॥२८॥

विरतिरब्रह्मचर्यस्य, कामभोगरसज्ञेन ।
उग्रं महाव्रतं ब्रह्मचर्यं, धारयितव्यं सुदुःकरम् ॥२८॥

धणधन्नपेसवग्गेसु, परिग्गहविवज्जणं ।
सव्वारम्भपरिच्चाओ, निम्ममत्तं सुदुक्करं ॥२९॥

धनधान्यप्रेष्यवर्गेषु, परिग्रहविवर्जनम् ।
सर्वारंभपरित्यागः, निर्ममत्वं सुदुःकरम् ॥२९॥

चउव्विहे वि आहारे, राईभोयणवज्जणा ।
सन्निहीसंचओ चेव, वज्जेयव्वो सुदुक्करं ॥३०॥

चतुर्विधेऽप्याहारे, रात्रिभोजनवर्जना ।
सन्निधिसंचयश्चैव, वर्जितव्यः सुदुःकरः ॥३०॥

छुहा तण्हा य सीउण्हं, दंसमसगवेयणा ।
अक्कोसा दुक्खसेज्जा य, तणफासा जल्लमेव य ॥३१॥

क्षुधा तृषा च शीतोष्णं, दंशमशकवेदना ।
आक्रोशा दुःखशय्या च, तृणस्पर्शा [1]जल्लमेव च ॥३१॥

तालणा तज्जणा चेव, वहबन्धपरीसहा ।
दुक्खं भिक्खायरिया, जायणा य अलाभया ॥३२॥

ताडना तर्जना चैव, वधबन्धौ परिषहौ ।
दुःखं भिक्षाचर्यायाः, याचना चालाभता ॥३२॥

कावोया जा इमा वित्ती, केसलोओ य दारुणो ।
दुक्खं बम्भव्वयं घोरं, धारेउं य महप्पणो ॥३३॥

कापोती येयं वृत्तिः, केशलोचश्च दारुणः ।
दुःखं ब्रह्मव्रतं घोरं, धर्तुं च महात्मना ॥३३॥

सुहोइओ तुमं पुत्ता, सुकुमालो सुमज्जिओ ।
न हु सी पभू तुमं पुत्ता, सामण्णमणुपालिया ॥३४॥

सुखोचितस्त्वं पुत्र !, सुकुमारश्च सुमज्जितः ।
न खल्वसि प्रभुस्त्वं पुत्र !, श्रामण्यमनुपालयितुम् ॥३४॥

जावज्जीवमविस्सामो, गुणाणं तु महब्भरो ।
गुरुओ लोहभारु व्व, जो पुत्ता होइ दुव्वहो ॥३५॥

यावज्जीवमविश्रामः, गुणानां तु महाभारः ।
गुरुको लोहभार इव, यः पुत्र! भवति दुर्वहः ॥३५॥

आगासे गंगसोउ व्व, पडिसोउ व्व दुत्तरो ।
बाहाहिं सागरो चेव, तरियव्वो गुणोदही ॥३६॥

---

1 मेल.

आकाशे गंगास्रोत इव, प्रतिस्रोतोवद्दुस्तरः।
बाहुभ्यां सागरश्चैव, तरितव्यो गुणोदधिः ॥३६॥

वालुयाकवले चेव, निरस्साए उ संजमे ।
असिधारागमणं चेव, दुक्करं चरिउं तवो ॥३७॥

वालुकाकवलश्चैव, निःस्वादस्तु संयमः ।
असिधारागमनं चैव, दुःकरं चरितुं तपः ॥३७॥

अही वेगन्तदिट्ठीए, चरित्ते पुत्त दुक्करे ।
जवा लोहमया चेव, चावेयव्वा सुदुक्करं ॥३८॥

अहिरिवैकान्तदृष्ट्याः, चारित्रे पुत्र ! दुष्करे ।
यवा लोहमयाश्चैव, चर्वयितव्याः सुदुःकराः ॥३८॥

जहा अग्गिसिहा दित्ता, पाउं होइ सुदुक्करा ।
तहा दुक्करं करेउं जे, तारूण्णे समणत्तणं ॥३९॥

यथाग्निशिखा दीप्ता, पातुं भवति सुदुःकराः ।
तथा दुष्करं कर्तुं यत्, तारुण्ये श्रमणत्वम् ॥३९॥

जहा दुक्खं भरेउं जे, होइ वायस्स कोत्थलो ।
तहा दुक्खं करेउं जे, कीवेणं समणत्तणं ॥४०॥

यथा दुःखं भर्तुं यो, भवति वायोः कोस्थलः ।
तथा दुःकरं कर्तुं यत्, क्लीवेन श्रामण्यम् ॥४०॥

जहा तुलाए तोलेउं, दुक्करो मन्दरो गिरी ।
तहा निहुयं नीसंकं, दुक्करं समणत्तणं ॥४१॥

यथा तुलया तोलयितुं, दुःकरो मन्दरो गिरिः ।
तथा निभृतं निशंकं, दुःकरं श्रमणत्वम् ॥४१॥

जहा भुयाहिं तरिउं, दुक्करं रयणायरो ।
तहा अणुवसन्तेणं, दुक्करं दमसागरो ॥४२॥

यथा भुजाभ्यां तरीतुं, दुःकरो रत्नाकरः ।
तथानुपशान्तेन, दुःकरो दमसागरः ॥४२॥

भुंज माणुस्सए भोगे, पंचलक्खणए तुमं ।
भुत्तभोगी तओ जाया, पच्छा धम्मं चरिस्ससि ॥४३॥
भुंक्ष्व मानुष्यकान् भोगान्, पंचलक्षणकान् त्वम् ।
भुक्तभोगी ततो जात ? पश्चाद् धर्मं चरिष्यसि ॥४३॥

सो बितऽम्मापियरो, एवमेय जहा फुडं ।
इह लोए निप्पिवासस्स, नत्थि किंचिवि दुक्करं ॥४४॥
स ब्रूतेऽम्बापितरौ, एवमेतद्यथास्फुटम् ।
इहलोके निःपिपासस्य, नास्ति किंचिदपि दुःकरम् ॥४४॥

सारीरमाणसा चेव, वेयणाओ अनन्तसो ।
मए सोढाओ भीमाओ, असइं दुक्खभयाणि य ॥४५॥
शारीरमानस्यश्चैव, वेदना अनन्तशः ।
मया सोढा भीमाः, असकृद् दुःखभयानि च ॥४५॥

जरामरणकान्तारे, चाउरन्ते भयागरे ।
मए सोढाणि भीमाणि, जम्माणि मरणाणि य ॥४६॥
जरामरणकान्तारे, चातुरन्ते भयाकरे ।
मया सोढानि भीमानि, जन्मानि मरणानि च ॥४६॥

जहा इहं अगणी उण्हो, एत्तोऽणन्तगुणो तहिं ।
नरएसु वेयणा उण्हा, अस्साया वेइया मया ॥४७॥
यथेहाग्निरुष्णः, इतोऽनन्तगुणस्तत्र ।
नरकेषु वेदना उष्णाः, असाता वेदिता मया ॥४७॥

जहा इमं इहं सीयं, एत्तोऽणन्तगुणो तहिं ।
नरएसु वेयणा सीया, अस्साया वेइया मए ॥४८॥

यथेदमिह शीतं, इतोऽनंतगुणं तत्र ।
नरकेषु वेदना शीता, असाता वेदिता मया ॥४८॥

कन्दन्तो कंदुकुम्भीसु, उड्ढपाओ अहोसिरो ।
हुयासणे जलन्तम्मि, पक्कपुव्वो अणन्तसो ॥४९॥

क्रन्दन् कन्दुकुंभीषु, उर्ध्वपादोऽधःशिराः ।
हुताशने ज्वलति, पक्कपूर्वोऽनन्तशः ॥४९॥

महादवग्गिसंकासे, मरुम्मि वइरवालुए ।
कलम्बवालुयाए य, दड्ढपुव्वो अणन्तसो ॥५०॥

महादवाग्निसंकाशे, मरौ वज्रवालुकायाम् ।
कदम्बवालुकायां च, दग्धपूर्वोऽनन्तशः ॥५०॥

रसन्तो कन्दुकुम्भीसु, उड्ढं बद्धो अबन्धवो ।
करवत्तकरकयाईहिं, छिन्नपुव्वो अणन्तसो ॥५१॥

रसन् कन्दुकुंभीषु, उर्ध्वबद्धोऽबान्धवः ।
करपत्रक्रकचैः, छिन्नपूर्वोऽनन्तशः ॥५१॥

अइतिक्खकंटगाइण्णे, तुंगे सिम्बलिपायवे ।
खेवियं पासबद्धेणं, कड्ढोकड्ढाहि दुक्करं ॥५२॥

अतितीक्ष्णकण्टकाकीर्णे, तुंगे शिवलिपादपे ।
[1]क्षेपितं पाशबध्धेन, कर्षणापकर्षणैर्दुःकरम् ॥५२॥

महाजन्तेसु उच्छू वा, आरसन्तो सुभेरवं ।
पीडिओ मि सकम्मेहिं, पावकम्मो अणन्तसो ॥५३॥

महायंत्रेष्विक्षुरिव, आरसन्सुभैरवम् ।
पीडीतोऽस्मि स्वकर्मभिः, पापकर्मोऽनन्तशः ॥५३॥

कूवन्तो कोलसुणएहिं, सामेहिं सबलेहि य ।
फाडिओ फालिओ छिन्नो, विप्फुरन्तो अणेगसो ॥५४॥

१ भोगव्युं.

कूजन् कोलशुनकैः, श्यामैः शबलैश्च ।
पातितः स्फाटितः छिन्नः, विस्फुरन्ननेकशः ॥५४॥

असीहि अयसिवण्णाहिं, भल्लेहिं पट्टिसेहि य ।
छिन्नो भिन्नो विभिन्नो य, ओइण्णो पावकम्मुणा ॥५५॥
असिभिरतसीकुसुमवर्णैः, भल्लीभिः पटिशैश्च ।
छिन्नो भिन्नो विभिन्नश्च, अवतीर्णः पापकर्मणा ॥५५॥

अवसो लोहरहे जुत्तो, जलन्ते समिलाजुए ।
चोइओ तोत्तजुत्तेहिं, रोज्झो वा जह पाडिओ ॥५६॥
अवशो लोहरथे युक्तः, ज्वलति समिलायुते ।
[1]नोदितस्तोत्रयोक्त्रैः, गवयो वा यथा पातितः ॥५६॥

हुयासणे जलन्तम्मि, चियासु महिसो विव ।
दड्ढो पक्को य अवसो, पावकम्मेहि पाविओ ॥५७॥
हुताशने ज्वलति, चितासु महिष इव ।
दग्धः पक्वश्चावशः, पापकर्मभिः प्रावृतः ॥५७॥

बला संडासतुण्डेहिं, लोहतुण्डेहिं पक्खिहिं ।
विलुत्तो विलवन्तो हं, ढंकगिद्धेहिंऽणन्तसो ॥५८॥
बलात् संदंशतुण्डैः, लोहतुण्डैः पक्षिभिः ।
विलुप्तो विलपन्नहम् , ढंकगृध्रैरनन्तशः ॥५८॥

तण्हाकिलन्तो धावन्तो, पत्तो वेयरणिं नदिं ।
जलं पाहि ति चिन्तन्तो, खुरधाराहिं विवाइओ ॥५९॥
तृष्णाक्लान्तो धावन् , प्राप्तो वैतरणीं नदीम् ।
जलं पास्यामीति चिन्तयन् , क्षुरधाराभिर्व्यापादितः ॥५९॥

उण्हाभितत्तो संपत्तो, असिपत्तं महावणं ।
असिपत्तेहि पडन्तेहिं, छिन्नपुव्वो अणेगसो ॥६०॥

1 नाकमां नाथ घाली चाबखाथी प्रेरायेलो.

उष्णाभितप्तः संप्राप्तः, असिपत्रं महावनम् ।
असिपत्रैः पतद्भिः छिन्नपूर्वोऽनेकशः ॥६०॥

मुग्गरेहिं मुसंढीहिं, सूलेहिं मुसलेहि य ।
गया संभग्गगत्तेहि, पत्तं दुक्खं अणन्तसो ॥६१॥
[1]मुद्गरैर्मुसंढीभिः, शूलैर्मुशलैश्च ।
गदासंभग्नगात्रैः, प्राप्तं दुःखमनन्तशः ॥६१॥

खुरेहिं तिक्खधारेहि, छुरियाहिं कप्पणीहि य ।
कप्पिओ फालिओ छिन्नो, उक्कित्तो य अणेगसो ॥६२॥
क्षुरैः तीक्ष्णधारैः, क्षुरिकाभिः कल्पनीभिश्च ।
कल्पितः पाटितः छिन्नः, उत्कृतश्चानेकशः ॥६२॥

पासेहिं कूडजालेहिं, मिओ वा अवसो अहं ।
वाहिओ बद्धरुद्धो वा, बहू चेव विवाइओ ॥६३॥
पाशैः कूटजालैः, मृग इवावशोऽहम् ।
वाहितो बद्धरुद्धो वा, बहुशश्चैव व्यापादितः ॥६३॥

गलेहिं मगरजालेहिं, मच्छो वा अवसो अहं ।
उल्लिओ फालिओ गहिओ, मारिओ य अणन्तसो ॥६४॥
गलैर्मकरजालैः, मत्स्य इवावशोऽहम् ।
उल्लिखितः पाटितो गृहीतः, मारितश्चानन्तशः ॥६४॥

वीदंसएहिं जालेहिं, लेप्पाहिं सउणो विव ।
गहिओ लग्गो बद्धो य, मारिओ य अणन्तसो ॥६५॥
विदंशकैर्जालैः, लेप्याभिः शकुन इव ।
गृहीतो लग्नो बद्धश्च, मारितश्चाऽनन्तशः ॥६५॥

कुहाडफरसुमाईहिं, वड्ढईहिं दुमो विव ।
कुट्टिओ फालिओ छिन्नो, तच्छिओ य अणन्तसो ॥६६॥

1 शस्त्रनुं नाम.

कुठारपरश्वादिभिः, वार्धिकैर्द्रुम इव ।
कुट्टितः पाटितः छिन्नः, तक्षितश्चानन्तशः ॥६६॥

चवेडमुट्ठिमाईहिं, कुमारेहि अयं पिव ।
ताडिओ कुट्टिओ भिन्नो, चुण्णिओ य अणन्तसो ॥६७॥
चपेटामुष्ट्यादिभिः, कुमारैरय इव ।
ताडितः कुट्टितो भिन्नः, चूर्णितश्चानन्तशः ॥६७॥

तत्ताइं तम्बलोहाइं, तउयाइं सीसयाणि य ।
पाइओ कलकलन्ताइं, आरसन्तो सुभेरवं ॥६८॥
तप्तानि ताम्रलोहादीनि, [1]त्रपुकानि सिसकानि च ।
पायितः कलकलायमानानि, आरसन् सुभेरवं ॥६८॥

तुहं पियाइं मंसाइं, खण्डाइं सोल्लगाणि य ।
खाइओ मि समंसाइं, अग्गिवण्णाइऽणेगसो ॥६९॥
[2]तव प्रियाणि मांसानि, खण्डानि सोल्लकानि च ।
खादितोऽस्मि स्वमांसानि, अग्निवर्णान्यनेकशः ॥६९॥

तुहं पिया सुरा सीहू, मेरओ य महूणि य ।
पाइओ मि जलन्तीओ, वसाओ रुहिराणि य ॥७०॥
तव प्रिया सुरा सीधुः, मेरका च मधूनि च ।
पायितोऽस्मि ज्वलन्तीः, वसा रुधिराणि च ॥७०॥

निच्चं भीएण तत्थेण, दुहिएण, वहिएण य ।
परमा दुहसंबद्धा, वेयणा वेदिता मए ॥७१॥
नित्यं भीतेन त्रस्तेन, दुःखितेन व्यथितेन च ।
परमा दुःखसंबद्धाः, वेदना वेदिता मया ॥७१॥

तिव्वचण्डप्पगाढाओ, घोराओ अइदुस्सहा ।
महब्भयाओ भीमाओ, नरएसु वेदिता मए ॥७२॥

१ लाख २ आ कथन परमाधामीनुं छे.

तीव्राश्चण्डप्रगाढाश्च, घोरा अति दुःसहाः ।
महाभया भीमाः, नरकेषु वेदिता मया ॥७२॥

जारिसा माणुसे लोए, ताया दीसन्ति वेयणा ।
एत्तो अणन्तगुणिया, नरएसु दुक्खवेयणा ॥७३॥

यादृश्यो मानुष्ये लोके, तात दृश्यन्ते वेदनाः ।
इतोऽनन्तगुणिताः नरकेषु दुःखवेदनाः ॥७३॥

सव्वभवेसु अस्साया, वेयणा वेदिता मए ।
निमेसन्तरमित्तंपि, जं साता नत्थि वेयणा ॥७४॥

सर्वभवेष्वसाता, वेदना वेदिता मया ।
निमेषान्तरमात्रमपि, यत्साता नास्ति वेदना ॥७४॥

तं बिन्तम्मापियरो, छन्देणं पुत्त पव्वया ।
नवरं पुण सामण्णे, दुक्खं निप्पडिकम्मया ॥७५॥

तं ब्रूतोऽम्बापितरौ, छन्दसा पुत्र! प्रव्रज ।
न वरं पुनः श्रामण्ये, दुःखं निःप्रतिकर्मता ॥७५॥

सो बेइ अम्मापियरो, एवमेयं जहा फुडं ।
पडिकम्मं को कुणई, अरण्णे मियपक्खिणं ॥७६॥

स ब्रूतेऽम्बापितरौ, एवमेतद्यथा स्फुटम् ।
प्रतिकर्म कः करोति, अरण्ये मृगपक्षिणाम् ॥७६॥

एगब्भूए अरण्णे व, जहा उ चरई मिगे ।
एवं धम्मं चरिस्सामि, संजमेण तवेण य ॥७७॥

एकभूतोऽरण्ये वा, यथा तु चरति मृगः ।
एवं धर्मं चरिष्यामि, संयमेन तपसा च ॥७७॥

जहा मिगस्स आयंको, महारण्णम्मि जायई ।
अच्चन्तं रुक्खमूलम्मि, को णं ताहे तिगिच्छई ॥७८॥

यथा मृगस्याऽऽतंकः, महारण्ये जायते ।
तिष्ठन्तं वृक्षमूले, कस्तं तदा चिकित्सति ॥७८॥

को वा से श्रोसहं देइ, को वा से पुच्छई सुहं ।
को से भत्तं च पाणं वा, आहरित्तु पणामए ॥७९॥
को वा तस्मै औषधं दत्ते, को वा तस्य पृच्छति सुखम् ।
कस्तस्मै भक्तं च पानं वा, आहृत्य प्रणामयेत् ॥७९॥

जया से सुही होइ, तया गच्छइ गोयरं ।
भत्तपाणस्स अट्ठाए वल्लराणि सराणि य ॥८०॥
यदा स सुखी भवति, तदा गच्छति गोचरम् ।
भक्तपानस्यार्थं, वल्लराणि सरांसि च । ॥८०॥

खाइत्ता पाणियं पाउं, वल्लरेहिं सरेहि य ।
मिगचारियं चरित्ताणं, गच्छई मिगचारियं ॥८१॥
खादित्वा पानीयं पीत्वा, वल्लरेषु सरस्सु च ।
मृगचर्यां चरित्वा, गच्छति [1]मृगचर्या ॥८१॥

एवं समुट्ठिओ भिक्खु, एवमेव अणेगए ।
मिगचारियं चरित्ताणं, उड्ढं पक्कमई दिसं ॥८२॥
एवं समुत्थितो भिक्षुः, एवमेवाऽनेककः ।
मृगचर्यां चरित्वा, उर्ध्वं प्रक्रामते दिशम् ॥८२॥

जहा मिए एग अणेगचारी, अणेगवासे धुवगोचरे य ।
एवं मुणी गोयरियं पविट्ठे, नो हीलए नो वि य खिसएज्जा ॥८३॥
यथा मृग एकोऽनेकचारी, अनेकवासो ध्रुवगोचरश्च ।
एवं मुनिर्गोचर्यां प्रविष्टः, नो हीलयेन्नोऽपिच खिसयेत्॥८३॥

मिगचारियं चरिस्सामि, एवं पुत्ता जहासुहं ।
अम्मापिऊहिंऽणुन्नाओ, जहाइ उवहिं तहा ॥८४॥

१ पोताने स्थाने

मृगचर्यां चरिष्यामि, एवं पुत्र ! यथासुखम् ।
अऽम्बापितृभ्यामनुज्ञातः, जहात्युपधि तथा ॥८४॥

मिगचारियं चरिस्सामि, सव्वदुक्खविमोक्खणिं ।
तुब्मेहिं अब्भणुन्नाओ, गच्छ पुत्त जहासुहं ॥८५॥

मृगचर्यां चरिष्यामि, सर्वदुःखविमोक्षिणीम् ।
युष्माभ्यामनुज्ञातः, गच्छ पुत्र ! यथासुखम् ॥८५॥

एवं सो अम्मापियरो, अणुमाणित्ताण बहुविहं ।
ममत्तं छिन्दई ताहे, महानागो व्व कंचुयं ॥८६॥

एवं सोऽम्बापितरौ, अनुमान्य बहुविधम् ।
ममत्वं छिनत्ति तदा, महानाग इव कंचुकम् ॥८६॥

इड्ढी वित्तं च मित्ते य, पुत्तदारं च नायओ ।
रेणुयं व पडे लग्गं, निद्धुणित्ताण निग्गओ ॥८७॥

ऋद्धिं वित्तं च मित्राणि च, पुत्रदारांश्च ज्ञातीन् ।
रेणुकमिव पटे लग्नं, निर्धूय निर्गतः ॥८७॥

पंचमहव्वयजुत्तो, पंचहि समिओ तिगुत्तिगुत्तो य ।
सब्भिन्तरबाहिरओ, तवोकम्मंसि उज्जुओ ॥८८॥

पंचमहाव्रतयुक्तः, पंचभिः समितस्त्रिगुप्तिगुप्तश्च ।
साभ्यन्तरबाह्ये, तपःकर्मणि उद्युक्तः ॥८८॥

निम्ममो निरहंकारो, निस्संगो चत्तगारवो ।
समो य सव्वभूएसु, तसेसु थावरेसु य ॥८९॥

निर्ममो निरहंकारः, निःसंगस्त्यक्तगौरवः ।
समश्च सर्वभूतेषु, त्रसेषु स्थावरेषु च ॥८९॥

लाभालाभे सुहे दुक्खे, जीविए मरणे तहा ।
समो निन्दापसंसासु, तहा माणावमाणओ ॥९०॥

लाभालाभे सुखेदु:खे, जीविते मरणे तथा ।
समो निन्दाप्रशंसयोः समो मानापमानयोः ॥९०॥

गारवेसु कसाएसु, दण्डसल्लभएसु य ।
नियत्तो हाससोगाओ, अनियाणो अबन्धवो ॥६१॥

गौरवेभ्यः कषायेभ्यः, दण्डशल्यभयेभ्यश्च ।
निर्वृत्तो हास्यशोकात्, अनिदानोऽबांधवः ॥९१॥

अणिस्सिओ इहं लोए, परलोए अणिस्सिओ ।
वासीचन्दणकप्पो य, असणे अणसणे तहा ॥६२॥

अनिश्रित इह लोके, परलोकेऽनिश्रितः ।
वासीचन्दनकल्पश्च, अशनेऽनशने तथा ॥९२॥

अप्पसत्थेहि दारेहिं, सव्वओ पिहियासवे ।
अज्झप्पज्झाणजोगेहिं, पसत्थदमसासणे ॥६३॥

अप्रशस्तेभ्यो द्वारेभ्यः, सर्वतः पिहितास्रवः ।
अध्यात्मध्यानयोगैः, प्रशस्तदमशासनः ॥९३॥

एवं नाणेण चरणेण, दंसणेण तवेण य ।
भावणाहि य सुद्धाहिं, सम्मं भावेत्तु अप्पयं ॥६४॥

एवं ज्ञानेन चरणेन, दर्शनेन तपसा च ।
भावनाभिश्च शुद्धाभिः, सम्यग् भावयित्वाऽऽत्मानम् ॥९४॥

बहुयाणि उ वासाणि, सामण्णमणुपालिया ।
मासिएण उ भत्तेण, सिद्धिं पत्तो अणुत्तरं ॥६५॥

बहुकानि तु वर्षाणि, श्रामण्यमनुपाल्य ।
मासिकेन तु भक्तेन, सिद्धिं प्राप्तोऽनुत्तराम् ॥९५॥

एवं करन्ति संबुद्धा, पण्डिया पवियक्खणा ।
विणिअट्टन्ति भोगेसु, मियापुत्ते जहामिसी ॥६६॥

एवं कुर्वन्ति संबुद्धाः, पण्डिताः प्रविचक्षणाः ।
विनिवर्तन्ते भोगेभ्यः, मृगापुत्रो यथा ऋषिः ॥९६॥

महापभावस्स महाजसस्स, मियाइ पुत्तस्स निसम्म भासियं ।
तवप्पहाणं चरियं च उत्तमं, गइप्पहाणं च तिलोगविस्सुतं॥९७॥

महाप्रभावस्य महायशसः, मृगायाः पुत्रस्य निशम्य भाषितम् ।
तपःप्रधानं चारित्रं चोत्तमं, प्रधानगतिं च त्रिलोकविश्रुताम् ॥९७॥

वियाणिया दुक्खविवद्धणं धणं, ममत्तबन्धं च महाभयावहं ।
सुहावहं धम्मधुरं अणुत्तरं, धारेज्ज निव्वाणगुणावहं महं ॥९८॥

विज्ञाय दुःखविवर्धनं धनं, ममत्वबन्धं च महाभयावहम् ।
सुखावहां धर्मधुरामनुत्तरां, धारयध्वं निर्वाणगुणावहांमहतीम्॥९८॥

ति बेमि ॥इति मयापुत्तीयं अज्झयणं समत्तं ॥१९॥
इति ब्रवीमि—इति मृगापुत्रीयमध्ययनं समाप्तं ॥१९॥

॥ अह महानियण्ठज्जं वीसइमं अज्झयणं ॥

॥ अथ महानिर्ग्रन्थीयं विंशतितममध्ययनं ॥

सिद्धाण नमो किच्चा, संजयाणं च भावओ ।
अत्थधम्मगइं तच्चं, अणुसट्ठिं सुणेह मे ॥१॥

सिद्धान् नमस्कृत्य, संयतांश्च भावतः ।
अर्थधर्मगतिं तथ्यां, अनुशिष्टिं श्रृणुत मम ॥१॥

पभूयरयणो राया, सेणिओ मगहाहिवो ।
विहारजत्तं निज्जाओ, मण्डिकुच्छिंसि चेइए ॥२॥

प्रभूतरत्नो राजा, श्रेणिको मगधाधिपः ।
विहारयात्रया निर्यातः, मण्डितकुक्षौ चैत्ये ॥२॥

नाणादुमलयाइण्णं, नाणापक्खिनिसेवियं ।
नाणाकुसुमसंछन्नं, उज्जाणं नन्दणोवमं ॥३॥
नानाद्रुमलताकीर्णं, नानापक्षिनिषेवितम् ।
नानाकुसुमसंछन्नं, उद्यानं नन्दनोपमम् ॥३॥
तत्थ सो पासई साहुं, संजयं सुसमाहियं ।
निसिन्नं रुक्खमूलम्मि, सुकुमालं सुहोइयं ॥४॥
तत्र स पश्यति साधुं, संयतं सुसमाहितम् ।
निषण्णं वृक्षमूले, सुकुमारं सुखोचितम् ॥४॥
तस्स रूवं तु पासित्ता, राइणो तम्मि संजए ।
अच्चन्तपरमो आसी, अउलो रूवविम्हओ ॥५॥
तस्य रूपं तु दृष्ट्वा, राजा तस्मिन् संयते ।
अत्यन्तपरम आसीत् , अतुलो रूपविस्मयः ॥५॥
अहो वण्णो अहो रूवं, अहो अज्जस्स सोमया ।
अहो खन्ती अहो मुत्ती, अहो भोगे असंगया ॥६॥
अहो वर्णो अहो रूपं, अहो आर्यस्य सौम्यता ।
अहो क्षान्तिरहो मुक्तिः, अहो भोगेऽसंगता ॥६॥
तस्स पाए उ वन्दित्ता, काऊण य पयाहिणं ।
नाइदूरमणासन्ने, पंजली पडिपुच्छई ॥७॥
तस्य पादौ तु वन्दित्वा, कृत्वा च प्रदक्षिणाम् ।
नातिदुरमनासन्नः, प्राञ्जलिः परिपृच्छति ॥७॥
तरुणो सि अज्जो पव्वइओ, भोगकालम्मि संजया ।
उवट्ठिओ सि सामण्णे, एयमट्ठं सुणेमि ता ॥८॥
तरुणोऽस्यार्य ! प्रव्रजितः, भोगकाले संयतः ।
उपस्थितोऽसि श्रामण्ये, एतमर्थं शृणोमि तावत् ॥८॥

अणाहोमि महाराय, नाहो मज्झ न विज्जई ।
अणुकम्पगं सुहिं वावि, कंचि नाभिसमेमहं ॥९॥

अनाथोऽस्मि महाराज!, नाथो मम न विद्यते ।
अनुकम्पकं सुहृदं वापि, कंचिन्नाभिसमेम्यहम् ॥९॥

तओ सो पहसिओ राया, सेणिओ मगहाहिवो ।
एवं ते इड्ढिमन्तस्स, कहं नाहो न विज्जई ॥१०॥

ततः स प्रहसितो राजा, श्रेणिको मगधाधिपः ।
एवं ते ऋद्धिमतः, कथं नाथो न विद्यते ॥१०॥

होमि नाहो भयंताणं, भोगे भुंजाहि संजया ।
मित्तनाईपरिवुडो, माणुस्सं खु सुदुल्लहं ॥११॥

भवामि नाथो भदन्तानां, भोगान् भुंक्ष्व संयत ?
मित्रज्ञातिपरिवृतः (सन्), मानुष्यं खलु सुदुर्लभं ॥११॥

अप्पणा वि अणाहोऽसि, सेणिया मगहाहिवा ।
अप्पणा अणाहो सन्तो, कस्स नाहो भविस्ससि ॥१२॥

आत्मनाप्यनाथोऽसि, श्रेणिक ! मगधाधिप ? ।
आत्मनाऽनाथो सन् , कस्य नाथो भविष्यसि ॥१२॥

एवं वुत्तो नरिन्दो सो, सुसंभन्तो सुविम्हिओ ।
वयणं अस्सुयपुव्वं, साहुणा विम्हयन्निओ ॥१३॥

एवमुक्तो नरेन्द्रः सः, सुसंभ्रान्तः सुविस्मितः ।
वचनमश्रुतपूर्व, साधुना विस्मयान्वितः ॥१३॥

अस्सा हत्थी मणुस्सा मे, पुरं अन्तेउरं च मे ।
भुंजामि माणुसे भोगे, आणा इस्सरियं च मे ॥१४॥

अश्वा हस्तिनो मनुष्या मे, पुरमन्तःपुरं च मे ।
भुनज्मि मानुष्यान्भोगान्, आज्ञैश्वर्यं च मे ॥१४॥

एरिसे सम्पयग्गम्मि, सव्वकामसमप्पिए ।
कहं अणाहो भवइ, मा हु भन्ते मुसं वए ॥१५॥
ईदृशे संपदग्रे, समर्पितसर्वकामे ।
कथमनाथो भवति, मा खलु भदन्त ? मृषा वदतु ॥१५॥

न तुमं जाणे अणाहस्स, अत्थं [1]पोत्थं च पत्थिवा ।
जहा अणाहो भवई, सणाहो वा नराहिवा ॥१६॥
न त्वं जानीषेऽनाथस्य, अर्थं प्रोत्था च पार्थिव ! ।
यथाऽनाथो भवति, सनाथो वा नराधिप ! ॥१६॥

सुणेह मे महाराय, अव्वक्खित्तेण चेयसा ।
जहा अणाहो भवई, जहा मेयं पवत्तियं ॥१७॥
शृणु मे महाराज !, अव्याक्षिप्तेन चेतसा ।
यथाऽनाथो भवति, यथा मयैतत् प्रवर्तितम् ॥१७॥

कोसम्बी नाम नयरी, पुराण पुरभेयणी ।
तत्थ आसी पिया मज्झ, पभूयधणसंचओ ॥१८॥
कौशाम्बी नाम्नी नगरी, पुराणपुरभेदिनी ।
तत्रासीत्पिता मम, प्रभूतधनसंचयः ॥१८॥

पढमे वए महाराय, अउला मे अच्छिवेयणा ।
अहोत्था विउलो दाहो, सव्वगत्तेसु पत्थिवा ॥१९॥
प्रथमे वयसि महाराज !, अतुला मेऽक्षिवेदना ।
अभूद् विपुलो दाहः, सर्वगात्रेषु पार्थिव ? ॥१९॥

सत्थं जहा परमतिक्खं, सरीरविवरन्तरे ।
आवीलिज्ज अरी कुद्धो, एव मे अच्छिवेयणा ॥२०॥
शस्त्रं यथा परमतीक्ष्णं, शरीरविवरांतरे ।
आपीडयेदरिः क्रुद्धः, एवं मेऽक्षिवेदना ॥२०॥

---
१ भावार्थ.

तियं मे अन्तरिच्छं च, उत्तमंगं च पीडई ।
इन्दासणिसमा घोरा, वेयणा परमदारुणा ॥२१॥

त्रिकं म [1]अन्तरेच्छ च, उत्तमांगं च पिडयति ।
इन्द्राशनिसमा घोरा, वेदना परमदारुणा ॥२१॥

उवट्ठिया मे आयरिया, विज्जामन्ततिगिच्छगा ।
अबीया सत्थकुसला, मन्तमूलविसारया ॥२२॥

उपस्थिता ममाचार्याः, विद्यामंत्रचिकित्सकाः ।
अद्वितीयाः शास्त्रकुशलाः, मंत्रमुलविशारदाः ॥२२॥

ते मे तिगिच्छं कुव्वन्ति, चाउप्पायं जहाहियं ।
न य दुक्खा विमोयन्ति, एसा मज्झ अणाहया ॥२३॥

ते मे चिकित्सां कुर्वन्ति, [2]चतुष्पादां यथाख्याताम् ।
न च दुःखाद्विमोचयन्ति, एषा ममाऽनाथता ॥२३॥

पिया मे सव्वसारंपि, दिज्जाहि मम कारणा ।
न य दुक्खा विमोयन्ति, एसा मज्झ अणाहया ॥२४॥

पिता मे सर्वसारमपि, अदान् मम कारणात् ।
न च दुःखाद्विमोचयति, एषा ममाऽनाथता ॥२४॥

माया वि मे महाराज, पुत्तसोगदुहट्टिया ।
न य दुक्खा विमोयन्ति, एसा मज्झ अणाहया ॥२५॥

माताऽपि मे महाराज !, पुत्रशोकदुःखार्ता ।
न च दुःखाद्विमोचयति, एषा ममाऽनाथता ॥२५॥

भायरो मे महाराय, सगा जेट्ठकणिट्ठगा ।
न य दुक्खा विमोयन्ति, एसा मज्झ अणाहया ॥२६॥

भ्रातरो मे महाराज ? स्वका ज्येष्ठकनिष्ठकाः ।
न च दुःखाद्विमोचयन्ति, एषा ममाऽनाथता ॥२६॥

---

१ इच्छा भंग्लुं हृदय २ चार प्रकारना उपायवाळी.

भइणीओ मे महाराय, सगा जेट्ठकणिट्ठगा ।
न य दुक्खा विमोयन्ति, एसा मज्झ अणाहया ॥२७॥
भगिन्यो मे महाराज !, स्वका ज्येष्ठकनिष्ठकाः ।
न च दुःखाद्विमोचयन्ति, एषा ममाऽनाथता ॥२७॥

भारिया मे महाराय, अणुरत्ता अणुव्वया ।
अंसुपुण्णेहि नयणेहिं, उरं मे परिसिञ्चई ॥२८॥
भार्या मे महाराज !, अनुरक्ताऽनुव्रता ।
अश्रुपूर्णाभ्यां नयनाभ्यां उरो मे परिसिञ्चति ॥२८॥

अन्नं पाणं च ण्हाणं च, गन्धमल्लविलेवणं ।
मए नायमनायं वा, सा बाला नेव भुंजई ॥२९॥
अन्नं पानं च स्नानं च, गन्धमाल्यविलेपनम् ।
मयाज्ञातमज्ञातं वा, सा बाला नैव भुंक्ते ॥२९॥

खणं पि मे महाराय, पासाओ मे न फिट्टई ।
न य दुक्खा विमोएइ, एसा मज्झ अणाहया ॥३०॥
क्षणमपि मे महाराज ? पार्श्वतो मे नापयाति ।
न च दुःखाद्विमोचयति, एषा ममाऽनाथता ॥३०॥

तओ हं एवमाहंसु, दुक्खमा हु पुणो पुणो ।
वेयणा अणुभविउं जे, संसारम्मि अणन्तए ॥३१॥
ततोऽहमेवमब्रुवम्, दुःक्षमा हु पुनःपुनः ।
वेदनाऽनुभवितुं या, संसारेऽनन्तके ॥३१॥

सयं च जइ मुच्चेज्जा, वेयणा विउला इओ ।
खन्तो दन्तो निरारम्भो, पव्वए अणगारियं ॥३२॥
सकृच्च यदि मुच्ये, वेदनाया विपुलाया इतः ।
क्षान्तो दान्तो निरारभः, प्रव्रजाम्यनगारिताम् ॥३२॥

एवं च चिन्तइत्ताणं, पसुत्तो मि नराहिवा ।
परीयत्तन्तीए राईए, वेयणा मे खयं गया ॥३३॥
एवं च चिन्तयित्वा, प्रसुप्तोऽस्मि नराधिप ?
परिवर्तमानायां रात्रौ, वेदना मे क्षयं गता ॥३३॥

तओ कल्ले पभायम्मि, आपुच्छित्ताण बन्धवे ।
खन्तो दन्तो निरारम्भो, पव्वइओऽणगारियं ॥३४॥
ततः [1]कल्यः प्रभाते, आपृच्छ्य बान्धवान् ।
क्षान्तो दान्तो निरारंभः, प्रव्रजितोऽनगारिताम् ॥३४॥

तो हं नाहो जाओ, अप्पणो य परस्स य ।
सव्वेसिं चेव भूयाणं, तसाण थावराण य ॥३५॥
ततोऽहं नाथो जातः, आत्मनश्च परस्य च ।
सर्वेषां चैव भूतानां, त्रसानां स्थावराणाम् च ॥३५॥

अप्पा नई वेयरणी, अप्पा मे कूडसामली ।
अप्पा कामदुहा धेणू, अप्पा मे नन्दणं वणं ॥३६॥
आत्मा नदी वैतरणी, आत्मा मे कूटशाल्मली ।
आत्मा कामदुघा धेनुः, आत्मा मे नन्दनं वनम् ॥३६॥

अप्पा कत्ता विकत्ता य, दुहाण य सुहाण य ।
अप्पा मित्तममित्तं च, दुप्पट्ठिय सुपट्ठिओ ॥३७॥
आत्मा कर्ता विकरिता च, दुःखानां च सुखानां च ।
आत्मा मित्रममित्रश्च, दुःप्रस्थितः सुप्रस्थितः ॥३७॥

इमा हु अन्ना वि अणाहया निवा, तमेगचित्तो निहुओ सुणेहि ।
नियण्ठधम्मं लहीयाण वी जहा, सीयन्ति एगे बहुकायरा नरा ॥३८॥
इयं खल्वन्याप्यनाथता नृप ?, तामेकचित्तो निभृतः शृणु ।
निर्ग्रन्थधर्मं लब्ध्वाऽपि यथा, सीदन्त्येके बहुकातरा नराः ॥३८॥

---

१ निरोगी

जो पव्वइत्ताण महव्वयाइं, सम्मं च नो फासयई पमाया ।
अनिग्गहप्पा य रसेसु गिद्धे, न मूलओ छिन्नइ बन्धणं से ॥३९॥
यः प्रव्रज्य महाव्रतानि, सम्यक् च नो स्पृशति प्रमादात् ।
अनिगृहीतात्मा च रसेषु गृद्धः, न मूलतः छिनत्ति बंधनं सः

आउत्तया जस्स न अत्थि काइ, इरियाए भासाए तहेसणाए ।
आयाणनिक्खेवदुगुंछणाए, न वीरजायं अणुजाइ मग्गं ॥४०॥
आयुक्तता यस्य नास्ति कापि, ईर्यायां भाषायां तथैषणायाम् ।
आदाननिक्षेपजुगुप्सनासु, न वीरयातमनुयाति मार्गम् ॥४०॥

चिरं पि से मुण्डरुई भवित्ता, अथिरव्वए तवनियमेहिं भट्ठे ।
चिरं पि अप्पाण किलेसइत्ता, न पारए होइ हु संपराए ॥४१॥
चिरमपि स मुण्डरुचिर्भूत्वा, अस्थिरव्रतस्तपोनियमेभ्यो भ्रष्टः ।
चिरमप्यात्मानं क्लेशयित्वा, न पारगो भवति खलु संपरायस्य॥

पोल्ले व मुट्ठी जह से असारे, अयन्तिए कूडकहावणे वा ।
राढामणी वेरुलियप्पगासे, अमहग्घए होइ हु जाणएसु ॥४२॥
सुषिरेव मुष्टिर्यथा स असारः, अयंत्रितः कूटकार्षापण इव ।
राढामणिर्वैडूर्यप्रकाशः, अमहार्घको भवति खलु ज्ञेषु ॥४२॥

कुसीललिंगं इह धारइत्ता, इसिज्झयं जीविय वूहइत्ता ।
असंजए संजयलप्पमाणे, विणिग्घायमागच्छइ से चिरंपि ॥४३॥
कुशीललिंगमिह धारयित्वा, ऋषिध्वजं जीवितं बृंहयित्वा ।
असंयतः सयतमिति लपन्, विनिघातमागच्छति स चिरमपि॥४३॥

विसं तु पीयं जह कालकूडं, हणाइ सत्थं जह कुग्गहीयं ।
एसो वि धम्मो विसओववन्नो, हणाइ वेयाल इवाविवन्नो ॥४४॥
विषं तु पीत यथा कालकूटं, हिनस्ति शस्त्रं यथा कुगृहीतम् ।
एषोऽपिधर्मो विषयोपपन्नः, हन्ति वेताल इवावि[1]पन्नः॥४४॥

१ नहि वश थयेलो.

जे लक्खणं सुविण पउंजमाणे, निमित्तकोऊहलसंपगाढे ।
कुहेडविज्जासवदारजीवी, न गच्छई सरणं तम्मि काले ॥४५॥

यो लक्षणं स्वप्नं प्रयुञ्जानः, निमित्तकौतूहलसंप्रगाढः ।
कुहेटकविद्यास्रवद्वारजीवी, न गच्छति शरणं तस्मिन् काले॥४५

तमंतमेणेव उ से असीले, सया दुही विप्परियामुवेइ ।
संधावई नरगतिरिक्खजोणिं, मोणं विराहेत्तु असाहुरूवे ॥४६॥

तमस्तमसैव तु स अशीलः, सदा दुःखी विपर्यासमुपैति ।
संधावति नरकतिर्यग्योनीः, मौनं विराध्याऽसाधुरूपः ॥४६॥

उद्देसियं कीयगडं नियागं, न मुंचई किंच अणेसणिज्जं ।
अग्गी विवा सव्वभक्खी भवित्ता, इत्तो चुए गच्छइ कट्टु पावं॥

औद्देशिकं क्रीतकृतं नियागं, न मुंचति किंचिदनेषणीयम् ।
अग्निरिव सर्वभक्षीभूत्वा, इतश्च्युतो(दुर्गति)गच्छति कृत्वा पापम्

न तं अरी कंठछेत्ता करेइ, जं से करे अप्पणिया दुरप्पया ।
से नाहइ मच्चुमुहं तु पत्ते, पच्छाणुतावेण दयाविहूणो ॥४८॥

न तदरिः कंठछेत्ता करोति, यत्तस्य करोत्यात्मीया दुरात्मता ।
स ज्ञास्यति मृत्युमुखं तु प्राप्तः, पश्चादनुतापेन दयाविहीनः॥४८॥

निरट्ठिया नग्गरुई उ तस्स, जे उत्तमट्ठं विवज्जासमेइ ।
इमे वि से नत्थि परे वि लोए, दुहओ वि से झिज्जइ तत्थ लोए॥

निरर्थिका नाग्न्यरुचिस्तु तस्य, य उत्तमार्थं विपर्यासमेति ।
अयमपि तस्य नास्ति परोऽपि लोकः,द्विधापि स क्षीयते तत्र लोके

एमेव हा छन्दकुसीलरूवे, मग्गं विराहित्तु जिणुत्तमाणं ।
कुररी विवा भोगरसाणुगिद्धा, निरट्ठसोया परियावमेइ ॥५०॥

एवमेव यथा छन्दकुशीलरूपः, मार्गं विराध्य जिनोत्तमानाम् ।
कुररीव भोगरसानुगृद्धा, निरर्थशोका परितापमेति ॥५०॥

सोच्चाण मेहावि सुभासियं इमं, अणुसासणं नाणगुणोववेयं।
मग्गं कुसीलाण जहाय सव्वं, महानियंठाण वए पहेण ॥५१॥

श्रुत्वा मेधाविन् सुभाषितमिदं, अनुशासनं ज्ञानगुणोपपेतम्।
मार्गं कुशीलानां हित्वा सर्वं, महानिर्ग्रन्थानां व्रजेः पथा ॥५१॥

चरित्तमायारगुणन्निए तओ, अणुत्तरं संजम पालियाण।
निरासवे संखवियाण कम्मं, उवेइ ठाणं विउलुत्तमं धुवं ॥५२॥

चारित्राचारगुणान्वितस्ततः, अनुत्तरं संयमं पालयित्वा।
निरास्रवः संक्षपय्यकर्म, उपैति स्थानं विपुलोत्तमं ध्रुवम् ॥५२॥

एवुग्गदन्ते वि महातवोधणे, महामुणी महापइन्ने महायसे।
महानियण्ठिज्जमिणं महासुयं, से काहए महया वित्थरेणं ॥५३॥

एवमुग्रो दान्तोऽपि महातपोधनः, महामुनिर्महाप्रतिज्ञो महायशाः।
महानिर्ग्रन्थीयमिदं महाश्रुतं, स कथयति महता विस्तरेण ॥५३॥

तुट्ठो य सेणिओ राया, इणमुदाहु कयंजली।
अणाहत्तं जहाभूयं, सुट्ठु मे उवदंसियं ॥५४॥

तुष्टश्च खलु श्रेणिको राजा, इदमुदाह कृतांजलिः।
अनाथत्वं यथाभूतं, सुष्ठु मे उपदर्शितम् ॥५४॥

तुज्झं सुलद्धं खु मणुस्स जम्मं, लाभा सुलद्धा य तुमे महेसी।
तुब्भे सणाहा य सबन्धवा य, जं भे ठिया मग्गे जिणुत्तमाणं ॥

त्वया सुलब्धं खलुमानुष्यं जन्म, लाभाः सुलब्धाश्च त्वया महर्षे!।
यूयं सनाथाश्च सबांधवाश्च, यद्भवन्तः स्थिता मार्गे जिनोत्तमानाम्

तं सि नाहो अणाहाणं, सव्वभूयाण संजया।
खामेमि ते महाभाग, इच्छामि अणुसासिउं ॥५६॥

त्वमसि नाथोऽनाथानां, सर्वभूतानां संयत!।
क्षमे त्वां महाभाग?, इच्छाम्यनुशासयितुम् ॥५६॥

पुच्छिऊण मए तुब्भं, झाणविग्घाओ जो कओ ।
निमन्तिया य भोगेहिं, तं सव्वं मरिसेहि मे ॥५७॥
पृष्ठ्वा मया युष्माकं, ध्यानविघातस्तु यः कृतः ।
निमंत्रिताश्च भोगैः, तत्सर्वं मर्षयंतु मे ॥५७॥

एवं थुणित्ताण स रायसीहो, अणगारसीहं परमाइ भत्तीए ।
सओरोहो सपरियणो सबन्धवो, धम्माणुरत्तो विमलेण चेयसा ॥
एवं स्तुत्वा स राजसिंहः, अनगारसिंहं परमया भक्त्या ।
सावरोधः सपरिजनः सबान्धवः, धर्मानुरक्तो विमलेन चेतसा ॥५८॥

ऊससियरोमकूवो, काऊण य पयाहिणं ।
अभिवन्दिऊण सिरसा, अइयाओ नराहिवो ॥५९॥
उच्छ्वसितरोमकूपः, कृत्वा च प्रदक्षिणाम् ।
अभिवन्द्य शिरसा, अतियातो नराधिपः ॥५९॥

इयरो वि गुणसमिद्धो, तिगुत्तिगुत्तो तिदण्डविरओ य ।
विहग इव विप्पमुक्को, विहरइ वसुहं विगयमोहो ॥६०॥
इतरोऽपि गुणसमृद्धः, त्रिगुप्तिगुप्तस्त्रिदण्डविरतश्च ।
विहंग इव विप्रमुक्तः, विहरति वसुधायां विगतमोहः ॥६०॥

त्ति बेमि ॥ महानियण्ठिज्जं वीसइमं अज्झयणं समत्तं ॥२०॥
इति ब्रवीमि महानिर्ग्रंथीय विंशतितममध्ययनं समाप्तं ॥

॥ अह समुद्दपालीयं एगवीसइमं अज्झयणं ॥

॥ अथ समुद्रपालीयमेकविंशमध्ययनं ॥

चम्पाए पालिए नाम, सावए आसि वाणिए ।
महावीरस्स भगवओ, सीसे सो उ महप्पणो ॥१॥
चम्पायां पालितो नाम, श्रावक आसीद् वणिक् ।
महावीरस्य भगवतः शिष्यः स तु महात्मनः ॥१॥

निग्गन्थे पावयणे, सावए से वि कोविए ।
पोएण ववहरन्ते, पिहुण्डं नगरमागए ॥२॥
नैर्ग्रन्थे प्रावचने, श्रावक. सोऽपि कोविदः ।
पोतेन व्यवहरन्, पिहुण्डं नगरमागत. ॥२॥
पिहुंडे ववहरन्तस्स, वाणिओ देइ धूयरं ।
तं ससत्तं पइगिज्झ, सदेसमह पत्थिओ ॥३॥
पिहुण्डे व्यवहरते (तस्मै), वणिग् ददाति दुहितरम् ।
तां ससत्त्वां प्रतिगृह्य, स्वदेशमथ प्रस्थितः ॥३॥
अह पालियस्स घरिणी, समुद्दम्मि पसवई ।
अह बालए तहिं जाए, समुद्दपालि त्ति नामए ॥४॥
अथ पालितस्य गृहिणी, समुद्रे प्रसूते (स्म) ।
अथ बालकस्तस्मिञ्जाते, समुद्रपाल इति नामतः ॥४॥
खेमेण आगए चम्पं, सावए वाणिए घरं ।
संवड्ढई घरे तस्स, दारए से सुहोइए ॥५॥
क्षेमेणागते चम्पायां, श्रावके वणिजि गृहम् ।
संवर्धते गृहे तस्य, दारकः स सुखोचितः ॥५॥
बावत्तरी कलाओ य, सिक्खई नीइकोविए ।
जोव्वणेण य संपन्ने, सुरूवे पियदंसणे ॥६॥
द्वासप्तति कलाश्च, शिक्षितो नीतिकोविदः ।
यौवनेन च संपन्नः, सुरूप प्रियदर्शनः ॥६॥
तस्स रूववइं भज्जं, पिया आणेइ रूविणिं ।
पासाए कीलए रम्मे, देवो दोगुन्दओ जहा ॥७॥
तस्य रूपवती भार्यां, पिताऽऽनयति रूपिणीम् ।
प्रासादे क्रीडति रम्ये, देवो दोगुंदको यथा ॥७॥

अह अन्नया कयाई, पासायालोयणे ठिओ ।
वज्झ मण्डणसोभागं, वज्झं पासइ वज्झगं ॥८॥
अथान्यदा कदाचित् , प्रासादालोकने स्थितः ।
वध्यमण्डनशोभाकं, वध्यं पश्यति [1]वध्यगम् ॥८॥

तं पासिऊण संवेगं, समुद्दपालो इणमब्ववी ।
अहोऽसुभाण कम्माणं, निज्जाणं पावगं इमं ॥९॥
तं दृष्ट्वा संवेगं, समुद्रपाल इदमब्रवीत् ।
अहो अशुभानां कर्मणां, निर्याणं पापकमिदम् ॥९॥

संबुद्धो सो तहिं भगवं, परमसंवेगमागओ ।
आपुच्छम्मापियरो, पव्वए अणगारियं ॥१०॥
संबुद्धः स तत्र भगवान् , परमसंवेगमागतः ।
आपृच्छ्य मातापितरौ, प्रव्रजितोऽनगारिताम् ॥१०॥

जहित्तु सग्गन्थमहाकिलेसं, महन्तमोहं कसिणं भयावहं ।
परियायधम्मं चाभिरोयएज्जा, वयाणि सीलाणि परीसहे य ॥११॥
हित्वा सद्ग्रन्थमहाक्लेशं, महामोहं कृत्स्नं भयावहम् ।
पर्यायधर्मं चाभिरोचयति, व्रतानि शीलानि परिषहांश्च ॥११॥

अहिंससच्चं च अतेणगं च, तत्तो य बम्भं अपरिग्गहं च ।
पडिवज्जिया पंच महव्वयाणि, चरिज्ज धम्मं जिणदेसियं विदू॥१२॥
अहिंसा सत्यं चास्तेनकं च, ततश्चाब्रह्मापरिग्रहं च ।
प्रतिपद्य पंचमहाव्रतानि, चरति धर्मं जिनदेशितं विद्वान् ॥१२॥

सव्वेहिं भूएहिं दयाणुकम्पी, खन्तिक्खमे संजयबम्भयारी ।
सावज्जजोगं परिवज्जयन्तो, चरिज्ज भिक्खू सुसमाहिइंदिए ॥१३॥
सर्वेषु भूतेषु दयानुकम्पी, क्षान्तिक्षमः संयतब्रह्मचारी ।
सावद्ययोगं परिवर्जयन् , चरेद्भिक्षुः सुसमाहितेन्द्रियः ॥१३॥

---

१ वध्यभूमिपरजता.

कालेण कालं विहरेज्ज रट्ठे, बलाबलं जाणिय अप्पणो य ।
सीहो व सद्देण न सन्तसेज्जा, वयजोग सुच्चा न असब्भमाहु ॥१४॥

कालेन कालं विहरेत् राष्ट्रे, बलमबलं ज्ञात्वाऽऽत्मनश्च ।
सिंह इव शब्देन न संत्रस्येत्, वाग्योगं श्रुत्वा नासभ्यं ब्रूयात्॥

उवेहमाणो उ परिव्वएज्जा, पियमप्पियं सव्व तितिक्खएज्जा ।
न सव्व सव्वत्थऽभिरोयएज्जा, न यावि पूयं गरहं च संजए॥१५॥

उपेक्षमाणस्तु परिव्रजेत्, प्रियमप्रियं सर्वं तितिक्षेत् ।
न सर्वं सर्वत्राभिरोचयेत्, न चापि पूजां गर्हां च संयतः॥ १५॥

अणेगछन्दामिह माणवेहिं, जे भावओ संपगरेइ भिक्खू ।
भयभेरवा तत्थ उइन्ति भीमा, दिव्वा माणुस्सा अदुवा तिरिच्छा ॥

अनेकछंदांसीह मानवेषु, यान्भावतः संप्रकरोति भिक्षुः ।
भयभैरवास्तत्रोद्यन्ति भीमाः,दिव्या मानुष्या अथवा तैरश्चाः॥ १६॥

परीसहा दुव्विसहा अणेगे, सीयन्ति जत्था बहुकायरा नरा ।
से तत्थ पत्ते न वहिज्ज भिक्खु, संगामसीसे इव नागराया ॥१७॥

परिषहा दुर्विषहा अनेके, सीदंति यत्र बहुकातरा नराः ।
स तत्र प्राप्तो नाव्यथत भिक्षुः, संग्रामशीर्ष इव नागराजः॥ १७॥

सीओसिणा दंसमसा य फासा, आयंका विविहा फुसन्ति देहं ।
अकुक्कुओ तत्थऽहियासएज्जा, रयाइ खेवेज्ज पुरे कयाइं ॥१८॥

शीतोष्णा दंशमशकाश्च स्पर्शाः, आतंका विविधाश्च स्पृशंति देहम्।
अकुत्कुचस्तत्राधिसहेत, रजांसि क्षपयेत् पुराकृतानि ॥ १८॥

पहाय रागं च तहेव दोसं, मोहं च भिक्खू सततं वियक्खणो ।
मेरु व्व वाएण अकम्पमाणो, परीसहे आयगुत्ते सहेज्जा ॥१९॥

प्रहाय रागं च तथैव द्वेषं, मोहं च भिक्षुः सततं विचक्षणः ।
मेरुरिव वातेनाकंपमानः, परिषहान् गुप्तात्मा सहेत ॥१९॥
अणुन्नए नावणए महेसी, न यावि पूयं गरहं च संजए ।
स उज्जुभावं पडिवज्ज संजए, निव्वाणमग्गं विरए उवेइ ॥२०॥
अनुन्नतो नावनतो महर्षिः, न चापि पूजां गर्हां च संयतः ।
स ऋजुभावं प्रतिपद्य संयतः, निर्वाणमार्गं विरत उपैति॥२०॥
अरइरइसहे पहीणसंथवे, विरए आयहिए पहाणव ।
परमट्ठपएहि चिट्ठई, छिन्नसोए अममे अकिंचणे ॥२१॥
अरतिरतिसहः प्रहीणसंस्तवः, विरत आत्महितः प्रधानवान् ।
परमार्थपदेषु तिष्ठति, छिन्नशोकोऽममोऽकिंचनः ॥२१॥
विवित्तलयणाइ भएज्ज ताई, निरोवलेवाइ असंथडाइं ।
इसीहिं चिण्णाइं महायसेहिं, काएण फासेज्ज परीसहाइं ॥२२॥
विविक्तलयनानि भजेत त्रायी, निरुपलेपान्यसंस्कृतानि ।
ऋषिभिश्चीर्णानि महायशोभिः, कायेन स्पृशति परिषहान्॥२२॥
सन्नाणनाणोवगए महेसी, अणुत्तरं चरिउं धम्मसंचयं ।
अणुत्तरे नाणधरे जसंसी, ओभासई सूरिए वन्तलिक्खे ॥२३॥
सज्ञानज्ञानोपगतो महर्षिः, अनुत्तरं चरित्वा धर्मसंचयम् ।
अनुत्तरो ज्ञानधरो यशस्वी, अवभासते सूर्य इवान्तरिक्षे॥२३॥
दुविहं खवेऊण य पुण्णपावं, निरंगणे सव्वओ विप्पमुक्के ।
तरित्ता समुदं व महाभवोघं समुद्दपाले अपुणागमं गए ॥२४॥
द्विविधं क्षपयित्वा च पुण्यपापं, निरंगनः सर्वतो विप्रमुक्तः ।
तीर्त्वा समुद्रमिव महाभवौघं, समुद्रपालोऽपुनरागमां गतः॥२४॥
॥ त्ति बेमि ॥ इति समुद्दपालीयं एगवीसइमं अज्झयणं समत्तं ॥२१॥
इति ब्रवीमि - इति समुद्रपालीयमेकविंशमध्ययनं समाप्तं॥२१॥

॥ अह रहनेमिज्जं बावीसइमं अज्झयणं ॥

॥ अथ रथनेमीयं द्वाविंशमध्ययन ॥

सोरियपुरम्मि नयरे, आसि राया महिड्ढिए ।
वसुदेवु त्ति नामेणं, रायलक्खणसंजुए ॥१॥
शौर्यपुरे नगरे, आसीद्राजा महर्द्धिकः ।
वसुदेव इति नाम्ना, राजलक्षणसंयुतः ॥१॥
तस्स भज्जा दुवे आसी, रोहिणी देवई तहा ।
तासिं दोण्हं दुवे पुत्ता, इट्ठा रामकेसवा ॥२॥
तस्य भार्ये द्वे आस्तां, रोहिणी देवकी तथा ।
तयोर्द्वयोर्द्वौ पुत्रौ, इष्टौ रामकेशवौ ॥२॥
सोरियपुरम्मि नयरे, आसि राया महिड्ढिए ।
समुद्दविजए नामं, रायलक्खणसंजुए ॥३॥
शौर्यपुरे नगरे, आसीद्राजा महर्द्धिकः ।
समुद्रविजयो नाम, राजलक्षणसंयुतः ॥३॥
तस्स भज्जा सिवा नाम, तीसे पुत्तो महायसो ।
भगवं अरिट्ठनेमि त्ति, लोगनाहे दमीसरे ॥४॥
तस्य भार्या शिवा नाम्नी, तस्याःपुत्रो महायशाः ।
भगवानरिष्टनेमिरिति, लोकनाथो दमीश्वरः ॥४॥
सोऽरिट्ठनेमिनामो उ, लक्खणस्सरसंजुओ ।
अट्ठसहस्सलक्खणधरो, गोयमो कालगच्छवी ॥५॥
स अरिष्टनेमिर्नामा तु, स्वरलक्षणसंयुतः ।
अष्टसहस्रलक्षणधरः, गौतमः कालकच्छविः ॥५॥
वज्जरिसहसंघयणो, समचउरंसो झसोयरो ।
तस्स रायमईकन्नं, भज्जं जायइ केसवो ॥६॥

वज्रर्षभनाराचसंहननः, समचतुरस्रो झषोदरः ।
तस्य राजीमती कन्यां, भार्यार्थं याचते केशवः ॥६॥

अह सा रायवरकन्ना, सुसीला चारुपेहणी ।
सव्वलक्खणसंपन्ना, विज्जुसोयामणिप्पभा ॥७॥

अथ सा राजवरकन्या, सुशीला चारुप्रेक्षिणी ।
सर्वलक्षणसंपन्ना, विद्युत् सौदामिनीप्रभा ॥७॥

अहाह जणओ तीसे, वासुदेवं महिड्ढियं ।
इहागच्छउकुमारो, जा से कन्नं ददामि हं ॥८॥

अथाह जनकस्तस्याः, वासुदेवं महर्द्धिकम् ।
इहागच्छतु कुमारः, येन तस्मै कन्यां ददाम्यहं ॥८॥

सव्वोसहीहिं एहविओ, कयकोउयमंगलो ।
दिव्वजुयलपरिहिओ, आभरणेहिं विभूसिओ ॥९॥

सर्वौषधिभिः स्नपितः, कृतकौतुकमंगलः ।
दिव्ययुगलपरिहितः, आभरणैर्विभूषितः ॥९॥

मत्तं च गन्धहत्थिं, वासुदेवस्स जेट्ठगं ।
आरूढो सोहए अहियं, सिरे चूडामणी जहा ॥१०॥

मत्तं च गन्धहस्तिनं, वासुदेवस्य ज्येष्ठकम् ।
आरूढः शोभतेऽधिकं, शिरसि चूडामणिर्यथा ॥१०॥

अह ऊसिएण छत्तेण, चामराहि य सोहिए ।
दसारचक्केण य सो, सव्वओ परिवारिओ ॥११॥

अथोच्छ्रितेन छत्रेण, चामराभ्यां च शोभितः ।
दशार्हचक्रेण च सः, सर्वतः परिवारितः ॥११॥

चउरंगिणीए सेणाए, रइयाए जहक्कमं ।
तुरियाण सन्निनाएण, दिव्वेण गगणं फुसे ॥१२॥

चतुरंगिण्या सेनया, रचितया यथाक्रमम् ।
तूर्याणां सन्निनादेन, दिव्येन गगनस्पृशा ॥१२॥

एयारिसाए इड्ढीए, जुत्तीए उत्तमाइ य ।
नियगाओ भवणाओ, निज्जाओ वण्हिपुंगवो ॥१३॥
एतादृश्या ऋद्ध्या, द्युत्योत्तमया च ।
निजकाद् भवनात्, निर्यातो वृष्णिपुंगवः ॥१३॥

अह सो तत्थ निज्जन्तो, दिस्स पाणे भयद्दुए ।
वाडेहिं पंजरेहिं च, सन्निरुद्धे सुदुक्खिए ॥१४॥
अथ स तत्र निर्यन्, दृष्ट्वा प्राणिनो भयद्रुतान् ।
वाटकैः पञ्जरैश्च, सन्निरुद्धान् सुदुःखितान् ॥१४॥

जीवियन्तं तु सम्पत्ते, मंसट्ठा भक्खियव्वए ।
पासित्ता से महापन्ने, सारहिं इणमब्बवी ॥१५॥
जीवितान्तं तु संप्राप्तान्, मांसार्थं भक्षयितव्यान् ।
दृष्ट्वा स महाप्राज्ञः, सारथिमिदमब्रवीत् ॥१५॥

कस्स अट्ठा इमे पाणा, एए सव्वे सुहेसिणो ।
वाडेहिं पंजरेहि च, सन्निरुद्धा य अच्छहिं ॥१६॥
कस्यार्थमिमे प्राणिनः, एते सर्वे सुखैषिणः ।
वाटकैः पञ्जरैश्च, सन्निरुद्धाश्च तिष्ठन्ति ॥१६॥

अह सारही तओ भणई, एए भद्दा उ पाणिणो ।
तुज्झ विवाहकज्जम्मि, भोयावेउं वहुं जणं ॥१७॥
अथ सारथिस्ततो भणति, एते भद्रास्तुप्राणिनः ।
युष्माकं विवाहकार्ये, भोजयितुं वहुं जनम् ॥१७॥

सोऊण तस्स वयणं, वहुपाणिविणासणं ।
चिन्तेइ से महापन्नो, साणुक्कोसे जिए हि ऊ ॥१८॥

श्रुत्वा तस्य वचनं, वहुप्राणिविनाशनम् ।
चिन्तयति स महाप्राज्ञः, [1]सानुक्रोशो जीवेषु तु ॥१८॥
जइ मज्झ कारणा एए, हम्मन्ति सुवहू जिया ।
न मे एयं तु निस्सेसं, परलोगे भविस्सई ॥१९॥
यदि मम कारणादेते, हनिष्यन्ते सुवहवो जीवाः ।
न म एतन्निःश्रेयसं, परलोके भविष्यति ॥१९॥
सो कुण्डलाण जुयलं, सुत्तगं च महायसो ।
आभरणाणि य सव्वाणि, सारहिस्स पणामए ॥२०॥
स कुण्डलयोर्युगलं, सूत्रकं च महायशाः ।
आभरणानि च सर्वाणि, सारथये प्रणामयति ॥२०॥
मणपरिणामो य कओ, देवा य जहोइयं समोइण्णा ।
सव्वड्ढीइ सपरिसा, निक्खमणं तस्स काउं जे ॥२१॥
मनःपरिणामे च कृते, देवाश्च यथोचितं समवतीर्णाः ।
सर्वर्ध्या सपरिषदः, निष्क्रमणं तस्य कर्तुम् ये ॥२१॥
देवमणुस्सपरिवुडो, सिवियारयणं तओ समारुढो ।
निक्खमिय वारगाओ, रेवययंम्मि ट्ठिओ भगवं ॥२२॥
देवमनुष्यपरिवृतः, शिविकारत्नं ततः समारूढः ।
निःक्रम्य द्वारकातः रैवतके, स्थितो भगवान् ॥२२॥
उज्जाणं संपत्तो, ओइण्णो उत्तमाउ सीयाओ ।
साहस्सीइ परिवुडो, अह निक्खमई उ चित्ताहिं ॥२३॥
उद्यान संप्राप्तः, अवतीर्ण उत्तमायाः शिविकायाः
सहस्रेण परिवृतः, अथ निःक्रामति तु चित्रानक्षत्रे ॥२३॥
अह से सुगन्धगन्धीए, तुरियं मउकुंचिए ।
सयमेव लुंचई केसे, पंचमुट्ठीहिं समाहिओ ॥२४॥

1 दयावाळो.

अथ स सुगन्धगन्धिकान् , त्वरितं मृदुककुंचितान् ।
स्वयमेव लुञ्चति केशान् , पंचमुष्टिभिः समाहितः ॥२४॥

वासुदेवो य णं भणइ, लुत्तकेसं जिइन्दियं ।
इच्छियमणोरहं तुरियं, पावसु तं दमीसरा ॥२५॥

वासुदेवश्च (तं) भणति, लुप्तकेशं जितेन्द्रियम् ।
इप्सितमनोरथं त्वरितं, प्राप्नुहि त्वं दमीश्वर ! ॥२५॥

नाणेणं दंसणेणं च, चरित्तेण तहेव य ।
खन्तीए मुत्तीए, वड्ढमाणो भवाहि य ॥२६॥

ज्ञानेन दर्शनेन च, चारित्रेण तथैव च ।
क्षान्त्या मुक्त्या, वर्धमानो भव च ॥२६॥

एवं ते रामकेसवा, दसारा य बहू जणा ।
अरिट्ठनेमिं वन्दित्ता, अभिगया बारगापुरिं ॥२७॥

एवं तौ रामकेशवौ, दशार्हाश्च बहुजनाः ।
अरिष्टनेमिं वन्दित्वा, अभिगता द्वारकापुरीम् ॥२७॥

सोऊण रायकन्ना, पव्वज्जं सा जिणस्स उ ।
नीहासा य निराणन्दा, सोगेण उ समुत्थिया ॥२८॥

श्रुत्वा राजकन्या, प्रव्रज्यां सा जिनस्य तु ।
निर्हास्या च निरानन्दा, शोकेन तु (समवसृता) समुत्थिता॥२८॥

राईमई विचिन्तेइ, धिरत्थु मम जीवियं ।
जा हं तेण परिच्चत्ता, सेयं पव्वइउं मम ॥२९॥

राजीमती विचिन्तयति, धिगस्तु मम जीवितम् ।
याऽहं तेन परित्यक्ता, श्रेयः प्रव्रजितु मम ॥२९॥

अह सा भमरसन्निभे, कुच्चफणगपसाहिए ।
सयमेव लुंचई केसे, धिइमन्ता ववस्सिया ॥३०॥

अथ सा भ्रमरसन्निभान्, [1]कूर्चफनक[2]प्रसाधितान् ।
स्वयमेव लुंचति केशान्, धृतिमती व्यवसिता ॥३०॥

वासुदेवो य णं भणइ, लुत्तकेसं जिइन्दियं ।
संसारसागरं घोरं, तर कन्ने लहुं लहुं ॥३१॥
वासुदेवश्च ता भणति, लुप्तकेशां जितेन्द्रियाम् ।
संसारसागरं घोरं, तर कन्ये [3]लघुलघु ॥३१॥

सा पव्वइया सन्ती, पव्वावेसी तहिं बहुं ।
सयणं परियणं चेव, सीलवन्ता बहुस्सुया ॥३२॥
सा प्रव्रजिता सती, प्रव्राजयामास तस्यां बहून् ।
स्वजनान् परिजनांश्चैव, शीलवती बहुश्रुता ॥३२॥

गिरिं रेवतयं जन्ती, वासेणुल्ला उ अन्तरा ।
वासन्ते अन्धयारम्मि, अन्तो लयणस्स ठिया ॥३३॥
गिरि रैवतकं यांती, वर्षेणार्द्रा त्वन्तरा ।
वर्षत्यन्धकारे, अन्तरा लयनस्य (सा) स्थिता ॥३३॥

चीवराइं विसारन्ती, जहा जाय त्ति पासिया ।
रहनेमी भग्गचित्तो, पच्छा दिट्ठो य तीइ वि ॥३४॥
चीवराणि विस्तारयन्ती, यथाजातेति दृष्ट्वा ।
रथनेमिर्भग्नचित्तः, पश्चाद् दृष्टश्च तयापि ॥३४॥

भीया य सा तहिं दट्ठुं, एगन्ते संजयं तयं ।
बाहाहि काउ संगोप्फं, वेवमाणी निसीयई ॥३५॥
भीता च सा तत्र दृष्ट्वा, एकान्ते संयतं तकं ।
बाहुभ्यां कृत्वा [4]संगोफं, वेपमाना निषीदति ॥३५॥

१ जाडा दांतावाळो लीखीओ २ झीणादांतावाळी कांकसी. ३ जल्दी जल्दी. ४ अंगगोपन.

अह सो वि रायपुत्तो, समुद्दविजयंगओ ।
भीयं पवेवियं दट्ठुं, इमं वक्कं उदाहरे ॥३६॥

अथ सोऽपि राजपुत्रः, समुद्रविजयांगजः ।
भीतां प्रवेपितां दृष्ट्वा, इदं वाक्यमुदाहृतवान् ॥३६॥

रहनेमी अहं भद्दे, सुरूवे चारुभासिणी ।
ममं भयाहि सुतणु, न ते पीला भविस्सइ ॥३७॥

रथनेमिरहं भद्रे ! सुरूपे ! चारुभाषिणि ! ।
मां भजस्व सुतनो !, न ते पीडा भविष्यति ॥३७॥

एहि ता भुंजिमो भोए, माणुस्सं खु सुदुल्लहं ।
भुत्तभोगी तओ पच्छा, जिणमग्गं चरिस्समो ॥३८॥

ऐहि तावद् भुञ्जीवहि भोगान् , मानुष्यं खलु सुदुर्लभम् ।
भुक्तभोगौ ततः पश्चात् , जिनमार्गं चरिष्याव: ॥३८॥

दट्ठूण रहनेमिं तं, भग्गुज्जोयपराजियं ।
राईमई असम्भन्ता, अप्पाणं संवरे तहिं ॥३९॥

दृष्ट्वा रथनेमिं तं, भग्नोद्योगपराजितम् ।
राजीमत्यसंभ्रान्ता, आत्मानं समवारीत् तत्र ॥३९॥

अह सा रायवरकन्ना, सुट्ठिया नियमव्वए ।
जाई कुलं च सीलं च, रक्खमाणी तयं वए ॥४०॥

अथ सा राजवरकन्या, सुस्थिता नियमव्रते ।
जाति कुल च शीलं च, रक्षन्ती तकमवदत् ॥४०॥

जइ सि रुवेण वेसमणो, ललिएण नलकुब्बरो ।
तहा वि ते न इच्छामि, जइ सि सक्खं पुरंदरो ॥४१॥

यद्यसि रूपेण वैश्रमण., ललितेन नलकूवरः ।
तथापि त्वां नेच्छामि, यद्यसि साक्षात् पुरन्दर ॥४१॥

धिरत्थु तेऽजसोकामी, जो तं जीवियकारणा ।
वन्तं इच्छसि आवेउं, सेयं ते मरणं भवे ॥४२॥
धिगस्तु त्वामयशःकामिन्!, यत्त्वं जीवितकारणात् ।
वान्तमिच्छस्यापातुं, (अतः) श्रेयस्ते मरणं भवेत् ॥४२॥

अहं च भोगरायस्स, तं च सि अन्धगवण्हिणो ।
मा कुले गन्धणा होमो, संजमं निहुओ चर ॥४३॥
अहं च भोगराजस्य, त्वं चास्यन्धकवृष्णेः ।
मा कुले गन्धनानां भूव, संयमं निभृतश्चर ॥४३॥

जइ तं काहिसि भावं, जा जा दिच्छसि नारिओ ।
वायाविद्धो व्व हडो, अट्ठिअप्पा भविस्ससि ॥४४॥
यदि त्वं करिष्यसि भावं, या या द्रक्ष्यसि नारीः ।
वाताविद्ध इव हठः, अस्थितात्मा भविष्यसि ॥४४॥

गोवालो भण्डवालो वा, जहा तद्दव्वणिस्सरो ।
एवं अणिस्सरो तं पि, सामण्णस्स भविस्ससि ॥४५॥
गोपालो भण्डपालो वा, यथा तद्द्रव्यानीश्वरः ।
एवमनीश्वरस्त्वमपि, श्रामण्यस्य भविष्यसि ॥४५॥

तीसे सो वयणं सोच्चा, संजयाए सुभासियं ।
अंकुसेण जहा नागो, धम्मे संपडिवाइओ ॥४६॥
तस्याः स वचनं श्रुत्वा, संयताया सुभाषितम् ।
अंकुशेन यथा नागः, धर्मे सम्प्रतिपादितः ॥४६॥

मणगुत्तो वयगुत्तो, कायगुत्तो जिइन्दिओ ।
सामण्णं निच्चलं फासे, जावज्जीवं दढव्वओ ॥४७॥
मनोगुप्तो वचोगुप्तः, कायगुप्तो जितेन्द्रियः ।
श्रामण्यं निश्चलमस्प्राक्षीत्, यावज्जीवं दृढव्रत. ॥४७॥

उग्गं तवं चरित्ताणं, जाया दोण्णि वि केवली ।
सव्वं कम्मं खवित्ताणं, सिद्धिं पत्ता अणुत्तरं ॥४८॥
उग्रं तपश्चरित्वा, जातौ द्वावपि केवलिनौ ।
सर्वं कर्म क्षपयित्वा, सिद्धिं प्राप्तावनुत्तराम् ॥४८॥
एवं करेन्ति संबुद्धा, पण्डिया पवियक्खणा ।
विणियट्टन्ति भोगेसु, जहा सो पुरिसोत्तमो ॥४९॥
एवं कुर्वन्ति संबुद्धाः, पण्डिताः प्रविचक्षणाः ।
विनिवर्तन्ते भोगेभ्यः, यथा सः पुरुषोत्तमः ॥४९॥
त्ति बेमि ॥ रहनेमिज्जंबावीसइमं अज्झयणं समत्तं ॥२२॥
इति ब्रवीमि रथनेमीयं द्वाविंशतितममध्ययनं समाप्तं ॥

॥ अह केसिगोयमिज्जं तेवीसइमं अज्झयणं ॥

अथ केशिगौतमीयं त्रयोविंशमध्ययनं ॥

जिणे पासि त्ति नामेण, अरहा लोगपूइओ ।
संबुद्धप्पा य सव्वन्नू, धम्मतित्थयरे जिणे ॥१॥
जिनः पार्श्व इति नाम्ना, अर्हन्लोकपूजितः ।
संबुद्धात्मा च सर्वज्ञः धर्मतीर्थकरो जिनः ॥१॥
तस्स लोगपदीवस्स, आसि सीसे महायसे ।
केसी कुमारसमणे, विज्जाचरणपारगे ॥२॥
तस्य लोकप्रदीपस्य, आसीच्छिष्यो महायशाः ।
केशी कुमारश्रमणः, विद्याचरणपारगः ॥२॥
ओहिनाणसुए बुध्दे, सीससंघसमाउले ।
गामाणुगामं रीयन्ते, सावत्थिं पुरमागए ॥३॥
अवधिज्ञानश्रुताभ्यां बुद्धः, शिष्यसंघसमाकुलः ।
ग्रामानुग्रामं रीयमाणः, श्रावस्ती नगरीमागतः ॥३॥

तिन्दुयं नाम उज्जाणं, तम्मी नगरमण्डले ।
फासुए सिज्जसंथारे, तत्थ वासमुवागए ॥४॥
तिन्दुकं नामोद्यानं, तस्या नगरमण्डले ।
प्रासुके शय्यासंस्तारे, तत्र वासमुपागतः ॥४॥
अह तेणेव कालेणं, धम्मतित्थयरे जिणे ।
भगवं वद्धमाणि त्ति, सव्वलोगंम्मि विस्सुए ॥५॥
अथ तस्मिन्नेव काले, धर्मतीर्थकरो जिनः ।
भगवान् वर्धमान इति, सर्वलोके विश्रुतः ॥५॥
तस्स लोगपदीवस्स, आसि सीसे महायसे ।
भगवं गोयमे नामं, विज्जाचरणपारए ॥६॥
तस्य लोकप्रदीपस्य, आसीच्छिष्यो महायशाः ।
भगवान्गौतमो नाम, विद्याचरणपारगः ॥६॥
बारसंगविऊ बुद्धे, सीससंघसमाउले ।
गामाणुगामं रीयन्ते, से वि सावत्थिमागए ॥७॥
द्वादशाङ्गविद् बुद्धः, शिष्यसंघसमाकुलः ।
ग्रामानुग्रामं रीयमाणः, सोऽपि श्रावस्तीमागतः ॥७॥
कोट्ठगं नाम उज्जाणं, तम्मी नगरमण्डले ।
फासुए सिज्जसंथारे, तत्थ वासमुवागए ॥८॥
कोष्टकं नामोद्यानं, तस्या नगरमण्डले ।
प्रासुके शय्यासंस्तारे, तत्र वासमुपागतः ॥८॥
केसी कुमारसमणे, गोयमे य महायसे ।
उभओ वि तत्थ विहरिंसु, अल्लीणा सुसमाहिया ॥९॥
केशी कुमारश्रमणः, गौतमश्च महायशाः ।
उभावपि तत्र व्यहार्ष्टाम्, आलीनौ सुसमाहितौ ॥९॥

उभओ सीससंघाणं, संजयाणं तवस्सिणं ।
तत्थ चिन्ता समुप्पन्ना, गुणवन्ताण ताइणं ॥१०॥
उभयोः शिष्यसंघानां, संयतानां तपस्विनाम् ।
तत्र चिन्ता समुत्पन्ना, गुणवतां त्रायिणाम् ॥१०॥

केरिसो वा इमो धम्मो, इमो धम्मो व केरिसो ।
आयारधम्मपणिही, इमा वा सा व केरिसी ॥११॥
कीदृशो वायं धर्मः, अयं धर्मो वा कीदृशः ।
आचारधर्मप्रणिधिः, अयं वा स वा कीदृशः ॥११॥

चाउज्जामो य जो धम्मो, जो इमो पंचसिक्खिओ ।
देसिओ वद्धमाणेण पासेण य महामुणी ॥१२॥
चतुर्यामश्च यो धर्मः, योऽयं [1]पंचशिक्षितः ।
देशितो वर्धमानेन, पार्श्वेण च महामुनिना ॥१२॥

अचेलओ य जो धम्मो, जो इमो सन्तरुत्तरो ।
एगकज्जपवन्नाणं, विसेसे किं नु कारणं ॥१३॥
[2]अचेलकश्च यो धर्मः, योऽयं [3]सांतरोत्तरः ।
एककार्यप्रपन्नयोः, विशेषे किंनु कारणम् ॥१३॥

अह ते तत्थ सीसाणं, विन्नाय पवितक्कियं ।
समागमे कयमई, उभओ केसिगोयमा ॥१४॥
अथ तौ तत्र शिष्याणां, विज्ञाय प्रवितर्कितम् ।
समागमे कृतमती, उभौ केशिगौतमौ ॥१४॥

गोयमे पडिरूवन्नू, सीससंघसमाउले ।
जेट्ठं कुलमवेक्खन्तो, तिन्दुयं वणमागओ ॥१५॥

१ पाच महाव्रतयुक्त. २ अल्पोपधिवालो. ३ महावीर स्वामी कर्ता उत्तम वस्त्रादि सामग्री प्ररुपनार.

गौतमः [1]प्रतिरूपज्ञः, शिष्यसंघसमाकुलः ।
ज्येष्ठं कुलमपेक्षमाणः, तिन्दुकं वनमागतः ॥१५॥

केसी कुमारसमणे, गोयमं दिस्समागयं ।
पडिरुवं पडिवत्तिं, सम्मं संपडिवज्जई ॥१६॥
केशी कुमारश्रमणः, गौतमं दृष्ट्वागतम् ।
[2]प्रतिरूपां प्रतिपत्तिम , सम्यक् संप्रतिपद्यते ॥१६॥

पलालं फासुयं तत्थ, पंचमं कुसतणाणि य ।
गोयमस्स निसेज्जाए, खिप्पं संपणामए ॥१७॥
पलालं प्रासुकं तत्र, पंचमं कुशतृणानि च ।
गौतमस्य निषद्यायै, क्षिप्रं संप्रणामयति ॥१७॥

केसी कुमारसमणे, गोयमे य महायसे ।
उभओ निसण्णा सोहन्ति, चन्दसूरसमप्पभा ॥१८॥
केशी कुमारश्रमणः, गौतमश्च महायशाः ।
उभौ निषण्णौ शोभेते, चन्द्रसूर्यसमप्रभौ ॥१८॥

समागया वहू तत्थ, पासंडा कोउगा मिया ।
गिहत्थाणं अणेगाओ, साहस्सीओ समागया ॥१९॥
समागता वहवस्तत्र, पाषण्डाः कौतुकान् मृगा ।
गृहस्थानामनेकानां, सहस्राणि समागतानि ॥१९॥

देवदाणवगन्धवा, जक्खरक्खसकिन्नरा ।
अदिस्साणं च भूयाणं, आसी तत्थ समागमो ॥२०॥
देवदानवगन्धर्वाः, यक्षराक्षसकिन्नराः ।
अदृश्यानां च भूतानां, आसीत्तत्र समागमः ॥२०॥

पुच्छामि ते महाभाग, केसी गोयममब्बवी ।
तओ केसिं वुवन्तं तु, गोयमो इणमब्बवी ॥२१॥

---

१ विनयनाजाण. २ योग्य.

पृच्छामि त्वां महाभाग! केशी गौतममब्रवीत् ।
ततः केशिनं ब्रुवन्तं तु, गौतम इदमब्रवीत् ॥॥२१॥

पुच्छ भन्ते जहिच्छं ते, केसिं गोयममब्बवी ।
तओ केसी अणुन्नए, गोयमं इणमब्बवी ॥२२॥

पृच्छतु भदन्त! यथेष्टं ते, केशिनं गौतमोऽब्रवीत् ।
ततः केशी अनुज्ञातः, गौतममिदमब्रवीत् ॥२२॥

चाउज्जामो य जो धम्मो, जो इमो पंचसिक्खिओ ।
देसिओ वद्धमाणेण, पासेण य महामुणी ॥२३॥

चतुर्यामश्च यो धर्मः, योऽयं पंचशिक्षितः ।
देशितो वर्धमानेन, पार्श्वेण च महामुनिना ॥२३॥

एगकज्जपवन्नाणं, विसेसे किं नु कारणं, ।
धम्मे दुविहे मेहावी, कहं विप्पच्चओ न ते ॥२४॥

एककार्यप्रपन्नयोः, विशेषे किन्नु कारणम् ।
धर्मे द्विविधे मेधाविन्! कथं [1]विप्रत्ययो न ते (तव) ॥२४॥

तओ केसिं बुवन्तं तु, गोयमो इणमब्बवी ।
पन्ना समिक्खए धम्मं, तत्तं तत्तविणिच्छियं ॥२५॥

ततः केशिनं ब्रुवन्तं तु, गौतम इदमब्रवीत् ।
प्रज्ञा समीक्षते, धर्मतत्त्वं तत्त्वविनिश्चयं ॥२५॥

पुरिमा उज्जुजडा उ, वंकजडा य पच्छिमा ।
मज्झिमा उज्जुपन्ना उ, तेण धम्मे दुहा कए ॥२६॥

पूर्वे ऋजुजडास्तु, वक्रजडाश्च [2]पश्चिमाः ।
मध्यमा ऋजुप्रज्ञास्तु, तेन धर्मो द्विधाकृतः ॥२६॥

पुरिमाणं दुव्विसोज्झो उ, चरिमाणं दुरणुपालओ ।
कप्पो मज्झिमगाणं तु, सुविसोज्झो सुपालओ ॥२७॥

---

१ अविश्वास (संदेह) २ चरम तीर्थंकरना अनुयायीओ.

पूर्वेषां दुर्विशोध्यस्तु चरमाणां दुरनुपालकः ।
कल्पो मध्यमगाना तु, सुविशोध्यः सुपालकः ॥२७॥

साहु गोयम! पन्ना ते, छिन्नो मे संसओ इमो ।
अन्नो वि संसओ मज्झं, तं मे कहसु गोयमा ॥२८॥
साधु गौतम! प्रज्ञा ते, छिन्नो मे संशयोऽयम् ।
अन्योऽपि संशयो मे, तं मां कथय गौतम? ॥२८॥

अचेलगो य जो धम्मो, जो इमो सन्तरुत्तरो ।
देसिओ वद्धमाणेण, पासेण य महाजसा ॥२९॥
अचेलकश्च यो धर्मः, योऽयं सान्तरोत्तरः ।
देशितो वर्धमानेन, पार्श्वेण च महायशसा ॥२९॥

एगकज्जपवन्नाणं, विसेसे किं नु कारणं ।
लिंगे दुविहे मेहावी, कहं विप्पच्चओ न ते ॥३०॥
एककार्यप्रपन्नयोः, विशेषे किन्नु कारणम् ।
लिगे द्विविधे मेधाविन्? कथं विप्रत्ययो न ते ॥३०॥

केसिमेव बुवाणं तु, गोयमो इणमब्बवी ।
विन्नाणेण समागम्म, धम्मसाहणमिच्छियं ॥३१॥
केशिनमेवं ब्रुवाणं तु, गौतम इदमब्रवीत् ।
विज्ञानेन समागम्य, धर्मसाधनमिष्टम् ॥३१॥

पच्चयत्थं च लोगस्स, नाणाविहविगप्पणं ।
जत्तत्थं गहणत्थं च, लोगे लिंगपओयणं ॥३२॥
प्रत्ययार्थं च लोकस्य, नानाविधविकल्पनम् ।
यात्रार्थं [1]ग्रहणार्थं च, लोके लिंगप्रयोजनम् ॥३२॥

अह भवे पइन्ना उ, मोक्खसब्भूयसाहणा ।
नाणं च दंसणं चेव, चरित्तं चेव निच्छए ॥३३॥

---

१ पोते साधु छे तेवुं भान रहे माटे.

अथ भवेत्प्रतिज्ञा तु, मोक्षसद्भूतसाधनानि ।
ज्ञानं च दर्शनं चैव, चारित्रं चैव [1]निश्चये ॥३३॥

साहु गोयम पन्ना ते, छिन्नो मे संसओ इमो ।
अन्नो वि संसओ मज्झं, तं मे कहसु गोयमा ॥३४॥
साधु गौतम ! प्रज्ञा ते, छिन्नो मे संशयोऽयम् ।
अन्योऽपि संशयो मम, तं मां कथय गौतम ! ॥३४॥

अणेगाणं सहस्साणं, मज्झे चिट्ठसि गोयमा ।
ते य ते अहिगच्छन्ति, कहं ते निज्जिया तुमे ॥३५॥
अनेकानां सहस्राणां, मध्ये तिष्ठसि गौतम ! ।
ते च त्वामभिगच्छन्ति, कथं ते निर्जितास्त्वया ॥३५॥

एगे जिए जिया पंच, पंचजिए जिया दस ।
दसहा उ जिणित्ताणं, सव्वसत्तू जिणामहं ॥३६॥
एकस्मिन् जिते जिताः पंच, पंचसु जितेषु जिता दश ।
दशधा तु जित्वा, सर्वशत्रून् जयाम्यहम् ॥३६॥

सत्तू य इइ के वुत्ते, केसी गोयममब्बवी ।
तओ केसिं बुवंतं तु, गोयमो इणमब्बवी ॥३७॥
शत्रवश्च इति के उक्ताः, केशी गौतममब्रवीत् ।
ततः केशिनं ब्रुवन्तं तु, गौतम इदमब्रवीत् ॥३७॥

एगप्पा अजिए सत्तू, कसाया इन्दियाणि य ।
ते जिणित्तु जहानायं, विहरामि अहं मुणी ॥३८॥
एक आत्माऽजितः शत्रुः, कषाया इन्द्रियाणि च ।
तान् जित्वा यथान्यायं, विहराम्यहं मुने ! ॥३८॥

---

१ निश्चयनयथी तो ज्ञानादिज मोक्षना साधन छे.

साहु गोयम पन्ना ते, छिन्नो मे संसओ इमो ।
अन्नो वि संसओ मज्झं, तं मे कहसु गोयमा ॥३९॥
साधु गौतम ! प्रज्ञा ते, छिन्नो मे संशयोऽयम् ।
अन्योऽपि संशयो मम, तं मां कथय गौतम ! ॥३९॥

दीसन्ति बहवे लोए, पासबद्धा सरीरिणो ।
मुक्कपासो लहुब्भूओ, कहं तं विहरसी मुणी ॥४०॥
दृश्यन्ते बहवो लोके, पाशबद्धाः शरीरिणः ।
मुक्तपाशो लघूभूतः, कथं त्वं विहरसि मुने ! ॥४०॥

ते पासे सव्वसो छित्ता, निहन्तूण उवायओ ।
मुक्कपासो लहुब्भूओ, विहरामि अहं मुणी ॥४१॥
तान् पाशान् सर्वशः छित्त्वा, निहत्योपायतः ।
मुक्तपाशो लघूभूतः, विहराम्यहं मुने ॥४१॥

पासा य इइ के वुत्ता, केसी गोयममब्बवी ।
केसिमेवं बुवंतं तु, गोयमो इणमब्बवी ॥४२॥
पाशाश्चेति क उक्ताः, केशी गौतममब्रवीत् ।
केशिनमेवं ब्रुवन्तं तु, गौतम इदमब्रवीत् ॥४२॥

रागद्दोसादओ तिव्वा, नेहपासा भयंकरा ।
ते छिन्दित्ता जहानायं, विहरामि जहक्कमं ॥४३॥
रागद्वेषादयस्तीव्राः, स्नेहपाशा भयंकराः ।
तान्छित्त्वा यथान्यायं, विहरामि यथाक्रमम् ॥४३॥

साहु गोयम पन्ना ते, छिन्नो मे संसओ इमो ।
अन्नो वि संसओ मज्झं, तं मे कहसु गोयमा ॥४४॥
साधु गौतम ! प्रज्ञा ते, छिन्नो मे संशयोऽयम् ।
अन्योऽपि संशयो मम, तं मां कथय गौतम ! ॥४४॥

अन्तोहिअयसंभूया, लया चिट्ठइ गोयमा ।
फलेइ विसभक्खीणि, सा उ उद्धरिया कहं ॥४५॥
अन्तर्हृदयसंभूता, लता तिष्ठति गौतम ! ।
फलति [1]विषभक्ष्याणि, सा तूधृता कथम् ॥४५॥

तं लयं सव्वसो छित्ता, उद्धरित्ता समूलियं ।
विहरामि जहानायं, मुक्को मि विसभक्खणं ॥४६॥
तां लतां सर्वतच्छित्त्वा, उध्धृत्य समूलिकाम् ।
विहरामि यथान्यायं, मुक्तोऽस्मि विषभक्षणात् ॥४६॥

लया य इइ का वुत्ता, केसी गोयममब्बवी ।
केसिमेवं बुवंतं तु, गोयमो इणमब्बवी ॥४७॥
लता चेति कोक्ता, केशी गौतममब्रवीत् ।
केशिनमेवं ब्रुवन्तं तु, गौतम इदमब्रवीत् ॥४७॥

भवतण्हा लया वुत्ता, भीमा भीमफलोदया ।
तमुच्छित्तु जहानायं, विहरामि महामुणी ॥४८॥
भवतृष्णा लतोक्ता, भीमा भीमफलोदया ।
तामुच्छित्य यथान्यायं, विहरामि महामुने! ॥४८॥

साहु गोयम पन्ना ते, छिन्नो मे संसओ इमो ।
अन्नो वि संसओ मज्भं, तं मे कहसु गोयमा ॥४९॥
साधु गौतम! प्रज्ञा ते, छिन्नो मे संशयोऽयम्
अन्योऽपि संशयो मम, तं मां कथय गौतम ! ॥४९॥

संपज्जलिया घोरा, अग्गी चिट्ठइ गोयमा ।
जे डहन्ति सरीरत्थे, कहं विज्झाविया तुमे ॥५०॥
संप्रज्वलिता घोराः, अग्नयस्तिष्ठन्ति गौतम ! ।
ये दहन्ति शरीरस्थाः, कथं [2]विध्यापितास्त्वया ॥५०॥

१ विष फलोन २ शानक्री.

महामेहप्पसूयाओ, गिज्झ वारि जलुत्तमं ।
सिंचामि सययं देहं, सित्ता नो डहन्ति मे ॥५१॥
महामेघप्रसूतात्, गृहीत्वा वारि जलोत्तमम् ।
सिंचामि सततं देहं, सिक्ता नो च दहन्ति माम् ॥५१॥

अग्गी य इइ के वुत्ता, केसी गोयममब्बवी ।
केसीमेवं बुवंतं तु, गोयमो इणमब्बवी ॥५२॥
अग्नयश्चेति क उक्ताः, केशी गौतममब्रवीत् ।
केशिनमेवं ब्रुवन्त तु, गौतम इदमब्रवीत् ॥५२॥

कसाया अग्गिणो वुत्ता, सुयसीलतवो जलं ।
सुयधाराभिहया सन्ता, भिन्ना हु न डहन्ति मे ॥५३॥
कषाया अग्नय उक्ताः, श्रुतशीलतपो जलम् ।
श्रुतधाराभिहताः सन्तः, भिन्नाः खलु न दहंति माम् ॥५३॥

साहु गोयम पन्ना ते, छिन्नो मे संसओ इमो ।
अन्नो वि संसओ मज्झं, तं मे कहसु गोयमा ॥५४॥
साधु गौतम! प्रज्ञा ते, छिन्नो मे संशयोऽयम् ।
अन्योऽपि संशयो मम, तं मां कथय गौतम ! ॥५४॥

अयं साहसिओ भीमो, दुट्ठस्सो परिधावइ ।
जंसि गोयमआरूढो, कहं तेण न हीरसि ॥५५॥
अयं साहसिको भीमः, दुष्टाश्वः परिधावति ।
यस्मिन् गौतम ! आरूढः, कथं तेन न ह्रियसे ॥५५॥

पधावन्तं निगिण्हामि, सुयरस्सीसमाहियं ।
न मे गच्छइ उम्मग्गं, मग्गं च पडिवज्जई ॥५६॥
प्रधावन्तं निगृह्णामि, श्रुतरश्मिसमाहितम् ।
न मे गच्छत्युन्मार्गं, मार्गं च प्रतिपद्यते ॥५६॥

आसे य इइ के वुत्ते, केसी गोयममब्ववी ।
केसीमेवं वुवंतं तु, गोयमो इणमब्ववी ॥५७॥
अश्वश्चेति क उक्तः, केशी गौतममब्रवीत् ।
केशिनमेवं ब्रुवन्तं तु, गौतम इदमब्रवीत् ॥५७॥

मणो साहसीओ भीमो, दुट्ठस्सो परिधावइ ।
तं सम्मं तु निगिण्हामि, धम्मसिक्खाइ कन्थगं ॥५८॥
मनः साहसिको भीमः, दुष्टाश्वः परिधावति ।
तं सम्यक् तु निगृह्णामि, धर्मशिक्षायै कंथकं (इव) ॥५८॥

साहु गोयम पन्ना ते, छिन्नो मे संसओ इमो ।
अन्नो वि संसओ मज्झं, तं मे कहसु गोयमा ॥५९॥
साधु गौतम! प्रज्ञा ते, छिन्नो मे संशयोऽयम् ।
अन्योऽपि संशयो मम, तं मां कथय गौतम ! ॥५९॥

कुप्पहा वहवो लोए, जेहि नासन्ति जन्तुणो ।
अद्धाणे कहं वट्टन्तो, तं न नाससि गोयमा ॥६०॥
[1]कुपथा वहवो लोके, येर्नश्यन्ति जन्तवः ।
अध्वनि कथं वर्तमानः, त्वं न नश्यसि गौतम ? ॥६०॥

जे य मग्गेण गच्छंति, जे य उम्मग्गपट्ठिया ।
ते सव्वे वेइया मज्झं, तो न नस्सामहं मुणी ॥६१॥
ये च मार्गेण गच्छन्ति, ये चोन्मार्गप्रस्थिता ।
ते सर्वे विदिता मया, तस्मान्न नश्याम्यहं मुने ! ॥६१॥

मग्गे य इइ के वुत्ते, केसी गोयममब्ववी ।
केसिमेवं वुवंतं तु, गोयमो इणमब्ववी ॥६२॥
मार्गश्चेति क उक्तः, केशी गौतममब्रवीत् ।
केशिनमेवं ब्रुवन्त तु, गौतम इदमब्रवीत् ॥६२॥

---

१ खोटा रस्ताओ.

कुप्पवयणपासण्डी, सव्वे उम्मग्गपट्ठिया ।
सम्मग्गं तु जिणक्खायं, एस मग्गे हि उत्तमे ॥६३॥
[1]कुप्रवचनपाषण्डिनः, सर्वे उन्मार्गप्रस्थिताः ।
सन्मार्गं तु जिनाख्यातं, (जानीहि)एष मार्गो ह्युत्तमः ॥६३॥
साहु गोयम पन्ना ते, छिन्नो मे संसओ इमो ।
अन्नो वि संसओ मज्झं, तं मे कहसु गोयमा ॥६४॥
साधु गौतम ! प्रज्ञा ते, छिन्नो मे संशयो ऽयम् ।
अन्योऽपि संशयो मम, तं मां कथय गौतम ! ॥६४॥
महाउदगवेगेण, वुज्झमाणाण पाणिणं ।
सरणं गई पइट्ठा य, दीवं कं मन्नसी मुणी ॥६५॥
महोदकवेगेन, वाह्यमानानां प्राणिनाम् ।
शरणं गतिं प्रतिष्ठां च, द्वीपं कं मन्यसे मुने ? ॥६५॥
अत्थि एगो महादीवो, वारिमज्झे महालओ ।
महाउदगवेगस्स, गई तत्थ न विज्जई ॥६६॥
अस्त्येको महाद्वीपः, वारिमध्ये महालयः ।
महोदकवेगस्य, गतिस्तत्र न विद्यते ॥६६॥
दीवे य इइ के वुत्ते, केसी गोयममब्बवी ।
केसिमेवं वुवंतं तु, गोयमो इणमब्बवी ॥६७॥
द्वीप चेति क उक्तः, केशी गौतममब्रवीत् ।
केशिनमेवं ब्रुवन्तं तु, गौतम इदमब्रवीत् ॥६७॥
जरामरणवेगेणं, वुज्झमाणाण पाणिणं ।
धम्मो दीवो पइट्ठा य, गई सरणमुत्तमं ॥६८॥
जरामरणवेगेन, वाह्यमानानां प्राणिनाम् ।
धर्मो द्वीपः प्रतिष्ठा च, गतिः शरणमुत्तमम् ॥६८॥

१ कुदर्शनवादीओ.

साहु गोयम पन्ना ते, छिन्नो मे संसओ इमो।
अन्नो वि संसओ मज्झं, तं मे कहसु गोयमा ॥६९॥

साधु गौतम प्रज्ञा ते, छिन्नो मे संशयोऽयम्।
अन्योऽपि संशयो मम, तं मां कथय गौतम? ॥६९॥

अण्णवंसि महोहंसि, नावा विपरिधावई।
जंसि गोयममारूढो, कहं पारं गमिस्ससि ॥७०॥

अर्णवे महौघे, नौर्विपरिधावति।
यस्यां गौतम आरूढः, कथं पारं गमिष्यसि ॥७०॥

जा उ अस्साविणी नावा, न सा पारस्स गामिणी।
जा निरस्साविणी नावा, सा उ पारस्स गामिणी ॥७१॥

या [1]त्वास्राविणी नौः, न सा पारस्य गामिनी।
या निरास्राविणी नौः, सा तु पारस्य गामिनी ॥७१॥

नावा य इइ का वुत्ता, केसी गोयममब्बवी।
केसीमेवं वुवंतं तु, गोयमो इणमब्बवी ॥७२॥

नौश्चेति कोक्ता, केशी गौतममब्रवीत्।
केशिनमेवं ब्रुवन्तं तु, गौतम इदमब्रवीत् ॥७२॥

सरीरमाहु नाव त्ति, जीवो वुच्चइ नाविओ।
संसारो अण्णवो वुत्तो, जं तरंति महेसिणो ॥७३॥

शरीरमाहुर्नौरिति, जीव उच्यते नाविकः।
संसारोऽर्णव उक्तः, यं तरन्ति महर्षयः ॥७३॥

साहु गोयम पन्ना ते, छिन्नो मे संसओ इमो।
अन्नो वि संसओ मज्झं, तं मे कहसु गोयमा ॥७४॥

साधु गौतम! प्रज्ञा ते, छिन्नो मे संशयोऽयम्।
अन्योऽपि संशयो मम, तं मां कथय गौतम? ॥७४॥

---

1 छिद्रवाळी

अन्धयारे तमे घोरे, चिट्ठन्ति पाणिणो बहू ।
को करिस्सइ उज्जोयं, सव्वलोयम्मि पाणिणं ॥७५॥

अन्धकारे तमसि घोरे, तिष्ठन्ति प्राणिनो बहव. ।
कः करिष्यत्युद्योतं, सर्वलोके प्राणिनाम् ॥७५॥

उग्गओ विमलो भाणू, सव्वलोयपभंकरो ।
सो करिस्सइ उज्जोयं, सव्वलोयम्मि पाणिणं ॥७६॥

उद्गतो विमलो भानुः, सर्वलोकप्रभाकरः ।
सः करिष्यत्युद्योतं, सर्वलोके प्राणिनाम् ॥७६॥

भानु य इइ के वुत्ते, केसी गोयममब्ववी ।
केसिमेवं वुवंतं तु गोयमो इणमब्ववी ॥७७॥

भानुश्चेति क उक्तः, केशी गौतममब्रवीत् ।
केशिनमेवं ब्रुवन्तं तु, गौतम इदमब्रवीत् ॥७७॥

उग्गओ खीणसंसारो, सव्वन्नू जिणभक्खरो ।
सो करिस्सइ उज्जोयं, सव्वलोयम्मि पाणिणं ॥७८॥

[1]उद्गतः क्षीणसंसारः, सर्वज्ञो जिनभास्करः ।
स करिष्यत्युद्योतं, सर्वलोके प्राणिनाम् ॥७८॥

साहु गोयम पन्ना ते, छिन्नो मे संसओ इमो ।
अन्नो वि संसओ मज्झं, तं मे कहसु गोयमा ॥७९॥

साधु गौतम! प्रज्ञा ते, छिन्नो मे संशयोऽयम् ।
अन्योऽपि संशयो मम, तं मां कथय गौतम? ॥७९॥

सारीरमाणसे दुक्खे, वज्झमाणाण पाणिणं ।
खेमं सिवमणावाहं, ठाणं किं मन्नसी मुणी ॥८०॥

शारीरमानसैर्दुःखैः, बाध्यमानानां प्राणिनाम् ।
क्षेमं शिवमनाबाधं, स्थानं किं मन्यसे मुने ? ॥८०॥

---

१ उगलो.

अत्थि एगं धुवं ठाणं लोगग्गम्मि दुरारुहं ।
जत्थ नत्थि जरामच्चू, वाहिणो वेयणा तहा ॥८१॥
अस्त्येकं ध्रुवं स्थानं, लोकाग्रे दुरारोहम् ।
यत्र नास्ति जरामृत्यू, व्याधयो वेदनास्तथा ॥८१॥

ठाणे य इइ के वुत्ते, केसी गोयममब्बवी ।
केसिमेवं बुवंतं तु, गोयमो इणमब्बवी ॥८२॥
स्थानं चेति किमुक्तं, केशी गौतममब्रवीत् ।
केशिनमेवं ब्रुवन्तं तु, गौतमइदमब्रवीत् ॥८२॥

निव्वाणं ति अबाहं ति, सिद्धी लोगग्गमेव य ।
खेमं सिवं अणाबाहं, जं चरंति महेसिणो ॥८३॥
निर्वाणमित्यबाधमिति, सिद्धिर्लोकाग्रमेव च ।
क्षेमं शिवमनाबाधं, यच्चरन्ति महर्षयः ॥८३॥

तं ठाणं सासयं वासं, लोयग्गम्मि दुरारुहं ।
जं संपत्ता न सोयन्ति, भवोहन्तकरा मुणी ॥८४॥
तत् स्थानं शाश्वतावासं, लोकाग्रे दुरारोहम् ।
यत्सम्प्राप्ता न शोचन्ति, भवौघान्तकरा मुने ! ॥८४॥

साहु गोयम पन्ना ते, छिन्नो मे संसओ इमो ।
नमो ते संसयातीत, सव्वसुत्तमहोयही ॥८५॥
साधु गौतम ! प्रज्ञा ते, छिन्नो मे संशयोऽयम् ।
नमस्तुभ्यं संशयातीत ! सर्वसूत्रमहोदधे ! ॥८५॥

एवं तु संसए छिन्ने, केसी घोरपरक्कमे ।
अभिवन्दित्ता सिरसा, गोयमं तु महायसं ॥८६॥
एवं तु संशये छिन्ने, केशी घोरपराक्रमः ।
अभिवन्द्य शिरसा, गौतमं तु महायशसम् ॥८६॥

पंचमहव्वयधम्मं, पडिवज्जइ भावओ ।
पुरिमस्स पच्छिममम्मि, मग्गे तत्थ सुहावहे ॥८७॥

पंचमहाव्रतधर्मं, प्रतिपद्यते भावत: ।
पूर्वस्य पश्चिमे, मार्ग तत्र सुखावहे ॥८७॥

केसीगोयमओ निच्च, तम्मि आसि समागमे ।
सुयसीलसमुक्कसो, महत्थत्थविणिच्छओ ॥८८॥

केशिगौतमयोर्नित्यं, तस्मिन्नासीत् समागमः ।
श्रुतशीलसमुत्कर्षः, [1]महार्थार्थविनिश्चयः ॥८८॥

तोसिया परिसा सव्वा, सम्मग्गं समुवट्ठिया ।
संथुया ते पसीयन्तु, भयवं केसिगोयमे ॥८९॥

तोषिता परिषत्सर्वा, सन्मार्ग समुपस्थिता ।
संस्तुतौ तौ प्रसीदताम्, भगवन्तौ केशीगौतमौ ॥८९॥

॥ त्ति बेमि ॥ केसिगोयमिज्ज तेवीसइम अज्झयणं समत्त ॥२३॥
इतिब्रवीमि केशिगौतमीयं त्रयोविंशमध्ययनं समाप्तं ॥२३॥

॥ अह समिइओ चउवीसइमं अज्झयणं ॥

॥ अथ समितय: (इति) चतुर्विंशमध्ययनं ॥

अट्ठ पवयणमायाओ, समिई गुत्ती तहेव य ।
पंचेव य समिईओ, तओ गुत्तीउ आहिया ॥१॥

अष्टौ प्रवचनमातर:, समितयो गुप्तयस्तथैव च ।
पंचैव च समितय:, तिस्रो गुप्तय आख्याता: ॥१॥

इरियाभासेसणादाणे, उच्चारे समिइ इय ।
मणगुत्ती वयगुत्ती, कायगुत्ती य अट्ठमा ॥२॥

---

१ शिवामृतादिनो निर्णय.

ईर्याभाषैषणादानोच्चाररूपा: समितय इति ।
मनोगुप्तिर्वचोगुप्तिः, कायगुप्तिश्चाष्टमा ॥२॥

एयाओ अट्ठ समिईओ, समासेण वियाहिया ।
दुवालसंगं जिणक्खायं, मायं जत्थं उ पवयणं ॥३॥
एता अष्टौ समितयः, समासेन व्याख्याताः ।
द्वादशांगं जिनाख्यातं, [1]मातं यत्र तु प्रवचनम् ॥३॥

आलम्बणेण कालेण, मग्गेण जयणाइ य ।
चउकारणपरिसुद्धं, संजए इरियं रिए ॥४॥
आलबनेन कालेन, मार्गेण यतनया च ।
चतु:कारणपरिशुध्धां, संयत ईर्या रीयेत ॥४॥

तत्थ आलम्बणं नाणं, दंसणं चरणं तहा ।
काले य दिवसे वुत्ते, मग्गे उप्पहवज्जिए ॥५॥
तत्रालम्बनं ज्ञानं, दर्शनं चरणं तथा ।
कालश्च दिवस उक्तः, मार्ग उत्पथवर्जितः ॥५॥

दव्वओ खेत्तओ चेव, कालओ भावओ तहा ।
जयणा चउव्विहा वुत्ता, तं मे कित्तयओ सुण ॥६॥
द्रव्यतः क्षेत्रतश्चैव, कालतो भावतस्तथा ।
यतनाश्चतुर्विधा उक्ताः, ता मे कीर्तयतः शृणु ॥६॥

दव्वओ चक्खुसा पेहे, जुगमित्तं च खेत्तओ ।
कालओ जाव रीइज्जा, उवउत्ते य भावओ ॥७॥
द्रव्यतश्चक्षुषा प्रेक्षेत, युगमात्रं च क्षेत्रतः ।
कालतो यावद्रीयेत, उपयुक्तश्च भावतः ॥७॥

इन्दियत्थे विवज्जित्ता, सज्झायं चेव पञ्चहा ।
तम्मुत्ती तप्पुरक्कारे, उवउत्ते रियं रिए ॥८॥

१ अंतर्भूत थयेलु.

इन्द्रियार्थान्विवर्ज्य, स्वाध्यायं चैव पंचधा ।
तन्मूर्त्तिः (सन्) तत्पुरस्कारः, उपयुक्त इर्या रीयेत ॥८॥

कोहे माणे य मायाए, लोभे य उवउत्तया ।
हासे भए मोहरिए, विकहासु तहेव य ॥९॥

क्रोधे माने च मायायां, लोभे चोपयुक्तता ।
हास्ये भये मौखर्ये, विकथासु तथैव च ॥९॥

एयाइं अट्ठ ठाणाइं, परिवज्जित्तु संजए ।
असावज्जं मियं काले, भासं भासिज्ज पन्नवं ॥१०॥

एतान्यष्टौ स्थानानि, परिवर्ज्य संयतः ।
असावद्यां मितां काले, भाषांभाषेत प्रज्ञावान् ॥१०॥

गवेसणाए गहणे य परिभोगेसणाय जा ।
आहारोवहिसेज्जाए, एए तिन्नि विसोहए ॥११॥

गवेषणायां ग्रहणे च, परिभोगैषणा च या ।
आहारोपधिशय्यासु, एतास्तिस्रोऽपि शोधयेत् ॥११॥

उग्गमुप्पायणं पढमे, बीए सोहेज्ज एसणं ।
परिभोयम्मि चउक्कं, विसोहेज्ज जयं जई ॥१२॥

उद्गमनोत्पादनदोषान् प्रथमायां,द्वितीयायां शोधयेदेषणादोषान्
परिभोगैषणायां [1]चतुष्कं, विशोधयेद्यतमानो यतिः ॥१२॥

ओहोवहोवग्गहियं, भण्डगं दुविहं मुणी ।
गिण्हन्तो निक्खिवन्तो वा, पउंजेज्ज इमं विहिं ॥१३॥

ओघोपधिमौपग्रहिकोपधिं, भाण्डकं द्विविध मुनिः ।
गृहणन्निक्षिपंश्च, प्रयुञ्जीतेमं विधिम् ॥१३॥

चक्खुसा पडिलेहित्ता, पमज्जेज्ज जयं जई ।
आइए निक्खिवेज्जा वा, दुहओ वि समिए सया ॥१४॥

१ सयोजनादि मांडलीयाना चार दोष.

चक्षुषा प्रतिलेख्य, प्रमार्जयेत् यतो यतिः ।
आददीत निक्षिपेद्वा, द्विधाऽपि समित: सदा ॥१४॥

उच्चारं पासवणं, खेलं सिंघाणजल्लियं ।
आहारं उवहिं देहं, अन्नं वावि तहाविहं ॥१५॥
उच्चारं प्रस्रवणं, खेलं सिंघाणं जल्लकम् ।
आहारमुपधिं देहं, अन्यद्वापि तथाविधम् ॥१५॥

अणावायमसंलोए, अणावाए चेव होइ संलोए ।
आवायमसंलोए, आवाए चेव संलोए ॥१६॥
[1]अनापातमसंलोकं, अनापातं चैव भवति संलोकम् ।
आपातमसंलोकं, आपातं चैव संलोकम् ॥१६॥

अणावायमसंलोए, परस्सणुवघाइए ।
समे अज्झुसिरे यावि, अचिरकालकयम्मि य ॥१७॥
अनापातेऽसंलोके, परस्यानुपघातके ।
समेऽशुषिरे चापि, अचिरकालकृते च ॥१७॥

विच्छिण्णे दूरमोगाढे, नासन्ने बिलवज्जिए ।
तसपाणबीयरहिए, उच्चाराईणि वोसिरे ॥१८॥
विस्तीर्णे दूरमवगाढे, नासन्ने बिलवर्जिते ।
त्रसप्राणबीजरहिते, उच्चारादीनि व्युत्सृजेत् ॥१८॥

एयाओ पञ्च समिईओ, समासेण वियाहिया ।
एत्तो य तओ गुत्तीओ, वोच्छामि अणुपुव्वसो ॥१९॥
एताः पञ्चसमितयः समासेन व्याख्याताः ।
इतश्च तिस्रो गुप्तीः, प्रवक्ष्याम्यानुपूर्व्या ॥१९॥

१ आ बधा (दश) स्थण्डिलना विशेषणो छे.

सच्चा तहेव मोसा य, सच्चमोसा तहेव य ।
चउत्थी असच्चमोसा य, मणगुत्तिओ चउव्विहा ॥२०॥
सत्या तथैव मृषा च, सत्यामृषा तथैव च ।
चतुर्थ्यसत्यामृषा च, मनोगुप्तिश्चतुर्विधा ॥२०॥

संरम्भसमारम्भे, आरम्भे य तहेव य ।
मणं पवत्तमाणं तु, नियत्तेज्ज जयं जई ॥२१॥
[1]संरंभे [2]समारंभे, [3]आरंभे च तथैव च ।
मनः प्रवर्तमानं तु, निवर्त्तयेद्यतं यति. ॥२१॥

सच्चा तहेव मोसा य, सच्चमोसा तहेव य ।
चउत्थी असच्चमोसा य, वइगुत्ती चउव्विहा ॥२२॥
सत्या तथैव मृषा च, सत्यामृषा तथैव च ।
चतुर्थ्यसत्यामृषा तु, वचोगुप्तिश्चतुर्विधा ॥२२॥

संरम्भसमारम्भे, आरम्भे य तहेव य ।
वयं पवत्तमाणं तु नियत्तेज्ज जयं जई ॥२३॥
संरंभे समारंभे, आरंभे च तथैव च ।
वचः प्रवर्तमानं तु, निवर्तयेद्यत यतिः ॥२३॥

ठाणे निसीयणे चेव, तहेव य तुयट्टणे ।
उल्लंघणपल्लंघणे, इन्दियाण य जुंजणे ॥२४॥
स्थाने निषीदने चैव, तथैव च त्वग्वर्तने ।
उल्लंघने प्रलंघने, इन्द्रियाणां च योजने ॥२४॥

संरम्भसमारम्भे आरम्भम्मि तहेव य ।
कायं पवत्तमाणं तु, नियत्तेज्ज जयं जई ॥२५॥
संरंभे समारंभे, आरंभे तथैव च ।
कायं प्रवर्तमानं तु, निवर्तयेद्यतं यतिः ॥२५॥

१ दुष्ट संकल्प. २ दुष्ट चिन्तवन. ३ मारवा माटे दुर्ध्यान.

एयाओ पंच समिईओ, चरणस्स य पवत्तणे।
गुत्ती नियत्तणे वुत्ता, असुभत्थेसु सव्वसो ॥२६॥
एताः पंचसमितयः, चरणस्य च प्रवर्तने।
गुप्तयो निवर्तने उक्ताः, अशुभार्थेभ्यःसर्वेभ्यः ॥२६॥
एआओ पवयणमाया, जे सम्मं आयरे मुणी।
सो खिप्पं सव्वसंसारा, विप्पमुच्चइ पण्डिए ॥२७॥
एताः प्रवचनमातृः, यः सम्यगाचरेन्मुनिः।
स क्षिप्रं सर्वसंसारात्, विप्रमुच्यते पण्डितः ॥२७॥
॥ त्ति बेमि ॥ इति समिईओ चउवीसइमं अज्झयणं समत्तं ॥२४॥
इतिब्रवीमि इतिसमितयश्चतुर्विंशमध्ययनं समाप्तं

॥ अह जन्नइज्जं पञ्चवीसइमं अज्झयणं ॥

॥ अथ यज्ञीयं पंचविंशतितममध्ययनं ॥

माहणकुलसंभूओ, आसि विप्पो महायसो।
जायाई जमजन्नम्मि, जयघोसि त्ति नामओ ॥१॥
ब्राह्मणकुलसंभूतः, आसीद्विप्रो महायशाः।
यायाजी [1]यमयज्ञे, जयघोष इति नामतः ॥१॥
इन्दियग्गामनिग्गाही, मग्गगामी महामुणी।
गामाणुग्गाम रीयंते, पत्तो वाणारसिं पुरिं ॥२॥
इन्द्रियग्रामनिग्राही, मार्गगामी महामुनिः।
ग्रामानुग्रामं रीयमाणः, प्राप्तो वाराणसीं पुरीम् ॥२॥
वाणारसीए बहिया, उज्जाणम्मि मणोरमे।
फासुए सेज्जासंथारे, तत्थ वासमुवागए ॥३॥
वाराणस्यां बहिः, उद्याने मनोरमे।
प्रासुके शय्यासंस्तारे, तत्रवासमुपागतः ॥३॥

---

१ पचमहाव्रतरुप यज्ञने विषे.

अह तेणेव कालेणं, पुरीए तत्थ माहणे ।
विजयघोसि त्ति नामेण, जन्नं जयइ वेयवी ॥४॥
अथ तस्मिन्नेव काले, पुर्यां तत्र ब्राह्मणः ।
विजयघोष इति नाम्ना, यज्ञं यजति वेदवित् ॥४॥

अह से तत्थ अणगारे, मासक्खमणपारणे ।
विजयघोसस्स जन्नम्मि, भिक्खमट्ठा उवट्ठिए ॥५॥
अथ स तत्रानगारः, मासक्षमणपारणायाम् ।
विजयघोषस्य यज्ञे, भिक्षार्थमुपस्थितः ॥५॥

समुवट्ठियं तहिं सन्तं, जायगो पडिसेहए ।
न हु दाहामि ते भिक्खं, भिक्खू जायाहि अन्नओ ॥६॥
समुपस्थितं तत्र सन्तं, याजकः प्रतिषेधयति ।
न खलु दास्यामि तुभ्यं भिक्षां, भिक्षो याचस्वान्यतः ॥६॥

जे य वेयविऊ विप्पा, जन्नट्ठा य जे दिया ।
जोइसंगविऊ जे य, जे य धम्माण पारगा ॥७॥
ये च वेदविदो विप्राः, [1]यज्ञार्थाश्च ये द्विजाः ।
ज्योतिःशास्त्रांगविदो ये च, ये च धर्माणाम् पारगाः ॥७॥

जे समत्था समुद्धत्तुं, परमप्पाणमेव य ।
तेसिं अन्नमिणं देयं, भो भिक्खू सव्वकामियं ॥८॥
ये समर्थाः समुद्धर्तुं, परमात्मानमेवच ।
तेभ्योऽन्नमिदं देयं, भो भिक्षो ! सर्वकाम्यम् ॥८॥

सो तत्थ एवं पडिसिद्धो, जायगेण महामुणी ।
न वि रुट्ठो न वि तुट्ठो, उत्तमट्ठगवेसओ ॥९॥
स तत्रैवं प्रतिषिद्धः, याजकेन महामुनिः ।
नापि रुष्टो नापि तुष्टः, उत्तमार्थगवेषकः ॥९॥

---
१ यज्ञना प्रयोजनवाळा.

नन्नट्ठं पाणहेउं वा, नवि निव्वाहणाय वा ।
तेसिं विमोक्खणट्ठाए, इमं वयणमब्बवी ॥१०॥
नान्नार्थं पानहेतुं वा, नापि [1]निर्वाहणाय वा ।
तेषां विमोक्षणार्थं, इदं वचनमब्रवीत् ॥१०॥
नवि जाणासि वेयमुहं, नवि जन्नाण जं मुहं ।
नक्खत्ताण मुहं जं च, जं च धम्माण वा मुहं ॥११॥
नापि जानासि वेदमुखं, नापि यज्ञानां यन्मुखम् ।
नक्षत्राणां मुखं यच्च, यच्चधर्माणां वा मुखम् ॥११॥
जे समत्था समुद्धत्तुं, परमप्पाणमेव य ।
न ते तुमं वियाणासि, अह जाणासि तो भण ॥१२॥
ये समर्थाः समुद्धर्तुं, परमात्मानमेव च ।
न तान्त्वं विजानासि, अथ जानासि तदा भण ॥१२॥
तस्सक्खेवपमोक्खं तु, अचयन्तो तहिं दिओ ।
सपरिसो पंजली होउं, पुच्छई तं महामुणिं ॥१३॥
तस्याक्षेपप्रमोक्षं तु, (दातुं) अशक्नुवन्तत्र द्विजः ।
सपरिषत् प्राञ्जलिर्भूत्वा, पृच्छति तं महामुनिम् ॥१३॥
वेयाणं च मुहं बूहि, बूहि जन्नाण जं मुहं ।
नक्खत्ताण मुहं बूहि, बूहि धम्माण वा मुहं ॥१४॥
वेदानां च मुखं ब्रूहि, ब्रूहि यज्ञानां यन्मुखम् ।
नक्षत्राणां मुखं ब्रूहि, ब्रूहि धर्माणां वा मुखं ॥१४॥
जे समत्था समुद्धत्तुं, परमप्पाणमेव य ।
एयं मे संसयं सव्वं, साहू कहसु पुच्छिओ ॥१५॥
ये समर्थाः समुद्धर्तुं, परमात्मानमेव च ।
एतं मे संशयं सर्वं, साधो कथय (मया) पृष्टः ॥१५॥

[1] वस्त्रादि माटे.

अग्गिहुत्तमुहा वेया, जन्नट्ठी वेयसा मुहं ।
नक्खत्ताण मुहं चन्दो, धम्माण कासवो मुहं ॥१६॥

अग्निहोत्रमुखा वेदाः, यज्ञार्थी वेदसां मुखम् ।
नक्षत्राणां मुखं चन्द्रः, धर्माणां काश्यपो मुखम् ॥१६॥

जहा चन्दं गहाईया, चिट्ठन्ती पंजलीउडा ।
वन्दमाणा नमंसन्ता, उत्तमं मणहारिणो ॥१७॥

यथा चद्रं ग्रहादिकाः, तिष्ठन्ति प्राञ्जलिपुटाः ।
वन्दमाना नमस्यन्तं, उत्तमं मनोहारिणः ॥१७॥

अजाणगा जन्नवाई, विज्जामाहणसंपया ।
मूढा सज्झायतवसा, भासच्छन्ना इवग्गिणो ॥१८॥

अजानाना यज्ञवादिनः, विद्याब्राह्मणसंपदाम् ।
मूढाः स्वाध्यायतपसा, भस्मच्छन्ना इवाग्नयः ॥१८॥

जो लोए बम्भणो वुत्तो अग्गीव महिओ जहा ।
सया कुसलसंदिट्ठं, तं वयं बूम माहणं ॥१९॥

यो लोके ब्राह्मण उक्तः, अग्निरिव महितो यथा ।
सदा कुशलसंदिष्टं, तं वयं ब्रूमो ब्राह्मणम् ॥१९॥

जो न सज्जइ आगन्तु, पव्वयन्तो न सोयइ ।
रमइ अज्जवयणम्मि, तं वयं बूम माहणं ॥२०॥

यो न स्वजत्यागन्तुं, प्रव्रजन्न शोचति ।
रमत आर्यवचने, तं वयं ब्रूमो ब्राह्मणम् ॥२०॥

जायरूवं जहामट्ठं, निद्धन्तमलपावगं ।
रागदोसभयाईयं, तं वयं बूम माहणं ॥२१॥

[1]जातरूपं यथा मृष्टं, निर्ध्मातमलपापकं ।
रागद्वेषभयातीतं, तं वयं ब्रूमो ब्राह्मणं ॥२१॥

१ सोनु

तवस्सियं किसं दन्तं अवचियमंससोणियं ।
सुव्वयं पत्तनिव्वाणं, तं वयं बूम माहणं ॥२२॥
तपस्विनं कृशं दान्तं, अपचितमांसशोणितम् ।
सुव्रतं प्राप्तनिर्वाणं, तं वयं ब्रूमो ब्राह्मणं ॥२२॥
तसपाणे वियाणेत्ता, संगहेण य थावरे ।
जो न हिंसइ तिविहेण, तं वयं बूम माहणं ॥२३॥
त्रसप्राणिनो विज्ञाय, संग्रहेण च स्थावरान् ।
यो न हिनस्ति त्रिविधेन, तं वयं ब्रूमो ब्राह्मणं ॥२३॥
कोहावा जइ वा हासा, लोहा वा जइ वा भया ।
मुसं न वयई जो उ, त वयं बूम माहणं ॥२४॥
क्रोधाद्वा यदि वा हास्यात्, लोभाद्वा यदि वा भयात् ।
मृषा न वदति यस्तु, तं वयं ब्रमो ब्राह्मणं ॥२४॥
चित्तमन्तमचित्तं वा, अप्पं वा जइ वा बहुं ।
न गिण्हाइ अदत्तं जे, त वयं बूम माहणं ॥२५॥
चित्तवन्तमचित्तं वा, अल्पं वा यदि वा बहुम् ।
न गृहणात्यदत्तं यः, तं वयं ब्रमो ब्राह्मणं ॥२५॥
दिव्वमाणुसतेरिच्छं, जो न सेवइ मेहुणं ।
मणसा कायवक्केणं, तं वयं बूम माहणं ॥२६॥
दिव्यमानुष्यतैरश्चं, यो न सेवते मैथुनम् ।
मनसा कायवाक्येन, तं वयं ब्रमो ब्राह्मणं ॥२६॥
जहा पोमं जले जायं, नोवलिप्पइ वारिणा ।
एवं अलित्तं कामेहिं, तं वयं बूम माहणं ॥२७॥
यथा पद्मं जले जातं, नोपलिप्यते वारिणा ।
एवमलिप्तं कामैः, त वयं ब्रूमो ब्राह्मणम् ॥२७॥
अलोलुयं मुहाजीविं, अणगारं अकिंचणं ।
असंसत्तं गिहत्थेसु, तं वयं बूम माहणं ॥२८॥

अलोलुपं मुधाजीवितं, अनगारमकिंचनम् ।
असंसक्तं गृहस्थेषु, तं वयं ब्रूमो ब्राह्मणं ॥२८॥

जहित्ता पुव्वसंजोगं, नाइसंगे य बन्धवे ।
जो न सज्जइ भोगेसु, तं वयं बूम माहणं ॥२९॥
हित्वा पूर्वसंयोगं, ज्ञातिसंगाँश्च बान्धवान् ।
यो न सजति भोगेषु, तं वयं ब्रूमो ब्राह्मणं ॥२९॥

पसुबन्धा सव्ववेया जट्ठं च पावकम्मुणा ।
न तं तायन्ति दुस्सीलं, कम्माणि बलवन्ति हि ॥३०॥
[1]पशुबन्धा सर्ववेदाः, इष्टं च पापकर्मणा ।
न [2]तं त्रायन्ते दुःशीलं, कर्माणि बलवन्ति हि ॥३०॥

न वि मुण्डिएण समणो, न ओंकारेण बम्भणो ।
न मुणी रण्णवासेणं, कुसचीरेण न तावसो ॥३१॥
नाऽपि मुण्डितेन श्रमणः, न ओंकारेण ब्राह्मणः ।
न मुनिररण्यवासेन, कुशचीरेण न तापसः ॥३१॥

समयाए समणो होइ, बम्भचेरेण बम्भणो ।
नाणेण य मुणी होइ, तवेण होइ तावसो ॥३२॥
समतया श्रमणो भवति, ब्रह्मचर्येण ब्राह्मण. ।
ज्ञानेन च मुनिर्भवति, तपसा भवति तापसः ॥३२॥

कम्मुणा बम्भणो होइ, कम्मुणा होइ खत्तिओ ।
वइसो कम्मुणा होइ, सुद्दो हवइ कम्मुणा ॥३३॥
कर्मणा ब्राह्मणो भवति, कर्मणा भवति क्षत्रिय. ।
वैश्यो कर्मणा भवति, शूद्रो भवति कर्मणा ॥३३॥

एए पाउकरे बुद्धे, जेहिं होइ सिणायओ ।
सव्वकम्मविणिम्मुक्कं, तं वयं बूम माहणं ॥३४॥

१ पशुवध निरुपनारा. २ यज्ञ करनारने.

एतान्प्रादुरकार्षीद् बुद्धः, यैर्भवति स्नातकः ।
सर्वकर्मविनिर्मुक्तं, तं वयं ब्रूमो ब्राह्मणम् ॥३४॥

एवं गुणसमाउत्ता, जे भवन्ति दिउत्तमा ।
ते समत्था समुद्धत्तुं, परमप्पाणमेव य ॥३५॥
एवं गुणसमायुक्ताः, ये भवन्ति द्विजोत्तमाः ।
ते समर्थाः समुद्धर्तुं, परमात्मानमेव च ॥३५॥

एवं तु संसए छिन्ने, विजयघोसे य माहणे ।
समुदाय तयं तं तु, जयघोसं महामुणिं ॥३६॥
एवं तु संशये छिन्ने, विजयघोषश्च ब्राह्मणः ।
समादाय ततस्तं तु, जयघोषं महामुनिम् ॥३६॥

तुट्ठे य विजयघोसे, इणमुदाहु कयंजली ।
माहणत्तं जहाभूयं, सुट्ठु मे उवदंसियं ॥३७॥
तुष्टश्च विजयघोषः, इदमुदाह कृताञ्जलिः ।
ब्राह्मणत्वं यथाभूतं, सुष्ठु म उपदर्शितम् ॥३७॥

तुब्भेजइया जन्नाणं, तुब्भे वेयविऊ विऊ ।
जोइसंगविऊ तुब्भे, तुब्भे धम्माण पारगा ॥३८॥
यूयं यष्टारो यज्ञानां, यूयं वेदविदो विदः ।
ज्योतिषांगविदो यूयं, यूयं धर्माणां पारगाः ॥३८॥

तुब्भे समत्था समुद्धत्तुं, परमप्पाणमेव य ।
तमणुग्गहं करेहम्हं, भिक्खेणं भिक्खु उत्तमा ॥३९॥
यूयं समर्थाः समुद्धर्तुं, परमात्मानमेव च ।
तदनुग्रहं कुरुतास्माकं भैक्ष्येण भिक्षूत्तमाः ॥३९॥

न कज्जं मज्झ भिक्खेण, खिप्पं निक्खमसू दिया ।
मा भमिहिसि भयावट्टे, घोरे संसारसागरे ॥४०॥

न कार्यं मम भैक्ष्येण, क्षिप्रं निःकाम द्विज ?
मा भ्रम भयावर्ते, घोरे संसारसागरे ॥४०॥

उवलेवो होइ भोगेसु, अभोगी नोवलिप्पई ।
भोगी भमइ संसारे, अभोगी विप्पमुच्चई ॥४१॥
[1]उपलेपो भवति भोगेषु, अभोगी नोपलिप्यते ।
भोगी भ्राम्यति संसारे, अभोगी विप्रमुच्यते ॥४१॥

उल्लो सुक्खो य दो छूढा, गोलया मट्टियामया ।
दो वि आवडिया कुड्डे, जो उल्लो सोऽत्थ लग्गई ॥४२॥
आर्द्रः शुष्कश्च द्वौ क्षिप्तौ, गोलकौ मृत्तिकामयौ ।
द्वावप्यापतितौ कुड्ये, य आर्द्रः स तत्र लगति ॥४२॥

एवं लग्गन्ति दुम्मेहा, जे नरा कामलालसा ।
विरत्ता उ न लग्गन्ति, जहा सुक्के उ गोलए ॥४३॥
एवं लगन्ति दुर्मेधसः, ये नराः कामलालसाः ।
विरक्तास्तु न लगन्ति, यथा शुष्कस्तु गोलकः ॥४३॥

एवं से विजयघोसे, जयघोसस्स अन्तिए ।
अणगारस्स निक्खन्तो, धम्मं सोच्चा अणुत्तरं ॥४४॥
एवं स विजयघोषः, जयघोषस्यान्तिके ।
अनगारस्य निष्क्रान्तः, धर्मं श्रुत्वाऽनुत्तरम् ॥४४॥

खवित्ता पुव्वकम्माइं, संजमेण तवेण य ।
जयघोसविजयघोसा, सिद्धिं पत्ता अणुत्तरं ॥४५॥
क्षपयित्वा पूर्वकर्माणि, संयमेन तपसा च ।
जयघोषविजयघोषौ, सिद्धिं प्राप्तावनुत्तराम् ॥४५॥

॥ त्ति बेमि ॥ इति जन्नइज्जं पञ्चवीसइमं अज्झयणं समत्तं ॥२५॥
इति ब्रवीमि इति यज्ञीयं पंचविंशतितममध्ययनं समाप्तं

---

1 कर्मबन्ध.

॥ अह सामायारी छव्वीसइमं अज्झयणं ॥

॥ अथ समाचारी षड्विंशतितममध्ययनं ॥

सामायारिं पवक्खामि, सव्वदुक्खविमोक्खणिं ।
जं चरित्ताण निग्गन्था, तिण्णा संसारसागरं ॥१॥
समाचारीं प्रवक्ष्यामि, सर्वदुःखविमोक्षणीम् ।
यां चरित्वा निर्ग्रन्थाः, तीर्णाः संसारसागरम् ॥१॥

पढमा आवस्सिया नाम, बिइया य निसीहिया ।
आपुच्छणा य तइया, चउत्थी पडिपुच्छणा ॥२॥
प्रथमाऽऽवश्यकी नाम्नी, द्वितीया च नैषेधिकी ।
आप्रच्छना च तृतीया, चतुर्थी प्रतिप्रच्छना ॥२॥

पंचमी छन्दणा नाम, इच्छाकारो य छट्ठओ ।
सत्तमो मिच्छाकारो उ, तहक्कारो य अट्ठमो ॥३॥
पंचमी छन्दना नाम्नी, इच्छाकारश्च षष्ठी ।
सप्तमी मिथ्याकारस्तु, तथाकारश्चाष्टमी ॥३॥

अब्भुट्ठाणं च नवमं, दसमी उपसंपदा ।
एसा दसंगा साहूणं, सामायारी पवेइया ॥४॥
अभ्युत्थानं च नवमी, दशमी उपसंपद् ।
एषा दशांगा साधूनां, समाचारी प्रवेदिता ॥४॥

गमणे आवस्सियं कुज्जा, ठाणे कुज्जा निसीहियं ।
आपुच्छणं सयंकरणे, परकरणे पडिपुच्छणं ॥५॥
गमन आवश्यकीं कुर्यात्, स्थाने कुर्यान्नैषेधिकीम् ।
आप्रच्छना स्वयंकरणे, परकरणे प्रतिप्रच्छना ॥५॥

छन्दणा दव्वजाएणं, इच्छाकारो य सारणे ।
मिच्छाकारो य निन्दाए, तहक्कारो पडिस्सुए ॥६॥

छंदना द्रव्यजातेन, इच्छाकारश्च सारणे ।
मिथ्याकारश्च निन्दायां, तथाकारः प्रतिश्रुते ॥६॥

अब्भुट्ठाणं गुरुपूया, अच्छणे उवसंपदा ।
एवं दुपंचसंजुत्ता, सामायारी पवेइया ॥७॥

अभ्युत्थानं गुरुपूजाया, अवस्थाने उपसंपद् ।
एवं द्विपंचसंयुक्ता, समाचारी प्रवेदिता ॥७॥

पुव्विल्लम्मि चउब्भाए, आइच्चम्मि समुट्ठिए ।
भण्डयं पडिलेहित्ता, वन्दित्ता य तओ गुरुं ॥८॥

पूर्वस्मिन् चतुर्भागे, आदित्ये समुत्थिते ।
भाण्डकं प्रतिलेख्य, वन्दित्वा च ततो गुरुम् ॥८॥

पुच्छिज्ज पंजलिउडो, किं कायव्वं मए इह ।
इच्छं निओइउं भन्ते, वेयावच्चे व सज्झाए ॥९॥

पृच्छेत्प्राञ्जलिपुटः, किं कर्तव्यं मयेह ।
इच्छामि नियोजयितुं भदन्त !, वैयावृत्ये वा स्वाध्याये ॥९॥

वेयावच्चे निउत्तेण, कायव्वं अगिलायओ ।
सज्झाए वा निउत्तेण, सव्वदुक्खविमोक्खणे ॥१०॥

वैयावृत्ये नियुक्तेन, कर्तव्यमग्लान्या ।
स्वाध्याये वा नियुक्तेन, सर्वदुःखविमोक्षणे ॥१०॥

दिवसस्स चउरो भागे, भिक्खू कुज्जा वियक्खणो ।
तओ उत्तरगुणे कुज्जा, दिणभागेसु चउसु वि ॥११॥

दिवसस्य चतुरो भागान्, कुर्याद् भिक्षुर्विचक्षणः ।
तत उत्तरगुणान्कुर्यात्, दिनभागेषु चतुर्ष्वपि ॥११॥

पढमं पोरिसि सज्झायं, बीयं झाणं झियायई ।
तइयाए भिक्खायरियं, पुणो चउत्थीइ सज्झायं ॥१२॥

प्रथमायां पौरुष्यां स्वाध्यायं, द्वितीयायां ध्यानं ध्यायेत् ।
तृतीयायां भिक्षाचर्यां, पुनश्चतुर्थ्यां स्वाध्यायम् ॥१२॥
आसाढे मासे दुपया, पोसे मासे चउप्पया ।
चित्तासोएसु मासेसु, तिप्पया हवइ पोरिसी ॥१३॥
आषाढे मासे द्विपदा, पौषे मासे चतुष्पदा ।
चैत्राश्विनयोर्मासयोः, त्रिपदा भवति पौरुषी ॥१३॥
अंगुलं सत्तरत्तेणं, पक्खेणं च दुरंगुलं ।
वड्ढए हायए वावि, मासेणं चउरंगुलं ॥१४॥
अङ्गुलं सप्तरात्रेण, पक्षेण च द्व्यंगुलम् ।
वर्धते हीयते वापि, मासेन चतुरंगुलम् ॥१४॥
आसाढबहुले पक्खे, भद्दवए कत्तिए य पोसे य ।
फग्गुणवइसाहेसु य, बोद्धव्वा ओमरत्ताओ ॥१५॥
आषाढे [1]पक्षबहुले, भाद्रपदे कार्तिके च पौषे च ।
फाल्गुने वैशाखे च, बोद्धव्या अवमरात्रयः ॥१५॥
जेट्ठामुले आसाढसावणे, छहिं अंगुलेहि पडिलेहा ।
अट्ठहिं बीयतयम्मि, तइए दस अट्ठहिं चउत्थे ॥१६॥
ज्येष्ठामूले आषाढे श्रावणे, षड्भिरंगुलैः [2]प्रतिलेखा ।
अष्टाभिर्द्वितीयत्रिके, तृतीये दशभिरष्टभिश्चतुर्थे ॥१६॥
रत्तिं पि चउरो भागे, भिक्खू कुज्जा वियक्खणो ।
तओ उत्तरगुणे कुज्जा, राइभाएसु चउसु वि ॥१७॥
रात्रावपि चतुरो भागान्, भिक्षुः कुर्याद् विचक्षणः ।
तत उत्तरगुणान्कुर्यात्, रात्रिभागेषु चतर्ष्वपि ॥१७॥
पढमं पोरिसि सज्झायं, बीयं झाणं झियायई ।
तइयाए निद्दमोक्खं तु, चउत्थी भुज्जो वि सज्झायं ॥१८॥

---

१ कृष्णपक्षमा. २ पडिलेहणनो काळ.

प्रथमपौरुष्यां स्वाध्यायं, द्वितीयायां ध्यानं ध्यायेत् ।
तृतीयायां निद्रामोक्षं तु, चतुर्थ्यां भूयोऽपि स्वाध्यायम् ॥१८॥

जे नेइ जया रत्तिं, नक्खत्तं तम्मि नहचउब्भाए ।
संपत्ते विरमेज्जा, सज्झायं पओसकालम्मि ॥१९॥

यन्नयति यदा रात्रिं, नक्षत्रं तस्मिन्नेव नभश्चतुर्भागे ।
संप्राप्ते विरमेत्, स्वाध्यायात्प्रदोषकाले ॥१९॥

तम्मेव य नक्खत्ते, गयणचउब्भागसावसेसम्मि ।
वेरत्तियंपि कालं, पडिलेहित्ता मुणी कुज्जा ॥२०॥

तस्मिन्नेव च नक्षत्रे, गगनचतुर्भागसावशेषे ।
वैरात्रिकमपि कालं, प्रतिलेख्य मुनिःकुर्यात् ॥२०॥

पुव्विल्लम्मि चउब्भाए, पडिलेहित्ताण भण्डयं ।
गुरुं वन्दित्तु सज्झायं, कुज्जा दुक्खविमोक्खणं ॥२१॥

पूर्वस्मिन् चतुर्भागे, प्रतिलेख्य भाण्डकम् ।
गुरुं वन्दित्वा स्वाध्यायं, कुर्याद्दुःखविमोक्षणम् ॥२१॥

पोरिसीए चउब्भाए, वन्दित्ताण तओ गुरुं ।
अपडिक्कमित्ता कालस्स, भायणं पडिलेहए ॥२२॥

पौरुष्याश्चतुर्भागे, वन्दित्वा ततो गुरुम् ।
अप्रतिक्रम्य कालं, भाजनं प्रतिलेखयेत् ॥२२॥

मुहपोत्तिं पडिलेहित्ता, पडिलेहिज्ज गोच्छगं ।
गोच्छगलइयंगुलिओ, वत्थाइं पडिलेहए ॥२३॥

मुखपत्रिकां प्रतिलेख्य, प्रतिलेखयेद् गोच्छकम् ।
[1]अङ्गुलिलातगोच्छकः, वस्त्राणि प्रतिलेखयेत् ॥२३॥

उड्ढं थिरं अतुरियं, पुव्वं ता वत्थमेव पडिलेहे ।
तो बिइयं पप्फोडे, तइयं च पुणो पमज्जिज्ज ॥२४॥

१ आंगलीथी ग्रहण कर्यो छे गुच्छो जेणे एवो मुनि

उर्ध्वं स्थिरमत्वरितं, पूर्वं तावद् वस्त्रमेव प्रतिलेखयेत् ।
ततो द्वितीयं प्रस्फोटयेत, तृतीयं च पुनः प्रमृज्यात् ॥२४॥

अणच्चावियं अवलियं, अणाणुबंधिममोसलिं चेव ।
छप्पुरिमा नव खोडा, पाणीपाणिविसोहणं ॥२५॥
अनर्तितमवलितं, अननुबंध्यमौशली चैव ।
षट्पूर्वा [1]नवखोटकाः(कर्तव्याः), पाणिप्राणिविशोधनं ॥२५॥

आरभडा सम्मद्दा, वज्जेयव्वा य मोसली तइया ।
पप्फोडणा चउत्थी, विक्खित्ता वेइया छट्ठी ॥२६॥
आरभटा संमर्दा, वर्जयितव्या च मौशली तृतीया ।
प्रस्फोटना चतुर्थी, विक्षिप्ता वेदिका षष्ठी ॥२६॥

पसिढिलपलम्बलोला, एगामोसा अणेगरूवधुणा ।
कुणइ पमाणे पमायं, संकियगणणोवगं कुज्जा ॥२७॥
प्रशिथिलं प्रलंबो लोलः, एकामर्षाऽनेकरूपधूना ।
कुरुते प्रमाणे प्रमादं, शकिते गणनोपयोगं कुर्यात् ॥२७॥

अणूणाइरित्तपडिलेहा, अविवच्चासा तहेव य ।
पढमं पयं पसत्थं, सेसाणि उ अप्पसत्थाइं ॥२८॥
अनूनाऽतिरिक्ता प्रतिलेखना, अविव्यत्यासा तथैव च ।
प्रथमं पदं प्रशस्तं, शेषाणि त्वप्रशस्तानि ॥२८॥

पडिलेहणं कुणन्तो, मिहो कहं कुणइ जणवयकहं वा ।
देइ व पच्चक्खाणं, वाएइ सयं पडिच्छइ वा ॥२९॥
प्रतिलेखनां कुर्वन् , मिथः कथां करोति जनपदकथां वा ।
ददाति वा प्रत्याख्यानं, वाचयति स्वयं प्रतीच्छति वा ॥२९॥

पुढवी-आउक्काए, तेऊ-वाऊ-वणस्सइ-तसाणं ।
पडिलेहणापमत्तो, छण्हं पि विराहओ होइ ॥३०॥

1 नववार संखेरवुं.

पृथ्व्यप्काय, तेजोवायुवनस्पतित्रसाणाम् ।
प्रतिलेखनाप्रमत्तः, षण्णामपि विराधको भवति ॥३०॥

पुढवी-आउक्काए, तेऊ-वाऊ-वणस्सइ-तसाणं ।
पडिलेहणाआउत्तो, छण्हं संरक्खओ होइ ॥३१॥
पृथ्व्यप्, तेजो वायुवनस्पतित्रसाणाम् ।
प्रतिलेखनाऽऽयुक्तः, षण्णा संरक्षको भवति ॥३१॥

तइयाए पोरिसीए, भत्तं पाणं गवेसए ।
छण्हं अन्नतराए, कारणम्मि समुट्ठिए ॥३२॥
तृतीयायां पौरुष्यां, भक्तं पानं गवेषयेत् ।
षण्णामन्यतरस्मिन्, कारणे समुत्थिते ॥३२॥

वेयण वेयावच्चे, इरियट्ठाए य संजमट्ठाए ।
तह पाणवत्तियाए, छट्ठं पुण धम्मचिन्ताए ॥३३॥
वेदनायै वैयावृत्याय, इर्यार्थाय च संयमार्थाय ।
तथाप्राणप्रत्ययाय, षष्ठं पुनर्धर्मचिन्तायै ॥३३॥

निग्गन्थो धिइमन्तो, निग्गन्थी वि न करेज्ज छहिं चेव ।
ठाणेहिं उ इमेहिं, अणइक्कमणाइ से होइ ॥३४॥
निर्ग्रन्थो धृतिमान्, निर्ग्रन्थ्यपि न कुर्याद् षड्भिश्चैव ।
स्थानैस्त्वेभिः, अनतिक्रमणाय तस्य भवति (तानि) ॥३४॥

आयंके उवसग्गे, तितिक्खया बम्भचेरगुत्तीसु ।
पाणिदया तवहेउं, सरीरवोच्छेयणट्ठाए ॥३५॥
आतंक उपसर्गे, तितक्षया ब्रह्मचर्यगुप्तिषु ।
प्राणिदयाहेतोः तपोहेतोः, शरीरव्यवच्छेदार्थाय ॥३५॥

अवसेसं भण्डगं गिज्झ, चक्खुसा पडिलेहए ।
परमद्धजोयणाओ, विहारं विहरए मुणी ॥३६॥

अवशेषं भाण्डकं गृहीत्वा, चक्षुषा प्रतिलेखयेत् ।
*परममर्धयोजनात् , विहारं विहरेन्मुनिः ॥३६॥

चउत्थीए पोरिसीए, निक्खित्ताण भायणं ।
सज्झायं च तओ कुज्जा, सव्वभावविभावणं ॥३७॥
चतुर्थ्यां पौरुष्यां, निक्षिप्य भाजनम् ।
स्वाध्याय च ततः कुर्यात् , सर्वभावविभावनम् ॥३७॥

पोरिसीए चउब्भाए, वन्दित्ताण तओ गुरुं ।
पडिक्कमित्ता कालस्स, सेज्जं तु पडिलेहए ॥३८॥
पौरुष्याश्चतुर्भागे, वन्दित्वा ततो गुरुम् ।
प्रतिक्रम्य कालं, शय्या तु प्रतिलेखयेत् ॥३८॥

पासवणुच्चारभूमिं च, पडिलेहिज्ज जयं जई ।
काउस्सग्गं तओ कुज्जा, सव्वदुक्खविमोक्खणं ॥३९॥
प्रस्रवणोच्चारभूमिं च, प्रतिलेखयेद् यतं यतिः ।
कायोत्सर्गं ततः कुर्याद् , सर्वदुःखविमोक्षणम् ॥३९॥

देवसियं च अईयारं, चिन्तिज्जा अणुपुव्वसो ।
नाणे य दंसणे चेव, चरित्तम्मि तहेव य ॥४०॥
दैवसिकं चातिचारं, चिन्तयेदनुपूर्वशः ।
ज्ञाने च दर्शने चैव, चारित्रे तथैव च ॥४०॥

पारियकाउस्सग्गो, वन्दित्ताण तओ गुरुं ।
देवसियं तु अईयारं, आलोएज्ज जहक्कमं ॥४१॥
पारितकायोत्सर्गः, वन्दित्वा ततो गुरुम् ।
दैवसिकं त्वतिचारं, आलोकयेद्यथाक्रमम् ॥४१॥
पडिक्कमित्तु निस्सल्लो, वन्दित्ताण तओ गुरुं ।
काउस्सग्गं तओ कुज्जा, सव्वदुक्खविमोक्खणं ॥४२॥

* बे गाउ उपरांत आहार न लइ जइने

प्रतिक्रम्य निःशल्यः, वन्दित्वा ततो गुरुम् ।
कायोत्सर्गं ततः कुर्यात्, सर्वदुःखविमोक्षणम् ॥४२॥

पारियकाउस्सग्गो, वन्दित्ताण तओ गुरुं ।
थुइमंगलं च काऊण, कालं संपडिलेहए ॥४३॥
पारितकायोत्सर्गः, वन्दित्वा ततो गुरुम् ।
स्तुतिमंगलं च कृत्वा, कालं संप्रतिलेखयेत् ॥४३॥

पढमं पोरिसि सज्झायं, बिइयं झाणं झियायई ।
तइयाए निद्दमोक्खं तु, सज्झायं तु चउत्थिए ॥४४॥
प्रथमपौरुष्यां स्वाध्यायं, द्वितीयायां ध्यानं ध्यायेत् ।
तृतीयायां निद्रामोक्षं तु, स्वाध्यायम् तु चतुर्थ्यां ॥४४॥

पोरिसीए चउत्थीए, कालं तु पडिलेहिया ।
सज्झायं तु तओ कुज्जा, अबोहेन्तो असंजए ॥४५॥
पौरुष्या चतुर्थ्यां, कालं तु प्रतिलेख्य ।
स्वाध्यायं तु ततः कुर्यात्, अबोधयन्न[1]संयतान् ॥४५॥

पोरिसीए चउब्भाए, वन्दिऊण तओ गुरुं ।
पडिक्कमित्तु कालस्स, कालं तु पडिलेहए ॥४६॥
पौरुष्याश्चतुर्भागे, वन्दित्वा ततो गुरुम् ।
प्रतिक्रम्य कालस्य, कालं तु प्रतिलेखयेत् ॥४६॥

आगए कायवोस्सग्गे, सव्वदुक्खविमोक्खणे ।
काउस्सग्गं तओ कुज्जा, सव्वदुक्खविमोक्खणं ॥४७॥
आगते कायव्युत्सर्गे, सर्वदुःखविमोक्षणे ।
कायोत्सर्गं ततः कुर्यात्, सर्वदुःखविमोक्षणम् ॥४७॥

राइयं च अईयारं, चिन्तिज्ज अणुपुव्वसो ।
नाणंमि दंसणंमि य, चरित्तंमि तवंमि य ॥४८॥

---

१ गृहस्थींचोंनं.

रात्रिकं चातिचारं, चिन्तयेदनुपूर्वशः ।
ज्ञाने दर्शने च, चारित्रे तपसि च ॥४८॥

पारियकाउस्सग्गो, वन्दित्ताण तओ गुरुं ।
राइयं तु अईयारं, आलोएज्ज जहक्कमं ॥४६॥
पारितकायोत्सर्गः, वन्दित्वा ततो गुरुम् ।
रात्रिकं त्वतिचारं, आलोचयेद्यथाक्रमम् ॥४९॥

पडिक्कमित्तु निस्सल्लो, वन्दित्ताण तओ गुरुं ।
काउस्सग्गं तओ कुज्जा, सव्वदुक्खविमोक्खणं ॥५०॥
प्रतिक्रम्य निःशल्यः, वन्दित्वा ततो गुरुम् ।
कायोत्सर्गं ततः कुर्यात्, सर्वदुःखविमोक्षणम् ॥५०॥

किं तवं पडिवज्जामि, एवं तत्थ विचिन्तए ।
काउस्सग्गं तु पारित्ता, वन्दई य तओ गुरुं ॥५१॥
किं तपः प्रतिपद्ये, एवं तत्र विचिन्तयेत् ।
कायोत्सर्गं तु पारयित्वा, वन्देत च ततो गुरुम् ॥५१॥

पारियकाउस्सग्गो, वन्दित्ताण तओ गुरुं ।
तवं संपडिवज्जेत्ता, कुज्जा सिद्धाण संथवं ॥५२॥
पारितकायोत्सर्गः, वन्दित्वा ततो गुरुम् ।
तपः संप्रतिपद्य, कुर्यात् सिद्धानां संस्तवम् ॥५२॥

एसा सामायारी, समासेण वियाहिया ।
जं चरित्ता बहू जीवा, तिण्णा संसारसागरं ॥५३॥
एषा समाचारी, समासेन व्याख्याता ।
यां चरित्वा बहवो जीवाः, तीर्णाः संसारसागरम् ॥५३॥

त्ति बेमि ॥ इति सामायारी छव्वीसइमं अज्झयणं समत्तं ॥२६॥
इतिब्रवीमि ॥इतिसमाचारीषड्विंशतितममध्ययनं समाप्तं॥२६॥

॥ अह खलुंकिज्जं सत्तवीसइमं अज्झयणं ॥

॥ अथ खलुङ्कीयं सप्तविंशमध्ययनं ॥

थेरे गणहरे गग्गे, मुणी आसि विसारए ।
आइण्णे गणिभावम्मि, समाहिं पडिसंधए ॥१॥
स्थविरो गणधरो गार्ग्यः, मुनिरासीद् विशारदः ।
आकीर्णो गणिभावे, समाधिं प्रतिसंधत्ते ॥१॥

वहणे वहमाणस्स, कन्तारं अइवत्तई ।
जोगे वहमाणस्स, संसारो अइवत्तई ॥२॥
वाहने वाह्यमानस्य, कान्तारमतिवर्तते ।
योगे वाह्यमानस्य, संसारोऽतिवर्तते ॥२॥

खलुंके जो उ जोएइ, विहम्माणो किलिस्सई ।
असमाहिं च वेएइ, तोत्तओ से य भज्जई ॥३॥
खलुंकान् यस्तु योजयति, विध्यन् क्लिश्यति ।
असमाधिं च वेदयति, तोत्रकस्तस्य च भज्यते ॥३॥

एगं डसइ पुच्छम्मि, एगं विन्धइऽभिक्खणं ।
एगो भंजइ समिलं, एगो उप्पहपट्ठिओ ॥४॥
एकं दशति पुच्छे, एकं विध्यत्यभीक्ष्णम् ।
एको भनक्ति समिलां, एक उत्पथप्रस्थितः ॥४॥

एगो पडइ पासेणं, निवेसइ निवज्जई ।
उक्कुदइ उप्फिडइ, सढे वालगवी वए ॥५॥
एकः पतति पार्श्वेण, निविशति [1]निपद्यते ।
उत्कूर्दति उत्प्लवते, शठो बालगवीमनुव्रजति ॥५॥

माई मुद्धेण पडइ, कुद्धे गच्छइ पडिप्पहं ।
मयलक्खेण चिट्ठई, वेगेण य पहावई ॥६॥

१ सुइ जाय छे.

मायी मूर्च्छा पतति, क्रुद्धो गच्छति प्रतिपथम् ।
मृतलक्षेण तिष्ठति, वेगेन च प्रधावति ॥६॥

छिन्नाले छिन्दई सेल्लिं, दुद्दन्तो भंजए जुगं ।
सेवि य सुस्सुयाइत्ता, उज्जहित्ता पलायए ॥७॥
छिन्नालः छिनत्ति [1]सिल्लिं, दुर्दान्तो भनक्ति युगम् ।
सोऽपि च सूत्कृत्य, उद्धाय पलायते ॥७॥

खलुंका जारिसा जोज्जा, दुस्सीसा वि हु तारिसा ।
जोइया धम्मजाणम्मि, भज्जन्ती धिइदुब्बला ॥८॥
खलुंका यादृशा योज्याः, दुःशिष्या अपि खलु तादृशाः ।
योजिता धर्मयाने, भज्यन्ते धृतिदुर्बलाः ॥८॥

इड्ढीगारविए एगे, एगेऽत्थ रसगारवे ।
सायागारविए एगे, एगे सुचिरकोहणे ॥९॥
ऋद्धिगौरविक एकः, एकोऽत्र रसगौरवः ।
सातागौरविक एकः, एकः सुचिरक्रोधनः ॥९॥

भिक्खालसिए एगे, एगे ओमाणभीरुए ।
थद्धे एगे अणुसासम्मी, हेऊहिं कारणेहि य ॥१०॥
भिक्षालसिक एकः, एकोऽवमानभीरुकः ।
स्तब्ध एकोऽ[2]नुशास्मि, हेतुभिः कारणैश्च ॥१०॥

सो वि अन्तरभासिल्लो, दोसमेव पकुव्वई ।
आयरियाणं तु वयणं, पडिकूलेइऽभिक्खणं ॥११॥
सोऽप्यन्तरभाषावान् , दोषमेव प्रकरोति ।
आचार्याणां तु वचनं, प्रतिकूलयत्यभीक्ष्णम् ॥११॥

न सा ममं वियाणाइ, न वि सा मज्झ दाहिई ।
निग्गया होहिई मन्ने, साहू अन्नोत्थ वज्जउ ॥१२॥

१ बांधवानुं दोरडु २ आम गुरु चिंतवे छे.

न सा मां विजानाति, नापि सा मह्यं दास्यति ।
निर्गता भविष्यति मन्ये, साधुरन्यस्तत्र व्रजतु ॥१२॥

पेसिया पलिउंचन्ति, ते परियन्ति समन्तओ ।
रायवेट्ठिं च मन्नन्ता, करेन्ति भिउडिं मुहे ॥१३॥
प्रेषिताः परिकुञ्चन्ति (अपलपन्ति), ते परियन्ति समन्तात् ।
राजवेष्टिमिव च मन्यमानाः, कुर्वन्ति भृकुटिं मुखे ॥१३॥

वाइया संगहिया चेव, भत्तपाणेण पोसिया ।
जायपक्खा जहा हंसा, पक्कमन्ति दिसो दिसिं ॥१४॥
वाचिताः संगृहीताश्चैव, भक्तपानेन पोषिताः
जातपक्षा यथा हंसाः, प्रक्राम्यन्ति दिशो दश ॥१४॥

अह सारही विचिन्तेइ, खलुंकेहिं समागओ ।
किं मज्झ दुट्ठसीसेहिं, अप्पा मे अवसीयई ॥१५॥
अथ सारथिर्विचिन्तयति, खलुंकैः समागतः ।
किं मम दुष्टशिष्यैः, आत्मा मेऽवसीदति ॥१५॥

जारिसा मम सीसा उ, तारिसा गलिगद्दहा ।
गलिगद्दहे जहित्ताणं, दढं पगिण्हई तवं ॥१६॥
यादृशा मम शिष्यास्तु, तादृशा गलिगर्दभाः ।
गलिगर्दभांस्त्यक्त्वा, दृढं प्रगृह्णाति तपः ॥१६॥

मिउमद्दवसंपन्नो, गम्भीरो सुसमाहिओ ।
विहरइ महिं महप्पा, सीलभूएण अप्पणा ॥१७॥
मृदुमार्दवसंपन्नः, गंभीरः सुसमाहितः ।
विहरति महीं महात्मा, शीलभूतेनात्मना ॥१७॥

॥ त्ति बेमि ॥ खलुंकिज्जं सत्तवीसइमं अज्झयणं समत्तं ॥२७॥
इति ब्रवीमि—इति खलुङ्कीयं सप्तविंशमध्ययनं समाप्तं ॥२७॥

॥ अह मोक्खमग्गगई अट्ठावीसइमं अज्झयणं ॥

॥ अथ मोक्षमार्गगतिरष्टाविंशममध्ययनं ॥

मोक्खमग्गगइं तच्चं, सुणेह जिणभासियं ।
चउकारणसंजुत्तं, नाणदंसणलक्खणं ॥१॥

मोक्षमार्गगति तथ्यां, शृणुत जिनभाषिताम् ।
चतुःकारणसंयुक्तां, ज्ञानदर्शनलक्षणाम् ॥१॥

नाणं च दंसणं चेव, चरित्तं च तवो तहा ।
एस मग्गु त्ति पन्नत्तो, जिणेहिं वरदंसिहिं ॥२॥

ज्ञानं च दर्शन चैव, चारित्र च तपस्तथा ।
एष मार्ग इति प्रज्ञप्तः, जिनैर्वरदर्शिभिः ॥२॥

नाणं च दंसणं चेव, चरित्तं च तवो तहा ।
एयंमग्गमणुप्पत्ता, जीवा गच्छन्ति सोग्गइं ॥३॥

ज्ञानं च दर्शनं चैव, चारित्रं च तपस्तथा ।
एतं मार्गमनुप्राप्ताः, जीवा गच्छन्ति सुगति ॥३॥

तत्थ पंचविहं नाणं, सुयं आभिनिवोहियं ।
ओहिनाणं तु तइयं, मणनाणं च केवलं ॥४॥

तत्र पंचविधं ज्ञानं, श्रुतमाभिनिवोधिकम् ।
अवधिज्ञानं तु तृतीय, मनःपर्यायज्ञानं च केवलम् ॥४॥

एयं पंचविहं नाणं, दव्वाण य गुणाण य ।
पज्जवाणं च सव्वेसि, नाणं नाणोहि दंसियं ॥५॥

एतत्पंचविधं ज्ञानं, द्रव्याणा च गुणानां च ।
पर्यवाणां च सर्वेषां, ज्ञानं ज्ञानिभिर्दर्शितम् ॥५॥

गुणाणमासओ दव्वं, एगदव्वास्सिया गुणा ।
लक्खणं पज्जवाणं तु, उभओ अस्सिया भवे ॥६॥

गुणानामाश्रयो द्रव्यं, एकद्रव्याश्रितागुणा: ।
लक्षणं पर्यवाणां तु, उभयोराश्रिता:(स्यु:)भवन्ति ॥६॥

धम्मो अहम्मो आगासं, कालो पुग्गल-जन्तवो ।
एस लोगो त्ति पन्नत्तो, जिणेहिं वरदंसिहिं ॥७॥
धर्मोऽधर्म आकाशं, काल: पुद्गलजन्तव: ।
एष लोक इति प्रज्ञप्त:, जिनैर्वरदर्शिभि: ॥७॥

धम्मो अहम्मो आगासं, दव्वं इक्किक्कमाहियं ।
अणन्ताणि य दव्वाणि, कालो पुग्गलजन्तवो ॥८॥
धर्मोऽधर्म आकाशं, द्रव्यमेकैकमाख्यातम् ।
अनन्तानि च द्रव्याणि, काल: पुद्गलजन्तव: ॥८॥

गइलक्खणो उ धम्मो, अहम्मो ठाणलक्खणो ।
भायणं सव्वदव्वाणं, नहं ओगाहलक्खणं ॥९॥
गतिलक्षणस्तु धर्म:, अधर्म: स्थितिलक्षण: ।
भाजनं सर्वद्रव्याणां, नभोऽवगाहलक्षणम् ॥९॥

वत्तणालक्खणो कालो, जीवो उवओगलक्खणो ।
नाणेणं दंसणेणं च, सुहेण य दुहेण य ॥१०॥
वर्तनालक्षण: काल:, जीव उपयोगलक्षण: ।
ज्ञानेन दर्शनेन च, सुखेन च दु:खेन च ॥१०॥

नाणं च दंसणं चेव, चरित्तं च तवो तहा ।
वीरियं उवओगो य, एयं जीवस्स लक्खणं ॥११॥
ज्ञानं च दर्शनं चैव, चारित्रं च तपस्तथा ।
वीर्यमुपयोगश्च, एतज्जीवस्यलक्षणम् ॥११॥

सद्दन्धयार-उज्जोओ, पभा छाया तवो इ वा ।
वण्णरसगन्धफासा, पुग्गलाणं तु लक्खणं ॥१२॥

शब्दोऽन्धकारउद्योतः, प्रभाच्छायातप इति वा ।
वर्णरसगन्धस्पर्शाः, पुद्गलानां तु लक्षणम् ॥१२॥

एगत्तं च पुहत्तं च, संखा संठाणमेव य ।
संजोगा य विभागा य, पज्जवाणं तु लक्खणं ॥१३॥
एकत्वं च पृथक्त्वं च, संख्या संस्थानमेव च ।
संयोगाश्च विभागाश्च, पर्यवाणां तु लक्षणम् ॥१३॥

जीवाजीवा य बन्धो य, पुण्णं पावाऽसवो तहा ।
संवरो निज्जरा मोक्खो, सन्तेए तहिया नव ॥१४॥
जीवा अजीवाश्च बन्धश्च, पुण्यं पापास्रवौ तथा ।
संवरो निर्जरा मोक्षः, सन्त्येते तथ्या नव ॥१४॥

तहियाणं तु भावाणं, सब्भावे उवएसणं ।
भावेणं सद्दहन्तस्स, सम्मत्तं तं वियाहियं ॥१५॥
तथ्यानां तु भावानां, सद्भाव उपदेशनम् ।
भावेन श्रद्दधतः, सम्यक्त्वं तद् व्याख्यातम् ॥१५॥

निसग्गुवएसरुई, आणारुई सुत्त-वीयरुइमेव ।
अभिगम-वित्थाररुई, किरिया-संखेव धम्मरुई ॥१६॥
निसर्गोपदेशरुचिः, आज्ञारुचिः सूत्रबीजरुचिरेव ।
अभिगमविस्ताररुचिः, क्रियासंक्षेपधर्मरुचिः ॥१६॥

भूयत्थेणाहिगया, जीवाजीवा य पुण्णपावं च ।
सह सम्मइयासवसंवरो य रोएइ उ निस्सग्गो ॥१७॥
भूतार्थेनाधिगताः, जीवा अजीवाश्च पुण्यं पापं च ।
सहसमत्याऽऽस्रवसंवरौ च, रोचते (यस्मै) तु निसर्गः ॥१७॥

जो जिणदिट्ठे भावे, चउव्विहे सद्दहाइ सयमेव ।
एमेव नन्नह त्ति य, स निसग्गरुइ त्ति नायव्वो ॥१८॥

यो जिनदृष्टान् भावान् , चतुर्विधान् श्रद्दधाति स्वयमेव ।
एवमेव नान्यथेति च, निसर्गरुचिरिति ज्ञातव्यः ॥१८॥

एए चेव उ भावे, उवइट्ठे जो परेण सद्दहई ।
छउमत्थेण जिणेण व, उवएसरुइ त्ति नायव्वो ॥१९॥

एतान् चैव तु भावान् , उपदिष्टान् यः परेण श्रद्दधाति ।
छद्मस्थेन जिनेन वा, (स)उपदेशरुचिरिति ज्ञातव्यः ॥१९॥

रागो दोसो मोहो, अन्नाणं जस्स अवगयं होइ ।
आणाए रोयंतो, सो खलु आणारुई नामं ॥२०॥

रागो द्वेषो मोहः, अज्ञानं यस्यापगतं भवति ।
आज्ञया रोचमानः, स खल्वाज्ञारुचिर्नाम ॥२०॥

जो सुत्तमहिज्जन्तो, सुएण ओगाहई उ सम्मत्तं ।
अंगेण वहिरेण व, सो सुत्तरुइ त्ति नायव्वो ॥२१॥

यः सूत्रमधीयानः, श्रुतेनावगाहते तु सम्यक्त्वम् ।
अंगेन बाह्येन वा, सः सूत्ररुचिरिति ज्ञातव्यः ॥२१॥

एगेण अणेगाइं पयाइं जो पसरई उ सम्मत्तं ।
उदए व्व तेल्लविन्दू, सो बीयरुइ त्ति नायव्वो ॥२२॥

एकेनानेकानि, पदानि यः प्रसरति तु सम्यक्त्वम् ।
उदक इव तैलबिन्दुः, स बीजरुचिरिति ज्ञातव्यः ॥२२॥

सो होइ अभिगमरुई, सुयनाणं जेण अत्थओ दिट्ठं ।
एक्कारस अंगाइं, पइण्णगं दिट्ठिवाओ य ॥२३॥

स भवत्यभिगमरुचिः, श्रुतज्ञानं येनार्थतो दृष्टम् ।
एकादशाङ्गानि, प्रकीर्णकानि दृष्टिवादश्च ॥२३॥

दव्वाण सव्वभावा, सव्वपमाणेहिं जस्स उवलद्धा ।
सव्वाहिं नयविहीहिं, वित्थाररुइ त्ति नायव्वो ॥२४॥

द्रव्याणां सर्वभावा:, सर्वप्रमाणैर्यस्योपलब्धा: ।
सर्वैर्नयविधिभि:, विस्ताररुचिरिति ज्ञातव्य: ॥२४॥

दंसणनाणचरित्ते, तवविणए सच्चसमिइगुत्तीसु ।
जो किरियाभावरुई, सो खलु किरियारुई नाम ॥२५॥
दर्शनज्ञानचारित्रे, तपोविनये सत्यसमितिगुप्तिषु ।
य: क्रियाभावरुचि:, स खलुक्रियारुचिर्नाम ॥२५॥

अणभिग्गहियकुदिट्ठी, संखेवरुइ त्ति होइ नायव्वो ।
अविसारओ पवयणे, अणभिग्गहिओ य सेसेसु ॥२६॥
अनभिगृहीतकुदृष्टि:, संक्षेपरुचिरिति भवति ज्ञातव्य: ।
अविशारद: प्रवचने, अनभिगृहीतश्च शेषेषु ॥२६॥

जो अत्थिकायधम्मं, सुयधम्मं खलु चरित्तधम्मं च ।
सद्दहइ जिणाभिहियं, सो धम्मरुइ त्ति नायव्वो ॥२७॥
योऽस्तिकायधर्मं, श्रुतधर्मं खलु चारित्रधर्मं च ।
श्रद्धत्ते जिनाभिहितं, स धर्मरुचिरिति ज्ञातव्य: ॥२७॥

परमत्थसंथवो वा, सुदिट्ठपरमत्थसेवणं वा वि ।
वावन्नकुदंसणवज्जणा, य सम्मत्तसद्दहणा ॥२८॥
[1]परमार्थसंस्तव:, सुदृष्टपरमार्थसेवनं वापि ।
व्यापन्नकुदर्शनवर्जनं च, सम्यक्त्वश्रद्धानं ॥२८॥

नत्थि चरित्तं सम्मत्तविहूणं, दंसणे उ भइयव्वं ।
सम्मत्तचरित्ताइं, जुगवं पुव्वं व सम्मत्तं ॥२९॥
नास्ति चारित्रं सम्यक्त्वविहीनं, दर्शने तु [2]भक्तव्यम् ।
सम्यक्त्वचारित्रे, युगपत्पूर्वं च सम्यक्त्वम् ॥२९॥

नादंसणिस्स नाणं, नाणेण विणा न हुन्ति चरणगुणा ।
अगुणिस्स नत्थि मोक्खो, नत्थि अमोक्खस्स निव्वाणं ॥३०॥

१ तत्त्वनुं गुण कीर्तन. २ भजना.

नादर्शनिनो ज्ञानं, ज्ञानेन विना न भवन्ति चारित्रगुणाः ।
अगुणिनो नास्ति मोक्षः, नास्त्यमोक्षस्य निर्वाणम् ॥३०॥

निस्संकिय-निक्कंखिय-निव्वितिगिच्छा अमूढदिट्ठी य ।
उववूह-थिरीकरणे, वच्छल्लपभावणे अट्ठ ॥३१॥
निःशंकितं निःकांक्षितं, निर्विचिकित्स्यममूढदृष्टिश्च ।
उपबृंहास्थिरीकरणे, वात्सल्यप्रभावनेऽष्टौ ॥३१॥

सामाइयत्थ पढमं, छेदोवट्ठावणं भवे बीयं ।
परिहारविसुद्धीयं, सुहुमं तह संपरायं च ॥३२॥
सामायिकमत्र प्रथमं, छेदोपस्थापनं भवेद् द्वितीयम् ।
परिहारविशुद्धिकं, सूक्ष्मं तथा संपरायम् च ॥३२॥

अकसायमहक्खायं, छउमत्थस्स जिणस्स वा ।
एयं चयरित्तकरं, चारित्तं होइ आहियं ॥३३॥
अकषायं यथाख्यातं, छद्मस्थस्य जिनस्य वा ।
एतच्चय[1]रिक्तकरं, चारित्रं भवत्याख्यातम् ॥३३॥

तवो य दुविहो वुत्तो, बाहिरब्भन्तरो तहा ।
बाहिरो छव्विहो वुत्तो, एवमब्भन्तरो तवो ॥३४॥
तपश्च द्विविधमुक्तं, बाह्यमाभ्यन्तर तथा ।
बाह्यंषड्विधमुक्तं, एवमाभ्यन्तरं तपः ॥३४॥

नाणेण जाणई भावे, दंसणेण य सद्दहे ।
चरित्तेण निगिण्हाइ, तवेण परिसुज्झई ॥३५॥
ज्ञानेन जानाति भावान् , दर्शनेन च श्रद्धत्ते ।
चारित्रेण निगृह्णाति, तपसा परिशुध्यति ॥३५॥

खवेत्ता पुव्वकम्माइं, संजमेण तवेण य ।
सव्वदुक्खपहीणट्ठा, पक्कमन्ति महेसिणो ॥३६॥

---

१ कर्मने खगावनार.

क्षपयित्वा पूर्वकर्माणि, संयमेन तपसा च ।
प्रहीणसर्वदुःखार्थाः, प्रक्रामन्ति महर्षयः   ॥३६॥

॥ त्ति बेमि ॥ इति मोक्खमग्गगई समत्ता ॥२८॥
इतिब्रवीमि—इतिमोक्षमार्गगतिः समाप्ता ॥२८॥

॥ अह सम्मत्तपरक्कमं एगूणतीसइमं अज्झयणं ॥

॥ अथ सम्यक्त्वपराक्रममेकोनत्रिंशत्तममध्ययनं ॥

सुयं मे आउसं-तेण भगवया एवमक्खायं । इह खलु सम्मत्तपरक्कमे नाम अज्झयणे समणेणं भगवया महावीरेणं कासवेणं पवेइए, जं सम्मं सद्दहित्ता पत्तिइत्ता रोयइत्ता फासित्ता पालइत्ता तीरित्ता कित्तइत्ता सोहइत्ता आराहित्ता आणाए अणुपालइत्ता वहवे जीवा सिज्झन्ति बुज्झन्ति मुच्चन्ति परिनिव्वायन्ति सव्वदुक्खाणमन्तं करेन्ति । तस्स णं अयमट्ठे एवमाहिज्जइ, तं जहा:—संवेगे १ निव्वेए २ धम्मसद्धा ३ गुरुसाहम्मियसुस्सूसणया ४ आलोयणया ५ निन्दणया ६ गरिहणया ७ सामाइए ८ चउव्वीसत्थवे ९ वन्दणे १० पडिक्कमणे ११ काउस्सग्गे १२ पच्चक्खाणे १३ थयथुईमंगले १४ कालपडिलेहणया १५ पायच्छित्तकरणे १६ खमावयणया १७ सज्झाए १८ वायणया १९ पडिपुच्छणया २० पडियट्टणया २१ अणुप्पेहा २२ धम्मकहा २३ सुयस्स आराहणया २४ एगग्गमणसंनिवेसणया २५ संजमे २६ तवे २७ वोदाणे २८ सुहसाए २९ अप्पडिवद्धया ३० विवित्तसयणासणसेवणया ३१ विणियट्टणया ३२ संभोगपच्चक्खाणे ३३ उवहिपच्चक्खाणे ३४ आहारपच्चक्खाणे ३५ कसायपच्चक्खाणे ३६ जोगपच्चक्खाणे ३७ सरीरपच्चक्खाणे ३८ सहायपच्चक्खाणे ३९ भत्तपच्चक्खाणे

४० सब्भावपच्चक्खाणे ४१ पडिरूवणया ४२ वेयावच्चे ४३ सव्वगुणसंपण्णया ४४ वीयरागया ४५ खन्ती ४६ मुत्ती ४७ मद्दवे ४८ अज्जवे ४९ भावसच्चे ५० करणसच्चे ५१ जोगसच्चे ५२ मणगुत्तया ५३ वयगुत्तया ५४ कायगुत्तया ५५ मणसमाधारणया ५६ वयसमाधारणया ५७ कायसमाधारणया ५८ नाणसंपन्नया ५९ दंसणसंपन्नया ६० चरित्तसंपन्नया ६१ सोइन्दियनिग्गहे ६२ चक्खुन्दियनिग्गहे ६३ घाणिन्दियनिग्गहे ६४ जिब्भिन्दियनिग्गहे ६५ फासिन्दियनिग्गहे ६६ कोहविजए ६७ माणविजए ६८ मायाविजए ६९ लोहविजए ७० पेज्जदोसमिच्छादंसणविजए ७१ सेलेसी ७२ अकम्मया ॥ ७३ ॥

श्रुतं मयाऽऽयुष्मन् तेन भगवतैवमाख्यातम् । इह खलु सम्यक्त्वपराक्रमं नामाध्ययनम् श्रमणेन भगवता महावीरेण काश्यपेन प्रवेदितं । यत्सम्यक् श्रद्धाय, प्रतीत्य, रोचयित्वा, स्पृष्ट्वा पालयित्वा तीरयित्वा कीर्तयित्वा शोधयित्वाऽऽराधयित्वाऽऽज्ञया अनुपालयित्वा बहवो जीवाः सिध्यन्ति, बुध्यन्ते, मुच्यन्ते, परिनिर्वान्ति, सर्वदुःखानामन्तं कुर्वन्ति, तस्य अयमर्थः, एवमाख्यायते तद्यथासंवेगः १ निर्वेदः २ धर्मश्रद्धा ३ गुरुसाधर्मिकशुश्रषणम् ४ आलोचना ५ निन्दा ६ गर्हा ७ सामायिकं ८ चतुर्विंशतिस्तवः ९ वन्दनं १० प्रतिक्रमणं ११ कायोत्सर्गः १२ प्रत्याख्यानं १३ स्तवस्तुतिमंगलं १४ कालप्रतिलेखना १५ प्रायश्चित्तकरण १६ क्षमापना १७ स्वाध्यायः १८ वाचना १९ प्रतिप्रच्छना २० परिवर्तना २१ अनुप्रेक्षा २२ धर्मकथा २३ श्रुतस्यआराधना २४ एकाग्रमनःसंनिवेशना २५ संयमः २६ तप. २७ व्यवदानं २८

सुखशायः २९ अप्रतिबद्धता ३० विविक्तशयनासनसेवना ३१ विनिवर्तना ३२ संभोगप्रत्याख्यानं ३३ उपधिप्रत्याख्यानं ३४ आहारप्रत्याख्यानं ३५ कषायप्रत्याख्यानं ३६ योगप्रत्याख्यानं ३७ शरीरप्रत्याख्यानं ३८ सहाय्यप्रत्याख्यानं ३९ भक्तप्रत्याख्यानं ४० सद्भावप्रत्याख्यानं ४१ प्रतिरूपता ४२ वैयावृत्यं ४३ सर्वगुणसंपन्नता ४४ वीतरागता ४५ क्षान्तिः ४६ मुक्तिः ४७ मार्दवं ४८ आर्जवं ४९ भावसत्यं ५० करणसत्यं ५१ योगसत्यं ५२ मनोगुप्तिता ५३ वचोगुप्तिता ५४ कायगुप्तिता ५५ मनःसमाधारणा ५६ वाक्समाधारणा ५७ कायसमाधारणा ५८ ज्ञानसंपन्नता ५९ दर्शनसंपन्नता ६० चारित्रसंपन्नता ६१ श्रोत्रेन्द्रियनिग्रहः ६२ चक्षुरिन्द्रियनिग्रहः ६३ घ्राणेन्द्रियनिग्रहः ६४ जिह्वेन्द्रियनिग्रहः ६५ स्पर्शेन्द्रियनिग्रहः ६६ क्रोधविजयः ६७ मानविजयः ६८ मायाविजयः ६९ लोभविजयः ७० रागद्वेषमिथ्यादर्शनविजयः ७१ शैलेषी ७२ अकर्मता ७३ ॥

संवेगेणं भन्ते जीवे किं जणयइ?। संवेगेणं अणुत्तरं धम्मसद्धं जणयइ। अणुत्तराए धम्मसद्धाए संवेगं हव्वमागच्छइ। अणन्ताणुबन्धिकोहमाणमायालोभे खवेइ। नवंच कम्मं न बन्धइ। तप्पच्चइयं च णं मिच्छत्तविसोहिं काऊण दंसणाराहए भवइ। दंसणविसोहीए य णं विसुद्धाए अत्थेगइए तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झई। विसोहीए य णं विसुद्धाए तच्चं पुणो भवग्गहणं नाइक्कमइ ॥१॥

संवेगेन भदन्त! जीवः किं जनयति?। संवेगेनानुत्तरां धर्मश्रद्धां जनयति। अनुत्तरया धर्मश्रद्धया संवेगंशीघ्रमागच्छति। अनन्तानु

बन्धिक्रोधमानमायालोभान्क्षपयति। नवं च कर्म न बध्नाति। तत् प्रत्ययिकां च मिथ्यात्वविशुद्धिं कृत्वा दर्शनाराधको भवति। दर्शनविशुध्द्या च विशुद्धया अप्येककः तेनैव भवग्रहणेन सिध्यति। विशुद्धया च विशुद्धया तृतीयंपुनर्भवग्रहणं नातिक्रामति॥ १॥

निव्वेदेणं भन्ते जीवे किं जणयइ?। निव्वेदेणं दिव्वमाणुस्स तेरिच्छिएसु कामभोगेसु निव्वेयं हव्वमागच्छइ। सव्वविसएसु विरज्जइ। सव्वविसएसु विरज्जमाणे आरम्भपरिच्चायं करेइ। आरम्भपरिच्चायं करेमाणे संसारमग्गं वोच्छिन्दइ, सिद्धिमग्गं पडिवन्ने य हवइ ॥२॥

निर्वेदेन भदन्त! जीवः किं जनयति?। निर्वेदेन दिव्यमानुष्यतैरश्चेषु कामभोगेषु निर्वेदं शीघ्रमागच्छति। ततःसर्वविषयेभ्यो विरज्यति। सर्वविषयेभ्योविरज्यमान आरंभपरित्यागंकरोति। आरंभपरित्यागं-कुर्वाणः संसारमार्गंव्युच्छिनत्ति सिद्धिमार्गं प्रतिपन्नश्चभवति ॥२॥

धम्मसद्धाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ?। धम्मसद्धाए णं सायासोक्खेसु रज्जमाणे विरज्जइ। आगारधम्मं च णं चयइ। अणगारिए णं जीवे, सारीरमाणसाणं दुक्खाणं छेयणभेयण संजोगाईणं वोच्छेयं करेइ अव्वाबाहं च सुहं निव्वत्तेइ ॥३॥

धर्मश्रद्धयाभदन्त! जीवः किं जनयति?। धर्मश्रद्धया साता-सुखेषु रज्यमानो विरज्यते। अगारधर्मं च त्यजति। अनगारो जीवः शारीरमानसानां दुःखानां छेदनभेदनसंयोगादीनां व्युच्छेद करोति। अव्याबाधं च सुखं निर्वर्तयति ॥३॥

गुरुसाहम्मियसुस्सूसणाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ?। गुरुसाहम्मियसुस्सूसणाए णं विणयपडिवत्तिं जणयइ। विणय-पडिवन्ने य णं जीवे अणच्चासायणसीले नेरइयतिरिक्खजोणिय-

मणुस्सदेवदुग्गईओ निरुम्भइ। वण्णसंजलणभत्तिवहुमाणयाए मणुस्सदेवगईओ निवन्धइ, सिद्धिं सोग्गइं च विसोहेइ। पसत्थाइं च णं विणयमूलाइं सव्वकज्जाइं साहेइ। अन्ने य वहवे जीवे विणिइत्ता भवइ ॥४॥

गुरुसाधर्मिकशुश्रूषणेन भदन्त! जीवः किं जनयति?। गुरुसाधर्मिकशुश्रूषया विनयप्रतिपत्तिं जनयति। जीवः अनत्याशातनाशीलो नैरयिकतिर्यग्योनी मनुष्यदेवदुर्गती च निरुणद्धि। वर्णसंज्वलनभक्तिवहुमानतया मनुष्यदेवगती निवध्नाति। सिद्धिं सुगतिं च विशोधयति। प्रशस्तानि च विनयमूलानि सर्वकार्याणि साधयति। अन्यांश्च वहून्जीवान्विनेताभवति ॥४॥

आलोयणाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ?। आलोयणाए णं मायानियाणमिच्छादंसणसल्लाणं मोक्खमग्गविग्घाणं अणंतसंसारवन्धणाणं उद्धरणं करेइ। उज्जुभावं च जणयइ। उज्जुभावपडिवन्ने य णं जीवे अमाई इत्थीवेयनपुंसगवेयं च न वन्धइ। पुव्ववद्धं च णं निज्जरेइ ॥५॥

आलोचनया भदन्त! जीवः किं जनयति?। आलोचनया मायानिदानमिथ्यादर्शनशल्यानां मोक्षमार्गविघ्नानामनन्तसंसारवधनानामुध्धरणकरोति। ऋजुभावं च जनयति। ऋजुभावंप्रतिपन्नश्चजीवोऽमायी स्त्रीवेदनपुंसकवेदं च न वध्नाति पूर्ववद्धं च निर्जरयति॥५॥

निन्दणयाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ?। निन्दणयाए णं पच्छाणुतावं जणयइ। पच्छाणुतावेणं विरज्जमाणे करणगुणसेढिं पडिवज्जइ। करणगुणसेढीपडिवन्ने य णं अणगारे मोहणिज्जं कम्मं उग्घाएइ ॥६॥

निन्दनेन भदन्त! जीवः किं जनयति? निन्दनयापश्चात्तापं जनयति।

पश्चादनुतापेन विरज्यमाणः करणगुणश्रेणि प्रतिपद्यते । करणगुणश्रेणिप्रतिपन्नश्चानगारो मोहनीयं कर्मोद्घातयति ॥६॥

गरहणयाए णं भन्ते जीवे कि जणयइ ? । गरहणयाए अपुरक्कारं जणयइ । अपुरक्कारगए णं जीवे अप्पसत्थेहिंतो जोगेहिंतो नियत्तेइ, पसत्थे य पडिवज्जइ । पसत्थजोगपडिवन्ने य णं अणगारे अणन्तघाइपज्जवे खवेइ ॥७॥

गर्हया भदन्त ! जीवःकि जनयति? । गर्हयाऽपुरस्कारं जनयति । अपुरस्कारगतो जीवोऽप्रशस्तेभ्यो योगेभ्यो निवर्तते प्रशस्तयोगान्प्रतिपद्यते । प्रशस्तयोगप्रतिपन्नश्चानगारोऽनन्तघातिनःपर्यायान्क्षपयति॥७॥

सामाइएणं भन्ते जीवे किं जणयइ ? । सामाइएणं सावज्जजोगविरइं जणयइ ॥८॥

सामायिकेन भदन्त ! जीवः कि जनयति? । सामायिकेन सावद्ययोगविरति जनयति ॥८॥

चउव्वीसत्थएणं भन्ते जीवे किं जणयइ ? । चउवीसत्थएणं दंसणविसोहिं जणयइ ॥९॥

चतुर्विंशतिस्तवेन जीवः किं जनयति? । चतुर्विंशतिस्तवेनदर्शनविशुद्धिजनयति ॥९॥

वन्दणएणं भन्ते जीवे कि जणयइ ? । वन्दणएणं नीयागोयं कम्मं खवेइ । उच्चागोयं कम्मं निवन्धइ । सोहग्गं च णं अपडिहयं आणाफलं निव्वत्तेइ । दाहिणभावं च णं जणयइ ॥१०॥

वन्दनया भदंत ! जीवःकि जनयति? । वन्दनया नीचैर्गोत्रं कर्म क्षपयति। उच्चैर्गोत्रंकर्मबध्नाति। सौभाग्यं चाप्रतिहतमाज्ञाफलमुत्पादयति । दाक्षिण्यभावं च जनयति ॥१०॥

पडिक्कमणेणं भन्ते जीवे किं जणयइ ? । प० वयछिद्दाणि

पिहेइ। पिहियवयछिद्दे पुण जीवे निरुद्धासवे असबलचरित्ते अट्ठसु पवयणमायासु उवउत्ते अपुहत्ते सुप्पणिहिए विहरइ ॥११॥

प्रतिक्रमणेन भदन्त ! जीवःकिंजनयति ? । प्रतिक्रमणेनव्रतच्छिद्राणि पिदधाति। पिहितव्रतच्छिद्रःपुनर्जीवो निरुद्धास्रवोऽशबल चारित्रश्चाष्टासु प्रवचनमातृषूपयुक्तोऽपृथक्त्वः सुप्रणिहितो विहरति ॥११॥

काउस्सग्गेणं भन्ते जीवे किं जणयइ? । काउस्सग्गेणं तीयपडुप्पन्नं पायच्छित्तं विसोहेइ । विसुद्धपायच्छित्ते य जीवे निव्वुयहियए ओहरियभरुव्व भारवहे पसत्थज्झाणोवगए सुहं सुहेणं विहरइ ॥१२॥

कायोत्सर्गेण भदन्त ! जीव:किं जनयति? । कायोत्सर्गेणाऽतीतप्रत्युत्पन्नं प्रायश्चितंविशोधयति । विशुद्धप्रायश्चित्तश्चजीवो निवृतहृदयोऽपहृतभार इवभारवहः प्रशस्तध्यानोपगतः सुखं सुखेन विहरति ॥१२॥

पच्चक्खाणेणं भन्ते जीवे किं जणयइ ? । प० आसवदाराइं निरुम्भइ । पच्चक्खाणेणं इच्छानिरोहं जणयइ इच्छानिरोहं गए य णं जीवे सव्वदव्वेसु विणीयतण्हे सीइभूए विहरइ ॥१३॥

प्रत्याख्यानेन भदंत! जीवः किं जनयति? । प्रत्याख्यानेनास्रवद्वाराणिनिरुणद्धि। प्रत्याख्यानेन इच्छानिरोधंजनयति । इच्छानिरोधगतश्च जीवः सर्वद्रव्येषु विनीततृष्णः शीतीभूतोविहरति ॥१३॥

थयथुइमंगलेणं भन्ते जीवे किं जणयइ ? । थ० नाणदंसणचरित्तबोहिलाभं जणयइ। नाणदंसणचरित्तबोहिलाभसंपन्ने य णं जीवे अन्तकिरियं कप्पविमाणोववत्तिगं आराहणं आराहेइ ॥१४॥

स्तवस्तुतिमङ्गलेन भदन्त ! जीवः किंजनयति? । स्तवस्तुतिमङ्गलेन ज्ञानदर्शनचारित्रबोधिलाभ जनयति! । ज्ञानदर्शनचारित्रबोधि-

लाभसंपन्नश्च जीवोऽन्तक्रियां कल्पविमानोत्पत्तिकामाराधनामाराध्नोति ॥१४॥

कालपडिलेहणयाए णं भन्ते जीवे कि जणयइ ?। का० नाणावरणिज्जं कम्मं खवेइ ॥१५॥

कालप्रतिलेखनया भदन्त ! जीवः कि जनयति ?। कालप्रतिलेखनया ज्ञानावरणीयं कर्मक्षपयति ॥१५॥

पायच्छित्तकरणेणं भन्ते जीवे किं जणयइ ?। पा० पावकम्मविसोहिं जणयइ। निरइयारे आवि भवइ। सम्मं च णं पायच्छित्तं पडिवज्जमाणे मग्गं च मग्गफलं च विसोहेइ, आयारं च आयारफलं च आराहेइ ॥१६॥

प्रायश्चित्तकरणेन भदन्त ! जीवःकिं जनयति ?। प्रायश्चित्तकरणेन पापविशुध्धिं जनयति। निरतिचारश्चापिभवति। सम्यक् च प्रायश्चित्तं प्रतिपद्यमानः सम्यक्त्वमार्गं च सम्यक्त्वमार्गफलं च विशोधयति आचारमाचारफलं चाराधयति॥१६॥

खमावणयाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ ?। ख० पल्हायणभावं जणयइ। पल्हायणभावमुवगए य सव्वपाणभूयजीवसत्तेसु मित्तीभावमुप्पाएइ मित्तीभावमुवगए यावि जीवे भावविसोहिं काऊण निब्भए भवइ ॥१७॥

क्षमापनया भदन्त ! जीवःकि जनयति ?। क्षमापनया प्रह्लादनभावं जनयति। प्रहलादभावमुपगतश्चः सर्वप्राणिभूतजीवसत्वेषु मैत्रीभावमुत्पादयति मैत्रीभावमुपगतश्चापिजीवः भावविशुद्धिंकृत्वा निर्भयो भवति ॥१७॥

सज्झाएणं भन्ते जीवे किं जणयइ ?। स० नाणावरणिज्जं कम्मं खवेइ ॥१८॥

स्वाध्यायेन भदन्त ! जीवः किं जनयति ?। स्वाध्यायेन ज्ञानावरणीयं कर्म क्षपयति ॥१८॥

वायणाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ ?। वा० निज्जरं जणयइ। सुयस्स य अणुसज्जणाए अणासायणाए वट्टए। सुयस्स अणुसज्जणाए अणासायणाए वट्टमाणे तित्थधम्मं अवलम्बइ। तित्थ धम्मं अवलम्बमाणे महानिज्जरे महापज्जवसाणे भवइ ॥१९॥

वाचनया भदन्त ! जीवः किं जनयति ?। वाचनया निर्जरां जनयति। सूत्रस्यचानुसज्जनयाऽनासातनायां वर्तते। सूत्रस्यानासातनायांवर्तमानस्तीर्थधर्ममवलम्बते। तीर्थधर्ममवलम्बमानो महानिर्जरो महापर्यवसानो भवति ॥१९॥

पडिपुच्छणयाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ ?। प० सुत्तत्थ तदुभयाइं विसोहेइ। कंखामोहणिज्जं कम्मं वोच्छिन्दइ ॥२०॥

प्रतिप्रच्छनया भदन्त ! जीवः किं जनयति?। प्रतिप्रच्छिनयासूत्रार्थ तदुभयानि विशोधयति। कांक्षामोहनीयं कर्म व्युच्छिनत्ति ॥२०॥

परियट्टणाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ ?। प० वंजणाई जणयइ, वंजणलद्धिं च उप्पाएइ ॥२१॥

परिवर्तनया भदंत! जीवःकिं जनयति?। परिवर्तनया जीवः व्यंजनानि जनयति। व्यंजनलब्धिंचोत्पादयति ॥२१॥

अणुप्पेहाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ?। अ० आउयवज्जाओ सत्तकम्मप्पगडीओ धणियबन्धणबद्धाओ सिढिलबन्धणबद्धाओ पकरेइ। दीहकालट्ठिइयाओ हस्सकालट्ठिइयाओ पकरेइ। तिव्वाणुभावाओ मन्दाणुभावाओ पकरेइ। (बहुपएसग्गाओ अप्पपएसग्गाओ पकरेइ) आउयं च णं कम्मं सिया बन्धइ, सिया

नो वन्धइ। असायावेयणिज्जं च णं कम्मं नो भुज्जो भुज्जो उवचिणाइ। अणाइयं च णं अणवदग्गं दीहमद्धं चाउरन्तं संसारकन्तारं खिप्पामेव वीइवयइ ॥२२॥

अनुप्रेक्षया भदन्त! किं जनयति ?। अनुप्रेक्षयाऽऽयुवर्ज्जाः सप्तकर्मप्रकृतीर्गाढवन्धनवद्धाःशिथिलवन्धनवध्धाःप्रकरोति। दीर्घकालस्थितिका ह्रस्वकालस्थितिकाःप्रकरोति। तीव्रानुभावा मन्दानुभावाःप्रकरोति। (वहुप्रदेशाग्रा अल्पप्रदेशाग्राः प्रकरोति।) आयुःकर्म च स्याद्‌वध्नातिस्यान्नवध्नाति। आशातावेदनीयचकर्मनो भूयोभूयउपचिनोति। अनादिकं चाऽनवदग्रं दीर्घाध्धं संसारकान्तारं क्षिप्रमेव व्यतिव्रजति ॥२२॥

धम्मकहाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ ?। ध० निज्जरं जणयइ। धम्मकहाए णं पवयणं पभावेइ। पवयण पभावेणं जीवे आगमेसस्स भद्दत्ताए कम्मं निवन्धइ ॥२३॥

धर्मकथया भदन्त! जीवःकिं जनयति ?। धर्मकथयानिर्जरां जनयति धर्मकथया प्रवचनंप्रभावयति। प्रवचन प्रभावेणजीव आगमिष्यतिकाले भद्रतया कर्म निवध्नाति ॥२३॥

सुयस्स आराहणयाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ ?। सु० अन्नाणं खवेइ न य संकिलिस्सइ ॥२४॥

श्रुतस्याऽऽराधनया भदन्त! जीवःकिं जनयति?। श्रुतस्याराधनयाऽज्ञानं क्षपयति न च संक्लिश्यति ॥२४॥

एगग्गमणसंनिवेसणयाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ ?। ए० चित्तनिरोहं करेइ ॥२५॥

एकाग्रमनःसंनिवेशनया भदन्त! जीवःकिं जनयति?। एकाग्रमनःसंनिवेशनया चित्तनिरोधं करोति ॥२५॥

संजमेणं भन्ते जीवे किं जणयइ ? । सं० अणण्हयत्तं जणयइ ॥२६॥

संयमेन भदन्त ! जीवः किं जनयति? । संयमेनानहंस्कत्वं जनयति ॥२६॥

तवेणं भन्ते जीवे किं जणयइ ? । तवेणं वोदाणं जणयइ॥२७॥

तपसा भदन्त! जीवः किं जनयति? । तपसा व्यवदानं जनयति॥२७॥

वोदाणेणं भन्ते जीवे किं जणयइ? । वो० अकिरियं जणयइ । अकिरियाए भवित्ता तओ पच्छा सिज्झइ, बुज्झइ मुच्चइ परिनिव्वायइ सव्वदुक्खाणमन्तं करेइ ॥२८॥

व्यवदानेन भदन्त ! जीवः किं जनयति ? । व्यवदानेनाक्रियां जनयति, अक्रियो भूत्वा ततः पश्चात्सिध्यति, बुध्यते, मुच्यते, परिनिर्वाति सर्वदुःखानामन्तं करोति ॥२८॥

सुहसाएणं भन्ते जीवे किं जणयइ ? । सु० अणुस्सुयत्तं जणयइ । अणुस्सुयाए णं जीवे अणुकम्पए अणुब्भडे विगयसोगे चरित्तमोहणिज्जं कम्मं खवेइ ॥२९॥

सुखशातेन भदन्त! जीवः किं जनयति? । सुखशातेनानुत्सुकत्वं जनयति । अनुत्सुको जीवोऽनुकम्पकोऽनुद्भटो विगतशोकः चारित्रमोहनीयं कर्म क्षपयति ॥२९॥

अप्पडिबद्धयाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ ? । अ० निस्संगत्तं जणयइ । निस्संगत्तेणं जीवे एगे एगग्गचित्ते दिया य राओ य असज्जमाणे अप्पडिबद्धे यावि विहरइ ॥३०॥

अप्रतिबद्धतया भदन्त ! जीवः किं जनयति? । अप्रतिबद्धतया निःसंगत्वं जनयति । निःसंगत्वेन जीव एक एकाग्रचित्तो दिवा चरात्रौ चाऽसजन्नप्रतिबद्धश्चापि विहरति ॥३०॥

विवित्तसयणासणयाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ ? । वि० चरित्तगुत्तिं जणयइ । चरित्तगुत्ते य णं जीवे विवित्ताहारे दढचरित्ते एगन्तरए मोक्खभावपडिवन्ने अट्ठविहकम्मगंट्ठिं निज्जरेइ ॥३१॥

विविक्तशयनासनतया भदन्त! जीवः किं जनयति? । विविक्तशयनासनतया चारित्रगुप्तिजनयति। गुप्तचारित्रो जीवो विविक्ताहारो दृढ चारित्र एकान्तरतो मोक्षभावप्रतिपन्नोऽष्टविधाकर्मग्रन्थि निर्जरयति ॥३१॥

विनियट्टयाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ ? । वि० पावकम्माणं अकरणयाए अब्भुट्ठेइ। पुव्वबद्धाण य निज्जरणयाए तं नियत्तेइ। तओ पच्छा चाउरन्तं संसारकन्तारं वीइवयइ ॥३२॥

विनिवर्तनया भदन्त! जीवः कि जनयति? । पापानां कर्मणामकरणतयाऽभ्युत्तिष्ठति। पूर्वबद्धानां च निर्जरणया तन्निवर्तयति। ततःपश्चाश्चातुरन्तं संसारकान्तारं व्यतिव्रजति ॥३२॥

संभोगपच्चक्खाणेणं भन्ते जीवे किं जणयइ? । सं० आलम्बणाइं खवेइ । निरालम्बणस्स य आयट्ठिया योगा भवन्ति । सएणं लाभेणं संतुस्सइ, परलाभं नो आसादेइ, परलाभं नो तक्केइ, नो पीहेइ, नो पत्थेइ, नो अभिलसइ । परलाभं अणस्सायमाणे अतक्केमाणे अपीहमाणे अपत्थेमाणे अणभिलसमाणे दुच्चं सुहसेज्जं उवसंपज्जित्ता णं विहरइ ॥३३॥

संभोगप्रत्याख्यानेन भदन्त! जीवः कि जनयति? । संभोगप्रत्याख्यानेन जीव आलम्बनानिक्षपयति। निरालम्बनस्यचायतार्थाः योगाभवन्ति स्वेन लाभेन सन्तुष्यति। परस्यलाभंनास्वादयति। नोतर्कयति नोस्पृहयति नोप्रार्थयति नोऽभिलषति परस्यलाभमनास्वादयन् , अतर्कयन्

अस्पृहयन् , अप्रार्थयन्, अनभिलषन् , द्वितीयां सुखशय्यामुपसंपद्य-विहरति ॥३३॥

उवहिपच्चक्खाणेणं भन्ते जीवे किं जणयइ ? । उ० अपलिमन्थं जणयइ । निरुवहिए णं जीवे निक्कंखी उवहिमन्तरेण य न संकिलिस्सइ ॥३४॥

उपधिप्रत्याख्यानेनभदन्त! जीवःकि जनयति? । उपधिप्रत्याख्या-नेनापरिमन्थं जनयति। निरुपधिको जीवो निराकांक्ष उपधिमन्तरेण च नसंक्लिश्यते ॥३४॥

आहारपच्चक्खाणेणं भन्ते जीवे किं जणयइ? । आ० जीवियासंसप्पओगं वोच्छिन्दइ । जीवियासंसप्पओगं वोच्छिन्दित्ता जीवे आहारमन्तरेणं न संकिलिस्सइ ॥३५॥

आहारप्रत्याख्यानेनभदन्त! जीवःकि जनयति? । आहारप्रत्याख्यानेन जीविताशंसाप्रयोगं व्यवच्छिनत्ति। जीविताशंसाप्रयोगं व्यवछिद्य जीव आहारमन्तरेण न सक्लिश्यते॥३५॥

कसायपच्चक्खाणेणं भन्ते जीवे किं जणयइ? । क० वीयरागभावं जणयइ । वीयरागभावपडिवन्ने वि य णं जीवे समसुह-दुक्खे भवइ ॥३६॥

कषायप्रत्याख्यानेन भदन्त! जीवःकि जनयति? । कषायप्रत्या-ख्यानेन वीतरागभावं जनयति। वीतरागभावप्रतिपन्नोजीवः समसुख-दुःखोभवति ॥३६॥

जोगपच्चक्खाणेणं भन्ते जीवे कि जणयइ ? । जो० अजोगत्तं जणयइ । अजोगी णं जीवे नवं कम्मं न बन्धइ, पुव्वबद्धं निज्जरेइ ॥३७॥

योगप्रत्याख्यानेन भदन्त! जीवःकि जनयति?। योगप्रत्याख्याने-नायोगित्वंजनयति। अयोगी हि जीवो नवं कर्म न वध्नाति पूर्ववद्धं च निर्जरयति ॥३७॥

सरीरपच्चक्खाणेणं भन्ते जीवे किं जणयइ?। स० सिद्धाइ-सयगुणकित्तणं निव्वत्तेइ। सिद्धाइसयगुणसंपन्ने य णं जीवे लोगग्गमुवगए परमसुही भवइ ॥३८॥

शरीरप्रत्याख्यानेन भदन्त! जीवः किं जनयति? शरीरप्रत्याख्या-नेन सिद्धातिशयगुणकीर्तनं निर्वर्तयति। सिद्धातिशयगुणसंपन्नो जीवो-लोकाग्रमुपगतः परमसुखीभवति ॥३८॥

सहायपच्चक्खाणेणं भन्ते जीवे किं जणयइ?। स० एगीभावं जणयइ। एगीभावभूए वि य णं जीवे एगत्तं भावेमाणे अप्प-सद्दे अप्पझंझे अप्पकलहे अप्पकसाए अप्पतुमंतुमे संजमवहुले संवरवहुले समाहिए यावि भवइ ॥३९॥

सहाय्यप्रत्याख्यानेन भदन्त! जीवःकिं जनयति?। सहाय्यप्रत्या-ख्यानेनैकीभावं जनयति। एकीभावभूतोऽपि य जीवः एकत्वंभाव-यन्नल्पशब्दोऽल्पझंझोऽल्पकलहोऽल्पकषायोऽल्पत्वंत्वः संयमबहुलः संवरवहुलः समाधिवहुलः समाहितश्चापिभवति ॥३९॥

भत्तपच्चक्खाणेणं भन्ते जीवे किं जणयइ?। भ० अणेगाइं भवसयाइं निरुम्भइ ॥४०॥

भक्तप्रत्याख्यानेन भदन्त! जीवःकि जनयति?। भक्तप्रत्याख्याने-नानेकानि भवशतानि निरुणद्धि ॥४०॥

सब्भावपच्चक्खाणेणं भन्ते जीवे किं जणयइ?। स० अनि-यट्टिं जणयइ। अनियट्टिपडिवन्ने य अणगारे चत्तारि केवलि-

कम्मंसे खवेइ, तं जहा-वेयणिज्जं आउयं नामं गोयं। तओ पच्छा सिज्झइ बुज्झइ मुच्चइ सव्वदुक्खाणमन्तं करेइ ॥४१॥

सद्भावप्रत्याख्यानेन भदंत! जीवः किं जनयति?। सद्भावप्रत्याख्यानेनानिर्वृत्तिं जनयति। अनिर्वृत्तिं प्रतिपन्नोऽनगारः चत्वारि केवलिसत्कर्मांशान् क्षपयति। तद्यथा वेदनीयमायुःकर्म, नामकर्म, गोत्रकर्म, तत्पश्चात्सिध्यति, बुध्यते, मुच्यते, परिनिर्वाति सर्वदुःखानामन्तंकरोति ॥४१॥

पडिरूवयाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ?। प० लाघवियं जणयइ। लघुभूए णं जीवे अप्पमत्ते पागडलिंगे पसत्थलिंगे विसुद्धसम्मत्ते सत्तसमिइसमत्ते सव्वपाणभूयजीवसत्तेसु वीससणिज्जरूवे अप्पडिलेहे जिइन्दिए विउलतवसमिइसमन्नागए यावि भवइ ॥४२॥

प्रतिरूपतया भदन्त! जीवः किं जनयति?। प्रतिरूपतया लाघविकतां जनयति। लघूभूतश्चजीवोऽप्रमत्तः प्रकटलिंगः प्रशस्त लिंगोविशुद्धसम्यक्त्वः समाप्तसत्यसमितिः सर्वप्राणभूतजीवसत्वेषु विश्वसनीयरूपोऽल्पप्रतिलेख जितेन्द्रियो विपुलतपःसमिति समन्वागतश्चापि भवति ॥४२॥

वेयावच्चेणं भन्ते जीवे किं जणयइ?। वे० तित्थयरनामगोत्तं कम्मं निबन्धइ ॥४३॥

वैयावृत्येन भदन्त! जीवः किं जनयति?। वैयावृत्येन तीर्थंकरनामगोत्रं कर्म निबध्नाति ॥४३॥

सव्वगुणसंपन्नयाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ?। स० अपुणरावत्तिं जणयइ। अपुणरावत्तिं पत्तए य णं जीवे सारीरमाणसाणं दुक्खाणं नो भागी भवइ ॥४४॥

सर्वगुणसंपन्नतया भदन्त ! जीवःकि जनयति? । सर्वगुणसंपन्नतयाऽपुनरावृत्ति जनयति । अपुनरावृत्तिं प्राप्तश्चजीवः शरीरमानसानां दुःखानां नो भागी भवति ॥४४॥

वीयरागयाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ? । वी० नेहाणुबन्धणाणि तण्हाणुबन्धणाणि य वोच्छिन्दइ, मणुन्नामणुन्नेसु सद्दफरिसरूवरसगन्धेसु चेव विरज्जइ ॥४५॥

वीतरागतया भदन्त! जीवःकि जनयति? । वीतरागतया स्नेहानुबन्धनानि, तृष्णानुबन्धनानि च व्युच्छिनत्ति । मनोज्ञामनोज्ञेषु शब्दस्पर्शरूपरसगन्धेषु चैव विरज्यते ॥४५॥

खन्तीए णं भन्ते जीवे किं जणयइ ? । ख० परीसहे जिणइ ॥४६॥

क्षान्त्या भदन्त ! जीवःकि जनयति ? । क्षान्त्या परिषहान् जयति ॥४६॥

मुत्तीए णं भन्ते जीवे कि जणयइ । मु० अकिंचणं जणयइ । अकिंचणे य जीवे अत्थलोलाणं पुरिसाणं अपत्थणिज्जो भवइ ॥४७॥

मुक्त्या भदन्त ! जीवःकि जनयति? । मुक्त्याऽऽकिचन्यं जनयति । अकिचनश्च जीवोऽर्थलोलानां पुरुषाणामप्रार्थनीयो भवति ॥४७॥

अज्जवयाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ? । अ० काउज्जुययं भावुज्जुययं भासुज्जुययं अविसंवायणं जणयइ । अविसंवायणसंपन्नयाए णं जीवे धम्मस्स आराहए भवइ ॥४८॥

आर्जवेन भदन्त! जीवःकि जनयति ? । आर्जवेन कायर्जुकतां

भावर्जुकतां भाषर्जुकतां अविसंवादनं जनयति। अविसंवादन संपन्नतया जीवो धर्मस्याराधको भवति ४८॥

मद्दवयाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ? । म० अणुस्सियत्तं जणयइ। अणुस्सियत्तेण जीवे मिउमद्दवसंपन्ने अट्ठ मयट्ठाणाइं निट्ठावेइ ॥४९॥

मार्दवेन भदन्त! जीवः किं जनयति? । मार्दवेनानुत्सुकत्वं जनयति। अनुत्सुकत्वेन जीवो मृदुमार्दवसंपन्नोऽष्टौ मदस्थानानि निष्ठापयति (क्षपयति) ॥४९॥

भावसच्चेणं भन्ते जीवे किं जणयइ? । भा० भावविसोहिं जणयइ। भावविसोहिए वट्टमाणे जीवे अरहन्तपन्नत्तस्स धम्मस्स आराहणयाए अब्भुट्ठेइ। अरहन्तपन्नत्तस्स धम्मस्स आराहणयाए अब्भुट्ठित्ता परलोगधम्मस्स आराहए भवइ ॥५०॥

भावसत्येन भदन्त! जीवः किं जनयति? । भावसत्येन भावविशुद्धिं जनयति। भावविशुध्द्यां वर्तमानो जीवोऽर्हत्प्रज्ञप्तस्य धर्मस्याराधनायै अभ्युत्तिष्ठते। अर्हत्प्रज्ञप्तस्य धर्मस्याराधनतायै अभ्युत्थाय परलोकधर्मस्याराधको भवति ॥५०॥

करणसच्चेणं भन्ते जीवे किं जणयइ? । क० करणसत्तिं जणयइ। करणसच्चे वट्टमाणे जीवे जहावाई तहाकारी यावि भवइ ॥५१॥

करणसत्येन भदन्त! जीवः किं जनयति? । करणसत्येन करण शक्ति जनयति। करणसत्ये वर्तमानो जीवो यथावादी तथाकारी चापि भवति ॥५१॥

जोग सच्चेणं भन्ते जीवे किं जणयइ? । जो० जोगं विसोहेइ॥५२॥

योगसत्येन भदन्त ! जीवःकिं जनयति? । योगसत्येन योगान् विशोधयति ॥५२॥

मणगुत्तयाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ ?। म० जीवे एगग्गं जणयइ। एगग्गचित्ते णं जीवे मणगुत्ते संजमाराहए भवइ ॥५३॥

मनोगुप्त्या भदन्त ! जीवःकिं जनयति ?। मनोगुप्त्या जीव एकाग्र्यं जनयति । एकाग्रचित्तेन जीवो मनोगुप्तः संयमाराधको भवति ॥५३॥

वयगुत्तयाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ ?। व० निव्वियारं जणयइ । निव्वियारे णं जीवे वइगुत्ते अज्झप्पजोगसाहणजुत्ते यावि विहरइ ॥५४॥

वागुप्त्या भदन्त! जीवःकिं जनयति?। वाग्गुप्त्या निर्विकारित्वं जनयति । निर्विकारो जीवो वागगुप्तोऽध्यात्मयोगसाधनयुक्तश्चापि विरहति ॥५४॥

कायगुत्तयाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ ?। का० संवरं जणयइ । संवरेणं कायगुत्ते पुणो पावासवनिरोहं करेइ ॥५५॥

कायगुप्त्या भदन्त ! जीवःकिं जनयति ?। कायगुप्त्या संवरं जनयति। संवरेण कायगुप्तः पुनःपापास्रवनिरोधं करोति ॥५५॥

मणसमाहारणयाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ ?। म० एगग्गं जणयइ । एगग्गं जणइत्ता नाणपज्जवे जणयइ । नाणपज्जवे जणइत्ता सम्मत्तं विसोहेइ मिच्छत्तं च निज्जरेइ ॥५६॥

मनःसमाधारणया भदन्त! जीवः किं जनयति?। मनःसमाधारणयैकाग्र्यं जनयति । एकाग्र्यं जनयित्वा ज्ञानपर्यवान् जनयति । ज्ञानपर्यवान् जनयित्वा सम्यक्त्वं विशोधयति मिथ्यात्वं च निर्जरयति ॥५६॥

वयसमाहारणयाए भन्ते जीवे किं जणयइ ?। व० वयसमाहारणदंसणपज्जवे विसोहेइ। वयसाहारणदंसणपज्जवे विसोहित्ता सुलहबोहियत्तं निव्वत्तेइ, दुल्लहबोहियत्तं निज्जरेइ ॥५७॥

वाक्समाधारणया भदन्त ! जीवः किं जनयति? । वाक्समाधारणया वाक्साधारणदर्शनपर्यवान् विशोधयति । वाक्साधारणदर्शन पर्यवान् विशोध्य सुलभबोधिकत्वं निर्वर्तयति। दुर्लभबोधिकत्वं निर्जरयति ॥५७॥

कायसमाहारणयाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ? । का० चरित्तपज्जवे विसोहेइ । चरित्तपज्जवे विसोहित्ता अहक्खायचरित्तं विसोहेइ। अहक्खायचरित्तं विसोहेत्ता चत्तारि केवलिकम्मंसे खवेइ। तओ पच्छा सिज्झइ बुज्झइ मुच्चइ परिनिव्वायइ सव्व दुक्खाणमन्तं करेइ ॥५८॥

कायसमाधारणया भदन्त ! जीवः किं जनयति? । कायसमाधारणया चारित्रपर्यवान्विशोधयति। चारित्रपर्यवान्विशोध्य यथाख्यात चारित्रं विशोधयति । यथाख्यातचारित्रं विशोध्य चतुरः केवलि कर्मांशान् क्षपयति । ततः पश्चात्सिध्यति, बुध्यते, मुच्यते, परिनिर्वाति, सर्वदुःखानामन्तं करोति ॥५८॥

नाणसंपन्नयाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ ?। ना० जीवे सव्वभावाहिगमं जणयइ। नाणसंपन्ने णं जीवे चाउरन्ते संसारकन्तारे न विणस्सइ। जहा सूई ससुत्ता न विणस्सइ तहा जीवे ससुत्ते संसारे न विणस्सइ। नाणविणयतवचरित्तजोगे संपाउणइ, ससमयपरसमयविसारए य असंघायणिज्जे भवइ ॥५९॥

ज्ञानसंपन्नतया भदन्त! जीवः किं जनयति? । ज्ञानसंपन्नतया जीवः सर्वभावाभिगमं जनयति । ज्ञानसंपन्नो जीवश्चातुरन्ते संसारकान्तारे न विनश्यति । यथासूची ससूत्रा न विनश्यति तथा जीवः ससूत्रः संसारे न विनश्यति । ज्ञानविनयतपःचारित्रयोगान् संप्राप्नोति स्वसमयपरसमयविशारदश्चासंघातनीयो भवति ॥५९॥

दंसणसंपन्नयाए णं भन्ते जीवे किं जणयइ ? । दं० भवमिच्छत्तछेयणं करेइ, परं न विज्झायइ । परं अविज्झाएमाणे अणुत्तरेणं नाणदंसणेणं अप्पाणं संजोएमाणे सम्मं भावेमाणे विहरइ ॥६०॥

दर्शनसंपन्नतया भदन्त ! जीवः किंजनयति ? । दर्शनसंपन्नतया भवमिथ्यात्वच्छेदनं करोति । परं न विध्यापयति । परमविध्यापयन्ननुत्तरेण ज्ञानदर्शनेनात्मान संयोजयन् सम्यग् भावयन् विहरति ॥६०॥

चरित्तसंपन्नयाए णं भन्ते जीवे कि जणयइ ? । च० सेलेसीभावं जणयइ । सेलेसिं पडिवन्ने य अणगारे चत्तारि केवलिकम्मंसे खवेइ । तओ पच्छा सिज्झइ बुज्झइ मुच्चइ परिनिव्वायइ सव्वदुक्खाणमन्तं करेइ ॥६१॥

चारित्रसंपन्नतया भदन्त! जीवः कि जनयति? । चारित्रसंपन्नतया शैलेषीभावं जनयति । शैलेषीप्रतिपन्नश्चाऽनगारः चतुरः केवलिकर्मांशान् क्षपयति । ततः पश्चात्सिध्यति, बुध्यते, मुच्यते सर्वदुःखानामन्तंकरोति ॥६१॥

सोइन्दियनिग्गहेणं भन्ते जीवे किं जणयइ ? । सो० मणुन्नामणुन्नेसु सद्देसु रागदोसनिग्गहं जणयइ । तप्पच्चइयं कम्मं न बन्धइ, पुव्वबद्धं च निज्जरेइ ॥६२॥

श्रोत्रेन्द्रियनिग्रहेण जीवः किं जनयति? । श्रोत्रेन्द्रियनिग्रहेण मनोज्ञामनोज्ञेषु शब्देषु रागद्वेषनिग्रहं जनयति। रागद्वेषोत्पन्नं तत्प्रत्ययं कर्म न वध्नाति। पूर्ववद्धं च निर्जरयति ॥६२॥

चक्खुन्दियनिग्गहेणं भन्ते जीवे किं जणयइ ? । च० मणुन्नामणुन्नेसु रूवेसु रागदोसनिग्गहं जणयइ । तप्पच्चइयं कम्मं न बन्धइ, पुव्वबद्धं च निज्जरेइ ॥६३॥

चक्षुरिन्द्रियनिग्रहेण भदन्त! जीवःकिं जनयति? । चक्षुरिन्द्रियनिग्रहेण मनोज्ञामनोज्ञेषु रूपेषु रागद्वेषनिग्रहं जनयति। तत्प्रत्ययं कर्म न वध्नाति। पूर्ववद्धं च निर्जरयति ॥६३॥

घाणिन्दिय निग्गहेणं भन्ते जीवे किं जणयइ ? । घा० मणुन्नामणुन्नेसु गन्धेसु रागदोसनिग्गहं जणयइ, तप्पच्चइयं कम्मं न बन्धइ, पुव्वबद्धं च निज्जरेइ ॥६४॥

घ्राणेन्द्रियनिग्रहेण भदन्त ! जीवःकिं जनयति? । घ्राणेन्द्रियनिग्रहेणमनोज्ञामनोज्ञेषु गन्धेषु रागद्वेषनिग्रहंजनयति। तत्प्रत्ययं-कर्म न बध्नाति। पूर्ववद्धंचनिर्जरयति ॥६४॥

जिब्भिन्दियनिग्गहेणं भन्ते जीवे किं जणयइ । जि० मणुन्नामणुन्नेसु रसेसु रागदोसनिग्गहं जणयइ, तप्पच्चइयं कम्मं न बन्धइ, पुव्वबद्धं च निज्जरेइ ॥६५॥

जिह्वेन्द्रियनिग्रहेण भदन्त ! जीवः किंजनयति ? । जिह्वेन्द्रियनिग्रहेण मनोज्ञामनोज्ञेषु रसेषु रागद्वेषनिग्रहं जनयति। तत्प्रत्ययंकर्म न बध्नाति । पूर्वबद्धं च निर्जरयति ॥६५॥

फासिन्दियनिग्गहेणं भन्ते जीवे किं जणयइ? । फा० मणुन्नामणुन्नेसु फासेसु रागदोसनिग्गहं जणयइ, तप्पच्चइयं कम्मं न बन्धइ, पुव्वबद्धं च निज्जरेइ ॥६६॥

स्पर्शेन्द्रियनिग्रहेण भदन्त ! जीवः किं जनयति ?। स्पर्शेन्द्रिय निग्रहेण मनोज्ञामनोज्ञेपु स्पर्शेपु रागद्वेषनिग्रहं जनयति। तत्प्रत्ययं कर्म न वध्नाति। पूर्वबध्धं च निर्जरयति ॥६६॥

कोह विजएणं भन्ते जीवे किं जणयइ?। को० खन्ति जणयइ, कोहवेयणिज्जं कम्मं न वन्धइ, पुव्वबद्धं च निज्जरेइ ॥६७॥

क्रोधविजयेन भदन्त ! जीवः कि जनयति ?। क्रोधविजयेन क्षान्ति जनयति। क्रोधवेदनीय कर्म न वध्नाति पूर्वबध्धं च निर्जरयति ॥६७॥

माणविजएणं भन्ते जीवे किं जणयइ?। मा० मद्दवं जणयइ, माणवेयणिज्जं कम्मं न वन्धइ, पुव्वबद्धं च निज्जरेइ ॥६८॥

मानविजयेन भदन्त ! जीवःकि जनयति?। मानविजयेन मार्दवं जनयति। मानवेदनीयं कर्म न वध्नाति पूर्वबध्धं च निर्जरयति॥६८॥

मायाविजएणं भन्ते जीवे किं जणयइ?। मा० अज्जवं जणयइ। मायावेयणिज्जं कम्मं न वन्धइ, पुव्वबद्धं च निज्जरेइ ॥६९॥

मायाविजयेन भदन्त! जीवःकि जनयति?। मायाविजयेनार्जवं जनयति। मायावेदनीयं कर्म न वध्नाति। पूर्वबद्धं च निर्जरयति॥६९॥

लोभविजएणं भन्ते जीवे किं जणयइ?। लो० संतोसं जणयइ, लोभवेयणिज्जं कम्मं न वन्धइ, पुव्वबद्धं च निज्जरेइ ॥७०॥

लोभविजयेन भदन्त! जीवःकि जनयति?। लोभविजयेन संतोषं जनयति। लोभवेदनीयं कर्म न बध्नाति। पूर्वबद्धं च निर्जरयति॥७०॥

पिज्जदोसमिच्छादंसणविजएणं भन्ते जीवे किं जणयइ?। पि० नाणदंसणचरित्ताराहणयाए अब्भुट्ठेइ। अट्ठविहस्स कम्मस्स कम्मगंण्ठविमोयणयाए तप्पढमयाए जहाणुपुव्वीए अट्ठ-

वीसइविहं मोहणिज्जं कम्मं उग्घाएइ, पञ्चविहं नाणावरणिज्जं, नवविहं दंसणावरणिज्जं, पंचविहं अन्तराइयं, एए तिन्नि वि कम्मंसे जुगवं खवेइ। तओ पच्छा अणुत्तरं कसिणंपडिपुण्णं निरावरणं वितिमिरं विसुद्धं लोगालोगप्पभावं केवलवरनाण-दंसणं समुप्पादेइ। जाव सजोगी भवइ, ताव ईरियावहियं कम्मं निबन्धइ सुहफरिसं दुसमयठिइयं। तं पढमसमए बद्धं, बिइयसमए वेइयं, तइयसमए निज्जिण्णं, तं बद्धं पुट्ठं उदीरियं वेइयं निज्जिण्णं सेयाले य अकम्मया च भवइ॥७१॥

प्रेमद्वेषमिथ्यादर्शनविजयेन भदन्त! जीवः किं जनयति?। रागद्वेषमिथ्यादर्शनविजयेन ज्ञानदर्शनचारित्राराधनायामभ्युत्तिष्ठते। अष्टविधस्य कर्मणः कर्मग्रन्थिविमोचनार्थं तत्प्रथमतया यथानुपूर्व्या अष्टाविंशतिविधं मोहनीयं कर्मोद्घातयति। पंचविधं ज्ञानावर-णीयं, नवविधं दर्शनावरणीयं, पंचविधमन्तरायिकमेतानि त्रीण्यपि कर्माणि युगपत् क्षपयति। ततः पश्चादनुत्तरं कृत्स्नं प्रतिपूर्णं नि-रावरणं वितिमिरं विशुद्धं लोकालोकप्रभावं केवलवरज्ञानदर्शनं समुत्पादयति। यावत्सयोगी भवति तावदैर्यापथिकं कर्म बध्नाति। सुखस्पर्शं द्विसमयस्थितिकं तत् प्रथमसमये बद्धं द्वितीयसमये वेदितं तृतीयसमये निर्जीर्णं तद्बद्धं स्पृष्टमुदीरितं वेदितं निर्जीर्णमेष्यत्काले चाकर्मा भवति ॥७१

अह आउयं पालइत्ता अन्तोमुहुत्तद्धावसेसाए जोगनिरोहं करेमाणे सुहुमकिरियं अप्पडिवाइं सुक्कज्झाणं झायमाणे तप्प-ढमयाए मणजोगं निरुम्भइ, वइजोगं निरुम्भइ, कायजोगं निरु-म्भइ, आणपाणुनिरोहं करेइ, ईसिपंचरहस्सक्खरुच्चारणद्धाए य णं अणगारे समुच्छिन्नकिरियं अनियट्टिसुक्कज्झाणं झियाय-

माणे वेयणिज्जं आउयं नामं गोत्तं च एए चत्तारि कम्मंसे जुगवं खवेइ ॥७२॥

अथ यावदायुः पालयित्वाऽन्तर्मुहूर्ताद्धावशेषायुष्कः(सन्)योग-निरोधं करिष्यमाणः सूक्ष्मक्रियमप्रतिपाति शुक्लध्यानं ध्यायन् तत्प्रथमतया मनोयोगंनिरुणद्धि(मनोयोगंनिरुध्य)वाग्योगं निरुणद्धि काययोगंनिरुणध्यत्न पाननिरोधं करोति।(कृत्वा)पंचह्रस्वाक्षरोच्चा-राद्धायां चानगारः समुच्छिन्नक्रियमनिवृत्तिशुक्लध्यानं ध्याय-न्वेदनीयमायुर्नाम गोत्रं चैतान् चतुरः कर्मांशान् युगपत्क्षप यति ॥७२॥

तओ ओरालियतेयकम्माइं सव्वाहिं विप्पजहणाहिं विप्प-जहित्ता उज्जुसेढिपत्ते अफुसमाणगई उड्ढं एगसमएणं अविग्ग-हेणं तत्थ गन्ता सागरोवउत्ते सिज्झइ बुज्झइ जाव अन्तं करेइ ॥७३॥

तत औदारिक तेजःकर्माणि सर्वाभिर्विप्रहाणिभिस्त्यक्त्वा ऋजु श्रेणि प्राप्तोऽस्पर्शद्गतिरुर्ध्वमेकसमयेनाविग्रहेण तत्र गत्वा साकारोपयुक्तः सिध्यति, बुध्यते यावदन्त करोति॥७३॥

एस खलु सम्मत्तपरक्कमस्स अज्झयणस्स अट्ठे समणेणं भगवया महावीरेणं आघविए पन्नविए परूविए दंसिए उवदं-सिए ॥७४॥

एष खलु सम्यक्त्वपराक्रमस्याध्ययनस्यार्थः श्रमणेन भग-वता महावीरेणाख्यातः प्ररूपितो दर्शित उपदर्शितः॥७४॥

॥ त्ति बेमि॥ इति सम्मत्त परक्कमे समत्ते ॥२९॥

॥इति ब्रवीमि ॥ इतिसम्यक्त्वपराक्रमः समाप्तः ॥२९॥

॥ अह तवमग्गं तीसइमं अज्झयणं ॥

॥ अथ तपोमार्गं त्रिंशमध्ययनम् ॥

जहा उ पावगं कम्मं, रागदोससमज्जियं ।
खवेइ तवसा भिक्खू, तमेगग्गमणो सुण ॥१॥

यथा तु पापकं कर्म, रागद्वेषसमर्जितम् ।
क्षपयति तपसाभिक्षुः, तदेकाग्रमनाः शृणु ॥१॥

पाणिवहमुसावाया, अदत्तमेहुणपरिग्गहा विरओ ।
राईभोयणविरओ, जीवो भवइ अणासवो ॥२॥

प्राणिवधमृषावाद, अदत्तमैथुनपरिग्रहेभ्योविरतः ।
रात्रिभोजनविरतः, जीवो भवति अनास्रवः ॥२॥

पंचसमिओ तिगुत्तो अकसाओ जिइन्दिओ ।
अगारवो य निस्सल्लो, जीवो होइ अणासवो ॥३॥

पंचसमितस्त्रिगुप्तः, अकषायो जितेन्द्रियः ।
अगौरवश्च निःशल्यः, जीवो भवत्यनास्रवः ॥३॥

एएसिं तु विवच्चासे, रागदोससमज्जियं ।
खवेइ उ जहा भिक्खू, तमेगग्गमणो सुण ॥४॥

एतेषां तु विपर्यासे, रागद्वेषसमर्जितम् ।
क्षपयति तु यथा भिक्षुः, तदेकाग्रमनाः शृणु ॥४॥

जहा महातलायस्स, सन्निरुद्धे जलागमे ।
उस्सिचणाए तवणाए, कमेणं सोसणा भवे ॥५॥

यथा महातडागस्य, संनिरुद्धे जलागमे ।
उत्सिचनेन तपनेन, क्रमेण शोषणा भवेत् ॥५॥

एवं तु संजयस्सावि, पावकम्मनिरासवे ।
भवकोडीसंचियं कम्मं, तवसा निज्जरिज्जइ ॥६॥

एवं तु सयतस्यापि, पापकर्मनिरास्रवे ।
भवकोटिसंचितं कर्म, तपसा निर्जीर्यते ॥६॥

सो तवो दुविहो वुत्तो, वाहिरब्भन्तरो तहा ।
वाहिरो छव्विहो वुत्तो, एवमब्भन्तरो तवो ॥७॥

तत्तपो द्विविधमुक्तं, वाह्यमाभ्यंतरं तथा ।
वाह्यं षड्विधमुक्तं, एवमाभ्यन्तरं तपः ॥७॥

अणसणमूणोयरिया, भिक्खायरिया य रसपरिच्चाओ ।
कायकिलेसो संलीणया य वज्झो तवो होइ ॥८॥

अनशनमुनोदरिका, भिक्षाचर्या च रसपरित्यागः ।
कायक्लेश:संलीनता च, वाह्यं तपो भवति ॥८॥

इत्तरिय मरणकाला य, अणसणा दुविहा भवे ।
इत्तरिय सावकंखा, निरवकंखा उ विइज्जिया ॥९॥

इत्वरिकं मरणकालं च, अनशनं द्विविधं भवेत् ।
इत्वरिकं सावकांक्षं, निरवकांक्षं तु द्वितीयम् ॥९॥

जो सो इत्तरियतवो, सो समासेण छव्विहो ।
सेढितवो पयरतवो, घणो य तह होइ वग्गो य ॥१०॥

यत्त्वित्वरिक तपः, तत्समासेन षड्विधम् ।
श्रेणितपः प्रतरतपः, घनतपश्च तथा भवति वर्गतपश्च ॥१०॥

तत्तो य वग्गवग्गो, पचमो छट्ठओ पइण्णतवो ।
मणइच्छियचित्तत्थो, नायव्वो होइ इत्तरिओ ॥११॥

ततश्च वर्गवर्गतपः, पंचमं षष्ठं च प्रकीर्णं तपः ।
मनइप्सितं चित्रार्थं, ज्ञातव्यं भवतीत्वरिकम् ॥११॥

जा सा अणसणा मरणे, दुविहा सा वियाहिया ।
सवियारमवियारा, कायचिट्ठं पई भवे ॥१२॥

यत्तदनशनं मरणे, द्विविधं तद्व्याख्यातम् ।
सविचारमविचारं, कायचेष्टां प्रति भवेत् ॥१२॥

अहवा सपरिकम्मा, अपरिकम्मा य आहिया ।
नीहारिमनीहारी, आहारच्छेओ दोसु वि ॥१३॥

अथवा सपरिकर्म, अपरिकर्म चाख्यातम् ।
निर्हारि अनिर्हारि, आहारच्छेदो द्वयोरपि ॥१३॥

ओमोयरणं पंचहा, समासणे वियाहियं ।
दव्वओ खेत्तकालेणं, भावेणं पज्जवेहि य ॥१४॥

अवमौदर्यं पंचधा, समासेन व्याख्यातम् ।
द्रव्येण क्षेत्रेण कालेन, भावेन पर्यवैश्च ॥१४॥

जो जस्स उ आहारो, तत्तो ओमं तु जो करे ।
जहन्नेणेगसित्थाई, एवं दव्वेण ऊ भवे ॥१५॥

यो यस्यत्वाहारः ततोऽवमं तु यः कुर्यात् ।
जघन्येनैक[1] सिक्थकं, एवं द्रव्येण तु भवेत् ॥१५॥

गामे नगरे तह रायहाणिनिगमे य आगरे पल्ली ।
खेडे कब्बडदोणमुहपट्टणमडम्बसंबाहे ॥१६॥

ग्रामे नगरे तथा राजधान्यां, निगमे चाकरे पल्ल्यां ।
खेटे कर्वटे द्रोणमुखे, पत्तनमण्डपसंबाधे ॥१६॥

आसमपए विहारे, सन्निवेसे समायघोसे य ।
थलिसेणाखन्धारे, सत्थे संवट्टकोट्टे य ॥१७॥

आश्रमपदे विहारे, संनिवेशे समाजघोषे च ।
स्थलसेनायां स्कन्धावारे, सार्थे संवर्तकोटे च ॥१७॥

वाडेसु व रत्थासु व, घरेसु वा एवमित्तियं खेत्तं ।
कप्पइ उ एवमाई, एवं खेत्तेण ऊ भवे ॥१८॥

---

१ एकैकवल.

वाटेषु वा रथ्यासु वा, गृहेपुवेवमेतावत् क्षेत्रम् ।
कल्पतेत्वेवमादि, एवं क्षेत्रेण तु भवेत् ॥१८॥

पेडा य अद्धपेडा, गोमुत्तिपयंगवीहिया चेव ।
सम्बुकावट्टायगन्तुंपच्चागया छट्ठा ॥१६॥

पेटा चार्धपेटा, गोमूत्रिका पतंगवीथिका चेव ।
शंबूकावर्ता आयतंगत्वापश्चादागता षष्ठी ॥१९॥

दिवसस्स पोरुसीणं, चउण्हंपि उ जत्तिओ भवे कालो ।
एवं चरमाणो खलु, कालोमाणं मुणेयव्वं ॥२०॥

दिवसस्य पौरुषीणां, चतुसृणामपि त्वेतावान् भवेत् कालः ।
एवं चरन्खलु, कालावमत्वं ज्ञातव्यम् ॥२०॥

अहवा तइयाए पोरिसीए, ऊणाइ घासमेसन्तो ।
चऊभागूणाए वा, एवं कालेण ऊ भवे ॥२१॥

अथवा तृतीयायां पौरुष्यां, ऊनायां ग्रासमेषयन् ।
चतुर्भागोनायां वा, एवं कालेन तु भवेत् ॥२१॥

इत्थी वा पुरिसो वा, अलंकिओ वा नलंकिओ वावि ।
अन्नयरवयत्थो वा, अन्नयरेणं व वत्थेणं ॥२२॥

स्त्री वा पुरुषो वा, अलंकृतो वाऽनलंकृतो वापि ।
अन्यतरवय:स्थो वा, अन्यतरेण वा वस्त्रेण ॥२२॥

अन्नेण विसेसेणं, वण्णेणं भावमणुमुयन्ते उ ।
एवं चरमाणो खलु, भावोमाणं मुणेयव्वं ॥२३॥

अन्येन विशेषेण, वर्णेन भावमनुन्मुञ्चन् तु ।
एवंचरन्खलु, भावावमत्वं ज्ञातव्यम् ॥२३॥

दव्वे खेत्ते काले, भावम्मि य आहिया उ जे भावा ।
एएहि ओमचरओ, पज्जवचरओ भवे भिक्खू ॥२४॥

द्रव्ये क्षेत्रे काले भावे, चाख्यातास्तु ये भावाः ।
एतैरवमचरः, पर्यवचरो भवेद् भिक्षुः ॥२४॥

अट्ठविहगोयरग्गं तु, तहा सत्तेव एसणा ।
अभिग्गहा य जे अन्ने, भिक्खायरियमाहिया ॥२५॥

अष्टविधगोचराग्रं तु, तथा सप्तैवैषणाः ।
अभिग्रहाश्च येऽन्ये, भिक्षाचर्यायामाख्याताः ॥२५॥

खीरदहिसप्पिमाई, पणीयं पाणभोयणं ।
परिवज्जणं रसाणं तु, भणियं रसविवज्जणं ॥२६॥

क्षीरदधिसर्पिरादि, प्रणीतं पानभोजनम् ।
परिवर्जनं रसानां तु, भणितं रसविवर्जनं ॥२६॥

ठाणा वीरासणाईया, जीवस्स उ सुहावहा ।
उग्गा जहा धरिज्जन्ति, कायकिलेसं तमाहियं ॥२७॥

स्थानानि वीरासनादीनि, जीवस्य तु सुखावहानि ।
उग्राणि यथा धार्यन्ते, कायक्लेशः स आख्यातः ॥२७॥

एगन्तमणावाए, इत्थीपसुविवज्जिए ।
सयणासणसेवणया, विवित्तसयणासणं ॥२८॥

एकान्तेऽनापाते, स्त्रीपशुविवर्जिते ।
शयनासनसेवनया, विविक्तशयनासनम् ॥२८॥

एसो बाहिरगंतवो, समासेण वियाहिओ ।
अब्भिन्तरं तवं एत्तो, वुच्छामि अणुपुव्वसो ॥२९॥

एतद् बाह्यं तपः, समासेन व्याख्यातम् ।
आभ्यन्तरं तप इतः, वक्ष्येऽनुपूर्वशः ॥२९॥

पायच्छित्तं विणओ, वेयावच्चं तहेव सज्झाओ ।
झाणं च विउस्सग्गो, एसो अब्भिन्तरो तवो ॥३०॥

प्रायश्चित्तं विनयः, वैयावृत्यं तथैव स्वाध्यायः ।
ध्यानं च व्युत्सर्गः, एतदाभ्यन्तरं तपः ॥३०॥

आलोयणारिहाईयं, पायच्छित्तं तु दसविहं ।
जं भिक्खू वहई सम्मं, पायच्छित्तं तमाहियं ॥३१॥
आलोचनार्हादिकं, प्रायश्चित्तं तु दशविधम् ।
यद्भिक्षुर्वहति सम्यक्, प्रायश्चित्तं तदाख्यातम् ॥३१॥

अब्भुट्ठाणं अंजलिकरणं, तहेवासणदायणं ।
गुरुभत्तिभावसुस्सूसा, विणओ एस वियाहिओ ॥३२॥
अभ्युत्थानमञ्जलिकरणं, तथैवासनदानम् ।
गुरुभक्तिभावशुश्रूषा, विनय एष व्याख्यातः ॥३२॥

आयरियमाईए, वेयावच्चम्मि दसविहे ।
आसेवणं जहाथामं, वेयावच्चं तमाहियं ॥३३॥
आचार्यादिके, वैयावृत्ये दशविधे ।
आसेवनं यथास्थामं, वैयावृत्यं तदाख्यातम् ॥३३॥

वायणा पुच्छणा चेव, तहेव परियट्टणा ।
अणुप्पेहा धम्मकहा, सज्झाओ पञ्चहा भवे ॥३४॥
वाचना प्रच्छना चैव, तथैव परिवर्तना ।
अनुप्रेक्षा धर्मकथा, स्वाध्यायः पंचधा भवेत् ॥३४॥

अट्टरुद्दाणि वज्जित्ता, झाएज्जा सुसमाहिए ।
धम्मसुक्काइं झाणाइं, झाणं तं तु बुहा वए ॥३५॥
आर्तरौद्राणि वर्जयित्वा, ध्यायेत् सुसमाहितः ।
धर्मशुक्ले ध्याने, ध्यानं तत्तु बुद्धा वदेयुः ॥३५॥

सयणासणठाणे वा, जे उ भिक्खू न वावरे ।
कायस्स विउस्सग्गो, छट्ठो सो परिकित्तिओ ॥३६॥

शयनासनस्थाने वा, यस्तु भिक्षुर्न व्याप्रियते ।
कायस्य व्युत्सर्गः, षष्ठः स परिकीर्तितः ॥३६॥

एवं तवं तु दुविहं, जे सम्मं आयरे मुणी ।
सो खिप्पं सव्वसंसारा, विप्पमुच्चइ पण्डिओ ॥३७॥
एवतपस्तुद्विविधं, यत्सम्यगाचरेन्मुनिः ।
सःक्षिप्रं सर्वसंसारात् , विप्रमुच्यते पण्डितः ॥३७॥

॥ त्ति बेमि ॥ इति तवमग्गं समत्तं ॥३०॥
॥ इति ब्रवीमि–इति तपोमार्ग समाप्तं ॥३०॥

॥ अह चरणविहो एगतीसइमं अज्झयणं ॥

॥ अथ चरणविधिनामैकत्रिंशत्तममध्ययनं ॥

चरणविहिं पवक्खामि, जीवस्स उ सुहावहं ।
जं चरित्ता बहू जीवा, तिण्णा संसारसागरं ॥१॥
चरणविधि प्रवक्ष्यामि, जीवस्य तु सुखावहम् ।
यं चरित्वा बहवो जीवाः, तीर्णाः संसारसागरम् ॥१॥

एगओ विरइं कुज्जा, एगओ य पवत्तणं ।
असंजमे नियत्तिं च, संजमे य पवत्तणं ॥२॥
एकतो विरतिं कुर्यात् , एकतश्च प्रवर्तनम् ।
असंयमान्निवृत्तिं च, संयमे च प्रवर्तनम् ॥२॥

रागद्दोसे य दो पावे, पावकम्मपवत्तणे ।
जे भिक्खू रुंभई निच्चं, से न अच्छइ मण्डले ॥३॥
रागद्वेषौ च द्वौ पापौ, पापकर्मप्रवर्तकौ ।
यो भिक्षु.(तौ)निरुणद्धि नित्यं, स न तिष्ठति मण्डले ॥३॥

दंडाणं गारवाणं च, सल्लाणं च तियं तियं ।
जे भिक्खू चयई निच्चं, से न अच्छइ मण्डले ॥४॥
दण्डानां गौरवाणां च, शल्यानां च त्रिकं त्रिकम् ।
यो भिक्षुस्त्यजति नित्यं, स न तिष्ठति मण्डले ॥४॥

दिव्वे य जे उवसग्गे, तहा तेरिच्छमाणुसे ।
जे भिक्खू सहइ निच्चं, से न अच्छइ मण्डले ॥५॥
दिव्यान् च य उपसर्गान् , तथा तैरश्चमानुषान् ।
यो भिक्षुः सहते सम्यक्, स न तिष्ठति मण्डले ॥५॥

विगहाकसायसन्नाणं, झाणाणं च दुयं तहा ।
जे भिक्खू वज्जई निच्चं, से न अच्छइ मण्डले ॥६॥
विकथाकषायसंज्ञानां, ध्यानानां च द्विकं तथा ।
यो भिक्षुर्वर्जयति नित्यं, स न तिष्ठति मण्डले ॥६॥

वएसु इन्दियत्थेसु, समिईसु किरियासु य ।
जे भिक्खू जयई निच्चं, से न अच्छइ मण्डले ॥७॥
व्रतेष्विन्द्रियार्थेषु, समितिषु क्रियासु च ।
यो भिक्षुर्यतते नित्यं, स न तिष्ठति मण्डले ॥७॥

लेसासु छसु काएसु, छक्के आहारकारणे ।
जे भिक्खू जयई निच्चं, से न अच्छइ मण्डले ॥८॥
लेश्यासु षट्सु कायेषु, षट्के आहारकारणे ।
यो भिक्षुर्यतते नित्यं, स न तिष्ठति मण्डले ॥८॥

पिण्डोग्गहपडिमासु, भयट्ठाणेसु सत्तसु ।
जे भिक्खू जयई निच्चं, से न अच्छइ मण्डले ॥९॥
पिण्डावग्रहप्रतिमासु, भयस्थानेषु सप्तसु ।
यो भिक्षुर्यतते नित्यं, स न तिष्ठति मण्डले ॥९॥

मदेसु बम्भगुत्तीसु, भिक्खुधम्मम्मि दसविहे।
जे भिक्खू जयई निच्चं, से न अच्छइ मण्डले ॥१०॥
मदेषु ब्रह्मचर्यगुप्तिषु, भिक्षुधर्मे दशविधे।
योभिक्षुर्यतते नित्यं, स न तिष्ठति मण्डले ॥१०॥

उवासगाणं पडिमासु, भिक्खूणं पडिमासु य।
जे भिक्खू जयई निच्चं, से न अच्छइ मण्डले ॥११॥
उपासकानां प्रतिमासु, भिक्षूणां प्रतिमासु च।
यो भिक्षुर्यतते नित्यं, स न तिष्ठति मण्डले ॥११॥

किरियासु भूयगामेसु, परमाहम्मिएसु य।
जे भिक्खू जयई निच्चं, से न अच्छइ मण्डले ॥१२॥
क्रियासु भूतग्रामेषु, परमाधार्मिकेषु च।
यो भिक्षुर्यतते नित्यं, स न तिष्ठति मण्डले ॥१२॥

गाहासोलसएहिं, तहा असंजमम्मि य।
जे भिक्खू जयई निच्चं, से न अच्छइ मण्डले ॥१३॥
गाथाषोडशकेषु, तथाऽसंयमे च।
यो भिक्षुर्यतते नित्यं, स न तिष्ठति मण्डले ॥१३॥

बम्भम्मि नायज्झयणेसु, ठाणेसु य समाहिए।
जे भिक्खू जयई निच्चं, से न अच्छइ मण्डल ॥१४॥
ब्रह्मचर्ये ज्ञाताध्ययनेषु, स्थानेषु च समाधेः।
यो भिक्षुर्यतते नित्यं, स न तिष्ठति मण्डले ॥१४॥

एगवीसाए सबले, बावीसाए परीसहे।
जे भिक्खू जयई निच्चं, से न अच्छइ मण्डले ॥१५॥
एकविंशतौ शबलेषु (दोषेषु), द्वाविंशतौ परिषहेषु।
यो भिक्षुर्यतते नित्यं, स न तिष्ठति मण्डले ॥१५॥

तेवीसाइ सूयगडे, रूवाहिएसु सुरेसु अ।
जे भिक्खू जयई निच्चं, से न अच्छइ मण्डले ॥१६॥

त्रयोविंशतिसंख्येषु सूत्रकृताध्ययनेषु, रूपाधिकेषु सुरेषु च।
यो भिक्षुर्यतते नित्यं, स न तिष्ठति मण्डले ॥१६॥

पणुवीसभावणासु, उद्देसेसु दसाइणं।
जे भिक्खू जयई निच्चं, से न अच्छइ मण्डले ॥१७॥

पंचविंशतिभावनासु, उद्देशेषु दशादीनाम्।
यो भिक्षुर्यतते नित्यं, स न तिष्ठति मण्डले ॥१७॥

अणगारगुणेहिं च, पगप्पम्मि तहेव य।
जे भिक्खू जयई निच्चं, से न अच्छइ मण्डले ॥१८॥

अनगारगुणेषु च, प्रकल्पे तथैव च।
यो भिक्षुर्यतते नित्यं, स न तिष्ठति मण्डले ॥१८॥

पावसुयपसंगेसु, मोहठाणेसु चेव य।
जे भिक्खू जयई निच्चं, से न अच्छइ मण्डले ॥१९॥

पापसूत्रप्रसंगेषु, मोहस्थानेषु चैव च।
यो भिक्षुर्यतते नित्यं, स न तिष्ठति मण्डले ॥१९॥

सिद्धाइगुणजोगेसु, तेत्तीसासायणासु च।
जे भिक्खू जयई निच्चं, से न अच्छइ मण्डले ॥२०॥

सिद्धातिगुणयोगेषु, त्रयस्त्रिंशदासातनासु च।
यो भिक्षुर्यतते नित्यं, स न तिष्ठति मण्डले ॥२०॥

इय एएसु ठाणेसु, जे भिक्खू जयई सया।
खिप्पं सो सव्वसंसारा, विप्पमुच्चइ पण्डिओ ॥२१॥

इत्येतेषु स्थानेषु, यो भिक्षुर्यतते सदा ।
क्षिप्रं स सर्वसंसारात्, विप्रमुच्यते पण्डितः ॥२१॥

॥ त्ति वेमि ॥ इति चरणविही समत्ता ॥३१॥

॥ इति ब्रवीमि—इति चरणविधिः समाप्तः ॥३१॥

॥ अह पमायट्ठाणं बत्तीसइमं अज्झयणं ॥

॥ अथ प्रमादस्थानं द्वात्रिंशत्तममध्ययनं ॥

अच्चन्तकालस्स समूलगस्स, सव्वस्स दुक्खस्स उ जो पमोक्खो।
तं भासओ मे पडिपुण्णचित्ता, सुणेह एगन्तहियं हियत्थं ॥१॥

अत्यंतकालस्य समूलकस्य, सर्वस्य दुःखस्य तु यः प्रमोक्षः ।
तं भाषमाणस्य मम प्रतिपूर्णचित्ताः, शृणुतैकान्तहितं हितार्थम् ॥१॥

नाणस्स सव्वस्स पगासणाए, अन्नाणमोहस्स विवज्जणाए ।
रागस्स दोसस्स य संखएणं, एगन्तसोक्खं समुवेइ मोक्खं ॥२॥

ज्ञानस्य सर्वस्य प्रकाशनया, अज्ञानमोहस्य विवर्जनया ।
रागस्य द्वेषस्य च संक्षयेण, एकान्तसौख्यं समुपैति मोक्षम् ॥२॥

तस्सेस मग्गो गुरुविद्धसेवा, विवज्जणा वालजणस्स दूरा ।
सज्झायएगन्तनिसेवणा य, सुत्तत्थसंचिन्तणया धिई य ॥३॥

तस्यैष मार्गो गुरुवृद्धसेवा, विवर्जना बालजनस्य दूरात् ।
स्वाध्यायैकान्तनिषेवणा च, सूत्रार्थसंचिंतनया धृतिश्च ॥३॥

आहारमिच्छे मियमेसणिज्जं, सहायमिच्छे निउणत्थबुद्धिं ।
निकेयमिच्छेज्ज विवेगजोग्गं, समाहिकामे समणे तवस्सी ॥४॥

आहारमिच्छेन्मितमेषणीयं, साहाय्यमिच्छेन्निपुणार्थबुद्धिम् ।
निकेतमिच्छेद् विवेकयोग्यं, समाधिकामः श्रमणस्तपस्वी ॥४॥

न वा लभेज्जा निउणं सहायं, गुणाहियं वा गुणश्रो समं वा ।
एगो वि पावाइ विवज्जयन्तो, विहरेज्ज कामेसु असज्जमाणो ॥५॥

न वा लभेत निपुणं साहाय्यं, गुणाधिकं वा गुणतः समं वा ।
एकोऽपि पापानि विवर्जयन्, विहरेत्कामेष्वसंजन् ॥५॥

जहा य अण्डप्पभवा बलागा, अण्डं बलागप्पभवं जहा य ।
एमेव मोहाययणं खु तण्हा, मोहं च तण्हाययणं वयन्ति ॥६॥

यथा चाण्डप्रभवा बलाका, अण्डं बलाकाप्रभवं यथा च ।
एवमेव मोहायतनां खलु तृष्णां, मोहं च तृष्णायतनं वदन्ति॥६॥

रागो य दोसो वि य कम्मबीयं, कम्मं च मोहप्पभवं वयन्ति ।
कम्मं च जाइमरणस्स मूलं, दुक्खं च जाईमरणं वयन्ति ॥७॥

रागश्च द्वेषोऽपि च कर्मबीजं, कर्म च मोहप्रभवं वदन्ति ।
कर्म च जातिमरणयोर्मूलं, दुःखं च जातिमरणं वदन्ति ॥७॥

दुक्खं हयं जस्स न होइ मोहो, मोहो हओ जस्स न होइ तण्हा ।
तण्हा हया जस्स न होइ लोहो, लोहो हओ जस्स न किंचणाइं ॥८॥

दुःखं हतं यस्य न भवतिमोहः, मोहो हतो यस्य नभवति तृष्णा ।
तृष्णा हता यस्य न भवति लोभः, लोभो हतो यस्य न किंचन॥८॥

रागं च दोसं च तहेव मोहं, उद्धत्तुकामेण समूलजालं ।
जे जे उवाया पडिवज्जियव्वा, ते कित्तइस्सामि अहाणुपुव्विं ॥९॥

रागं च द्वेषं च तथैव मोहं, उद्धर्तुकामेन समूलजालम् ।
ये ये उपायाः प्रतिपत्तव्याः,तान् कीर्तयिष्यामि यथानुपूर्व्या॥९॥

रसा पगामं न निसेवियव्वा, पायं रसा दित्तिकरा नराणं ।
दित्तं च कामा समभिद्दवन्ति, दुमं जहा साउफलं व पक्खी॥१०॥

रसाः प्रकामं न निषेवितव्याः, प्रायेण रसा दीप्तिकरा नराणाम् ।
दीप्तं च कामाः समभिद्रवन्ति, द्रुमं यथास्वादुफलमिवपक्षिणः१०

जहा दवग्गी पउरिन्धणे वणे, समारुओ नोवसमं उवेइ ।
एविन्दियग्गी वि पगामभोइणो, न बम्भयारिस्स हियाय कस्सई॥११॥
यथा दवाग्निः प्रचुरेन्धने वने, समारुतो नोपशममुपैति ।
एवमिन्द्रियाग्निरपि प्रकामभोजिनः, नब्रह्मचारिणो हिताय कस्यचित्

विवित्तसेज्जासणजन्तियाणं, ओमासणाणं दमिइन्दियाणं ।
न रागसत्तू धरिसेइ चित्तं, पराइओ वाहिरिवोसहेहिं ॥१२॥
विविक्तशय्यासनयंत्रितानां, अवमाशनानां दमितेन्द्रियाणाम् ।
न रागशत्रुर्धर्षयति चित्तं, पराजितो व्याधिरिवौषधैः ॥१२॥

जहा विरालावसहस्स मूले, न मूसगाणं वसही पसत्था ।
एमेव इत्थीनिलयस्स मज्झे, न बम्भयारिस्स खमो निवासो॥१३॥
यथा विडालावसथस्य मूले, न मूषकाणां वसतिः प्रशस्ता ।
एवमेव स्त्रीनीलयस्य मध्ये, न ब्रह्मचारिणः क्षमो निवासः॥१३॥

न रूवलावण्णविलासहासं, न जंपियं इंगियपेहियं वा ।
इत्थीण चित्तंसि निवेसइत्ता, दट्ठुं ववस्से समणे तवस्सी ॥१४॥
न रूपलावण्यविलासहास्यं, न जल्पितमिंगितं प्रेक्षितं वा ।
स्त्रीणां चित्तेनिवेश्य(तत्सर्वं), द्रष्टुं व्यवस्येच्छ्रमणस्तपस्वी॥१४॥

अदंसणं चेव अपत्थणं च, अचिन्तणं चेव अकित्तणं च ।
इत्थीजणस्सारियझाणजुग्गं, हियं सया बम्भवए रयाणं ॥१५॥
अदर्शनं चैवाप्रार्थनं च, अचिन्तनं चैवाकीर्तनं च ।
स्त्रीजनस्यार्यध्यानयोग्यं, हितं सदा ब्रह्मव्रते रतानाम् ॥१५॥

कामं तु देवीहिं विभूसियाहिं, न चाइया खोभइउं तिगुत्ता ।
तहा वि एगन्तहियं ति नच्चा, विवित्तवासो मुणिणं पसत्थो॥१६॥
कामं तु देवीभिर्विभूषिताभिः, न शकिताः क्षोभयितुं त्रिगुप्ताः ।
तथाप्येकान्तहितमिति ज्ञात्वा, विविक्तवासो मुनीनां प्रशस्तः॥१६॥

मोक्खाभिकंखिस्स उ माणवस्स, संसारभीरुस्स ठियस्स धम्मे ।
नेयारिसं दुत्तरमत्थि लोए, जहित्थिओ बालमणोहराओ ॥१७॥

मोक्षाभिकांक्षिणस्तु मानवस्य, संसारभीरोःस्थितस्य धर्मे ।
नैतादृशदुस्तरमस्ति लोके, यथास्त्रियो बालमनोहराः ॥१७॥

एए य संगे समइक्कमित्ता, सुदुत्तरा चेव भवन्ति सेसा ।
जहा महासागरमुत्तरित्ता, नई भवे अवि गङ्गासमाणा ॥१८॥

एतांश्चसंगान्समतिक्रम्य, सुखोत्तराश्चैव भवन्ति शेषाः
यथा महासागरमुत्तीर्य, नदी भवेदपि गंगासमाना ॥१८॥

कामाणुगिद्धिप्पभवं खु दुक्खं, सव्वस्स लोगस्स सदेवगस्स ।
जे काइयं माणसियं च किंचि, तस्सन्तगं गच्छइ वीयरागो ॥१९॥

कामानुगृद्धिप्रभवं खलु दुःखं, सर्वस्य लोकस्य सदेवकस्य ।
यत्कायिकं मानसिकंच किंचित्,तस्यान्तकं गच्छति वीतरागः १९

जहा य किम्पागफला मणोरमा, रसेण वण्णेण य भुज्जमाणा ।
ते खुड्डए जीविय पच्चमाणा, एओवमा कामगुणा विवागे ॥२०॥

यथा च किंपाकफलानि मनोरमाणि, रसेन वर्णेन चभुज्यमानानि।
तानि क्षोदयंति जीवितं पच्यमानानि,एतदुपमाःकामगुणा विपाके॥

जे इन्दियाणं विसया मणुन्ना, न तेसु भावं निसिरे कयाइ ।
न यामणुन्नेसु मणं पि कुज्जा, समाहिकामे समणे तवस्सी ॥२१॥

य इन्द्रियाणां विषया मनोज्ञा, न तेषु भावं निसृजेत् कदापि ।
न चामनोज्ञेषु मनोऽपि कुर्यात्, समाधिकाम श्रमणस्तपस्वी॥२१॥

चक्खुस्स रूवं गहणं वयन्ति, तं रागहेउं तु मणुन्नमाहु ।
तं दोसहेउं अमणुन्नमाहु, समो य जो तेसु स वीयरागो ॥२२॥

चक्षुषो रूपं ग्रहणं वदन्ति, तद् रागहेतुं तु मनोज्ञमाहुः ।
तद्(रूपं) दोषहेतुममनोज्ञमाहुः, समश्च यस्तेषु स वीतरागः॥२२॥

रूवस्स चक्खुं गहणं वयन्ति, चक्खुस्स रूवं गहणं वयन्ति ।
रागस्स हेउं समणुन्नमाहु, दोसस्स हेउं अमणुन्नमाहु ॥२३॥

रूपस्य चक्षुर्ग्राहकं वदन्ति, चक्षुषो रूपं ग्राह्यं वदन्ति ।
रागस्य हेतुं समनोज्ञमाहुः, द्वेषस्य हेतुममनोज्ञमाहुः ॥२३॥

रूवेसु जो गेहिमुवेइ तिव्वं, अकालियं पावइ से विणासं ।
रागाउरे से जह वा पयंगे, आलोयलोले समुवेइ मच्चुं ॥२४॥

रूपेषु यो गृद्धिमुपैति तीव्रां, अकालिकं प्राप्नोति स विनाशम्।
रागातुरः स यथा वा पतंगः, आलोकलोलः समुपैति मृत्युम् ॥

जे यावि दोसं समुवेइ तिव्वं, तंसि क्खणे से उ उवेइ दुक्खं ।
दुद्दन्तदोसेण सएण जन्तू, न किञ्चि रूवं अवरज्झई से ॥२५॥

यश्चापि द्वेषं समुपैति तीव्रं, तस्मिन्क्षणे स तु समुपैति दुःखम्।
दुर्दान्तदोषेण स्वकेन जन्तुः, न किंचिद्रूपमपराध्यति तस्य॥२५॥

एगन्तरत्ते रुइरंसि रूवे, अतालिसे से कुणई पओसं ।
दुक्खस्स सम्पीलमुवेइ वाले, न लिप्पई तेण मुणी विरागो ॥२६॥

एकान्तरक्तो रुचिरे रूपे, एतादृशे सः करोति प्रद्वेषम् ।
दुःखस्यसंपीडामुपैति वालः, न लिप्यते तेन मुनिर्विरागी॥२६॥

रूवाणुगासाणुगए य जीवे, चराचरे हिंसइ णेगरूवे ।
चित्तेहि ते परितावेइ वाले, पीलेइ अत्तट्ठगुरु किलिट्ठे ॥२७॥

रूपानुगाशानुगतश्च जीवान् , चराचरान् हिनस्त्यनेकरूपान् ।
चित्रैस्तान्परितापयति वालः, पीडयति चात्मार्थगुरुः क्लिष्टः ॥

रूवाणुवाएण परिग्गहेण, उप्पायणे रक्खणसन्निओगे ।
वए विओगे य कहं सुहं से, सम्भोगकाले य अतित्तलाभे॥२८॥

रूपानुपातेन परिग्रहेण, उत्पादने रक्षणसंनियोगे ।
व्यये वियोगे च क्वसुख तस्य, संभोगकाले चातृप्तिलाभे॥२८॥

रूवे अतित्ते य परिग्गहम्मि, सत्तोवसत्तो न उवेइ तुट्ठिं ।
अतुट्ठिदोसेण दुही परस्स, लोभाविले आययई अदत्तं ॥२९॥
रूपेऽतृप्तश्च परिग्रहे, सक्त उपसक्तो नोपैति तुष्टिम् ।
अतुष्टिदोषेण दुःखो परस्य, लोभाविल आदत्तेऽदत्तम् ॥२९॥

तण्हाभिभूयस्स अदत्तहारिणो, रूवे अतित्तस्स परिग्गहे य ।
मायामुसं वड्ढइ लोभदोसा, तत्थावि दुक्खा न विमुच्चई से ॥३०॥
तृष्णाभिभूतस्यादत्तहारिणः, रूपेऽतृप्तस्य परिग्रहे च ।
मायामृषा वर्धते लोभदोषात् , तत्रापि दुःखान्न विमुच्यते सः।

मोसस्स पच्छा य पुरत्थओ य, पयोगकाले य दुही दुरन्ते ।
एवं अदत्ताणि समाययन्तो, रूवे अतित्तो दुहिओ अणिस्सो॥३१
मृषावाक्यस्य पश्चाचपुरस्ताच्च, प्रयोगकाले च दुःखी दुरन्तः ।
एवमदत्तानि समाददानः, रूपेऽतृप्तो दुःखितोऽनिश्रः ॥३१॥

रूवाणुरत्तस्स नरस्स एवं, कुत्तो सुहं होज्ज कयाइ किञ्चि ।
तत्थोवभोगे वि किलेसदुक्खं, निव्वत्तई जस्स कएण दुक्खं॥३२॥
रूपानुरक्तस्य नरस्यैवं, कुतः सुख भवेत्कदापि किचित् ।
तत्रोपभोगेऽपि क्लेशदुःखं, निर्वर्तयति यस्य कृते दुःखं॥३२॥

एमेव रूवम्मि गओपओसं, उवेइ दुक्खोहपरंपराओ ।
पदुट्ठचित्तो य चिणाइ कम्मं, जं से पुणो होइ दुहं विवागे ॥३३॥
एवमेव रूपे गतः प्रद्वेषं, उपैति दुःखौघपरम्पराः ।
प्रदुष्टचित्तश्च चिनोति कर्म, यत्तस्य पुनर्भवति दुःखं विपाके॥३३।

रूवे विरत्तो मणुओ विसोगो, एएण दुक्खोहपरंपरेण ।
न लिप्पए भवमज्झे वि सन्तो, जलेण वा पोक्खरिणी पलासं ॥
रूपे विरक्तो मनुजो विशोकः, एतया दुःखौघपरम्परया ।
न लिप्यते भवमध्येऽपि सन्, जलेनेव पुष्करिणी पलाशम्॥३४।

सोयस्स सद्दं गहणं वयन्ति, तं रागहेउं तु मणुन्नमाहु ।
तं दोसहेउं अमणुन्नमाहु, समो य जो तेसु स वीयरागो ॥३५॥
श्रोत्रस्य शब्दं ग्रहणं वदंति, तं रागहेतुं तु मनोज्ञमाहुः ।
तं द्वेषहेतुममनोज्ञमाहुः, समश्च यस्तेषु स वीतरागः ॥३५॥

सद्दस्स सोयं गहणं वयन्ति, सोयस्स सद्दं गहणं वयन्ति ।
रागस्स हेउं समणुन्नमाहु, दोसस्स हेउं अमणुन्नमाहु ॥३६॥
शब्दस्य श्रोत्रं ग्राहकं वदन्ति, श्रोत्रस्य शब्दं ग्राह्यं वदन्ति ।
रागस्यहेतुं समनोज्ञमाहुः, द्वेषस्य हेतुममनोज्ञमाहुः ॥३६॥

सद्देसु जो गेहिमुवेइ तिव्वं, अकालियं पावइ से विणासं ।
रागाउरे हरिणमिगे व मुद्धे, सद्दे अतित्ते समुवेइ मच्चुं ॥३७॥
शब्देषु यो गृद्धिमुपैति तीव्रां, अकालिकं प्राप्नोति स विनाशम्।
रागातुरो हरिणमृग इव मुग्धः,शब्देऽतृप्तः समुपैति मृत्युम्॥३७॥

जे यावि दोसं समुवेइ तिव्वं, तंसि क्खणे से उ उवेइ दुक्खं ।
दुद्दन्तदोसेण सएण जन्तू, न किंचि सद्दं अवरुज्झई से ॥३८॥
यश्चापि द्वेषं समुपैति तीव्रं, तस्मिन्क्षणे स तूपैति दुःखम् ।
दुर्दान्तदोषेण स्वकेन जन्तुः, न किंचिच्छब्दोऽपराध्यति तस्य ३८

एगन्तरत्ते रुइरंसि सद्दे, अतालिसे से कुणई पओसं ।
दुक्खस्स सम्पीलमुवेइ बाले, न लिप्पई तेण मुणी विरागो ॥३९॥
एकान्तरक्तो रुचिरे शब्दे, अतादृशे सः कुरुते प्रद्वेषम् ।
दुःखस्य संपीडामुपैति बालः, न लिप्यते तेन मुनिर्विरागः॥३९॥

सद्दाणुगासाणुगए य जीवे, चराचरे हिंसइऽणेगरूवे ।
चित्तेहि ते परितावेइ बाले, पीलेइ अत्तट्ठगुरु किलिट्ठे ॥४०॥
शब्दानुगाशानुगतश्च जीवः, चराचरान्हिनस्त्यनेकरूपान् ।
चित्रैस्तान्परितापयति बालः, पीडयति चात्मार्थगुरु क्लिष्टः॥४०॥

सद्दाणुवाएण परिग्गहेण, उप्पायणे रक्खणसन्निओगे ।
वए विओगे य कहं सुहं से, संभोगकाले य अतित्तलाभे ॥४१॥
शब्दानुपातेन परिग्रहेण, उत्पादने रक्षणसंनियोगे ।
व्यये वियोगे च क्वसुखं तस्य, संभोगकाले चातृप्तिलाभे॥४१॥

सद्दे अतित्ते य परिग्गहम्मि, सत्तोवसत्तो न उवेइ तुट्ठिं ।
अतुट्ठिदोसेण दुही परस्स, लोभाविले आययई अदत्तं ॥४२॥
शब्देऽतृप्तश्च परिग्रहे, सक्त उपसक्तो नोपैति तुष्टिम् ।
अतुष्टिदोषेण दुःखी परस्य, लोभाविल आदत्तेऽदत्तम् ॥४२॥

तण्हाभिभूयस्स अदत्तहारिणो, सद्दे अतित्तस्स परिग्गहे य ।
मायामुसं वड्ढइ लोभदोसा, तत्थावि दुक्खा न विमुच्चई से ॥४३॥
तृष्णाभिभूतस्यादत्तहारिणः, शब्देऽतृप्तस्य परिग्रहे च ।
मायामृषा वर्धते लोभदोषात्, तत्रापि दुःखान्न विमुच्यते सः ४३

मोसस्स पच्छा य पुरत्थओ य, पओगकाले य दुही दुरन्ते ।
एवं अदत्ताणि समाययन्तो, सद्दे अतित्तो दुहीओ अणिस्सो ॥४४॥
मृषा (वाक्यस्य)पश्चाच्चपुरस्ताच्च,प्रयोगकाले च दुःखो दुरन्तः।
एवमदत्तानि समाददानः, शब्देऽतृप्तो दुःखितोऽनिश्रः ॥४४॥

सद्दाणुरत्तस्स नरस्स एवं, कत्तो सुहं होज्ज कयाइ किंचि ।
तत्थोवभोगे वि किलेसदुक्खं, निव्वत्तई जस्स कएण दुक्खं ॥४५॥
शब्दानुरक्तस्य नरस्यैवं, कुतः सुखं भवेत्कदापि किंचित् ।
तत्रोपभोगेऽपि क्लेशदुःखं, निर्वर्तयति यस्यकृते दुःखम् ॥४५॥

एमेव सद्दम्मि गओ पओसं, उवेइ दुक्खोहपरंपराओ ।
पदुट्ठचित्तो य चिणाइ कम्मं, जं से पुणो होइ दुहं विवागे ॥४६॥
एवमेव शब्दे गतः प्रद्वेषं, उपैति दुःखौघपरम्पराः ।
प्रदुष्टचित्तश्च चिनोति कर्म, यत्तस्य पुनर्भवति दुःखं विपाके॥४६॥

सद्दे विरत्तो मणुश्रो विसोगो, एएण दुक्खोहपरंपरेण ।
न लिप्पए भवमज्झे वि सन्तो, जलेण वा पोक्खरिणीपलासं ॥४७॥
शब्दे विरक्तो मनुजो विशोकः, एतया दुःखौघपरम्परया ।
न लिप्यते भवमध्येऽपि सन्, जलेनेव पुष्करिणी पलाशम्॥४७॥
घाणस्स गन्धं गहणं वयन्ति, तं रागहेउं तु मणुन्नमाहु ।
तं दोसहेउं श्रमणुन्नमाहु, समो य जो तेसु स वीयरागो ॥४८॥
घ्राणस्य गन्धं ग्रहणं वदन्ति, तं रागहेतुं तु मनोज्ञमाहुः ।
तं द्वेषहेतुममनोज्ञमाहुः, समश्च यस्तेषु स वीतरागः ॥४८॥
गन्धस्स घाणं गहणं वयन्ति, घाणस्स गन्धं गहणं वयन्ति ।
रागस्स हेउं समणुन्नमाहु, दोसस्स हेउं श्रमणुन्नमाहु ॥४९॥
गन्धस्य घ्राणं ग्राहकं वदन्ति, घ्राणस्य गन्धं ग्राह्यं वदन्ति ।
रागस्यहेतुं समनोज्ञमाहुः, द्वेषस्य हेतुममनोज्ञमाहुः ॥४९॥
गन्धेसु जो गेहिमुवेइ तिव्वं, अकालियं पावइ से विणासं ।
रागाउरे श्रोसहगन्धगिद्धे, सप्पे विलाश्रो विव निक्खमन्ते॥५०॥
गंधेषु यो गृद्धिमुपैतितीव्रां, अकालिकं प्राप्नोतिस विनाशम् ।
रागातुर श्रौषधगंधगृद्धः, सर्पो बिलान्निवनिःक्रामन् ॥५०॥
जे यावि दोसं समुवेइ तिव्वं, तंसि क्खणे से उ उवेइ दुक्खं ।
दुद्दन्तदोसेण सएण जन्तू, न किंचि गन्धं श्रवरुज्झई से ॥५१॥
यश्चापि द्वेष समुपैति तीव्रं, तस्मिन्क्षणे स तूपैति दुःखम् ।
दुर्दान्तदोषेण स्वकेन जन्तुः, न किंचिद् गन्धोऽपराध्यति तस्य॥
एगन्तरत्ते रुइरंसि गन्धे, अतालिसे से कुणई पश्रोसं ।
दुक्खस्स संपीलमुवेइ बाले, न लिप्पई तेण मुणी विरागो ॥५२॥
एकान्तरक्तो रुचिरे गन्धे, अतादृशे स करोति प्रद्वेषम् ।
दुःखस्य संपीडामुपैति बालः, न लिप्यते तेन मुनिर्विरागी॥५२॥

गन्धाणुगासाणुगए य जीवे, चराचरे हिंसइऽणेगरुवे ।
चित्तेहि ते परितावेइ बाले, पीलेइ अत्तट्ठगुरु किलिट्ठे ॥५३॥

गन्धानुगाशानुगतश्च जीवः, चराचरान्हिनस्त्यनेकरूपान् ।
चित्रैस्तान्परितापयति बालः, पीडयत्यात्मार्थगुरुः क्लिष्टः॥५३॥

गन्धाणुवाएण परिग्गहेण, उप्पायणे रक्खणसन्निओगे ।
वए विओगे य कहं सुहं से, संभोगकाले य अतित्तलाभे ॥५४॥

गंधानुपातेन परिग्रहेण, उत्पादनेरक्षणसन्नियोगे ।
व्यये वियोगे च क्वसुखं तस्य, संभोगकाले चातृप्तिलाभे ॥५४॥

गन्धे अतित्ते य परिग्गहम्मि, सत्तोवसत्तो न उवेइ तुट्ठिं ।
अतुट्ठिदोसेण दुही परस्स, लोभाविले आययई अदत्तं ॥५५॥

गन्धेऽतृप्तश्च परिग्रहे, सक्त उपसक्तो नोपैति तुष्टिम् ।
अतुष्टिदोषेण दुःखी परस्य, लोभाविल आदत्तेऽदत्तम् ॥५५॥

तण्हाभिभूयस्स अदत्तहारिणो, गन्धे अतित्तस्स परिग्गहे य ।
मायामुसं वड्ढइ लोभदोसा, तत्थावि दुक्खा न विमुच्चई से ॥५६॥

तृष्णाभिभूतस्यादत्तहारिणः, गन्धेऽतृप्तस्य परिग्रहे च ।
मायामृषा वर्धते लोभदोषात् , तत्रापि दुःखान्न विमुच्यते सः॥

मोसस्स पच्छा य पुरत्थओ य, पओगकाले य दुही दुरन्ते ।
एवं अदत्ताणि समाययन्तो, गन्धे अतित्तो दुहिओ अणिस्सो॥५७॥

मृषा(वाक्यस्य)पश्चाच्च पुरस्ताच्च, प्रयोगकाले च दुःखी दुरन्तः
एवमदत्तानि समाददानः, गन्धेऽतृप्तो दुःखितोऽनिश्रः ॥५७॥

गन्धाणु रत्तस्स नरस्स एवं, कत्तो सुहं होज्ज कयाइ किंचि ।
तत्थोवभोगे वि किलेसदुक्खं, निव्वत्तई जस्स कएण दुक्खं ॥५८॥

गन्धानुरक्तस्य नरस्यैवं, कुतः सुखं भवेत्कदापि किंचित् ।
तत्रोपभोगेऽपि क्लेशदुःखं, निर्वर्तयति यस्य कृते दुःखम् ॥५८॥

एमेव गन्धम्मि गओ पओसं, उवेइ दुक्खोहपरंपराओ ।
पदुट्ठचित्तो य चिणाइ कम्मं, जं से पुणो होइ दुहं विवागे ॥५९॥

एवमेव गन्धे गतः प्रद्वेषं, उपैति दुःखौघपरम्पराः ।
प्रदुष्टचित्तश्चचिनोति कर्म, यत्तस्य पुनर्भवति दुःखंविपाके॥५९॥

गन्धे विरत्तो मणुओ विसोगो, एएण दुक्खोहपरंपरेण ।
न लिप्पई भवमज्झे वि सन्तो, जलेण वा पोक्खरिणीपलासं॥६०॥

गन्धे विरक्तो मनुजो विशोकः, एतया दुःखौघपरम्परया ।
न लिप्यते भवमध्येऽपि सन्, जलेनेव पुष्करिणी पलाशम् ॥६०॥

जिब्भाए रसं गहणं वयन्ति, तं रागहेउं तु मणुन्नमाहु ।
तं दोसहेउं अमणुन्नमाहु, समो य जो तेसु स वीयरागो ॥६१॥

जिह्वाया रसं ग्रहणं वदन्ति, तं रागहेतुं तु मनोज्ञमाहुः ।
तं द्वेषहेतुममनोज्ञमाहुः समश्च यस्तेषु स वीतरागः ॥६१॥

रसस्स जिब्भं गहणं वयंति, जिब्भाए रसं गहणं वयन्ति ।
रागस्स हेउं समणुन्नमाहु, दोसस्स हेउं अमणुन्नमाहु ॥६२॥

रसस्य जिह्वां ग्राहिकां वदन्ति, जिह्वाया रसं ग्राह्यं वदन्ति ।
रागस्य हेतु समनोज्ञमाहुः, द्वेषस्य हेतुममनोज्ञमाहुः ॥६२॥

रसेसु जो गेहिमुवेइ तिव्वं, अकालियं पावइ से विणासं ।
रागाउरे बडिसविभिन्नकाए, मच्छे जहा आमिसभोगगिद्धे ॥६३॥

रसेषु यो गृद्धिमुपैति तीव्रां, अकालिकं प्राप्नोति स विनाशम् ।
रागातुरो बडिशविभिन्नकायः, मत्स्यो यथाऽऽमिषभोगगृध्नः ॥

जे यावि दोसं समुवेइ तिव्वं, तंसि क्खणे से उ उवेइ दुक्खं ।
दुद्दन्तदोसेण सएण जन्तू, न किंचि रसं अवरुज्झई से ॥६४॥

यश्चापि द्वेषं समुपैति तीव्रं, तस्मिन्क्षणे सतूपैति दुःखम् ।
दुर्दान्तदोषेण स्वकेन जन्तुः, न किंचिद्रसोऽपराध्यति तस्य॥६४॥

एगन्तरत्ते रुइरंसि रसे, अतालिसे से कुणइ पओसं ।
दुक्खस्स संपीलमुवेइ बाले, न लिप्पई तेण मुणी विरागो ॥६५॥
एकान्तरक्तो रुचिरे रसे, अतादृशे स कुरुते प्रद्वेषम् ।
दुःखस्य संपीडामुपैति बालः, न लिप्यते तेन मुनिर्विरागी॥६५॥
रसाणुगासाणुगए य जीवे, चराचरे हिंसइऽणेगरूवे ।
चित्तेहि ते परितावेइ बाले, पीलेइ अत्तट्ठगुरु किलिट्ठे ॥६६॥
रसानुगाशानुगतश्च जीवः, चराचरान्हिनस्त्यनेकरूपान् ।
चित्रैस्तान् परितापयति बालः, पीडयत्यात्मार्थगुरुः क्लिष्टः॥६६॥
रसाणुवाएण परिग्गहेण, उप्पायणे रक्खणसन्निओगे ।
वए विओगे य कहं सुहं से, संभोगकाले य अतित्तलाभे ॥६७॥
रसानुपातेन परिग्रहेण, उत्पादने रक्षणसंनियोगे ।
व्यये वियोगे च क्व सुखं तस्य, संभोगकालेऽपि चातृप्तिलाभे६७॥
रसे अतित्ते य परिग्गहम्मि, सत्तोवसत्तो न उवेइ तुट्ठिं ।
अतुट्ठिदोसेण दुही परस्स, लोभाविले आययई अदत्तं ॥६८॥
रसेऽतृप्तश्च परिग्रहे, सक्त उपसक्तो नोपैति तुष्टिम् ।
अतुष्टिदोषेण दुःखी परस्य, लोभाविल आदत्तेऽदत्तम् ॥६८॥
तण्हाभिभूयस्स अदत्तहारिणो, रसे अतित्तस्स परिग्गहे य ।
मायामुसं वड्ढइ लोभदोसा, तत्थावि दुक्खा न विमुच्चई से ॥६९॥
तृष्णाभिभूतस्यादत्तहारिणः, रसेऽतृप्तस्य परिग्रहे च ।
मायामृषा वर्धते लोभदोषात्, तत्रापि दुःखान्न विमुच्यते सः॥६९॥
मोसस्स पच्छा य पुरत्थओ य, पओगकाले य दुही दुरन्ते ।
एवं अदत्ताणि समाययन्तो, रसे अतित्तो दुहिओ अणिस्सो॥७०॥
मृषावाक्यस्य पश्चाच्च पुरस्ताच्च, प्रयोगकाले च दुःखी दुरन्तः ।
एवमदत्तानि समाददानः, रसेऽतृप्तो दुःखितोऽनिश्रः ॥७०॥

रसाणुरत्तस्स नरस्स एवं, कत्तो सुहं होज्ज कयाइ किंचि ।
तत्थोवभोगे वि किलेसदुक्खं, निव्वत्तई जस्स कएण दुक्खं ॥
रसानुरक्तस्य नरस्यैवं, कुतः सुखं स्यात् कदापि किञ्चित् ।
तत्रोपभोगेऽपि क्लेशदुःखं, निर्वर्तयति यस्य कृते दुःखम् ॥७१॥

एमेव रसम्मि गओ पओसं, उवेइ दुक्खोहपरंपराओ ।
पदुट्ठचित्तो य चिणाइ कम्मं, जं से पुणो होइ दुहं विवागे ॥७२॥
एवमेव रसे गतः प्रद्वेषं, उपैति दुःखौघपरम्पराः ।
प्रदुष्टचित्तश्च चिनोति कर्म, यत्तस्य पुनर्भवति दुःखं विपाके॥७२॥

रसे विरत्तो मणुओ विसोगो, एएण दुक्खोहपरंपरेण ।
न लिप्पई भवमज्झे वि सन्तो, जलेण वा पोक्खरिणीपलासं ॥
रसे विरक्तो मनुजो विशोकः, एतया दुःखौघपरम्परया ।
न लिप्यते भवमध्ये ऽपि सन्, जलेनेव पुष्करिणीपलाशम् ॥७३॥

कायस्स फासं गहणं वयन्ति, तं रागहेउं तु मणुन्नमाहु ।
तं दोसहेउं अमणुन्नमाहु, समो य जो तेसु स वीयरागो ॥७४॥
कायस्य स्पर्शं ग्रहणं वदन्ति, तं रागहेतुं तु मनोज्ञमाहुः ।
तं द्वेषहेतुममनोज्ञमाहुः, समश्चयस्तेषु स वीतरागः ॥७४॥

फासस्स कायं गहणं वयन्ति, कायस्स फासं गहणं वयंति ।
रागस्स हेउं समणुन्नमाहु, दोसस्स हेउं अमणुन्नमाहु ॥७५॥
स्पर्शस्य कायं ग्राहकं वदन्ति, कायस्य स्पर्शं ग्राह्यं वदन्ति ।
रागस्य हेतुं समनोज्ञमाहुः, द्वेषस्य हेतुममनोज्ञमाहुः ॥७५॥

फासेसु जो गेहिमुवेइ तिव्वं, अकालियं पावइ से विणासं ।
रागाउरे सीयजलावसन्ने, गाहग्गहीए महिसे विवन्ने ॥७६॥
स्पर्शेषु यो गृद्धिमुपैति तीव्रां, अकालिकं प्राप्नोति स विनाशम् ।
रागातुरःशीतजलावसन्नः, ग्राहगृहीतो महिष इवारण्ये ॥७६॥

जे यावि दोसं समुवेइ तिव्वं; तंसि क्खणे से उ उवेइ दुक्खं।
दुद्दन्तदोसेण सएण जन्तू, न किंचि फासं अवरुज्झई से ॥७७॥
यश्चापि द्वेषं समुपैति तीव्रं, तस्मिन्क्षणे स तूपैति दुःखम्।
दुर्दान्तदोषेण स्वकेन जंतुः, न किंचित्स्पर्शोऽपराध्यति तस्य॥७७॥

एगन्तरत्ते रुइरंसि फासे, अतालिसे से कुणई पओसं।
दुक्खस्स संपीलमुवेइ बाले, न लिप्पई तेण मुणी विरागो॥७८॥
एकान्तरक्तो रुचिरे स्पर्शे, अतादृशे स कुरुते प्रद्वेषम्।
दुःखस्य संपीडामुपैति बालः, न लिप्यते तेन मुनिर्विरागी॥७८

फासाणुगासाणुगए य जीवे, चराचरे हिंसइऽणेगरूवे।
चित्तेहि ते परितावेइ बाले, पीलेइ अत्तट्ठगुरु किलिट्ठे ॥७९॥
स्पर्शानुगाशानुगतश्च जीवः, चराचरान्हिनस्त्यनेकरूपान्।
चित्रैस्तान् परितापयति बालः, पीडयत्यात्मार्थगुरुः क्लिष्टः॥

फासाणुवाएण परिग्गहेण, उप्पायणे रक्खणसन्निओगे।
वए विओगे य कहं सुहं से, संभोगकाले य अतित्तलाभे ॥८०॥
स्पर्शानुपातेन परिग्रहेण, उत्पादने रक्षणसंनियोगे।
व्यये वियोगे च कथं सुखं तस्य, संभोगकाले चातृप्तिलाभे॥

फासे अतित्ते य परिग्गहम्मि, सत्तोवसत्तो न उवेइ तुट्ठिं।
अतुट्ठिदोसेण दुही परस्स, लोभाविले आययई अदत्तं ॥८१॥
स्पर्शेऽतृप्तश्च परिग्रहे, सक्त उपसक्तो नोपैति तुष्टिम्।
अतुष्टिदोषेण दुःखी परस्य, लोभाविल आदत्तेऽदत्तम् ॥८१॥

तण्हाभिभूयस्स अदत्तहारिणो, फासे अतित्तस्स परिग्गहे य।
मायामुसं वड्ढइ लोभदोसा, तत्थावि दुक्खा न विमुच्चई से॥८२॥
तृष्णाभिभूतस्याऽदत्तहारिणः, स्पर्शेऽतृप्तस्य परिग्रहे च।
मायामृषावर्धते लोभदोषात्, तत्रापि दुःखान्नविमुच्यतेसः॥८२॥

मोसस्स पच्छा य पुरत्थओ य, पओगकाले य दुही दुरन्ते ।
एवं अदत्ताणि समाययन्तो, फासे अतित्तो दुहिओ अणिस्सो॥
मृषा वाक्यस्य पश्चाच्च पुरस्ताच्च, प्रयोगकाले च दुःखी दुरन्तः ।
एवमदत्तानि समाददानः, स्पर्शेऽतृप्तो दुःखितोऽनिश्रः ॥८३॥
फासाणुरत्तस्स नरस्स एवं, कत्तो सुहं होज्ज कयाइ किंचि ।
तत्थोवभोगेवि किलेसदुक्खं, निव्वत्तई जस्स कएण दुक्खं ॥८४॥
स्पर्शानुरक्तस्य नरस्यैवं, कुतः सुखं भूयात्कदापि किंचित् ।
तत्रोपभोगेऽपि क्लेशदुःखं, निर्वर्तयति यस्य कृते दुःखम्॥८४॥
एमेव फासम्मि गओ पओसं, उवेइ दुक्खोहपरंपराओ ।
पदुट्ठचित्तो य चिणाइ कम्मं, जं से पुणो होइ दुहं विवागे ॥८५॥
एवमेव स्पर्शे गतः प्रद्वेषं, उपैति दुःखौघपरम्पराः ।
प्रदुष्टचित्तश्च चिनोति कर्म, यत्तस्य पुनर्भवति दुःखं विपाके८५
फासे विरत्तो मणुओ विसोगो, एएण दुक्खोहपरंपरेण ।
न लिप्पई भवमज्झे वि सन्तो, जलेण वा पोक्खरिणीपलासं ॥
स्पर्शे विरक्तो मनुजो विशोकः, एतया दुःखौघपरम्परया ।
न लिप्यते भवमध्येऽपि सन्, जलेनेव पुष्करिणीपलाशम् ॥८६॥
मणस्स भावं गहणं वयन्ति, तं रागहेउं तु मणुन्नमाहु ।
तं दोसहेउं अमणुन्नमाहु, समो य जो तेसु स वीयरागो ॥८७॥
मनसो भावं ग्रहणं वदन्ति, तं रागहेतु तु मनोज्ञमाहुः
तं द्वेषहेतुममनोज्ञमाहुः, समश्चयस्तेषु स वीतरागः ॥८७॥
भावस्स मणं गहणं वयन्ति, मणस्स भावं गहणं वयन्ति ।
रागस्स हेउं समणुन्नमाहु, दोसस्स हेउं अमणुन्नमाहु ॥८८॥
भावस्य मनो ग्राहकं वदन्ति, मनसो भावं ग्राह्यं वदन्ति ।
रागस्य हेतुं समनोज्ञमाहुः, द्वेषस्य हेतुममनोज्ञमाहुः ॥८८॥

भावेसु जो गेहिमुवेइ तिव्वं, अकालियं पावइ से विणासं ।
रागाउरे कामगुणेसु गिद्धे, करेणुमग्गावहिए गजे वा ॥८९॥
भावेषु यो गृद्धिमुपैति तीव्रां, अकालिकं प्राप्नुते स विनाशम् ।
रागातुरः कामगुणेषु गृद्धः, करेणुमार्गापहृत गज इव ॥८९॥

जे यावि दोसं समुवेइ तिव्वं, तंसि क्खणे से उ उवेइ दुक्खं ।
दुद्दन्तदोसेण सएण जन्तू, न किंचि भावं अवरुज्झई से॥९०॥
यश्चापि द्वेषं समुपैति तीव्रं, तस्मिन्क्षणे स तूपैति दुःखम् ।
दुर्दान्तदोषेण स्वकेन जंतुः, न किंचिद्भावोऽपराध्यति तस्य ९०

एगन्तरत्ते रुइरंसि भावे, अतालिसे से कुणई पओसं ।
दुक्खस्स संपीलमुवेइ बाले, न लिप्पई तेण मुणी विरागो॥९१॥
एकान्तरक्तो रुचिरे भावे, अतादृशे स कुरुते प्रद्वेषम् ।
दुःखस्य सपीडामुपैति बालः, न लिप्यते तेन मुनिर्विरागो९१

भावाणुगासाणुगए य जीवे, चराचरे हिंसइऽणेगरूवे ।
चित्तेहि ते परितावेइ बाले, पीलेइ अत्तट्ठगुरु किलिट्ठे ॥९२॥
भावानुगाशानुगतश्च जीवः, चराचरान्हिनस्त्यनेकरूपान् ।
चित्रैस्तान्परितापयति बालः, पीडयत्यात्मार्थगुरुः क्लिष्टः॥९२॥

भावाणुवाएण परिग्गहेण, उप्पायणे रक्खणसन्निओगे ।
वए विओगे य कहं सुहं से, संभोगकाले य अतित्तलाभे ॥९३॥
भावानुपातेन परिग्रहेण, उत्पादने रक्षणसंनियोगे
व्यये वियोगे च कथं सुख तस्य, संभोगकाले चाऽतृप्तिलाभे९३

भावे अतित्ते य परिग्गहम्मि, सत्तोवसत्तो न उवेइ तुट्ठिं ।
अतुट्ठिदोसेण दुही परस्स, लोभाविले आययई अदत्तं ९४॥
भावेऽतृप्तश्च परिग्रहे, सक्त उपसक्तो नोपैति तुष्टिम् ।
अतुष्टिदोषेण दुःखी परस्य, लोभाविल आदत्तेऽदत्तम् ॥९४॥

तण्हाभिभूयस्स अदत्तहारिणो, भावे अतित्तस्स परिग्गहे य ।
मायामुसं वड्ढइ लोभदोसा, तत्थावि दुक्खा न विमुच्चई से ॥
तृष्णाभिभूतस्याऽदत्तहारिणः भावेऽतृप्तस्य परिग्रहे च ।
मायामृषा वर्धते लोभदोषात्, तत्रापि दुःखान्न विमुच्यते सः९५

मोसस्स पच्छा य पुरत्थओ य, पओगकाले य दुही दुरन्ते ।
एवं अदत्ताणि समाययन्तो, भावे अतित्तो दुहिओ अणिस्सो॥
मृषावाक्यस्य पश्चाच्च पुरस्ताच्च, प्रयोगकाले च दुःखी दुरन्तः ।
एवमदत्तानि समाददत्, भावेऽतृप्तो दुःखितोऽनिश्रः ॥९६॥

भावाणुरत्तस्स नरस्स एवं, कत्तो सुहं होज्ज कयाइ किंचि ।
तत्थोवभोगे वि किलेसदुक्खं, निव्वत्तई जस्स कएण दुक्खं ॥९७॥
भावानुरक्तस्य नरस्यैवं, कुतः सुखं स्यात्कदापि किंचित् ।
तत्रोपभोगेऽपि क्लेशदुःखं, निवर्तयति यस्य कृते दुःखं ॥९७॥

एमेव भावम्मि गओ पओसं, उवेइ दुक्खोहपरंपराओ ।
पदुट्ठचित्तो य चिणाइ कम्मं, जं से पुणो होइ दुहं विवागे ॥९८॥
एवमेव भावे गतः प्रद्वेष, उपैति दुःखौघपरम्पराः ।
प्रदुष्टचित्तश्च चिनोति कर्म, यत्तस्य पुनर्भवति दुःखं विपाके ९८

भावे विरत्तो मणुओ विसोगो, एएण दुक्खोहपरंपरेण ।
न लिप्पई भवमज्झे वि सन्तो, जलेण वा पोक्खरिणीपलासं ॥
भावे विरक्तो मनुजो विशोकः, एतया दुःखौघपरम्परया ।
न लिप्यते भवमध्येऽपि सन्, जलेनेव पुष्करिणीपलाशम् ॥९९॥

एविन्दियत्था य मणस्स अत्था, दुक्खस्स हेउं मणुयस्स रागिणो।
ते चेव थोवं पि कयाइ दुक्खं, न वीयरागस्स करेन्ति किंचि ॥
एवमिन्द्रियार्थाश्च मनसोऽर्थाः, दुःखस्य हेतवो मनुजस्य रागिणः।
ते चैव स्तोकमपि कदापि दुःखं, न वीतरागस्य कुर्वन्ति किंचित्

न कामभोगा समयं उवेन्ति, न यावि भोगा विगइं उवेन्ति ।
जे तप्पओसी य परिग्गही य, सो तेसु मोहा विगइं उवेइ ॥१०१॥
न कामभोगाः समतामुपयन्ति, न चापि भोगा विकृतिमुपयन्ति ।
यस्तत्प्रद्वेषी च परिग्रही च, स तेषु मोहाद् विकृतिमुपैति १०१॥

कोहं च माणं च तहेव मायं, लोहं दुगुञ्छं अरइं रइं च ।
हासं भयं सोगपुमित्थिवेयं, नपुंसवेयं विविहे य भावे ॥१०२॥
क्रोधं च मानं च तथैव मायां, लोभं जुगुप्सामरतिं रतिं च ।
हास्यं भयं शोकं पुंवेदस्त्रीवेदं, नपुंसकवेदं विविधांश्च भावान् ॥

आवज्जई एवमणेगरूवे, एवंविहे कामगुणेसु सत्तो ।
अन्ने य एयप्पभवे विसेसे, कारुण्णदीणे हिरिमे वइस्से ॥१०३॥
आपद्यत एवमनेकरूपान्, एवंविधान् कामगुणेषु सक्तः ।
अन्यांश्चैतत्प्रभवान् विशेषान्, कारुण्यदीनो ह्रीमान् द्वेष्यः॥१०३॥

कप्पं न इच्छिज्ज सहायलिच्छू, पच्छाणुतावे न तवप्पभावं ।
एवं वियारे अमियप्पयारे, आवज्जई इन्दियचोरवस्से ॥१०४॥
कल्पं नेच्छेत्साहाय्यलिप्सुः, पश्चादनुतापो न तपःप्रभावम् ।
एवं विकारानमितप्रकारान्, आपद्यत इन्द्रियचौरवश्यः १०४॥

तओ से जायन्ति पओयणाइं, निमज्जिउं मोहमहण्णवम्मि ।
सुहेसिणो दुक्खविणोयणट्ठा, तप्पच्चयं उज्जमए य रागी ॥१०५॥
ततस्तस्य जायन्ते प्रयोजनानि, निमज्जयितुं मोहमहार्णवे ।
सुखैषिणो दुःखविनोदनार्थं, तत्प्रत्ययमुद्यच्छति च रागी॥१०५॥

विरज्जमाणस्स य इन्दियत्था, सद्दाइया तावइयप्पगारा ।
न तस्स सव्वे वि मणुन्नयं वा, निव्वत्तयन्ती अमणुन्नयं वा ॥१०६॥
विरज्यमानस्य चेन्द्रियार्थाः, शब्दाद्यास्तावत्प्रकाराः ।
न तस्य सर्वेऽपि मनोज्ञतां वा, निर्वर्तयन्ति अमनोज्ञतां वा१०६॥

एवं स संकप्पविकप्पणासुं, संजायई समयमुवट्ठियस्स ।
अत्थे असंकप्पयओ तओ से, पहीयए कामगुणेसु तण्हा ॥१०७॥

एवं स संकल्पविकल्पनासु, संजायते समतोपस्थितस्य ।
अर्थान्संकल्पयतस्ततस्तस्य, प्रहीयते कामगुणेषु तृष्णा॥१०७॥

स वीयरागो कयसव्वकिच्चो, खवेइ नाणावरणं खणेणं ।
तहेव जं दंसणमावरेइ, जं चन्तरायं पकरेइ कम्मं ॥१०८॥

स वीतरागः कृतसर्वकृत्यः, क्षपयति ज्ञानावरणं क्षणेन ।
तथैव यद् दर्शनमावृणोति, यदन्तरायं प्रकरोति कर्म ॥१०८॥

सव्वं तओ जाणइ पासए य, अमोहणे होइ निरन्तराए ।
अणासवे झाणसमाहिजुत्ते, आउक्खए मोक्खमुवेइ सुद्धे ॥१०९॥

सर्वं ततो जानाति पश्यति च, अमोहनो भवति निरंतरायः ।
अनास्रवो ध्यानसमाधियुक्तः, आयुःक्षये मोक्षमुपैति शुध्धः ॥

सो तस्स सव्वस्स दुहस्स मुक्को, जं बाहई सययं जन्तुमेयं ।
दीहामयं विप्पमुक्को पसत्थो, तो होइ अच्चन्तसुही कयत्थो ॥११०॥

स तस्मात् सर्वस्माद् दुःखान् मुक्तः, यद् बाधते संततंजन्तुमेन
दीर्घामयविप्रमुक्तः प्रशस्तः, ततो भवत्यत्यन्तसुखी कृतार्थः११०

अणाइकालप्पभवस्स एसो, सव्वस्स दुक्खस्स पमोक्खमग्गो ।
वियाहिओ जं समुविच्च सत्ता, कमेण अच्चन्तसुही भवन्ति ॥१११॥

अनादिकालप्रभवस्यैषः, सर्वस्य दुःखस्य प्रमोक्षमार्गः ।
व्याख्यातः यं समुपेत्य सत्त्वाः क्रमेणाऽत्यन्तसुखिनो भवन्ति१११॥

॥ त्ति बेमि ॥ इति पमायट्ठाणं समत्तं ॥३२॥
॥ इति ब्रवीमि ॥ इतिप्रमादस्थानं समाप्तं ॥३२॥

॥ अह कम्मप्पयडी तेत्तीसइमं अज्झयणं ॥

॥ अथ कर्मप्रकृति त्रयस्त्रिंशत्तममध्ययनं ॥

अट्ठ कम्माइं वोच्छामि, आणुपुव्विं जहाकमं ।
जेहिं बद्धो अयं जीवो, संसारे परिवट्टई ॥१॥

अष्ट कर्माणि वक्ष्यामि, आनुपूर्व्या यथाक्रमम् ।
यैर्बद्धोऽयं जीवः, संसारे परिवर्तते ॥१॥

नाणस्सावरणिज्जं, दंसणावरणं तहा ।
वेयणिज्जं तहा मोहं, आउकम्मं तहेव य ॥२॥

ज्ञानस्यावरणं, दर्शनावरणं तथा ।
वेदनीयं तथा मोहं, आयुःकर्म तथैव च ॥२॥

नामकम्मं च गोयं च, अन्तरायं तहेव य ।
एवमेयाइ कम्माइं, अट्ठेव उ समासओ ॥३॥

नामकर्म च गोत्रं च, अन्तरायं तथैव च ।
एवमेतानि कर्माणि, अष्टौ तु समासतः ॥३॥

नाणावरणं पञ्चविहं, सुयं आभिणिबोहियं ।
ओहिनाणं च तइयं, मणनाणं च केवलं ॥४॥

ज्ञानावरणं पंचविधं, श्रुतमाभिनिबोधिकम् ।
अवधिज्ञानं च तृतीयं, मनोज्ञानं च केवलम् ॥४॥

निद्दा तहेव पयला, निद्दानिद्दा पयलपयला य ।
तत्तो य थीणगिद्धी उ, पंचमा होइ नायव्वा ॥५॥

निद्रा तथैव प्रचला, निद्रानिद्रा प्रचलाप्रचला च ।
ततश्च स्त्यानगृद्धिस्तु, पंचमा भवति ज्ञातव्या ॥५॥

चक्खुमचक्खूओहिस्स, दंसणे केवले य आवरणे ।
एवं तु नवविगप्पं, नायव्वं दंसणावरणं ॥६॥

चक्षुरचक्षुरवधेः, दर्शने केवले चावरणे ।
एवं तु नवविकल्पं, ज्ञातव्यं दर्शनावरणम् ॥६॥

वेयणीयंपि य दुविहं, सायमसायं च आहियं ।
सायस्स उ बहू भेया, एमेव असायस्स वि ॥७॥

वेदनीयमपि च द्विविधं, सातमसातं चाख्यातम् ।
सातस्य तु बहवो भेदाः, एवमेवाऽसातस्यापि ॥७॥

मोहणिज्जंपि दुविहं, दंसणे चरणे तहा ।
दंसणे तिविहं वुत्तं, चरणे दुविहं भवे ॥८॥

मोहनीयमपि द्विविधं, दर्शने चरणे तथा ।
दर्शने त्रिविधमुक्तं, चरणे द्विविधं भवेत् ॥८॥

सम्मत्तं चेव मिच्छत्तं, सम्मामिच्छत्तमेव य ।
एयाओ तिन्नि पयडीओ, मोहणिज्जस्स दंसणे ॥९॥

सम्यक्त्वं चैव मिथ्यात्वं, सम्यङ्मिथ्यात्वमेव च ।
एतास्तिस्रः प्रकृतयः, मोहनीयस्य दर्शने ॥९॥

चरित्तमोहणं कम्मं, दुविहं तं वियाहियं ।
कसायमोहणिज्जं तु, नोकसायं तहेव य ॥१०॥

चारित्रमोहनं कर्म, द्विविधं तद् व्याख्यातम् ।
कषायमोहनीयं तु, नोकषायं तथैव च ॥१०॥

सोलसविहभेएणं, कम्मं तु कसायजं ।
सत्तविहं नवविहं वा, कम्मं च नोकसायजं ॥११॥

षोडशविधं भेदेन, कर्म तु कषायजम् ।
सप्तविधं नवविधं वा, कर्म च [1]नोकषायजम् ॥११॥
नेरइयतिरिक्खाउं, मणुस्साउं तहेव य ।
देवाउयं चउत्थं तु, आउं कम्मं चउव्विहं ॥१२॥
नैरयिकतिर्यगायुः, मनुष्यायुस्तथैव च ।
देवायुश्चतुर्थं तु, आयुःकर्म चतुर्विधम् ॥१२॥
नामं कम्मं तु दुविहं, सुहमसुहं च आहियं ।
सुभस्स उ बहू भेया, एमेव असुहस्स वि ॥१३॥
नामकर्म तु द्विविधम् , शुभमशुभं चाख्यातम् ।
शुभस्य तु बहवो भेदाः, एवमेवाशुभस्यापि ॥१३॥
गोयं कम्मं दुविहं, उच्चं निियं च आहियं ।
उच्चं अट्ठविहं होइ, एवं नीयं पि आहियं ॥१४॥
गोत्रकर्म द्विविधं, उच्चं नीचं चाख्यातम् ।
उच्चमष्टविधं भवति, एवं नीचमप्याख्यातम् ॥१४॥
दाणे लाभे य भोगे य, उवभोगे वीरिए तहा ।
पञ्चविहमन्तरायं, समासेण वियाहियं ॥१५॥
दाने लाभे च भोगे च, उपभोगे वीर्ये तथा ।
पंचविधमन्तरायं, समासेन व्याख्यातम् ॥१५॥
एयाओ मूलपयडीओ, उत्तराओ य आहिया ।
पएसग्गं खेत्तकाले य, भावं च उत्तरं सुण ॥१६॥
एता मूलप्रकृतयः, उत्तराश्चाख्याताः ।
प्रदेशाग्रं क्षेत्रकालौ च, भावं चोत्तरं शृणु ॥१६॥
सव्वेसिं चेव कम्माणं, पएसग्गमणन्तगं ।
गण्ठियसत्ताईयं, अन्तो सिद्धाण आहियं ॥१७॥

[1] कषायने पुष्टकनार हास्यादिजन्य.

सर्वेषां चैव कर्मणां प्रदेशाग्रमनन्तकम् ।
ग्रन्थिकसत्त्वातीतं, अन्तरं सिध्धानामाख्यातम् ॥१७॥

सव्वजीवाण कम्मं तु, संगहे छद्दिसागयं ।
सव्वेसु वि पएसेसु, सव्वं सव्वेण बद्धगं ॥१८॥
सर्वजीवानां कर्म तु, संग्रहे षड्दिशागतम् ।
सर्वैरप्यात्मप्रदेशैः, सर्वं सर्वेण बध्धकम् ॥१८॥

उदहीसरिसनामाण, तीसई कोडिकोडीओ ।
उक्कोसिया ठिई होइ, अन्तोमुहुत्तं जहन्निया ॥१९॥
उदधिसदृङ्नाम्नां, त्रिंशत्कोटाकोटयः ।
उत्कृष्टा स्थितिर्भवति, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यका ॥१९॥

आवरणिज्जाण दुण्हंपि, वेयणिज्जे तहेव य ।
अन्तराए य कम्मम्मि, ठिई एसा वियाहिया ॥२०॥
आवरणयोर्द्वयोरपि, वेदनीये तथैव च ।
अन्तराये च कर्मणि, स्थितिरेषा व्याख्याता ॥२०॥

उदहीसरिसनामाण, सत्तरिं कोडिकोडीओ ।
मोहणिज्जस्स उक्कोसा, अन्तोमुहुत्तं जहन्निया ॥२१॥
उदधिसदृङनाम्नां, सप्ततिः कोटाकोटयः ।
मोहनीयस्योत्कृष्टा, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यका ॥२१॥

तेत्तीस सागरोवमा, उक्कोसेण वियाहिया ।
ठिइ उ आउकम्मस्स, अन्तोमुहुत्तं जहन्निया ॥२२॥
त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमा, उत्कर्षेण व्याख्याता ।
स्थितिस्त्वायुःकर्मणः, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यका ॥२२॥

उदहीसरिसनामाण, वीसई कोडिकोडीओ ।
नामगोत्ताणं उक्कोसा, अन्तो मुहुत्तं जहन्निया ॥२३॥

उदधिसदृङ्नाम्नां, विंशतिः कोटाकोटयः ।
नामगोत्रयोरुत्कृष्टा, अन्तर्मुहूर्तो जघन्यका ॥२३॥

सिद्धाणणन्तभागो य, अणुभागा हवन्ति उ ।
सव्वेसु वि पएसग्गं, सव्वजीवे अइच्छियं ॥२४॥

सिध्धानामनन्तभागश्च, अनुभागा भवन्ति तु ।
सर्वेष्वपि प्रदेशाग्रं, सर्वजीवेभ्योऽतिक्रान्तम् (अनंताः) ॥२४॥

तम्हा एएसिं कम्माणं, अणुभागा वियाणिया ।
एएसिं संवरे चेव, खवणे य जए बुहो ॥२५॥

तस्मादेतेषां कर्मणां, अनुभागान् विज्ञाय ।
एतेषां संवरे चैव, क्षपणे च यतेत बुधः ॥२५॥

॥ त्ति बेमि ॥ इति कम्मप्पयडी समत्ता ॥३३॥
॥ इति ब्रवीमि–इतिकर्मप्रकृतिः समाप्ता ॥३३॥

॥ अह लेसज्झयणं णाम चोत्तीसइमं अज्झयणं ॥

॥ अथ लेश्याध्ययनंनामचतुस्त्रिंशत्तममध्ययनं ॥

लेसज्झयणं पवक्खामि, आणुपुव्वि जहक्कमं ।
छण्हंपि कम्मलेसाणं, अणुभावे सुणेह मे ॥१॥

लेश्याध्ययनं प्रवक्ष्यामि, आनुपूर्व्या यथाक्रमम् ।
षण्णामपि कर्मलेश्यानां, अनुभावान् शृणुत मम ॥१॥

नामाइं वण्णरसगन्धफासपरिणामलक्खणं ।
ठाणं ठिइं गइं चाउं, लेसाणं तु सुणेह मे ॥२॥

नामानि वर्णरसगन्धस्पर्शपरिणामलक्षणानि ।
स्थानं स्थितिगती चायुः, लेश्यानां तु शृणुत मे ॥२॥

किण्हा नीला य काऊ य, तेऊ पम्हा तहेव य ।
सुक्कलेसा य छट्ठा य, नामाइं तु जहक्कमं ॥३॥
कृष्णा नीला च कापोती च, तेजोपद्मा तथैव च ।
शुक्ललेश्या च षष्ठी च, नामानि तु यथाक्रमम् ॥३॥
जीमूयनिद्धसंकासा, गवलरिट्ठगसन्निभा ।
खंजाजणनयणनिभा, किण्हलेसा उ वण्णओ ॥४॥
स्निग्धजीमूतसंकाशा, गवलारिष्टकसंनिभा ।
खंजांजननयननिभा, कृष्णलेश्या तु वर्णतः ॥४॥
नीलासोगसंकासा, चासपिच्छसमप्पभा ।
वेरुलियनिद्धसंकासा, नीललेसा उ वण्णओ ॥५॥
नीलाशोकसंकाशा, चाषपिच्छसमप्रभा ।
स्निग्धवैडूर्यसंकाशा, नीललेश्या तु वर्णतः ॥५॥
अयसीपुप्फसंकासा, कोइलच्छदसन्निभा ।
पारेवयगीवनिभा, काऊलेसा उ वण्णओ ॥६॥
अतसीपुष्पसंकाशा, कोकिलच्छदसंनिभा ।
पारापतग्रीवानिभा, कापोतलेश्या तु वर्णतः ॥६॥
हिंगुलयधाउसंकासा, तरुणाइच्चसन्निभा ।
सुयतुण्डपईवनिभा, तेऊलेसा उ वण्णओ ॥७॥
हिंगुलधातुसंकाशा, तरुणादित्यसंनिभा ।
शुकतुण्डप्रदीपनिभा, तेजोलेश्या तु वर्णतः ॥७॥
हरियालभेयसंकासा, हलिद्दाभेयसमप्पभा ।
सणासणकुसुमनिभा, पम्हलेसा उ वण्णओ ॥८॥
हरितालभेदसंकाशा, हरिद्राभेदसमप्रभा ।
[1]सणासनकुसुमनिभा, पद्मलेश्या तु वर्णतः ॥८॥

1 वनस्पतिर्नु नाम

संखंककुन्दसङ्कासा, खीरपूरसमप्पभा ।
रययहारसंकासा, सुक्कलेसा उ वण्णओ ॥९॥

शंखांक [1]कुन्दसंकाशा, क्षीरपूरसमप्रभा ।
रजतहारसंकाशा, शुक्ललेश्या तु वर्णतः ॥९॥

जह कडुयतुम्बगरसो, निम्बरसो कडुयरोहिणिरसो वा ।
एत्तो वि अणन्तगुणो, रसो य किण्हाए नायव्वो ॥१०॥

यथा कटुकतुंबकरसः, निम्बरसः कटुकरोहिणीरसो वा ।
इतोऽप्यनन्तगुणः, रसश्च कृष्णाया ज्ञातव्यः ॥१०॥

जह तिगडुयस्स य रसो, तिक्खो जह हत्थिपिप्पलीए वा ।
एत्तो वि अणन्तगुणो, रसो उ नीलाए नायव्वो ॥११॥

यथा [2]त्रिकटुकस्य च रसः, तीक्ष्णो यथा हस्तिपिप्पल्या वा ।
इतोप्यनन्तगुणः, रसस्तु नीलाया ज्ञातव्यः ॥११॥

जह तरुणअम्बगरसो, तुवरकविट्ठस्स वावि जारिसओ ।
एत्तो वि अणन्तगुणो, रसो उ काऊए नायव्वो ॥१२॥

यथा तरुणाम्रकरसः, [3]तुवरकपित्थस्य वापि यादृशः ।
इतोऽप्यनन्तगुणः, रसस्तु कापोतलेश्याया ज्ञातव्यः ॥१२॥

जह परिणयम्बगरसो, पक्ककविट्ठस्स वावि जारिसओ ।
एत्तो वि अणन्तगुणो, रसो उ तेऊए नायव्वो ॥१३॥

यथा परिणताम्रकरसः, पक्ककपित्थस्य वापि यादृशः।
इतोऽप्यनन्तगुणः, रसस्तु तेजोलेश्याया ज्ञातव्यः ॥१३॥

वरवारुणीए व रसो, विविहाण व आसवाण जारिसओ ।
महुमेरगस्स व रसो, एत्तो पम्हाए परएणं ॥१४॥

---

१ पुष्पविशेष. २ सुंठ, मरी अने तीखां. ३ काचुं कोठुं.

वरवारुण्या इव रसः, विविधानामिवासवानाम् यादृशः।
मधुमेरकस्येव रसः, इतः पद्मायाः परकेण (भवति) ॥१४॥

खज्जूरमुद्दियरसो, खीररसो खण्डसक्कररसो वा।
एत्तो वि अणन्तगुणो, रसो उ सुक्काए नायव्वो ॥१५॥
खर्जूर[1]मृद्वीकयो रसः क्षीररसः खण्डशर्करारसो वा।
इतोऽप्यनन्तगुणः, रसस्तु शुक्ललेश्यायां ज्ञातव्यः ॥१५॥

जह गोमडस्स गन्धो, सुणगमडस्स व जहा अहिमडस्स।
एत्तो वि अणन्तगुणो, लेसाणं अप्पसत्थाणं ॥१६॥
यथा गोमृतकस्य गन्धः, शुनो मृतकस्येवयथा हेर्मृतकस्य।
इतोऽप्यनन्तगुणो, लेश्यानां तिसृणामपि ॥१६॥

जह सुरहिकुसुमगन्धो, गन्धवासाण पिस्समाणाणं।
एत्तो वि अणन्तगुणो, पसत्थलेसाण तिण्हं पि ॥१७॥
यथासुरभिकुसुमगन्धः, गन्धवासानामप्रशस्तानाम्।
इतोप्यनन्तगुणः, प्रशस्तलेश्यानाम् तिसृणामपि ॥१७॥

जह करगयस्स फासो, गोजिब्भाए य सागपत्ताणं।
एत्तो वि अणन्तगुणो, लेसाणं अप्पसत्थाणं ॥१८॥
यथा क्रकचस्य स्पर्शः, गोजिह्वायाश्च सागपत्राणाम्।
इतोऽप्यनन्तगुणः, लेश्यानामप्रशस्तानाम् ॥१८॥

जह बूरस्स व फासो, नवणीयस्स व सिरीसकुसुमाणं।
एत्तो वि अणन्तगुणो, पसत्थलेसाण तिण्हं पि ॥१९॥
यथा [2]बूरस्येव स्पर्शः, नवनीतस्येव शिरीषकुसुमानाम्।
इतोप्यनन्तगुणः, प्रशस्तलेश्यानां तिसृणामपि ॥१९॥

१ द्राक्षनो. २ वनस्पति विशेष.

तिविहो व नवविहो वा, सत्तावीसइविहेक्कसीओ वा ।
दुसओ तेयालो वा, लेसाणं होइ परिणामो ॥२०॥
त्रिविधो वा नवविधो वा, सप्तविंशतिविधएकाशीतिविधो वा ।
त्रिचत्वारिंशदधिकद्विशतविधो वा, लेश्यानां भवति परिणामः ॥

पंचासवप्पमत्तो, तीहिं अगुत्तो छसुं अविरओ य ।
तिव्वारम्भपरिणओ, खुद्दो साहसिओ नरो ॥२१॥
पंचास्रवप्रमत्तः, तिसृभिरगुप्तः षट्स्वविरतश्च ।
तीव्रारंभपरिणतः, क्षुद्रः साहसिको नरः ॥२१॥

निद्धन्धसपरिणामो, निस्संसो अजिइन्दिओ ।
एयजोगसमाउत्तो, किण्हलेसं तु परिणमे ॥२२॥
निर्ध्वंसपरिणामः, निःशंसोऽजितेन्द्रियः ।
एतद्योगसमायुक्तः, कृष्णलेश्यां तु परिणमेत् ॥२२॥

इस्सा अमरिस अतवो, अविज्जमाया अहीरिया ।
गेही पओसे य सढे, पमत्ते रसलोलुए ॥२३॥
ईर्ष्याऽमर्षातपः, अविद्या मायाऽह्रीकता ।
गृद्धिः प्रद्वेषश्च (यस्य) शठः, प्रमत्तो रसलोलुपः ॥२३॥

सायगवेसए य आरम्भाओ अविरओ, खुद्दो साहस्सिओ नरो ।
एयजोगसमाउत्तो, नीललेसं तु परिणमे ॥२४॥
सातागवेषकश्चारंभादविरतः, क्षुद्रः साहसिको नरः
एतद्योगसमायुक्तः, नीललेश्यां तु परिणमेत् ॥२४॥

वंके वंकसमायारे, नियडिल्ले अणुज्जुए ।
पलिउंचग ओवहिए, मिच्छादिट्ठी अणारिए ॥२५॥
वक्रो वक्रसमाचारः, निःकृतिमाननृजुकः ।
[1]परिकुंचक औपधिकः, मिथ्यादृष्टिरनार्यः ॥२५॥

१ पोताना दोषने ढांकनार.

उप्फालगदुट्ठवाई य, तेणे यावि य मच्छरी ।
एयजोगसमाउत्तो, काऊलेसं तु परिणमे ॥२६॥
उत्प्रासकदुष्टवादी च, स्तेनश्चापि च मत्सरी ।
एतद्योगसमायुक्तः कापोतलेश्यां तु परिणमेत् ॥२६॥

नीयावित्ती अचवले, अमाई अकुऊहले ।
विणीयविणए दन्ते, जोगवं उवहाणवं ॥२७॥
नीचैर्वृत्तिरचपलः, अमाय्यकुतूहलः ।
विनीतविनयो दान्तः, योगवानुपधानवान् ॥२७॥

पियधम्मे दृढधम्मेऽवज्जभीरु हिएसए ।
एयजोगसमाउत्तो, तेऊलेसं तु परिणमे ॥२८॥
प्रियधर्मा दृढधर्मा, अवद्यभीरुर्हितैषकः ।
एतद्योगसमायुक्तः, तेजोलेश्यां तु परिणमेत् ॥२८॥

पयणुकोहमाणे य, मायालोभे य पयणुए ।
पसन्तचित्ते दन्तप्पा, जोगवं उवहाणवं ॥२९॥
प्रतनुक्रोधमानश्च, मायालोभौ च प्रतनुकौ (यस्य) ।
प्रशान्तचित्तो दान्तात्मा, योगवानुपधानवान् ॥२९॥

तहा पयणुवाई य, उवसन्ते जिइन्दिए ।
एयजोगसमाउत्तो, पम्हलेसं तु परिणमे ॥३०॥
तथा प्रतनुवादी च, उपशान्तो जितेन्द्रियः ।
एतद्योगसमायुक्तः, पद्मलेश्यां तु परिणमेत् ॥३०॥

अट्टरुद्दाणि वज्जित्ता, धम्मसुक्काणि झायए ।
पसन्तचित्ते दन्तप्पा, समिए गुत्ते य गुत्तिसु ॥३१॥
आर्तरौद्रे वर्जयित्वा, धर्मशुक्लध्याने ध्यायति ।
प्रशान्तचित्तो दान्तात्मा, समितो गुप्तश्च गुप्तिभिः ॥३१॥

सरागे वीयरागे वा, उवसन्ते जिइन्दिए
एयजोगसमाउत्तो, सुक्कलेसं तु परिणमे ॥३२॥
सरागो वीतरागो वा, उपशान्तो जितेन्द्रियः ।
एतद्योगसमायुक्तः, शुक्ललेश्यां तु परिणमेत् ॥३२॥
असंखिज्जाणोसप्पिणीण, उस्सप्पिणीण जे समया ।
संखाईया लोगा, लेसाण हवन्ति ठाणाइं ॥३३॥
असंख्येयावसर्पिणीनां, उत्सर्पिणीनां ये समयाः ।
संख्यातीता लोकाः, लेश्यानां भवंति स्थानानि ॥३३॥
मुहुत्तद्धं तु जहन्ना, तेत्तीसा सागरा मुहुत्ताहिया ।
उक्कोसा होइ ठिई, नायव्वा किण्हलेसाए ॥३४॥
अन्तर्मुहूर्तं तु जघन्या, त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमा [1]मुहूर्ताधिका ।
उत्कृष्टा भवति स्थितिः, ज्ञातव्या कृष्णलेश्यायाः ॥३४॥
मुहुत्तद्धं तु जहन्ना, दस उदही पलियमसंखभागमब्भहिया ।
उक्कोसा होइ ठिई, नायव्वा नीललेसाए ॥३५॥
अन्तर्मुहूर्तं तु जघन्या, दशसागरोपमापल्योपमासंख्येयभागाधिका
उत्कृष्टा भवति स्थितिः, ज्ञातव्या नीललेश्यायाः ॥३५॥
मुहुत्तद्धं तु जहन्ना, तिण्णुदही पलियमसंखभागमब्भहिया ।
उक्कोसा होइ ठिई, नायव्वा काउलेसाए ॥३६॥
अंतर्मुहूर्तं तु जघन्या, त्रिसागरोपमापल्योपमा संख्येयभागाधिका ।
उत्कृष्टा भवति स्थितिः, ज्ञातव्या कापोतलेश्यायाः ॥३६॥
मुहुत्तद्धं तु जहन्ना, दोण्णुदही पलियमसंखभागमब्भहिया ।
उक्कोसा होइ ठिई, नायव्वा तेउलेसाए ॥३७॥
अंतर्मुहूर्तं तु जघन्या, द्विसागरोपमा पल्योपमासंख्येयभागाधिका ।
उत्कृष्टा भवति स्थितिः, ज्ञातव्या तेजोलेश्यायाः ॥३७॥

---

१ मरता पहेलां अंतर्मुहूर्ते लेश्या आवे तेथी

मुहुत्तद्धं तु जहन्ना, दस होन्ति य सागरा मुहुत्तहिया ।
उक्कोसा होइ ठिई, नायव्वा पम्हलेसाए ॥३८॥
अन्तर्मुहूर्तं तु जघन्या, दश भवन्ति च सागरा मुहूर्ताधिकाः ।
उत्कृष्टा भवति स्थितिः, ज्ञातव्या पद्मलेश्यायाः ॥३८॥

मुहुत्तद्धं तु जहन्ना, तेत्तीसं सागरा मुहुत्तहिया ।
उक्कोसा होइ ठिई, नायव्वा सुक्कलेसाए ॥३९॥
अन्तर्मुहूर्तं तु जघन्या, त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमा मुहूर्ताधिका ।
उत्कृष्टा भवति स्थितिः, ज्ञातव्या शुक्ललेश्यायाः ॥३९॥

एसा खलु लेसाणं, ओहेण ठिई उ वण्णिया होइ ।
चउसु वि गईसु एत्तो, लेसाण ठिइं तु वोच्छामि ॥४०॥
एषा खलु लेश्यानां, ओघेनस्थितिस्तु वर्णिता भवति ।
चतसृष्वपि गतिष्वितः, लेश्यानां स्थिति तु वक्ष्यामि ॥४०॥

दस वाससहस्साइं, काउए ठिई जहन्निया होइ ।
तिण्णुदही पलिओवम, असंखभागं च उक्कोसा ॥४१॥
दशवर्षसहस्राणि, कापोतलेश्याः स्थितिर्जघन्यका भवति ।
त्रिसागरोपमापल्योपमा, संख्येयभागाधिका चोत्कृष्टा ॥४१॥

तिण्णुदही पलिओवम, असंखभागो जहन्नेण नीलठिई ।
दसउदही पलिओवमअसंखभागं च उक्कोसा ॥४२॥
त्रिसागरोपमापल्योपमा, संख्येयभागाधिका तु जघन्येन नीलास्थितिः।
दससागरोपमापल्योपमा सख्येयभागाधिका चोत्कृष्टा(भवति)॥४२॥

दसउदही पलिओवमअसंखभागं जहन्निया होइ ।
तेत्तीससागराइं उक्कोसा, होइ किण्हाए लेसाए ॥४३॥
दशसागरोपमा पल्योपमा, संख्येयभागाधिका जघन्यका भवति।
त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमोत्कृष्टा, भवति कृष्णलेश्यायाः ॥४३॥

एसा नेरइयाणं, लेसाण ठिई उ वण्णिया होइ ।
तेण परं वोच्छामि, तिरियमणुस्साण देवाणं ॥४४॥
एषा नैरयिकाणां, लेश्यानां स्थितिस्तु वर्णिता भवति ।
तेन परं वक्ष्यामि, तिर्यङ्मनुष्याणां(च)देवानां (स्थितिः) ॥४४॥

अन्तोमुहुत्तमद्धं, लेसाण ठिई जहिं जहिं जाउ ।
तिरियाण नराणं वा, वज्जित्ता केवलं लेसं ॥४५॥
अन्तर्मुहूर्ताद्धां, लेश्यानां स्थितिर्यस्मिन्यस्मिन्यास्तु ।
तिरश्चां नराणां वा, वर्जयित्वा [1]केवलां लेश्याम् ॥४५॥

मुहुत्तद्धं तु जहन्ना, उक्कोसा होइ पुव्वकोडीओ ।
नवहि वरिसेहि ऊणा, नायव्वा सुक्कलेसाए ॥४६॥
अन्तर्मुहूर्तं तु जघन्या, उत्कृष्टा भवति पूर्वकोटी ।
नवभिर्वर्षैरूना, ज्ञातव्या शुक्लेश्यायाः ॥४६॥

एसा तिरियनराणं, लेसाण ठिई उ वण्णिया होइ ।
तेण परं वोच्छामि, लेसाण ठिईउ देवाणं ॥४७॥
एषा (खलु) तिर्यङ्नराणां, लेश्यानां स्थितिस्तु वर्णिता भवति ।
ततः परं वक्ष्यामि, लेश्यानां स्थितिस्तु देवानाम् ॥४७॥

दस वाससहस्साइं, किण्हाए ठिई जहन्निया होइ ।
पलियमसंखिज्जइमो, उक्कोसो होइ किण्हाए ॥४८॥
दशवर्षसहस्राणि, कृष्णायाः स्थितिर्जघन्यका भवति ।
पल्योपमासंख्येयतमभागा, उत्कृष्टा भवति कृष्णायाः ॥४८॥

जा किण्हाए ठिई खलु, उक्कोसा सा उ समयमब्भहिया ।
जहन्नेणं नीलाए, पलियमसंखं च उक्कोसो ॥४९॥
या कृष्णायाः स्थितिः खलु, उत्कृष्टा सा तु समयाभ्यधिका ।
जघन्येन नीलायाः, पल्योपमासंख्येयभागा चोत्कृष्टा ॥४९॥

---

१ शुक्ल लेश्या वर्जीने.

जा नीलाए ठिई खलु, उक्कोसा सा उ समयमब्भहिया ।
जहन्नेणं काऊए, पलियमसंखं च उक्कोसा ॥५०॥
या नीलायाः स्थितिः खलु, उत्कृष्टा सा तु समयाभ्यधिका ।
जघन्येन कापोतलेश्यायाः, पल्योपमासंख्येयभागा चोत्कृष्टा ॥५०॥

तेण परं वोच्छामि, तेऊलेसा जहा सुरगणाणं ।
भवणवइवाणमन्तरजोइसवेमाणियाणं च । ॥५१॥
ततः परं वक्ष्यामि, तेजोलेश्याया यथा सुरगणानाम् ।
भुवनपतिवानमन्तर, ज्योतिष्कवैमानिकानाम् च ॥५१॥

पलिओवमं जहन्नं, उक्कोसा सागरा उ दुन्नहिआ ।
पलियमसंखेज्जेणं, होइ भागेण तेऊए ॥५२॥
पल्योपमं जघन्या, उत्कृष्टा (स्थितिः)सागरोपमे तु द्व्यधिके ।
पल्योपमासंख्येयेन, भवति भागेन तेजोलेश्यायाः ॥५२॥

दसवाससहस्साइं, तेऊए ठिई जहन्निया होइ ।
दुन्नुदही पलिओवमअसंखभागं च उक्कोसा ॥५३॥
दशवर्षसहस्राणि, तेजोलेश्यायाः स्थितिर्जघन्यका भवति ।
द्विसागरोपमा, पल्योपमासंख्येयभागाधिका चोत्कृष्टा ॥५३॥

जा तेऊए ठिई खलु, उक्कोसा सा उ समयमब्भहिया ।
जहन्नेणं पम्हाए, दस उ मुहुत्ताहियाइ उक्कोसा ॥५४॥
या तेजोलेश्यायाः स्थितिः खलु, उत्कृष्टा सा तु समयाभ्यधिका ।
जघन्येन पद्मायाः, दशसागरोपमात्वन्तर्मुहूर्ताधिकोत्कृष्टा ॥५४॥

जा पम्हाए ठिई खलु, उक्कोसा सा उ समयमब्भहिया ।
जहन्नेणं सुक्काए, तेत्तीस मुहुत्तमब्भहिया ॥५५॥
या पद्मलेश्यायाः स्थितिः खलु, उत्कृष्टा सा तु समयाभ्यधिका ।
जघन्येन शुक्ललेश्यायाः, त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमा मुहुर्ताभ्यधिका॥

किण्हा नीला काऊ, तिन्नि वि एयाओ अहम्मलेसाओ।
एयाहि तिहिवि जीवो, दुग्गइं उववज्जई ॥५६॥
कृष्णानीलाकापोता, तिस्रोऽप्येताअधर्मलेश्याः (ज्ञेयाः)।
एताभिस्त्रिसृभिरपिजीवः, दुर्गतिमुपपद्यते ॥५६॥

तेऊ पम्हा सुक्का, तिन्निवि एयाओ धम्मलेसाओ।
एयाहि तिहिवि जीवो, सुग्गइं उववज्जई ॥५७॥
तेजसी पद्मा शुक्ला, तिस्रोऽप्येता धर्मलेश्याः।
एताभिस्तिसृभिरपिजीवः, सुगतिमुपपद्यते ॥५७॥

लेसाहिं सव्वाहि, पढमे समयम्मि परिणयाहिं तु।
न हु कस्सइ उववाओ, परे भवे अत्थि जीवस्स ॥५८॥
लेश्याभिः सर्वाभिः, प्रथमे समये परिणताभिस्तु।
न खलु कस्याप्युपपातः, परे भवेऽस्ति जीवस्य ॥५८॥

लेसाहि सव्वाहि, चरिमे समयम्मि परिणयाहिं तु।
न हु कस्सइ उववाओ, परे भवे होइ जीवस्स ॥५९॥
लेश्याभिः सर्वाभिः, चरमे समये परिणताभिस्तु।
न खलु कस्याप्युपपातः, परे भवे भवति जीवस्य ॥५९॥

अन्तमुहुत्तम्मि गए, अन्तमुहुत्तम्मि सेसए चेव।
लेसाहि परिणयाहिं, जीवा गच्छन्ति परलोयं ॥६०॥
अन्तर्मुहूर्ते गते, अन्तर्मुहूर्ते शेषे चैव।
लेश्याभिः परिणताभिः, जीवा गच्छन्ति परलोकम् ॥६०॥

तम्हा एयासि लेसाणं, आणुभावे वियाणिया।
अप्पसत्थाओ वज्जित्ता, पसत्थाओऽहिट्ठिए मुणि ॥६१॥

तस्मादेतासां लेश्यानां, अनुभागान्विज्ञाय ।
(लेश्याः) अप्रशस्तास्तु वर्जयित्वा, प्रशस्ता अधितिष्ठेन् मुनिः ॥

त्ति बेमि ॥ इति लेसज्झयणं समत्तं ॥३४॥
॥ इति ब्रवीमि—इति लेश्याध्ययनं समाप्तं ॥३४॥

॥ अह अणगारज्झयणं णाम पंचतीसइमं अज्झयणं ॥

॥ अथ अणगाराध्ययनंनाम पंचत्रिंशत्तममध्ययनं ॥

सुणेह मे एगग्गमणा, मग्गं बुद्धेहि देसियं ।
जमायरन्तो भिक्खू, दुक्खाणन्तकरे भवे ॥१॥
शृणुत म एकाग्रमनसः, मार्गं बुद्धैर्देशितम् ।
यमाचरन्भिक्षुः, दुःखानामन्तकरो भवेत् ॥१॥

गिहवासं परिच्चज्ज, पवज्जामस्सिए मुणी ।
इमे संगे वियाणिज्जा, जेहिं सज्जन्ति माणवा ॥२॥
गृहवासं परित्यज्य, प्रव्रज्यामाश्रितो मुनिः ।
इमान् संगान् विजानीयात् , यैः (संगैः) सज्यन्ते मानवाः ॥२॥

तहेव हिंसं अलियं, चोज्जं अवम्भसेवणं ।
इच्छाकामं च लोभं च, संजओ परिवज्जए ॥३॥
तथैव हिंसामलीकं, चौर्यमब्रह्मसेवनम् ।
[1]इच्छाकामं च लोभं च, संयतः परिवर्जयेत् ॥३॥

मणोहरं चित्तघरं, मल्लधूवेण वासियं ।
सकवाडं पण्डुरुल्लोयं, मणसावि न पत्थए ॥४॥
मनोहरं चित्रगृहं, माल्यधूपेन वासितम् ।
सकपाटं पांडुरोल्लोचं, मनसापि न प्रार्थयेत् ॥४॥

१ अप्राप्त वस्तुनी वांछा.

इन्दियाणि उ भिक्खुस्स, तारिसम्मि उवस्सए ।
दुक्कराइं निवारेउं, कामरागविवड्ढणे ॥५॥
इन्द्रियाणि तु भिक्षोः, तादृश उपाश्रये ।
दुष्कराणि निवारयितुं, कामरागविवर्धने ॥५॥

सुसाणे सुन्नगारे वा, रुक्खमूले व इक्कओ ।
पइरिक्के परकडे वा, वासं तत्थाभिरोयए ॥६॥
स्मशाने शून्यागारे वा, वृक्षमूले चैककः ।
प्रतिरिक्ते परकृते वा, वासं तत्राभिरोचयेत् ॥६॥

फासुयम्मि अणाबाहे, इत्थीहि अणभिदुए ।
तत्थ संकप्पए वासं, भिक्खू परमसंजए ॥७॥
प्रासुक अनाबाधे, स्त्रीभिरनभिद्रुते ।
तत्र संकल्पयेद्वासं, भिक्षुः परमसंयतः ॥७॥

न सयं गिहाइं कुव्विज्जा, णेव अन्नेहि कारए ।
गिहकम्मसमारम्भे, भूयाणं दिस्सए वहो ॥८॥
न स्वयं गृहाणि कुर्यात् , नैवान्यैः कारयेत् ।
गृहकर्मसमारंभे, भूतानां दृश्यते वधः ॥८॥

तसाणं थावराणं च, सुहुमाणं बादराण य ।
तम्हा गिहसमारम्भं, संजओ परिवज्जए ॥९॥
त्रसानां स्थावराणां च, सूक्ष्माणां बादराणां च ।
तस्माद् गृहसमारंभं, संयतः परिवर्जयेत् ॥९॥

तहेव भत्तपाणेसु, पयणे पयावणेसु य ।
पाणभूयदयट्ठाए, न पए न पयावए ॥१०॥
तथैव भक्तपानेषु, पचने पाचने च ।
प्राणभूतदयार्थं, न पचेन्न पाचयेत् ॥१०॥

जलधन्ननिस्सिया जीवा, पुढवीकट्ठनिस्सिया ।
हम्मन्ति भत्तपाणेसु, तम्हा भिक्खू न पयावए ॥११॥
जलधान्यनिश्रिता जीवाः, पृथिवीकाष्ठनिश्रिताः ।
हन्यन्ते भक्तपानेषु, तस्माद् भिक्षुर्न पाचयेत् ॥११॥

विसप्पे सव्वओ धारे, बहुपाणिविणासणे ।
नत्थि जोइसमे सत्थे, तम्हा जोइं न दीवए ॥१२॥
विसर्पत्सर्वतो धारं, बहुप्राणिविनाशनम् ।
नास्ति ज्योतिःसमं शस्त्रं, तस्माज्ज्योतिर्न दीपयेत् ॥१२॥

हिरण्णं च जायरूवं च, मणसा वि न पत्थए ।
समलेट्ठुकंचणे भिक्खू, विरए कयविक्कए ॥१३॥
हिरण्यं च [1]जातरूपं च, मनसापि न प्रार्थयेत् ।
समलेष्टुकांचनो भिक्षुः, विरतः क्रयविक्रयात् ॥१३॥

किणन्तो कइओ होइ, विक्किणन्तो य वाणिओ ।
कयविक्कयम्मि वट्टन्तो, भिक्खू न भवइ तारिसो ॥१४॥
क्रीणन् क्रायको भवति, विक्रीणानश्च वणिक् ।
क्रयविक्रये वर्तमानः, भिक्षुर्नभवति तादृशः ॥१४॥

भिक्खियव्वं न केयव्वं, भिक्खुणा भिक्खुवत्तिणा ।
कयविक्कओ महादोसो, भिक्खवत्ती सुहावहा ॥१५॥
भिक्षितव्यं न क्रेतव्यं, भिक्षुणा भिक्षुवृत्तिना ।
क्रयविक्रययोर्महान् दोषः,(भवति)भिक्षावृत्तिः सुखावहा॥१५॥

समुयाणं उंछमेसिज्जा, जहासुत्तमणिन्दियं ।
लाभालाभम्मि संतुट्ठे, पिण्डवायं चरे मुणी ॥१६॥
समुदानमुञ्छमेषयेत् , यथासूत्रमनिन्दितम् ।
लाभालाभयोः सन्तुष्टः, पिण्डपातं चरेन् मुनिः ॥१६॥

1 चांदी.

आगासे तस्स देसे य, तप्पएसे य आहिए।
अद्धासमए चेव, अरुवी दसहा भवे ॥६॥
आकाशास्तिकायस्तस्यदेशश्च, तत्प्रदेशश्चाख्यातः।
अद्धासमयश्चैव, अरूपिणो दशधा भवेयुः ॥६॥
धम्माधम्मे य दो चेव, लोगमित्ता वियाहिया।
लोगालोगे य आगासे, समए समयखेत्तिए ॥७॥
धर्माधर्मौ च द्वौचैव, लोकमात्रौ व्याख्यातौ।
लोकेऽलोके चाकाश, समयः [1]समयक्षेत्रिकः ॥७॥
धम्माधम्मागासा, तिन्निवि एए अणाइया।
अपज्जवसिया चेव, सव्वद्धं तु वियाहिया ॥८॥
धर्माधर्माकाशानि, त्रीण्यप्येतान्यनादीनि।
अपर्यवसितानि चैव, सर्वाद्धं तु व्याख्यातानि ॥८॥
समएवि सन्तइं पप्प, एवमेव वियाहिए।
आएसं पप्प साईए, सपज्जवसिएवि य ॥९॥
समयोऽपि संततिं प्राप्य, एवमेव व्याख्यातः।
आदेशं प्राप्य सादिकः, सपर्यवसितोऽपि च ॥९॥
खन्धा य खन्धदेसा य, तप्पएसा तहेव य।
परमाणुणो य बोधव्वा, रुविणो य चउव्विहा ॥१०॥
स्कन्धाश्चस्कन्धदेशाश्च, तत्प्रदेशास्तथैव च।
परमाणवश्च बोद्धव्याः, रूपिणश्च चतुर्विधाः ॥१०॥
एगत्तेण पुहत्तेण, खन्धा य परमाणुय।
लोगेगदेसे लोए य, भइयव्वा ते उ खेत्तओ।
इत्तो कालविभागं तु, तेसिं वुच्छं चउव्विहं ॥११॥

[1] अढीद्वीपमां.

एकत्वेन पृथक्त्वेन, स्कन्धाश्च परमाणवश्च ।
लोकैकदेशे लोके च, भजनीयास्ते तु क्षेत्रतः ।
इतःकालविभागं तु, तेषां वक्ष्ये चतुर्विधम् ॥११॥

संतइं पप्प तेऽणाई, अपज्जवसियावि य ।
ठिइं पडुच्च साईया, सपज्जवसिया वि य ॥१२॥

संततिं प्राप्य तेऽनादयः, अपर्यवसिताअपि च ।
स्थितिं प्रतीत्य सादिकाः, सपर्यवसिता अपि च ॥१२॥

असंखकालमुक्कोसं, एक्को समओ जहन्नयं ।
अजीवाण य रूवीण, ठिई एसा वियाहिया ॥१३॥

असंख्यकालमुत्कृष्टा, एकं समयं जघन्यका ।
अजीवानां च रूपिणां, स्थितिरेषा व्याख्याता ॥१३॥

अणन्तकालमुक्कोसं, एक्कं समयं जहन्नयं ।
अजीवाण य रूवीणं, अन्तरेयं वियाहियं ॥१४॥

अनन्तकालमुत्कृष्टं, एकं समयं जघन्यकम् ।
अजीवानां च रूपिणां, अन्तरमिदं व्याख्यातम् ॥१४॥

वण्णओ गन्धओ चेव, रसओ फासओ तहा ।
संठाणओ य विन्नेओ, परिणामो तेसि पंचहा ॥१५॥

वर्णतो गन्धतश्चैव, रसतः स्पर्शतस्तथा ।
संस्थानतश्च विज्ञेयः, परिणामस्तेषां पञ्चधा ॥१५॥

वण्णओ परिणया जे उ, पञ्चहा ते पकित्तिया ।
किण्हा नीला य लोहिया, हालिद्दा सुक्किला तहा ॥१६॥

वर्णतः परिणता ये तु, पंचधा ते प्रकीर्तिताः ।
कृष्णा नीलाश्च लोहिताः, हरिद्राः शुक्लास्तथा ॥१६॥

अलोले न रसे गिद्धे, जिब्भादन्ते अमुच्छिए ।
न रसट्ठाए भुंजिज्जा, जवणट्ठाए महामुणी ॥१७॥
अलोलो न रसे गृद्धः, दान्तजिह्वोऽमूर्च्छितः ।
न रसार्थं भुञ्जीत, यापनार्थं महामुनिः ॥१७॥

अच्चणं रयणं चेव, वन्दणं पूयणं तहा ।
इड्ढीसक्कारसम्माणं, मणसा वि न पत्थए ॥१८॥
अर्चनं रचनां चैव, वन्दनं पूजनं तथा ।
ऋद्धिसत्कारसन्मानं मनसापि न प्रार्थयेत् ॥१८॥

सुक्कज्झाणं झियाएज्जा, अणियाणे अकिंचणे ।
वोसट्ठकाए विहरेज्जा, जाव कालस्स पज्जओ ॥१९॥
शुक्लध्यानं ध्यायेत् , अनिदानोऽकिंचन. ।
व्युत्सृष्टकायो विहरेत् , यावत्कालस्य पर्यायः ॥१९॥

निज्जूहिऊण आहारं, कालधम्मे उवट्ठिए ।
जहिऊण माणुसं बोन्दिं, पहू दुक्खा विमुच्चई ॥२०॥
निर्हाय(परित्यज्य) आहारं, कालधर्म उपस्थिते ।
त्यक्त्वा मानुषी तनुं, प्रभुः (स) दुःखाद् विमुच्यते ॥२०॥

निम्ममे निरहंकारे, वीयरागो अणासवो ।
संपत्तो केवलं नाणं, सासयं परिणिव्वुए ॥२१॥
निर्ममो निरहंकारः, वीतरागोऽनास्रवः ।
संप्राप्तः केवल ज्ञानं, शाश्वतं परिनिर्वृतः ॥२१॥

॥ त्ति बेमि ॥ इति अणगारज्झयणं समत्तं ॥३५॥
॥ इति ब्रवीमि—इत्यनगाराध्ययनं समाप्तं ॥३५॥

॥ अह जीवाजीवविभत्ती णाम छत्तीसइमं अज्झयणं ॥

॥ अथ जीवाजीवविभक्तिनामषट्त्रिंशत्तममध्ययनं ॥

जीवाजीवविभत्तिं, सुणेह मे एगमणा इओ ।
जं जाणिऊण भिक्खू, सम्मं जयइ संजमे ॥१॥

जीवाजीवविभक्तिं, शृणुत म एकमनस इतः ।
यां ज्ञात्वा भिक्षुः, सम्यग् यतते संयमे ॥१॥

जीवा चेव अजीवा य, एस लोए वियाहिए ।
अजीवदेसमागासे, अलोगे से वियाहिए ॥२॥

जीवाश्चैवाजीवाश्च, एष लोको व्याख्यातः ।
अजीवदेश आकाशं, अलोकः स व्याख्यातः ॥२॥

दव्वओ खेत्तओ चेव, कालओ भावओ तहा ।
परुवणा तेसिं भवे, जीवाणमजीवाण य ॥३॥

द्रव्यतः क्षेत्रतश्चैव, कालतो भावतस्तथा ।
प्ररूपणा तेषां भवेत् , जीवानामजीवानां च ॥३॥

रूविणो चेवरूवी य, अजीवा दुविहा भवे ।
अरूवी दसहा वुत्ता, रूविणो य चउव्विहा ॥४॥

रूपिणश्चारूपिणश्च, अजीवा द्विविधा भवेयुः ।
अरूपिणो दशधोक्ताः, रूपिणश्च चतुर्विधाः ॥४॥

धम्मत्थिकाए तद्देसे, तप्पएसे य आहिए ।
अहम्मे तस्स देसे य, तप्पएसे य आहिए ॥५॥

धर्मास्तिकायस्तद्देशः, तत्प्रदेशश्चाख्यातः ।
अधर्मस्तस्यदेशश्च, तत्प्रदेशश्चाख्यातः ॥५॥

गन्धओ परिणया जे उ, दुविहा ते वियाहिया ।
सुब्भिगन्धपरिणामा, दुब्भिगन्धा तहेव य ॥१७॥
गन्धतः परिणता ये तु, द्विविधास्ते व्याख्याताः ।
सुरभिगन्धपरिणामाः, दुरभिगंधास्तथैव च ॥१७॥

रसओ परिणया जे उ, पञ्चहा ते पकित्तिया ।
तित्तकडुयकसाया, अम्बिला महुरा तहा ॥१८॥
रसतः परिणता ये तु, पञ्चधा ते प्रकीर्तिताः ।
तिक्ताः कटुकाः कषायाः, आम्ला मधुरास्तथा ॥१८॥

फासओ परिणया जे उ, अट्ठहा ते पकित्तिया ।
कक्खडा मउआ चेव, गरुया लहुया तहा ॥१९॥
स्पर्शतः परिणता ये तु, अष्टधा ते प्रकीर्तिताः ।
कर्कशा मृदुकाश्चैव, गुरुका लघुकास्तथा ॥१९॥

सीया उण्हा य निद्धा य, तहा लुक्खा य आहिया ।
इय फासपरिणया एए, पुग्गला समुदाहिया ॥२०॥
शीता उष्णाश्च स्निग्धाश्च, तथा रूक्षाश्चाख्याताः
इति स्पर्शपरिणता एते, पुद्गलाः समुदाहृताः ॥२०॥

संठाणओ परिणया जे उ, पञ्चहा ते पकित्तिया ।
परिमण्डला य वट्टा य, तंसा चउरंसमायया ॥२१॥
संस्थानतः परिणता ये तु, पंचधा ते प्रकीर्तिताः।
परिमण्डलाश्च वृत्ताश्च, त्र्यस्राश्चतुरस्रा आयता ॥२१॥

वण्णओ जे भवे किण्हे, भइए से उ गन्धओ ।
रसओ फासओ चेव, भइए संठाणओवि य ॥२२॥
वर्णतो यो भवेत्कृष्णः, भाज्यः स तु गन्धतः ।
रसतः स्पर्शतश्चैव, भाज्यः संस्थानतोऽपि च ॥२२॥

वण्णओ जे भवे नीले, भइए से उ गन्धओ ।
रसओ फासओ चेव, भइए संठाणओवि य ॥२३॥

वर्णतो यो भवेन्नील:, भाज्य: स तु गन्धत: ।
रसत: स्पर्शतश्चैव, भाज्य:संस्थानतोऽपि च ॥२३॥

वण्णओ लोहिए जे उ, भइए से उ गन्धओ ।
रसओ फासओ चेव, भइए संठाणओवि य ॥२४॥

वर्णतो लोहितो यस्तु, भाज्य: स तु गन्धत: ।
रसत: स्पर्शतश्चैव, भाज्य: संस्थानतोऽपि च ॥२४॥

वण्णओ पीयए जे उ, भइए से उ गन्धओ ।
रसओ फासओ चेव, भइए संठाणओवि य ॥२५॥

वर्णत: पीतो यस्तु, भाज्य: स तु गंधत: ।
रसत: स्पर्शतश्चैव, भाज्य: संस्थानतोऽपि च ॥२५॥

वण्णओ सुक्किले जे उ, भइए से उ गन्धओ ।
रसओ फासओ चेव, भइए संठाणओवि य ॥२६॥

वर्णत: शुक्लो यस्तु, भाज्य: स तु गन्धत: ।
रसत: स्पर्शतश्चैव, भाज्य: संस्थानतोऽपि च ॥२६॥

गन्धओ जे भवे सुब्भी, भइए से उ वण्णओ ।
रसओ फासओ चेव, भइए संठाणओवि य ॥२७॥

गंधतो यो भवेत्सुरभि:, भाज्य: स तु वर्णत: ।
रसत: स्पर्शतश्चैव, भाज्य: संस्थानतोऽपि च ॥२७॥

गन्धओ जे भवे दुब्भी, भइए से उ वण्णओ ।
रसओ फासओ चेव, भइए संठाणओवि य ॥२८॥

गन्धतो यो भवेद् दुरभि:, भाज्य: स तु वर्णत: ।
रसत: स्पर्शतश्चैव, भाज्य: संस्थानतोऽपि च ॥२८॥

रसओ तित्तए जे उ, भइए से उ वण्णओ ।
गन्धओ फासओ चेव, भइए संठाणओवि य ॥२६॥

रसतस्तिक्तो यस्तु, भाज्यः स तु वर्णतः ।
गंधतः स्पर्शतश्चैव, भाज्यः संस्थानतोऽपि च ॥२९॥

रसओ कडुए जे उ, भइए से उ वण्णओ ।
गन्धओ फासओ चेव, भइए संठाणओवि य ॥३०॥

रसतः कटुको यस्तु, भाज्यः स तु वर्णतः ।
गन्धतः स्पर्शतश्चैव, भाज्यः संस्थानतोऽपि च ॥३०॥

रसओ कसाए जे उ, भइए से उ वण्णओ ।
गंधओ फासओ चेव, भइए संठाणओवि य ॥३१॥

रसतः कषायो यस्तु, भाज्यः स तु वर्णतः ।
गन्धतः स्पर्शतश्चैव, भाज्यः संस्थानतोऽपि च ॥३१॥

रसओ अम्बिले जे उ, भइए से उ वण्णओ ।
गन्धओ फासओ चेव, भइए संठाणओवि य ॥३२॥

रसत आम्लो यस्तु, भाज्यः स तु वर्णतः ।
गन्धतः स्पर्शतश्चैव, भाज्यः संस्थानतोऽपि च ॥३२॥

रसओ महुरए जे उ, भइए से उ वण्णओ ।
गन्धओ फासओ चेव, भइए संठाणओवि य ॥३३॥

रसतो मधुरो यस्तु भाज्य· स तु वर्णतः ।
गन्धतः स्पर्शतश्चैव, भाज्यः संस्थानतोऽपि च ॥३३॥

फासओ कक्खडे जे उ, भइए से उ वण्णओ।
गन्धओ रसओ चेव, भइए संठाणओवि य ॥३४॥

स्पर्शतः कर्कशो यस्तु, भाज्यः स तु वर्णतः ।
गन्धतो रसतश्चैव, भाज्यः संस्थानतोऽपि च ॥३४॥

फासओ मउए जे उ, भइए से उ वण्णओ।
गन्धओ रसओ चेव, भइए संठाणओवि य ॥३५॥
स्पर्शतो मृदुको यस्तु, भाज्यः स तु वर्णतः।
गन्धतो रसतश्चैव, भाज्यः संस्थानतोऽपि च ॥३५॥

फासओ गुरुए जे उ, भइए से उ वण्णओ।
गन्धओ रसओ चेव, भइए संठाणओवि य ॥३६॥
स्पर्शतो गुरुको यस्तु, भाज्यः स तु वर्णतः।
गन्धतो रसतश्चैव, भाज्यः संस्थानतोऽपि च ॥३६॥

फासओ लहुए जे उ, भइए से उ वण्णओ।
गन्धओ रसओ चेव, भइए संठाणओवि य ॥३७॥
स्पर्शतो लघुको यस्तु, भाज्यः स तु वर्णतः
गन्धतो रसतश्चैव, भाज्यः संस्थानतोऽपि च ॥३७॥

फासओ सीयए जे उ, भइए से उ वण्णओ।
गन्धओ रसओ चेव, भइए संठाणओवि य ॥३८॥
स्पर्शतः शीतो यस्तु, भाज्यः स तु वर्णतः।
गन्धतो रसतश्चैव, भाज्यः संस्थानतोऽपि च ॥३८॥

फासओ उण्हए जे उ, भइए से उ वण्णओ।
गन्धओ रसओ चेव, भइए संठाणओवि य ॥३९॥
स्पर्शत उष्णो यस्तु, भाज्यः स तु वर्णतः।
गन्धतो रसतश्चैव, भाज्यः संस्थानतोऽपि च ॥३९॥

फासओ निद्धए जे उ, भइए से उ वण्णओ।
गन्धओ रसओ चेव, भइए संठाणओवि य ॥४०॥
स्पर्शतः स्निग्धोयस्तु, भाज्यः स तु वर्णतः।
गन्धतो रसतश्चैव, भाज्यः संस्थानतोऽपि च ॥४०॥

फासओ लुक्खए जे उ, भइए से उ वण्णओ ।
गन्धओ रसओ चेव, भइए संठाणओवि य ॥४१॥
स्पर्शतो रूक्षो यस्तु, भाज्यः स तु वर्णतः ।
गन्धतो रसतश्चैव, भाज्यः संस्थानतोऽपि च ॥४१॥

परिमंडलसंठाणे, भइए से उ वण्णओ ।
गन्धओ रसओ चेव, भइए से फासओवि य ॥४२॥
परिमण्डलसंस्थाने, भाज्यः स तु वर्णतः ।
गन्धतो रसतश्चैव, भाज्य. स स्पर्शतोऽपि च ॥४२॥

संठाणओ भवे वट्टे, भइए से उ वण्णओ ।
गन्धओ रसओ चेव, भइए से फासओवि य ॥४३॥
संस्थानतो भवेद् वृत्तः, भाज्यः स तु वर्णतः ।
गन्धतो रसतश्चैव, भाज्यः स स्पर्शतोऽपि च ॥४३॥

संठाणओ भवे तंसे, भइए से उ वण्णओ ।
गन्धओ रसओ चेव, भइए से फासओवि य ॥४४॥
संस्थानतो भवेत् त्र्यस्रः, भाज्य. स तु वर्णत. ।
गन्धतो रसतश्चैव, भाज्य. स स्पर्शतोऽपि च ॥४४॥

संठाणओ जे चउरंसे, भइए से उ वण्णओ ।
गन्धओ रसओ चेव, भइए से फासओवि य ॥४५॥
संस्थानतोयश्चतुरस्र , भाज्यः स तु वर्णतः ।
गन्धतो रसतश्चैव, भाज्य. स स्पर्शतोऽपि च ॥४५॥

जे आययसंठाणे, भइए से उ वण्णओ ।
गन्धओ रसओ चेव, भइए से फासओवि य ॥४६॥
य आयतसंस्थानः, भाज्यः स तु वर्णतः ।
गन्धतो रसतश्चैव, भाज्य स्पर्शतोऽपि च ॥४६॥

एसा अजीवविभत्ती, समासेण वियाहिया ।
इत्तो जीवविभत्तिं, वुच्छामि अणुपुव्वसो ॥४७॥
एषाऽजीवविभक्तिः, समासेन व्याख्याता ।
इतो जीवविभक्तिं, वक्ष्याम्यनुपूर्व्या ॥४७॥

संसारत्था य सिद्धा य, दुविहा जीवा वियाहिया ।
सिद्धा णेगविहा वुत्ता, तं मे कित्तयओ सुण ॥४८॥
संसारस्थाश्च सिद्धाश्च, द्विविधा जीवा व्याख्याताः ।
सिद्धा अनेकविधा उक्ताः, तान्मे कीर्तयतः शृणु ॥४८॥

इत्थी पुरिससिद्धा य, तहेव य नपुंसगा ।
सलिंगे अन्नलिंगे य, गिहिलिंगे तहेव य ॥४९॥
स्त्रीसिद्धाः पुरुषसिद्धाश्च, तथैव च नपुंसका ।
स्वलिंगा अन्यलिंगाश्च, गृहिलिंगास्तथैव च ॥४९॥

उक्कोसोगाहणाए य, जहन्नमज्झिमाइ य ।
उड्ढं अहे य तिरियं च, समुद्दम्मि जलम्मि य ॥५०॥
उत्कृष्टावगाहनायां च, जघन्यमध्यमयोश्च ।
ऊर्ध्वमधश्चतिर्यक् च, समुद्रे जले च ॥५०॥

दस य नपुंसएसु, वीसं इत्थियासु य ।
पुरिसेसु य अट्ठसयं, समएणेगेण सिज्झई ॥५१॥
दश च नपुंसकेषु, विंशतिः स्त्रीषु च ।
पुरुषेषुचाष्टाधिकशत, समय एकस्मिन् सिध्यन्ति ॥५१॥

चत्तारि य गिहलिंगे, अन्नलिंगे दसेव य ।
सलिंगेण अट्ठसयं, समएणेगेण सिज्झई ॥५२॥
चत्वारश्च गृहलिंगे, अन्यलिंगे दशैव च ।
स्वलिंगेनाष्टाधिकशतं, समय एकस्मिन् सिध्यन्ति ॥५२॥

उक्कोसोगाहणाए य, सिज्झन्ते जुगवं दुवे ।
चत्तारि जहन्नाए, मज्झे अट्ठुत्तर सयं ॥५३॥

उत्कृष्टावगाहनायां च, सिध्यतो युगपद् द्वौ ।
चत्वारो जघन्यावगाहनायां, मध्यमावगाहनायामष्टोत्तरं शतम् ॥

चउरुड्ढलोए य दुवे समुद्दे, तओ जले वीसमहे तहेव य ।
सय च अट्ठुत्तरं तिरियलोए, समएणेगेण सिज्झई धुवं ॥५४॥

चत्वार उर्ध्वलोके च द्वौ समुद्रे, त्रयो जले विंशतिरधोलोकेतथैवच ।
शतंचाष्टोत्तरं तिर्यग्लोके समयएकस्मिन् सिध्यन्ति ध्रुवम् ॥५४॥

कहिं पडिहया सिद्धा, कहिं सिद्धा पइट्ठिया ।
कहि बोन्दि चइत्ताणं, कत्थ गन्तूण सिज्झई ॥५५॥

क्व प्रतिहता: सिद्धा:, क्व सिद्धा: प्रतिष्ठिता: ।
क्व शरीरं त्यक्त्वा, कुत्र गत्वा सिध्यन्ति ॥५५॥

अलोए पडिहया सिद्धा, लोयग्गे य पइट्ठिया ।
इहं बोन्दिं चइत्ताणं, तत्थ गन्तूण सिज्झई ॥५६॥

अलोके प्रतिहता: सिद्धा:, लोकाग्रे च प्रतिष्ठिता: ।
इह शरीरं त्यक्त्वा, तत्र गत्वा सिध्यन्ति ॥५६॥

बारसहिं जोयणेहिं, सव्वट्ठस्सुवरि भवे ।
ईसिपब्भारनामा उ, पुढवी छत्तसंठिया ॥५७॥

द्वादशभिर्योजनै:, [1]सर्वार्थस्योपरि भवेत् ।
ईषत्प्रागभारनाम्नी तु, पृथिवी [2]छत्रसंस्थिता ॥५७॥

पणयालसयसहस्सा, जोयणाणं तु आयया ।
तावइयं चेव विच्छिण्णा, तिगुणो तस्सेव परिरओ ॥५८॥

---

१ पाच अनुत्तर-विमानो पैकी पांचमु विमान २ छत्राकार.

पंचचत्वारिंशत्शतसहस्राणि, योजनानां त्वायता ।
तावती चैव विस्तीर्णा, त्रिगुणस्तस्या एव परिरय:(परिधि:)॥५८॥

अट्ठजोयणबाहुल्ला, सा मज्झम्मि वियाहिया ।
परिहायन्ती चरिमन्ते, मच्छिपत्ताउ तणुयरी ॥५९॥

अष्टयोजनबाहल्या, सा मध्ये व्याख्याता ।
परिहीयमाना चरमान्ते, मक्षिकापत्रात्तनुतरा ॥५९॥

अज्जुणसुवण्णगमई, सा पुढवी निम्मला सहावेण ।
उत्ताणगच्छत्तगसंठिया य, भणिया जिणवरेहिं ॥६०॥

[1]अर्जुनसुवर्णकमयी, सा पृथ्वी निर्मला स्वभावेन ।
उत्तानकच्छत्रसंस्थिता च, भणिता जिनवरैः ॥६०॥

संखंककुंदसंकासा, पण्डुरा निम्मला सुहा ।
सीयाए जोयणे तत्तो, लोयन्तो उ वियाहिओ ॥६१॥

शंखांककुन्दसंकाशा, पाण्डुरा निर्मला शुभा ।
सीताभिधाया योजने ततः, लोकान्तस्तु व्याख्यातः ॥६१॥

जोयणस्स उ जो तत्थ, कोसो उवरिमो भवे ।
तस्स कोसस्स छब्भाए, सिद्धाणोगाहणा भवे ॥६२॥

योजनस्य तु यस्तत्र, क्रोश उपरिवर्ती भवेत् ।
तस्य क्रोशस्य षड्[2]भागे, सिद्धानामवगाहना भवेत् ॥६२॥

तत्थ सिद्धा महाभागा, लोयग्गम्मि पइट्ठिया ।
भवपवञ्चओ मुक्का, सिद्धिं वरगइं गया ॥६३॥

तत्र सिद्धा महाभागाः, लोकाग्रे प्रतिष्ठिताः ।
भवप्रपञ्चोन्मुक्ताः, सिद्धिं वरगतिं गताः ॥६३॥

---

१ सफेद सुवर्णपट जेवी   २ ३३३ धनुष्य ने ३२ आगळ.

उस्सेहो जेसि जो होइ, भवम्मि चरिमम्मि उ ।
तिभागहीणो तत्तो य, सिद्धाणोगाहणा भवे ॥६४॥
[1]उत्सेधो यस्य यो भवति, भवे चरमे तु ।
तृतीयभागहीना ततश्च, सिद्धानामवगाहना भवेत् ॥६४॥

एगत्तेण साईया, अपज्जवसियावि य ।
पुहुत्तेण अणाइया, अपज्जवसियावि य ॥६५॥
एकत्वेन सादिकाः, अपर्यवसिता अपि च ।
पृथक्त्वेनानादिकाः, अपर्यवसिता अपि च ॥६५॥

अरूविणो जीवघणा, नाणदंसणसन्निया ।
अउलं सुहं संपन्ना, उवमा जस्स नत्थि उ ॥६६॥
अरूपिणो [2]जीवघनाः, ज्ञानदर्शनसंज्ञिताः ।
अतुलं सुखं संपन्नाः, उपमा [3]यस्य नास्ति तु ॥६६॥

लोगेगदेसे ते सव्वे, नाणदंसणसन्निया ।
संसारपारनित्थिण्णा, सिद्धिं वरगइं गया ॥६७॥
लोकाग्रदेशे ते सर्वे, ज्ञानदर्शनसंज्ञिताः ।
संसारपारनिस्तीर्णाः, सिद्धिं वरगतिं गताः ॥६७॥

संसारत्था उ जे जीवा, दुविहा ते वियाहिया ।
तसा य थावरा चेव, थावरा तिविहा तहिं ॥६८॥
संसारस्थास्तु ये जीवाः, द्विविधास्ते व्याख्याताः ।
त्रसाश्च स्थावराश्चैव, स्थावरास्त्रिविधास्तत्र ॥६८॥

पुढवी आउजीवा य, तहेव य वणस्सई ।
इच्चेए थावरा तिविहा, तेसिं भेए सुणेह मे ॥६९॥
पृथिव्यप्जीवाश्च, तथैव च वनस्पतिजीवाः ।
इत्येते स्थावरास्त्रिविधाः, तेषां भेदाञ्शृणुत मे ॥६९॥

१ ऊंचाई २ शरीरनो खाली भाग पुराइ जवाथी घन. ३ जे सुखनी.

दुविहा पुढवीजीवा य, सुहुमा बायरा तहा ।
पज्जत्तमपज्जत्ता, एवमेव दुहा पुणो ॥७०॥

द्विविधाः पृथ्वीजीवाश्च, सूक्ष्मा बादरास्तथा ।
पर्याप्ता अपर्याप्ताश्च, एवमेव द्विधा पुनः ॥७०॥

बायरा जे उ पज्जत्ता, दुविहा ते वियाहिया ।
सण्हा खरा य बोधव्वा, सण्हा सत्तविहा तहिं ॥७१॥

बादरा ये तु पर्याप्ताः, द्विविधास्ते व्याख्याताः ।
[1]श्लक्ष्णाः [2]खराश्च बोद्धव्याः, श्लक्ष्णाः सप्तविधास्तत्र ॥७१॥

किण्हा नीला य रुहिरा य, हालिद्दा सुक्किला तहा ।
पण्डुपणगमट्टिया, खरा छत्तीसईविहा ॥७२॥

कृष्णा नीलाश्चरुधिराश्च, हरिद्रा शुक्लास्तथा ।
पाण्डुवर्णा [3]पनकमृत्तिका, खरापृथ्वीषट्त्रिंशद्विधा ॥७२॥

पुढवी य सक्करा वालुया य, उवले सिला य लोणूसे ।
अय-तम्ब तउय-सीसग रुप्प-सुवण्णे य वइरे य ॥७३॥

पृथ्वी च शर्करा वालुका च, उपल. शिला च लवणोषौ ।
अयस्ताम्रत्रपुकसीसक, रूप्यसुवर्ण[4]वज्राणि च ॥७३॥

हरियाले हिंगुलुए, मणोसिला सासगंजण-पवाले ।
अब्भपडलब्भवालुय, वायरकाए मणिविहाणे ॥७४॥

हरितालो हिंगुलकः, मनःशीला सासकोऽजनं प्रवालम् ।
अभ्रपटलमभ्रवालुका, वादरकाये(च) मणिविधानानि ॥७४॥

गोमेज्जए य रुयगे, अंके फलिहे य लोहियक्खे य ।
मरगय-मसारगल्ले, भुयमोयग-इन्दनीले य ॥७५॥

गोमेदकश्च रुचकः, अंकरत्नं स्फटिकरत्नं च लोहिताख्यमणिश्च ।
मरकतमणिर्मसारगल्लः, भुजगमोचकमणिश्चेन्द्रनीलरत्नंच ॥७५॥

१ नरम २ कठण. ३ पाणी भीणी धूळ. ४ वज्र (हीरो).

चन्दण-गेरुय हंसगब्भे, पुलए सोगन्धिए य बोधव्वे ।
चन्दप्पहवेरुलिए, जलकन्ते सूरकन्ते य ॥७६॥
चंदनं गैरिकमणिर्हंसगर्भः, पुलकः सौगन्धिकश्च बोद्धव्यः ।
चन्द्रप्रभो वैडूर्यः, जलकान्त. *सूर्यकान्तश्च ॥७६॥
एए खरपुढवीए, भेया छत्तीसमाहिया ।
एगविहमणाणत्ता, सुहुमा तत्थ वियाहिया ॥७७॥
एते खरपृथ्व्याः, भेदाः षट्त्रिंशदाख्याताः ।
एकविधाअनानात्वाः, सूक्ष्मास्तत्र व्याख्याताः ॥७७॥
सुहुमा सव्वलोगम्मि, लोगदेसे य बायरा ।
इत्तो कालविभागं तु, वुच्छं तेसिं चउव्विहं ॥७८॥
सूक्ष्माः सर्वलोके, [1]लोकदेशे च बादराः ।
इतः कालविभागं तु, वक्ष्ये तेषां चतुर्विधम् ॥७८॥
संतइं पप्पणाईया, अपज्जवसियावि य ।
ठिइं पडुच्च साईया, सपज्जवसियावि य ॥७९॥
संततिं प्राप्यानादिकाः, अपर्यवसिता अपि च ।
स्थितिं प्रतीत्य सादिकाः, सपर्यवसिता अपि च ॥७९॥
बावीससहस्साइं, वासाणुक्कोसिया भवे ।
आउठिई पुढवीणं, अन्तोमुहुत्तं जहन्नयं ॥८०॥
द्वाविंशतिसहस्राणि, वर्षाणामुत्कृष्टा (स्थितिः) भवेत् ।
आयुः स्थितिः पृथ्वीकायानां, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यका ॥८०॥
असंखकालमुक्कोसं, अन्तोमुहुत्तं जहन्नयं ।
कायठिई पुढवीणं, तं कायं तु अमुंचओ ॥८१॥
असख्यकालमुत्कृष्टा, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यका ।
कायस्थितिः पृथ्वीकायजीवाना, तं कायं त्वमुंचताम् ॥८१॥

* रत्न प्रभादि पृथ्वीमा मणिना भेदना नाम १८ छे छता गोमेदकथी सूर्यकातमणि सुधी १४ज गणाय. १ रत्नप्रभादि पृथ्वीमां.

अणन्तकालमुक्कोसं, अन्तोमुहुत्तं जहन्नयं ।
विजढम्मि सए काए, पुढविजीवाण अन्तरं ॥८२॥
अनन्तकालमुत्कृष्टं, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यकं ।
वित्यक्ते स्वकेकाये, पृथ्वीजीवानामन्तरम् ॥८२॥

एएसिं वण्णओ चेव, गन्धओ रसफासओ ।
संठाणदेसओ वावि, विहाणाइं सहस्ससो ॥८३॥
एतेषां वर्णतश्चैव, गन्धतो रसस्पर्शतः ।
संस्थानादेशतो वापि, विधानानि सहस्रशः ॥८३॥

दुविहा आऊजीवा उ, सुहुमा बायरा तहा ।
पज्जत्तमपज्जत्ता, एवमेए दुहा पुणो ॥८४॥
द्विविधा अब्जीवास्तु, सूक्ष्मा बादरास्तथा ।
पर्याप्ता अपर्याप्ताः, एवमेते द्विधा पुनः ॥८४॥

बायरा जे उ पज्जता, पंचहा ते पकित्तिया ।
सुद्धोदए य उस्से, हरतणु महिया हिमे ॥८५॥
बादरा ये तु पर्याप्ताः, पंचधा ते प्रकीर्तिताः ।
शुद्धोदकं [1]चावश्याय., [2]हरतनुर्महिकाहिमम् ॥८५॥

एगविहमणाणत्ता, सुहुमा तत्थ वियाहिया ।
सुहुमा सव्वलोगम्मि, लोगदेसे य बायरा ॥८६॥
एकविधा अनानात्वाः, सूक्ष्मास्तत्र व्याख्याताः ।
सूक्ष्मा सर्वलोके, लोकदेशे च बादराः ॥८६॥

सन्तइं पप्पणाईएया, अपज्जवसियावि य ।
ठिइं पडुच्च साईया, सपज्जवसियावि य ॥८७॥
सन्तति प्राप्यानादिकाः, अपर्यवसिता अपि च ।
स्थिति प्रतीत्य सादिकाः, सपर्यवसिता अपि च ॥८७॥

१ ठारनो झीणो वरसाद २ तृणाग्र जलबिंदु.

सत्तेव सहस्साइं, वासाणुक्कोसिया भवे ।
आउठिई आऊणं, अन्तोमुहुत्तं जहन्निया ॥८८॥
सप्तैव सहस्राणि, वर्षाणामुत्कृष्टा भवेत् ।
आयुःस्थितिरपां, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यका ॥८८॥
असंखकालमुक्कोसं, अन्तोमुहुत्तं जहन्नयं ।
कायठिई आऊणं, तं कायं तु अमुंचओ ॥८९॥
असंख्येयकालमुत्कृष्टा, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यका ।
कायस्थितिरपां, तं कायं त्वमुंचताम् ॥८९॥
अणन्तकालमुक्कोसं, अन्तोमुहुत्तं जहन्नयं ।
विजढम्मि सए काए, आऊजीवाण अन्तरं ॥९०॥
अनन्तकालमुत्कृष्टं, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यकम् ।
वित्यक्ते स्वके काये, अप्कायजीवानामन्तरम् ॥९०॥
एएसिं वण्णओ चेव, गन्धओ रसफासओ ।
संठाणदेसओ वावि, विहाणाइं सहस्ससो ॥९१॥
एतेषांवर्णतश्चैव, गन्धतो रसतः स्पर्शतः ।
संस्थानादेशतो वापि, विधानानि सहस्रशः ॥९१॥
दुविहा वणस्सईजीवा, सुहुमा बायरा तहा ।
पज्जत्तमपज्जत्ता, एवमेए दुहा पुणो ॥९२॥
द्विविधा वनस्पतिजीवाः, सूक्ष्मा बादरास्तथा ।
पर्याप्ता अपर्याप्ताः, एवमेते द्विधा पुनः ॥९२॥
बायरा जे उ पज्जत्ता, दुविहा ते वियाहिया ।
साहारणसरीरा य, पत्तेगा य तहेव य ॥९३॥
बादरा ये तु पर्याप्ताः, द्विविधास्ते व्याख्याताः ।
[1]साधारणशरीराश्च, [2]प्रत्येकाश्च तथैव च ॥९३॥

१ अनंतजीवो एक शरीरमां होय तेवा जीवो. २ एक शरीरमा एक जीव होय ते.

पत्तेगसरीराओऽणेगहा ते पकित्तिया ।
रुक्खा गुच्छा य गुम्मा य, लया वल्ली तणा तहा ॥९४॥
प्रत्येकशरीराः, अनेकधास्ते प्रकीर्तिताः ।
वृक्षा गुच्छाश्च [1]गुल्माश्च, लता वल्ल्यस्तृणानि तथा ॥९४॥

वलय पव्वगा कुहुणा, जलरुहा ओसही तहा
हरियकाया बोधव्वा, पत्तेगाइ वियाहिया ॥९५॥
लतावलयानि पर्वजाः [2]कुहणाः, जलरुहा औषधयस्तथा ।
हरितकायाश्च बोद्धव्याः, प्रत्येका व्याख्याताः ॥९५॥

सहारणसरीराओऽणेगहा पकित्तिया ।
आलुए मूलए चेव, सिंगवेरे तहेव य ॥९६॥
साधारणशरीराः, अनेकधास्ते प्रकीर्तिताः ।
आलुको मूलकश्चैव, शृंगवेरक तथैव च ॥९६॥

हरिली सिरिली सस्सिरिली, जावई के य कन्दली ।
पलण्डु लसणकन्दे य, कन्दली य कुहुवए ॥९७॥
हरिली सिरिली सिस्सिरिली, [3]यावतिकश्च कन्दली ।
पलाण्डुकन्दो लशुनकन्दश्च, कंदली च कुहुव्रतः ॥९७॥

लोहिणी हूयथी हूय, कुहगा य तहेव य ।
कण्हे य वज्जकन्दे य, कन्दे सूरणए तहा ॥९८॥
लोहिनीकन्दो हुताक्षीकन्दो, हूतकन्दः कुहककन्दश्च तथैव च
कृष्णकन्दश्च वज्रकन्दश्च, कन्दः सूरणकस्तथा ॥९८॥

अस्सकण्णी य बोधव्वा, सीहकण्णी तहेव य ।
मुसुण्ढी य हलिद्दा य, णेगहा एवमायओ ॥९९॥
अश्वकर्णी च बोद्धव्या, सिंहकर्णी तथैव च ।
मुसंढी च हरिद्रा च, अनेकधा एवमादिकाः ॥९९॥

---

१ नवमालिकादि. २ भूमिमाथी नीकळेला छत्राकार जेवा. ३ जावत्री.

एगविहमणाणत्ता, सुहुमा तत्थ वियाहिया ।
सुहुमा सव्वलोगम्मि, लोगदेसे य बायरा ॥१००॥
एकविधाअनानात्वाः, सूक्ष्मास्तत्र व्याख्याताः ।
सूक्ष्माः सर्वलोके, लोकदेशे च बादरा. ॥१००॥
संतइं पप्पणाईया, अपज्जवसियावि य ।
ठिइं पडुच्च साईया, सपज्जवसियावि य ॥१०१॥
संततिं प्राप्यानादिकाः, अपर्यवसिता अपि च ।
स्थितिं प्रतीत्य सादिका., सपर्यवसिता अपि च ॥१०१॥
दस चेव सहस्साइं, वासाणुक्कोसिया भवे ।
वणस्सईण आऊं तु, अन्तोमुहुत्तं जहन्निया ॥१०२॥
दशचैव सहस्राणि, वर्षाणामुत्कृष्टं भवेत् ।
वनस्पतिनामायुस्तु, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यकम् ॥१०२॥
अणन्तकालमुक्कोसं, अन्तोमुहुत्तं जहन्नयं ।
कायठिई पणगाणं, तं कायं तु अमुंचओ ॥१०३॥
अनन्तकालमुत्कृष्टा, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यका ।
कायस्थितिः पनकानां, त कायं त्वमुंचताम् ॥१०३॥
असंखकालमुक्कोसं, अन्तोमुहुत्तं जहन्नयं ।
विजढम्मि सए काए, पणगजीवाण अन्तरं ॥१०४॥
असंख्येयकालमुत्कृष्टं, अन्तमुहूर्तं जघन्यकम् ।
वित्यक्ते स्वके काये, पनकजीवानामन्तरम् ॥१०४॥
एएसिं वण्णओ चेव, गन्धओ रसफासओ ।
संठाणदेसओ वावि, विहाणाइं सहस्ससो ॥१०५॥
एतेषा वर्णतश्चैव, गंधतो रसतःस्पर्शतः ।
संस्थानादेशतो वापि, विधानानि सहस्रशः ॥१०५॥

इच्चेए थावरा तिविहा, समासेण वियाहिया ।
इत्तो उ तसे तिविहे, वुच्छामि अणुपुव्वसो ॥१०६॥
इत्येते स्थावरास्त्रिविधाः, समासेन व्याख्याताः ।
इतस्तु त्रसान् त्रिविधान् , वक्ष्याम्यनुपूर्वशः ॥१०६॥

तेऊ वाऊ य बोधव्वा, उराला य तसा तहा ।
इच्चेए तसा तिविहा, तेसिं भेए सुणेह मे ॥१०७॥
तेजांसि वायवश्च बोद्धव्याः, उदाराश्च त्रसास्तथा ।
इत्येते त्रसास्त्रिविधाः, तेषां भेदाञ्छृणुतमे ॥१०७॥

दुविहा तेऊजीवा उ, सुहुमा बायरा तहा ।
पज्जत्तमपज्जत्ता, एवमेए दुहा पुणो ॥१०८॥
द्विविधास्तेजोजीवास्तु, सूक्ष्मा बादरास्तथा ।
पर्याप्ता अपर्याप्ताः, एवमेते द्विधा पुनः ॥१०८॥

बायरा जे उ पज्जत्ता, णेगहा ते वियाहिया ।
इंगाले मुम्मुरे अगणी, अच्चिजाला तहेव य ॥१०९॥
बादरा ये तु पर्याप्ताः, अनेकधास्ते व्याख्याताः ।
अंगारो [1]मुमुरोऽग्निः, अर्चिर्ज्वाला तथैव च ॥१०९॥

उक्काविज्जू य बोधव्वा, णेगहा एवमायओ ।
एगविहमणाणत्ता, सुहुमा ते वियाहिया ॥११०॥
उल्काग्निर्विद्युदग्निश्च बोद्धव्याः, अनेकधा एवमादिकाः ।
एकविधा अनानात्वाः, सूक्ष्मास्ते व्याख्याताः ॥११०॥

सुहुमा सव्वलोगम्मि, लोगदेसे य बायरा ।
इत्तो कालविभागं तु, तेसिं वुच्छं चउव्विहं ॥१११॥
सूक्ष्माः सर्वलोके, लोकदेशे च बादराः ।
इतः कालविभागं तु, तेषां वक्ष्यामि चतुर्विधम् ॥१११॥

१ राखमिश्र आग्न.

अणन्तकालमुक्कोसं, अन्तोमुहुत्त जहन्नयं ।
विजढम्मि सए काए, वाऊजीवाण अन्तरं ॥१२४॥
अनन्तकालमुत्कृष्टं, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यकम् ।
वित्यक्ते स्वके काये, वायुजीवानामन्तरम् ॥१२४॥

एएसिं वण्णओ चेव, गन्धओ रसफासओ ।
संठाणदेसओ वावि, विहाणाइं सहस्ससो ॥१२५॥
एतेषां वर्णतश्चैव, गन्धतो रसत स्पर्शतः ।
संस्थानादेशतोवाऽपि, विधानानि सहस्रशः ॥१२५॥

उराला तसा जे उ, चउहा ते पकित्तिया ।
बेइन्दिय-तेइन्दिय, चउरो पंचिन्दिया चेव ॥१२६॥
उदाराः त्रसा ये तु, चतुर्विधास्ते प्रकीर्तिताः ।
द्वीन्द्रियास्त्रीन्द्रिया., चतुरिन्द्रीयाः पञ्चेन्द्रियाश्चैव ॥१२६॥

बेइन्दिया उ जे जीवा, दुविहा ते पकित्तिया ।
पज्जत्तमपज्जत्ता, तेसिं भेए सुणेह मे ॥१२७॥
द्वीन्द्रियास्तु ये जीवाः, द्विविधास्ते प्रकीर्तिताः ।
पर्याप्ता अपर्याप्ताः, तेषां भेदाञ्छृणुत मे ॥१२७॥

किमिणो सोमंगला चेव, अलसा माइवाहया ।
वासीमुहा य सिप्पिया, संख संखणगा तहा ॥१२८॥
कृमयः सोमगलाश्चैव, अलसा मातृवाहकाः ।
वासीमुखाश्च शुक्तयः, शंखाः शंखनकास्तथा ॥१२८॥

पल्लोयाणुल्लया चेव, तहेव य वराडगा ।
जलूगा जालगा चेव, चन्दणा य तहेव य ॥१२९॥
पल्लकां अनुपल्लकाश्चैव, तथैव च वराटकाः ।
जलुका जालकाश्चैव, चन्दनाश्च तथैव च ॥१२९॥

इइ बेइन्दिया एएऽणेगहा एवमायओ ।
लोगेगदेसे ते सव्वे, न सव्वत्थ वियाहिया ॥१३०॥
इति द्वीन्द्रिया एते, अनेकधा एवमादयः ।
लोकैकदेशे ते सर्वे, न सर्वत्र व्याख्याताः ॥१३०॥
संतइं पप्पणाईया, अपज्जवसियावि य ।
ठिइं पडुच्च साईया, सपज्जवसियावि य ॥१३१॥
संतति प्राप्यानादिकाः, अपर्यवसिता अपि च ।
स्थिति प्रतीत्य सादिकाः, सपर्यवसिता अपि च ॥१३१॥
वासाइं बारसा चेव, उक्कोसेण वियाहिया ।
बेइन्दियआउठिई, अन्तोमुहुत्तं जहन्निया ॥१३२॥
वर्षाणि द्वादश चैव, उत्कर्षेण व्याख्याता ।
द्वीन्द्रियायुःस्थितिः, अन्तर्मुहूर्त जघन्यका ॥१३२॥
संखिज्जकालमुक्कोसं, अन्तोमुहुत्तं जहन्नयं ।
बेइन्दियकायठिई, तं कायं तु अमुंचओ ॥१३३॥
संख्येयकालमुत्कृष्टा, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यका ।
द्वीन्द्रियकायस्थितिः, तं कायं त्वमुंचताम् ॥१३३॥
अणन्तकालमुक्कोसं, अन्तोमुहुत्तं जहन्नयं ।
बेइन्दियजीवाणं, अन्तरं च वियाहियं ॥१३४॥
अनन्तकालमुत्कृष्टं, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यकम् ।
द्वीन्द्रियजीवाना, अन्तरं च व्याख्यातम ॥१३४॥
एएसि वण्णओ चेव, गन्धओ रसफासओ ।
संठाणदेसओ वावि, विहाणाइं सहस्ससो ॥१३५॥
एतेषां वर्णतश्चैव, गन्धतो रसतः स्पर्शतः ।
संस्थानादेशतो वापि, विधानानि सहस्रशः ॥१३५॥

संतइं पप्पणाईया, अपज्जवसियात्ति य ।
ठिइं पडुच्च साईया, सपज्जवसियावि य ॥११२॥
संततिं प्राप्यानादिका, अपर्यवसिता अपि च ।
स्थितिं प्रतीत्य सादिकाः, सपर्यवसिता अपि च ॥११२॥

त्तिण्णेव अहोरत्ता, उक्कोसेण वियाहिया
आउठिई तेऊणं, अन्तोमुहुत्तं जहन्निया ॥११३॥
त्रीण्येवाहोरात्राणि, उत्कर्षेण व्याख्याता ।
आयुःस्थितिस्तेजसां, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यका ॥११३॥

असंखकालमुक्कोसं, अन्तोमुहुत्तं जहन्नयं ।
कायठिई तेऊणं, तं कायं तु अमुंचओ ॥११४॥
असंख्येयकालमुत्कृष्टा, अन्तर्मुहूर्तंजघन्यका ।
कायस्थितिस्तेजसां तं कायंत्वमुंचताम् ॥११४॥

अणन्तकालमुक्कोसं, अन्तोमुहुत्तं जहन्नयं ।
विजढम्मि सए काए, तेऊजीवाण अन्तरं ॥११५॥
अनन्तकालमुत्कृष्टं, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यकम् ।
वित्यक्ते स्वके काये, तेजोजीवानामन्तरम् ॥११५॥

एएसिं वण्णओ चेव, गन्धओ रसफासओ ।
संठाणदेसओ वावि, विहाणाइं सहस्ससो ॥११६॥
एतेषां वर्णतश्चैव, गन्धतो रसस्पर्शतः ।
संस्थानादेशतोवाऽपि, विधानानि सहस्रशः ॥११६॥

दुविहा वाउजीवा उ, सुहुमा बायरा तहा ।
पज्जत्तमपज्जत्ता, एवमेए दुहा पुणो ॥११७॥
द्विविधा वायुजीवास्तु, सूक्ष्मा बादरास्तथा ।
पर्याप्ता अपर्याप्ताः, एवमेते द्विधा पुनः ॥११७॥

वायरा जे उ पज्जत्ता, पञ्चहा ते पकित्तिया ।
उक्कलिया मण्डलिया, घणगुञ्जा सुद्धवाया य ॥११८॥
बादरा ये तु पर्याप्ताः, पंचधा ते प्रकीर्तिताः ।
[1]उत्कलिकावायुर्मण्डलिका[2]वायुः,घनवायुर्गुंजावायुःशुद्धवाताश्च ॥
संवट्टगवाया य, णेगहा एवमायओ ।
एगविहमणाणत्ता, सुहुमा तत्थ विआहिया ॥११९॥
संवर्तकवायवश्च, अनेकधा एवमादय ।
एकविधा अनानात्वा., सूक्ष्मास्तत्र व्याख्याताः ॥११९॥
सुहुमा सव्वलोगम्मि, एगदेसे य वायरा ।
इत्तो कालविभागं तु, तेसिं वुच्छं चउव्विहं ॥१२०॥
सूक्ष्माः सर्वलोके, एकदेशे च बादराः ।
इत· कालविभागं तु, तेषा वक्ष्ये चतुर्विधम् ॥१२०॥
सन्तइं पप्पणाईया, अपज्जवसियावि य ।
ठिइं पडुच्च साईया, सपज्जवसियावि य ॥१२१॥
सन्तति प्राप्यानादिकाः, अपर्यवसिता अपि च ।
स्थिति प्रतीत्यसादिकाः, सपर्यवसिता अपि च ॥१२१॥
तिण्णेव सहस्साइं, वासाणुक्कोसिया भवे ।
आउठिई वाऊणं, अन्तोमुहुत्तं जहन्निया ॥१२२॥
त्रीण्येव सहस्राणि, वर्षाणामुत्कृष्टा भवेत् ।
आयुःस्थितिर्वायूनां, अन्तर्मुहूर्त जघन्यका ॥१२२॥
असंखकालमुक्कोसं, अन्तोमुहुत्तं जहन्नयं ।
कायठिई वाऊणं, तं कायं तु अमुंचओ ॥१२३॥
असंख्येयकालमुत्कृष्टा, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यका ।
कायस्थितिर्वायूनां, तं कायं त्वमुंचताम् ॥१२३॥

१ रहीरहीने वाय ते. २ वटोळीओ

तेइन्दिया उ जे जीवा, दुविहा ते पकित्तिया ।
पज्जत्तमपज्जत्ता, तेसिं भेए सुणेह मे ॥१३६॥
त्रीन्द्रियास्तु ये जीवाः, द्विविधास्ते प्रकीर्तिताः ।
पर्याप्ता अपर्याप्ताः, तेषां भेदाञ्छृणुत मे ॥१३६॥
कुन्थुपिवीलिउड्डंसा, उक्कलुद्देहिया तहा ।
तणहारकट्ठहारा य, मालूगा पत्तहारगा ॥१३७॥
कुन्थुपिपील्युद्दंशाः, उत्कलिका उपदेहिका स्तथा ।
तृणहारकाष्ठहाराः, मालूका. पत्रहारकाः ॥१३७॥
कप्पासट्ठिम्मिजाया, तिंदुगा तउसमिंजगा ।
सदावरी य गुम्मी य, वोधव्वा इन्दगाइया ॥१३८॥
कर्पासास्थिमिञ्जाश्च, तिन्दुकाः त्रपुषमिञ्जकाः
शतावरी च गुल्मी च, बोध्व्या इन्द्रकायिकाः ॥१३८॥
इन्दगोवगमाईया, णेगविहा एवमायओ ।
लोगेगदेसे ते सव्वे, न सव्वत्थ वियाहिया ॥१३९॥
इन्द्रगोपकादिकाः, अनेकविधा एवमादिकाः ।
लोकैकदेशे ते सर्वे, न सर्वत्र व्याख्याताः ॥१३९॥
संतइं पप्पणाईया, अपज्जवसियावि य ।
ठिइं पडुच्च साइया, सपज्जवसियावि य ॥१४०॥
संततिं प्राप्यानादिकाः, अपर्यवसिता अपि च ।
स्थितिं प्रतीत्य सादिकाः, सपर्यवसिता अपि च ॥१४०॥
एगूणपण्णहोरत्ता, उक्कोसेण वियाहिया ।
तेइन्दियआउठिई, अन्तोमुहुत्तं जहन्निया ॥१४१॥
एकोनपंचाशदहोरात्राणां, उत्कर्षेण व्याख्याता ।
त्रीन्द्रियायुःस्थितिः, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यका ॥१४१॥

संखिज्जकालमुक्कोसं, अन्तोमुहुत्तं जहन्नयं ।
तेइन्दियकायठिई, तं कायं तु अमुंचओ ॥१४२॥
संख्येयकालमुत्कृष्टा, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यका ।
त्रीन्द्रियकायस्थितिः, तं कायं त्वमुंचताम् ॥१४२॥

अणन्तकालमुक्कोसं, अन्तोमुहुत्तं जहन्नयं ।
तेइन्दियजीवाणं, अंतरं तु वियाहियं ॥१४३॥
अनन्तकालमुत्कृष्टं, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यकम् ।
त्रीन्द्रियजीवानां, अन्तरं तु व्याख्यातम् ॥१४३॥

एएसिं वण्णओ चेव, गन्धओ रसफासओ ।
संठाणदेसओ वावि, विहाणाइं सहस्ससो ॥१४४॥
एतेषां वर्णतश्चैव, गन्धतो रसतः स्पर्शतः ।
संस्थानादेशतो वापि विधानानि सहस्रशः ॥१४४॥

चउरिन्दिया उ जे जीवा, दुविहा ते पकित्तिया ।
पज्जत्तमपज्जत्ता, तेसिं भेए सुणेह मे ॥१४५॥
चतुरिन्द्रियास्तु ये जीवाः, द्विविधास्ते प्रकीर्तिताः ।
पर्याप्ता अपर्याप्ताः, तेषां भेदाञ्छृणुत मे ॥१४५॥

अन्धिया पोत्तिया चेव, मच्छिया मसगा तहा ।
भमरे कीडपयंगे य, ढिंकुणे कुंकणे तहा ॥१४६॥
अंधिकाः पौत्तिकाश्चैव, मक्षिका मशकास्तथा ।
भ्रमराः कीटपतंगाश्च, ढिंकुणाः कुंकणास्तथा ॥१४६॥

कुक्कुडे सिंगिरीडी य, नन्दावत्ते य विच्छुए ।
डोले भिंगिरीडीय, विरली अच्छिवेहए ॥१४७॥
कुक्कुटाः शृंगरीटी च, नन्दावर्त्ताश्च वृश्चिकाः ।
डोला भृंगरीटकाश्च, विरल्योऽक्षिवेधकाः ॥१४७॥

अच्छिले माहए अच्छि, रोडए विचित्ते चित्तपत्तए ।
उहिंजलिया जलकारी य, नीयया तंवगाइया ॥१४८॥
अक्षिला मागधा अक्षाः, रोडकाविचित्राश्चित्रपत्रकाः ।
उपधिजलका जलकार्यश्च, नीचकास्ताम्रकादिकाः ॥१४८॥

इय चउरिन्दिया एए, ऽणेगहा एवमायओ ।
लोगस्स एगदेसंमि, ते सव्वे परिकित्तिआ ॥१४९॥
इति चतुरिन्द्रिया एते, अनेकधा एवमादयः ।
लोकस्यैकदेशे, ते सर्वे परिकीर्तिताः ॥१४९॥

संतइं पप्प णाईया, अपज्जवसिया वि य ।
ठिइं पडुच्च साईया, सपज्जवसिया वि य ॥१५०॥
संतति प्राप्यानादिकाः, अपर्यवसिता अपि च ।
स्थिति प्रतीत्यसादिकाः, सपर्यवसिता अपि च ॥१५०॥

छच्चेव य मासाऊ, उक्कोसेण वियाहिया ।
चउरिन्दियआउठिई, अन्तोमुहुत्तं जहन्निया ॥१५१॥
षट् चैव च मासायुः, उत्कर्षेण व्याख्याता ।
चतुरिन्द्रियायुःस्थितिः, अन्तर्मुहूर्त जघन्यका ॥१५१॥

संखिज्जकालमुक्कोसं, अन्तोमुहुत्तं जहन्नयं ।
चउरिन्दियकायठिई, तं कायं तु अमुंचओ ॥१५२॥
संख्येयकालमुत्कृष्टा, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यका ।
चतुरिन्द्रियकायस्थितिः, तं काय त्वमुंचताम् ॥१५२॥

अणन्तकालमुक्कोसं, अन्तोमुहुत्तं जहन्नयं ।
विजढम्मि सए काए, अन्तरं च वियाहियं ॥१५३॥
अनन्तकालमुत्कृष्टं, अन्तर्मुहूर्त जघन्यकम् ।
वित्यक्ते स्वकेकाये, अन्तरं च व्याख्यातम् ॥१५३॥

एएसिं वण्णओ चेव, गन्धओ रसफासओ ।
संठाणदेसओ वावि, विहाणाइं सहस्ससो ॥१५४॥
एतेषां वर्णतश्चैव, गन्धतो रसतः स्पर्शतः ।
संस्थानादेशतो वापि, विधानानि सहस्रशः ॥१५४॥

पंचिन्दिया उ जे जीवा, चउव्विहा ते वियाहिया ।
नेरइया तिरिक्खा य, मणुया देवा य आहिया ॥१५५॥
पंचेन्द्रियास्तु ये जीवाः, चतुर्विधास्ते व्याख्याताः ।
नैरयिकास्तिर्यञ्चश्च, मनुजा देवाश्चाख्याताः ॥१५५॥

नेरइया सत्तविहा, पुढवीसु सत्तसु भवे ।
रयणाभसक्कराभा, वालुयाभा य आहिया ॥१५६॥
नैरयिकाः सप्तविधाः, नरकपृथ्वीषु सप्तसु भवेयुः ।
रत्नाभा शर्कराभा, वालुकाभा चाख्याता ॥१५६॥

पंकाभा धूमाभा, तमा तमतमा तहा ।
इइ नेरइया एए, सत्तहा परिकित्तिया ॥१५७॥
पंकाभा धूमाभा, तमःप्रभा तमस्तमःप्रभा तथा ।
(तत्र) इति नैरयिका एते, सप्तधा परिकीर्तिताः ॥१५७॥

लोगस्स एगदेसम्मि, ते सव्वे उ वियाहिया ।
एत्तो कालविभागं तु, तेसिं वोच्छं चउव्विहं ॥१५८॥
[1]लोकस्यैकदेशे, ते सर्वे तु व्याख्याताः ।
इतः कालविभागं तु, तेषां वक्ष्ये चतुर्विधम् ॥१५८॥

संतइं पप्पणाईया, अपज्जवसियावि य ।
ठिइं पडुच्च साईया, सपज्जवसियावि य ॥१५९॥
संततिं प्राप्यानादिकाः, अपर्यवसिता अपि च ।
स्थितिं प्रतीत्य सादिकाः, सपर्यवसिता अपि च ॥१५९॥

---

१ अधो लोकमा.

सागरोवममेगं तु, उक्कोसेण वियाहिया ।
पढमाए जहन्नेणं, दसवाससहस्सिया ॥१६०॥
सागरोपममेकं तु, उत्कर्षेण व्याख्याता ।
प्रथमायां जघन्येन, दशवर्षसहस्रिका ॥१६०॥
तिण्णेव सागरा ऊ, उक्कोसेण वियाहिया ।
दोच्चाए जहन्नेणं, एगं तु सागरोवमं ॥१६१॥
त्रीण्येव सागरोपमाणि तु, उत्कर्षेण व्याख्याता ।
द्वितीयायां जघन्येन, एकं तु सागरोपमम् ॥१६१॥
सत्तेव सागरा ऊ, उक्कोसेण वियाहिया ।
तइयाए जहन्नेणं, तिण्णेव सागरोवमा ॥१६२॥
सप्तैव सागरोपमाणि तु, उत्कर्षेण व्याख्याता ।
तृतीयायां जघन्येन, त्रीण्येव सागरोपमाणि ॥१६२॥
दस सागरोवमा ऊ, उक्कोसेण वियाहिया ।
चउत्थीए जहन्नेणं, सत्तेव सागरोवमा ॥१६३॥
दशसागरोपमाणि तु, उत्कर्षेण व्याख्याता ।
चतुर्थ्यां जघन्येन, सप्तैव तु सागरोपमाणि ॥१६३॥
सत्तरस सागरा ऊ, उक्कोसेण वियाहिया ।
पंचमाए जहन्नेणं, दस चेव सागरोवमा ॥१६४॥
सप्तदश सागरोपमाणि तु, उत्कर्षेण व्याख्याता ।
पंचमायां जघन्येन, दश चैव सागरोपमाणि ॥१६४॥
बावीस सागरा ऊ, उक्कोसेण वियाहिया ।
छट्ठीए जहन्नेणं, सत्तरस सागरोवमा ॥१६५॥
द्वाविंशतिः सागरोपमाणि तु, उत्कर्षेण व्याख्याता ।
षष्ठ्यां जघन्येन, सप्तदश सागरोपमाणि ॥१६५॥

तेत्तीस सागरा ऊ, उक्कोसेण वियाहिया ।
सत्तमाए जहन्नेणं, बावीसं सागरोवमा ॥१६६॥
त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमाणि तु, उत्कर्षेण व्याख्याता ।
सप्तम्या जघन्येन, द्वाविंशतिः सागरोपमाणि ॥१६६॥
जा चेव य आउठिई, नेरइयाणं वियाहिया ।
सा तेसिं कायठिई, जहन्नुक्कोसिया भवे ॥१६७॥
या चैव चायुःस्थितिः, नैरयिकाणा व्याख्याता ।
सा तेषां कायस्थितिः, जघन्यकोत्कृष्टा भवेत् ॥१६७॥
अणन्तकालमुक्कोसं, अन्तोमुहुत्तं जहन्नयं ।
विजढम्मि सए काए, नेरइयाणं तु अन्तरं ॥१६८॥
अनन्तकालमुत्कृष्टं, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यकम् ।
वित्यक्ते स्वकेकाये, नैरयिकाणां त्वन्तरम् ॥१६८॥
एएसिं वण्णओ चेव, गन्धओ रसफासओ ।
संठाणदेसओ वावि, विहाणाइं सहस्ससो ॥१६९॥
एतेषां वर्णतश्चैव, गन्धतो रसतः स्पर्शतः ।
संस्थानादेशतो वापि, विधानानि सहस्रशः ॥१६९॥
पंचिन्दियतिरिक्खाओ, दुविहा ते वियाहिया ।
समुच्छिमतिरिक्खाओ, गब्भवक्कन्तिया तहा ॥१७०॥
पंचेन्द्रियास्तिर्यञ्चः, द्विविधास्ते व्याख्याताः ।
संमूर्च्छिमतिर्यञ्चः, गर्भव्युत्क्रान्तिकास्तथा ॥१७०॥
दुविहा ते भवे तिविहा, जलयरा थलयरा तहा ।
नहयरा य बोधव्वा, तेसिं भेए सुणेह मे ॥१७१॥
द्विविधास्तेभवेयुस्त्रिविधाः, जलचराः स्थलचरास्तथा ।
नभश्चराश्च बोद्धव्याः, तेषां भेदान् शृणुत मे ॥१७१॥

मच्छा य कच्छभा य, गाहा य मगरा तहा ।
सुंसुमारा य बोधव्वा, पंचहा जलयराहिया ॥१७२॥
मत्स्याश्च कच्छपाश्च, ग्राहाश्च मकरास्तथा ।
शिशुमाराश्च बोद्धव्याः, पंचधा जलचरा आख्याताः ॥१७२॥

लोएगदेसे ते सव्वे, न सव्वत्थ वियाहिया ।
एत्तो कालविभागं तु, तेसिं वोच्छं चउव्विहं ॥१७३॥
लोकैकदेशे ते सर्वे, न सर्वत्र व्याख्याताः ।
इतः कालविभागं तु, तेषां वक्ष्ये चतुर्विधम् ॥१७३॥

संतइं पप्पणाईया, अपज्जवसिया वि य ।
ठिइं पडुच्च साईया, सपज्जवसिया वि य ॥१७४॥
सन्तति प्राप्यानादिकाः अपर्यवसिता अपि च ।
स्थिति प्रतीत्य सादिकाः, सपर्यवसिता अपि च ॥१७४॥

एगा य पुव्वकोडी, उक्कोसेण वियाहिया ।
आउठिई जलयराणं, अन्तोमुहुत्तं जहन्निया ॥१७५॥
एका च पूर्वकोटी, उत्कर्षेण व्याख्याता ।
आयुःस्थितिर्जलचराणां, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यका ॥१७५॥

पुव्वकोडिपुहत्तं तु, उक्कोसेण वियाहिया ।
कायठिई जलयराणं, अन्तोमुहुत्तं जहन्नयं ॥१७६॥
पूर्वकोटीपृथक्त्वं तु, उत्कर्षेण व्याख्याता ।
कायस्थितिर्जलचराणां, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यका ॥१७६॥

अणन्तकालमुक्कोसं, अन्तोमुहुत्तं जहन्नयं ।
विजढम्मि सए काए, जलयरायणं अन्तरं ॥१७७॥
अनन्तकालमुत्कृष्टं, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यकम् ।
वित्यक्ते स्वकेकाये, जलचराणामन्तरम् ॥१७७॥

चउप्पया य परिसप्पा, दुविहा थलयरा भवे ।
चउप्पया चउविहा, ते मे कित्तयओ सुण ॥१७८॥
चतुःपदाश्च परिसर्पाः, द्विविधाः स्थलचरा भवेयुः ।
चतुःपदाश्चतुर्विधाः, तान्मे कीर्तयतः शृणु ॥१७८॥

एगखुरा दुखुरा चेव, गण्डीपयसणप्पया ।
हयमाइगोणमाइ, गयमाइसीहमाइणो ॥१७९॥
एकखुरा द्विखुराश्चैव, गण्डीपदाः सनखपदाः ।
हयादयो गोणादयः, गजादयः सिंहादयः ॥१७९॥

भुओरगपरिसप्पा य, परिसप्पा दुविहा भवे ।
गोहाई अहिमाई य, एक्केक्काणेगहा भवे ॥१८०॥
भुजपरिसर्पा उरःपरिसर्पाश्च, परिसर्पा (एवं) द्विविधा भवेयुः ।
गोधादयोऽह्यादयश्च, एकैका अनेकधा भवेयुः ॥१८०॥

लोएगदेसे ते सव्वे, न सव्वत्थ वियाहिया ।
एत्तो कालविभागं तु, तेसिं वोच्छं चउव्विहं ॥१८१॥
लोकैकदेशे ते सर्वे, न सर्वत्र व्याख्याताः ।
इतः कालविभागं तु, तेषां वक्ष्ये चतुर्विधम् ॥१८१॥

संतइं पप्पणाईया, अपज्जवसियावि य ।
ठिइं पडुच्च साईया, सपज्जवसियावि य ॥१८२॥
सन्ततिं प्राप्यानादिकाः, अपर्यवसिता अपि च ।
स्थितिं प्रतीत्य सादिकाः, सपर्यवसिता अपि च ॥१८२॥

पलिओवमाइं तिण्णि उ, उक्कोसेण वियाहिया ।
आउठिई थलयराणं, अन्तोमुहुत्तं जहन्निया ॥१८३॥
पल्योपमानि त्रीणि तु, उत्कर्षेण व्याख्याता ।
आयुःस्थितिः स्थलचराणां, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यका ॥१८३॥

पुव्वकोडिपुहत्तेणं अन्तोमुहुत्तं जहन्निया ।
कायठिई थलयराणं, अन्तरं तेसिमं भवे ॥१८४॥
पुर्वकोटीपृथत्त्वेन, अन्तर्मुहूर्त जघन्यका ।
कायस्थितिः स्थलचराणां, अन्तरं तेषामिदंभवेत् ॥१८४॥

कालमणन्तमुक्कोसं, अन्तोमुहुत्तं जहन्नयं ।
विजढम्मि सए काए, थलयराणं तु अन्तरं ॥१८५॥
कालमनन्तमुत्कृष्ट, अन्तमुहूर्त जघन्यकम् ।
वित्यक्ते स्वके काये, स्थलचराणां त्वन्तरं ॥१८५॥

चम्मे उ लोमपक्खी य, तइया समुग्गपक्खिया ।
विययपक्खी य बोधव्वा, पक्खिणो य चउव्विहा ॥१८६॥
चर्मपक्षिणस्तुरोमपक्षिणश्च, तृतीयभेदःसमुदगपक्षिणः ।
विततपक्षिणश्च बोद्धव्याः, पक्षिणश्च चतुर्विधाः ॥१८६॥

लोगेगदेसे ते सव्वे, न सव्वत्थ वियाहिया ।
इत्तो कालविभागं तु, तेसिं वोच्छं चउव्विहं ॥१८७॥
लोकैकदेशे ते सर्वे, न सर्वत्र व्याख्याताः ।
इतः कालविभागं तु, तेषां वक्ष्ये चतुर्विधम् ॥१८७॥

संतइं पप्पणाईया, अपज्जवसियावि य ।
ठिइं पडुच्च साईया, सपज्जवसियावि य ॥१८८॥
सन्तति प्राप्यानादिकाः, अपर्यवसिता अपि च ।
स्थिति प्रतीत्य सादिकाः, सपर्यवसिता अपि च ॥१८८॥

पलिओवमस्स भागो, असंखेज्जइमो भवे ।
आउठिई खहयराणं, अन्तोमुहुत्तं जहन्निया ॥१८९॥
पल्योपमस्य भागः, असंख्येयतमो भवेत् ।
आयुःस्थितिः खेचराणां, अन्तर्मुहूर्त्त जघन्यका ॥१८९॥

असंखभाग पलियस्स, उक्कोसेण उ साहिया।
पुव्वकोडीपुहत्तेणं, अन्तोमहुत्तं जहन्निया ॥१६०॥

असंख्येयतमोभागः पल्योपमस्य, उत्कर्षेण तु साधिका ।
पूर्वकोटिपृथक्त्वेन, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यका ॥१९०॥

कायठिई खहयराणं, अन्तरं तेसिमं भवे ।
अणन्तकालमुक्कोसं, अन्तोमुहुत्तं जहण्णयं ॥१६१॥

कायस्थितिः खेचराणां, अन्तरं तेषामिद भवेत् ।
अनन्तकालमुत्कृष्टं, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यकम् ॥१९१॥

एएसिं वण्णओ चेव, गन्धओ रसफासओ।
संठाणदेसओ वावि, विहाणाइं सहस्ससो ॥१६२॥

एतेषांवर्णतश्चैव, गन्धतो रसतः स्पर्शतः ।
संस्थानादेशतो वापि, विधानानि सहस्रशः ॥१९२॥

मणुया दुविहभेया उ, ते मे कित्तयओ सुण ।
संमुच्छिमा य मणुया, गब्भवक्कन्तिया तहा ॥१६३॥

मनुजा द्विविधभेदास्तु, तान्मे कीर्तयतः शृणु ।
संमूर्च्छिमाश्च मनुजाः, गर्भव्युत्क्रान्तिकास्तथा ॥१९३॥

गब्भवुक्कन्तिया जे उ, तिविहा ते वियाहिया।
कम्मअकम्मभूमा य, अन्तरद्दीवया तहा ॥१६४॥

गर्भव्युत्क्रान्तिका ये तु, त्रिविधास्ते व्याख्याताः ।
कर्मभूमाअकर्मभूमाश्च, अन्तरद्वीपकास्तथा ॥१९४॥

पन्नरस तीसविहा, भेया अट्ठवीसइं ।
संखा उ कमसो तेसिं, इइ एसा वियाहिया ॥१६५॥

पंचदशविधास्त्रिंशद्विधाः, भेदानामष्टाविंशतिः ।
संख्या तु क्रमशस्तेषां, इत्येषा व्याख्याता ॥१९५॥

संमुच्छिमाण एसेव, भेओ होइ वियाहिओ ।
लोगस्स एगदेसम्मि, ते सव्वे वि वियाहिया ॥१९६॥
संमूर्च्छिमाणामेष एव, भेदो भवति व्याख्यातः ।
लोकस्यैकदेशे, ते सर्वेऽपिव्याख्याताः ॥१९६॥

संतइं पप्पणाईया, अपज्जवसियावि य ।
ठिइं पडुच्च साईया, सपज्जवसियावि य ॥१९७॥
सन्तति प्राप्यानादिकाः, अपर्यवसिता अपि च ।
स्थिति प्रतीत्य सादिकाः, सपर्यवसिता अपि च ॥१९७॥

पलिओवमाउ तिन्निय, उक्कोसेण विआहिया ।
आउठिई मणुयाणं, अन्तोमुहुत्तं जहन्निया ॥१९८॥
पल्योपमानि तु त्रीणि च, उत्कर्षेण व्याख्याता ।
आयुःस्थितिर्मनुजानां, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यका ॥१९८॥

पलिओवमाइं तिण्णि उ, उक्कोसेण वियाहिया ।
पुव्वकोडिपुहत्तेणं, अन्तोमुहुत्तं जहन्निया ॥१९९॥
पल्योपमानि त्रीणि तु, उत्कर्षेण व्याख्याता ।
पूर्वकोटीपृथक्त्वेन, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यका ॥१९९॥

कायठिई मणुयाणं, अन्तरं तेसिमं भवे ।
अणन्तकालमुक्कोसं, अन्तोमुहुत्तं जहन्नयं ॥२००॥
कायस्थितिर्मनुजानां, अन्तरं तेषामिदं भवेत् ।
अनन्तकालमुत्कृष्टं, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यकम् ॥२००॥

एएसिं वण्णओ चेव, गन्धओ रसफासओ ।
संठाणदेसओ वावि, विहाणाइं सहस्ससो ॥२०१॥
एतेषां वर्णतश्चैव, गन्धतो रसतः स्पर्शतः ।
संस्थानादेशतो वापि, विधानानि सहस्रशः ॥२०१॥

देवा चउव्विहा वुत्ता, ते मे कित्तयओ सुण ।
भोमिज्जवाणमन्तरजोइसवेमाणिया तहा ॥२०२॥

देवाश्चतुर्विधा उक्ताः, तान्मे कीर्तयतः शृणु ।
भौमेया व्यन्तराः, ज्योतिष्का वैमानिकास्तथा ॥२०२॥

दसहा उ भवणवासी, अट्ठहा वणचारिणो ।
पंचविहा जोइसिया, दुविहा वेमाणिया तहा ॥२०३॥

दशधा तु भवनवासिनः, अष्टधा वनचारिणः ।
पंचविधा ज्योतिष्काः, द्विविधा वैमानिकास्तथा ॥२०३॥

असुरा नागसुवण्णा, विज्जू अग्गी वियाहिया ।
दीवोदहिदिसा वाया, थणिया भवणवासिणो ॥२०४॥

असुरा नागाः सुवर्णा, विद्युतोऽग्नयोव्याख्याताः ।
द्वीपा उदधयोदिशो वायवः, स्तनिता भवनवासिनः ॥२०४॥

पिसायभूया जक्खा य, रक्खसा किन्नरा किंपुरिसा ।
महोरगा य गन्धव्वा, अट्ठविहा वाणमन्तरा ॥२०५॥

पिशाचा भूता यक्षाश्च, राक्षसाः किन्नराः किंपुरुषाः ।
महोरगाश्च गन्धर्वाः, अष्टविधा व्यन्तरा ॥२०५॥

चन्दा सूरा य नक्खत्ता, गहा तारागणा तहा ।
ठिया विचारिणो चेव, पंचहा जोइसालया ॥२०६॥

चन्द्रसूर्यौ च नक्षत्राणि, ग्रहास्तारागणास्तथा ।
स्थिरा विचारिणश्चैव, पंचधा ज्योतिरालयाः ॥२०६॥

वेमाणिया उ जे देवा, दुविहा ते वियाहिया ।
कप्पोवगा य बोधव्वा कप्पाईया तहेव य ॥२०७॥

वैमानिकास्तु ये देवाः, द्विविधास्ते व्याख्याताः
कल्पोपगाश्च बोद्धव्याः, कल्पातीतास्तथैव च ॥२०७॥

कप्पोवगा बारसहा, सोहम्मीसाणगा तहा ।
सणंकुमारमाहिन्दा, बम्भलोगा य लन्तगा ॥२०८॥
कल्पोपगा द्वादशधा, सौधर्मेशानगास्तथा ।
सनत्कुमारा माहेन्द्राः, ब्रह्मलोकाश्च लान्तकाः ॥२०८॥
महासुक्का सहस्सारा, आणया पाणया तहा ।
आरणा अच्चुया चेव, इइ कप्पोवगा सुरा ॥२०९॥
महाशुक्राः सहस्राराः, आनताः प्राणतास्तथा ।
आरणा अच्युताश्चैव, इति कल्पोपगाः सुराः ॥२०९॥
कप्पाईया उ जे देवा, दुविहा ते वियाहिया ।
गेविज्जाणुत्तरा चेव, गेविज्जा नवविहा तहि ॥२१०॥
कल्पातीतास्तु ये देवाः द्विविधास्ते व्याख्याता. ।
ग्रैवेयका अनुत्तराश्चैव, ग्रैवेयका नवविधास्तत्र ॥२१०॥
हेट्ठिमाहेट्ठिमा चेव, हेट्ठिमामज्झिमा तहा ।
हेट्ठिमाउवरिमा चेव, मज्झिमाहेट्ठिमा तहा ॥२११॥
अधस्तनाऽधस्तनाश्चैव, अधस्तनामध्यमास्तथा ।
अधस्तनोपरितनाश्चैव, मध्यमाऽधस्तनास्तथा ॥२११॥
मज्झिमामज्झिमा चेव, मज्झिमाउवरिमा तहा ।
उवरिमाहेट्ठिमा चेव, उवरिमामज्झिमा तहा ॥२१२॥
मध्यममध्यमाश्चैव, मध्यमोपरितनास्तथा ।
उपरितनाऽधस्तनाश्चैव, उपरितनमध्यमास्तथा ॥२१२॥
उवरिमाउवरिमा चेव, इय गेविज्जगा सुरा ।
विजया वेजयन्ता य, जयन्ता अपराजिया ॥२१३॥
उपरितनोपरितनाश्चैव, इति ग्रैवेयका सुरा. ।
विजया वेजयंताश्च, जयन्ता अपराजिताः ॥२१३॥

सव्वत्थसिद्धगा चेव, पंचहाणुत्तरा सुरा ।
इय वेमाणिया एएऽणेगहा एवमायओ ॥२१४॥

सर्वार्थसिद्धकाश्चैव, पंचधानुत्तरा· सुराः ।
इति वैमानिका एते, अनेकधा एवमादयः ॥२१४॥

लोगस्स एगदेसम्मि, ते सव्वेवि वियाहिया ।
इत्तो कालविभागं तु, तेसिं वुच्छं चउव्विहं ॥२१५॥

लोकस्यैकदेशे, ते सर्वेऽपि व्याख्याताः ।
इतः कालविभागं तु, तेषां वक्ष्ये चतुर्विधम् ॥२१५॥

संतइं पप्पणाईया, अपज्जवसियावि य ।
ठिइं पडुच्च साईया, सपज्जवसियावि य ॥२१६॥

संततिं प्राप्यानादिकाः, अपर्यवसिता अपि च ।
स्थितिंप्रतीत्यसादिकाः, सपर्यवसिता अपि च ॥२१६॥

साहीयं सागरं एक्कं, उक्कोसेण ठिई भवे ।
भोमिज्जाणं जहन्नेणं, दसवाससहस्सिया ॥२१७॥

साधिकं सागरमेकं, उत्कर्षेण स्थितिर्भवेत् ।
भौमेयानां जघन्येन, दशवर्षसहस्रिका ॥२१७॥

पलिओवममेगं तु, उक्कोसेण ठिई भवे ।
वन्तराणं जहन्नेणं, दसवाससहस्सिया ॥२१८॥

पल्योपममेकंतु, उत्कर्षेण स्थितिर्भवेत् ।
व्यन्तराणां जघन्येन, दशवर्षसहस्रिका ॥२१८॥

पलिओवममेगं तु, वासलक्खेण साहियं ।
पलिओवमट्ठभागो, जोइसेसु जहन्निया ॥२१९॥

पल्योपममेकं तु, वर्षलक्षेण साधिकम् ।
पल्योपमस्याष्टमभागः, ज्योतिष्केषु जघन्यका ॥२१९॥

दो चेव सागराइं, उक्कोसेण वियाहिया ।
सोहम्मम्मि जहन्नेणं, एगं च पलिओवमं ॥२२०॥
द्वे चैव सागरोपमे, उत्कर्षेण व्याख्याता ।
सौधर्मे जघन्येन, एकं च पल्योपमम् ॥२२०॥

सागरा साहिया दुन्नि, उक्कोसेण वियाहिया ।
ईसाणम्मि जहन्नेणं, साहियं पलिओवमं ॥२२१॥
सागरोपमे साधिके द्वे, उत्कर्षेण व्याख्याता ।
ईशाने जघन्येन, साधिकं पल्योपमं (एकं) ॥२२१॥

सागराणि य सत्तेव, उक्कोसेणं ठिई भवे ।
सणंकुमारे जहन्नेणं, दुन्नि ऊ सागरोवमा ॥२२२॥
सागरोपमाणि च सप्तैव, उत्कर्षेण स्थितिर्भवेत् ।
सनत्कुमारे जघन्येन, द्वे तु सागरोपमे ॥२२२॥

साहिया सागरा सत्त, उक्कोसेणं ठिई भवे ।
माहिन्दम्मि जहन्नेणं, साहिया दुन्नि सागरा ॥२२३॥
साधिकानि सागरोपमाणि सप्त, उत्कर्षेण स्थितिर्भवेत् ।
माहेन्द्रे जघन्येन, साधिके द्वे सागरोपमे ॥२२३॥

दस चेव सागराइं, उक्कोसेणं ठिई भवे ।
बम्भलोए जहन्नेणं, सत्त ऊ सागरोवमा ॥२२४॥
दश चैव सागरोपमाणि, उत्कर्षेण स्थितिर्भवेत् ।
ब्रह्मलोके जघन्येन, सप्त तु सागरोपमाणि ॥२२४॥

चउदस सागराइं, उक्कोसेण ठिई भवे ।
लन्तगम्मि जहन्नेणं, दस उ सागरोवमा ॥२२५॥
चतुर्दश सागरोपमाणि, उत्कर्षेण स्थितिर्भवेत् ।
लान्तके जघन्येन, दश तु सागरोपमाणि ॥२२५॥

सत्तरस सागराइं, उक्कोसेण ठिई भवे।
महासुक्के जहन्नेणं, चोद्दस सागरोवमा ॥२२६॥
सप्तदश सागरोपमाणि, उत्कर्षेण स्थितिर्भवेत्।
महाशुक्रे जघन्येन, चतुर्दश सागरोपमाणि ॥२२६॥
अट्ठारस सागराइं, उक्कोसेण ठिई भवे।
सहस्सारम्मि जहन्नेणं, सत्तरस सागरोवमा। ॥२२७॥
अष्टादश सागरोपमाणि, उत्कर्षेण स्थितिर्भवेत्।
सहस्रारे जघन्येन, सप्तदश सागरोपमाणि ॥२२७॥
सागरा अउणवीसं तु, उक्कोसेण ठिई भवे।
आणयम्मि जहन्नेणं, अट्ठारस सागरोवमा ॥२२८॥
सागरोपमाणां एकोनविंशतिस्तु, उत्कर्षेण स्थितिर्भवेत्।
आनते जघन्येन, अष्टादश सागरोपमाणि ॥२२८॥
वीसं तु सागराइं, उक्कोसेण ठिई भवे।
पाणयम्मि जहन्नेणं, सागरा अउणवीसई ॥२२९॥
विंशतिस्तु सागरोपमाणि, उत्कर्षेण स्थितिर्भवेत्।
प्राणते जघन्येन, सागरोपमाणां एकोनविंशतिः ॥२२९॥
सागरा इक्कवीसं तु, उक्कोसेण ठिई भवे।
आरणम्मि जहन्नेणं, वीसई सागरोवमा ॥२३०॥
सागरोपमाणां एकविंशतिस्तु, उत्कर्षेण स्थितिर्भवेत्।
आरणे जघन्येन, विंशतिः सागरोपमाणि ॥२३०॥
बावीसं सागराइं, उक्कोसेण ठिई भवे।
अच्चुयम्मि जहन्नेणं, सागरा इक्कवीसई ॥२३१॥
द्वाविंशतिः सागरोपमाणि, उत्कर्षेण स्थितिर्भवेत्।
अच्युते जघन्येन, सागरोपमाणाम् एकविंशति. ॥२३१॥

तेवीस सागराइं, उक्कोसेण ठिई भवे ।
पढमम्मि जहन्नेणं, बावीसं सागरोवमा ॥२३२॥
त्रयोविंशतिः सागरोपमाणि, उत्कर्षेण स्थितिर्भवेत् ।
प्रथमे (ग्रैवेयके) जघन्येन, द्वाविंशतिः सागरोपमाणि ॥२३२॥

चउवीस सागराइं, उक्कोसेण ठिई भवे ।
बिइयम्मि जहन्नेणं, तेवीसं सागरोवमा ॥२३३॥
चतुर्विंशतिः सागरोपमाणि, उत्कर्षेण स्थितिर्भवेत् ।
द्वितीये जघन्येन, त्रयोविंशतिः सागरोपमाणि ॥२३३॥

पणवीस सागराइं, उक्कोसेण ठिई भवे ।
तइयम्मि जहन्नेणं, चउवीसं सागरोवमा ॥२३४॥
पंचविंशतिः सागरोपमाणि, उत्कर्षेण स्थितिर्भवेत् ।
तृतीये जघन्येन, चतुर्विंशतिः सागरोपमाणि ॥२३४॥

छवीस सागराइं, उक्कोसेण ठिई भवे ।
चउत्थम्मि जहन्नेणं, सागरा पणुवीसई ॥२३५॥
षड्विंशतिः सागरोपमाणि, उत्कर्षेण स्थितिर्भवेत् ।
चतुर्थे जघन्येन, सागरोपमाणां पञ्चविंशतिः ॥२३५॥

सागरा सत्तावीसं तु, उक्कोसेण ठिई भवे ।
पञ्चमम्मि जहन्नेणं, सागरा उ छवीसइ ॥२३६॥
सागरोपमाणां सप्तविंशतिस्तु, उत्कर्षेण स्थितिर्भवेत् ।
पञ्चमे जघन्येन, सागरोपमाणां तु षड्विंशतिः ॥२३६॥

सागरा अट्ठवीसं तु, उक्कोसेण ठिई भवे ।
छट्ठम्मि जहन्नेणं, सागरा सत्तवीसई ॥२३७॥
सागरोपमाणामष्टाविंशतिस्तु, उत्कर्षेण स्थितिर्भवेत् ।
षष्ठे जघन्येन, सागरोपमाणां, सप्तविंशतिः ॥२३७॥

सागरा अउणतीसं तु, उक्कोसेण ठिई भवे ।
सत्तमम्मि जहन्नेणं, सागरा अट्ठवीसई ॥२३८॥
सागरोपमाणामेकोनत्रिंशत्तु, उत्कर्षेण स्थितिर्भवेत् ।
सप्तमे जघन्येन, सागरोपमाणामष्टाविंशति. ॥२३८॥

तीसं तु सागराइं, उक्कोसेण ठिई भवे ।
अट्ठमम्मि जहन्नेणं, सागरा अउणतीसई ॥२३६॥
त्रिंशत्तु सागरोपमाणि, उत्कर्षेण स्थितिर्भवेत् ।
अष्टमे जघन्येन, सागरोपमाणामेकोनत्रिंशत् ॥२३९॥

सागरा इक्कतीसं तु, उक्कोसेण ठिई भवे ।
नवमम्मि जहन्नेणं, तीसई सागरोवमा ॥२४०॥
सागरोपमाणामेकत्रिंशत्तु, उत्कर्षेण स्थितिर्भवेत् ।
नवमे जघन्येन, त्रिंशत्सागरोपमाणि ॥२४०॥

तेत्तीसा सागराइं, उक्कोसेण ठिई भवे ।
चउसुंपि विजयाईसु, जहन्नेणेक्कत्तीसई ॥२४१॥
त्रयस्त्रिंशत् सागरोपमाणि, उत्कर्षेण स्थितिर्भवेत् ।
चतुर्ष्वपि विजयादिषु, जघन्येनैकत्रिंशत् ॥२४१॥

अजहन्नमणुक्कोसा, तेत्तीसं सागरोवमा ।
महाविमाणे सव्वट्ठे, ठिई एसा वियाहिया ॥२४२॥
अजघन्यानुत्कृष्टा, त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमाणि ।
महाविमाने सर्वार्थे, स्थितिरेषा व्याख्याता ॥२४२॥

जा चेव उ आउठिई, देवाणं तु वियाहिया ।
सा तेसिं कायठिई, जहन्नमुक्कोसिया भवे ॥२४३॥
या चैव त्वायुःस्थितिः, देवानां तु व्याख्याता ।
सा तेषां कायस्थितिः, जघन्यकोत्कृष्टा भवेत् ॥२४३॥

मिथ्यादर्शनरक्ता:, सनिदाना: खलु हिंसका: ।
इति ये म्रियन्ते जीवा:, तेषां पुनर्दुर्लभा बोधि: ॥२५५॥

सम्मद्दंसणरत्ता, अनियाणा सुक्कलेसमोगाढा ।
इय जे मरन्ति जीवा, तेसिं सुलहा भवे बोही ॥२५६॥

सम्यग्दर्शनरक्ता:, अनिदाना: शुक्ललेश्यामवगाढा: ।
इति ये म्रियन्ते जीवा:, तेषां सुलभा भवेद् बोधि: ॥२५६॥

मिच्छादंसणरत्ता, सनियाणा कण्हलेसमोगाढा ।
इय जे मरन्ति जीवा, तेसिं पुण दुल्लहा बोही ॥२५७॥

मिथ्यादर्शनरक्ता:, सनिदाना: कृष्णलेश्यामवगाढा: ।
इति ये म्रियन्ते जीवा:, तेषां पुनर्दुर्लभा बोधि: ॥२५७॥

जिणवयणे अणुरत्ता, जिणवयणं जे करेन्ति भावेण ।
अमला असङ्किलिट्ठा, ते होन्ति परित्तसंसारी ॥२५८॥

जिनवचनेऽनुरक्ता:, जिनवचनं ये कुर्वन्ति भावेन ।
अमला असंक्लिष्टा:, ते भवन्ति [1]परित्तसंसारिण: ॥२५८॥

बालमरणाणि बहुसो, अकाममरणाणि चेव य बहूयाणि ।
मरिहन्ति ते वराया, जिणवयणं जे न जाणन्ति ॥२५९॥

बालमरणानि बहुश:, अकाममरणानि चैव च बहुकानि ।
मरिष्यन्ति ते वराका: जिनवचनं ये न जानन्ति ॥२५९॥

बहुआगमविन्नाणा, समाहिउप्पायगा य गुणगाही ।
एएणं कारणेणं, अरिहा आलोयणं सोउं ॥२६०॥

बह्वागमविज्ञाना:, समाध्युत्पादकाश्च गुणग्राहिण: ।
एतेन कारणेन, अर्हा आलोचनां श्रोतुम् ॥२६०॥

1 भव्यपुरुषो.

कन्दप्पकुकुयाइं तह, सीलसहावहासविगहाइं ।
विम्हावेन्तो य परं, कन्दप्पं भावणं कुणइ ॥२६१॥

[1]कन्दर्पकौ[2]त्कुच्ये तथा, [3]शीलस्वभावहासविकथाभिः।
विस्मापयन् च परं, कान्दर्पी भावनां कुरुते ॥२६१॥

मन्ताजोगं काउं, भूईकम्मं च जे पउंजन्ति ।
साय-रस-इड्ढिहेउं, अभिओगं भावणं कुणइ ॥२६२॥

मन्त्रयोगं कृत्वा, भूतिकर्म च यः प्रयुङ्क्ते ।
सातरसर्द्धिहेतोः, (सः) आभियोगी भावनां कुरुते ॥२६२॥

नाणस्स केवलीणं, धम्मायरियस्स संघसाहूणं ।
माई अवण्णवाई, किव्विसियं भावणं कुणइ ॥२६३॥

ज्ञानस्य केवलिनां, धर्माचार्यस्य संघसाधूनां ।
माय्यवर्णवादी, किल्बिषिकीं भावनां कुरुते ॥२६३॥

अणुवद्धरोसपसरो, तह य निमित्तम्मि होइ पडिसेवी ।
एएहिं कारणेहिं, आसुरियं भावणं कुणइ ॥२६४॥

अनुबद्धरोषप्रसरः, तथा च निमित्ते भवति प्रतिसेवी ।
एताभ्यां कारणाभ्याम् , आसुरिकां भावनां कुरुते ॥२६४॥

सत्थगहणं विसभक्खणं च, जलणं च जलपवेसो य ।
अणायारभण्डसेवी, जम्मणमरणाणि बंधन्ति ॥२६५॥

शस्त्रग्रहणं विषभक्षणं च, ज्वलनं च जलप्रवेशश्च ।
अनाचारभाण्डसेवा, (एतानिकुर्वन्तो)जन्ममरणानि बध्नन्ति ॥

१ वारवार हसवु के कामकथानो सलाप. २ बीजो हसे तेवा अभिनय.
३ फल विनानी प्रवृत्ति

अणन्तकालमुक्कोसं, अन्तोमुहुत्तं जहन्नयं ।
विजढम्मि सए काए, देवाणं हुज्ज अन्तरं ॥२४४॥

अनन्तकालमुत्कृष्टं, अन्तर्मुहूर्तं जघन्यकम् ।
वित्यक्ते स्वके काये, देवानां भूयादन्तरम् ॥२४४॥

एएसिं वण्णओ चेव, गन्धओ रसफासओ ।
संठाणदेसओ वावि, विहाणाइं सहस्ससो ॥२४५॥

एतेषां वर्णतश्चैव, गन्धतो रसतः स्पर्शतः ।
संस्थानादेशतो वापि, विधानानि सहस्रशः ॥२४५॥

संसारत्था य सिद्धा य, इय जीवा वियाहिया ।
रूविणो चेवरूवी य, अजीवा दुविहावि य ॥२४६॥

संसारस्थाश्च सिध्धाश्च, इति जीवा व्याख्याताः ।
रूपिणश्चैवारूपिणश्च, अजीवा द्विविधा अपि च ॥२४६॥

इय जीवमजीवे य, सोच्चा सद्दहिऊण य ।
सव्वनयाणमणुमए, रमेज्ज संजमे मुणी ॥२४७॥

इति जीवानजीवांश्च, श्रुत्वा श्रद्धाय च ।
सर्वनयानामनुमते, रमेत संयमे मुनिः ॥२४७॥

तओ वहूणि वासाणि, सामण्णमणुपालिय ।
इमेण कम्मजोगेण, अप्पाणं संलिहे मुणी ॥२४८॥

ततो बहूनि वर्षाणि, श्रामण्यमनुपाल्य ।
अनेन क्रमयोगेन, आत्मानं संलिखेन्मुनिः ॥२४८॥

वारसेव उ वासाइं, संलेहुक्कोसिया भवे ।
संवच्छरमज्झिमिया, छम्मासा य जहन्निया ॥२४९॥

द्वादशैव तु वर्षाणि, संलेखनोत्कृष्टा भवेत् ।
संवत्सरं मध्यमा, षण्मासा च जघन्यका ॥२४९॥

पढमे वासचउक्कम्मि, विगई-निज्जूहणं करे ।
बिइए वासचउक्कम्मि, विचित्तं तु तवं चरे ॥२५०॥

प्रथमे वर्षचतुष्के, विकृति[1] निर्यूहणं कुर्यात् ।
द्वितीये वर्षचतुष्के, विचित्रं तु तपश्चरेत् ॥२५०॥

एगन्तरमायामं, कट्टु संवच्छरे दुवे ।
तओ संवच्छरद्धं तु, नाइविगिट्ठं तवं चरे ॥२५१॥

एकान्तरमायामं, कृत्वा संवत्सरौ द्वौ ।
ततः संवत्सरार्धं तु, नातिविकृष्टं तपश्चरेत् ॥२५१॥

तओ संवच्छरद्धं तु, विगिट्ठं तु तवं चरे ।
परिमियं चेव आयामं, तम्मि संवच्छरे करे ॥२५२॥

ततः संवरार्धं तु, विकृष्टं तु तपश्चरेत् ।
परिमितं चैवायामं, तस्मिन् संवत्सरे कुर्यात् ॥२५२॥

कोडीसहियमायामं, कट्टु संवच्छरे मुणी ।
मासद्धमासिएणं तु, आहारेण तवं चरे ॥२५३॥

कोटीसहितमायामं, कृत्वा (द्वादशे) संवत्सरे मुनिः ।
मासिकेनार्धमासिकेन तु, आहारेण तपश्चरेत् ॥२५३॥

कन्दप्पमाभिओगं च, किव्विसियं मोहमासुरत्तं च ।
एयाउ दुग्गईओ, मरणम्मि विराहिया होन्ति ॥२५४॥

[2]कन्दर्पोऽभियोग्ये च, किल्विषिकं मोहासुरत्वे च ।
एता दुर्गतिहेतुकाः, मरणे विराधिका भवन्ति ॥२५४॥

मिच्छादंसणरत्ता, सनियाणा उ हिंसगा ।
इय जे मरन्ति जीवा, तेसिं पुण दुलहा बोही ॥२५५॥

१ त्याग. २ कन्दर्पथी आसुर सुधीनी पांचे भावनाओ जाणवी.

इय पाउकरे वुद्धे, नायए परिनिव्वुए ।
छत्तीसं उत्तरज्झाए, भवसिद्धीयसंमए ॥२६६॥

इति प्रादुष्कृत्य बुध्यः, ज्ञातजः परिनिर्वृतः ।
षट्त्रिंशदुत्तराध्यायान्, भवसिध्धिकसंमतान् ॥२६६॥

त्ति बेमि ॥ जीवाजीवविभत्ती समत्त ॥३६॥
॥ इति ब्रवीमि ॥ जीवाजीवविभक्तिः समाप्ता ॥

॥ इति उत्तरज्झयणं–सुत्तं समत्तं ॥

॥ इत्युत्तराध्ययनं सूत्रं समाप्तं ॥

श्री जशवंतसिंह प्रिन्टींग प्रेस—लींबडी.

भक्तामरस्तोत्रम्.

(वसंततिलका वृत्तम्)

भक्तामरप्रणतमौलिमणिप्रभाणा–मुद्योतकं दलितपापतमोवितानम् ।
सम्यक्‌ प्रणम्य जिनपादयुगं युगादा–वालंवन भवजले पततां जनानाम् ॥१॥
यः संस्तुतः सकलवाङ्मयतत्त्वबोधा–दुद्भूतबुद्धिपटुभिः सुरलोकनाथैः ।
स्तोत्रैर्जगत्त्रितयचित्तहरैरुदारैः, स्तोष्ये किलाहमपि तं प्रथमं जिनेंद्रम् ॥२॥
बुध्या विनापि विबुधार्चितपादपीठ!, स्तोतुं समुद्यतमतिर्विगतत्रपोऽहम् ।
बालं विहायजलसंस्थितमिंदुबिंब–मन्यःक इच्छतिजनःसहसाग्रहीतुम् ॥३॥
वक्तुंगुणान्गुणसमुद्र!शशांककांतान्, कस्तेक्षमःसुरगुरुप्रतिमोऽपिबुध्या ।
कल्पांतकालपवनोद्धतनक्रचक्रं, को वा तरीतुमलमंबुनिधिं भुजाभ्याम् ॥४॥
सोऽहं तथापि तव भक्तिवशान्मुनीश, कर्तुं स्तवं विगतशक्तिरपि प्रवृत्तः ।
प्रीत्यात्मवीर्यमविचार्यमृगोमृगेंद्रं, नाभ्येतिकिंनिजशिशोःपरिपालनार्थम् ॥५॥
अल्पश्रुतं श्रुतवतां परिहासधाम, त्वद्भक्तिरेव मुखरीकुरुते बलान्मां ।
यत्कोकिलः किल मधौ मधुरं विरौति, तच्चारुचाम्रकलिकानिकरैकहेतुः॥६॥
त्वत्संस्तवेन भवसंततिसन्निबध्ध, पापं क्षणात्‌ क्षयमुपैति शरीरभाजाम् ।
आक्रांतलोकमलिनीलमशेषमाशु, सूर्यांशुभिन्नमिवशार्वरमंधकारम् ॥७॥
मत्वेति नाथ तव संस्तवनं मयेद–मारभ्यते तनुधियापि तव प्रभावात्‌ ।
चेतो हरिष्यति सतां नलिनीदलेषु, मुक्ताफलद्युतिमुपैति ननूदबिंदुः ॥८॥
आस्तां तव स्तवनमस्तसमस्तदोषं, त्वत्संकथापि जगतां दुरितानिहन्ति ।
दूरे सहस्रकिरणः कुरुते प्रभैव, पद्माकरेषु जलजानि विकाशभाञ्जि ॥९॥

नात्यद्भुतं भुवनभूषण भूतनाथ!, भूतैर्गुणैर्भुवि भवंतमभिष्टुवंतः ।
तुल्या भवंति भवतो ननु तेन कि वा,भूत्याश्रितं य इह नात्मसमं करोति.१०
दृष्ट्वा भवंतमनिमेषविलोकनीयं, नान्यत्र तोषमुपयाति जनस्य चक्षुः ।
पीत्वापयःशशिकरद्युतिदुग्धसिंधोः, क्षारंजलंजलनिधेरशितुं क इच्छेत् ॥११॥
यैः शांतरागरुचिभिः परमाणुभिस्त्वं, निर्मापितस्त्रिभुवनैकललामभूत! ।
तावंत एव खलु तेप्यणवः पृथिव्यां, यत्ते समानमपरं नहि रूपमस्ति ॥१२॥
वक्त्रं क्व ते सुरनरोरगनेत्रहारि, निःशेषनिर्जितजगत्त्रितयोपमानम् ।
बिंबं कलंकमलिनं क्व निशाकरस्य, यद्वासरे भवति पांडुपलाशकल्पम् ॥१३॥
संपूर्णमंडलशशांककलाकलाप !, शुभ्रा गुणास्त्रिभुवनं तव लंघयंति।
ये संश्रितास्त्रिजगदीश्वर नाथमेकं, कस्तान्निवारयति संचरतोयथेष्टम् ॥१४॥
चित्रं किमत्र यदिते त्रिदशांगनाभि-र्नीतं मनागपि मनो न विकारमार्गम् ।
कल्पांतकालमरुता चलिताचलेन, किं मंदराद्रिशिखरं चलितं कदाचित्॥१५॥
निर्धूमवर्तिरपवर्जिततैलपूरः कृत्स्नं जगत्त्रयमिदं प्रकटीकरोषि ।
गम्योनजातुमरुतांचलिताचलानां, दीपोऽपरस्त्वमसिनाथ! जगत्प्रकाशः॥१६॥
नास्तं कदाचिदुपयासि न राहुगम्य , स्पष्टीकरोषि सहसा युगपज्जगंति ।
नांभोधरोदरनिरुद्धमहाप्रभावः, सूर्यातिशायिमहिमासि मुनींद्र! लोके॥१७॥
नित्योदयं दलितमोहमहांधकारं, गम्यं न राहुवदनस्य न वारिदानाम् ।
विभ्राजते तव मुखाब्जमनल्पकांति, विद्योतयज्जगदपूर्वशशांकबिंबम् ॥१८॥
किं शर्वरीषु शशिनाह्नि विवस्वता वा, युष्मन्मुखेंदुदलितेषु तमस्सु नाथ ।
निष्पन्नशालिवनशालिनि जीवलोके, कार्यं कियज्जलधरैर्जलभारनम्रैः ॥१९॥
ज्ञानं यथा त्वयि विभाति कृतावकाशं, नैवं तथा हरिहरादिषु नायकेषु ।
तेजःस्फुरन्मणिषु याति यथा महत्त्वं,नैवं तु काचशकले किरणाकुलेऽपि॥२०॥

मन्ये वरं हरिहरादय एव दृष्टा दृष्टेषु येषु हृदयं त्वयि तोषमेति,
किं वीक्षितेन भवता भुवि येन नान्यः, कश्चिन्मनोहरति नाथ भवांतरेऽपि२१॥
स्त्रीणां शतानि शतशो जनयंति पुत्रान्, नान्यासुतं त्वदुपमं जननी प्रसूते।
सर्वादिशोदधतिभानिसहस्ररश्मि, प्राच्येवदिग्जनयतिस्फुरदंशुजालम् ॥२२॥
त्वामामनंति मुनयः परमं पुमांस—मादित्यवर्णममलं तमसः पुरस्तात्।
त्वामेव सम्यगुपलभ्य जयंति मृत्युं; नान्यःशिवःशिवपदस्य मुनींद्र! पंथाः२३॥
त्वामव्ययं विभुमचिंत्यमसंख्यमाद्यं, ब्रह्माणमीश्वरमनंतमनंगकेतुम्।
योगीश्वरं विदितयोगमनेकमेकं, ज्ञानस्वरूपममलं प्रवदंति संतः ॥२४॥
बुद्धस्त्वमेवविबुधार्चितबुद्धिबोधात्, त्वं शंकरोऽसिभुवनत्रयशंकरत्वात्।
धातासिधीर!शिवमार्गविधेर्विधानात्, व्यक्तं त्वमेवभगवन् पुरुषोत्तमोऽसि२५॥
तुभ्यं नमस्त्रिभुवनार्त्तिहराय नाथ, तुभ्यं नमः क्षितितलामलभूषणाय।
तुभ्यं नमस्त्रिजगतः परमेश्वराय, तुभ्यं नमो जिनभवोदधिशोषणाय ॥२६॥
को विस्मयोऽत्र यदिनाम गुणैरशेषै—स्त्वंसंश्रितो निरवकाशतया मुनीश।
दोषैरुपात्तविविधाश्रयजातगर्वैः, स्वप्नांतरेऽपि न कदाचिदपीक्षितोऽसि॥२७॥
उच्चैरशोकतरुसंश्रितमुन्मयूख—माभाति रूपममलं भवतोनितांतम्।
स्पष्टोल्लसत्किरणमस्ततमोवितान, बिम्ब रवेरिव पयोधरपार्श्ववर्ति. ॥२८॥
सिंहासने मणिमयूखशिखाविचित्रे, विभ्राजते तव वपुः कनकावदातम्।
बिंबं वियद्विलसदंशुलतावितानं, तुंगोदयाद्रिशिरसीव सहस्ररश्मे. ॥२९॥
कुंदावदातचलचामरचारुशोभं, विभ्राजते तववपु. कलधौतकांतम्।
उद्यच्छशांकशुचिनिर्झरवारिधार—मुच्चैस्तटं सुरगिरेरिव शातकौंभम् ॥३०॥
छत्रत्रयं तव विभाति शशांककांत—मुच्चैःस्थितं स्थगितभानुकरप्रतापम्।
मुक्ताफलप्रकरजालविवृद्धशोभ—प्रख्यापयत्त्रिजगतः परमेश्वरत्वम् ॥३१॥

गंभीरताररवपूरितदिग्विभाग—स्त्रैलोक्यलोकशुभसंगमभूतिदक्षः ।
सद्धर्मराजजयघोषणघोषकः सन् ,खे दुंदुभिर्ध्वनति ते यशसः प्रवादी॥३२॥
मंदारसुंदरनमेरुसुपारिजात—संतानकादिकुसुमोत्करवृष्टिरुद्धा ।
गंधोदबिंदुशुभमंदमरुत्प्रपाता, दिव्या दिवः पतति ते वचसां ततिर्वा॥३३॥
शुम्भत्प्रभावलयभूरिविभा विभोस्ते, लोकत्रयद्युतिमतां द्युतिमाक्षिपन्ती ।
प्रोद्यद्दिवाकरनिरंतरभूरिसंख्या,दीप्तिर्जयत्यपिनिशामपिसोमसौम्याम्॥३४॥
स्वर्गापवर्गगममार्गविमार्गणेष्ट—सद्धर्मतत्त्वकथनैकपटुस्त्रिलोक्यां ।
दिव्यध्वनिर्भवति ते विशदार्थसर्व—भाषास्वभावपरिणामगुणैः प्रयोज्यः॥३५॥
उन्निद्रहेमनवपंकजपुंजकांती, पर्युल्लसन्नखमयूखशिखाभिरामौ ।
पादौ पदानि तव यत्र जिनेन्द्र! धत्तः,पद्मानि तत्र विबुधाः परिकल्पयंति३६॥
इत्थं यथा तव विभूतिरभूज्जिनेंद्र, धर्मोपदेशनविधौ न तथा परस्य ।
यादृक्प्रभादिनकृतःप्रहतांधकारा, तादृक्कुतोग्रहगणस्यविकाशिनोपि॥३७॥
श्च्योतन्मदाविलविलोलकपोलमूल—मत्तभ्रमद्भ्रमरनादविवृद्धकोपम् ।
ऐरावताभमिभमुद्धतमापतंत, दृष्ट्वा भयं भवति नो भवदाश्रितानाम् ॥३८॥
भिन्नेभकुंभगलदुज्ज्वलशोणिताक्त—मुक्ताफलप्रकरभूषितभूमिभाग. ।
बद्धक्रमः क्रमगतं हरिणाधिपोऽपि, नाक्रामति क्रमयुगाचलसंश्रितं ते॥३९॥
कल्पांतकालपवनोद्धतवह्निकल्पं, दावानलंज्वलितमुज्ज्वलमुत्स्फुलिंगम् ।
विश्वं जिघत्सुमिव सन्मुखमापतंत, त्वन्नामकीर्त्तनजल शमयत्यशेषम् ॥४०॥
रक्तेक्षणं समदकोकिलकंठनीलं, क्रोधोद्धत फणिनमुत्फणमापतंतम् ।
आक्रामति क्रमयुगेन निरस्तशक—स्त्वन्नामनागदमनी हृदि यस्य पुंसः॥४१॥
वल्गत्तुरंगगजगर्जितभीमनाद—माजौ बलं बलवतामपि भूपतीनां ।
उद्यद्दिवाकरमयूखशिखापविद्धं, त्वत्कीर्तनात्तम इवाशुभिदामुपैति. ॥४२॥

कुंताग्रभिन्नगजशोणितवारिवाह—वेगावतारतरणातुरयोधभीमे ।
युद्धे जयं विजितदुर्जयजेयपक्षा—स्त्वत्पादपंकजवनाश्रयिणो लभंते. ॥४३॥
अंभोनिधौ क्षुभितभीषणनक्रचक्र—पाठीनपीठभयदोल्बणवाडवाग्नौ।
रंगत्तरंगशिखरस्थितयानपात्रा—स्त्रासं विहाय भवतः स्मरणाद्व्रजंति ॥४४॥
उद्भूतभीषणजलोदरभारभुग्नाः, शोच्यांदशामुपगताश्च्युतजीविताशा
त्वत्पादपंकजरजोऽमृतदिग्धदेहाः, मर्त्या भवंति मकरध्वजतुल्यरूपाः ॥४५॥
आपादकंठमुरुशृंखलवेष्टितांगाः, गाढं बृहन्निगडकोटिनिघृष्टजंघाः ।
त्वन्नाममंत्रमनिशं मनुजाः स्मरंतः, सद्यः स्वयं विगतबंधभया भवंति ॥४६॥
मत्तद्विपेंद्रमृगराजदवानलाहि—संग्रामवारिधिमहोदरबंधनोत्थम् ।
तस्याशु नाशमुपयाति भयं भियेव, यस्तावकं स्तवमिमं मतिमानधीते ॥४७॥
स्तोत्रस्रजं तव जिनेंद्र! गुणैर्निबद्धां, भक्त्या मयारुचिरवर्णविचित्रपुष्पां ।
धत्ते जनो य इह कंठगतामजस्रं, तं मानतुंगमवशा समुपैति लक्ष्मीः ॥४८॥

श्रीकल्याणमंदिरस्तोत्रम्.

॥ वसंततिलकावृत्तम् ॥

कल्याणमंदिरमुदारमवद्यभेदि, भीताभयप्रदमनिंदितमंघ्रिपद्म ।
संसारसागरनिमज्जदशेषजंतु—पोतायमानमभिनम्य जिनेश्वरस्य. ॥१॥
यस्य स्वयं सुरगुरुर्गरिमांबुराशेः, स्तोत्रं सुविस्तृतमतिर्न विभुर्विधातुं ।
तीर्थेश्वरस्य कमठस्मयधूमकेतो—स्तस्याहमेष किल संस्तवनं करिष्ये ॥२॥
सामान्यतोऽपि तव वर्णयितुं स्वरूप—मस्मादृशाःकथमधीश! भवंत्यधीशाः।
धृष्टोऽपि कौशिकशिशुर्यदिवा दिवांधो, रूपं प्ररूपयति किं किल घर्मरश्मेः३

मोहक्षयादनुभवन्नपि नाथ ! मर्त्यो, नूनं गुणान् गणयितुं न तव क्षमेत ।
कल्पांतवांतपयसः प्रकटोऽपि यस्मान्मीयेत केन जलधेर्ननुरत्नराशिः ॥४॥
अभ्युद्यतोऽस्मितवनाथ! जडाशयोऽपि, कर्तुस्तवं लसदसंख्यगुणाकरस्य ।
वालोऽपि किं न निजवाहुयुगं वितत्य, विस्तीर्णतां कथयति स्वधियांऽवुराशेः॥
ये योगिनामपि न यांति गुणास्तवेश, वक्तुं कथं भवति तेषु ममावकाशः ।
जाता तदेवमसमीक्षितकारितेयं, जल्पंति वा निजगिरा ननु पक्षिणोऽपि॥६॥
आस्तामचित्यमहिमा जिनसंस्तवस्ते, नामापि पाति भवतो भवतो जगंति ।
तीव्रातपोपहतपांथजनान्निदाघे, प्रीणाति पद्मसरसःसरसोऽनिलोऽपि ॥७॥
हृद्वर्तिनि त्वयि विभोशिथिलीभवंति, जंतोःक्षणेननिविडाअपिकर्मवंधाः।
सद्यो भुजंगममया इव मध्यभाग—मभ्यागते वनशिखंडिनि चंदनस्य ॥८॥
मुच्यंत एव मनुजाः सहसा जिनेंद्र, रौद्रैरुपद्रवशतैस्त्वयि वीक्षितेऽपि ।
गोस्वामिनि स्फुरिततेजसि दृष्टमात्रे, चौरैरिवाशु पशवः प्रपलायमानैः॥९॥
त्वं तारको जिन! कथं भविनां त एव, त्वामुद्वहंति हृदयेन यदुत्तरंतः।
यद्वादृतिस्तरति यज्जलमेषनून—मंतर्गतस्य मरुतःस किलानुभावः ॥१०॥
यस्मिन्हरप्रभृतयोऽपिहतप्रभावाः, सोऽपित्वयारतिपतिःक्षपितः क्षणेन ।
विध्यापिता हुतभुजःपयसाथ येन, पीतं न किं तदपि दुर्द्धरवाडवेन ॥११॥
स्वामिन्ननल्पगरिमाणमपि प्रपन्ना—स्त्वांजंतवःकथमहो हृदये दधानाः ।
जन्मोदधिं लघु तरंत्यतिलाघवेन, चित्यो न हंत महतां यदिवा प्रभावः।१२।
क्रोधस्त्वयायदिविभोप्रथमंनिरस्तो, ध्वस्तास्तदावतकथंकिलकर्मचौराः,
प्लोषत्यमुत्रयदिवाशिशिराऽपिलोके, नीलद्रुमाणिविपिनानिनकिंहिमानी॥१३॥
त्वां योगिनो जिन सदा परमात्मरूप—मन्वेषयंति हृदयांवुजकोशदेशे ।
पूतस्य निर्मलरुचेर्यदि वा किमन्य—दक्षस्य संभवि पदं ननुकर्णिकायाः॥१४॥

ध्यानाज्जिनेश ! भवतो भविनः क्षणेन, देहं विहाय परमात्मदशां व्रजन्ति ।
तीव्रानलादुपलभावमपास्य लोके, चामीकरत्वमचिरादिव धातुभेदाः ॥१५॥
अंतःसदैव जिन यस्य विभाव्यसे त्वं, भव्यैः कथं तदपि नाशयसे शरीरं ।
एतत्स्वरूपमथ मध्यविवर्तिनो हि, यद्विग्रहं प्रशमयंति महानुभावाः ॥१६॥
आत्मा मनीषिभिरयं त्वदभेदबुद्ध्या, ध्यातो जिनेंद्र भवतीह भवत्प्रभावः ।
पानीयमप्यमृतमित्यनुचित्यमानं, किं नाम नो विषविकारमपाकरोति ॥१७॥
त्वामेव वीततमसं परवादिनोऽपि, नून विभो ! हरिहरादिधिया प्रपन्नाः ।
कि काचकामलिभिरीश सितोऽपि शंखो,नो गृह्यते विविधवर्णविपर्ययेण॥१८॥
धर्मोपदेशसमये सविधानुभावा—दास्तांजनो भवति ते तरुरप्यशोकः ।
अभ्युद्गते दिनपतौ समहीरुहोऽपि,कि वा विबोधमुपयाति न जीवलोकः१९॥
चित्रं विभो कथमवाङ्मुखवृंतमेव, विष्वक् पतत्यविरला सुरपुष्पवृष्टिः ।
त्वद्गोचरे सुमनसां यदि वा मुनीश, गच्छन्ति नूनमध एव हि बंधनानि॥२०॥
स्थाने गभीरहृदयोदधिसंभवायाः पीयूषतां तव गिरः समुदीरयंति ।
पीत्वा यतः परमसंमदसंगभाजो, भव्या व्रजंति तरसाप्यजरामरत्वम् ॥२१॥
स्वामिन्! सुदूरमवनम्य समुत्पतंतो मन्ये वदंति शुचयः सुरचामरौघाः ।
येऽस्मै नतिं विदधते मुनिपुंगवाय, ते नूनमूर्ध्वगतयःखलु शुद्धभावाः ॥२२॥
श्यामं गभीरगिरमुज्ज्वलहेमरत्न—सिंहासनस्थमिह भव्यशिखंडिनस्त्वां ।
आलोकयंति रभसेन नदंतमुच्चै—श्चामीकराद्रिशिरसीव नवांबुवाहम् ॥२३॥
उद्गच्छता तव शितिद्युतिमंडलेन, लुप्तच्छदच्छविरशोकतरुर्बभूव ।
सान्निध्यतोऽपि यदिवा तव वीतराग!, नीरागतांव्रजतिकोनसचेतनोपि॥२४॥
भोभोः प्रमादमवधूय भजध्वमेन—मागत्य निर्वृतिपुरीं प्रति सार्थवाहम् ।
एतन्निवेदयति देवजगत्त्रयाय, मन्ये नदन्नभिनभः सुर[illegible]भिस्ते. ।२५॥

उद्योतितेषु भवता भुवनेषु नाथ, तारान्वितो विधुरयं विहताधिकारः ।
मुक्ताकलापकलितोच्छ्वसितातपत्र–व्याजात्त्रिधाधृततनुर्ध्रुवमभ्युपेतः ॥२६॥
स्वेन प्रपूरितजगत्त्रयपिंडितेन, कांतिप्रतापयशसामिव संचयेन ।
माणिक्यहेमरजतप्रविनिर्मितेन, सालत्रयेण भगवन्नभितो विभासि ॥२७॥
दिव्यस्रजोजिननमत्त्रिदशाधिपाना–मुत्सृज्यरत्नरचितानपिमौलिबंधान् ।
पादौ श्रयंति भवतो यदिवा परत्र, त्वत्संगमे सुमनसो न रमंत एव॥२८॥
त्वं नाथ जन्मजलधेर्विपराङ्मुखोऽपि, यत्तारयस्यसुमतो निजपृष्ठलग्नान् ।
युक्तंहि पार्थिवनिपस्य सतस्तवैव, चित्रं विभो यदसि कर्मविपाकशून्यः॥२९॥
विश्वेश्वरोऽपि जनपालक! दुर्गतस्त्वं, किंवाक्षरप्रकृतिरप्यलिपिस्त्वमीश ! ।
अज्ञानवत्यपि सदैव कथंचिदेव, ज्ञानंत्वयि स्फुरति विश्वविकाशहेतु ॥३०॥
प्राग्भारसंभृतनभांसि रजांसि रोषा–दुत्थापितानि कमठेन शठेन यानि ।
छायापि तैस्तव न नाथहता हताशो, ग्रस्तस्त्वमीभिरयमेव परं दुरात्मा॥३१॥
यद्गर्जदूर्जितघनौघमदभ्रभीमं, भ्रश्यत्तडिन्मुसलमांसलघोरधारम् ।
दैत्येन मुक्तमथ दुस्तरवारि दध्रे, तेनैव तस्य जिन! दुस्तरवारिकृत्यम् ॥३२॥
ध्वस्तोर्ध्वकेशविकृताकृतिमर्त्यमुंड–प्रालंबभृद्भयदवक्त्रविनिर्यदग्निः ।
प्रेतव्रजःप्रतिभवंतमपीरितो यः, सोऽस्याऽभवत्प्रतिभवो भवदुःखहेतुः॥३३॥
धन्यास्तएव भुवनाधिप! ये त्रिसंध्य–माराधयंति विधिवद्विधुतान्यकृत्याः ।
भक्त्योल्लसत्पुलकपक्ष्मलदेहदेशाः, पादद्वयं तव विभो! भुवि जन्मभाजः॥३४॥
अस्मिन्नपारभववारिनिधौ मुनीश!, मन्ये न मे श्रवणगोचरतां गतोऽसि ।
आकर्णिते तु तव गोत्रपवित्रमंत्रे, किं वा विपद्विषधरी सविधं समेति ॥३५॥
जन्मांतरेऽपि तव पादयुगं न देव!, मन्ये मया महितमीहितदानदक्षम् ।
तेनेह जन्मनि मुनीश! पराभवानां, जातो निकेतनमहं मथिताशयानाम् ।३६॥

नूनं न मोहतिमिरावृतलोचनेन, पूर्वं विभो सकृदपि प्रविलोकितोऽसि ।
मर्माविधो विधुरयंति हि मामनर्थाः, प्रोद्यत्प्रबधगतयः कथमन्यथैते ॥३७॥
आकर्णितोऽपिमहितोऽपिनिरीक्षितोऽपि, नूनंनचेतसिमया विधृतोऽसि भक्त्या।
जातोऽस्मि तेनजनबांधव!दुःखपात्रं, यस्मात्क्रियाःप्रतिफलंति न भावशून्याः ॥
त्वं नाथ! दुःखिजनवत्सल! हे शरण्य, कारुण्यपुण्यवसते! वशिनां वरेण्य! ।
भक्त्यानतेमयिमहेश!दयांविधाय, दुःखांकुरोद्दलनतत्परतां विधेहि ॥३९॥
निःसंख्यसारशरणं शरणं शरण्य—मासाद्य सादितरिपुप्रथितावदातम् ।
त्वत्पादपंकजमपि प्रणिधानवंध्यो, वध्योऽस्मिचेद्भुवनपावन!हाहतोऽस्मि।४०॥
देवेंद्रवंद्य! विदिताखिलवस्तुसार!, संसारतारक विभो भुवनाधिनाथ ।
त्रायस्व देव करुणाह्रद! मां पुनीहि, सीदंतमद्य भयदव्यसनांबुराशेः ॥४१॥
यद्यस्ति नाथ भवदंघ्रिसरोरुहाणां, भक्तेः फलं किमपि संततसंचितायाः
तन्मेत्वदेकशरणस्य शरण्य! भूयाः, स्वामीत्वमेव भुवनेऽत्र भवांतरेऽपि॥४२॥
इत्थं समाहितधियो विधिवज्जिनेंद्र, सांद्रोल्लसत्पुलककंचुकितांगभागाः।
त्वद्बिम्बनिर्मलमुखांबुजबद्धलक्ष्या, ये संस्तवं तव विभो! रचयंति भव्याः॥४३॥
आर्या—जननयनकुमुदचंद्र—प्रभास्वराः स्वर्गसंपदो भुक्त्वा ।
ते विगलितमलनिचया, अचिरान्मोक्षं प्रपद्यंते. ॥४४॥

" श्रीचिन्तामणि पार्श्वनाथ स्तोत्रं "

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

किं कर्पूरमयं सुधारसमयं किं चन्द्ररोचिर्मयं ।
किं लावण्यमयं महामणिमयं कारुण्यकेलिमयम् ॥
विश्वानन्दमयं महोदयमयं शोभामयं चिन्मयं ।
शुक्लध्यानमयं वपुर्जिनपतेर्भूयाद्भवालम्बनम् ॥१॥

पातालं कलयन् धरां धवलयन्नाकाशमापूरयन् ।
दिक्चक्रं क्रमयन् सुरासुरनरश्रेणि च विस्मापयन् ॥
ब्रह्माण्ड सुखयन् जलानि जलधेः फेनच्छलालोलयन् ।
श्रीचिन्तामणिपार्श्वसंभवयशोहंसश्चिरं राजते ॥ २ ॥
पुण्यानां विपणिस्तमोदिनमणिः कामेभकुम्भे सृणि-
र्मोक्षे निस्सरणिः सुरेन्द्रकरिणी ज्योतिःप्रकाशारणिः ॥
दाने देवमणिर्नतोत्तमजनश्रेणिः कृपासारिणी ।
विश्वानन्दसुधाघृणिर्भवभिदे श्रीपार्श्वचिन्तामणिः ॥ ३ ॥
श्रीचिन्तामणिपार्श्वविश्वजनतासञ्जीवनस्त्वं मया ।
दृष्टस्तात! ततः श्रियः समभवन्नाशक्रमाचक्रिणम् ॥
मुक्तिः क्रीडति हस्तयोर्बहुविधं सिद्धं मनोवाञ्छितं ।
दुर्दैवं दुरितं च दुर्दिनभयं कष्टं प्रणष्टं मम ॥ ४ ॥
यस्य प्रौढतमप्रतापतपनः प्रोद्दामधामा जग-
ज्जङ्घालः कलिकालकेलिदलनो मोहान्धविध्वंसकः
नित्योद्योतपदं समस्तकमलाकेलिगृहं राजते ।
स श्रीपार्श्वजिनो जने हितकरश्चिन्तामणिः पातु माम् ॥ ५ ॥
विश्वव्यापितमो हिनस्ति तरणिर्बालोपि कल्पांकुरो ।
दारिद्राणि गजावली हरिशिशुः काष्ठानि वह्नेः कणः ॥
पीयूषस्य लवोऽपि रोगनिवहं यद्वत्तथा ते विभो ।
मूर्तिः स्फूर्त्तिमती सती त्रिजगतीकष्टानि हर्तुं क्षमा ॥ ६ ॥
श्रीचिन्तामणिमन्त्रमोंकृतियुतं ह्रींकारसाराश्रितं ।
श्रीमर्हन्नमिऊणपाशकलितं त्रैलोक्यवश्यावहम् ॥

द्वेधामृतविषापहं विषहरं श्रेयःप्रभावाश्रयं।
सोल्लासं वसहाङ्कितं जिनफुल्लिङ्गा—नन्ददं देहिनाम् ॥ ७ ॥

ह्रीँश्रीँकारवरं नमोक्षरपरं ध्यायन्ति ये योगिनो—
हृत्पद्मे विनिवेश्य पार्श्वमधिपं चिन्तामणिसंज्ञकम् ॥
भाले वामभुजे च नाभिकरयोर्भूयो भुजे दक्षिणे ।
पश्चादष्टदलेषु ते शिवपद द्वित्रैर्भवैर्यान्त्यहो ॥ ८ ॥

स्रग्धरा:—नो रोगा नैव शोका न कलहकलना नारिमारिप्रचारा—
नैवाधिर्नासमाधिर्नच दरदुरिते दुष्टदारिद्रता नो ॥
नो शाकिन्यो ग्रहा नो न हरिकरिगणा व्यालवैतालजाला—
जायन्ते पार्श्वचिन्तामणिनतिवशतःप्राणिनां भक्तिभाजाम् ॥९॥

शार्दूल.—गीर्वाणद्रुमधेनुकुम्भमणयस्तस्याङ्गणे रङ्गिणो—
देवा दानवमानवाः सविनयं तस्मै हितध्यायिनः ॥
लक्ष्मीस्तस्य वशाऽवशेव गुणिना ब्रह्माण्डसंस्थायिनी ।
'श्रीचिन्तामणिपार्श्वनाथमनिशं संस्तौति यो ध्यायति ॥१०॥

मालिनी:—इति जिनपतिपार्श्वः पार्श्वपार्श्वाख्ययक्ष.
प्रदलितदुरितौघः प्रीणितप्राणिसार्थः ।
त्रिभुवनजनवाञ्छादानचिन्तामणिकः ।
शिवपदतरुबीजं बोधिबीजं ददातु ॥११॥

॥ श्री अमितगतिसूरिविरचित प्रार्थना पञ्चविंशतिः ॥

॥ उपजातिवृत्तम् ॥

सत्त्वेषु मैत्री गुणिषु प्रमोदं, क्लिष्टेषु जीवेषु कृपापरत्वम् ।
माध्यस्थभावं विपरीतवृत्तौ, सदा ममात्मा विदधातु देव! ॥१॥

शरीरतः कर्तुमनन्तशक्ति, विभिन्नमात्मानमपास्तदोषम् ।
जिनेन्द्र! कोषादिव खड्गयष्टिं, तव प्रसादेन ममास्तु शक्तिः ॥२॥

दुःखे सुखे वैरिणि बन्धुवर्गे, योगे वियोगे भवने वने वा ।
निराकृताऽशेषममत्वबुद्धेः, समं मनो मेऽस्तु सदापि नाथ! ॥३॥

यः स्मर्यते सर्वमुनीन्द्रवृन्दैः, यः स्तूयते सर्वनरामरेन्द्रैः ।
यो गीयते वेदपुराणशास्त्रैः, स देवदेवो हृदये ममास्ताम् ॥४॥

यो दर्शनज्ञानसुखस्वभावः, समस्तसंसारविकारबाह्यः ।
समाधिगम्यः परमात्मसंज्ञः, स देवदेवो हृदये ममास्ताम् ॥५॥

निषूदते यो भवदुःखजालम्, निरीक्षते यो जगदन्तरालम् ।
योऽन्तर्गतो योगिनिरीक्षणीयः, स देवदेवो हृदये ममास्ताम् ॥६॥

विमुक्तिमार्गप्रतिपादकोयो, यो जन्ममृत्युव्यसनाद्व्यतीतः ।
त्रिलोकलोकी विकलोऽकलङ्कः, स देवदेवो हृदये ममास्ताम् ॥७॥

क्रोडीकृताशेषशरीरिवर्गाः, रागादयो यस्य न सन्ति दोषाः ।
निरिन्द्रियो ज्ञानमयोऽनपायः, स देवदेवो हृदये ममास्ताम् ॥८॥

यो व्यापको विश्वजनीनवृत्तिः, सिद्धो विबुद्धो धुतकर्मबन्धः ।
ध्यातो धुनीते सकलं विकारं, स देवदेवो हृदये ममास्ताम् ॥९॥

न स्पृश्यते कर्मकलङ्कदोषैः, यो ध्वान्तसंघैरिव तिग्मरश्मिः ।
निरञ्जनं नित्यमनेकमेकं, तं देवमाप्तं शरणं प्रपद्ये ॥१०॥

विभासते यत्र मरीचिमालि, न्यविद्यमाने भुवनावभासि ।
स्वात्मस्थितं बोधमयप्रकाशं, तं देवमाप्तंशरण प्रपद्ये ॥११॥

विलोक्यमाने सति यत्र विश्वं, विलोक्यते स्पष्टमिदं विविक्तम् ।
शुध्धं शिवं शान्तमनाद्यनन्तं, तं देवमाप्तं शरणं प्रपद्ये ॥१२॥

येन क्षता मन्मथमानमूर्च्छा—विषादनिद्राभयशोकचिन्ताः ।
क्षय्योऽनलेनेव तरुप्रपञ्च—स्तंदेवमाप्तं शरणं प्रपद्ये ॥१३॥

प्रतिक्रमण—[प्रभु समीपेस्वात्मचितनं.]

विनिन्दनालोचनगर्हणैरहं, मनोवचःकायकषायनिर्मितम् ।
निहन्मि पापं भवदुःखकारणं, भिषग्विषं मन्त्रगुणैरिवाखिलम् ॥१४॥
अतिक्रमं यं विमतेर्व्यतिक्रमं, जिनाऽतिचारं सुचरित्रकर्मणः ।
व्यधामनाचारमपि प्रमादतः, प्रतिक्रमं तस्य करोमि शुद्धये ॥१५॥

न संस्तरोऽश्मा न तृणं न मेदिनी, विधानतो नो फलको विनिर्मितः ।
यतो निरस्ताक्षकषायविद्विषः, सुधीभिरात्मैव सुनिर्मलो मतः ॥१६॥

न संस्तरो भद्र! समाधिसाधनं, न लोकपूजा न च संघमेलनम् ।
यतस्ततोऽध्यात्मरतोभवाऽनिशं, विमुच्य सर्वामपिवाह्यवासनाम् ॥१७॥
न सन्ति वाह्या मम केचनार्थाः, भवामि तेषां न कदाचनाहम् ।
इत्थं विनिश्चित्य विमुच्य वाह्यं, स्वस्थः सदा त्व भव भद्र! मुक्त्यै ॥१८॥

आत्मानमात्मन्यविलोक्यमान—स्त्वं दर्शनज्ञानमयो विशुद्धः,
एकाग्रचित्तः खलु यत्र तत्र, स्थितोपि साधुर्लभते समाधिम् ॥१९॥

एकः सदा शाश्वतिको ममात्मा, विनिर्मलः साधिगमस्वभावः,
वहिर्भवाः सन्त्यपरे समस्ताः, न शाश्वताः कर्मभवाः स्वकीयाः ॥२०॥
यस्यास्ति नैक्य वपुषापि सार्ध्दं, तस्यास्ति किं पुत्रकलत्रमित्रैः,
पृथक्कृते चर्मणि रोमकूपा., कुतो हि तिष्टन्ति शरीरमध्ये ॥२१॥

संयोगतो दुःखमनेकभेदं, यतोऽश्नुते जन्म वनेशरीरी,
ततस्त्रिधासौ परिवर्जनीयो, यियासुना निर्वृतिमात्मनीनाम् ॥२२॥
सर्वं निराकृत्य विकल्पजालं, संसारकान्तारनिपातहेतुम् ,
विविक्तमात्मानमवेद्यमाणो, निलीयसे त्वं परमात्मतत्त्वे ॥२३॥
स्वयं कृतं कर्म यदात्मना पुरा, फलं तदीयं लभते शुभाशुभम् ,
परेण दत्तं यदि लभ्यते स्फुटं, स्वयंकृतं कर्म निरर्थकं तदा ॥२४॥
विमुक्तिमार्गप्रतिकूलवर्तिना, मया कषायाक्षवशेन दुर्धिया,
चारित्रशुद्धेर्यदकारि लोपनं, तदस्तु मिथ्या मम दुष्कृतं प्रभो ! ॥२५॥

॥ श्री रत्नाकरपञ्चविंशतिः ॥

उपजाति वृत्तम्

श्रेयःश्रियां मंगलकेलिसद्म!, नरेंद्रदेवेंद्रनतांघ्रिपद्म! ॥
सर्वज्ञ! सर्वातिशयप्रधान!, चिरंजयज्ञानकलानिधान ! ॥१॥
जगत्त्रयाधार! कृपावतार!, दुर्वारसंसारविकारवैद्य! ॥
श्रीवीतराग! त्वयिमुग्धभावा–द्विज्ञप्रभोविज्ञपयामिकिंचित् ॥२॥
किं बाललीलाकलितो न बालः, पित्रो पुरो जल्पति निर्विकल्पः ॥
तथा यथार्थं कथयामि नाथ !, निजाशयं सानुशयस्तवाग्रे ॥३॥
दत्तं न दानं परिशीलितं च, न शालि शीलं न तपोऽभितप्तम् ॥
शुभोनभावोऽप्यभवद्भवेऽस्मिन् , विभो मया भ्रांतमहो मुधैव ॥४॥
दग्धोऽग्निना क्रोधमयेन दष्टो, दुष्टेन लोभाख्यमहोरगेण ॥
ग्रस्तोऽभिमानाजगरेण माया–जालेन बद्धोऽस्मि कथं भजे त्वां ॥५॥

कृतं मयाऽमुत्र हितं न चेह, लोकेऽपि लोकेश ! सुखं न मेऽभूत् ॥
अस्मादृशां केवलमेवजन्म, जिनेश ! जज्ञे भवपूरणाय ॥६॥
मन्ये मनो यन्नमनोज्ञवृत्त!, त्वदास्यपीयषमयूखलाभात् ॥
द्रुतं महानंदरसं कठोर–मस्मादृशां देव तदश्मतोऽपि ॥७॥
त्वत्तःसुदुःप्रापमिदं मयाऽऽप्तं, रत्नत्रयं भूरिभवभ्रमेण ॥
प्रमादनिद्रावशतो गतं तत्, कस्याऽग्रतो नायक! पूत्करोमि ॥८॥
वैराग्यरंगः परवंचनाय, धर्मोपदेशो जनरंजनाय ॥
वादाय विद्याऽध्ययनं च मेऽभूत्, कियद्ब्रुवे हास्यकरं स्वमीश! ॥९॥
परापवादेनमुखं सदोषं, नेत्रं परस्त्रीजनवीक्षणेन ॥
चेतः परापायविचिन्तनेन, कृतं भविष्यामि कथं विभोऽहं ॥१०॥
विडंबितं यत्स्मरघस्मरार्त्ति--दशावशात्स्वं विषयांधलेन ॥
प्रकाशितं तद्भवतो ह्रियैव, सर्वज्ञ! सर्वं स्वयमेव वेत्सि ॥११॥
ध्वस्तोऽन्यमंत्रैःपरमेष्ठिमंत्रः, कुशास्त्रवाक्यैर्निहतागमोक्तिः ॥
कर्तुं वृथाकर्मकुदेवसंगा–दवाञ्छि हि नाथ! मतिभ्रमो मे ॥१२॥
विमुच्य दृग्लक्ष्यगतं भवंतं, ध्याता मया मूढधिया हृदंतः ।
कटाक्षवक्षोजगभीरनाभी--कटीतटीयाःसुदृशांविलासाः ॥१३॥
लोलेक्षणावक्त्रनिरीक्षणेन, यो मानसे रागलवो विलग्नः ।
न शुद्धसिद्धांतपयोधिमध्ये, धौतोप्यगात्तारक कारणं किं ॥१४॥
अंगं न चंगं न गणो गुणानां, न निर्मलःकोऽपि कलाविलासः ।
स्फुरत्प्रधानप्रभुता च कापि, तथाप्यहंकारकदर्थितोऽहं ॥१५॥
आयुर्गलत्याशु न पापबुद्धि--र्गतं वयो नो विषयाभिलाषः ।
यत्नश्च भैषज्यविधौ न धर्मे, स्वामिन्महामोहविडंबना मे ॥१६॥

नात्मा न पुण्यं न भवो न पापं, मया विटानां कटुगीरपीयं ।
अधारि कर्णे त्वयि केवलार्के, परिस्फुटे सत्यपि देव धिग्माम् ॥१७॥
न देवपूजा न च पात्रपूजा, न श्राद्धधर्मश्च न साधुधर्मः ।
लब्ध्वापि मानुष्यमिदं समस्तं, कृत मयाऽरण्यविलापतुल्यं ॥१८॥
चक्रे मया सत्स्वऽपि कामधेनु--कल्पद्रुचिंतामणिषु स्पृहार्त्तिः ।
न जैनधर्मे स्फुटशर्मदेऽपि, जिनेश--मे पश्य विमूढभावं ॥१९॥
सद्भोगलीला न च रोगकीला, धनागमो नो निधनागमश्च ।
दारा न कारा नरकस्य चित्ते, व्यचिन्ति नित्यं मयकाऽधमेन ॥२०॥
स्थितं न साधोर्हृदि साधुवृत्तात्, परोपकारान्न यशोऽर्जितं च ।
कृतं न तीर्थोद्धरणादिकृत्यं, मया मुधाहारितमेव जन्म ॥२१॥
वैराग्यरंगो न गुरूदितेषु, नदुर्जनाना वचनेषु शांतिः ।
नाध्यात्मलेशोममकोऽपि देव, तार्यःकथंकारमयंभवाब्धिः ॥२२॥
पूर्वे भवेऽकारि मया न पुण्य- मागामिजन्मन्यपि नो करिष्ये ।
यदीदृशोऽहंममते न नष्टा, भूतोद्भवद्भाविभवत्रयीश ! ॥२३॥
किंवा मुधाऽहवहुधा सुधाभुक्, पूज्य त्वदग्रे चरितं स्वकीयं ।
जल्पामि यस्मात्त्रिजगत्स्वरूप, निरूपकस्त्वंकियदेतदत्र ॥२४॥
शार्दूलः-दीनोद्धारधुरन्धरस्त्वदपरो नास्ते मदन्य·कृपा ।
पात्रं नात्र जनेजिनेश्वर! तथाऽप्येतां न याचे श्रियं ।
किं त्वर्हन्निदमेव केवलमहो सद्बोधिरत्नंशिव ।
श्रीरत्नाकरमंगलैकनिलय ! श्रेयस्करंप्रार्थये ॥२५॥

श्री परमानंद पञ्चविंशतिः

परमानंदसंयुक्तं निर्विकारं निरामयं, ध्यानहीना न पश्यन्ति,
निजदेहे व्यवस्थितं ॥१॥ अनंतसुखसंपन्नं ज्ञानामृतपयोधरं, अनंतवीर्यसंपन्नं
दर्शनं परमात्मनः ॥२॥ निर्विकारं निराधारं, सर्वसंगविवर्जितं,
परमानंदसंपन्नं शुद्धचैतन्यलक्षणं ॥३॥

उत्तमाऽध्यात्मचिंता च मोहचिंता च मध्यमा, अधमा कामचिंता च,
परचिंताऽधमाधमा ॥४॥ निर्विकल्पं समुत्पन्नं ज्ञानमेवसुधारसं,
विवेकमंजलिं कृत्वा तं पिबन्ति तपस्विनः॥५॥ सदानंदमयंजीवं, यो जानाति
स पंडितः, स सेवते निजात्मानं परमानंदकारणं ॥६॥

नलिन्यां च यथा नीरं भिन्नं तिष्ठति सर्वदा, अयमात्मा स्वभावेन,
देहे तिष्ठति सर्वदा ॥७॥ द्रव्यकर्मविनिर्मुक्तं भावकर्मविवर्जितं,
नोकर्मरहितं विद्धि, निश्चयेन चिदात्मनः ॥८॥ अनंतब्रह्मणो रूपं,
निजदेहे व्यवस्थितं, ज्ञानहीना न पश्यन्ति जात्यंधा इव भास्करं ॥९॥
तद्ध्यानं क्रियते भव्यै-र्येन कर्म विलीयते,
तत्क्षणं दृश्यते शुद्धं, चित्चमत्कारलक्षणं ॥१०॥
ये धर्मशीला मुनयः प्रधाना-स्ते दुःखहीना नियतं भवंति,
संप्राप्य शीघ्रं परमात्मतत्त्वं, व्रजन्ति मोक्षं क्षणमेकमध्ये ॥११॥
आनंदरूपं परमात्मतत्वं समस्तसंकल्पविकल्पमुक्तं,
स्वभावलीना निवसंति नित्यं, जानाति योगी स्वयमेव तत्त्वं ॥१२॥
चिदानंदमयं शुद्धं, निराकारं निरामयं, अनंतसुखसंपन्नं,
सर्वसंगविवर्जितं ॥१३॥ लोकमात्रप्रमाणो हि, निश्चये नहि संशयः
व्यवहारो देहमात्रे कथयंति मुनीश्वराः ॥१४॥ यत्क्षणं दृश्यते शुद्धं,
तत्क्षणं गतविभ्रमः, स्वस्थचित्तं स्थिरीभूतं निर्विकल्पं समाधिना ॥१५॥
स एव परमं ब्रह्म, स एव जिनपुंगवः, स एव परमं तत्त्वं,
स एव परमो गुरुः ॥१६॥ स एव परमं ज्योतिः स एव परमं तपः,

स एव परमं ध्यानम्, स एव परमात्मकं ॥१७॥ स एव सर्वकल्याणं,
स एव सुखभाजनं, स एव शुद्धचिद्रूपं स एव परमं शिवम् ॥१८॥
स एव ज्ञानरूपो हि, स एवात्मा न चापर, स एव परमा शांतिः
स एव भवतारकः ॥१९॥ स एव परमानंदः स एव सुखदायकः,
स एव घनचैतन्यं स एव गुणसागरः ॥२०॥ परमाह्लादसंपन्नं,
रागद्वेषविवर्जितं, सोऽहं तु देहमध्ये स्थो, यो जानाति स पंडितः ॥२१॥
आकाररहितं शुद्धं स्वस्वरूपे व्यवस्थितं, सिद्धमष्टगुणोपेतं,
निर्विकारं निरंजनं ॥२२॥ तत्समं तु निजात्मानं यो जानाति स पंडितः,
सहजानंदचैतन्यं प्रकाशयति महीयसे ॥२३॥ पाषाणेषु यथा हेम,
दुग्धमध्ये यथा घृतं, तिल मध्ये यथा तैलं, देह मध्ये तथा शिवः ॥२४॥
काष्ठमध्ये यथा वह्निः शक्तिरूपेण तिष्ठति,
अयमात्मा शरीरेषु यो जानाति स पंडितः ॥२५॥

॥ स्वात्म चिंतवन ॥

: मालिनी :

विरम विरम संगान्मुञ्च मुञ्च प्रपंचं
विसृज विसृज मोहं विद्धि विद्धि स्वतत्त्वम् ,
कलय कलय वृत्तं पश्य पश्य स्वरूपं
कुरु कुरु पुरुषार्थं निर्वृतानन्दहेतो ! ॥ १ ॥
अतुलसुखनिधानं ज्ञानविज्ञानबीजं
विलयगतकलङ्कं शान्तविश्वप्रचारम् ,
गलितसकलशङ्कं विश्वरूपं विशालं
भज विगतविकारं स्वात्मनात्मानमेव. ॥ २ ॥
यदि विषयपिशाची निर्गता देहगेहात्
सपदि यदि विशीर्णो मोहनिद्रातिरेक ,
यदि युवतिकरङ्के निर्ममत्वं प्रपन्नो
झगिति ननु विधेहि ब्रह्मवीथीविहारम्. ॥ ३ ॥

पुच्छिस्सु णं.

॥ उपजातिवृत्तम् ॥

पुच्छिस्सु णं समणा माहणा य, अगारिणो या परतित्थिआ य ।
से केइ णेगंतहियं धम्ममाहु, अणेलिसं साहु समिक्खयाए ॥ १ ॥
कहं च णाणं कह दंसणं से, सीलं कहं नायसुतस्स आसी ? ।
जाणासि णं भिक्खु जहातहेणं, अहासुतं बूहि जहा णिसंतं ॥ २ ॥
खेयन्नए से कुसलासुपन्ने (०ले महेसी), अणंतनाणी य अणंतदंसी ।
जसंसिणो चक्खुपहे ठियस्स, जाणाहि धम्मं च धिइं च पेहि ॥ ३ ॥
उड्ढं अहेयं तिरियं दिसासु, तसा य जे थावर जे य पाणा ।
से णिच्चणिच्चेहि समिक्ख पन्ने, दीवे व धम्मं समियं उदाहु ॥ ४ ॥
से सव्वदंसी अभिभूयनाणी, णिरामगंधे धिइमं ठियप्पा ।
अणुत्तरे सव्वजगंसि विज्जं, गंथा अतीते अभए अणाऊ ॥ ५ ॥
से भूइपण्णे अणिएअचारी, ओहंतरे धीरे अणंतचक्खू ।
अणुत्तरं तप्पति सूरिए वा, वइरोयणिंदे व तमं पगासे ॥ ६ ॥
अणुत्तरं धम्ममिणं जिणाणं, णेया मुणी कासव आसुपन्ने ।
इंदेव देवाण महाणुभावे, सहस्सणेता दिवि णं विसिट्ठे ॥ ७ ॥
से पन्नया अक्खयसागरे वा, महोदही वावि अणंतपारे ।
अणाइले वा अकसाइ मुक्के, सक्केव देवाहिवई जुईमं ॥ ८ ॥
से वीरिएणं पडिपुन्नवीरिए, सुदंसणे वा णगसव्वसेट्ठे ।
सुरालए वासिमुदागरे से, विरायए णेगगुणोववेए ॥ ९ ॥
सयं सहस्साण उ जोयणाणं, तिकंडगे पंडगवेजयंते ।
से जोयणे णवणवते सहस्से, उद्धुस्सितो हेट्ठ सहस्समेगं ॥ १० ॥
पुट्ठे णभे चिट्ठइ भूमिवट्ठिए, जं सूरिया अणुपरिवट्टयंति ।
से हेमवन्ने बहुनंदणे य, जंसि रतिं वेदयती महिंदा ॥ ११ ॥
से पव्वए सद्दमहप्पगासे, विरायति कंचणमट्ठवन्ने ।

अणुत्तरे गिरिसु य पव्वदुग्गे, गिरिवरे से जलिएव भोमे ॥ १२ ॥
महीइ मज्झंमि ठिते णगिंदे, पन्नायते सूरियसुद्धलेसे ।
एवं सिरीए उ स भूरिवन्ने, मणोरमे जोयइ अच्चिमाली ॥ १३ ॥
सुदंसणस्सेव जसो गिरिस्स, पवुच्चई महतो पव्वयस्स ।
एतोवमे समणे नायपुत्ते, जातीजसोदंसणनाणसीले ॥ १४ ॥
गिरिवरं वा निसहाऽऽययाणं, रुयए व सेट्ठे वलयायताणं ।
तओवमे से जगभूइपन्ने, मुणीण मज्झे तमुदाहु पन्ने ॥ १५ ॥
अणुत्तरं धम्ममुईरइत्ता, अणुत्तरं झाणवरं झियाइ ।
सुसुक्कसुक्कं अपगंडसुक्कं, संखिंदुएगंतवदातसुक्कं ॥ १६ ॥
अणुत्तरग्गं परमं महेसी, असेसकम्मं स विसोहइत्ता ।
सिद्धिं गते साइमणंतपत्ते, नाणेण सीलेण य दंसणेण ॥ १७ ॥
रुक्खेसु णाते जह सामली वा, जंसि रतिं वेययती सुवन्ना ।
वणेसु वा णंदणमाहु सेट्ठं, नाणेण सीलेण य भूइपन्ने ॥ १८ ॥
थणियं व सद्दाण अणुत्तरे उ, चंदो व ताराण महाणुभावे ।
गंधेसु वा चंदणमाहु सेट्ठं, एवं मुणीणं अपडिन्नमाहु ॥ १९ ॥
जहा सयंभू उदहीण सेट्ठे, नागेसु वा धरणिंदमाहु सेट्ठे ।
खोओदए वा रस वेजयंते, तवोवहाणे मुणिवेजयंते ॥ २० ॥
हत्थीसु एरावणमाहु णाए, सीहो मिगाणं सलिलाण गंगा ।
पक्खीसु वा गरुले वेणुदेवो, निव्वाणवादीणिह णायपुत्ते ॥ २१ ॥
जोहेसु णाए जह वीससेणे, पुप्फेसु वा जह अरविंदमाहु ।
खत्तीण सेट्ठे जह दंतवक्के, इसीण सेट्ठे तह वद्धमाणे ॥ २२ ॥
दाणाण सेट्ठं अभयप्पयाणं, सच्चेसु वा अणवज्जं वयंति ।
तवेसु वा उत्तम बंभचेरं, लोगुत्तमे समणे नायपुत्ते ॥ २३ ॥
ठिईण सेट्ठा लवसत्तमा वा, सभा सुहम्मा व सभाण सेट्ठा ।
निव्वाणसेट्ठा जह सव्वधम्मा, ण णायपुत्ता परमत्थि नाणी ॥ २४ ॥

पुढोवमे धुणइ विगयगेही, न सण्णिहिं कुव्वति आसुपन्ने ।
तरिउं समुद्दं व महाभवोघं, अभयंकरे वीर अणंतचक्खू ॥ २५ ॥
कोहं च माणं च तहेव मायं, लोभं चउत्थं अज्झत्थदोसा ।
एआणि वंता अरहा महेसी, ण कुव्वई पाव ण कारवेइ ॥ २६ ॥
किरियाकिरियं वेणइयाणुवायं, अण्णाणियाणं पडियच्च ठाणं ।
से सव्ववायं इति वेयइत्ता, उवट्ठिए संजमदीहरायं ॥ २७ ॥
से वारिया इत्थी सराइभत्तं, उवहाणवं दुक्खखयट्ठयाए ।
लोगं विदित्ता आरं परं च, सव्वं पभू वारिय सव्व वारं ॥ २८ ॥
सोच्चा य धम्मं अरहंतभासियं, समाहितं अट्ठपदोवसुद्धं ।
तं सद्दहाणा य जणा अणाऊ, इंदा व देवा हिव आगमिस्संति ॥ २९ ॥

॥ श्री तत्त्वार्थसूत्रम् ॥

सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्राणि मोक्षमार्गः ॥१॥ तत्त्वार्थश्रद्धानं सम्यग्दर्शनम् ॥२॥ तन्निसर्गादधिगमाद्वा ॥३॥ जीवाजीवास्रवबंधसंवरनिर्जरामोक्षास्तत्त्वम् ॥४॥ नामस्थापनाद्रव्यभावतस्तन्न्यासः ॥५॥ प्रमाणनयैरधिगमः ॥६॥ निर्देशस्वामित्वसाधनाधिकरणस्थितिविधानतः ॥७॥ सत्संख्याक्षेत्रस्पर्शनकालांतरभावाल्पबहुत्वैश्च ॥८॥ मतिश्रुतावधिमनःपर्यायकेवलानि ज्ञानम् ॥९॥ तत्प्रमाणे ॥१०॥ आद्ये परोक्षम् ॥११॥ प्रत्यक्षमन्यत् ॥१२॥ मतिः स्मृतिः संज्ञा चिंताऽभिनिबोध इत्यनर्थांतरम् ॥१३॥ तदिंद्रियानिंद्रियनिमित्तम् ॥१४॥ अवग्रहेहाऽपायधारणाः ॥१५॥ बहुबहुविधक्षिप्रानिश्रिताऽसंदिग्धध्रुवाणां सेतराणाम् ॥१६॥ अर्थस्य॥१७॥ व्यंजनस्याऽवग्रहः ॥१८॥ न चक्षुरनिंद्रियाभ्याम् ॥१९॥ श्रुतं मतिपूर्वं द्व्यनेकद्वादशभेदम् ॥२०॥ द्विविधोऽवधिः ॥२१॥ तत्र भवप्रत्ययो नारक-

देवानाम् ॥२२॥ यथोक्तनिमित्त: षड्विकल्प: शेषाणाम् ॥२३॥ ऋजुविपुलमती मन:पर्याय: ॥२४॥ विशुद्ध्यप्रतिपाताभ्यां तद्विशेष: ॥२५॥ विशुद्धिक्षेत्रस्वामिविषयेभ्योऽवधिमन: पर्याययो: ॥२६॥ मतिश्रुतयोर्निबध: सर्वद्रव्येष्वसर्वपर्यायेषु ॥२७॥ रूपिष्ववधे: ॥२८॥ तदनंतभागे मन:पर्यायस्य ॥२९॥ सर्वद्रव्यपर्यायेषु केवलस्य ॥३०॥ एकादीनि भाज्यानियुगपदेकस्मिन्नाचतुर्भ्य: ॥३१॥ मतिश्रुतावधयो (मतिश्रुतविभंगा) विपर्ययश्च ॥३२॥ सदसतोरविशेषाद्यदृच्छोपलब्धेरुन्मत्तवत् ॥३३॥ नैगमसंग्रहव्यवहारर्जुसूत्रशब्दा नया: ॥३४॥ आद्यशब्दौ द्वित्रिभेदौ ॥३५॥

। इति प्रथमोऽध्याय: ।

॥ अथ द्वितीयोऽध्याय: ॥

औपशमिकक्षायिकौ भावौ मिश्रश्च जीवस्य स्वतत्त्वमौदयिकपारिणामिकौ च ॥१॥ द्विनवाष्टादशैकविंशतित्रिभेदा यथाक्रमम् ॥२॥ सम्यक्त्वचारित्रे ॥३॥ ज्ञानदर्शनदानलाभभोगोपभोगवीर्याणि च ॥४॥ ज्ञानाज्ञानदर्शनदानादिलब्धयश्चतुस्त्रित्रिपंचभेदा: (यथाक्रमं) सम्यक्त्वचारित्रसंयमाऽसंयमाश्च ॥५॥ गतिकषायलिंगमिथ्यादर्शनाऽज्ञानासंयताऽसिद्धत्वलेश्याश्चतुश्चतुस्त्र्येकैकैकैकषड्भेदा: ॥६॥ जीवभव्याभव्यत्वादीनि च॥७॥ उपयोगो लक्षणम्॥८॥ स द्विविधोऽष्टचतुर्भेद:॥९॥संसारिणो मुक्ताश्च॥१०॥ समनस्का अमनस्का: ॥११॥ संसारिणस्त्रसस्थावरा: ॥१२॥ पृथिव्यंबुवनस्पतय: स्थावरा: ॥१३॥ तेजोवायू द्वींद्रियादयश्च त्रसा: ॥१४॥ पंचेन्द्रियाणि ॥१५॥ द्विविधानि ॥१६॥ निर्वृत्युपकरणे द्रव्येंद्रियम् ॥१७॥ लब्ध्युपयोगौ भावेंद्रियम् ॥१८॥ उपयोग: स्पर्शादिषु ॥१९॥ स्पर्शनरसनघ्राणचक्षु:श्रोत्राणि ॥२०॥ स्पर्शरसगंधरूपशब्दास्तेषामर्था ॥ २१ ॥ श्रुतमनिंद्रियस्य ॥२२॥ वाय्वंतानामेकम् ॥२३॥ कृमिपिपीलिकाभ्रमरम-

नुष्यादीनामेकैकवृद्धानि ॥२४॥ संज्ञिनः समनस्काः ॥२५॥ विग्रहगतौ कर्मयोगः ॥२६॥ अनुश्रेणि गतिः ॥२७॥ अविग्रहा जीवस्य ॥२८॥ विग्रहवती च संसारिणः प्राक् चतुर्भ्यः ॥२९॥ एकसमयोऽविग्रहः ॥१५॥ एकं द्वौ चाऽनाहारकः ॥३१॥ संमूर्च्छनगर्भोपपाता जन्म ॥३२॥ सचित्त-शीतसंवृत्ताः सेतरा मिश्राश्चैकशस्तद्योनयः ॥३३॥ जराय्वंडपोतजानां गर्भः ॥३४॥ नारकदेवानामुपपातः ॥३५॥ शेषाणां संमूर्च्छनम् ॥३६॥ औदारिकवैक्रियाहारकतैजसकार्मणानि शरीराणि ॥३७॥ परं परं सूक्ष्मम् ॥३८॥ प्रदेशतोऽसंख्येयगुणं प्राक्तैजसात् ॥३९॥ अनंतगुणे परे ॥४०॥ अप्रतिघाते ॥४१॥ अनादिसंबन्धे च ॥४२॥ सर्वस्य ॥४३॥ तदादीनि भाज्यानि युगपदेकस्याऽऽचतुर्भ्यः ॥४४॥ निरुपभोगमंत्यम् ॥४५॥ गर्भसंमूर्च्छनजमाद्यम् ॥४६॥ वैक्रियमौपपातिकम् ॥४७॥ लब्धिप्रत्ययं च ॥ ४८ ॥ शुभं विशुद्धमव्याघाति चाहारकं चतुर्दशपूर्वधरस्यैव ॥ ४९॥ तैजसमपि ॥५०॥ नारकसंमूर्छिनो नपुंसकानि ॥५१॥ न देवाः ॥५२॥ औपपातिकचरमदेहोत्तमपुरुषाऽसंख्येयवर्षायुषोऽनपवर्त्यायुषः ॥५३॥

॥ इति द्वितीयोऽध्यायः ॥

॥ अथ तृतीयोऽध्यायः ॥

रत्नशर्करावालुकापंकधूमतमोमहातमःप्रभाभूमयो घनांबुवाताकाश-प्रतिष्ठाः सप्ताधोऽधः पृथुतराः ॥१॥ तासु नारकाः ॥२॥ नित्याशुभतर-लेश्यापरिणामदेहवेदनाविक्रियाः ॥३॥ परस्परोदीरितदुःखाः ॥४॥ संक्लि-ष्टासुरोदीरितदुःखाश्च प्राक् चतुर्थ्याः ॥५॥ तेष्वेकत्रिसप्तदशसप्तदश-द्वाविंशतित्रयस्त्रिंशत्सागरोपमा सत्त्वानां परा स्थितिः ॥६॥ जंबूद्वीपल-वणादयः शुभनामानो द्वीपसमुद्राः ॥७॥ द्विर्द्विर्विष्कंभाः पूर्व पूर्वपरिक्षे-पिणो वलयाकृतयः ॥८॥ तन्मध्ये मेरुनाभिर्वृत्तो योजनशतसहस्रविष्कंभो

जम्बूद्वीपः ॥९॥ तत्र भरतहैमवतहरिविदेहरम्यकहैरण्यवतैरावतवर्षाः क्षेत्राणि ॥१०॥ तद्विभाजिनः पूर्वापरायता हिमवन्महाहिमवन्निषधनीलरुक्मिशिखरिणो वर्षधरपर्वताः ॥११॥ द्विर्धातकीखण्डे ॥१२॥ पुष्करार्धे च ॥१३॥ प्राक् मानुषोत्तरान्मनुष्याः ॥१४॥ आर्या म्लेच्छाश्च ॥१५॥ भरतैरावतविदेहाः कर्मभूमयोऽन्यत्र देवकुरूत्तरकुरुभ्यः॥१६॥ नृस्थिती परापरे त्रिपल्योपमांतर्मुहूर्ते ॥१७॥ तिर्यग्योनीनां च ॥१८॥

॥ इति तृतीयोऽध्यायः ॥

॥ अथ चतुर्थोऽध्यायः ॥

देवाश्चतुर्निकायाः ॥१॥ तृतीयः पीतलेश्यः ॥२॥ दशाष्टपंचद्वादशविकल्पाः कल्पोपपन्नपर्यन्ताः ॥३॥ इंद्रसामानिकत्रायस्त्रिंशपारिषद्यात्मरक्षलोकपालानीकप्रकीर्णकाभियोग्यकिल्बिषिकाश्चैकशः ॥४॥ त्रायस्त्रिंशलोकपालवर्ज्या व्यंतरज्योतिष्काः ॥५॥ पूर्वयोर्द्वीन्द्राः ॥६॥ पीतांतलेश्याः ॥७॥ कायप्रवीचारा आऐशानात् ॥८॥ शेषाः स्पर्शरूपशब्दमनःप्रवीचारा द्वयोर्द्वयोः ॥९॥ परेऽप्रवीचाराः॥१०॥ भवनवासिनोऽसुरनागविद्युत्सुपर्णाऽग्निवातस्तनितोदधिद्वीपदिक्कुमाराः ॥११॥ व्यंतराः किंनरकिंपुरुषमहोरगगांधर्वयक्षराक्षसभूतपिशाचाः ॥१२॥ ज्योतिष्काः सूर्याश्चंद्रमसो ग्रहनक्षत्रप्रकीर्णताराश्च ॥१३॥ मेरुप्रदक्षिणा नित्यगतयो नृलोके ॥१४॥ तत्कृतः कालविभागः ॥१५॥ बहिरवस्थिताः ॥१६॥ वैमानिकाः ॥१७॥ कल्पोपपन्नाः कल्पातीताश्च ॥१८॥ उपर्युपरि ॥१९॥ सौधर्मैशानसनत्कुमारमाहेंद्रब्रह्मलोकलांतकमहाशुक्रसहस्रारेष्वानतप्राणतयोरारणाच्युतयोर्नवसु ग्रैवेयकेषु विजयवैजयंतजयंतापराजितेषु सर्वार्थसिद्धे च ॥२०॥ स्थितिप्रभावसुखद्युतिलेश्याविशुद्धींद्रियावधिविषयतोऽधिकाः ॥२१॥ गतिशरीरपरिग्रहाऽभिमानतो हीनाः ॥२२॥ उच्छ्वासाहारवेदनोपपातानुभावतश्च

साध्याः ॥२३॥ पीतपद्मशुक्ललेश्या द्वित्रिशेषेषु ॥२४॥ प्राग्ग्रैवेयकेभ्यः कल्पाः ॥२५॥ ब्रह्मलोकालया लौकांतिकाः ॥२६॥ सारस्वतादित्यवह्न्यरुणगर्दतोयतुषिताव्याबाधमरुतोऽरिष्टाश्च ॥२७॥ विजयादिषु द्विचरमाः॥२८॥ औपपातिकमनुष्येभ्य शेषास्तिर्यग्योनयः ॥२९॥ स्थितिः ॥३०॥ भवनेषु दक्षिणार्धाधिपतीनां पल्योपममध्यर्धम् ॥३१॥ शेषाणां पादोने ॥३२॥ असुरेंद्रयोः सागरोपममधिकं च ॥३३॥ सौधर्मादिषु यथाक्रमम् ॥३४॥ सागरोपमे ॥३५॥ अधिके च ॥३६॥ सप्त सनत्कुमारे ॥३७॥ विशेषत्रिसप्तदशैकादशत्रयोदशपंचदशभिरधिकानि च ॥३८॥ आरणाच्युतादूर्ध्वमेकैकेन नवसु ग्रैवेयकेषु विजयादिषु सर्वार्थसिद्धे च ॥३९॥ अपरापल्योपममधिकं च ॥४०॥ सागरोपमे ॥४१॥ अधिके च ॥४२॥ परतः परतः पूर्वापूर्वाऽनंतरा ॥४३॥ नारकाणां च द्वितीयादिषु ॥४४॥ दशवर्षसहस्राणि प्रथमायाम् ॥४५॥ भवनेषु च ॥४६॥ व्यंतराणां च ॥४७॥ परा पल्योपमम् ॥४८॥ ज्योतिष्काणामधिकम् ॥४९॥ ग्रहाणामेकम् ॥५०॥ नक्षत्राणामर्द्धम् ॥५१॥ तारकाणां चतुर्भागः ॥५२॥ जघन्या त्वष्टभागः॥५३॥ चतुर्भागःशेषाणाम् ॥५४॥ ॥ इति चतुर्थोऽध्याय. ॥

॥ अथ पञ्चमोऽध्यायः ॥

अजीवकाया धर्माधर्माकाशपुद्गलाः ॥१॥ द्रव्याणि जीवाश्च ॥२॥ नित्यावस्थितान्यरूपीणि ॥३॥ रूपिणः पुद्गलाः ॥४॥ आऽऽकाशादेकद्रव्याणि ॥५॥ निष्क्रियाणि च ॥६॥ असंख्येयाः प्रदेशा धर्माधर्मयोः॥७॥ जीवस्य च ॥८॥ आकाशस्याऽनंताः ॥९॥ संख्येयाऽसंख्येयाश्च पुद्गलानाम् ॥१०॥ नाऽणोः ॥११॥ लोकाकाशेऽवगाहः ॥१२॥ धर्माधर्मयोः कृत्स्ने ॥१३॥ एकप्रदेशादिषु भाज्यःपुद्गलानाम् ॥१४॥ असंख्येयभागादिषु जीवानाम् ॥१५॥ प्रदेशसंहारविसर्गाभ्यां प्रदीपवत् ॥१६॥ गतिस्थित्युपग्रहो धर्माधर्मयोरुपकारः ॥१७॥ आकाशस्याऽवगाहः ॥१८॥

शरीरवाङ्मनःप्राणापानाःपुद्गलानाम् ॥१९॥ सुखदुःखजीवितमरणोपग्रहाश्च ॥२०॥ परस्परोपग्रहो जीवानाम् ॥२१॥ वर्त्तना परिणामः क्रिया परत्वापरत्वे च कालस्य ॥२२॥ स्पर्शरसगंधवर्णवंतः पुद्गलाः ॥२३॥ शब्दबंधसौक्ष्म्यस्थौल्यसंस्थानभेदतमश्छायातपोद्योतवंतश्च ॥२४॥ अणवः स्कंधाश्च ॥२५॥ संघातभेदेभ्यः उत्पद्यंते ॥२६॥ भेदादणुः ॥२७॥ भेदसंघाताभ्यां चाक्षुषाः ॥२८॥ उत्पादव्ययध्रौव्ययुक्तं सत् ॥२९॥ तद्भावाव्ययं नित्यम् ॥३०॥ अर्पितानर्पितसिद्धेः ॥३१॥ स्निग्धरूक्षत्वाद्बन्धः ॥३२॥ न जघन्यगुणानाम् ॥३३॥ गुणसाम्ये सदृशानाम् ॥३४॥ द्व्यधिकादिगुणानां तु ॥३५॥ बंधे समाधिकौ पारिणामिकौ ॥३६॥ गुणपर्यायवद् द्रव्यम् ॥३७॥ कालश्चेत्येके ॥३८॥ सोऽनंतसमयः ॥३९॥ द्रव्याश्रया निर्गुणा गुणाः ॥४०॥ तद्भावः परिणामः ॥४१॥ अनादिरादिमाँश्च ॥४२॥ रूपिष्वादिमान् ॥४३॥ योगोपयोगौ जीवेषु ॥४४॥

॥ इति पञ्चमोऽध्यायः ॥

अथ षष्ठोऽध्यायः

कायवाङ्मनःकर्म योगः ॥१॥ स आस्रवः ॥२॥ शुभः पुण्यस्य ॥३॥ अशुभःपापस्य (शेषं पापम्) ॥४॥ सकषायाकषाययोः सांपरायिकेर्यापथयोः ॥५॥ इंद्रियकषायाव्रतक्रियाः पंचचतुःपंचपंचविंशतिसंख्याः पूर्वस्य भेदाः ॥६॥ तीव्रमंदज्ञाताज्ञातभाववीर्याधिकरणविशेषेभ्यस्तद्विशेषः (विशेषाच्चद्विशेषः) ॥७॥ अधिकरणं जीवाजीवाः ॥८॥ आद्यं संरंभसमारंभारंभयोगकृतकारितानुमतकषायविशेषैस्त्रिस्त्रिस्त्रिश्चतुश्चैकशः ॥ ९ ॥ निर्वर्त्तनानिक्षेपसंयोगनिसर्गा द्विचतुर्द्वित्रिभेदाः परं ॥१०॥ तत्प्रदोषनिह्नवमात्सर्यांतरायासादनोपघाता ज्ञानदर्शनावरणयोः ॥११॥ दुःखशोकतापाक्रंदनवधपरिदेवनान्यात्मपरोभयस्थान्यसद्वेद्यस्य ॥१२॥ भूतव्रत्यनु-

कंपादानसरागसंयमादियोग क्षांतिः शौचमितिसद्वेद्यस्य ॥१३॥ केवलि-श्रुतसंघधर्मदेवावर्णवादो दर्शनमोहस्य ॥१४॥ कषायोदयात्तीव्रात्मपरिणामश्चारित्रमोहस्य ॥१५॥ बह्वारंभपरिग्रहत्वं च नारकस्यायुषः ॥१६॥ माया तैर्यग्योनस्य ॥१७॥ अल्पारंभपरिग्रहत्वं स्वभावमार्दवार्जवं च मानुषस्य ॥१८॥ निःशीलव्रतत्वं च सर्वेषां ॥१९॥ सरागसंयमसंयमासंयमाकामनिर्जराबालतपांसि देवस्य ॥२०॥ योगवक्रताविसंवादनं चाशुभस्य नाम्नः ॥२१॥ विपरीतं शुभस्य ॥२२॥ दर्शनविशुद्धिर्विनयसंपन्नता शीलव्रतेष्वनतिचारोऽभीक्ष्णं ज्ञानोपयोगसंवेगौ शक्तितस्त्यागतपसी संघसाधुसमाधिवैयावृत्यकरणमर्हदाचार्यबहुश्रुतप्रवचनभक्तिरावश्यकापरिहाणिर्मार्गप्रभावना प्रवचनवत्सलत्वमिति तीर्थकृत्त्वस्य ॥२३॥ परात्मनिंदाप्रशंसे सदसद्गुणाच्छादनोद्भावने च नीचैर्गोत्रस्य ॥२४॥ तद्विपर्ययोर्नीचैर्वृत्त्यनुत्सेकौ चोत्तरस्य ॥२५॥ विघ्नकरणमंतरायस्य ॥२६॥

॥ इति षष्ठोऽध्यायः ॥

॥ अथ सप्तमोऽध्यायः ॥

हिंसानृतस्तेयाब्रह्मपरिग्रहेभ्यो विरतिर्व्रतम् ॥१॥ देशसर्वतोऽणुमहती ॥२॥ तत्स्थैर्यार्थं भावनाः पंच पंच ॥३॥ हिंसादिष्विहामुत्र चापायावद्यदर्शनम् ॥४॥ दुःखमेव वा ॥५॥ मैत्रीप्रमोदकारुण्यमाध्यस्थ्यानि सत्त्वगुणाधिकक्लिश्यमानाविनेयेषु ॥६॥ जगत्कायस्वभावौ च संवेगवैराग्यार्थम् ॥७॥ प्रमत्तयोगात्प्राणव्यपरोपणं हिंसा ॥८॥ असदभिधानमनृतम् ॥९॥ अदत्तादानं स्तेयम् ॥१०॥ मैथुनमब्रह्म ॥११॥ मूर्च्छा परिग्रहः ॥१२॥ निःशल्यो व्रती ॥१३॥ अगार्यनगारश्च ॥१४॥ अणुव्रतोऽगारी ॥१५॥ दिग्देशानर्थदंडविरतिसामायिकप्रोषधोपवासोपभोगपरिभोगपरिमाणातिथिसंविभागव्रतसंपन्नश्च ॥१६॥ मारणांतिकीं संलेखनां

जोषिता ।।१७।। शंकाकांक्षाविचिकित्साऽन्यदृष्टिप्रशंसासंस्तवाः सम्यग्दृष्टेरतिचाराः ।।१८।। व्रतशीलेषु पंच पंच यथाक्रमम् ।।१९।। बंधवधच्छेदाऽतिभारारोपणान्नपाननिरोधाः ।।२०।। मिथ्योपदेशरहस्याभ्याख्यानकूटलेखक्रियान्यासापहारसाकारमंत्रभेदाः ।।२१।। स्तेनप्रयोगतदाहृतादानविरुद्धराज्यातिक्रमहीनाधिकमानोन्मानप्रतिरूपकव्यवहाराः ।।२२।। परविवाहकरणेत्वरपरिगृहीताऽपरिगृहीतागमनाऽनंगक्रीडातीव्रकामाभिनिवेशाः ।। २३ ।। क्षेत्रवास्तुहिरण्यसुवर्णधनधान्यदासीदासकुप्यप्रमाणातिक्रमाः ।।२४।। ऊर्ध्वाधस्तिर्यग् व्यतिक्रमःक्षेत्रवृद्धिस्मृत्यंतर्धानानि ।।२५।। आनयनप्रेष्यप्रयोगशब्दरूपानुपातपुद्गलप्रक्षेपाः ।।२६।। कन्दर्पकौत्कुच्यमौखर्याऽसमीक्ष्याधिकरणोपभोगाधिकत्वानि ।।२७।। योगदुःप्रणिधानानादरस्मृत्यनुपस्थापनानि ।।२८।। अप्रत्यवेक्षिताप्रमार्जितोत्सर्गादाननिक्षेपसंस्तारोपक्रमणानादरस्मृत्यनुपस्थापनानि ।।२९।। सचित्तसंबद्धसंमिश्राऽभिषवदुःपक्वाहाराः ।।३०।। सचित्तनिक्षेपपिधानपरव्यपदेशमात्सर्यकालातिक्रमाः ।।३१।। जीवितमरणाशंसामित्रानुरागसुखानुबंधनिदानकरणानि ।।३२।। अनुग्रहार्थं स्वस्यातिसर्गो दानम् ।।३३।। विधिद्रव्यदातृपात्रविशेषात्तद्विशेषः ।।३४।। ।। इति सप्तमोऽध्याय ।।

।। अथाष्टमोऽध्यायः ।।

मिथ्यादर्शनाविरतिप्रमादकषाययोगा बंधहेतवः ।।१।। सकषायत्वाज्जीवः कर्मणो योग्यान्पुद्गलानादत्ते ।।२।। सबंधः ।।३।। प्रकृतिस्थित्यनुभावप्रदेशास्तद्विधयः ।।४।। आद्यो ज्ञानदर्शनावरणवेदनीयमोहनीयायुष्कनामगोत्रांतरायाः ।।५।। पंचनवद्व्यष्टाविंशतिचतुर्द्विचत्वारिंशद्द्विपंचभेदा यथाक्रमम् ।।६।। मत्यादीनां ।।७।। चक्षुरचक्षुरवधिकेवलानां निद्रानिद्रानिद्राप्रचलाप्रचलाप्रचलास्त्यानगृद्धिवेदनीयानि च ।।८।। सदसद्वेद्ये ।।९।।

दर्शनचारित्रमोहनीयकषायनोकषायवेदनीयाख्यास्त्रिद्विषोडशनवभेदाः सम्यक्त्वमिथ्यात्वतदुभयानिकषायनोकषायावनंतानुबंध्यप्रत्याख्यानप्रत्याख्यानावरणसंज्वलनविकल्पाश्चैकशः क्रोधमान मायालोभाः हास्यरत्यरतिशोकभयजुगुप्सास्त्रीपुंनपुंसकवेदाः ॥१०॥ नारकतैर्यग्योनमानुषदेवानि ॥११॥ गतिजातिशरीरांगोपांगनिर्माणबंधनसंघातसंस्थानसंहननस्पर्शरसगंधवर्णानुपूर्व्यगुरुलघूपघातपराघातातपोद्योतोच्छ्वासविहायोगतयः प्रत्येकशरीरत्रससुभगसुस्वरशुभसूक्ष्मपर्याप्तस्थिरादेययशांसि सेतराणि तीर्थकृत्वं च ॥१२॥ उच्चैर्नीचैश्च ॥१३॥ दानादीनाम् ॥१४॥ आदितस्तिसृणामंतरायस्य च त्रिंशत्सागरोपमकोटीकोट्यः परा स्थितिः ॥१५॥ सप्ततिर्मोहनीयस्य ॥१६॥ नामगोत्रयोर्विंशतिः ॥१७॥ त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमाण्यायुष्कस्य (त्रयस्त्रिंशत्सागराण्यधिकान्यायुष्कस्य) ॥१८॥ अपरा द्वादशमुहूर्त्ता वेदनीयस्य ॥१९॥ नामगोत्रयोरष्टौ ॥२०॥ शेषाणामंतर्मुहूर्त्तम् ॥२१॥ विपाकोऽनुभावः ॥२२॥ स यथानाम ॥२३॥ ततश्च निर्जरा ॥२४॥ नामप्रत्ययाः सर्वतो योगविशेषात्सूक्ष्मैकक्षेत्रावगाढस्थिताः सर्वात्मप्रदेशेष्वनंतानंतप्रदेशाः ॥२५॥ सद्वेद्यसम्यक्त्वहास्यरतिपुरुषवेदशुभायुर्नामगोत्राणि पुण्यम् ॥२६॥ ॥ इति अष्टमोऽध्याय ॥

॥ अथ नवमोऽध्याय. ॥

आस्रवनिरोधः संवरः ॥१॥ स गुप्तिसमितिधर्मानुप्रेक्षापरिषहजयचारित्रैः ॥२॥ तपसा निर्जरा च ॥३॥ सम्यग्योगनिग्रहो गुप्तिः ॥४॥ ईर्याभाषैषणादाननिक्षेपोत्सर्गाः समितयः ॥५॥ उत्तमः क्षमामार्दवार्जवशौचसत्यसंयमतपस्त्यागाऽऽकिंचन्यब्रह्मचर्याणि धर्म ॥६॥ अनित्याशरणसंसारैकत्वान्यत्वाशुचित्वास्रवसंवरनिर्जरालोकबोधिदुर्लभधर्मस्वाख्याततत्वानुचिंतनमनुप्रेक्षा ॥७॥ मार्गाऽच्यवननिर्जरार्थं परिषोढव्या

परिषहा ॥८॥ क्षुत्पिपासाशीतोष्णदंशमशकनाग्न्यारतिस्त्रीचर्यानिषद्या-
शय्याक्रोशवध-याचनालाभरोगतृणस्पर्शमलसत्कार पुरस्कारप्रज्ञाऽज्ञाना-
दर्शनानि ॥९॥ सूक्ष्मसंपरायच्छद्मस्थवीतरागयोश्चतुर्दश ॥१०॥ एकादश
जिने ॥११॥ वादरसंपराये सर्वे ॥१२॥ ज्ञानावरणे प्रज्ञाऽज्ञाने ॥१३॥
दर्शनमोहांतराययोरदर्शनालाभौ ॥१४॥ चारित्रमोहे नाग्न्यारतिस्त्रीनिषद्या-
क्रोशयाचनासत्कारपुरस्कारा. ॥१५॥ वेदनीये शेषा. ॥१६॥ एकादयो
भाज्या युगपदेकोनविंशतिः ॥१७॥ सामायिकछेदोपस्थाप्यपरिहार-
विशुद्धिसूक्ष्मसंपराययथाख्यातानि चारित्रम् ॥१८॥ अनशनावमौदर्य-
वृत्तिपरिसंख्यानरसपरित्यागविविक्तशय्यासनकायक्लेशा वाह्य तपः॥१९॥
प्रायश्चित्तविनयवैयावृत्यस्वाध्यायव्युत्सर्गध्यानान्युत्तरम् ॥२०॥ नव
चतुर्दश पंच द्विभेदं यथाक्रमं प्राग्ध्यानात् ॥२१॥ आलोचनप्रतिक्रमणतदु-
भयविवेकव्युत्सर्गतपश्छेदपरिहारोपस्थापनानि ॥२२॥ ज्ञानदर्शनचा-
रित्रोपचाराः ॥२३॥ आचार्योपाध्यायतपस्विशैक्षकग्लानगणकुलसंघसाधु-
समनोज्ञानाम् ॥२४॥ वाचनाप्रच्छनाऽनुप्रेक्षाऽऽम्नायधर्मोपदेशाः ॥२५॥
वाह्याभ्यंतरोपध्यो ॥२६॥ उत्तमसंहननस्यैकाग्रचिंतानिरोधो ध्यानम् ॥२७॥
आमुहूर्त्तात् ॥२८॥ आर्त्तरौद्रधर्म्मशुक्लानि ॥२९॥ परेमोक्षहेतू ॥३०॥
आर्त्तममनोज्ञानां संप्रयोगे तद्विप्रयोगाय स्मृतिसमन्वाहार ॥३१॥
वेदनायाश्च ॥३२॥ विपरीतं मनोज्ञानाम् ॥३३॥ निदानं च (कामोपह-
तचित्तानां पुनः) ॥३४॥ तदविरतदेशविरतप्रमत्तसंयतानाम् ॥३५॥
हिंसाऽनृतस्तेयविषयसंरक्षणेभ्योरौद्रमविरतदेशविरतयोः ॥३६॥ आज्ञाऽ-
पायविपाकसंस्थानविचयाय धर्ममप्रमत्तसंयतस्य ॥३७॥ उपशांत-
क्षीणकषाययोश्च ॥३८॥ शुक्ले चाद्ये-पूर्वविदः ॥३९॥ परे केवलिनः ॥४०॥
पृथक्त्वैकत्ववितर्कसूक्ष्मक्रियाप्रतिपातिव्युपरतक्रियाऽनिवृत्तीनि ॥४१॥
तत् त्र्येककाययोगाऽयोगानाम् ॥४२॥ एकाश्रये सवितर्के पूर्वे ॥४३॥
अविचारं द्वितीयम् ॥४४॥ वितर्कःश्रुतम् ॥४५॥ विचारोऽर्थव्यंजनयो-

योगसंक्रांतिः ॥४६॥ सम्यग्दृष्टिश्रावकविरतानंतवियोजकदर्शनमोहक्षपकोपशमकोपशांतमोहक्षपकक्षीणमोहजिनाः क्रमशोऽसंख्येयगुणनिर्जराः ॥४७॥ पुलाकवकुशकुशीलनिर्ग्रंथस्नातका निर्ग्रंथाः ॥४८॥ संयमश्रुतप्रतिसेवनातीर्थलिंगलेश्योपपातस्थानविकल्पत साध्या ॥४९॥ ॥ इति नवमोऽध्याय ॥

॥ अथ दशमोध्यायः ॥

मोहक्षयाज् ज्ञानदर्शनावरणांतरायक्षयाच्च केवलम् ॥१॥ बंधहेत्वभावनिर्जराभ्याम् ॥२॥ कृत्स्नकर्मक्षयो मोक्ष ॥३॥ औपशमिकादिभव्यत्वाभावाच्चान्यत्रकेवलसम्यक्त्वज्ञानदर्शनसिद्धत्वेभ्य, ॥४॥ तदनंतरमूर्ध्वं गच्छत्यालोकांतात् ॥५॥ पूर्वप्रयोगादसंगत्वाद्‌बंधच्छेदात्तथागतिपरिणामाच्च तद्‌गति ॥३॥ क्षेत्रकालगतिलिंगतीर्थचारित्रप्रत्येकबुद्धबोधितज्ञानावगाहनांतरसंख्याल्पबहुत्वतः साध्या ॥७॥

॥ इति दशमोऽध्यायः ॥ ॥ इति तत्त्वार्थसूत्रं संपूर्णम् ॥

तीर्थंकरस्तोत्रं.

आदौ नेमिजिनं नौमि, संभवं सुविधिं तथा
धर्मनाथं महादेवं, शान्तिं शान्तिकरं सदा ॥१॥
अनंतं सुव्रतं भक्त्या, नमिनाथं जिनोत्तमं
अजितं जितकन्दर्पं, चंद्रं चंद्रसमप्रभं ॥२॥
आदिनाथं तथा देवं, सुपार्श्वं विमलं जिनं
मल्लीनाथं गुणोपेतं, धनुषां पञ्चविंशतिं ॥३॥
अरनाथं महावीरं, सुमतिं च जगद्गुरुं
श्रीपद्मप्रभनामानं, वासुपूज्यं सुरैर्नतं ॥४॥
शीतलं शीतलं लोके, श्रेयांसं श्रेयसे सदा
कुंथुनाथं च वामेयं, विश्वाभिनन्दनं विभुम् ॥५॥

जिनानां नामभिर्बद्धः, पञ्चषष्टिसमुद्भव
यंत्रोऽयं राजते यत्र, तत्र सौख्यं निरन्तरं ॥६॥
यस्मिन् गृहे महाभक्त्या, यंत्रोऽयं पूज्यते बुधै.
भूतप्रेतपिशाचादे, भयं तत्र न विद्यते ॥७॥
सकलगुणनिधानं यन्त्रमेनं विशुद्धं
हृदयकमलकोशे धीमतां ध्येयरूपं ।
जयतिलकगुरो, श्रीसूरिराजस्य शिष्यो ।
वदति सुखनिधानं मोक्षलक्ष्मीनिवासं ॥८॥

सतीस्तोत्रं

आदौ सती सुभद्रा च, पातु पश्चात्तु सुंदरी
ततश्चन्दनबाला च, सुलसा, च मृगावती ॥१॥
राजीमती ततश्चूला, दमयन्ती ततःपरम्
पद्मावती शिवा सीता. ब्राह्मी पुनश्च द्रौपदी ॥२॥
कौशल्या च ततः कुन्ती, प्रभावती सतीवरा
सतीनामभिर्यन्त्रोऽयम्, चतुस्त्रिंशत्समुद्भव ॥३॥
यस्य पार्श्वे सदायन्त्रो, वर्तते तस्य सांप्रतं
भूरिनिद्रा न चायाति, न यान्ति भूतप्रेतकाः ॥४॥
ध्वजायां नृपतेर्यस्य, यंत्रोऽयं वर्तते सदा
तस्य शत्रुभयं नास्ति, संग्रामेऽस्य जय सदा ॥५॥
गृहद्वारे सदा यस्य, यन्त्रोऽयं ध्रियते वर.
कार्मणादिकतंत्रस्य, न स्यात्तस्य पराभव. ॥६॥
स्तोत्र सतीनां सुगुरुप्रसादात्, कृतं मयोद्योतमृगाधिपेन ।
य स्तोत्रमेतत् पठति प्रभाते, स प्राप्नुते शं सततं मनुष्य ॥...

॥ समाप्तं. ॥